

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra pomocných věd historických a archivního studia

Diplomová práce

Střípky z mozaiky protektorátní společnosti

Fragments of the Mosaic of the Society of the
Protectorate Bohemia and Moravia

Jakub Doležal

Vedoucí DP: Doc. PhDr. Jiří Šouša, CSc.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité prameny a literaturu.

V Nechvalicích dne 31. 7. 2008

.....

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěl poděkovat všem, kteří se svou jistou měrou podíleli na vzniku této práce. Především děkuji vedoucímu práce Doc. PhDr. Jiřímu Šoušovi, CSc. za inspiraci při studiu, kritické podněty a rady, Prof. PhDr. Janu Kuklíkovi, CSc. za porozumění a podporu, PhDr. Danielu Doležalovi, PhD. a celému kolektivu Státního okresního archivu v Příbrami za maximální ochotu, vstřícnost, trpělivost a nadstandardní podmínky při studiu, PhDr. Libuši Benešové, PhDr. Pavlu Zemanovi, PhD. a ostatním kolegům z Archivu Kanceláře prezidenta republiky za důvěru, toleranci a veškerou jejich pomoc, prof. Jiřímu Pávovi z Městského muzea Sedlčany za veškeré rady a poskytnuté informace, řediteli Městského muzea Sedlčany Mgr. Davidu Hrochovi, Janu Kuthanovi a ostatním zaměstnancům Městského muzea Sedlčany za vstřícnost a svolení s uvedením fotografií ze sbírek muzea v přílohách této práce, Mgr. Jakubu Kaiseršatovi ze Státního oblastního archivu v Třeboni za čas, nezištnou a obrovskou pomoc, pracovníkům badatelen Národního archivu, Archivu bezpečnostních složek, Státního oblastního archivu v Praze a Státního okresního archivu v Benešově, starostce Sedlce-Prčice Miroslavě Jeřábkové a bývalé starostce Marii Kovalové, starostovi obce Nechvalice Jiřímu Hejhalovi, starostovi obce Vysoký Chlumeč Františku Chlastákovi a představitelům obcí Borotice, Křepenice, Radíč a Štětkovice za vstřícnost a umožnění studia pamětních knih těchto obcí, bývalému administrátorovi farnosti Sedlčany P. Ondřeji Salvetovi, Stanislavu Kofroňovi, Zdeňku Hobzekovi, R. Budemu a všem pamětníkům, s nimiž jsem měl tu čest i štěstí se setkat, zvláště těm, kterým již nemohu poděkovat osobně....

Neméně děkuji také rodičům za jejich hmotnou podporu během studia a jazykovou kontrolu této práce, a především děkuji Jitce – za všechno!

V neposlední řadě děkuji všem těm, na které jsem zde nevzpomněl, ale kterým rovněž patří mé upřímné díky....

Střípky z mozaiky protektorátní společnosti

Německá okupace a její konec v politickém okrese
Sedlčany

I. Obsah

I. Obsah	2
II. Úvod	5
III. Prameny a literatura	18
1. Okresní hejtman.....	29
2. Vedoucí pobočky Úřadu práce.....	41
3. Starosta	48
4. Zásobovací tajemník	55
5. Majitel velkostatku.....	62
6. Rolník.....	69
7. Mlynář	89
8. Dělník	94
9. Obchodník	103
10. Hostinský.....	114
11. Holič	120
12. Četník	136
13. Železničář	142
14. Poštovní zaměstnanec	152
15. Lékař.....	157
16. Římskokatolický kněz	167
17. Učitel	179
18. Student.....	191
19. Rodič a dítě	200
20. Bývalá poslankyně za agrární stranu.....	206
21. Komunista	211
22. Velitel sedlčanského praporu Obrany národa	219
23. Partyzán	227
24. Kolaborant.....	244
25. Divadelní ochotník	253

26. Člen Sokola.....	262
27. Hasič.....	269
28. Příslušník Civilní protiletecké ochrany	275
29. Totálně nasazený	283
30. Vystěhovaná.....	291
31. Zaměstnanec SS-Hofu	297
32. Židovská žena	302
33. „Cikánka“	310
34. Německý státní příslušník	314
35. Německý voják.....	322
36. Revolucionář	338
37. Americký voják.....	358
38. Rudoarmějec.....	362
IV. Závěr	372
V. Seznam použitých pramenů a literatury.....	379
VI. Seznam použitých zkratk	395
VII. Resumé – summary	397
VIII. Přílohy.....	399
Příloha 1	399
Příloha 2	402
Příloha 3 – Okresní hejtman.....	404
Příloha 4 – Okresní hejtman.....	405
Příloha 5 – Vedoucí pobočky Úřadu práce.....	406
Příloha 6 – Vedoucí pobočky Úřadu práce.....	407
Příloha 7 – Starosta	408
Příloha 8 – Zásobovací tajemník	409
Příloha 9 – Rolník	411
Příloha 10 – Rolník	412
Příloha 11 – Rolník	413
Příloha 12 – Dělník	415

Příloha 13 – Obchodník.....	416
Příloha 14 – Obchodník.....	419
Příloha 15 – Obchodník.....	420
Příloha 16 – Četník.....	421
Příloha 17 – Železničář.....	422
Příloha 18 – Lékař.....	423
Příloha 19 – Učitel.....	424
Příloha 20 – Student.....	426
Příloha 21 – Rodič a dítě.....	429
Příloha 22 – Bývalá poslankyně za agrární stranu.....	430
Příloha 23 – Bývalá poslankyně za agrární stranu.....	432
Příloha 24 – Komunista.....	434
Příloha 25 – Velitel sedlčanského praporu Obrany národa.....	435
Příloha 26 – Partyzán.....	437
Příloha 27 – Partyzán.....	438
Příloha 28 – Kolaborant.....	440
Příloha 29 – Divadelní ochotník.....	441
Příloha 30 – Divadelní ochotník.....	442
Příloha 31 – Vystěhovaná.....	443
Příloha 32 – Zaměstnanec SS-Hofu.....	444
Příloha 33 – Německý voják.....	445
Příloha 34 – Revolucionář.....	446
Příloha 35 – Revolucionář.....	448
Příloha 36 – Rudoarmějec.....	450

II. Úvod

Předkládaná diplomová práce se zabývá problematikou jednoho z nejtemnějších období našich dějin – období Protektorátu Čechy a Morava – v tehdejší politickém okrese Sedlčany a na příkladu tohoto regionu se snaží podat co možná nejvíce široký a plastický obraz tehdejší (protektorátní) společnosti. Samotný titul této práce – *Střípky z mozaiky protektorátní společnosti* – se může zdát na první pohled poněkud neurčitý a nejasný. Tento úvod má dokázat, že zvolený název vystihuje nejen téma, kterému se práce věnuje, ale již sám o sobě částečně vypovídá i o přednostech a úskalích metod, použitých při jejím vzniku.

Při zvážení všech následně rozebraných „pro“ a „proti“ jsem se výše zmíněný obraz protektorátní společnosti pokusil nastínit prostřednictvím *mnoho-případové studie (multiple-case study)* – tedy pomocí jednotlivých *případových studií (case studies)*, jejichž předmětem zájmu (*případy*) jsou konkrétní sociální jedinci žijící v sledovaném období a tvořící jednotlivé subjekty kapitol této práce. Tyto *případy* přitom nejsou popsány jen samostatně. V každém z nich jsou sledovány předem stanovené otázky a témata, jejichž zodpovídání a objasňování dávají prostor pro následnou komparaci těchto případů a stanovení dílčích závěrů.¹

Z použité metody přirozeně vychází také samotná **struktura** textu této práce.² Jednotlivé *případy* – subjekty kapitol – tak představují následně uvedení zástupci správních a samosprávních orgánů (*Okresní hejtman, Vedoucí pobočky Úřadu práce, Starosta, Zásobovací tajemník*), profesních, pracovních a zájmových skupin (*Majitel velkostatku, Rolník, Mlynář, Dělník, Obchodník, Hostinský, Holič, Četník, Železničář, Poštovní zaměstnanec, Lékař, Římskokatolický kněz, Učitel, Student, Bývalá poslankyně za*

---

¹ *Velký sociologický slovník. Editor Pavel Klener. Praha 1996, s. 143. Yin, Robert K.: Case study research. Design and Methods. Third edition. Thousand Oaks 2003, s. XIII, 1, 17, 21-28.; K vývoji metody případové studie (case study) viz Tellis, Winston: Introduction to Case Study. The Qualitative Report, Volume 3, Number 2, July, 1997 (<http://www.nova.edu/ssss/QR/QR3-2/tellis1.html>).*

² Výsledek historikovy práce je vždy jeho vlastní „konstrukcí“ (viz dále). Struktura této práce, ostatně jako kterékoli jiné, je ve skutečnosti jen jakýmsi pouhými „brýlemi“, jimiž se na téma nahlíží. Historik jakožto autor textu jakékoli výstavby, tematického rozvrstvení a výkladového postupu vždy svým způsobem nasazuje svému čtenáři „brýle“, jimiž mu umožňuje jen z určité vzdálenosti pohlédnout na danou skutečnost, do níž nikdy nelze přímo vstoupit a stát se její součástí. Na způsobu a kvalitě jeho práce záleží, jak ostrý a podrobný pohled tyto brýle poskytují, zda jsou jejich sklíčka čirá, čistá, jestli nejsou růžového či jiného zbarvení....

agrární stranu, Komunistu, Divadelní ochotník, Člen Sokola, Hasič), zástupci etnických skupin (Židovská žena, „Cikánka“, Německý státní příslušník), představitelé historických událostí (Revolucionář, Americký voják, Rudoarmějec) a jiní typičtí a specifictí jednotlivci vyplývající částečně z jedinečných podmínek zkoumaného období (Rodič a dítě, Velitel sedlčanského praporu Obrany národa, Partyzán, Kolaborant, Příslušník Civilní protiletectvé ochrany, Totálně nasazený, Vystěhovaná, Zaměstnanec SS-Hofu, Německý voják).

Na každý tento **případ** je nahlíženo jako na nositele určitých hodnot, postojů, představ, aspirací, struktury sociálních pozic a rolí, jako na subjekt určitého (vnějšího) chování a (vnitřního) jednání (vnímání, prožívání, smýšlení), které může být iracionální³, a to vše ve svérázném a jedinečném kontextu jeho doby a změn, jimiž každý tento případ prochází. Zásadní pozornost je tak nutně věnována nastínění specifík období německé okupace, jeho jedinečným podmínkám a souvislostem, vylíčení souvisejícího historického vývoje, celkové sociální situace, atmosféry a „ducha doby“⁴, která na těchto případech (individuích) „rezonuje“⁵ a do jisté míry je spojuje.⁶

---

³ Horský, Jan: *Dějzpytec a pojmosloví*, in: *Kulturní a sociální skutečnost v dějzpytném myšlení. Ústí nad Labem 1999*, s. 9-13.; K problematice dějzpytné dostupnosti myšlení minulých věků, rozporů mezi vnitřním myšlením a cítěním a vnějším během událostí a mezi historickým bytím a historickým věděním, a také k vztahu mezi myšlením a jazykem viz Horský, Jan: *Myšlení a cítění, autonomie vědomí, individuum*, in: *Kulturní a sociální skutečnost v dějzpytném myšlení. Ústí nad Labem 1999*, s. 48-86.

⁴ Grečenková, Martina: „Dějiny mentalit“ a jejich proměny, in: *Semináře a studie Výzkumného centra pro dějiny vědy z let 2002-2003. Praha 2003*, s. 219-233. Horský, Jan: *Doba, duch doby*, in: *Kulturní a sociální skutečnost v dějzpytném myšlení. Ústí nad Labem 1999*, s. 120. Horský, Jan: „Duch doby“ v českém dějzpisectví a francouzský dějzpis mentalit, in: *Semináře a studie Výzkumného centra pro dějiny vědy z let 2002-2003. Praha 2003*, s. 235-251. Srov. Rataj, Tomáš: *Ošemetné dějiny mentalit. Kuděj 5, 2003, č. 1*, s. 100-102.

⁵ Blüml, Josef: *Osobnost historika v pojetí Františka Kutnara*, in: *Podíl Františka Kutnara a agrárního dějzpisectví na formování obrazu české minulosti. Semily 1998*, s. 192-195. František Kutnar: „Člověk a doba jsou spojitě nádoby. Člověk je rezonanční deskou, která se rozechvívá a reaguje na nejjemnější záchvěvy doby více nebo méně osobitým způsobem...“

⁶ Úvod do studia hospodářských a sociálních dějin I. O předmětu bádání, genezi a historiografii oboru. Praha 1997, s. 98-101. Macháčová, Jana – Matějček, Jiří: *K pojetí výkladu sociálního vývoje*, in: *Studie k sociálním dějinám*, 6, 2001, s. 42-43. Zpracování tématu období německé okupace dle konkrétních jedinců tehdejší společnosti se mi zdálo nejvhodnější pro vystižení konkrétního „pohledu zdola“ na tuto dobu a jejího „prožívání“. Zemědělství, odboj, kolaborace, školství, atd. jsou jen pojmy, které nemají reálnou podobu – narozdíl od rolníka, odbojáře, kolaboranta, učitele, atd.

Tyto *případy*, jak již bylo zmíněno, však nejsou zpracovány a vyhodnocovány jen samostatně. V rámci celkové *mnoho-případové studie* jsou v každém konkrétním případě sledovány **společné a předem stanovené otázky**, na něž jsou hledány odpovědi, a to nejen pro vzájemnou komparaci těchto případů, ale i pro následné celkové zhodnocení a stanovení dílčích závěrů.⁷

K těmto společným otázkám, které prostupují celým textem jako pomyslná „červená nit“, patří zejména otázka *svobody* každého sledovaného sociálního jedince (případu), svobody jeho rozhodování, respektive *predestinace (předurčení)* jeho sociální pozice a dalšího směřování jeho životního příběhu v sledovaném období na základě příslušnosti k určité profesní, zájmové, etnické a jiné typické a specifické skupině, s přihlédnutím k zásadní *roli náhody* v dějinách.

Dalším společným tématem je otázka *změn*, kterými prošli konkrétní sociální jedinci (respektive sociální typy) v rámci zkoumaného období. Každá kapitola se snaží přímo či nepřímo zodpovědět, jak období německé okupace daného sociálního jedince (respektive sociální typ) poznamenalo a do jaké míry ovlivnilo jeho životní příběh. Nutno říci, že tím nejsou míněny jen změny vyplývající ze specifických podmínek zkoumaného období, ale i ty, které nejsou přímo podmíněny realitou německé okupace a jejichž příčiny a začátek je nutné klást již do předchozího období. Vzhledem k tomu si práce přirozeně všímá i otázky *kontinuity a diskontinuity* období Protektorátu Čechy a Morava s předchozím vývojem.

S tématem všeobecných změn úzce souvisí i další společná otázka – problematika *specifických životních podmínek období německé okupace*. V rámci jednotlivých případů jsou tak sledovány otázky *odboje a kolaborace, perzekuce* (a to nejen „nacistické“, ale i „české“), otázka *každodenního života v prostředí řízeného válečného hospodářství* a pro politický okres Sedlčany specifické téma *vystěhování části jeho území z důvodu zřízení cvičiště SS* a všeobecný dopad této skutečnosti nejen na život v „zabraném“, ale i ve zbylém území okresu.

Jak bylo uvedeno výše, rozbor každého případu si nutně vyžaduje také vylíčení náležitých souvislostí. Prostřednictvím zkoumaných případů jsou tak stručně rozebrána také **související obecná i konkrétní témata** vztahující se k protektorátnímu období. Patří mezi ně otázka vývoje správy a samosprávy, celkového politického, hospodářského, sociálního a kulturního vývoje, zavádění systému válečného řízeného hospodářství, otázka

---

⁷ Yin, Robert K.: *Case study research. Design and Methods. Third edition. Thousand Oaks 2003, s. 21-28.*

zemědělství a venkova, nuceného pracovního nasazení, kulturního (v užším slova smyslu) a spolkového života, školství, rodiny, odboje a kolaborace, národnostní otázka, problematika vystěhování části území politického okresu Sedlčany v důsledku zřízení cvičiště SS, a na závěr také otázka konce německé okupace, revolučního květnového dění roku 1945 a osvobození.

Použití **metody případové studie (case study)** je sice již z principu vztaženo na zkoumání současné události, tedy na aktuální stav⁸, to však nemusí být nepřekonatelnou překážkou. Tato práce je mimo jiné právě také jistým pokusem o důkaz toho, že použití této metody je možné rovněž v rámci historického výzkumu, byť samozřejmě s jistými limity.⁹

S nimi se musela potýkat také tato práce. Zvolená metoda výzkumu tak v podstatě podle předchozích očekávání samozřejmě nevyhnutelně narazila na konkrétní podmínky a hranice poznání, vyplývající již ze samotného tématu této práce a týkající se především existující pramenné základny. Značný časový odstup od doby, které se tato práce věnuje, způsobil, že provedený výzkum a použití celé metody nemohlo být tak široké a hluboké jak popisuje Robert K. Yin ve své knize *Case study research – tzv. „kuchařce případových*

---

⁸ V tomto se metoda případové studie (case study) podobá antropologickému výzkumu, čímž se liší od práce historika. Antropolog na základě pozorování konstruuje obraz skutečnosti dané kultury (metodou „zhuštěného popisu“ – viz Geertz, Clifford: *Interpretace kultur. Praha 2000, s. 15n.* Srov. Soukup, Václav a kol.: *Sociální a kulturní antropologie. Praha 2000.*) a tuto konstrukci pak interpretuje. Antropolog tedy pozoruje a zapisuje to, co se děje v reálném čase a své prameny si vytváří, kdežto historik (částečně kromě oral history, kde se sám stává tazatelem) se může pouze ptát po okolnostech vzniku jím používaných pramenů, ale jejich podobu již neovlivní. Historik má být pouhým tlumočnickem a narozdíl od antropologa se nesmí „vcitovat“ do cizí kultury, protože by pak do ní přenášel své moderní představy – do svých interpretací pramenů by vnášel své osobní, podprahové a symbolickými významy naplněné zkušenosti. Viz Nodl, Martin: *Mikrohistorie a historická antropologie. Dějiny – teorie – kritika 1, 2004, č. 2, s. 246-247.*; „Historik je uzavřen v kleci systému samozřejmých symbolů dnešního našeho jazyka, který nekoresponduje s jazykem a znaky kulturních systémů minulých časů.“ Viz Petrůň, Josef: *Mikrohistorie aneb o nedějích, in: Dějiny ve věku nejistot. Sborník k příležitosti 70. narozenin Dušana Třeštíka. Praha 2003, s. 204.*; Lucien Febvre: „Historie je dcerou své doby.“

⁹ Yin, Robert K.: *Case study research. Design and Methods. Third edition. Thousand Oaks 2003, s. XIII, 5-8.*

studii“ („cookbook on case studies“), která se dočkala již několika vydání a všeobecně platí za základní teoretickou práci pojednávající o této specifické sociologické metodě.¹⁰

Výrazným limitem při použití této metody se v případě této práce ukázala především ta skutečnost, že vzhledem k značnému časovému odstupu od zkoumaného období nemohly být plně použity dva základní pilíře této metody spočívající již v samotném způsobu sběru informací. V první řadě se jedná o *rozhovor s aktérem události* (případu), a za druhé o jeho *přímé pozorování*. Jak bude pojednáno dále, rozhovorů s aktéry zkoumaných událostí (metody *oral history*) mohlo být z objektivních důvodů použito jen částečně.

Kvůli uvedenému časovému odstupu tak bylo nutné spolehnout se na *výběr a podrobnou analýzu jiných existujících pramenů*, převážně archivní povahy, které nám jsou schopny jako jediná dostupná média tehdejší dobu zprostředkovat. Její *pozorování* tak není „přímé“, ale „nepřímé“.¹¹ Vzhledem k tomu bylo ještě potřebnější dbát obecných zásad vnější i vnitřní historické kritiky, co nejvíce se oprostít od jakékoli zaujatosti, uvažovat o protichůdných poznatcích, shromáždit dostatečně širokou pramennou základnu, snažit se všem těmto pramenům naslouchat, konstruovat jejich prostřednictvím obraz každého konkrétního případu a interpretovat jej, s vědomím toho, že se samozřejmě jedná o „interpretaci několikátého řádu“.¹²

Z tématu práce a použitých metod výzkumu vycházel i samotný **výběr pramenů**, který se však bohužel nemohl dostatečně zaměřit na tzv. *ego-dokumenty* poskytující přímé a prvořadě informace pro poznání daného sociálního jedince (svého autora), a to především z důvodu jejich torzovitého dochování, nedostupnosti či prosté neexistence. Kromě *rozhovorů s pamětníky* tak byly využity především *prameny soukromé provenience* (memoárového a vzpomínkového charakteru, často již částečně interpretované v podobě pramenů vyprávěcích – literatury), které byly vzhledem k jejich poměrně malému

---

¹⁰ Metoda případové studie (case study) však má i při zkoumání současného stavu své zřejmé hranice. Její sběr informací a následné poznání nemohou být nikdy úplné a „kompletní“. Viz Yin, Robert K.: *Case study research. Design and Methods. Third edition. Thousand Oaks 2003, s. 163.*

¹¹ Metoda případové studie (case study) je charakteristická těmito způsoby sběru informací. Jako jejich zdroj slouží: 1) dokumentace (tisk, atd.), 2) archivní prameny, 3) rozhovor, 4) přímé pozorování, 5) fyzické výtvary. Viz Yin, Robert K.: *Case study research. Design and Methods. Third edition. Thousand Oaks 2003, s. 57-62, 85-97.* Srov. Tellis, Winston: *Introduction to Case Study. The Qualitative Report, Volume 3, Number 2, July, 1997* (<http://www.nova.edu/ssss/QR/QR3-2/tellis1.html>).

¹² Geertz, Clifford: *Interpretace kultur. Praha 2000, s. 26.*

množství zčásti suplovány početnějšími *pamětními prameny institucionální provenience* (pamětní knihy). Širokého využití se dostalo dalším typům *pramenů úřední provenience*, jejichž specifickou skupinu tvoří soudní spisy. Nutno říci, že také úřední prameny, byť prostřednictvím svého úzkého (ovšem de facto objektivně neomezeného) pohledu určeného agendou a kompetencemi svých původců, nám podobně jako prameny soukromé (osobní korespondence, deníky, paměti, autobiografie, atd.) umožňují do jisté míry nahlédnout i do mentality konkrétních lidí, byť tyto informace nabízejí „nepřímo“ či tak říkajíc „v druhém plánu“ a řidčeji.¹³ O použitých pramenech a literatuře je dále pojednáno ve zvláštní kapitole.

Z důvodů výše naznačeného omezení našeho poznání a jeho silné **závislosti na existující pramenné základně** nemohly rozborů a popisů výše uvedených případů dosáhnout pestrosti a hloubky *kazuistiky* (zvláště tzv. *komplexní kazuistiky*) používané zejména v oboru sociální práce. Obraz aktérů těchto případů je tedy jen částečný, mnohdy nemůže nabídnout ani veškerá životní data daného sociálního jedince, popis jeho osobnosti, jeho hodnot, postojů, atd.¹⁴

Tato neúplnost a zlomkovitost poznání těchto případů souvisí i s tím, že jejich aktéry jsou zpravidla příslušníci sociálně nižších vrstev – tzv. „malí lidé“ – navíc z poměrně úzce vymezeného prostředí – území tehdejšího politického okresu Sedlčany. Množství „stop“¹⁵ v existujících historických pramenech (zvláště tzv. *ego-dokumentech*) je v případě této do jisté míry „anonymní skupiny“ oproti osobám z vyšších společenských vrstev obecně výrazně menší. Životní příběhy těchto „obyčejných“ jsou navíc mnohdy reflektovány jen v jediném určitém typu historických pramenů (často jsou jimi právě zmíněné soudní spisy). Tato skutečnost souvisí i s problematikou samotného výběru zkoumaných případů a mimo jiné vyvolává i otázku jejich „*reprezentativnosti*“ (viz dále). Maximální možné šíře pramenné základny nelze nikdy dosáhnout, což je samozřejmě případ i této práce, která se

---

¹³ Vošahlíková, Pavla: *Prameny a metody výzkumu dějin mentalit*, in: *Studie k sociálním dějinám*, 6, 2001, s. 48-50. Srov. Franc, Martin – Koderá, Pavel: *Inspirace antropologickými podněty v bádání o dějinách*. *Kuděj* 6, 2004, č. 1, s. 107.

¹⁴ Hartl, P. – Hartlová, H.: *Psychologický slovník*. Praha 2000.

¹⁵ Horský, Jan: *Dějezpytec a pojmosloví*, in: *Kulturní a sociální skutečnost v dějezpytném myšlení*. Ústí nad Labem 1999, s. 12.

snažila možnosti dalšího výzkumu a zisku dalších informací alespoň uvést či naznačit.¹⁶ I tak se domnívám, že ve většině zkoumaných případů dosáhla provedená heuristika téměř svého „maxima“, a další rozšíření dosažených dílčích okruhů pramenů by bylo možné snad už jen prostřednictvím spiritistické seance....¹⁷

Díky této závislosti na dostupných pramenech se tedy jednotlivé kapitoly a rozборы případů přirozeně liší svým obsahem, rozsahem, podrobností a pestrostí, tedy nejen kvantitativně, ale i kvalitativně. Mnohdy se podařilo objevit skutečně jen „střípky“, jak napovídá již samotný název této práce, který kromě toho vyjadřuje i jistou celkovou skepsi týkající se veškerého našeho poznání, jež nemůže být nikdy úplné.¹⁸ Kromě toho se tato

---

¹⁶ Viz Prameny a literatura. Na téma vystěhování vzniká v současné době na Ústavu hospodářských a sociálních dějin FFUK v Praze bakalářská práce kolegy Tomáše Zouzala. Kolegyně Markéta Šíbalová z Katedry pomocných věd historických a archivního studia FFUK v Praze si jako téma své bakalářské práce zvolila osobu Maxe Lobkowicze (Majitel velkostatku).

¹⁷ Grulich, Josef: Zkoumání „maličností“. *Okolnosti vzniku a významu mikrohistorie. ČČH 99, 2001, č. 3, s. 530.* Nešpor, Zdeněk R. – Horský, Jan: *Historická antropologie? Metodické problémy a paradoxy na pomezí dějepisectví, sociologie a sociální antropologie. Kuděj 6, 2004, č. 1, s. 78.*

¹⁸ Jakákoli „kulturní analýza je nutně nedokončená“, a čím dále pronikneme, tím je neúplnějši. Poznat „úplné významy“ dané kultury (jakožto „pavučiny významů“) je nemožné. Přes nedosažitelnost objektivního poznání však není snaha o něj marná a nelze ji zavrhnout. K vystižení celého problému si vypůjčím dokonalý příměr. „(Jak poznamenal Robert Solow), to je jako říci, že jelikož je nedosažitelné naprosto sterilní prostředí, můžeme klidně provádět chirurgickou operaci v kanále.“ Viz Geertz, Clifford: *Interpretace kultur. Praha 2000, s. 40-41.*; Kužel, Stanislav: *Zákoutí antropologické „orientace popisu podle aktéra“, in: Kulturní a sociální skutečnost v dějzpytném myšlení. Ústí nad Labem 1999, s. 108.* Srov. Weiser, Tomáš: *Strukturální dějepis v postmoderní epoše, in: Studie k sociálním dějinám, 8, 2001, s. 7, 11, 21-26.* Slabáková, Radmila: *Sociální historie na prahu 21. století aneb k perspektivám sociální historie v postmoderní a post-postmoderní, in: Studie k sociálním dějinám, 8, 2001, s. 34.*; Nikdy nedochází k plnému poznání toho druhého, nýbrž pouze k jeho více či méně adekvátnímu „porozumění“ („Verstehen“). Viz Nešpor, Zdeněk R. – Horský, Jan: *Historická antropologie? Metodické problémy a paradoxy na pomezí dějepisectví, sociologie a sociální antropologie. Kuděj 6, 2004, č. 1, s. 63.*; S tím souvisí i otázka smyslu dějin, a proto ještě jeden citát: „V jistotě nesmyslnosti člověk žít nemůže, skutečnost je pro něj tajemstvím, něčím soukromým, jehož smysl hledá. Nejde však ani tak o to smysl znát, jako smysl hledat....“ Viz Petrůň, Josef: *Mikrohistorie aneb o nedějích, in: Dějiny ve věku nejistot. Sborník k příležitosti 70. narozenin Dušana Třeštíka. Praha 2003, s. 201.*; Historik se v mnohém podobá detektivovi, lékaři stanovujícímu diagnózu či zlatokopovi, který rýžuje zlato, ale nikdy nemůže získat všechna zrnka, která jsou v řece, nebo to aspoň nemůže vědět, že je všechna objevil. Za každé takové zrno, za každý „střípek“, který obohacuje jeho poznání, je však neskonale vděčný. V tomto svém snažení si musí být vědom, že onou „řekou času“ protéklo mnoho a mnoho vody, a že se v ní skrývá i zlato kočičí.... Proud vody svou silou neustále mění říční dno – čas je odvěký nepřítel, s kterým

práce již tímto svým samotným názvem přiznává a hlásí k tomu, že výsledek rozboru zkoumaných případů, ačkoli je založen na kritickém přístupu k historickým pramenům, je pouhou *konstrukcí*¹⁹, tedy ne tím, jak to jistě *muselo být*, ale jak to *pravděpodobně mohlo být* – nikoli *odrazem* skutečnosti, ale jejím *obrazem*. Jeho základní kontury a barvy se však dle mého soudu pro každý případ podařilo vystihnout, což ovšem neznamená, že tyto nemohou být v budoucnu dále zvýrazněny, poupraveny a doplněny barevnějšími odstíny. Přesto se domnívám, že již toto dosažené „obrazové rozlišení“ umožňuje dobrat se dílčích podložených závěrů a odpovědí na výše uvedené společné otázky a témata, a je tedy svým způsobem úspěchem.²⁰

Z předchozího výkladu vyplývá, že metodické pojetí této práce se v mnohém blíží metodě *prosopografie* a je do jisté míry jakousi *kolektivní biografii*. Shodně s ní klade tato práce důraz na „*subjektivní a kvalitativní analýzu*“, ovšem narozdíl od *prosopografie* není jejím cílem „*konstruovat na odchylkách a shodách životních osudů sociálně poměrně*

---

historik neustále zápasí, ale nikdy ho nemůže porazit... Přes tuto marnost svého povolání tak historik stále neúnavně pokládá do vody své rýžovací náčiní, jímž nabírá písek a bláto. Nic jiného mu totiž nezbyvá....; V názvu této práce nebylo zcela záměrně použito slovo „sklípka“....

¹⁹ Historik v okamžiku, kdy jde za znění či vzhled pramenů (to, co je dáno), kdy si pokládá otázky, na které nejsou přímo dané odpovědi (např. ne „kdy byla bitva“, ale „jaké byly sociální poměry ve vojsku“), vstupuje do prostoru, jenž mu není dán jako předmět studia, nýbrž je spíše výsledkem jeho konstrukce. Dějepisec historickou skutečnost v jistém smyslu nestuduje a nerekonstruuje, ale vytváří – konstruuje, výsledek jeho práce tedy není „rekonstrukcí“, ale jeho vlastním „konstruktem“. Viz předmluva Jana Horského v úvodu sborníku *Kulturní a sociální skutečnost v dějepisném myšlení. Ústí nad Labem 1999, s. 5. Třeštík, Dušan: Dějiny jako dějiny společností nebo jako dějiny kultur? ĎaS 23, 2001, č. 4, s. 29-33. Petráň, Josef: Mikrohistorie aneb o nedějínách, in: Dějiny ve věku nejistot. Sborník k příležitosti 70. narozenin Dušana Třeštíka. Praha 2003, s. 202-203, 206. „Cílem dějepisu není poznání, reprodukce skutečnosti, ale její estetická náhražka, substitute, metaforické vyjádření.“ Historik neprodukuje žádné „pravdy“ o minulosti, jeho závěry jsou pouhou „hypotézou“, opírající se o „vědecké studium pramenů“; „...každé historické dílo je zajisté konstruktem, ale konstruktem vzniklým na základě dialogu mezi historikem a minulostí, který neprobíhá ve vzduchoprázdnu, nýbrž v rámci společenství badatelů sdílejících jednotná měřítká hodnověrnosti....“ Viz *Iggers, Georg G.: Dějepisectví ve 20. století. Od vědecké objektivitě k postmoderní výzvě. Praha 2002, s. 135.**

²⁰ *Yin, Robert K.: Case study research. Design and Methods. Third edition. Thousand Oaks 2003, s. 44.*; Tato práce nepodává a ani nemůže podat kompletní obraz rozmanité mozaiky protektorátní společnosti. Některým vykresleným případům chybí ruce, jiným nohy, obraz jiných je matný... – ovšem stále lepší než prázdný rám, lepší alespoň „střípek“ než vůbec nic, lepší alespoň nějaká představa, než vůbec žádná.

homogenní skupiny modely a typologie, které by přispěly ke generalizujícímu vysvětlení důležitého jevu.“ Uvedené případové studie neusilují ani o potvrzení objektivních podmínek, ale spíše o vystižení zvláštnosti historické skutečnosti, která již sama o sobě obsahuje jistý „závěr“ či poučení. Jinými slovy, práce se nesnaží zachytit „*detaily v celku*“, ale „*detaily celku*“, a zároveň neusiluje o pouhé objasnění obecných zákonitostí dějinného vývoje na regionální úrovni.²¹

Podobně jako tato práce pojal své téma také Jiřím Malířem vedený kolektiv autorů publikací *Člověk na Moravě 19. století* a *Člověk na Moravě v první polovině 20. století*, jejichž cílem však bylo shromáždění souboru „*reprezentativních studií*“ o změnách, kterými prošly vybrané *sociální typy a profese* ve zkoumaném období. Oba pokusy se sice v mnohém liší, zejména svou snahou o reprezentativnost a svým územním a časovým rozsahem, i tak se však jejich úsilí potýkalo s mnohými stejnými problémy. Vzhledem k tomu, jaké metody obě práce používaly, se jim stala společnou nejen snaha o co nejširší obsáhnutí koloritu tehdejší společnosti a kombinace zachycení obecných souvislostí s prezentací biogramu (příběhu) konkrétní osobnosti (případu), ale i jistá výše nastíněná skepse, zda nějaký „*Člověk na Moravě*“ či „*protektorátní společnost*“ vůbec někdy existovaly.²²

Stejně jako výše citované publikace tak i tato práce se snažila podat svou látku čtivě, ovšem nikoli na úkor odbornosti. V důsledku toho a pod vlivem jisté rehabilitace vyprávěcích dějin je tedy v rámci jednotlivých kapitol nejčastěji postupováno narativně a chronologicky popřípadě komparativně. Na závěr práce je uvedeno teoretické shrnutí zmíněných předem stanovených otázek, přičemž odpovědi na ně jsou již víceméně obsaženy v předchozím narativním výkladu.²³

---

²¹ Úvod do studia hospodářských a sociálních dějin I. O předmětu bádání, genezi a historiografii oboru. Praha 1997, s. 103. Nodl, Martin: *Mikrohistorie a historická antropologie. Dějiny – teorie – kritika* 1, 2004, č. 2, s. 240-243.

²² Malíř, Jiří a kol.: *Člověk na Moravě 19. století*. Brno 2004. Malíř, Jiří a kol.: *Člověk na Moravě v první polovině 20. století*. Brno 2006.

²³ Slabáková, Radmila: *Sociální historie na prahu 21. století aneb k perspektivám sociální historie v postmoderní a post-postmoderní*, in: *Studie k sociálním dějinám*, 8, 2001, s. 34-37.; K vztahu mezi narativním a teoretickým přístupem v historiografii a sociologii viz Havelka, Miloš: *Případ a zobecnění ve společenských vědách. Příspěvek přednesený dne 15. 5. 2000 v rámci kulatého stolu na téma „L'étude de cas et la généralisation / Studium případu a zobecnění“*, uspořádaného Ecole des hautes etudes en science

Důvodem tohoto zvoleného postupu není jen mé přesvědčení, že dějiny jako takové nejsou ničím jiným než „příběhem“, ale již samotný fakt, že jednání daného sociálního jedince je z principu mnohem vhodnější zachytit narativně (popisem) než normativně (kategorizací). Konkrétní *případy* rozebírané touto prací se tak stávají v podstatě dílčími *příběhy*.²⁴

S narativním pojetím textu souvisí také míra jeho fabulace a jeho stránkový rozsah, který díky „tvoření děje“ v rámci vyprávěcího postupu přirozeně narůstá. Pro většinu kapitol se nakonec podařilo dosáhnout přibližně stejného počtu stran textu. Vzniklé odchylky byly zapříčiněny buď větší důležitostí dané kapitoly (*Rolník, Revolucionář*), či naopak výrazně omezeným stavem pramenné základny („*Cikánka*“).

Způsob použití metody *případové studie* (*case study*) touto prací vypovídá o jejím výrazném **mikrohistorickém a historicko antropologickém pojetí**. Nutno zde uvést, že právě těmito historiografickými proudy se tato práce nejvíce inspirovala a jen díky tomu mohla dosáhnout svých cílů.²⁵

Pod vlivem konceptu *historické antropologie* klade také tato práce do ohniska svého zájmu člověka v jeho zvláštnosti, ucelenosti a závislosti na přírodě, společnosti a kulturní tradici, který není jen nositelem kvantifikovaných znaků, nýbrž je jedincem s vlastními cíli a strategiemi. Člověk je tak chápán nejen jako dějinami formovaná bytost, ale také jako ten, který dějiny utváří. Shodně s tímto pojetím se tedy tato práce rovněž zabývá dialektickým vztahem objektivních struktur a subjektivního jednání, do popředí staví subjektivní stránku zkušenosti a tuto antropologickou perspektivu konfrontuje s perspektivou sociálně-historickou, přičemž ji zajímá nejen událost jako taková, ale i její

---

sociales, FF UK a CEFRES v rámci cyklu „Úvahy nad 20. stoletím: problém a výzva pro společenské vědy“ (<http://www.clavmon.cz/archiv/polemiky/prispevky/havelka2.htm>).

²⁴ Příběh, či chronologický postup, je jednou z několika možností struktury textu případové studie (*case study*). Srov. Pešková, Kateřina: *Handicap v příbězích*. Ostrava 2007.

²⁵ Užití pojmů „mikrohistorie“ a „historická antropologie“ je problematické, neboť neexistuje žádný jednotný koncept ani jednoho z nich. Spíše než o „kánony sevřený metodologický přístup“ tak jde v jejich případě o další „metodologicky podnětný historiografický koncept a experiment“. Viz Nodl, Martin: *Mikrohistorie a historická antropologie. Dějiny – teorie – kritika 1*, 2004, č. 2, s. 237-252. Srov. Lepetit, Bernard: *O měřítku v historii*, in: *Antologie francouzských společenských věd. Úvahy nad 20. stoletím*. Praha 2000, s. 147. Revel, Jacques: *Dějiny těsně při zemi*, in: *Antologie francouzských společenských věd. Úvahy nad 20. stoletím*. Praha 2000, s. 181-182, 189-190.

subjektivní příčiny a způsob jejího subjektivního vnímání a prožívání. Předmětem jejího zájmu je tedy rovněž jednání prostých („normálních“) lidí a jeho motivy.²⁶

Díky svému *mikrohistorickému* pojetí se tato práce setkala nejen s pozitivy tohoto přístupu, ale i s jeho negativy. Pravdou je, že jedině mikrohistorické nazírání na skutečnost umožňuje poznání konkrétního stavu, „obvyklé životní praxe“ či „žité skutečnosti“, čímž se mnohdy dostává do rozporu s obecnými stanovisky. Tímto objevením rozdílu mezi konkrétním a obecným stavem (sváru mezi „skutečností subjektivní a objektivní“) pak pomáhá relativizovat všeobecné makrohistorické poznatky či spíše předsudky²⁷.

Na druhou stranu je nutné si uvědomit, že při sledování každého detailu je třeba mít vždy na zřeteli také příslušný celek. Makrohistorický pohled bez mikrohistorického se vzdaluje realitě, zatímco opačný přístup ztrácí na své poznávací schopnosti. „Malé dějiny“ a „velké dějiny“ jsou v neustálé interakci, jako spojené nádoby, jejichž hladiny se navzájem ovlivňují. „Velké dějiny“ tvoří sumu „malých dějin“, ovšem nedílnou součástí těchto „malých dějin“ jsou právě „makro dějiny“, viděné „zdola a zevnitř“.²⁸

---

²⁶ Dülmen, Richard van: *Historická antropologie. Vývoj. Problémy. Úkoly.* Praha 2002. Horský, Jan: *Historická antropologie. Historická demografie*, 17, 1993, s. 241-270. Srov. Bůžek Václav: *Antropologizující přístupy v historickém bádání. ČČH 102, 2004, č. 2, s. 466-467.*

²⁷ Srov. Lepetit, Bernard: *O měřítku v historii*, in: *Antologie francouzských společenských věd. Úvahy nad 20. stoletím.* Praha 2000, s. 176-179. Žádné měřítko se nemůže těšit zvláštnímu výsadnímu postavení, každé přináší svůj jedinečný pohled na danou skutečnost. „Závěry, plynoucí z analýzy prováděné v partikulárním měřítku, není možné stavět proti závěrům získaným v jiném měřítku.“ „Na jedné straně je pozorovatel neschopen nalézt a zaujmout správné hledisko a přiměřenou vzdálenost, umožňující poznat svět: jeho lidský úděl tomu brání. Na druhé straně volba měřítka pozorování nikdy nevede ke skutečné redukci rozmanitosti světa a jedinečnosti věcí...“ B. Pascal: „Město, širá krajina, jsou zdálky městem a širým krajem, avšak jak se k nim blížíme, jsou to domy, stromy, tašky na střeše, listy, tráva, mravenci, nožky mravenců, do nekonečna. To vše je zahrnuto pod pojmem širé krajiny.“

²⁸ Grulich, Josef: *Zkoumání „maličkostí“.* *Okolnosti vzniku a významu mikrohistorie.* ČČH 99, 2001, č. 3, s. 520, 531. Petráň, Josef: *Mikrohistorie aneb o nedějínách*, in: *Dějiny ve věku nejistot. Sborník k příležitosti 70. narozenin Dušana Třeštíka.* Praha 2003, s. 205. Čechura, Jaroslav: *Mikrohistorie – nová perspektiva dějepisectví konce tisíciletí?* *DaS 16, 1994, č. 1, s. 2-5.* Revel, Jacques: *Dějiny těsně při zemi*, in: *Antologie francouzských společenských věd. Úvahy nad 20. stoletím.* Praha 2000, s. 192. Blüml, Josef: *Osobnost historika v pojetí Františka Kutnara*, in: *Podíl Františka Kutnara a agrárního dějepisectví na formování obrazu české minulosti.* *Semily 1998, s. 192-195.* Štefek, Karel: *K problematice strukturalismu v Kutnarově díle*, in: *Podíl Františka Kutnara a agrárního dějepisectví na formování obrazu české minulosti.* *Semily 1998, s. 187.*; Velmi zajímavý a autentický „pohled zdola“ na období německé okupace nabízí již záhy po jejím konci vydaná kniha Golombek, Bedřich: *Co nebude v dějepise.* Brno 1945.

Nutno k této věci podotknout, že výsledky mikrohistorického výzkumu jsou již díky mikroskopickému měřítku svého pohledu omezené. Problémem, s kterým se mikrohistorie již ze svého principu potýká, je otázka „*reprezentativnosti*“, související se samotným výběrem zkoumaných objektů a jeho kritérií. Je zřejmé, že mikrohistorickým přístupem nelze vyvozovat kvantitativní soudy. Problematika „*platnosti*“ a nemožnost zobecnění zkoumaných případů na celou společnost (a do jaké míry může být tento „*případ*“ i „*příkladem*“) patří rovněž mezi jeden z vědomých nedostatků metody *případové studie* (*case study*).²⁹

Na závěr je třeba se krátce pozastavit nad otázkou **časového a územního vymezení** tématu této práce, která je vzhledem k použité metodě velmi problematičtější. Práce se sice již dle svého podtitulu věnuje období německé okupace v politickém okrese Sedlčany, ovšem toto vymezení označuje spíše rozsah a záběr výběru pramenů, než skutečný časoprostor, v němž se nacházeli aktéři rozebíraných případů. Kromě názvů tehdejších územněsprávních celků (politický okres Sedlčany, soudní okresy Sedlčany, Votice a Sedlec), se v textu vyskytují také termíny „Sedlčansko“, „Sedlecko“, „Voticko“ apod., které jsou někdy použity víceméně pro obecné vymezení určité skutečnosti, již však nelze bezpodmínečně vztáhnout na přesněji vymezené území. Tím je míněno zpravidla blíže neurčené okolí daného místa, v případě výše zmíněných měst je lze (ovšem jen přibližně) vymezit územím zmíněných soudních okresů.

Tato nejasnost souvisí již se samotnou vágností jakéhokoli územního vymezení předmětu zájmu, kterým je v případě této práce společnost tvořená jednotlivými sociálními jedinci žijícími ve svém vlastním jedinečném a nevystihnutelném „*životním prostoru*“,

---

²⁹ Nodl, Martin: *Mikrohistorie a historická antropologie. Dějiny – teorie – kritika* 1, 2004, č. 2, s. 239. Lepetit, Bernard: *O měřítku v historii*, in: *Antologie francouzských společenských věd. Úvahy nad 20. stoletím*. Praha 2000, s. 147-179. Nešpor, Zdeněk R. – Horský, Jan: *Historická antropologie? Metodické problémy a paradoxy na pomezí dějepisců, sociologie a sociální antropologie*. Kuděj 6, 2004, č. 1, s. 61-81. Srov. Weiser, Tomáš: *Návrh tezí k teoretické a metodologické inovaci oboru „sociální dějiny“ v české historiografii*, in: *Studie k sociálním dějinám*, 6, 2001, s. 19-20.; K problematice přechodu od případu k zobecnění viz Havelka, Miloš: *Případ a zobecnění ve společenských vědách. Příspěvek přednesený dne 15. 5. 2000 v rámci kulatého stolu na téma „L'étude de cas et la généralisation / Studium případu a zobecnění“, uspořádaného Ecole des hautes études en science sociales, FF UK a CEFRES v rámci cyklu „Úvahy nad 20. stoletím: problém a výzva pro společenské vědy“* (<http://www.clavmon.cz/archiv/polemiky/prispevky/havelka2.htm>).

tvořeném neviditelnými a nevyjádřitelnými strukturami, jejich rodinným, příbuzenským, zájmovým a pracovním zázemím, a jinými dílčími osobními prostory.³⁰

---

³⁰ Grulich, Josef: *Zkoumání „maličkosť“*. *Okolnosti vzniku a významu mikrohistorie*. ČČH 99, 2001, č. 3, s. 530- 531.

III. Prameny a literatura

V porovnání s jinými temnými obdobími českých dějin, patří léta německé okupace českých zemí k těm vůbec nejvíce probádaným a zpracovaným, ačkoli i dnes v nich nalezneme mnoho „bílých míst“, a také několik, zvláště širší veřejností, stále tabuizovaných témat. Úvodem nutno předeslat, že do tohoto poměrně **bohatého historického výzkumu** se velkou měrou zapojili také zahraniční badatelé. Za všechny jmenujme amerického historika českého původu Vojtěcha Mastného, Detlefa Brandese, Gottholda Rhodeho, Johanna Wolfganga Brügela, Livii Rothkirchen, Callum MacDonalda, Benjamina Frommera nebo Chada Bryanta.

Bohužel částečně izolovaně od zahraničního probíhal před rokem 1989 výzkum v českém, respektive československém prostředí, který byl navíc značně ideologicky zatížen. Jistý posun v této věci, postupné prolamování existujících dogmat a snahu utvořeného kolektivu historiků o jiné a komplexnější zpracování tohoto období v šedesátých letech minulého století záhy přerušilo období tzv. normalizace. Výzkum sice pokračoval i nadále, ale vytčených cílů nemohlo být dlouho dosaženo i z důvodu odstranění některých profesionálních badatelů z vědeckého a veřejného života.

Tyto objektivní překážky po přelomovém roce 1989 odpadly, byť ne úplně všechny. V souvislosti se zájmem celé polistopadové společnosti začalo být doháněno předchozí manko, otevírala se dříve zapovězená témata a měnily se interpretace těch starých. Ne všichni si však tehdy uvědomovali, že sice „*všechno bylo jinak, ale to neznamená, že to bylo naopak....*“

Celkové společenské poměry doby normalizace měly vliv také na to, že první celistvější a dokončený pokus o shrnutí celého období vznikl z pera zahraničního historika – již zmíněného německého bohemisty Detlefa Brandese, jehož vynikající práce vyšla v roce 1999 (tedy po více než dvaceti letech od svého vzniku) i u nás pod názvem *Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939-1945*.

Na českou syntézu si však muselo období německé okupace ještě několik let počkat. Celý dosavadní výzkum tak konečně našel shrnutí ve dvou svazcích 15. dílu ediční řady *Velké dějiny zemí Koruny české* autorů Jana Gebharta a Jana Kuklíka. Tato zkušená autorská dvojice v tomto úctyhodném díle zužitkovala nejen vlastní bohatý výzkum, ale projevila i hlubokou znalost pramenů a literatury. Podařilo se jí tak shrnout celkový dosavadní stav bádání o období druhé republiky a německé okupace a podat celistvý obraz

tehdejšího politického, hospodářského i kulturního vývoje české (respektive československé) společnosti. Právě výše uvedená dvousvazková publikace se stala základním informačním východiskem předkládané diplomové práce.

K podrobnějšímu přehledu o hospodářském a zejména sociálním vývoji českých zemí této práci značně posloužila ve specifické době vzniklá, ale poměrně kvalitní a na základní fakta bohatá práce Václava Krále – *Otázky hospodářského a sociálního vývoje v českých zemích v letech 1939-1945*, dále některé dílčí práce respektive články Václava Průchy, Jaroslava Šprysla a Dany Musilové, a především nejnovější shrnutí celkového hospodářského a sociálního vývoje tohoto období v 1. díle *Hospodářských a sociálních dějin Československa 1918-1992*. Pro oblast správního vývoje tehdejší doby poskytly základní přehled *Dějiny správy v českých zemích* (vydané 2005, autoři Jan Janák, Zdeňka Hledíková a Jan Dobeš) a dílčí studie zveřejněné zejména ve *Sborníku archivních prací* (zejména Stanislava Šislera a Stanislava Bimana). Z další literatury všeobecné povahy možno jmenovat základní práce Tomáše Pasáka, Jiřího Doležala, Miroslava Kárného, Václava Kurala, Oldřicha Sládka nebo též Františka Mainuše a Ctibora Nečase (Viz *Seznam použitých pramenů a literatury*).³¹

Kromě obecné literatury tato práce široce čerpala z veškeré dostupné **literatury regionální povahy** vztahující se k období německé okupace. Kromě již záhy po válce vydaných, ale dobrých a jedinečných publikací Jaroslava Nykodýma a Josefa Matějky se jednalo především o kvalitní odborné práce Josefa Velfla, Václava Krůty, Jiřího Tywoniaka nebo Mariana Konečného, věnující se převážně problematice odboje, a dále o poměrně bohatou literaturu k tématu vystěhování – zvláště práce Stanislava Kokošky a Antonína Robka. Dílčím tématům se věnuje další využitá literatura publikovaná převážně ve *Vlastivědném sborníku Podbrdsko*, jeho nástupci sborníku *Podbrdsko*, a dále ve *Sborníku vlastivědných prací z Podblanicka* a *Středočeském sborníku historickém*. Zvláštní zmínky si na tomto místě zaslouží ještě práce Blanky Moulíkové týkající se židovské otázky. Podstatnou část další použité regionální literatury tvoří různé práce vydávané k výročím konkrétních institucí a různé, prostřednictvím literatury zveřejněné paměti a vzpomínky (viz *Seznam použitých pramenů a literatury*).

---

³¹ Stručný přehled dosavadního historického bádání o období německé okupace uvádí například Pavel Maršálek v úvodu své práce *Maršálek, Pavel: Protektorát Čechy a Morava. Praha 2002*. Celkové shrnutí přináší seznam literatury v druhém svazku zmíněných *Velkých dějin zemí Koruny české XV*. Jana Gebharta a Jana Kuklíka.

Téma, cíle, metody, mikrohistorické a historicko-antropologické pojetí této práce, zdůrazňující subjektivní prožívání historické skutečnosti, ovlivnily a podmínily i **výběr použitých pramenů**.³² Ten, jak bylo nastíněno již v úvodu, bohužel nemohl dostatečně využít tzv. *ego-dokumentů* – tedy pramenů, jejichž předmětem je samotný jejich autor. Jejich nedochování či prostá neexistence souvisí s tím, že množství stop „obyčejných“ lidí (zde v případě politického okresu Sedlčany) je v dostupných historických pramenech oproti osobám z vyšších společenských vrstev zpravidla výrazně nižší.

Vzhledem k použité metodě *případové studie (case study)* se výzkum snažil dále zaměřit na **rozhovory s pamětníky (oral history)**, ale rovněž z objektivních důvodů tak nemohl učinit dostatečným způsobem. Kvůli značnému časovému odstupu nemohly být zachyceny rozhovory s konkrétními aktéry rozebíraných případů – subjektů kapitol – a tak bylo rozhovorů s pamětníky použito v podstatě nepřímým způsobem.

Přes veškeré výhrady vůči této metodě poskytuje *oral history* velmi důležitý a jedinečný typ pramene, který nám přináší mnohé cenné informace a pro mnoho oblastí lidského života je nám i pramenem jediným. Nejenže je metoda *oral history* schopna zastoupit nedochované či neexistující písemné prameny soukromé povahy, ale umožňuje nám i poznání těch skutečností, které písemné ani jiné prameny nezachycují. Ostatně také k písemným pramenům soukromé provenience, různým zajímavým osobním dokumentům „obyčejných“ lidí, které bychom v archivech jinak nenalezli, se můžeme dostat právě díky včasné a dobré práci s pamětníky. Jedná se o rodinné kroniky, osobní korespondenci, deníky, osobní doklady, fotografie a jiné dokumenty. Metoda *oral history* nám slouží především k „*zvýraznění lidského rozměru dějin*“ – nemíří totiž k pouhému poznání událostí jako takových, ale zvláště k zjištění jejich subjektivních příčin a jejich subjektivního vnímání. Právě s těmito přednostmi však úzce souvisejí také její jasné limity a úskalí, s nimiž je třeba počítat.

Zásadní roli hraje již samotný výběr pramene, který je určen mnohými námi neovlivnitelnými okolnostmi. Někteří pamětníci k nám nechtějí mluvit, jiní již nemohou... Stejně jako v případě jiných skupin pramenů se také zde samozřejmě setkáváme s mnohými informačními ztrátami a vždy máme k dispozici jen určitý zlomek informací.

---

³² Srov. Pánek, Jaroslav – Versbach, Zikmund: *K vývoji okresní správy v Benešově v letech 1939-1945*. *SVPzP* 16, 1975, s. 113-115. Tento článek uvádí jednotlivé okruhy pramenů, které se dají využít při zkoumání protektorátního období na regionální úrovni. Ve shodě s tímto nástinem postupovala i tato práce.

Při každém rozhovoru je vždy velmi důležité uvědomit si to, s kým vlastně hovoříme. V případě výzkumu uskutečněného v rámci této práce se vzhledem k existujícímu časovému odstupu logicky jednalo výhradně o příslušníky tehdejší mladé generace, děti či dospívající. Právě věk tehdejších aktérů (kromě dalších skutečností) zásadní měrou ovlivnil jejich způsob pozorování tehdejší doby, byť se tento pohled v dalším čase samozřejmě dále vyvíjel. S rodiči těchto dotázaných jsem si už bohužel popovídat nemohl, ale na druhou stranu nutno říci, že i tyto „děti“ nám dnes mohou do jisté míry zprostředkovat pohled svých rodičů a prarodičů a předat nám od nich načerpané informace.

Nemenší roli při práci s pamětníky hraje i celková příprava předcházející samotnému rozhovoru, shromáždění všech relevantních informací ohledně osobnosti *narátora*, tazatelova schopnost „*aktivního naslouchání*“ a „*vcítění se*“, způsob kladení otázek a „*vedení rozhovoru*“, které by vždy mělo být volné. Všechny tyto okolnosti ovlivňují nejen podobu získané výpovědi, ale i její následnou interpretaci.

K výpovědi každého pamětníka je samozřejmě nutné přistupovat nanejvýš kriticky a pokud možno ji dále ověřovat a konfrontovat s jinými prameny. Je třeba se pítit nejen po tom, zda pamětník říká pravdu, ale také jestli ji vůbec může znát. Dále je nutné rozlišovat to, zda pamětník ví, co říká, nebo říká to, co ví. Každý pamětník jako pozorovatel historické skutečnosti i jako *narátor* je jedinečným případem determinovaným různými skutečnostmi a vlivy (výchova, vzdělání, inteligence, pozorovací a vyjadřovací schopnosti, atd.). Jedinečnou je i jeho paměť, která je navíc velice selektivní a podléhá zubu času. Důležitou roli ovlivňující následnou interpretaci získané výpovědi přitom hraje i samotný způsob jejího záznamu (zhmotnění), kde i při jejím zvukovém zachycení a následném *přepisu rozhovoru* dochází ke ztrátě různých víceméně skrytých či podprahových informací (gestikulace, apod.) a jiných okolností, na které by mělo být vždy upozorněno v písemném *záznamu o rozhovoru*. V případě této práce se většinu získaných výpovědí podařilo zachytit bohužel jen formou *rukopisného záznamu rozhovoru*, neboť většina pamětníků odmítala hovořit na magnetofon, což bylo nutné respektovat. Jen v některých případech také mohlo dojít k druhému doplňujícímu rozhovoru.³³

---

³³ Vaněk, Miroslav a kol.: *Orální historie. Metodické a technické postupy*. Olomouc 2003. Vaněk, Miroslav: *Uplatnění metody orální historie*, in: *Deset let soudobých dějin*. Praha 2001, s. 137-143. Schwippel, Jindřich: *Orální historie a archiv*. AČ 56, 2006, č. 3, s. 177-184.

Vedle rozhovorů s pamětníky byly dále využity především písemné **prameny soukromé provenience** (memoárového a vzpomínkového charakteru, často již částečně interpretované v podobě pramenů vyprávěcích – literatury) nacházející se zejména ve sbírkách *Městského muzea Sedlčany*.

Kvůli svému poměrně malému množství byly výše uvedené prameny zčásti suplovány výrazně početnějšími *pamětními prameny institucionální provenience* – **pamětními knihami**, které rovněž umožňují proniknout do mikrokosmu tehdejší společnosti, mentality doby i konkrétních sociálních jedinců a které jsem v případě *obecních pamětních knih a četnických a železničních staničních knih* podrobil plošnému výzkumu v rámci Sedlčanska, s jistými přesahy do okolních oblastí. Z toho důvodu je nutné se u tohoto specifického typu pramene pozastavit.

Kroniky a pamětní knihy mají jakožto vyprávěcí historický pramen svůj specifický vývoj. Jejich hlavním motivem, společným pro každou dobu, je vytváření zápisů „pro paměť“, pro poučení budoucích generací. V moderní době, s rostoucí rolí státu v životě společnosti, získávají na větším významu oproti pamětním knihám *soukromým* pamětní knihy *institucionální provenience*, jejichž vzájemnou rozdílnou povahu je třeba si uvědomit.³⁴ Obě skupiny jsou obecně velmi důležitým a nenahraditelným pramenem nejen pro dějiny regionů, ale i pro dějiny mentalit, „ducha doby“ i pro biografie svých autorů. K informacím, které poskytují, je samozřejmě nutné přistupovat velmi kriticky a každou pamětní knihu je třeba vnímat jako originál, určený všeobecnými i specifickými podmínkami.

Obecně lze pamětní knihy, které se nám dochovaly v našich archívech, rozdělit do několika skupin podle své provenience:³⁵ 1. obecní, 2. školské, 3. církevní, 4. spolků a hospodářských institucí, 5. soukromé, 6. ostatní.

---

³⁴ Základní rozdíl mezi těmito dvěma typy je především v motivu vzniku, který je u pamětních knih soukromých dobrovolný, v druhém případě „ex offio“. Konkrétně k obecním pamětním knihám Viz *Rak, Petr: Obecní kroniky a jejich úskalí. In: Česká beseda o německých i českých kronikách, pamětech a dalších vyprávěcích pramenech. Dolní Břežany 2006, s 113-116.*

³⁵ Držím se schématu použitého při akci soupisu kronik v SOA Praha, které je dle mého soudu užitečné a přehledné. Soupis kronik SOA Praha probíhá od 70. let 20. století po jednotlivých okresních archívech. Nejnověji publikováno v SSH: *Drtinová, Svatava - Garkisch, Miloš: Kroniky a kronikářství v okrese Beroun. SSH 20, 1994, s. 104-124; 21, 1995, s. 127-167. Miškovská, Zuzana: Kroniky a kronikářství v okrese Kolín. SSH 24, 1998, s. 107-141.* Soupis proběhl také pro okres Benešov (*Pánek, Jaroslav – Procházková, Eva – Váňa, František: Kroniky a kronikářství v okrese Benešov. SSH 11, 1976, s. 211-259.*) a nedávno i v SOkA

Většina *obecních pamětních knih* vznikla až v reakci na *zákon č. 80/1920 Sb.*, který přikázal každé politické obci založit a vést pamětní knihu. Bližší podrobnosti ohledně jejich vedení přineslo *vládní nařízení č. 211/1921 Sb.* Na úrovni obce měla být vedle kronikáře jmenována také letopisecká komise, dohlížející na jeho práci. Spíše formální dozor vykonával okresní školní inspektor. Kvalita vedení knih závisela především na konkrétních podmínkách v dané obci a osobě kronikáře. Ke zvyšování obsahové úrovně zápisů napomáhaly různé kursy a školení, či publikování různých příruček pro kronikáře. Pořádání takovýchto aktivit však záleželo na situaci v konkrétním regionu a na činnosti okresních osvětových sborů, které dozor nad vedením kronik v roce 1930 převzaly.

Přijaté *vládní nařízení č. 169/1932 Sb.* zohledňovalo dosavadní praktické zkušenosti s vedením knih, dávalo kronikářům další instrukce a dozor nad jejich prací přičklo okresním úřadům. Též zdůrazňovalo, aby byly zachycovány především události místní, neboť některé knihy se spíše až zbytečnou měrou věnovaly událostem celostátním.

Větší uvědomování si významu kronikářské práce přišlo s dobou nestálých a měnících se státoprávních poměrů na konci 30. let a se vznikem Protektorátu Čechy a Morava. Doby zvrátů a zásadních změn vyvolávají přirozenou potřebu být důkladně zachycovány a hodnoceny. Ještě více však vyvstává na povrch otázka – kdo, a především v jaké době, tak činí, což má zásadní vliv na podobu zápisů.³⁶

Na změněné státoprávní a společenské poměry reagovalo *nařízení ministerstva školství č. 129.247/40 z 21. 10. 1940*, které přikázalo obcím odevzdat pamětní knihy, „jejichž obsah neodpovídal novým státoprávním poměrům“, okresním úřadům a dále příslušným zemským archivům. Proto v drtivé většině případů končí roční chronologické zápisy právě rokem 1940. Obce sice měly založit a začít vést nové pamětní knihy, ovšem

---

Příbram. Právě z nich vycházel i zmíněný plošný výzkum pamětních knih uskutečněný v rámci této práce. Citované soupisy přinášejí ve svých teoretických pojednáních také důležité základní informace k problematice pamětních knih. Jejich poznatky doplněné svými zkušenostmi jsem využil i při psaní této kapitoly.

³⁶ Obecní pamětní knihy jsou knihy úřední veřejné povahy, proto mají podmínky státoprávního uspořádání na jejich obsah ještě větší vliv, než na knihy povahy soukromé. Na příkladu dobového zachycení zlomových politických událostí 1938-1939 je z práce kronikářů často zřejmá jejich přirozená opatrnost a snaha o apolitičnost při komentování celostátních událostí, která je někdy způsobena i jistým časovým odstupem těchto událostí od samotného vzniku kronikářského zápisu. Svůj specifický vliv na podobu zápisů mají další zvraty v letech 1945 a 1948, viz dále o časovém odstupu událostí od jejich hodnocení.

zda tak skutečně učinily je otázkou.³⁷ Některé obce se pokusily navzdory tomuto nařízení své pamětní knihy zachránit a pořídily tedy jejich opisy, které odevzdaly, zatímco originály si ponechaly a uschovaly.³⁸

Odevzdání obecních pamětních knih zásadně ovlivnilo samotnou podobu kronikářských zápisů o době okupace. Po konci druhé světové války si obce měly své odevzdané pamětní knihy ze zemských archivů vyzvednout. Doba, kdy tak ta která obec učinila je však různá, stejně jako doba, kdy kronikáři pokračovali v aktuálních chronologických zápisech a kdy sepsali nařízené retrospektivní zpracování období let 1938-1945, které bylo zaznamenáváno většinou právě do staronových pamětních knih.³⁹ Některé obce si své knihy sice vyzvedly, ale v dalších záznamech nepokračovaly, často pro nemožnost najít člověka – kronikáře, který by se tohoto těžkého úkolu zhostil. Kronikářům měla pomoci také kniha profesora Františka Beneše, která vyšla v roce 1948.⁴⁰

Obsahová úroveň kronikářských zápisů pojednávajících o období 1939-1945 je stručně řečeno velmi různá. Retrospektivní poválečné záznamy většinou navazují na předchozí roční chronologické zápisy⁴¹ končící rokem 1940, a často je ještě doplňují. Doba okupace je v nich tak většinou rozčleněna podle jednotlivých let a dále tematicky

---

³⁷ Například obec Nechvalice i po odevzdání své pamětní knihy platila i nadále každoročně svému kronikáři za vedení kroniky. Ten snad i pracoval na pokračování odevzdané kroniky v nové knize, která se však, pokud do ní vůbec bylo zapisováno, nedochovala, stejně jako v drtivé většině jiných obcí. Viz *SOKA Příbram, AO Nechvalice, 1878-1945(1949)*, inv. č. 58, *pokladní deník, 1943.*; Srov. *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945*, inv. č. 866, *sign. VII-16-C-48, kart. 273.*

³⁸ K dané problematice viz též *Bukačová, Irena: Kroniky za války. Vlastivědný sborník 15, 2005, č. 1, s. 11-12.*

³⁹ V některých případech byla založena od roku 1945 kniha nová, která začínala právě shrnutím doby okupace. Doplnění obsahu knih o zachycení předchozí doby byl příkládán nemalý význam. Viz *Příloha 2 – leták „Obecním kronikářům!“*

⁴⁰ *Beneš, František: Jak vésti pamětní knihu obce. Knihovna Českého zemského ústředí obcí, měst a okresů. Praha 1948, (náklad 3 000), 50 s.* Vydání knihy reagovalo na předchozí poptávku a zájem ze strany kronikářů. Její obsah je v podstatě souhrnem látky, kterou František Beneš přednášel účastníkům kurzů pro obecní kronikáře. Vedle obecných instrukcí je zde na str. 22-25 uvedeno též pomocné schéma tematických okruhů pro zaznamenání období 1938-1945. Ta je rozdělena na tři části: Mnichov, okupace, Květnové povstání. Také tímto se v podstatě přiznává neveselý stav zpracování tohoto klíčového období pamětními knihami. Kronikáři jsou mimo jiné nabádáni k nestrannosti a objektivitě, a též k tomu, aby uváděli, na základě jakých pramenů dobu zpětně zpracovávají.

⁴¹ Většinou psané zpětně na konci roku na základě průběžně dělaných poznámek.

strukturována. Jindy nalezneme pouze povšechné shrnutí celého období na několika stránkách. Kronikáři se věnují jak událostem místním (politický, hospodářský, sociální a kulturní vývoj), tak celostátním – tomu, jak byly pozorovány a jak se promítly do života v obci.

Samotný obsah (kvantita i kvalita) těchto zápisů, jejich podrobnost, pestrost i věrohodnost, jsou dány především osobou kronikáře, jeho pečlivostí, vzděláním, profesí, zastávanými hodnotami, všeobecnými názory, jeho pozorovacími i jazykovými schopnostmi a dalšími vlastnostmi a okolnostmi. Namísto záznamu událostí a fakt jsou nám někdy předkládány pouhé osobní názory a úvahy kronikáře, což však není vždy úplně na škodu. Spíše než pro poznání dějin daného místa nám pak kniha slouží jako pramen pro dějiny „mentalit“. Některé pamětní knihy jsou právě díky tomu velmi cenné – zprostředkovávají nám pohled „zdola“, osobité (subjektivní) vnímání událostí i jistou upřímnost, bezprostřednost a „nezávislost“ v jejich hodnocení. Opakem jsou zápisy ideologicky zabarvené a poplatné své době, které jen přebírají a „papouškují“ obecné názory, čímž nepřinášejí nic nového. Vždy je třeba si uvědomit, že se v případě každého záznamu jedná nejen o pramen pro dobu, o níž je pojednáváno, ale i pro dobu, v níž daný zápis vznikl.

Velký vliv na obsah pamětních knih má také časový odstup zachycení událostí od jejich proběhnutí. Ten však nemusí být vždy úměrný kvantitě a kvalitě zápisů. Někteří kronikáři činili záznamy na základě svých poznámek, které si dělali během okupace, jiní za pomoci různých dokumentů, své paměti či vzpomínek sousedů apod. Vnímání událostí a jejich hodnocení se s odstupem času přirozeně mění. Velkou roli v něm často hraje aktuální politické a ideologické klima společnosti. Většina zápisů o době německé okupace, které byly využity touto prací, je zaznamenána s odstupem jednoho roku až tří let, ovšem výjimkami nejsou ani případy odstupem deseti i více let.

Není možné zde rozebírat veškeré okolnosti, které ovlivnily výpovědní hodnotu zápisů o době okupace. Vždy je třeba vedle obecných souvislostí přihlídnout ke konkrétním detailům a nakládat s každou pamětní knihou jako se samostatným pramenem, za současného využití zkušeností získaných při shromáždění bohatšího materiálu.

Další typy pamětních knih – církevní, spolkové a školské – až na výjimky vypovídají především o dějinách svých korporací. Především posledně jmenované obsahují ve větší míře také informace ze života celé obce. Všechny tyto typy jsou cenné především díky

možnému porovnání v nich obsažených údajů s pamětními knihami obecními.⁴² To je případ i další zvláštní skupiny, kterou tvoří tzv. **četnické a železniční staniční knihy**.⁴³

Také z důvodu omezeného množství písemných soukromých pramenů i kvůli potřebě zachycení všeobecných souvislostí byly během vzniku této práce široce využity další typy **pramenů úřední provenience**, jejichž specifickou skupinu tvoří *soudní spisy (Mimořádný lidový soud v Táboře)*. V rámci celkové heuristiky mi velmi posloužila *kartotéka bývalého Studijního ústavu Ministerstva vnitra*, která mi poskytla orientaci v rámci celé skupiny důležitých a mnou využitých archivních fondů uložených v Archivu bezpečnostních složek a v Národním archivu, a dále mi umožnila dostat se k mnohým zásadním informacím týkajícím se života konkrétních osob.⁴⁴ Nutno předeslat, že podobně jako prameny soukromé (osobní korespondence, deníky, paměti, autobiografie, atd.), tak i prameny úřední (prostřednictvím svého pohledu vymezeného kompetencemi a agendou svého původce) dovozuji do jisté míry nahlédnout do „*mentality*“ konkrétních lidí, byť tyto informace nabízejí „*nepřímo*“ či tak říkajíc „*v druhém plánu*“ a řidčeji.⁴⁵

Zásadní význam pro poznání nejen všeobecných souvislostí, dějin regionu, ale i konkrétních lidských příběhů měl fond *Okresní úřad v Sedlčanech*, což vyplývá ze samotného významu tohoto úřadu. Právě v jeho dochované písemné agendě je totiž uložena v podstatě největší část „paměti“ Sedlčanska, respektive politického okresu Sedlčany, zkoumaného období. Registraturu tohoto úřadu naštěstí nepotkaly během okupace vážnější ztráty, ačkoli byla stěhována do Votic a zpět kvůli přesídlení sídla

---

⁴² Školní kroniky byly v době okupace nahrazeny novými knihami, do nichž mělo být psáno již v duchu nových poměrů (výnos prezidia Zemské školní rady č. 2 406 z 22. 6. 1940 a nařízení okresních školních výborů). Kromě aktuálních válečných záznamů se v nich (nebo v knihách staronových) vyskytují též zápisy, v nichž je doba okupace zpětně shrnována podobně jako v pamětních knihami obecních, ovšem stručněji. Často je nám dána cenná možnost komparace, nebo získání alespoň nějakých informací, v případě, že zápisy v obecní pamětní knize chybí.; Polák, Stanislav: *Farní, obecní a školní kroniky ze Sedlčanska. Sedlčanský sborník. Benešov 1971, s. 201-206. Pekárková, Hana: Kronikářství a jeho metodika. VSP 30, 1986, s. 167-170.*

⁴³ SOA Praha, *Sbírka staničních knih četnictva a Sboru národní bezpečnosti, Středočeský kraj, 1851-1960.* (památníky, četnické staniční služební knihy, podací protokoly). NA, *Sbírka staničních kronik, 1918-1952(1957).*

⁴⁴ Viz Frolík, Jan: *Osud fondů Studijního ústavu MV, AČ 48, 1998, č. 1, s. 4-15.*

⁴⁵ Vošahlíková, Pavla: *Prameny a metody výzkumu dějin mentalit, in: Studie k sociálním dějinám, 6, 2001, s. 48-50.*

okresního úřadu v důsledku zabránění okresního města pro účely vojenského cvičiště SS. Prezidiální registratura byla citelně ochuzena v roce 1950, kdy z ní pracovníci Ústavu dějin KSČ vybrali značné množství politicky nejzajímavějších dokumentů a odvezli je do tamního archivu. Archivní katalogizace zbylé části prezidiální registratury umožnila její v podstatě plošné využití v rámci mého výzkumu. Tomu byl podroben i soubor vyhlášek. Spíše prostřednictvím tematických sond byly využity i úřední knihy (zvláště evidenční) a další jednotlivé soubory spisů. Z důvodu širší záběru této práce z nich nemohly být podrobeny pečlivějšímu rozboru dva konkrétní celky, jejichž statistické zpracování by přineslo celou řadu zajímavých informací. Jedná se o *kartotéku Židů* (inv. č. 779) a *obecní přehledy statkových archů* (inv. č. 916), které umožňují skutečně detailní pohled (byť samozřejmě pouze „oficiální“) na podobu zemědělské výroby na Sedlčansku.⁴⁶

Z fondu *Okresní národní výbor v Sedlčanech* byly rovněž plošně využity především prezidiální spisy z období 1945-1947, v nichž přirozeně doznávaly ozvěny německé okupace. Součástí tohoto fondu je i bohatý soubor *hlášení válečných škod* (inv. č. 169, kart. 49-70) a *kartotéka repatriantů z území dočasně zabraného pro vojenské cvičiště SS* (inv. č. 170, kart. 71-85), které obsahují mnohé důležité informace a rovněž vybízejí k jejich statistickému zpracování.

Předkládaná práce díky svému širokému záběru a jiným důvodům nemohla využít dalších dostupných dílčích souborů pramenů – fondů *Trestní nalézací komise Sedlčany* (SOA v Praze), *Okresní soud Sedlčany*, *Vikariátní úřad v Sedlčanech*, *Okresní školní rada v Sedlčanech*, *Okresní rada osvětová v Sedlčanech* a dalších fondů (zejména spolků a živnostenských společenstev) uložených ve *Státním okresním archivu v Příbrami*. Fondy archivů obcí a měst (kromě pamětních knih) byly využity jen velmi omezeně a selektivně, především z důvodu jejich minimálního archivního zpracování.

Zásadní význam pro téma vystěhování má fond *Ministerstvo práce a sociální péče. Repatriace, 1938-1951* (Národní archiv), jehož součástí je i úplná registratura benešovské přesídlovací kanceláře, a který rovněž nemohl být v rámci této práce využit. Výzkum se vyhnul i dalším relevantním fondům – *Služebna Abwehru v Praze* (VHA Praha), *Generální velitel uniformované protektorátní policie Praha*, *Inspektor uniformované protektorátní*

---

⁴⁶ Třešňák, Josef – Hlinecký, Oldřich – Polák, Stanislav: *Okresní úřad v Sedlčanech, 1855-1945* (1955). *Inventář*, 1966. Hlinecký, Oldřich: *Okresní úřad v Sedlčanech – prezidiální spisy III, 1939-1945. Katalog*, 1972. Srov. Pánek, Jaroslav – Versbach, Zikmund: *K vývoji okresní správy v Benešově v letech 1939-1945*. *SVPzP* 16, 1975, s. 113-115.

policie Praha, NSDAP – spojovací ústředna při úřadu říšského protektora Praha a částečně i Úřad říšského protektora Praha (NA) – obsahujícím mimo jiné také různé situační zprávy a hlášení.

Další oblastí pramenů tvořících podstatnou část informační základny této práce jsou **prameny tištěné a dobový tisk**. Kromě obecných statistických příruček se jedná o úřední věstníky vydávané Okresním úřadem v Sedlčanech (*Bezirksverordnungsblatt für den politischen Bezirk Seltschan. Okresní věstník pro politický okres Sedlčany – měsíčník, něm.-čes. text, 1942 zastaven*) a Okresním národním výborem v Sedlčanech (*Věstník Okresního národního výboru v Sedlčanech*), a dále o regionální měsíčník *Rolnické listy* vydávaný Okresním hospodářským spolkem v Sedlčanech. Rovněž toto periodikum bylo v roce 1942 zastaveno. Další konkrétní informace týkající se použitých pramenů se nacházejí přímo v poznámkách následujícího textu.⁴⁷

---

⁴⁷ K tomu viz *Smrčka, Vít: Vývoj časopisectví na Sedlčansku 1885-1948. VSP 16, 1979, s. 123-157. Pasák, Tomáš: Soupis legálních novin, časopisů a úředních věstníků v českých zemích z let 1939-1945. Praha 1980.*

1. Okresní hejtman

V červnu 1942 se sedlčanský okresní hejtman **JUDr. Ing. František Uhlíř** (*1888) musel rozloučit se svým dlouholetým působištěm. Dočkal se totiž přeložení, či spíše povolání do služby u *Zemského úřadu v Praze*. V červenci nastoupil na jím uvolněné místo předchozí okresní hejtman politického okresu Milevsko **JUDr. Jaroslav Albrecht** (*1891). Na tom, že mohl *Okresní úřad v Sedlčanech* převzít v naprostém pořádku, měl velkou zásluhu právě jeho předchůdce. Realita německé okupace a války vyžadovala i na okresních úřadech bezproblémový a rychlý chod úřadování, za což přebírali osobní zodpovědnost právě okresní hejtmani.

Německou okupací se zásadně změnila životní podmínky všech obyvatel českých zemí. Snad nejvíce to platilo pro státní a veřejné zaměstnance (osoby činné ve veřejné službě) a ještě více pro ty, kteří zaujímali vedoucí pozice. Mnozí úředníci tak odted' museli řešit neustálý svár mezi svým svědomím, vlasteneckým cítěním, poslušností a svou přirozenou snahou zajistit obživu sobě a své rodině. Ne všichni se však tímto rozporem zabývali. Našlo se mnoho „profesionálních byrokratů“, loajálních a poslušných vykonavatelů došlých nařízeních a samozřejmě i nemalý počet aktivistů a kolaborantů, kteří se rozhodli s novým režimem ztotožnit své osobní ambice.

Těžko říct k jaké skupině patřil Jaroslav Albrecht. Stejně jako drtivě většině české společnosti byla patrně i jemu vlastní snaha „*hlavně v klidu přežít*“. Snad už jen díky pozici, kterou během německé okupace zastával, se pak ani jemu nemohlo vyhnout poválečné zúčtování.

Během revolučních květnových dnů roku 1945 pověřil *Národní výbor ve Voticích* Jaroslava Albrechta dalším vedením úřadu, který poté změnil svůj název na *Okresní národní výbor ve Voticích*. Dosavadní okresní hejtman a vrchní rada politické správy Jaroslav Albrecht byl však opatřením *Zemského úřadu v Praze* ze dne 17. května 1945 záhy přeložen právě k tomuto úřadu, posléze *Zemskému národnímu výboru*. Již krátce nato se v souvislosti s jeho osobou objevilo několik závažných obvinění, která se však týkala období jeho působení v Milevsku. Svou výpověď u gestapa v Táboře měl Jaroslav Albrecht údajně přitížit jistým třem občanům, kteří byli popotahováni kvůli domnělému vyvěšení československé státní vlajky na budově milevského okresního úřadu v den narozenin státního prezidenta Emila Háchy (12. července 1942) a následně odvezeni do koncentračního tábora, kde všichni zemřeli. Jako předseda přípravného výboru milevské

okrskové skupiny *Českého svazu pro spolupráci s Němci* pak měl Jaroslav Albrecht údajně vyvíjet nátlak na české veřejné zaměstnance milevského okresu a nutit je k tomu, aby se stali členy této aktivistické organizace. Albrecht se v tomto případě hájil tím, že jim jen v rámci své povinnosti rozeslal oběžníky informující o této organizaci a sám byl naopak upozorňován tábořským oberlandrátem na svou pasivitu ohledně budování milevské skupiny. Tyto výtky pak také tlumočil zaměstnancům okresního úřadu, načež většina z nich do této organizace vstoupila. Členství okresních hejtmanů v této organizaci, která však rovněž na úrovni sedlčanského okresu od samého počátku existovala v podstatě pouze na papíře, pak patřilo, dá se říct, k jejich služební povinnosti.

Vznesená obvinění začala řešit *Očistná komise pro veřejné zaměstnance při Okresním národním výboru v Táboře*, která po šetření a posouzení celého případu Jaroslava Albrechta dne 10. února 1947 osvobodila. Ke stejnému závěru však za necelé dva roky, již v podmínkách jiného režimu, nedospěl *Mimořádný lidový soud v Táboře*, který Jaroslava Albrechta za zavinění smrti obyvatele republiky odsoudil ke třem letům těžkého žaláře. Rozsudek byl vynesen dne 7. prosince 1948. Za několik let pak z poválečných výslechů zaměstnanců gestapa vyplynulo, že Jaroslav Albrecht měl být v době svého milevského působení konfidentem SD....⁴⁸

Politický okres Sedlčany patřil s rozlohou 743,51 km² a svou transversální vzdáleností více než 60 km k jedněm z největších okresů Československé republiky. Od „*stříbropěnné Vltavy*“, která tvořila jeho západní hranici, se jeho území rozprostíralo až k patě „*památného Blaníka*“ na východě, Hrazanům na severu a Borotínu na jihu. S touto rozlohou se nutně potýkala i místní správa. Politický okres Sedlčany tvořily tři soudní okresy – Sedlčany, Sedlec a Votice a celkem do něj patřilo na 106 politických obcí (z toho 4 města a 10 městysů) a 352 konskripčních osad.

---

⁴⁸ ABS, *Očistná komise Tábor*, sign. 192/46. ABS, *Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD*, sign. 52-77-3. ABS, S, sign. S-112-6/8. ABS, 2M, relace. NA, PZÚ-AMV 207, sign. 207-605-31/54, kart. 649. SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 581, sign. 236/42, kart. 40. Tamtéž, inv. č. 579, sign. 1.598/40, kart. 35b. Tamtéž, inv. č. 580, sign. 1.173/41, kart. 38. Tamtéž, inv. č. 581, sign. 236/42, kart. 40. Tamtéž, inv. č. 954, č. j. 7 pres/45, kart. 306. Tamtéž, ONV Sedlčany, 1945-1960, inv. č. 78, sign. 1/45, 22/45, kart. 1. SOA Třeboň, MLS Tábor, 1945-1948, sign. LS 115/48-17. Průcha, Václav: *Změny v sociální struktuře československé společnosti v letech 1938-1945*. Praha 1970, s. 28-35.

Podle údajů z roku 1942 žilo v politickém okrese Sedlčany 49 932 obyvatel⁴⁹, přičemž již od konce 19. století pokračovala jeho trvalá tendence k vyliďnění. Za tímto neblahým vývojem stál převažující zemědělský ráz a neúrodnost tohoto kraje „*kamene a bídy*“, dále jeho komunikační uzavřenost, nulový výskyt strategických nerostných surovin, a s tím vším související absence větších průmyslových závodů. Politický okres Sedlčany, zvláště jeho jihozápadní část, pak vždy představoval svérázný a do jisté míry autonomně formovaný kulturně-hospodářský region, což mělo ještě v době mezi světovými válkami své jasné vyjádření ve specifickém středočeském typu lidového stavebnictví a částečně také ve zvláštní struktuře lidové výživy.⁵⁰

Vrcholní představitelé okresu a další místní veřejní činitelé se samozřejmě snažili o celkové pozvednutí hospodářské, sociální i kulturní úrovně tohoto kraje. V té souvislosti lze zmínit zvláště činnost *Národohospodářského sboru jihočeského v Praze*, který měl v Sedlčanech svůj odbor. Zejména po ztrátě československého pohraničí v roce 1938 již nemělo Sedlčansko nadále zůstat opomíjenou „*Popelkou*“. Dne 22. ledna 1939 se v Sedlčanech konala manifestační schůze, na které bylo vyhlášeno několik konkrétních požadavků, jejichž splněním mělo být dosaženo zlepšení místních všeobecných životních podmínek, a to jak v oblasti hospodářství a dopravy, tak i školství a zdravotnictví. Kromě rozvoje dopravní infrastruktury a průmyslu se mělo dostat široké podpory zejména turistickému ruchu, pro jehož rozvíjení je Sedlčansko nejvýše vhodnou oblastí. Již za několik málo let se mělo ukázat, že malebná krajina Sedlčanska může sloužit i jiným účelům....⁵¹

---

⁴⁹ Údaje k roku 1942 byly zjištěny podle vydání potravinových lístků 14. zásobovacího období k 1. 10. 1940 (48 749 obyvatel) a podle výsledků přirozeného pohybu obyvatelstva k 1. 1. 1942. V tomto čísle nejsou obsaženi němečtí státní příslušníci, kteří se přistěhovali po 15. 3. 1939. Podle sčítání lidu z roku 1930 činil počet obyvatel pol. okr. Sedlčany 48 856. Viz *Statistická ročenka protektorátu Čechy a Morava, roč. 1942, s. 30n. SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 903, sign. VIII-20-A-7, kart. 283.*

⁵⁰ *Věstník Okresního národního výboru v Sedlčanech, roč. 1, č. 8-10, vyd. 25. 10. 1946, s. 33-34, 36. SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 579, sign. 1.598/40, kart. 35b. Tamtéž, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan V, 1945-1979, s. 227.*

⁵¹ *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1939, č. 3, 47.*; Okresní samospráva usilovala zejména o zlepšení místního dopravního spojení. Na stavbu a opravu komunikací směřovala největší část výdajů okresního rozpočtu. Okresní hospodářství končilo každoročním schodkem, který byl hrazen daňovými přírůžkami. Rostoucí zadlužení okresu, které tvořilo cca 15 milionů korun, se podařilo v prvních letech německé okupace téměř zastavit. Viz *Tamtéž, č. 8. Tamtéž, roč. 1940, č. 7, 47. Tamtéž, č. 11. Tamtéž, roč. 1941, č. 3.*

Aktem **německé okupace** v březnu 1939 začaly v českých zemích působit německé okupační úřady, které však zatím neměly nic měnit na podobě dosavadní správní organizace a existovaly tak souběžně s ní v rámci dočasné a do jisté míry zdánlivé **dvojkolejnosti veřejné správy**. „Autonomní“ protektorátní správa tak měla i nadále vycházet z té podoby, kterou veřejná správa získala v roce 1927, kdy došlo k jejímu „zestátnění“ a vzniku centralizované správy čtyř zemí. Tento v důsledku nastalé státoprávní změny okleštěný ale fungující správní systém měl být Němci účelově využit ve snaze o maximální exploataci hospodářského potenciálu českých zemí a postupnou germanizaci celého prostoru.

V prvním měsíci německé okupace – v přechodném období vojenské správy (15. března – 15. dubna 1939) – spadal politický okres Sedlčany pod působnost *XIII. armádního sboru 3. armádní skupiny* se sídlem v Českých Budějovicích. Již v této době byly budovány okupační orgány první instance – tzv. *oberlandráty*, které přešly i do následujícího období. Tyto úřady se měly stát nejnižšími správními úřady pro německé státní příslušníky a současně měly sloužit jako kontrolní orgány vykonávající dozor nad okresními a obecními úřady ve svém obvodu. Styk českého obyvatelstva s oberlandrátem se přitom mohl dít jedině prostřednictvím okresního úřadu. Politický okres Sedlčany náležel do působnosti *úřadu oberlandráta v Táboře*.

Výše uvedená dvojkolejnost veřejné správy však měla být v podstatě jen počátečním provizoriem. Ještě před koncem války přikročil okupační režim k její plánované likvidaci. V rámci tzv. *Heydrichových správních reform*, které měly mimo jiné osvobodit oberlandráty od drobné správní práce a učinit z nich čistě politické a řídicí instituce, jak ostatně bylo původně zamýšleno, došlo s platností od 15. června 1942 nejen k výraznému snížení počtu oberlandrátů a úpravě jejich správních obvodů, ale i k podstatné změně jejich kompetencí. Tábořský oberlandrát byl zrušen a politický okres Sedlčany byl od té doby začleněn do obvodu *úřadu oberlandráta v Praze*. Po jeho zrušení spadal politický okres Votice (dříve Sedlčany) od 1. září 1944 pod *oberlandrát v Českých Budějovicích*.

Dne 15. června 1942 vstoupilo v platnost také nařízení říšského protektora o tzv. *správě z říšského příkazu*. Oberlandráty tím ztratily své postavení úřadu první instance pro německé obyvatelstvo a tato působnost přešla na okresní úřady respektive tzv. *okresní hejtmany – správa z příkazu říše*. Na *Okresním úřadě v Sedlčanech* nebyla kvůli

nepatrnému počtu místního německého obyvatelstva správa z příkazu říše vůbec zavedena a jejím výkonem bylo pověřeno německé oddělení *Okresního úřadu v Benešově*.

V důsledku těchto změn přešla na okresní úřady respektive okresní hejtmany také většina dalších správních kompetencí a působnosti oberlandrátů. V důsledku toho se zavedla nová funkce tzv. *vedoucích okresních hejtmánů*, jejichž rozmístění se shodovalo s dřívějšími sídly oberlandrátů. Politický okres Sedlčany tak náležel pod vedoucího okresního hejtmána v Táboře. Od 1. dubna 1944 byly na vedoucí okresní hejtmany převedeny další pravomoci a jejich označení se změnilo na tzv. *okresní hejtmany s rozšířenou pravomocí*. Oberlandráty nyní plnily jen řídicí a politické úkoly. Od 20. srpna 1943 pak nepodléhaly *říšskému protektorovi*, ale nově zřízenému *německému státnímu ministru pro Čechy a Moravu*.⁵²

Tyto správní změny měly přinést také potřebné **zjednodušení úřadování a personální úspory**. Zaměstnanost ve státní a veřejné službě totiž až do této doby výrazně rostla, ruku v ruce s rostoucím objemem úřední agendy. Zvláště těžkopádný a složitý mechanismus válečného řízeného hospodářství všeobecně vykazoval značné nároky na byrokratické zvládnutí, což platilo zvláště pro soukromé podniky výrobní sféry. Na této rostoucí zaměstnanosti se kromě toho podepisovaly i různé subjektivní vlivy, jako snaha zajistit si práci a zbyrokratizovat hospodářskou a správní činnost pro zdůvodnění své nezbytnosti, nebo také pro záchranu konkrétních zaměstnanců před nuceným pracovním nasazením. V neposlední řadě za tím stála také snaha umístit odborné zaměstnance přeložené či uprchlé ze Slovenska a Podkarpatské Rusi a zaměstnance převedené z jiných služeb (důstojníky, celníky, příslušníky pohraniční finanční stráže a jiné).

---

⁵² Šisler, Stanislav: *Příspěvek k vývoji a organizaci okupační správy v českých zemích v letech 1939-1945*. SAP 13, 1963, č. 2, s. 71-80. Šisler, Stanislav: *Studie o organizaci a působnosti nacistické okupační správy v českých zemích v letech 1939-1945*. SAP 22, 1972, č. 1, s. 190n. V důsledku změny dne 15. 6. 1942 získali oberlandráti nové označení – tzv. inspektoři říšského protektora, od 20. 8. 1943 pak tzv. inspektoři německého státního ministra.; Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: *Velké dějiny zemí Koruny české XV.a*. Praha – Litomyšl 2006, s. 185-186. Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: *Velké dějiny zemí Koruny české XV.b*. Praha – Litomyšl 2007, s. 62-65. Hledíková, Zdeňka – Janák, Jan – Dobeš, Jan: *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha 2005, s. 407. Hlavním smyslem Heydrichových správních reforem bylo „podkopat“ protektorátní autonomii bez porušení „vnější fasády“. Správní dvojkolejnost byla likvidována převedením kompetencí na protektorátní úřady a průnikem Němců na čelní a vedoucí místa protektorátní správy.; *Okresní věstník politického okresu Sedlčany*, roč. 1939, č. 4, 54. *Tamtéž*, č. 9, 137. SOKA Přeborn, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 10.820/42, kart. 306. Zemský úřad se v rámci zjednodušování správy navíc již nemusel obracet na Úřad říšského protektora prostřednictvím ministerstva vnitra.

V důsledku správních změn uskutečněných v roce 1942 došlo k záměrnému poklesu zaměstnanosti ve veřejné správě a takto uvolněné pracovní síly pak zamířily především do zbrojní výroby. Zároveň s tím začal postupně klesat také celkový objem úřední agendy (viz *Příloha 3*). V souvislosti s nuceným pracovním nasazením a totální mobilizací pokračoval tento trend snižující se zaměstnanosti ve veřejné správě i nadále. To se týkalo také *Okresního úřadu v Sedlčanech*, kde po počátečním nárůstu došlo v druhé polovině období německé okupace k výraznému poklesu počtu zaměstnanců, a to až za neúnosnou míru. Na to ve své zprávě z 30. července 1943 hodnotící praktický dopad výše zmíněných správních reforem poukazyval také okresní hejtmán Jaroslav Albrecht. Snižování počtu zaměstnanců okresního úřadu se podle něj zákonitě neblaze odráželo v samotné kvalitě úřadování – zejména co se týče vyživovací, zásobovací a kontrolní agendy, která navíc neúměrně rostla, a díky neustále přibývajícím předpisům se celkově stávala krajně nepřehlednou a komplikovanou.

Ještě horší situace nastala v následujícím roce, kdy byla veškerá činnost úřadů naprosto podřízena požadavkům totální války, což se odrazilo i v omezení a zastavení těch agend, jejichž výkon nebyl pro válečné účely nezbytně nutný. Na podzim 1944 se nucené pracovní nasazení nevyhnulo dalším deseti zaměstnancům sedlčanského okresního úřadu, kteří byli uvolněni jako pomocné pracovní síly pro cvičiště SS či vlašimskou muniční továrnu.

Tento trend snižování počtu zaměstnanců samozřejmě zasáhl také okresní a obecní samosprávu. K 31. květnu 1943 pracovalo v politickém okrese Sedlčany 140 zaměstnanců územní samosprávy, o rok později již jen 115. Nejvíce se do tohoto poklesu promítlo snížení stavu dělníků pracujících na stavbě a údržbě okresních silnic.⁵³

Právě v době německé okupace byla také dovršena praktická **likvidace zemské a okresní samosprávy**, která však byla prakticky podřízena státu již v roce 1927, kdy byla zemská a okresní zastupitelstva degradována na pouhé poradní sbory. V druhé polovině 30. let a zvláště v období druhé republiky byly plánovány i další kroky, které měly státní kontrolu nad samosprávou ještě zvýraznit. V prostředí okupačního režimu však již brzy

---

⁵³ Průcha, Václav a kol.: *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, 1. díl období 1918-1945*. Brno 2004, s. 561. Průcha, Václav: *Změny v sociální struktuře československé společnosti v letech 1938-1945*. Praha 1970, s. 28-35. *SOka Příbram, OkÚ Sedlčany*, inv. č. 582, sign. 344/43, kart. 42. *Tamtéž*, sign. 488/43, 535/43, 751/43, kart. 43. *Tamtéž*, inv. č. 583, sign. 508/44, 653/44, kart. 44.; *Tamtéž*, inv. č. 781, sign. I-11-B-86, kart. 220. *Tamtéž*, *AO Vysoký Chlumeč, Pamětní kniha, 1923-1944*, s. 173.

následovala její praktická likvidace. Rozhodnutím protektorátní vlády ze dne 13. dubna 1940 byla rozpuštěna zastupitelstva zemí České a Moravské a jejich působnost měli nyní vykonávat zemští prezidenti. Zároveň se zřizovaly *zemské správní komise*, které za předsednictví zemských prezidentů vykonávali působnost zaniklých *zemských výborů*. Stejný osud brzy potkal také okresní zastupitelské sbory, tedy i *Okresní zastupitelstvo a Okresní výbor v Sedlčanech*, které byly rozpuštěny výnosem ministerstva vnitra z 26. května 1942, respektive vyhláškou zemského viceprezidenta v Praze ze dne 5. června 1942. Výkon jejich působnosti přešel na okresního hejtmana. Navíc byl i do správy na okresní úrovni zaváděn všeobecný vůdcovský princip, což se odráželo v celkovém posilování pozice okresního hejtmana, a to jak v oblasti likvidované samosprávy, tak například i ve školské správě.⁵⁴

Samotný chod **Okresního úřadu v Sedlčanech** během německé okupace zatěžovala zvláště agenda péče o zásobování obyvatelstva. Již v srpnu 1939 byl u okresního úřadu zřízen jednotný *cenový a zásobovací referát*, který se stal později samostatným oddělením s podřízeným kontrolním a trestním referátem. K zajištění administrativního zvládnutí zásobovací, vyživovací a cenové agendy bylo u okresního úřadu umístěno několik bývalých zaměstnanců finanční stráže. Realita německé okupace a zvláště přítomnost orgánů německé okupační správy pak přinášela okresním úřadům, jakožto hlavním orgánům a zprostředkovatelům výkonu státní správy na úrovni okresů, také množství dalších úkolů. Patřilo mezi ně vyhotovování všemožných výkazů, podávání různých zpráv, apod. Například každých čtrnáct dní se musela pro úřad oberlandráta vypracovávat podrobná hlášení o úspěších či neúspěších v potírání podloudného obchodu. Při výkonu svých povinností pak okresní úřady dále úkolovaly další orgány státní správy a samosprávy v rámci svého správního obvodu – obecní úřady, živnostenská společenstva, obchodní grémia, četnické stanice, aj., od kterých požadovaly různá hlášení, dobrozdání, apod. Přirozeným důsledkem nárůstu úřadování a všeobecné reglementace bylo citelné

---

⁵⁴ Příbylová, Věra: *Buržoazní samospráva a její postupná likvidace po Mnichovu a za nacistické okupace*. Diplomová práce FFUK v Praze 1981, s. 128-135. SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 3, zápisy schůzí okresního zastupitelstva, 1935-1942. Tamtéž, inv. č. 7, zápisy schůzí okresního výboru, 1939-1942. Tamtéž, inv. č. 581, sign. 579/42, kart. 40. Tamtéž, inv. č. 954, č. j. 27.648/42, kart. 306. *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1940, č. 8, 64.*; Pasák, Tomáš: *Organizační a správní změny v českém školství v období nacistické okupace*, in: *In memoriam Zdeňka Fialy – Zpomocných věd historických*. UK 1978, s. 249.

omezování svobody občanů, vnímané jimi samotnými jako „*neustálé šikanování ze strany úřadů*“.

Do činnosti sedlčanského okresního úřadu se samozřejmě promítla také přibývající úsporná opatření, projevující se šetřením kancelářskými potřebami, papírem, obálkami, motouzem, omezováním počtu rozmnožovaných vyhlášek, atd. Z těchto důvodů bylo v květnu 1942 zastaveno také vydávání *Okresního věstníku pro politický okres Sedlčany*. Kvůli úspoře topiva pak bývaly v zimě upravovány také úřední hodiny.⁵⁵

Německá okupace se záhy dotkla také samotné výzdoby úřadů. Veškerá dřívější státní symbolika a výzdoba upomínající na předchozí státoprávní poměry měla být odstraněna a postupně nahrazena novou. To se samozřejmě týkalo i všech ostatních veřejných budov a prostranství a nutno podotknout, že ještě rok po zřízení protektorátu v tom zdaleka nevládl pořádek.⁵⁶

Doba přinášela i další změny a nové povinnosti. Samozřejmě ani zaměstnanci *Okresního úřadu v Sedlčanech* se tak nemohli vyhnout písemnému složení **slibu dle dekretu státního prezidenta č. 83/1940 Sb.** z 8. března 1940, který se týkal všech státních a veřejných zaměstnanců, tedy také starostů, učitelů, členů a náhradníků zastupitelských sborů, správních komisí a jiných orgánů veřejné správy a veřejnoprávních zařízení. Kdo tento slib odmítl vykonat, toho čekalo disciplinární řízení, zbavení výkonu úřadu, služby a funkce. Mnohem těžší důsledky však mohli čekat ti, kteří do 31. prosince 1941 nedoložili svůj árijský původ podle *vládního nařízení č. 136/1940 Sb.*⁵⁷

Do činnosti všech úřadů zásadní měrou vstoupila také **jazyková nařízení** z července a září 1939 upravující pravidla používání češtiny a němčiny v úředním styku. Užívání češtiny bylo postupně omezováno a nahrazováno buď používáním obou jazyků zároveň,

---

⁵⁵ SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 500-503, *elenchy k oddělení VIII, 1938-1945. Tamtéž, inv. č. 579, sign. 83/40, kart. 35a. Tamtéž, inv. č. 580, sign. 149/41, kart. 36. Tamtéž, inv. č. 581, sign. 236/42, kart. 40. Tamtéž, inv. č. 582, sign. 651, 718/43, kart. 43. Tamtéž, inv. č. 583, sign. 2/44, kart. 44.; Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1940, č. 2, 9. SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 581, sign. 236/42, kart. 40.*

⁵⁶ *Tamtéž, inv. č. 954, č. j. 46.928/39, kart. 305. Tamtéž, č. j. 829 pres/40, 848 pres/40, 879 pres/40, kart. 306.; Pomník T. G. Masaryka ve Voticích, který byl součástí pomníku obětem války 1914-1918, mohl být po dotazu města na tábořský oberlandrát (září 1940) ponechán. Viz Tamtéž, inv. č. 816, sign. III-2-21, kart. 234.*

⁵⁷ *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1940, č. 4, 21. SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 579, sign. 798/40, kart. 35a.; Tamtéž, inv. č. 580, sign. 1.119/41, kart. 38. Tamtéž, AO Osečany, Pamětní kniha – obec Osečany, 1922-1976, s. 123.*

později pouze němčiny. Ta se měla výhradně užívat pro styk s německými nebo německou osobou vedenými orgány a německými korporacemi v protektorátu, pro styk s Říší a zahraničím, a to včetně používání německých místopisných názvů. Každá úřední záležitost se měla vyřizovat v jazyce daného podání. Oba jazyky zároveň se používaly pro všeobecné právní předpisy, úřední tiskopisy apod.⁵⁸

Po odchodu zemského prezidenta Richarda Bienerta ze *Zemského úřadu v Praze* v lednu 1942 a jeho nahrazení viceprezidentem Naudé se zemský úřad stal německy vedeným úředním místem. Styk s ním se tak mohl dít pouze v němčině, což platilo i pro *Okresní úřad v Sedlčanech*. Jako překladatelé a tlumočníci zde našli své velké uplatnění dva úředníci německé státní příslušnosti Rudolf Oliverius a Heinz Wunsch. Přesto se ani zde zavedení německého jazyka do úřadování neobešlo bez problémů, o čemž svědčí nové a nové připomínky ze strany orgánů německé okupační správy. Ty si na četné nedostatky na straně českých úřadů opakovaně stěžovaly. Právě úroveň znalosti němčiny přitom nyní nejvíce ovlivňovala kariéru každého úředníka.

Také většina zaměstnanců sedlčanského okresního úřadu se na začátku roku 1942 musela povinně podrobit zkoušce z německého jazyka. K jejímu úspěšnému zvládnutí jim měla pomoci návštěva pořádaných jazykových kursů. Přes možné neblahé důsledky v případě neúspěchu však k této povinnosti přistoupilo značné množství zaměstnanců velmi lehkomyslně. Účast v kurzech mnozí bojkotovali s výmluvou na zaneprázdněnost v úřadě a nakonec z přibližně šedesáti úředníků, kteří se zkoušce podrobili, uspělo pouhých sedm. Každému z nich za to byla vyplacena odměna 500 K. Těm, kteří zkoušku nesložili, byly posléze kráceny platy až o 20 %. Snad právě proto byly výsledky zkoušek konaných v roce 1944 již mnohem lepší.... Po válce se vše obrátilo. Finanční újma měla být postiženým vyrovnána a naopak ti, co obdrželi uvedenou odměnu 500 K, ji měli dobrovolně odevzdat ve prospěch rodin perzekvovaných osob.⁵⁹

---

⁵⁸ *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1939, č. 7, 117. Tamtéž, roč. 1941, č. 1, 6. Tamtéž, č. 5, 32. Tamtéž, č. 6, 40.*

⁵⁹ *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1940, č. 4, 22. Tamtéž, roč. 1941, č. 11, 82. Tamtéž, roč. 1942, č. 2, 13. SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 52.029/41, 54.594/41, 594 pres/42, kart. 306. Tamtéž, inv. č. 579, sign. 256/40, 716/40, kart. 35a. Tamtéž, inv. č. 580, sign. 1.119/41, kart. 38. Tamtéž, inv. č. 581, sign. 157/42, kart. 39. Tamtéž, ONV Sedlčany, 1945-1960, inv. č. 79, sign. 561/46, kart. 2. Dokumenty v německém jazyce bývaly pro potřeby „autonomních“ úřadů během jejich oběhu často opatřovány českým překladem či stručným českým registrem.*

Doba německé okupace se nutně dotkla také **všeobecných pracovních podmínek státních a veřejných zaměstnanců**. Platový zákon z doby první republiky (č. 103/1926 Sb.) byl zrušen a zaveden nový platový řád. Ani úřednictvu se pak v důsledku platové nivelizace nemohl vyhnout pokles reálných mezd. Pracovní doba zaměstnanců ve veřejné službě přitom byla stále prodlužována. Její omezení na maximálně 9 hodin denně bylo zrušeno s poukazem na nutnost zajištění rychlého chodu úřadování – „*nic nemělo zůstat nevyřízeno*“. Pracovní doba byla nově stanovena na nejméně 56 hodin týdně a od září 1944 byla prodloužena na 60 hodin.

V důsledku dalšího vývoje byla zároveň snižována také délka dovolené státních a veřejných zaměstnanců. V roce 1942 mohla trvat v případě zaměstnanců okresního úřadu (Ministerstva vnitra) maximálně 21 pracovních dní (pokud to dovolí „*válečné poměry*“). Většina zaměstnanců *Okresního úřadu v Sedlčanech* svoji dovolenou v plné délce skutečně vyčerpala. V roce 1943 se délka dovolené zkrátila na 14 dní, přičemž jen starší padesáti let měli nárok na 20 dní. V srpnu 1944 byly dovolené všeobecně zastaveny z důvodů totálního válečného nasazení, mobilizace všech sil a solidarity k bojujícím na frontách a jakýkoli nástup na dovolenou byl přísně zakázán. Většina zaměstnanců sedlčanského okresního úřadu však stihla již do této doby svých 14 dní vyčerpat. Na závěr nutno podotknout, že svůj „odpočinek“ mnozí stejně trávili prací – výpomocí při sklizňových pracích ve svých rodinách či u známých na venkově.⁶⁰

Zásadní zásah do správy politického okresu Sedlčany přineslo samozřejmě vystěhování části jeho území v důsledku **zřízení cvičiště SS**. Údajně se uvažovalo i o zrušení celého politického okresu a rozdělení jeho území mezi sousední politické okresy. Soudní okres Votice měl být přidělen k Benešovu, Sedlčany respektive Krásná Hora n. Vlt. k Příbrami a Sedlec k Táboru.

Kvůli vystěhování Sedlčan musel okresní úřad opustit své sídlo na sedlčanském náměstí (čp. 136 a 137) a přestěhovat se do Votic, kde našel své nové prostory nejdříve v budově hlavní školy a později v budově bývalého františkánského kláštera, adaptované pro nové účely. Rozsáhlé stěhování probíhalo od 14. do 24. července, přičemž od 19.

---

⁶⁰ Pánek, Jaroslav – Versbach, Zikmund: *K vývoji okresní správy v Benešově v letech 1939-1945*. SVPzP 16, 1975, s. 119. Průcha, Václav a kol.: *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, 1. díl období 1918-1945*. Brno 2004, s. 561. Průcha, Václav: *Změny v sociální struktuře československé společnosti v letech 1938-1945*. Praha 1970, s. 35.; *SOKA Příbram, ONV Sedlčany, 1945-1960, inv. č. 79, sign. 143/46, kart. 1. Tamtéž, sign. 466/46, kart. 2.*

července již měly být všechny přípisy adresovány na *Okresní úřad ve Voticích (Bezirksbehörde in Wotitz)*. Město Votice se vzhledem k svému dlouholetému soupeření se Sedlčany o sídlo okresního úřadu snažilo vyjít státní správě maximálně vstříc. Úředníci okresního úřadu našli ubytování v bytech opuštěných místním početným židovským obyvatelstvem a v bytech, z kterých se měli odstěhovat penzisté a ti, jejichž výkon povolání nebyl vázán na pobyt ve Voticích.⁶¹

Okamžikem německé okupace se nemohlo ze dne na den změnit personální obsazení orgánů státní správy a samosprávy. Mnozí jejich zaměstnanci si pak i v poměrech protektorátu zachovali své ideové ztotožnění se s československou státní myšlenkou. Mnohem silnějším svorníkem celé české společnosti však byla rostoucí nenávist k Němcům. Také v řadách zaměstnanců *Okresního úřadu v Sedlčanech* bychom našli několik jedinců, kteří se aktivně zapojili do **odbojového hnutí**. Na tomto místě lze uvést úředníka hospodářské kontroly Josefa Primuse, který byl členem votické odbojové skupiny kolem Bohumila Nešlehy, a také úředníka Josefa Soukupa, jenž udržoval styky s *krajským národním revolučním výborem v Borotíně* a údajně měl ilegálním pracovníkům obstarávat falešné občanské legitimace (viz kapitola *Partyzán*).⁶²

Na opačné straně stál Rudolf Oliverius, který si jako zaměstnanec *Okresního úřadu v Sedlčanech* neprávem přisvojoval funkci zástupce okresního hejtmana, hlásil se veřejně k německé národnosti, byl konfidentem gestapa i SD, zabavoval židovský majetek a účastnil se machinací s poukázkami na příděl benzínu, jejichž rozdělování měl na starosti.

---

⁶¹ *Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 487 pres/43, kart. 306. Tamtéž, inv. č. 582, sign. 743/43, kart. 43. Tamtéž, inv. č. 900, sign. VIII-19-A-37, kart. 282. Tamtéž, ONV Sedlčany, 1945-1960, inv. č. 78, sign. 353/45, kart. 1.* Okresní úřad sídlil ve Voticích již v letech 1850-1968, přičemž v období 1850-1855 vykonával své pravomoci i nad soudními okresy Sedlčany a Sedlec. V roce 1868 Votice o sídlo okresního úřadu přišly, když byl votický soudní okres začleněn do politického okresu Sedlčany. Po skončení německé okupace byl o sídlo ONV sveden nový boj. Obě města při něm intervenovala na nejvyšších místech. Votice argumentovaly již investovanými vysokými prostředky na přestavbu františkánského kláštera, lepší dopravní dostupností a životními podmínkami (vodovod, kanalizace, atd.). ONV však začal nakonec od 1. 10. 1945 úřadovat v Sedlčanech, které tím měly být zčásti odškodněny za své předchozí vystěhování.

⁶² *Habart, Čeněk – Pavlovský, Pavel: Votice. Z historie města. Votice 1990, s. 49. Matějka, Josef: Borotín v odboji v letech 1939-1945. Borotín 1945, s. 5, 10-23. Podzimek, Antonín: Borotín 1333-1983. Borotín 1983, s. 8-9.*

Právě kvůli tomu se nakonec také on dostal do křížku s německými bezpečnostními orgány. V roce 1942 byl odsouzen ke čtyřem letům vězení.⁶³

---

⁶³ ABS, 2 M – dvoumilionka, sign. 12443/106, 12436. ABS, Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD, sign. 52-88-6, 52-77-3. ABS, Ústředna StB po roce 1945, sign. 305-569-9/37. NA, ÚŘP, (1892)1939-1945(1950), sign. 114-262-1/56, kart. 260. AKPR, KPR, D, inv. č. 1303, č. j. D 6255/40, kart. 240.

2. Vedoucí pobočky Úřadu práce

Také v Pyšelech se 5. května 1945 rozhodli vyslyšet volání Českého rozhlasu. Místní silnice tak během několika málo hodin přešly četné záseky, příkopy a zátarasy, které měly zabránit pohybu německých vojsk k povstalé Praze volající o pomoc. Beze zbraní se však dalo těžko myslet na nějaké větší akce. Přesto se povstalcům podařilo zajmout slabou posádku SS ubytovanou v místní škole. Přesile zbraní SS z blízkého cvičiště již ale nemohli vzdorovat. Již 5. května kolem půl sedmé večer sem totiž z Benešova dorazil silný oddíl SS. Vojáci obsadili část městečka, vyváděli obyvatele z domů a na 60 lidí zahnali do „pískovny“, kde je postavili do řady.... Přes postavené hlídky ozbrojené kulometry nebylo úniku. Zraky k smrti vystrašených lidí se upínaly na německé vojáky a gesta jejich velitele.

Z řady těchto rukojmí vystoupil najednou jistý muž. Někteří snad věděli, že je jím Quido Zedwitz, vedoucí votické pobočky benešovského úřadu práce. Zamířil si to nebojácně přímo k veliteli esesmanů a začal s ním vyjednávat. Vysvětloval mu, že nikdo tady Němcům neubližoval, že jsou všichni nevinní a nemají žádné zbraně. Velitel jeho slova vyslechl a následně všechny zadržené propustil. Těžko říct, zda upustil od jejich potrestání právě kvůli Zedwitzově odvážné řeči. Ti, co v tu chvíli s Zedwitzem stáli tváří v tvář německým hlavním, v tom ovšem měli jasno. Byli přesvědčeni o tom, že právě jemu vděčí za svůj život.

Quido Zedwitz věděl, co je strach. Během války se s ním však setkával spíše z té druhé strany. Jako vedoucí pobočky pracovního úřadu denně jednal s lidmi, kteří se báli pověstného „pracáku“ jako čert kříže. Ztrátu své svobody si obyčejní lidé během války nejvíce uvědomovali snad právě při styku s tímto úřadem, který měl moc svým rozhodnutím zásadně ovlivnit jejich budoucí život. V systému řízeného válečného hospodářství se lidé stávali v podstatě bezduchými stroji. Hlavním smyslem jejich existence měla být práce, k jejímuž výkonu byli posíláni mnohdy bez jakékoli možnosti volby i stovky kilometrů od svých domovů a blízkých. Zvláště pracovnímu nasazení v těch nejprůmyslovějších a zároveň leteckými nálety nejzkoušenějších oblastech Říše se každý snažil vyhnout, a to doslova za každou cenu. Mnozí se kvůli tomu neostýchali a nebáli sáhnout nejen hluboko do peněženky, ale i na své zdraví. Na tomto strachu, který naplnil i politický okres Sedlčany, pak měl velký podíl právě svědomitý vedoucí pobočky úřadu práce Quido Zedwitz.

Již samotná důležitost jím zastávané funkce jistě hrála jeho ego. Svou práci bral opravdu vážně, přišla mu smysluplná. Za jeho maximálním pracovním výkonem jistě stála také osoba jeho nadřízeného – Němce Krempela, obávaného vedoucího *Úřadu práce v Benešově*.⁶⁴ Z Benešova docházely předepsané úkoly a on je musel plnit, což mu však nedělalo moc velký problém, ani to, že tak činil v zájmu Německé říše. Nepatřil k poslušným ale v podstatě pasivním vykonavatelům došlých nařízení. Vedle své horlivosti a pracovního zaujetí totiž často projevoval i svou vlastní iniciativu, která mnohdy přesahovala i rámec jeho kompetencí.

Už tak se lidé jakéhokoli styku s „pracákem“ báli. Jejich obavy ještě zvyšoval právě Zedwitz, o jehož prudké a vznětlivé povaze vybíjející se v hrubém a sprostém jednání se mnozí přesvědčili. Nejvíc ho dokázali rozčlít ti, co se snažili pracovnímu nasazení vyhnout. V lepším případě následoval z jeho strany ponižující výklad o „*líné české pakáži*“. „*Co vy Čecháčkové si myslíte? Všichni se vyhýbají práci, povinnosti k Říši. Podívejte se na Němce. Češi jdou jen za výdělkem a zábavou....*“ To však byl jen slabý odvar Zedwitzova úředního vystupování, v němž se nezříkal používat ani psychického nátlaku. Těm, kteří se snažili vyhnout pracovnímu nasazení, či na úřadě intervenovali za jinou osobu, se nezdráhal vyhrožovat opravdu vším možným – koncentračním táborem, gestapem, německými četníky, pracovním nasazením v Německu, umístěním v kárném pracovním táboře, konfiskací majetku, atd. Ve dvou případech pak své výhrůžky splnil. Jednoho občana udal německé četnické stanici ve Voticích a jiného pak benešovskému gestapu. Naštěstí se tato udání obešla bez vážnějších následků. Těmi skončil jiný případ, v němž se svým nestandardním a nemístným vystupováním vyznamenal někdo jiný než Zedwitz.

---

⁶⁴ Arogantní vedoucí Úřadu práce v Benešově Krempel požadoval na svých podřízených, aby posílali stále více lidí na nucenou práci do Říše. Poté, co se někteří snažili tento nátlak tlumit, dal Krempel zatknout jednoho mladšího zaměstnance svého úřadu, jistého demobilizovaného poručíka bývalé čs. armády. Tři jeho kolegové se ho zastali dopisem, který poslali na gestapo, a po třech týdnech byl tento důstojník skutečně propuštěn. (Po válce pak udělal velkou kariéru.) V prosinci 1941 si však gestapo přišlo pro tři jeho zastánce a zatkl je pro sabotování nasazování českých dělníků do Říše. Všichni pak v roce 1942 zemřeli v koncentračním táboře. Byl mezi nimi i Jaroslav Prokšík z Benešova a Antonín Plavec ze Sedlčan († 23. 7. 1942 Stutthof bei Danzig), otec slavného českého astronoma Miroslava J. Plavce. Viz *MM Sedlčany, D 259, Naše maminka, Anežka Plavcová (1901-1995). NA, ÚŘP, (1892)1939-1945(1950), sign. 114-284-3/22, denní hlášení pražské služebny gestapa č. 75 z 19. 12. 1941. SOkA Příbram, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan, 1941-1946, s. 312.*

Koncem června 1942 se dostavil na pobočku úřadu práce v Sedlčanech dělník Stanislav Hřebejk, který svévolně opustil své pracovní místo v Říši. Měl přijít ohledně nového pracovního zařazení a narozdíl od jiných měl viditelně pro strach uděláno, a to i navzdory jen pozvolna utichajícím ozvěnám Heydrichiády. Při jednání s úředníkem Ladislavem Jakoubkem se totiž choval velmi hrubě a každou nabízenou práci odmítal – odmlouval, aby prý na ní šel Jakoubek sám, a přitom mu vyhrožoval, že mu ještě ukáže, že přijdou časy, kdy se na pracáku válet nebude. Přitom se oháněl svými „jinými známými“, kteří mu to údajně zařídí. Do toho zakročil úředník Novotný, který Hřebejkovi navrhl, ať tedy přijde druhý den, kdy bude v úřadě přítomen vedoucí Zedwitz. Hřebejk se ovšem již nedostavil.

Když se Zedwitz dověděl o celém případě, dal si Hřebejka na 24. července předvést četnictvem. Hřebejk se i teď choval znovu, jemně řečeno, „neuctivě“. Na výzvu, aby sejmul klobouk a vyndal ruce z kapes, prý prohlásil: „*To sou hovory, s takovejma panákama se vůbec bavit nebudu.*“

Tak s tím se Zedwitz dosud opravdu nesetkal. Nechtěl věřit svým uším. Taková drzost nemohla zůstat jen tak. Sepsal tedy o všem protokol a poslal ho svému nadřízenému Krempelovi. Ten celou věc oznámil gestapu a dál již nešlo zastavit standardní postup. Hřebejk byl na příkaz gestapa zatčen a odeslán do koncentračního tábora v Osvětimi, kde v únoru 1943 zemřel.

Zedwitzův příběh by se mohl zdát docela jasný. Pestrost lidského života se však nedokáže vystihnout pouze kombinací černé a bílé. Také u Zedwitze bychom našli mnoho dalších barev, které bychom asi nečekali. Překvapení byli někdy i ti, kteří přicházeli na pobočku úřadu práce. Vzhledem k Zedwitzově pověsti k němu přistupovali s velkou rezervou, někteří si i mylně mysleli, že Zedwitz je Němec, snad kvůli jeho jménu i častým stykům s německými četníky. On přitom, až na výjimky, mluvil téměř vždy česky, a také jeho domácnost byla česká. I během války se navíc pohyboval převážně v české společnosti. Některé lidi pak opravdu mile překvapilo, když viděli Zedwitze, jak si nechává vyprávět anekdoty o Hitlerovi a upřímně se u toho baví....

Rovněž Zedwitzovy spolupracovníci z úřadu k němu nejdříve necítili důvěru, ale poté, co ho více poznali, se před ním již nebáli otevřeně hovořit. Zedwitz věděl dokonce i o tom, že jeho podřízení chrání některé lidi před pracovním nasazením, že úmyslně prodlužují vyřízení jejich záležitostí, nebo je vůbec nevyřizují. Využívali toho, že

v úřadování nepanoval absolutní pořádek. O tom, že jeho podřízení chrání i některé uprchlé z totálního nasazení v Říši však Zedwitz nevěděl.

Z benešovského úřadu práce sice docházely přesné příkazy, kolik lidí a kam se má nasadit, které se musely plnit. Přesto nebyli zaměstnanci sedlčanské pobočky jen slepí vykonavatelé vyšší moci. Do jisté míry mohli i ze své pozice mnohé ovlivnit a k danému „kolik“ a „kam“ pak někdy doplnit ono podstatné „kdo“. Proto mohli a často i dokázali přimhouřit oči, a to nejen když jimi spatřili hrnek sádla, hroudu másla nebo kus vepřového. Právě Zedwitz prý od lidí často přijímal úplatky, ovšem několikrát údajně prokázal i svou blahosklonnost. Bez přijetí jakékoli provize měl například pomoci jistému, jemu jinak neznámému muži žijícímu v ilegalitě. Po jeho prozrazení ho Zedwitz v reakci na intervenci jiného občana neudal, ale zařídil mu pracovní nasazení ve Vrchotových Janovicích, kde ho tím v podstatě ukryl.

Těžko dnes posazovat Quida Zedwitze na lavici obžalovaných a soudit jeho skutky. *Mimořádný lidový soud v Táboře* již krátce po válce ocenil jeho působení v době okupace doživotním trestem těžkého žaláře, který byl později změněn na dvacet let. Jako nejtěžší prohřešek mu soud přičetl právě zavinění smrti Stanislava Hřebejka, přestože uznal, že nešlo o zločin udavačství, ale v podstatě o úřední hlášení standardní cestou a v rámci jeho kompetencí a pracovní náplně. Podle názoru soudu však nebylo nezbytně nutné Hřebejkův případ oznamovat výše. Vzhledem k osobě vedoucího benešovského úřadu práce Krempela si Zedwitz musel být vědom pravděpodobných následků. Soud k tomu dále přičetl také všechny Zedwitzovy výhrůžky a urážky, jimiž častoval lidi během svého úředního jednání, a samozřejmě přihlédl i k výpovědím těch, kteří měli s Zedwitzem jinou zkušenost. Nutno si uvědomit, že šlo o svědky obhajoby.

Těžko říct, jakou příčinu lze hledat za touto dvojí zkušeností. Snad Zedwitzova osobnost prošla během války nutným a přirozeným vývojem. Jeho nadšení a horlivost se postupem času mohly vytrácet, reagujíc na další a další neúspěchy nacistů. Snad hlavním motivem jeho chvályhodných činů byla snaha napravit si reputaci a získat alibi v duchu myšlenky „musíme si pomáhat“. Možná právě proto se v revolučních dnech také aktivně zúčastnil povstání. V Pyšelech, kam 5. května 1945 přijel na návštěvu za příbuznými, prý dokonce velel hlídkám střežícím záseky. Opravdu těžko soudit jeho skutky, o to víc odkrývat motivy, které za nimi stály. Ať to bylo jakkoli, jedno Zedwitzovi upřít nemůžeme. Rovněž soud, ačkoli ho zbavil svobody, mu jednu věc vzít nemohl – vděčnost lidí z pyšelské „pískovny“. Kdo ví, jak by to tenkrát dopadlo. Protože však do dějin zcela

přirozeně patří jen to, co se stalo, smrt Stanislava Hřebejka na jedné misce pomyslných vah nemohlo vyvážit šedesát živých....⁶⁵

Úřady práce se během války staly významným nástrojem okupační moci v jeho úsilí o mobilizaci veškerého ekonomického a lidského potenciálu protektorátu. Svým vznikem na základě vládního nařízení č. 193/1939 Sb., které vstoupilo v platnost 1. září 1939, nahrazovaly síť veřejných zprostředkovatelen práce. Spadaly nejprve pod *Ministerstvo zdravotní a sociální správy*, ovšem v důsledku tzv. *Heydrichových správních reforem* přešly v lednu 1942 pod nově vzniklé *Ministerstvo hospodářství a práce*. Jako všechny „autonomní“ správní orgány tak i úřady práce podléhaly dohledu nacistických okupačních orgánů, na nejnižší úrovni pak konkrétně oberlandrátů. Velký důraz se kladl také na jejich personální obsazení – nemohly v nich být zaměstnány nespolehlivé osoby, a to zejména bývalí důstojníci čs. armády a legionáři. Většinu vedoucích míst zastávali Němci, proto se i písemný styk s takovým úřadem musel dít výhradně německy. Mezi řadovými zaměstnanci však měli převahu Češi.

Území **politického okresu Sedlčany** spadalo nejprve pod *Úřad práce v Příbrami*. Na základě vyhlášky ministra sociální a zdravotní správy č. 30/1940 Sb. z 5. ledna 1940 pak byla v Sedlčanech zřízena jeho pobočka mající vykonávat ve svém obvodu některé jeho kompetence. Koncem roku 1940 přesídlil úřad práce z Příbrami do Benešova, odkud nyní spravoval politické okresy Benešov, Příbram, Sedlčany a Vlašim. Také jeho sedlčanská pobočka později musela změnit své sídlo. V důsledku vystěhování Sedlčan kvůli zřízení vojenského cvičiště SS se stejně jako okresní úřad přesunula do Votic.⁶⁶

Úřady práce přebíraly běžné úkoly dosavadních zprostředkovatelen práce a postupně nabývaly poměrně rozsáhlých kompetencí. Náleželo jim zejména provádění předpisů o všeobecné pracovní povinnosti, která byla přijata v létě 1939. Týkala se všech mužů ve

---

⁶⁵ SOA Třeboň, MLS Tábor, 1945-1948, LS 371/45, soudní spis *Quido Zedwitze*, kart. 18. SOA Praha, *Sbírka staničních knih četnictva a Sboru národní bezpečnosti, Středočeský kraj, 1851-1960*, inv. č. 1655, *Památník četnické stanice ve Vysokém Chlumci*. ABS, *Ústředna StB po roce 1945*, sign. 305-829-5/157-158. SOkA Benešov, *AM Votice, Kronika města Votic, 1938-1945*, nestr. SOkA Příbram, *AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan, 1941-1946*, s. 312. *Tamtéž*, *AO Vletice, Pamětní kniha pol. obce Vletice, 1924-1958*, s. 66.

⁶⁶ *Pažout, Jaroslav: Úřady práce v protektorátu*, in: *Museli pracovat pro Říši. Sborník ze semináře konaného ve Státním ústředním archivu v Praze dne 2. dubna 2004. Praha 2004*, s. 55-59, 61. SOkA Příbram, *OkÚ Sedlčany, 1855-1945*, inv. č. 954, č. j. 59.937/41, kart. 306. *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1941, č. 11, 80*. Soudní okres Votice patřil do přestěhování sedlčanské pobočky do Votic bezprostředně pod Úřad práce v Benešově.

věku 16-25 let a v průběhu války se dále rozšiřovala. Mimo jiné měly úřady práce dále na starosti především zprostředkování práce do Říše. Jimi vedená evidence veškerých pracovních sil se v červnu 1941 zdokonalila zavedením *pracovních knížek*, životně důležitého dokladu každého občana staršího čtrnácti let, ať už zaměstnanec ve smluvním poměru, dělník, učeně, praktikanta či živnostníka.⁶⁷

Nařízení přijímaná v důsledku válečného vývoje vybavovala úřady práce stále silnějšími pravomocemi a prostředky, kterými mohly plnit svůj hlavní úkol – zajistit pracovní síly pro nacistické válečné hospodářství. Při styku s obyvateli a při rozhodování o jejich konkrétním pracovním zařazení pak úřady práce leckdy používaly i přímého ekonomického nátlaku. Nešlo zde již o pracovní trh, ale v podstatě o pouhé administrativní rozmisťování a příkazování pracovních sil. Jako v každém úředním rozhodování tak obzvlášť v případě úřadů práce zůstával velký prostor pro korupci. Podplácelo se čímkoli, botami, cigaretami, potravinami, atd.

Vládním nařízením č. 46/1941 Sb. mohli být protektorátní občané ve věku 18-50 let přikázáni úřadem práce na práci kamkoli na území protektorátu. „Pročesáváním“ podniků byly nepotřebné a nadbytečné pracovní síly podle potřeby posílány do preferovaných odvětví, především do zbrojní výroby. Na základě vládního nařízení z 18. prosince 1941 mohly úřady práce vysílat svobodné, ovdovělé, rozvedené nebo rozloučené muže a ženy na práci i mimo protektorát, na tzv. *ostatní říšské území*. Celý vývoj tak směřoval k masovému nasazování českého obyvatelstva do německého průmyslu, včetně povolávání celých ročníků mládeže, a vrcholil totální mobilizací vyhlášenou v důsledku německých vojenských neúspěchů. Posílání českých dělníků na práci do Říše mělo i svůj jasný germanizační smysl.⁶⁸

---

⁶⁷ Průcha, Václav a kol.: *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, 1. díl, období 1918-1945*. Brno 2004, s. 460n. *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1941, č. 8, 65.*; *Tamtéž, roč. 1940, č. 7, 54*. Při náboru dělníků z protektorátu se na počátku německé okupace některé německé podniky snažily obejít místní protektorátní i okupační úřady. Přijetí místa v Říši bez zprostředkování příslušného úřadu oberlandráta nebo úřadu práce přitom bylo trestné.; Z pol. okr. Sedlčany odcházeli do Říše nejprve nezaměstnaní a ti, kteří zde pracovali na nouzových pracích. Již pouhé nedostavení se k náboru na pobočku úřadu práce se přísně trestalo. Viz *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 880, sign. VIII-7-A-16, kart. 277*.

⁶⁸ Do Německa byly odesílány pracovní síly i přesto, že jejich potřeba nebyla v protektorátu kryta. Viz Průcha, Václav: *Změny v sociální struktuře československé společnosti v letech 1938-1945*. Praha 1970, s. 20.; *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 583, sign. 291/44, kart. 44*.

Význam úřadů práce během okupace přirozeně rostl. Jejich činnost i kontrola se neustále zostřovala. Rozšiřovaly se i jejich trestně právní pravomoci. Ti, kteří porušili pracovní kázeň, odmítali nastoupit na základě příkazovacího výměru nebo pracovní smlouvy na práci do Říše, nebo z pracovního nasazení utekli, mohli být na návrh úřadu práce umístěni do obávaných pracovních výchovných táborů.⁶⁹

Nezaměstnanost byla do jara 1942 prakticky vymýcena a jako nezaměstnaní již byli vykazováni v podstatě jen ti, kteří pro stáří, nemoc a jiné důvody nemohli být „*efektivně využití*“. Naopak začal postupně vládnout kritický nedostatek pracovních sil. Žádosti podniků směřované na úřady práce a požadující přidělení dalších pracovních sil již byly závěrem války bezpředmětné a podniky a úřady musely hledat rezervy uvnitř sebe.

V případě zemědělského Sedlčanska musel úřad práce řešit především dlouhodobý nedostatek pracovních sil v zemědělství a množící se stížnosti statkářů a sedláků, kteří nemohli zvláště v době žní sehnat dostatečný počet pracovníků. Na jejich žádost mohli starostové obcí na výkon polních prací přikázat lidi v rámci všeobecné pracovní povinnosti, a ti pak byli povinni uposlechnout, tedy v případě, že se těchto prací zúčastní i všichni příslušníci rodiny majitele daného zemědělského závodu. Někteří vlastníci větších zemědělských hospodářství těmito svými žádostmi sledovali především svůj vlastní zájem, jiní však formálně žádali další pracovní síly i ze své blahovůle, aby tím některé lidi uchránili před pracovním nasazením daleko od domova. Podle výměry se pro každé hospodářství stanovoval povolený počet pracovních sil a nadbyteční byli jako volná pracovní síla nasazováni jinam.

Výše uvedené příkazování lidí na práci pak nebylo jen běžným koloritem letních měsíců. Kromě nasazování lidí na práce v lesích se v případě potřeby běžně vyhlášovala i pracovní povinnost na plnění jiných konkrétních úkolů, například na odklizení následků větrných a sněhových kalamit, nebo na prohazování sněhu v zimním období.⁷⁰

---

⁶⁹ Pažout, Jaroslav: *Úřady práce v protektorátu*, in: *Museli pracovat pro Říši. Sborník ze semináře konaného ve Státním ústředním archivu v Praze dne 2. dubna 2004. Praha 2004, s. 51-55. Museli pracovat pro Říši. Nucené pracovní nasazení českého obyvatelstva. Praha 2004, s. 14.*

⁷⁰ *SOKA Příbram, AO Krásná Hora n. Vlt., Pamětní kniha obce Krásná Hora n. Vlt., (1941)1946-1956, s. 30. Tamtéž, AO Libíň, Pamětní kniha obce Libíň, 1922-1976, s. 43. Tamtéž, AO Obděnice, Pamětní kniha obce Obděnice, 1924-1971, s. 129.*

3. Starosta

Stanislavu Kofroňovi (*1894), jakožto řediteli *Okresní hospodářské záložny* v *Sedlci*, jímž se stal v roce 1932, leželo dění v jeho městě skutečně velmi na srdci. Nikdy však nebyl členem žádné politické strany a do komunální politiky se rozhodl aktivněji zapojit v podstatě až v roce 1938. Od tohoto kroku si sliboval především rozšíření svých možností jak více prospět nejen Sedlci, ale i celému kraji. Ve volbách do obecního zastupitelstva v roce 1938 se tedy jeho jméno objevilo na tzv. *Občanské kandidátce*, která ve volbách nakonec získala nejvíce hlasů. Přes tento úspěch si však Stanislav Kofroň funkci starosty nenárokoval a jako gesto dobré vůle navrhl na toto místo zastupitele druhé nejúspěšnější kandidátky živnostníků – obuvníka Františka Šourka. Sám se stal členem obecní rady a z této své pozice se pak zasloužil zejména o vypracování regulačních plánů svého města.

Uskutečňování dalších záměrů však brzy nato částečně přerušila válka. Již předchozí zánik Československé republiky se Stanislava Kofroně – vyznače Masarykovy filozofie a politické praxe, včetně jeho pojetí křesťanství – velmi dotkl. V prostředí Protektorátu Čechy a ve věku zralého muže již nechtěl a nemohl tyto své dosavadní zásady opustit. Zanedlouho měly být ostatně důkladně prověřeny. Stanislava Kofroně totiž čekalo jedno zásadní rozhodnutí....

V prosinci 1942 náhle zemřel sedlecký starosta Šourek a vedení úřadu převzal jeho náměstek Štěpán Chaloupka. Vyvstala tedy důležitá otázka, co bude dál se správou města. Začátkem dubna 1943 navštívili Stanislava Kofroně okresní hejtman Jaroslav Albrecht a komisař Maňhal, aby mu nabídli funkci předsedy městské správní komise. Její zřízení totiž navrhl jako jednu z možností vládní inspektor z benešovského okresního úřadu Strassel. Ten si zároveň stanovil podmínku, že do vedení města musí být přizván sedlecký obchodník a kolaborant František Chýnovský, jenž se přihlásil k německé národnosti, a pokud bude chtít, má se stát jejím předsedou. To by však znamenalo, že městská agenda a veškerý styk s městem by musely být vedeny v němčině, čemuž se představitelé votického okresního úřadu snažili zabránit. Naléhali na Chýnovského a namlouvali mu, že funkce předsedy městské správní komise by ho časově velmi zatěžovala, čímž by trpěl jeho obchod, atd. Nakonec se jim ho podařilo přesvědčit a Chýnovský se tak spokojil jen s funkcí zástupce předsedy.

Místo Chýnovského se měl do čela města postavit právě Stanislav Kofroň, jenž znal velmi dobře obecní problematiku a byl přijatelný pro všechny strany. Námitky proti němu navíc nevznely ani Chýnovský, právě naopak. Z dřívějších dob byl totiž Kofroňovi velmi zavázán. V době hospodářské krize totiž *Okresní hospodářská záložna v Sedlci* poskytla Chýnovskému úvěr, který tehdy pomohl zachránit jeho živnost před krachem....

Stanislav Kofroň tak byl nyní postaven před zásadní rozhodnutí, svým způsobem typické pro jakoukoli politickou funkci této doby, ať už se jednalo o starostu té nejmenší vesnice nebo o člena protektorátní vlády.... Také Stanislav Kofroň si musel klást otázku – přijmout, nebo ne? Odmítne-li, budou mu mít lidé za zlé, že do vedení města pustil kolaboranta, a přijme-li, budou po něm Němci požadovat i taková rozhodnutí, která budou proti jeho přesvědčení a cti. Po poradě se svými blízkými i podle odezvy mezi lidmi se nakonec rozhodl místo předsedy městské správní komise přijmout. Kromě něj a Chýnovského v ní od května 1943 zasedli také přednosta okresního soudu JUDr. Václav Grabmüller, zaměstnanec hospodářského družstva v Sedlci Václav Hůša a nájemce statku v Sedlci Čeněk Cíner. Městským tajemníkem se stal od 1. srpna 1943 Jan Hötzel, dosavadní městský tajemník v Sedlčanech.

Stanislav Kofroň po svém zasednutí do funkce již velmi brzy zjistil, že z této pozice může mnoha způsoby přispět dobré věci. Ze strany Chýnovského mu nehrozilo žádné nebezpečí. Chýnovský měl ke Kofroňovi skutečně velkou důvěru a nijak do jeho činnosti nezasahoval. Kofroň se tak mohl s chutí vrhnout do práce.

Veškeré investice byly sice z válečných důvodů zastaveny, avšak Kofroň neváhal a alespoň pracoval na přípravě konkrétních projektů, které měly být uskutečněny po válce. Právě v této době vznikly plány kanalizace, koupaliště i úpravy náměstí a dalšího rozvoje města. Kromě toho se v této době uvažovalo o sloučení Sedlce s Prčicí, což však údajně na přání přčických zůstalo neuskutečněno, tedy prozatím.

Využitím svého postavení se Stanislav Kofroň snažil pomáhat všude tam, kde mohl. Mimo jiné prý vycházel maximálně vstříc vystěhovaným z území zabraného z důvodu zřízení cvičiště SS, kterým osobně pomáhal shánět ubytování. Střechu nad hlavou a nenápadné zaměstnání pak dokázal sehnat i některým příslušníkům odboje.... Sám pak dle pokynů zahraničního rozhlasu spolu s dalšími občany konal přípravy k ustavení národního výboru a jeho činnosti po kýženém osvobození, které se blížilo každým dnem.

Tento očekávaný okamžik nastal v květnu 1945. V reakci na události v Praze a blízkém okolí Sedlce vypuklo i zde dne 5. května povstání. Ještě téhož dne krátce po 16.

hodině vyhlásil Stanislav Kofroň ustavení revolučního (místního) národního výboru, za jehož předsedu zvolilo shromáždění občanstva v kinosále hotelu „Záložna“ právě jeho. Tento fakt již sám o sobě zčásti vypovídá o tom, že Kofroň ze svého působení ve funkci předsedy městské správní komise odešel se ctí. Během následujících tragických událostí v Sedlci ho však potkala ještě těžší zkouška. Právě to, jak se zachoval během krvavé odvety oddílů SS dne 7. května, pak nejvíce svědčí o tom, jak pevný byl v zastávání svých životních zásad a postojů. Nechtěl je opustit ani tehdy, kdy jemu samotnému hrozila smrt....

Blížící se odvěta Němců byla v Sedlci očekávána. Většina těch, kteří povstání veleli, se stačila včas stáhnout do lesů západně od Sedlce. Stanislav Kofroň však zůstal, ačkoli i jeho rodina na něj naléhala, aby s nimi odešel do bezpečí. Všichni si uvědomovali, co mu hrozí, když zůstane. Právě na něm ležela největší zodpovědnost za to, že jako představitel města nedokázal povstání zabránit. Přesto i právě proto nemohl odejít a svým nejbližším nakonec řekl, ať utečou bez něho: „...*musel bych se do smrti stydět, starosta je jako kapitán na lodi – loď opouští poslední, nebo s ní jde ke dnu...*“ Již bylo slyšet střelbu blížících se esesmanů, když se s ním loučili. Byli skoro s jistotou přesvědčeni, že ho naposledy vidí živého....

Hluk tanků a výstřely zuřících oddílů SS se již nesly ulicemi a Stanislav Kofroň se jim jakožto hlavní představitel města zodpovědný za klid a pořádek vydal vstříc. Přestože se i jeho zmocnil strach, nenásledoval příkladu těch, kteří utekli, nebo se schovali ve sklepích svých domů. Chtěl vyjednávat, přičemž nemohl vědět, kam až může zajít německá brutalita.

Velitel příjíždějících oddílů SS o tom již měl svou představu. Rozkázal Kofroňovi, aby svolal všechny muže na náměstí a zároveň ho seznámil s tím, že pokud ve městě najdou jednu jedinou zbraň, všechny tyto muže popraví a jeho jako prvního. Stanislav Kofroň tak musel na jeho rozkaz obejít celé město, s kolejnící a kladivem v ruce procházet jeho ulicemi, svolávat všechny muže a zároveň tlumočit další německou výhrůžku, že pokud padne jedna jediná rána proti Němcům, bude Sedlec nemilosrdně srovnán se zemí. Přitom ještě potkával několik „horkých hlav“ – těch, kteří předtím hlídali zajaté německé vojáky, a vyzýval je, aby co nejnenápadněji opustili přes zahrady město. Zachránil je tím před jistou smrtí.

Téměř všichni muži, kteří zůstali v Sedlci tedy byli shromážděni na náměstí. Němečtí vojáci zadrženi během povstání je pak obcházeli a označovali ty, kteří je zajali, nebo hlídali ve škole. Jimi určených jedenáct mužů pak bylo na okraji města popraveno.

Stanislav Kofroň mezi nimi nebyl, ovšem k tomu, aby se také postavil do řady vedle nich, stačilo opravdu málo – snad jen tolik, aby se někdo z Němci vyslýchaných občanů prořekl, že právě on byl předsedou revolučního národního výboru....⁷¹

Také představitelům obecních samospráv přinesla německá okupace nemalé změny týkající se jejich veřejné funkce. Rovněž oni byli vznikem **Protektorátu Čechy a Morava** nedobrovolně vystaveni konfrontaci s mocensky nastoleným nacistickým okupačním režimem. Tuto svou novou situaci pak mnozí nezvládli a ne všichni se tak po válce mohli svým sousedům podívat zpříma do očí.

Zvláště starostové obcí se však již předtím mnohdy ocitali mezi dvěma mlýnskými kameny – jednak museli dostát svým shora na ně kladeným povinnostem a pokynům, vedle toho však museli vystupovat jakožto představitelé své obce hájící zájmy její i jejích občanů. Mezi svými sousedy – voliči – navíc dennodenně žili a nemohli tak neslyšet jejich názory. Nemohly nevnímat nemilosrdný hlas tohoto veřejného mínění, které, nutno podotknout, nemohlo být a ani nebylo nějakým nestranným soudcem, zvláště pak ve specifickém prostředí venkovské společnosti propletené různými příbuzenskými a jinými vazbami. Samo navíc během období okupace procházelo svým vlastním vývojem a samo také s okupačním režimem do jisté míry kolaborovalo.

Konkrétní rozložení sil v politickém životě té které obce většinou zůstalo i po zřízení protektorátu zpravidla zachováno a udržovalo si svou jistou kontinuitu s předchozím vývojem. V závislosti na konkrétních podmínkách v daném místě však muselo chtě nechtě reagovat na nově nastalé „nestandardní“ společenské poměry.

Podoba této reakce pak často ležela právě na samotných představitelích obcí. Právě ti se mnohdy dostávali do pozice vykonavatelů různých nepopulárních a shora přicházejících opatření. Jako osoby zodpovědné za celou obec pak museli nezdědka čelit tlaku a někdy i osobním výhrůžkám ze strany představitelů nadřízených správních orgánů. Vždy záleželo

---

⁷¹ Nykodým, Jaroslav: *Sedlecko za války i v odboji 1939-1945. Sedlec 1947*, s. 30, 35. Kofroň, Jiří: *Sedlecký patriot. Český Merán 10, 2005*, s. 72-81. Zde se uvádí, že sedlecký starosta Šourek zemřel v prosinci 1943 a městská správní komise byla ustavena až v roce 1944.; *MÚ Sedlec-Prčice, Kronika města Sedlec, 1842-1980*, s. 528, 531, 534, 537, 546.

na konkrétním případě, ale většinou se lidé snažili tuto nepříjemnou pozici starostů pochopit a sdíleli tak s nimi dobré i zlé.

Pozice starostů byla během německé okupace v rámci zavádění vůdcovského principu do veřejné správy celkově posilována, čímž se zvětšoval i prostor pro různé formy korupčního jednání, apod. Na starosty přecházely mnohé nové kompetence, a to jak přenesené, tak především ty z likvidované samosprávy. Všeobecný trend jejího oslabování přerůstající až v její skutečnou likvidaci se nevyhnul ani obcím. V červenci až září roku 1941 byla dle vládního nařízení zrušena zastupitelstva jednotlivých osad, která do té doby fungovala vedle obecních zastupitelstev. Samospráva osad tím byla zlikvidována a veškeré osadní jmění převzaly politické obce.

O nestandardních poměrech v územní samosprávě svědčí i postupně klesající počet schůzí obecních orgánů, které pak v mnoha případech a pod různými účelovými záminkami potkávalo svévolné rušení. Na mnoha místech pak byly ustavovány obecní (městské) správní komise.⁷²

Specifické podmínky přicházející s německou okupací a vypuknutím války se široce projeví i v samotné podobě obecního úřadování. Jisté potíže způsobovalo i zavedení německého jazyka do úředního styku. **Obecní úřady** byly doslova zahlcovány množstvím nových úkolů a povinností, týkajících se zvláště vedení policejních přihlášek a celkové zásobovací agendy. S jejich zvládnutím pomáhali penzisté, učitelé, a poté také okresním úřadem dosazení *zásobovací tajemníci* (viz kapitola *Zásobovací tajemník*). Celkový objem agendy obecních úřadů neustále rostl. Tento trend se obrátil až v roce 1943, a to jak

---

⁷² SOKA Příbram, AO Nechvalice, 1878-1945(1949), inv. č. 3, kniha zápisů o schůzích obecního zastupitelstva, 1935-1949. Tamtéž, inv. č. 4, kniha protokolů osady nechvalické 1906, 1906-1941. Tamtéž, AO Jesenice, Pamětní kniha obce Jesenické, 1923-1972, s. 71. Tamtéž, AO Obděnice, Pamětní kniha obce Obděnice, 1924-1971, s. 119. Pasák, Tomáš: *Organizační a správní změny v českém školství v období nacistické okupace*, in: *In memoriam Zdeňka Fialy – Z pomocných věd historických*. UK 1978, s. 251.; SOKA Příbram, AO Chválov, Pamětní kniha politické obce Chválovské, 1926-1961, s. 127-128. Rozhovor – p. Mašek, 21. 3. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.; SOKA Příbram, AO Krásná Hora n. Vlt., Pamětní kniha obce Krásná Hora n. Vlt., (1941)1946-1956, s. 56. Dne 3. 2. 1945 bylo rozpuštěno dekretem votického okresního úřadu obecní zastupitelstvo v Krásné Hoře n. Vlt. a místo něj jmenována správní komise.; Dne 16. 4. 1944 byla ustavena obecní správní komise také v Nedrahovicích, začátkem roku 1944 v Ředvicích. Viz Tamtéž, AO Nedrahovice, Pamětní kniha obce nedrahovické, 1872-1980, s. 104. Tamtéž, AO Ředice, Pamětní kniha obce ředické, 1925-1962, s. 90.

z důvodu uskutečněných správních reforem, tak v důsledku blížícího se konce války a zastavování vyřizování určitých záležitostí (Viz Příloha 7).

Jen větší města jako Sedlčany a Votice si přitom mohla dovolit zaměstnávat větší počet úředníků a dalších zaměstnanců. Představitelé venkovských obcí vedle veřejné funkce zpravidla vykonávali především své vlastní povolání, které jim ostatně také zajišťovalo obživu. V drtivé většině navíc pracovali v zemědělství, což bylo povolání nejvýše náročné na čas. Tyto okolnosti měly svůj přirozený vliv na rychlost a celkovou podobu samotného úřadování. Jen některé obce měly k dispozici svůj obecní dům a obecní úřad tak většinou sídlil právě doma u představitele dané obce.

Největší nároky byly na představitele venkovských obcí kladeny během sklizně. Právě oni totiž zčásti zodpovídali za její dobrý průběh, a také rozpočítávali mezi jednotlivé zemědělce výši jejich dodávkové povinnosti, podle výměry hospodářství a možností. Jejich činnost podléhala přísné kontrole, na níž se nepřímo podíleli také zmínění *zásobovací tajemníci*. Přesto mnozí představitelé obcí dokázali zmírňovat dopady všemožných přijímaných opatření na své spoluobčany, přičemž se nemuselo vždy jednat jen o případ korupčního jednání. Starostové tak v rámci svých možností varovali rolníky před konáním hospodářských kontrol, schválně brzdili odvádění dodávek úmyslně chybným prováděním soupisů a jiným zdržováním, atd.⁷³

Přirozeně také představitelé obecních samospráv byli vystaveni neustálé hrozbě nacistické perzekuce a mnozí ji zakusili i na vlastní kůži – také díky své **účasti v odbojovém hnutí**. Za činnost nepřátelskou říši byl v září 1942 odsouzen k trestu smrti votický městský tajemník Antonín Opička (*1903). V lednu 1943 potkalo zatčení také přčického starostu Antonína Nováka a městského tajemníka Eduarda Velebila, kteří byli zadrženi gestapem spolu s dalšími dvěma přčickými občany. Z těchto čtyř přežili věznění

---

⁷³ *MM Sedlčany, D 328, Pamětní kniha obce Lhotka, s. 16.*; Každý obecní úřad si musel obstarat příručku německých místopisných názvů „Amtliches deutsches Ortsbuch für das Protektorat Böhmen und Mähren“. Viz *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1940, č. 5, 30.*; *SOKA Příbram, AO Prosenická Lhota, Pamětní kniha – obec Lhota Prosenická, 1923-1976, s. 156.* Od 1. 12. 1942 byl Okresní úřad v Sedlčanech „úřadem vedeným jen německy nebo německo-česky“, což přineslo starostům povinnost vyřizovat styk s ním také německy.; *Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 47.575/42, 50.938/42, kart. 306. Tamtéž, inv. č. 580, sign. 164/41, kart. 36. Tamtéž, inv. č. 815, sign. III-1-151, kart. 233. Tamtéž, AO Nedrahovice, Pamětní kniha obce nedrahovické, 1872-1980, s. 103-104.*; *SOKA Benešov, AO Velké Heřmanice, Pamětní kniha I, 1923-1949, s. 145. SOKA Příbram, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan II, 1941-1942, s. 133-134.*

v koncentračních táborech pouze Antonín Novák a přčický řezník a hostinský Jan Vodňanský. Ze sousedního Sedlce byl 16. září 1942 zatčen městský tajemník Josef Ploner (*1882).⁷⁴

Za do jisté míry opačný příklad by mohl platit pokrývač, hostinský a protektorátní předseda obecní správní komise v Nechvalicích **Josef Bulín**, který se již v době první republiky angažoval v rámci *Národní obce fašistické*, která, nutno říci, měla na Sedlčansku výrazný úspěch (viz *Příloha 23*). Do čela nechvalické obce se Josef Bulín dostal po náhlé smrti starosty Josefa Čiháka, kterého od 19. června 1939 jako jeho bývalý náměstek zastupoval. Dne 15. srpna převzala vedení obce obecní správní komise a právě Bulín se stal jejím předsedou. Během svého válečného působení pak údajně vymáhal takové dodávky dobytka a obilí, jako nemělo v žádné jiné obci obdoby. Vedle toho prý přijímal úplatky, chránil „keřasy“ a celkově z této své pozice těžil především ve svůj prospěch.

Ještě jako předseda nechvalické obecní správní komise svolal Josef Bulín dne 9. května 1945 „*informační schůzi občanstva*“ ohledně ustavení místního národního výboru, jehož předsednictví si hodlal přisvojit. Pod tlakem obecního mínění však byl během této schůze přinucen na toto předsednictví rezignovat, a to právě pro svou fašistickou minulost a své působení za války. V následujících volbách byl zvolen předsedou devatenáctičlenného místního národního výboru řídicí učitel Josef Jiráček. Tyto volby však byly na stížnost Josefa Bulína prohlášeny *Okresním národním výborem ve Voticích* za neplatné a dne 7. června se tedy konaly nové volby. V nich byl za jednoho z patnácti členů *Místního národního výboru v Nechvalicích* zvolen občan i Josef Bulín.... Snad kvůli své špatné pověsti se však Josef Bulín nakonec na podzim 1945 odstěhoval do pohraničí.⁷⁵

---

⁷⁴ *Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 581, sign. 1.222/42, kart. 41.; Nykodým, Jaroslav: Sedlecko za války i v odboji 1939-1945. Sedlec 1947, s. 17. SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 582, sign. 84/43, kart. 42. Tamtéž, AO Ředice, 1890-1945(1962), inv. č. 1, Pamětní kniha obce ředické, 1925-1962, s. 89.; Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 582, sign. 309/43, kart. 42. Tamtéž, inv. č. 583, sign. 653/44, kart. 44.*

⁷⁵ *SOkA Příbram, OŠ Nechvalice, Zápisy o měsíčních učitelských poradách, 1940-1952, s. 128. Tamtéž, Pamětní kniha, 1928-1961, s. 98. Tamtéž, AO Nechvalice, 1878-1945(1949), inv. č. 1, Pamětní kniha místní obce Nechvalice, 1922-1940, s. 114-115, 122, 130, 135, 151. Tamtéž, AO Ředice, 1890-1945(1962), inv. č. 1, Pamětní kniha obce ředické, 1925-1962, s. 26. OÚ Nechvalice, Kronika obce, 1939-, nestr.*

4. Zásobovací tajemník

Již několik měsíců po zřízení **Protektorátu Čechy a Morava** se začal projevovat postupně sílící nedostatek zboží v obchodech, který byl způsoben nejen postupujícím omezováním výroby spotřebního zboží, ale především vypuknuvší nákupní horečkou. Na ní se kromě českého obyvatelstva výrazně podíleli také příslušníci okupační armády a další říšští a sudetští Němci, kteří při nákupu v protektorátu využívali zvýhodněného kursu říšské marky vůči protektorátní koruně. Skupovali tak kromě potravin především různé druhy luxusnějšího potravinářského a spotřebního zboží, které se na trhu v Německu, připravujícím se na válku, již několik let v podstatě neobjevily. V reálných obavách před očekávaným vypuknutím války navíc lidé nakupovali do zásoby zvláště trvanlivé potraviny, ale i šatstvo, obuv, aj. Tomu nedokázala zabránit ani různá přijatá opatření jako zákazy nákupu a prodeje nad rozsah denní spotřeby, které hrozily vysokými tresty – obchodníkům pak i možností uzavření jejich obchodu. Prudkému růstu cen výrobků denní spotřeby se úřady snažily zabránit jejich zmrazením k hodnotám z 1. března 1939.⁷⁶ Zásoby ve skladech se však i tak velmi rychle tenčily a potíže v zásobování obyvatelstva se během jara a léta 1939 stále více prohlubovaly. Největší problémy nastaly zejména v zásobování masem, sádlem, máslem a moukou, i některými textilními výrobky a palivy.

Na tento nezadržitelný vývoj zareagovalo *vládní nařízení č. 206/1939 Sb. z 18. září 1939*, stanovující základní pravidla řízeného hospodářství a regulující výrazně objem a strukturu spotřeby, a dále *vládní nařízení č. 215/1939 Sb. z 29. září 1939*, které na základě německých zkušeností zavádělo do zásobování s platností od 2. října 1939 **lístkový přidělový systém**. Ten se zprvu vztahoval na základní potraviny, tedy chléb, mouku, maso, tuky, mléko, cukr a některé poživatiny (kroupy, krupice, krupička, rýže, těstoviny, káva, čaj, luštěniny, vejce). Již od 9. září 1939 se na lístky prodávalo mýdlo.

Tímto krokem začala dlouhá éra *mýdlenek, chlebenek, masenek, moučenek, cukřenek, tučenek, mléčenek*, později i *šatenek, tabáčenek, brambořenek*, atd. Tyto lístky, které opravňovaly k nákupu předepsaného množství určitého druhu zboží, vydávaly okresní a obecní úřady na jednotlivá *zásobovací období*, jež trvala zpravidla 4 týdny. Samotné lístky se skládaly z *kmenového listu* a *ústřížků*, které platily právě jen ve spojení s kmenovým listem. Kvůli dosažení spravedlnosti a rovnováhy v zásobování byli

---

⁷⁶ *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1939, č. 3, 27-34, 39. SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 36.033/39, kart. 305.*

spotřebitelé rozdělení do několika skupin (obyčejní spotřebitelé, těžce a velmi těžce pracující, děti, atd.), lišících se výší jejich přidělu. Zvláštní skupinu spotřebitelů tvořili tzv. *samozásobitelé* (zemědělci). Ti dostávali lístky jen na ty druhy zboží, které sami buď vůbec nevyráběli, nebo ne v takové míře, aby jejich produkce pokryla samozásobitelské dávky, na něž měli nárok. Každá domácnost s výjimkou samozásobitelů obdržela tzv. *potravinový výkaz*, do něhož povinně zaznamenávala nákupy potravin, které se obstarávaly výhradně u dodavatele označeného ve výkaze.

Kvóty přidělu byly z počátku stanoveny tak, že s výjimkou tuků a částečně i masa mohly běžnou potřebu člověka uspokojit. To se však mělo již brzy změnit. Příděly se postupem doby neustále snižovaly, v závislosti na konkrétní zásobovací situaci. V lednu 1940 klesly dávky tuků, v březnu 1940 přiděly cukru (z 1 600 g měsíčně na 1 400 g a záhy až na 1 200 g), od května 1942 se zmenšily také přiděly chleba, masa a obilné kávy. Ke konci války pak silně poklesly především přiděly cukru a tuku. Ve výjimečných případech se přiděly naopak zvyšovaly. Například o Vánocích se zvyšovaly dávky některých druhů potravin, například vajec. Ve výši úředně stanovených dávek bylo od samého počátku zvýhodněno německé obyvatelstvo, opak platil pro Židy.

Přídělový systém se postupně zaváděl i pro další druhy zboží. Celková spotřeba obyvatelstva přitom klesala. Od 16. prosince 1939 skončil volný prodej textilního zboží, od dubna 1940 uzenářských výrobků a od září 1941 dokonce i brambor. Volný trh tím byl postupně likvidován, čímž sice končilo nakupování do zásoby, ale problémy v zásobování, často lokální povahy, přetrvávaly i nadále. Nejhorší situace panovala v zásobování tuky, vejci, luštěninami, mýdlem a během obzvláště tuhé zimy 1939/1940 také uhlím a palivy. V roce 1941 chyběly v obchodech kromě základních potravin a paliva ještě potřeby pro domácnost, textil, obuv a tabákové výrobky.

Všeobecný nedostatek surovin se neblaze projevil i na samotné kvalitě zboží, včetně potravin. Ve výrobě se nyní používaly různé náhražkové suroviny – chleba se „nastavoval“ bramborovým škrobem, marmelády červenou řepou, máslo margarínem nebo vodou. Dále se například snižoval obsah tuku v sýrech, ve spotřebním průmyslu se používaly náhražky bavlny, kůže, fermeže, atd. Někteří výrobci tohoto trendu zneužívali k podvodům, když zatajeným přidáváním různých náhražek snižovaly kvalitu svých výrobků, ovšem nikoli již jejich cenu.

Všeobecný nedostatek se lidé v rámci svých možností snažili kompenzovat svou vlastní produkcí. I ve městech se tak velmi rozmohl chov králíků a jiného drobného

hospodářského zvířectva, a zvláště pak také pěstování a kouření tzv. „domoviny“ doplňované o různé byliny, listí, i bramborovou nať či lógr z kávy, samozřejmě žitné.

Lidé se museli obejít bez dříve jinak běžných věcí. Zvláště o čokoládě a bonbonech si mohli nechat jen zdát. Nosilo se staré oblečení, které se spravovalo a přešívalo. Tento život v náhražkách a nedostatku se svým dílem nutně projevil i v produktivitě práce a na zdravotním stavu obyvatelstva, jeho rostoucí nemocnosti, úrazovosti a úmrtnosti. Z hlediska správné výživy byly přiděly masa, luštěnin a tuků naprosto nedostatečné. Energetická hodnota přidělů sice zůstávala v prvních letech války zdánlivě zachována, rapidně však klesala hodnota nutriční (obsah bílkovin, tuků a glycidů), o obsahu vitamínů ani nemluvě.

Nedostatek a nedostupnost některých potravin a druhů zboží přijímalo obyvatelstvo s velkou nevolí. Právě aktuální zásobovací situace se největší měrou podílela na celkové náladě obyvatelstva. Přilepšení prostřednictvím nákupu na černém trhu si kvůli vysokým cenám mohly většinou dovolit jen majetnější rodiny. Lidé z měst, kde byly poměry v zásobování nejhorší, se hromadně vydávali na venkov, aby si zde obstarali potraviny u svých příbuzných a známých.

Okupační režim se snažil zajistit českému obyvatelstvu jen takové podmínky, které by udržely jeho práceschopnost a co možno nejvíce zvýšily jeho pracovní výkon. V souvislosti s účelovou a demagogickou sociální politikou se pořádaly různé podpůrné vyživovací akce (např. polévkové), mající přirozeně velkou publicitu. Zaměstnanci velkých podniků důležitých pro zbrojní výrobu měli nárok na přidavkové lístky, a hlavně oni navíc mohli využívat rozvíjející se instituce závodního stravování. Nutno přiznat, že na rozdíl od situace panující za první světové války však nyní nedošlo k masovému hladovění a přidělový systém umožňoval alespoň přežít. Pro dokreslení celé situace je zde také třeba podotknout, že potraviny hrály rovněž jednu z nejvýznamnějších rolí v rozmáhající se korupci.⁷⁷

---

⁷⁷ Musilová, Dana: *Zásobování a výživa českého obyvatelstva v podmínkách válečného řízeného hospodářství (1939-1945)*. Slezský sborník 89, 1991, č. 3-4, s. 255-266. Král, Václav: *Otázky hospodářského a sociálního vývoje v českých zemích v letech 1939-1945 III*. Praha 1959, s. 196-201, 237. Gazukina, Kateřina – Pašková, Markéta: *Život na venkově v období protektorátu. Seminární práce 2005 (uložena v SOKA Příbram)*, s. 9. SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 37.771/39, 46.761/39, kart. 305. Tamtéž, č. j. 349/40, kart. 306.; Tamtéž, AO Jesenice, *Pamětní kniha obce Jesenické, 1923-1972*, s. 69. Tamtéž, AO Počepice, *Pamětní kniha II, 1933-1957*, s. 89. Srov. Tamtéž, AO Velká, *Obecní kronika I-II*. OÚ Radč, *Kronika obce Radč, 1959-*, s. 11.

Zásobovací situace na Sedlčansku vyplývala ze zemědělského rázu tohoto kraje. Drtivou většinu místního obyvatelstva tvořili rolníci, tedy samozásobitelé. Hůře na tom teoreticky mohli být například místní státní a veřejní zaměstnanci, ale i ti většinou měli v příbuzenstvu někoho, kdo vlastnil zemědělské hospodářství. Díky tomu drtivá většina obyvatel politického okresu Sedlčany nepocítila během okupace výraznější nouzi o základní potraviny, narozdíl od obyvatel velkých měst. Také místní největší města Sedlčany a Votice díky svému zemědělskému zázemí a příbuzenskému propojení jejich obyvatel s okolním venkovem nepocítila hlad, a to hlavně díky černému obchodu.

Závažnější problémy se tak v prvních letech okupace v politickém okrese Sedlčany pravděpodobně vyskytly jen v zásobování uhlím a palivy, a to zvláště v tuhých zimách 1939/1940 a 1940/1941. V roce 1941 panovala horší situace též v zásobování teplými látkami, pracovní obuví, a také moukou – kvůli horší úrodě. Problémy s nedostatkem konví pro sběr a dodávky mléka do mlékáren pak způsobily, že mlékárny díky svým nízkým kapacitám mnohdy požadovaly raději máslo. V roce 1942 se sice objevily pokračující problémy v zásobování jatečným dobyt看em, ale jinak se zásobovací situace na Sedlčansku značně zlepšila. Sedlčany pak výrazně těžily z přítomnosti jatek ve městě. Každou sobotu zde totiž lidé mohli koupit maso z nucených porážek, a to v poměru 1 kilo masa za ústřížky na 500 g! Pro velký zájem se obvykle na všechny nedostalo. Maso slušné jakosti se zde neostýchali kupovat ani lidé z místních vyšších vrstev.

Největší nedostatky v zásobování tak i na Sedlčansku přišly až v poslední fázi války. Největší bída tehdy nastala především o šatstvo, obuv a petrolej. Kvůli obavám z přerušení tratí v důsledku rostoucí aktivity spojeneckých hloubkových letců pak obchodníci na konci války vydávaly přiděly cukru na tři měsíce dopředu. Již brzy pak mohli lidé vše porovnat se zásobovací situací po válce. Výsledkem bylo též jedno, pro místní zemědělské obyvatelstvo obzvlášť zásadní zjištění, že za války dostal příděl potravin na lístky každý, i kulak....⁷⁸

---

⁷⁸ SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 580, sign. 164/41, kart. 36. Tamtéž, inv. č. 581, sign. 1.218/42, kart. 41.; Jako pramen k zjištění vývoje zásobovací situace lze použít (samozřejmě kritickým způsobem) podrobné měsíční zprávy okresního úřadu Sedlčany pro tábořský oberlandrát o stavu zásobovací situace, které však existují v úplnosti jen pro léta 1939-1941. Viz Tamtéž, inv. č. 903, sign. VIII-20-A-7, kart. 283.; Tamtéž, AO Jesenice, Pamětní kniha obce Jesenické, 1923-1972, s. 76, 82. Tamtéž, AO Krásná Hora n. Vlt., Pamětní kniha obce Krásná Hora n. Vlt., (1941)1946-1956, s. 56. Tamtéž, AO Lichovy, Pamětní kniha obce Lichovy, 1922-1989, s. 26. Tamtéž, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan, 1943, s. 164-165. Tamtéž, Pamětní kniha města Sedlčan, 1944, s. 4.

Řízené (vázané) hospodářství a přidělový systém v zásobování ovlivňoval každého zákazníka, prodávajícího obchodníka i výrobce, který musel hospodařit s přiděly surovin. **Administrativa** s tím spojená kladla na příslušné úřady své nemalé nároky. Obhospodařování zásob potravin a jejich distribuce spadala do kompetence *ministerstva zemědělství a lesnictví*, popřípadě jím řízených odborů *zemských a okresních úřadů*.⁷⁹ Z pověření ministerstva (ve věcech cenových *Nejvyššího úřadu cenového*) vykonávaly tyto příslušné odbory zemských a okresních úřadů také nutnou kontrolu. U *Okresního úřadu v Sedlčanech* se konkrétně jednalo o jeho *zásobovací, vyživovací a kontrolní oddělení* vedené policejním komisařem Emanuelelem Pohlem. Menší přestupky podléhaly blokovému trestnímu řízení, které vykonával okresní úřad. Patřily do něj méně závažné přestupky formálního rázu, způsobené nedbalostí, nesplněním dodávkové povinnosti v nepatrném množství apod. Závažnější činy byly postupovány trestním oznámením výše – zemskému úřadu a podléhaly pravomoci příslušných soudů, včetně německých.⁸⁰

Na nejnižší úrovni měly přidělové zásobování na starost obecní úřady. Vydávaly lidem lístky na potraviny a spotřební zboží, obchodníkům vystavovali odběrní listy, vyřizovaly i přiděl jiných surovin, benzínu a nafty pro zemědělce, atd. Potravinové lístky a tiskopisy pro vyživovací službu vydával na příslušné zásobovací období okresní úřad s přibližně čtrnáctidenním předstihem. V politickém okrese Sedlčany se tak dělo na šesti místech – v Sedlčanech, Petrovicích, Krásné Hoře, Voticích, Jankově a Sedlci. Od úředníků okresního úřadu je zde přebírali zásobovací tajemníci nebo starostové jednotlivých obcí. Na všech samozřejmě ležela obrovská zodpovědnost – obdržené lístky si museli všichni sami přepočítat, aby jim později nic nechybělo.

Celá agenda spojená s přidělovým systémem zásobování se brzy značně rozrostla a záhy se začaly stále více projevovat výrazné potíže s jejím administrativním zvládnutím. Především starostové obcí nemohli dostát všem svým povinnostem, někde k tomu chyběla i dobrá vůle. Okresní úřad nařídil obcím, aby zřídily svá „vyživovací oddělení“ a zaměstnaly v nich vhodné osoby mající dostatek času, např. důchodce či výměnkáře. Toto

---

⁷⁹ Zásobovací agenda týkající se průmyslového spotřebního zboží pak spadala pod ministerstvo průmyslu, obchodu a živností; po jeho zrušení v roce 1942 přešla na ministerstvo hospodářství a práce.

⁸⁰ *Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 38.075/39, kart. 305. Tamtéž, č. j. 20.254/41, kart. 306. Tamtéž, inv. č. 581, sign. 40/42, kart. 39.*

řešení však nemohlo prohlubující se problémy odstranit, a tak bylo koncem roku 1940 přikročeno k zřízení instituce tzv. *zásobovacích tajemníků*.⁸¹

V politickém okrese Sedlčany tak bylo umístěno třicet devět vyškolených pracovníků z řad finanční stráže, které uvolnilo *Zemské finanční ředitelství v Praze*. Vzniklo tak 35 obvodů, které tvořilo území zpravidla 2-4 obcí, v nichž měli tito úředníci na starost zásobovací záležitosti. Zbytek byl k výkonu stejné agendy přidělen přímo k okresnímu úřadu. Dalším důvodem umístění těchto státních úředníků do jednotlivých obcí pak byla pravděpodobně také jistá snaha o získání dohledu na činnost starostů a o celkovou kontrolu chodu samosprávy v daném místě. Za tímto účelem byli do některých obcí již dříve umístěováni tzv. *obecní (obvodní) tajemníci*, to však pravděpodobně nebyl případ politického okresu Sedlčany.⁸²

V souvislosti s výše zmíněným opatřením byl zásobovacím tajemníkem v Třebnicích ustanoven **František Kantek**, který měl vykonávat svou funkci ještě pro obce Solopysky a Oříkov. Stejně jako jeho kolegové měl i on mít na starosti veškeré záležitosti týkající se potravinových lístků, odběrných listů, poukazů na textilie, boty a oděvy, včetně předkládání různých shrnujících zpráv, výkazů apod. Osmihodinová pracovní doba těchto úředníků měla trvat od 8 h do 12 a od 14 do 18 h, s možností úpravy podle konkrétních potřeb. V neděli se zpravidla neúřadovalo, pokud ano, tak jen se souhlasem samotného úředníka. Zásobovací tajemníci byli placeni státem a na straně obcí tak vznikaly jen věcné výlohy ohledně zařízení jejich kanceláří, otopu, kancelářských potřeb, atd. Starostové měli těmto úředníkům vycházet maximálně vstříc, například při hledání jejich vhodného bydlení. Na zásobovací tajemníky a výkon jejich povinností dohlížel okresní úřad. Zkušenost ukázala, že se tito úředníci celkově osvědčili. Mnozí z nich pak i přesto neunikli nucenému pracovnímu nasazení.⁸³

---

⁸¹ *Tamtéž*, inv. č. 954, č. j. 7.791/40, 49.582/40, 50.982/40, kart. 306.

⁸² *Janák, Jan – Hledíková, Zdeňka – Dobeš, Jan: Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost. Praha 2005, s. 379.*; U Okresního úřadu v Sedlčanech se konal v roce 1939 kurz těchto obecních tajemníků, kterého se jako posluchači zúčastnili bývalí důstojníci čs. armády. Po jeho skončení pak byli přiděleni k obcím mimo území pol. okr. Sedlčany. Viz *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1939, č. 7, 115.*

⁸³ *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 49.582/40, kart. 306. Tamtéž, inv. č. 581, sign. 991/42, kart. 41. Tamtéž, inv. č. 903, sign. VIII-20-A-7, kart. 283.*

František Kantek ještě během okupace z Třebnic odešel a působil jako vedoucí zásobovacího oddělení v Jesenici. Pozice zásobovacích tajemníků nebyla vždy jednoduchá. Velkou roli hrála nejen jejich schopnost sžít se s místním prostředím, ale také osobní kvality konkrétního úředníka. Rozsah jejich kompetencí dával navzdory kontrole také prostor různému nečestnému jednání....

Podle některých hlasů v tomto směru proslul také František Kantek. Dne 15. května 1945 byl zajištěn pro podezření z udavačství podle *dekretu č. 105/1945 Sb. o očištných komisích pro přezkoumání činnosti veřejných zaměstnanců* vydaného 4. října 1945 a *dekretu č. 138/1945*. Dne 25. července 1945 byl z vazby propuštěn – s tím, že vyšetřování bude pokračovat na svobodě. Působil pak u finanční stráže v Kirchenbergu v okrese Kraslice a po jeho prozatímním suspendování mu byl plat zkrácen na polovinu. Trestní řízení dle dekretu č. 138/1945 bylo nakonec zastaveno usnesením ze dne 13. dubna 1946. Šetření jeho případu však nadále pokračovalo u očištné komise pro přezkoumání činnosti veřejných zaměstnanců při ONV v Táboře, a to na základě kárného oznámení ONV v Sedlčanech a dle usnesení rady místního ONV ze dne 21. června 1946. Také to však nakonec bylo dne 16. listopadu 1946 zastaveno.⁸⁴

---

⁸⁴ *Tamtéž*, inv. č. 892, sign. VIII-8-13, č. j. 742/45, kart. 280. *Tamtéž*, ONV Sedlčany, 1945-1960, inv. č. 78, sign. 491/45, kart. 1. *Tamtéž*, inv. č. 79, sign. 633/46, kart. 2. *Tamtéž*, inv. č. 80, sign. 110/1947, kart. 3.; *Tamtéž*, AO Jesenice, Pamětní kniha obce Jesenické, 1923-1972, s. 84.

5. Majitel velkostatku

Staronovému majiteli zámku, pivovaru a velkostatku Vysoký Chlumeč JUDr. Maxu Lobkowiczovi se dostalo na podzim 1945 při jeho návštěvě na Vysokém Chlumci opravdu vřelého přivítání. Lidé cítili potřebu poděkovat mu za všechno, co pro jejich zemi dosud vykonal – zvláště během těch dlouhých šesti let v zahraničním odboji. Chtěli se přijít pozdravit s příznivcem a přítelem T. G. Masaryka a jeho syna Jana. Někteří z těch, kteří ho teď vítali, měli ještě v živé paměti ty večery, kdy poslouchali „cizinu“ a kromě Jana Masaryka k nim jakožto československý velvyslanec ve Velké Británii promlouval právě i Max Lobkowicz.

V době mezi válkami působil **JUDr. Maxmilián Ervín Lobkowicz** (*1888) jako legační tajemník československého velvyslanectví v Londýně. Ještě jako mladý muž, jehož smýšlení bylo ovlivněno českou výchovou dlouholetého lobkowiczského vychovatele JUDr. Františka Brožka, se na samém počátku existence Československé republiky rozhodl dát do diplomatických služeb tohoto nového státu, který mimo jiné zrušil šlechtické tituly a vydal zákon o pozemkové reformě.... V té době také rodinná rada roudnických Lobkowiczů rozhodla, že právě on bude schopen nejlépe hájit zájmy celého jejich majetkového komplexu. Jeho součástí byl rovněž kmenový *velkostatek Vysoký Chlumeč* s velkým množstvím dvorů a s několika přidruženými podniky, včetně pivovaru, vápenky a cihelny, a také s nemalým rybníčním a rozsáhlým lesním hospodářstvím. V roce 1920 se tedy dosavadní držitel svěřenství a alodu Ferdinand Zdeněk Lobkowicz tohoto celého majetku vzdal právě ve prospěch svého syna Maxe Lobkowicze.

Po zrušení svěřenství (*zákon č. 179/1924 Sb.*), následně nutně dohodě s čekateli svěřenství a po dlouhém období řešení sporů se svým otcem se však většina lobkowiczského majetku stala výhradním vlastnictvím Maxe Lobkowicze až v roce 1938. Pozemková část majetku se navíc během této doby v důsledku pozemkové reformy ztenčila o 40 %. Hospodářská pozice Lobkowiczů však nestála jen na kmenových velkostatcích. Kromě nich Lobkowiczové aktivně podporovali také svou průmyslovou výrobu. K nejvydatnějším zdrojům jejich příjmů tak stále patřil prodej minerálních vod *Bílinské kyselky* a *Zaječické hořké vody*.

Připojením pohraničního území Československé republiky k Německé říši byl majetek Maxe Lobkowicze roztržen na dvě části. Dvě třetiny zůstaly v odtrženém území a zbytek v okleštěném Československu. Z tohoto důvodu pak měla každá část majetku také

svůj vlastní osud. Max Lobkowicz v té době stále působil v československých diplomatických službách. V osudových březnových dnech roku 1939 zrovna pobýval v Roudnici nad Labem. Údajně měl být varován před jeho chystaným zatčením, díky čemuž se mu podařilo včas odletět do Londýna, kde se záhy zapojil do diplomatických služeb československé zahraniční akce. Z tohoto důvodu byl po vypuknutí války jeho majetek v zabraném území dán od 15. září 1939 pod komisařské vedení, načež ho dne 19. února 1940 zabralo liberecké gestapo jakožto majetek osoby nepřátelské Říši. Oznámením v německém říšském věstníku z 8. září 1941 pak veškerý majetek Maxe Lobkowicze v zabraném území propadl ve prospěch Německé říše a byl předán do správy vládního prezidenta v Ústí nad Labem, který potvrdil již existující pověřeneckou správu.

Nad majetkem Maxe Lobkowicze v protektorátu ustanovilo ministerstvo zemědělství dne 19. září 1939 vnučenou správu *Pozemkového úřadu v Praze*, které se ujali dva němečtí úředníci tohoto úřadu – Paul Eickert a Hans Ziemann. Po zrušení *generálního ředitelství v Praze* bylo pověřeno vedením správy tohoto majetku *ředitelství velkostatku v Roudnici*, jakožto středisko finanční správy a veškerých společných otázek celého majetku Maxe Lobkowicze v protektorátu. Správcem velkostatku Vysoký Chlumec se pak stal Bernard Kolck.

Oznámením v německém říšském věstníku ze dne 19. září 1941 byl veškerý majetek Maxe Lobkowicze v protektorátu zabrán pražským gestapem ve prospěch Německé říše, a to s platností od 16. března 1939. Toto vyvlastnění ovšem nebylo do konce války knihovně provedeno. Později tento majetek přešel pod správu tzv. *Vermögensamtu*, který byl zřízen koncem roku 1941 u *státního německého ministra pro věci majetků zabraných Říší*. V červnu 1942 pak byl veškerý majetek velkostatků Roudnice nad Labem, Nelahozeves a Vysoký Chlumec, včetně pivovarů v Roudnici a na Vysokém Chlumci předán do správy a užívání *Ústředního ředitelství státních lesů a statků v Praze*, čímž také zanikla stará organizace lobkovické správy. Pivovar a velkostatek Vysoký Chlumec přešly pod *Vrchní správu pivovarů v Benešově* respektive *Vrchní správu statků v Benešově*. Na velkostatku Vysoký Chlumec později nahradil Bernarda Kolcka správce Hoppe.

Po skončení války byl v důsledku *dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. ze dne 19. května 1945* Maxu Lobkowiczovi jako účastníkovi zahraničního odboje jeho majetek

vrácen. Příjemnou součástí této vítězné pointy se pak stala i výše zmíněná návštěva Maxe Lobkowicze na Vysokém Chlumci na podzim 1945.⁸⁵

Majetnější **podnikatelskou vrstvu politického okresu Sedlčany**, jakožto oblasti převážně zemědělského rázu s prakticky žádným větším průmyslovým podnikem, tvořili jak majitelé drobných průmyslových závodů, tak právě vlastníci místních četných velkostatků, kterými často byli právě příslušníci bývalé šlechty. Velkostatky zároveň patřily také k místním největším zaměstnavatelům.⁸⁶

Postavení podnikatelské vrstvy v období **německé okupace** je charakteristické svou rozporuplností, kterou dokládají různé a mnohdy zásadně odlišné osudy jejích konkrétních příslušníků. O jejich úspěchu či neúspěchu v tvrdém konkurenčním boji nyní ještě více než v „normální“ době nerozhodovaly jen čistě ekonomické faktory, ale spíše jejich politické postoje, osobní konexe, zařazení podle nacistického rasového klíče, a samozřejmě také náhoda. Právě tyto skutečnosti měly mnohdy skutečně fatální následky – jedněm pomohly k nebyvalému obohacení, druhé přivedly ke krachu, do koncentračního tábora nebo na popraviště. Někteří se stali živými příklady aktivismu a otevřené kolaborace, jiní se zapojili do odbojového hnutí, přičemž mezi těmito (zdánlivě) odlišnými skupinami většinou nešlo najít jasnou hranici. Celkově se česká podnikatelská vrstva jako nedílná součást české společnosti potýkala se ztrátou svého politického vlivu. Také na ní pak

---

⁸⁵ Čermáková, Anna: *Vývoj a organizace majetkové držby roudnických Lobkoviců od roku 1920 do jejího zániku*. SAP 22, 1972, s. 412-429. Novotný, Gustav: *Konfiskace a uvalování vnucených správ na pozemkový majetek velkostatků v českých zemích v době nesvobody 1938-1945*, in: *České a slovenské zemědělství v letech 2. světové války. Sborník příspěvků z mezinárodní konference. Uherské Hradiště 1996*, s. 55-57. SOA Praha, *Sbírka staničních knih četnictva a Sboru národní bezpečnosti, Středočeský kraj, 1851-1960*, inv.č. 1655, *Památník četnické stanice ve Vysokém Chlumci*. Kuthan, Jan: *Staletí pod hradními okny*. Praha 2002, s. 101. SOkA Příbram, AO Vysoký Chlumec, *Pamětní kniha, 1923-1944*, s. 157, 174.; Dekret č. 5/1945 Sb. ze dne 19. 5. 1945 o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů prohlašoval za neplatná veškerá majetkově-právní jednání, pokud byla uzavřena po 28. 9. 1938 pod tlakem okupace, nebo národní, rasové a politické perzekuce.

⁸⁶ SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 579, sign. 1.598/40, kart. 35b. *Věstník Okresního národního výboru v Sedlčanech*, roč. 1, č. 8-10, vyd. 25. 10. 1946, s. 33-34, 43, 48. SOkA Příbram, AM Sedlčany, *Kronika města Sedlčan, 1941-1946*, s. 364-366. Zde je uveden seznam všech 65 velkostatků (výměry vyšší než 50 ha) z pol. okr. Sedlčany dle stavu k 5. 5. 1945, včetně jmen jejich majitelů a jejich výměry.

různou měrou těžce doléhalo zavádění systému válečného řízeného hospodářství, vytlačování Čechů z vedoucích míst, koncentrace kapitálu do německých rukou a další používané metody germanizace, které však nutno říci nebyly, alespoň prozatím, okupanty používány plošně. Proces arizace, uvalování vnucených správ a konfiskací podle aktuálních potřeb okupačního režimu mnohé nakonec připravily o veškerý majetek. Tyto svévolné kroky přitom nacisté běžně maskovali buď vojenskými nebo trestně-hospodářskými důvody, přičemž zneužívali i protektorátní a dřívější československé normy. Konkrétně šlo o *vládní nařízení z 21. 3. 1939 č. 87/1939 Sb., o vnucené správě, zákon z 29. 3. 1935 č. 63/1935 Sb., o vyvlastnění k účelům obrany státu a zákon ze dne 13. 5. 1936 č. 131/1936 Sb., o obraně státu*. Praktický dopad těchto norem na svou kůži pocítili také lidé z politického okresu Sedlčany.... Kromě toho také mnohé místní podniky potkalo postupující omezování až úplné zastavení činnosti v rámci probíhající „*koncentrační akce*“.⁸⁷

Dvojitá reakce **české šlechty** na vývoj v neklidných třicátých letech vycházela z konkrétních postojů jejích příslušníků k Československé republice. Řada příslušníků aristokracie hlásících se k německé národnosti se aktivně připojila k prosazování programu Sudetoněmecké strany. Dramatické události roku 1938 přivedly k opačné reakci tu část šlechty, která v Československu spatřovala pokračování tradice české státnosti. Dne 17. září přijal prezident republiky Edvard Beneš nepočetnou delegaci zástupců starých českých rodů, kteří před ním při vědomí svých „*zdeděných povinností k vlasti a státu*“ deklarovali

---

⁸⁷ Průcha, Václav: *Změny v sociální struktuře československé společnosti v letech 1938-1945*. Praha 1970, s. 26-28. Průcha, Václav a kol.: *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, 1. díl období 1938-1945*. Brno 2004, s. 465-467, 563. Novotný, Gustav: *Konfiskace a uvalování vnucených správ na pozemkový majetek velkostatků v českých zemích v době nesvobody 1938-1945*, in: *České a slovenské zemědělství v letech 2. světové války. Sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Uherské Hradiště 1996, s. 51-52. Majetek pod německou vnucenou správou přecházel masově cestou exekuční likvidace do vlastnictví Říše – často do správy německých osidlovacích společností.; Tento způsob perzekuce při výběru svých obětí příliš nerozlišoval. V roce 1941 totiž svůj zámek neudržel ani votický zámecký pán p. Maceška, přestože souhlasil s Němci a po celou dobu měl na svém zámku vyvěšen prapor s hákovým křížem. Jeho zámku se tehdy zmocnil Němec Dr. Voss, bývalý prezident Škodových závodů, který se stal majitelem i Kořánova velkostatku Smilkov. Nutno říci, že nový majitel Voss poté výrazně existenčně přilepšil svým zaměstnancům, úředníkům i deputátníkům. Viz *SOKA Benešov, AM Votice, Kronika města Votic, 1938-1953*, nestr. Nykodým, Jaroslav: *Sedlecko za války i v odboji 1939-1945*. Sedlec 1947, s. 31.

jak svou věrnost k českému státu a ochotu hájit „jeho stará práva“, tak své přání, aby „staré hranice České koruny zůstaly neporušeny.“

První léta německé okupace se vyznačovala poměrně velkým angažováním šlechty ve veřejném dění, zvláště v rámci *Národního souručenství*. K tomuto obecnému vývoji napomohla nejen osoba říšského protektora von Neuratha, ale také značný pomnichovský posun ve věci šlechtictví, vyjádřený později i vládním nařízením z října 1939, kterým pozbyl platnost zákon o zrušení šlechtictví z roku 1918. Někteří příslušníci šlechtických rodů se s novými poměry ztotožnili a po začátku německé okupace začali hledat své německé předky. Jiné proud doby zanesl již během druhé republiky do řad české pravicové opozice.

Ani šlechtě se však později nevyhnula přímá a do jisté míry plošná nacistická perzekuce. Údajně na návrh K. H. Franka se zastupující říšský protektor Heydrich rozhodl uvalit vnučenou správu na majetek těch zástupců šlechty, kteří během záříjové krize roku 1938 podepsali deklaraci podporující Benešovu politiku. Hlavním důvodem těchto kroků namířených proti šlechtě však byla spíše Heydrichova myšlenka, že k nutné potřebě získání velkého množství půdy pro kolonizační účely je výhodnější konfiskovat malý počet závodů velké výměry, protože se tím zamezí vzniku radikální opozice mezi rolníky, což by jinak zcela jistě nastalo v případě použití opačného způsobu. V listopadu 1942 se tak pod správou *Bodenamtu* nacházelo již na 65 šlechtických sídel. Konkrétně v politickém okrese Sedlčany pak ani příslušníci šlechty, stejně jako ostatní vlastníci majetku na zabraném území, neunikli vystěhování v důsledku zřízení cvičiště SS. Mezi vystěhovanými byli i Schwarzenbergové, kteří museli opustit svůj zámek v Nalžovicích, jenž se stal sídlem *nejvyššího soudu a prokuratury SS a policie pro území protektorátu*. Velení a správě cvičiště SS pak sloužil i zámek v Radíči, který včetně panství patřil od 10. května 1939 Dr. Fr. Oberthorovi.

V dalším období německé okupace je tak pro šlechtu charakteristické spíše její stažení se do ústraní, což však neplatí o šlechtě, která přijala německou státní příslušnost. Právě ji totiž chtěli nacisté využít ve svých dalších plánech, především pro postupnou germanizaci českého prostoru.⁸⁸

---

⁸⁸ Němec, Petr: *Česká a moravská šlechta v letech nacistické okupace*. *DaS*, roč. 1993, č. 1, s. 26-29. Novotný, Gustav: *Konfiskace a uvalování vnučených správ na pozemkový majetek velkostatků v českých zemích v době nesvobody 1938-1945*, in: *České a slovenské zemědělství v letech 2. světové války. Sborník příspěvků z mezinárodní konference. Uherské Hradiště 1996*, s. 53-57.; *MM Sedlčany, SP 127 – Kopecká*,

Příkladem příslušníka této části šlechty v politickém okrese Sedlčany se mohl stát **baron Jan Nepomucký Mladota** („Muky“) z Červeného Hrádku u Sedlčan. Jakožto syn rakouské šlechtičny totiž již v době mezi válkami vyrůstal z části také v německém prostředí – polovina jeho rodiny z něj totiž pocházela. Kontakt se svými příbuznými udržoval Mladota i během německé okupace a snad hlavně proto se po skončení války objevilo v souvislosti s jeho osobou podezření z kolaborace s Němci, které šetřila *vyšetřovací* respektive *trestní nalézací komise* při *Okresním národním výboru v Sedlčanech*.

Nutno si uvědomit, že hlasy hodnotící Mladotovo rozporuplné působení za německé okupace jistě vycházely z konkrétních lidských sympatií a antipatií vztahujících se k jeho osobě a byly samozřejmě z velké části postaveny také na různých víceméně nezaručených informacích. Někteří tak například nemohli Mladotovi zapomenout, že na své auto po 15. březnu 1939 údajně připevnil hákový kříž. V jeho sídle ho pak měli navštěvovat příslušníci tábořského gestapa, ačkoli se snad mělo pravděpodobně jednat právě o nějakého příbuzného. Kromě toho sloužilo několik Mladotových přátel, a snad i jeho bratranec, v německé armádě. Jejich vzájemná korespondence pak může mimo jiné nepřímo dokumentovat postupné všeobecné vystřízlivění německého národa v průběhu války – v případě těchto Mladotových přátel umocněné jejich těžkou zkušeností z bojů na východní frontě. Právě tyto i jiné dochované osobní dopisy snad nejlépe vypovídají o skutečném Mladotově smýšlení. Ve velkém souboru jemu došlé korespondence, převážně čistě osobního charakteru (v drtivé většině psaných německy), najdeme jen jednou jedinkrát (v roce 1941) na místě závěrečného pozdravu „*Heil Hitler*“.

Zkušenosti jiných lidí zobrazují Jana Mladotu již v mnohem lepším světle. Vzhledem k jeho společenskému postavení se na něj zcela přirozeně během války obraceli různí lidé se svými prosbami o pomoc, včetně žádostí o zaslání potravin apod. Mnohé prosby Mladota neváhal vyslyšet. Některým lidem pomohl například už jen tím, že je zaměstnal, čímž je uchránil před totálním nasazením v Říši. Jiným nabídl svou pomocnou ruku v době vystěhování části Sedlčanska v důsledku zřízení cvičiště SS. Část svého majetku si tak mnozí vystěhovaní mohli uschovat právě na Červeném Hrádku. Patřil k nim i František Schwarzenberg, majitel zámku v Nalžovicích, který za vše Mladotovi poděkoval – v česky psaném dopise ze srpna 1943 oslovil i po svém vystěhování Jana Mladotu jako svého

---

Eva: Boj o přežití. Sem. práce z dějepisu, 1996. SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 855, sign. VII-1-134, kart. 270. OÚ Radíč, Kronika obce Radíč, 1959-, s. 14.

„milého souseda“ a na závěr svého děkovného psaní pak vyjádřil také svou víru v jejich brzké shledání....

V našem celkovém úsudku o osobě Jana Mladoty a jeho činnosti v době okupace se můžeme nechat snad nejvíce ovlivnit míněním obyvatel Červeného Hrádku, kteří asi nejlépe dokázali celou věc posoudit. V Mladotově případě figurovalo více než osmdesát svědků a jejich drtivá většina se Jana Mladoty zastala. Za jeho dobrou pověst se bezvýhradně postavila také závodní rada jeho podniku – pily v Kosově Hoře, což nebylo v době znárodnování majetku kolaborantů a „českých zrádců“ nic samozřejmého...⁸⁹

---

⁸⁹ *SOkA Příbram, ONV Sedlčany, 1945-1960, inv. č. 79, sign. 100/46, kart. 1. SOA Praha, Velkostatek Červený Hrádek u Sedlčan, (1555)1661-1949, inv. č. 27, fol. 19-20, 65-73, 340-341, 480-481, kart. 6. Tamtéž, inv. č. 28. Tamtéž, inv. č. 83, fol. 32-33, kart. 20. Tamtéž, inv. č. 87. Věstník Okresního národního výboru v Sedlčanech, roč. 1, č. 8-10, vyd. 25. 10. 1946, s. 48. Dědová, Marie: Bejvávalo. Sedlčany 1993, s. 22.; Na samém konci války Mladotovi také poskytli potravinovou pomoc ve prospěch zubožených vězňů z „transportu smrti“, který dorazil dne 1. 5. 1945 do Olbramovic.; Rod Mladotů nejvíce prosperoval v 19. století. Po roce 1918 však šlo jejich hospodaření na Červeném Hrádku od devíti k pěti. Mohl za to údajně poměrně finančně náročný život barona Oliviera Mladoty. Podle mínění místních občanů však měl baron doplatit na „židovskou nepoctivost“. Zadlužení jeho majetku prý způsobili jeho podvodní společníci a úředníci Krása a Lustig, oba Židé. Olivieru Mladotovi se nakonec stal osudným také jeho velký koníček – automobilismus. Po jeho tragické smrti musel být jeho rozsáhlý majetek v roce 1938 likvidován, včetně parcelace velkostatku Červený Hrádek. Synovi Janovi a jeho matce pak kromě zámku Červený Hrádek s parkem zůstala ještě pila v Kosově Hoře a lesní hospodářství. Viz *SOkA Příbram, AO Červený Hrádek, Pamětní kniha obce Červený Hrádek, 1924-1940, s. 25, 95-97, 107-111.*; Podle některých informací mohlo poválečné obvinění Jana Mladoty vzniknout víceméně náhodou – záměnou Červeného Hrádku u Sedlčan za Červený Hrádek u Jirkova. Jeho majitel Max Egon Hohenlohe totiž patřil ke skupině tzv. Hrušovanských pánů a k příznivcům Sudetoněmecké strany. V létě 1938 na svém sídle umožnil setkání jejich představitelů s lordem Runcimanem.; Po válce například lidé ze Střezmíře neúspěšně usilovali o rozparcelování místního velkostatku Herbert Riegela-Schlöchty, bývalého šlechtice z Heraldic, kterého obvinili z kolaborace. Řízení u trestní nalézací komise ONV v Sedlčanech dle dekretu prezidenta republiky č. 138/1945 bylo na začátku roku 1947 zastaveno. Herbert Riegel-Schlöchta působil za okupace jako předseda Svazu zemědělství a lesnictví pro okres Sedlčany a údajně se měl podílet na nuceném nasazování lidí na práce v zemědělství, což vyplynulo z výsledku Quida Zedwitze při šetření jeho případu u Mimořádného lidového soudu v Táboře. Viz *Tamtéž, ONV Sedlčany, 1945-1960, inv. č. 80, sign. 230/47, kart. č. 3.*; V této kapitole byly použity také informace od pana prof. Jiřího Páva z Městského muzea v Sedlčanech.*

6. Rolník

Dne 22. dubna 1943 zastavilo u Práškova statku v Radíkovech několik aut. Vystoupili z nich příslušníci německé kriminální policie, kteří si tak konečně mohli oddychnout, že jsou u cíle své cesty. Byla skutečně náročná. Dlouho totiž bloudili a až v Nadějkově je správně navedli, kudy se dostanou „*nach Radikau*“. Důvod tohoto výletu byl čistě prozaický. Do jejich rukou se totiž dostalo udání na zdejšího hospodáře, který má údajně skrývat nehlášené obilí.

Starého Práška se jim doma nepodařilo zastihnout, toho dne totiž z obchodních důvodů pobýval v Milevsku. Jeho syn v tu chvíli pracoval na poli, a tak našli ve stavení jen panímámu. To jim však vůbec nevalilo. Dlouho se nezdržovali s nějakým vysvětlováním a okamžitě začali prohledávat stavení.

Šli najisto. Udavač je navedl do sklepa ve stodole pod pernou, ale tam nic nenašli. Zaváhali. Že by další falešné udání? Snad na samém vrcholu snažení vzali „do háku“ panímámu a nakonec dosáhli svého. Slabá povaha podlehla výhrůžkám a vše prozradila. Zavedla je na půdu, kde konečně objevili pod podlahovými prkny hledanou skrýš. V jejích útrokách našli nečekané bohatství. Po následném zajištění a zvážení bylo vyčísleno jeho množství: 840 kg pšenice, 570 kg žita, 406 kg ječmene, 906 kg ovsa, 4 hrnce se 30 kg vepřového sádla a 15,15 kg másla.

Syn starého Práška – **Josef Prášek mladší** (*1912) – tou dobou již spěchal z pole domů. Všiml si, že se něco děje a v žilách mu skoro tuhla krev hrůzou. Přirozeně věděl o skrýši na půdě – vždyť ji se svým otcem před několika měsíci vybudoval a naplnil zásobami. Navenek se snažil zachovat klid a nezapomněl zdviženou pravicí pozdravit nečekanou návštěvu. Na následný dotaz kontrolorů pohotově odpověděl a rozhodně popřel, že by měli doma nějaké schované zásoby nehlášeného obilí. Poté, co byl odveden na půdu, pochopil – je konec a on musí s pravdou ven. Již se nesnažil dál zapírat. Veškerou vinu tak svedl na sebe a přihlásil se k celé zodpovědnosti. Později se ukázalo, že pravda, která nakonec vyplavala na povrch, byla poněkud jinde.... Teď však byl Josef Prášek mladší zatčen a odvezen do vyšetřovací vazby. Byl Zelený čtvrtek a blížily se Velikonoce.

Hlavní slovo ve vedení hospodářství si stále držel otec zatčeného – **Josef Prášek starší** (*1880). Tomu se od roku 1907, kdy statek s 12,57 ha orné půdy převzal, podařilo hospodářství podstatně rozšířit, takže v době německé okupace již obnášelo více jak 24 ha.

Kromě polního hospodářství se naplno věnoval také obchodu s koňmi. Nakupoval roční hříbata, staral se o ně, aby byla pevná v tahu, a následně je výhodně prodával.

V roce 1938 ho zdravotní důvody, astma, dýchací a srdeční potíže a dvojitý úraz pravé ruky přiměly přenechat hospodaření na statku synovi Josefovi. Toho také na základě smlouvy určil za dědice – jakmile se ožení, má se stát vlastníkem statku. Tak se i stalo, ovšem i poté mělo slovo jeho otce v hospodářství tu největší váhu.

Právě Josef Prášek starší přišel jednoho všedního protektorátního dne se zajímavým plánem. Úroda se v roce 1942 zdála být předběžně velice dobrá. Do 28. září 1942 měli všichni pěstitelé obilí nahlásit na obecním úřadě svůj odhad výnosu sklizně. Již tehdy v jeho mysli vzklíčila lákavá myšlenka, aby část obilí zatajil, uschoval a později výhodně nabídl překupníkům na černém trhu. Příležitost rychlého zbohatnutí mu zakrývala oči před vidinou hrozícího nebezpečí a ohromného rizika tohoto záměru. Syn Josef z toho nebyl příliš nadšen a pokoušel se tento nápad otci vymluvit, leč neúspěšně. V odhadu očekávané sklizně tak nakonec na obecním úřadě záměrně uvedli výrazně nižší čísla.

Úroda se oproti minulým letům opravdu vyvedla. Po dokončení výmlatu (20. prosince 1942) obnášela 2 542 kg pšenice, 4 734 kg žita, 1 542 kg ječmene a 3 692 kg ovsa. V konečném zúčtování (8. února 1943) však Práškové nahlásili čísla podstatně menší: 1 725 kg pšenice, 4 234 kg žita, 1 510 kg ječmene a 3 240 kg ovsa, čímž zatajili 817 kg pšenice, 500 kg žita, 32 kg ječmene a 452 kg ovsa. V podzimních měsících navíc schválně zdržovali průběžné odevzdávání vymláceného obilí obecnímu úřadu. Nakonec dodali 960 kg pšenice, 2 750 kg žita a 250 kg ječmene, ačkoli měli po odečtení samozásobitelských a krmných dávek⁹⁰ a osiva povinně odevzdat 1 592 kg pšenice, 3 120 kg žita a 207 kg ječmene. V krmném obilí tak sice dodali o 43 kg navíc, ovšem v chlebovém obilí nesplnili svou dodávkovou povinnost o 632 kg pšenice a 370 kg žita.

V reálných obavách před hospodářskou kontrolou nařídil Prášek krátce před Vánoce 1942 svému synovi, aby přebývající obilí uschoval. Ten tehdy sice opět namítal, že je to velmi nebezpečné, ale nakonec z úcty k otci poslechl. Společně tak odkryli na půdě prkna v podlaze a do vzniklé skrýše schovali podstatnou část své úrody. Během hospodářské kontroly, která se konala v březnu 1943, jim to ještě prošlo, ale již za měsíc mělo být všechno jinak.

---

⁹⁰ Jejich tehdejší stav hospodářského zvířectva činil 16 kusů hovězího dobytka, 6 prasat a kolísající počet koní.

Po objevení skryše dne 22. dubna 1943 se vyšetřování celého případu ujala německá kriminální policie. Již následující den 23. dubna byl k výslechu předvolán i otec zatčeného – Josef Prášek starší. V této těžké zkoušce si nevedl příliš čestně. Snažil se zachránit si především svůj vlastní krk a veškerou vinu svaloval na svého syna. Připustil, že sice věděl o skryši, ale popřel jakoukoli zodpovědnost s poukazem na to, že již léta se o hospodářství nestará. Také se údajně pokusil vyšetřovatele podplatit. Doufal, že jím nabízených 700 K, šunka, slanina a maso pomůže k tomu, aby byla celá záležitost ututlána. Když byl odmítnut, nabídl 300 K za to, aby se mohl se svým zatčeným synem alespoň tajně setkat. Vyšetřovatelé však byli neoblomní.

Vyšetřování pak nabralo vzhledem k závažnosti a zřejmosti celého případu poměrně jasný vývoj. Josef Prášek starší v učiněných výpovědích na svou omluvu uvedl, že obilí schovávali nikoli pro černý trh, nýbrž pro své známé a příbuzné, kteří je neustále prosili o potraviny, a jejichž náročným přáním nemohli jinak vyhovět. Nepomohla ani výmluva, že obilí schovávali pro případ zimních škod na osetých polích. Jeho výpověď totiž jeho syn nepotvrdil.

Falešný postup při hlášení výše sklizně na obecním úřadě, problematické odevzdávání dodávek, zatajení obilí při konání hospodářské kontroly v březnu 1943, kdy už bylo jasné, že během zimy nedošlo k poškození ozimů, to vše svědčilo o promyšleném postupu a schovávání obilí za účelem jeho nabídnutí na černém trhu. To potvrdila i výpověď Josefa Práška mladšího. Údajně prý již měli i vytipované překupníky. Obilí nalezené na půdě (1 410 kg chlebového a 1 312 kg krmného obilí) navíc představovalo přibližně pětinu výše veškeré sklizně a odpovídalo více jak 50 % jejich celkové dodávkové povinnosti a více jak 250 % výše jejich samozásobitelských dávek! Díky tomu tak mohli očekávat opravdu těžký trest. Vyšetřování kromě toho zjistilo i další nesrovnalost. Práškové totiž nenahlásili na obecním úřadě to, že z jejich statku odešly dvě děvečky, a stále tak započítávali do své domácnosti o dvě osoby navíc, čímž si nárokovali větší příděly potravin – samozásobitelských dávek.

Po zvážení všech těchto okolností se celý případ jevil více než jasně. Vědomým zatajením nejméně 817 kg pšenice, 500 kg žita, 32 kg ječmene a 452 kg ovsa a uschováním na své poměry ohromného množství obilí se oba obžalovaní dopustili těžkého zločinu sabotáže válečného hospodářství. Důvod tohoto „neomluvitelného“ činu byl navíc zřejmý. Zatažené obilí mělo být nabídnuto na černém trhu za účelem jejich osobního zisku. Proti Josefu Práškovu staršímu navíc svědčilo i jeho vlastní chování – nejen to, že celou věc

vymyslel, ale i snaha svalit veškerou vinu na svého syna, a také jeho pokus podplatit vyšetřující úředníky. Jeho synovi bylo naopak přiznáno hned několik polehčujících okolností. Kromě toho, že nesouhlasil se záměrem svého otce, kterého poslechl jen z úcty vůči svému rodiči, v průběhu celého vyšetřování dostatečně prokázal, že si je vědom svého provinění.

Případ tak dospěl ke konci. Dne 2. srpna 1943 na veřejném zasedání 1. komory *zvláštního soudu při Německém zemském soudu v Praze* byl za přítomnosti obvodního soudního rady Eiseleho jako předsedajícího, zemského soudního rady dr. Zawara a zemského soudního rady dr. Grunda jako přísedících a státního návladního Rhodeho jako zástupce prokuratury, čten tento rozsudek:

„In Namen des Deutschen Volkes! In der Strafsache gegen:

1./ den Landwirt Josef Prasek senior aus Radikau, dortselbst geboren am 29. 2. 1880, verheiratet, Protektoratsangehörigen,

2./ den Landwirt Josef Prasek junior aus Radikau, dortselbst geboren am 7.10. 1912, verheiratet, Protektoratsangehörigen, ...

Die Angeklagten werden gemäss §1 I KWVO und Artikel I der Sabotage – Verordnung als Saboteure wegen Versteckens von Brotgetreide verurteilt und zwar:

der Vater Prasek – zum Tode und zu dauerndem Ehrverlust

der Sohn Prasek – zu fünf Jahren Zuchthaus und fünf Jahren Ehrverlust....“

Josef Prášek starší byl tedy odsouzen k trestu smrti. Smrt člověka je vždy ztrátou a v každém případě přináší bolest, alespoň pro jeho nejbližší a příbuzné. To jistě platilo i v případě Josefa Práška. Na druhou stranu se však nedá říci, že by jeho osud vzbudil v okolí nějaký soucit, spíše naopak. V obecném povědomí platil Josef Prášek za „šmelináře“, a ti se mezi lidmi rozhodně netěšili velké oblibě. Koneckonců i osudová návštěva německé kriminální policie přijela dne 22. dubna 1943 na něčí udání....

Srdce Josefa Práška tak dotlouklo dne 29. října 1943 v Praze v Pankrácké sekyrárně. Žádost o milost, kterou pravděpodobně podala jeho manželka, byla dne 30. září 1943 říšským protektorem zamítnuta. Josef Prášek mladší vyvázl s pěti lety vězení a jeho statek byl zabaven. Kdo chce víc, nemá nic... a někomu nezbude ani holý život.⁹¹

---

⁹¹ NA, ŘMJ, 1933-1944, inventář č. 443, inv. č. 667, sign. IVg23-2132/43, film č. 9. ABS, Německé soudy v protektorátě, sign. 134-433-12, kart. 433. SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 582, sign.

Základní cíle nacistické agrární politiky v **Protektorátu Čechy a Morava** vyplývaly z celkového systému válečného řízeného hospodářství zaváděného postupně i v českých zemích a usilujícího o maximální mobilizaci a exploataci veškerých lidských i materiálních zdrojů pro přípravu a následné vedení války. K vytěžení maximálního množství zemědělské produkce směřovala tzv. *Selbstversorgungspolitik*, usilující o dosažení soběstačnosti okupovaného území v zásobování potravinami a získání přebytků postupným snižováním dávek českému obyvatelstvu. Ještě během války pak měla být připravována půda pro následnou rozsáhlou kolonizaci českomoravského prostoru německými usedlíky. V této souvislosti lze zmínit činnost Němci ovládaného *Pozemkového úřadu pro Čechy a Moravu* (dříve IX. odboru ministerstva zemědělství), která znamenala předobraz osudu připravovaného pro celé české země. Pro budoucí německé kolonizátory byla nejprve určena šlechtická a židovská půda a dosud nepřidělená půda z pozemkové reformy. Pro zabírání dalšího zemědělského majetku se používaly dva zdánlivě legální postupy. Jednak uvalování vnucené správy (kvůli všemožným záminkám či v souvislosti s řešením židovské otázky), a dále vyvlastňování půdy z důvodu zřizování vojenských cvičišť zneužitím prvorepublikových zákonů o vyvlastnění k účelům obrany státu a o obraně státu (č. 63/1935 Sb. a č. 131/1936 Sb.). S konkrétními dopady zvláště tohoto druhého způsobu se pak dobře seznámili i rolníci ze Sedlčanska.⁹²

Výše zmíněná snaha okupační moci narážela v případě zemědělství na zásadní problém. Řízení rozdrobené zemědělské výroby typické pro české podmínky, kde 60 % veškeré půdy⁹³ tvořily závody výměry do 20 ha, bylo obtížnější než v případě odvětví s vysokou koncentrací výroby, zejména průmyslu. Také víceméně venkovská společnost **politického okresu Sedlčany** znamenala mnohotvárný organický celek tvořený jak naprosto převažujícím zemědělským tak nezemědělským obyvatelstvem, přičemž její

694/43, kart. 43. Tamtéž, Oš Nechvalice, Pamětní kniha, 1928-1961, s. 94. Rozhovor – p. Fořt, 26. 3. 2004, rukopisný záznam výpovědi, sbírka autora.

⁹² Šprysl, Jaroslav: *K problematice postavení českého rolnictva v letech 1939-1941*. HaV 1967, č. 6, s. 597. Kubačák, Antonín: *Dějiny zemědělství v českých zemích II (1900-1989)*. Praha 1995, s. 136-141. Lacina, Vlastislav a kol.: *Zemědělské dělnictvo v moderní české společnosti. Sociálně ekonomické postavení zemědělského dělnictva 1848-1950*. Praha 1971, s. 119. Průcha, Václav a kol.: *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, 1. díl, období 1918-1945*. Brno 2004, s. 466.

⁹³ Srov. v Německu – 33 %. Viz Průcha, Václav: *Změny v sociální struktuře československé společnosti v letech 1938-1945*. Praha 1970, s. 41.

podstatnou část zaujímal vrstva rolníků s menším vlastnictvím půdy, kteří si přivydělávali výkonem řemesla nebo jako námezdní pracovní síla. V politickém okrese Sedlčany se sice nacházelo 65 velkostatků (rozlohy nad 50 ha – stav k 5. 5. 1945), ale jinak zde převažovaly usedlosti menší a střední výměry od 5 do 30 ha. Ještě dle údajů uváděných v roce 1946, které však pravděpodobně vycházely ze sčítání lidu v roce 1930, pracovala v zemědělství drtivá většina místních ekonomicky aktivních obyvatel – více než 24 000 z cca 40 000. Celý tento kraj „kamene a bídy“ pak všeobecně platil za poměrně neúrodný. Z větší části náležel do bramborářské oblasti a jen několik obcí ze soudního okresu Sedlčany patřilo do obilnářské oblasti druhé kategorie. Na místních polích se kromě obilí nejvíce pěstovaly právě brambory, len a s ohledem na značně rozšířenou živočišnou výrobu také píce. V okolí Votic se lidé intenzivněji věnovali také ovocnářství.⁹⁴

K řízení a kontrole zemědělské výroby bylo ministerstvo zemědělství vybaveno tak širokými pravomocemi, že mohlo rozhodovat o všech významných otázkách zemědělské činnosti. Jako důležité převodové páky okupační moci pak sloužily četné tržní svazy pro hospodaření s určitými okruhy produktů, jejichž členy se povinně staly všechny osoby, které měly co do činění s daným výrobkem. Výstavbu celé organizace uzavřelo v roce 1942 vytvoření *Svazu zemědělství a lesnictví pro Čechy a Moravu*.

Do života rolníků nejvíce zasáhlo zavedení dodávkové povinnosti, jíž podléhala veškerá produkce kromě samozásobitelských dávek, krmiva a osiva. Rolníci museli zároveň splnit shora stanovené kontingenty, které se rozdělovaly přes zemské, okresní a obecní úřady až na jednotlivá hospodářství a postupně se neustále zvyšovaly. Ani na konci války však nedosáhly některých poválečných hodnot....⁹⁵

Ještě před dokončením sklizně rolníci nahlašovali předběžný odhad své úrody, kterou pak průběžně po částech odváděli. Na obecní úřad přišel výměr dodávkové povinnosti pro celou obec na dané období a starosta ji musel spravedlivě rozpočítat mezi jednotlivé zemědělce podle jejich výměry a možností, a také zajistit její dodržení. Všudypřítomné „papírování“ přitom zatěžovalo nejen úřady, ale i samotné rolníky. Až po sklizení celé

---

⁹⁴ *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 579, sign. 1.598/40, kart. 35b.* – zde uveden počet 25 velkostatků (pravděpodobně výměry nad 100 ha). *Věstník Okresního národního výboru v Sedlčanech, roč. 1, č. 8-10, vyd. 25. 10. 1946, s. 33, 48.; Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1939, č. 7, 130.; SOKA Příbram, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan, 1941-1946, s. 364-366.*

⁹⁵ *MÚ Sedlec-Prčice, Pamětní kniha obce Nových Dvorů, 1925-1978, s. 124. Tamtéž, Pamětní kniha pro obec Uhřetice, 1931-1945, s. 130-131.*

úrody a jejím vymlácení se nahlásila její konečná výše. Zároveň byla pro každou usedlost vyčíslena celková dodávková povinnost – po odečtení samozásobitelských dávek, krmiva a osiva. Splnění předepsaných kontingentů a skutečný stav sklizně následně prověřovaly hospodářské kontroly.⁹⁶

Jako další projev direktivního řízení zemědělské výroby byla rolníkům přikazována i samotná struktura produkce, díky čemuž došlo například k rozšíření osevních ploch olejnatých plodin i častějšímu pěstování meziplodin (zvláště píce), kterými se měla po sklizni osít jinak nevyužitá půda. Mimo to bylo podporováno i pěstování lnu, také z důvodu ztráty pohraničí. Větší volnost později rolníci získali ve struktuře živočišné výroby, která se od července 1943 vyjadřovala v tzv. *mléčných jednotkách*, na něž se pomocí koeficientů převáděly jednotlivé produkty.

K účinnějšímu dozoru nad zemědělskou výrobou byla zavedena její podrobná evidence sahající až k těm nejmenším hospodářstvím. Vykonávaly ji okresní úřady pomocí tzv. *statkových archů*, u usedlostí do 5 ha vedením tzv. *statkových výkazů*. Samotní rolníci pak museli vést tzv. *pomocnou knížku*. Statkové archy a výkazy sloužily též jako podklad pro spravedlivé stanovování rozpisů kontingentů dodávkové povinnosti, zohledňující bonitu půdy a jiné teritoriální podmínky. Ne vždy však byla předpokládaná výnosnost stanovena spravedlivě.⁹⁷

---

⁹⁶ SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 35.186/42, 44.917/42, kart. 306. Už v srpnu mohli obilí odvést jen ti zemědělci, kteří mlátili přímo na poli.; *Tamtéž*, inv. č. 582, sign. 232/43, kart. 42. *Tamtéž*, inv. č. 584, sign. 51/45, 80/45, kart. 45. Při hospodářských kontrolách se muselo odhadovat množství dosud nevymláceného obilí, a také se počítalo s tím, že rolníci již zpravidla měli zasety ozimy.; V závěru války (přelom 1944/1945) rolníky postihly také předepsané dodávky koní. Ponechán byl jen početní stav nezbytně nutný pro provoz hospodářství (pro 8-12 ha = 1 kůň, pro každých dalších 10 ha + 1 kůň, přičemž 1 pár koní = 1 traktor = 3 páry tažných volů = 4-5 párů krav. Viz *Tamtéž*, inv. č. 954, č. j. 3.367/44, kart. 306.

⁹⁷ Průcha, Václav a kol.: *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, 1. díl, období 1918-1945*. Brno 2004, s. 462. Průcha, Václav: *Včlenění českého zemědělství do systému válečného řízeného hospodářství nacistického Německa*, in: *České a slovenské zemědělství v letech 2. světové války*. Uherské Hradiště 1996, s. 29-32. Lacina, Vlastislav a kol.: *Zemědělské dělnictvo v moderní české společnosti. Sociálně ekonomické postavení zemědělského dělnictva 1848-1950*. Praha 1971, s. 119-120.; SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 903, sign. VIII-20-A-7, kart. 283.; *Statkové archy* se dvakrát za rok aktualizovaly. Podchycovaly přitom všechny podstatné údaje o zemědělské výrobě v dané obci, počtu zemědělských závodů, výměře jejich pozemků, stavech hospodářského zvířectva, rostlinné a živočišné výrobě, vybavení hospodářství zemědělskými stroji, atd. Díky tomu jsou výborným pramenem s širokými možnostmi především statistického využití. Viz *Tamtéž*, inv. č. 916, sign. X-1-A, kart. 288-291. K vedení

Souvislost se snahou o co největší exploataci hospodářského potenciálu českých zemí, můžeme hledat i v neustálém nabádání rolníků k co největší péči o vlastní hospodaření. To se projevilo ve všeobecně nařizované ochraně polního majetku, v zákazu vypalování křovin a travin (mimo jiné hnízdišť užitečného ptactva), zákazu chození po polích a lukách, i v těžkém potírání polního pychu. Tento kánon doby – snaha o co nejmenší hospodářské ztráty – přitom často narážel i na některé lidové zvyky. Jako příklad lze uvést zákaz řezání „Barborek“, či nabádání k hospodárnosti při slavení Vánočních svátků, kdy mělo být řezání vánočních stromků omezeno na „zdravou míru“.⁹⁸

V **přídělovém systému zásobování potravinami** byli rolníci považováni za tzv. *samozásobitele*, za něž byli pokládáni nejen majitelé hospodářství a členové rodiny, ale také zemědělstí dělníci, výměnkáři a zaměstnanci různých zemědělských institucí včetně jejich rodinných příslušníků. Tito pak dostávali potravinové lístky jen na ty druhy zboží, které sami nevyráběli, nebo u nichž jejich produkce nepokryla výši samozásobitelských dávek, na které měli nárok. Rovněž samozásobitelské dávky se postupně snižovaly.⁹⁹

Ze své produkce tak mohli rolníci čerpat právě jen ve výši svých samozásobitelských dávek. Šrotovníky jim byly úředně zapečetěny, a pokud si chtěli semlít obilí ve mlýně, musel jim k tomu obecní úřad vystavit tzv. *mlecí povolení*. To samé platilo v případě domácí porážky, kterou byl řezník oprávněn provést za úředního dozoru a na základě porážkového listu, přičemž sádlo se podle váhy vepře muselo odvést do sběrný.¹⁰⁰

---

agendy statkových archů a statkových výkazů bylo při Okresním úřadu v Sedlčanech zřízeno zvláštní oddělení „Zem“ vedené Ing. Venediktem Vasjukem a podřízené hospodářsko-technické službě. Viz *Tamtéž*, inv. č. 580, sign. 1.173/41, kart. 38.; *Tamtéž*, inv. č. 954, č. j. 14.033/39, kart. 305. *Okresní věstník politického okresu Sedlčany*, roč. 1939, č. 3, 49.

⁹⁸ *Tamtéž*, roč. 1939, č. 6, 100. *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945*, inv. č. 954, č. j. 26.371/39, 48.930/39, kart. 305. *Tamtéž*, č. j. 18.531/40, kart. 306.

⁹⁹ *Musilová, Dana: Zásobování a výživa českého obyvatelstva v podmínkách válečného řízeného hospodářství (1939-1945). Slezský sborník 89, 1991, č. 3-4, s. 255-261. Rolnické listy, roč. 55, č. 10, 31. 10. 1939. SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 5.024/45, kart. 306. Závěrem války pak byly např. sníženy nejen samozásobitelské dávky brambor (o dalších 12 kg na osobu za rok – na 178 kg), ale i množství sadby (o 1q na 1 hektar – na 22 q).*

¹⁰⁰ *Tamtéž*, č. j. 10.513/41, kart. 306.

Zemědělskou výrobu provázela v době německé okupace řada problémů pokračujících z předchozího období. Také majitelé zemědělských hospodářství z politického okresu Sedlčany se potýkali s **nedostatkem pracovních sil v zemědělství**, zejména těch stálých – čeledí a deputátníků. Jeho hlavní příčinou bylo nedostatečné sociální zajištění a špatné životní a pracovní podmínky zemědělského dělnictva. Neustálá, namáhavá a málo finančně ohodnocená práce v zemědělství lidi nelákala. Mladí raději hromadně opouštěli Sedlčansko a odcházeli do měst, kde nacházeli poměrně lepší obživu prací v průmyslu. Nahrazovali je zde především zemědělství dělníci z východu, Slovenska a Podkarpatské Rusi, na jejichž pomoci, především jako sezónního dělnictva, bylo místní zemědělství závislé. V roce 1939 bylo jako stálé pracovní síly (čeledi) zaměstnáno v politickém okrese Sedlčany 3 430 osob, z nichž asi 1 600 tvořily ženy, 680 dělníci ze Slovenska a 275 z Podkarpatské Rusi. V témž roce se zde přitom nedostávalo asi 250 stálých dělníků a v roce 1940 to byl již téměř dvojnásobek. Podle některých stál za nedostatkem čeledě také pokles počtu dětí v rolnických rodinách. Hlasy volající po řešení celého problému pak mimo jiné požadovaly právě zvýhodnění početných rodin.¹⁰¹

Úřady se snažily tento dlouhodobý problém řešit. Kromě nabádání majitelů zemědělských hospodářství k zlepšení pracovních podmínek zaměstnanců bylo přijato několik opatření, která však byla většinou namířena právě proti zemědělským dělníkům. Po omezení jejich volného pohybu do ostatních odvětví (*vlád. nař. č. 109/1939 Sb.*) následovalo v červnu 1939 nařízení o nuceném přikazování pracovních sil do zemědělství na dobu tří měsíců (*vlád. nař. č. 177/1939 Sb.*, později rozšířené *vládním nařízením č. 173/1940 Sb.*), které mělo umožnit bezproblémové sklizení úrody, jemuž se přirozeně a právem věnovala ta největší pozornost. V době žní tehdy obce zřizovaly i zvláštní komise mající pro sklizení úrody zajistit dostatek pracovních sil. Do vyhlašované „bitvy o zrna“ měli být nejprve povoláváni „*práce se štítící živly*“, dále úředníci, penzisté, ženy a mládež, a později v podstatě kdokoli, dokonce i dělníci z jiných oborů (v případě politického okresu Sedlčany se jednalo zvláště o dělníky pracující na stavbě silnic). Zemědělství bylo těmito nařízeními vyvázáno ze závislosti na dobrovolné výpomoci jiných skupin společnosti.

---

¹⁰¹ *Tamtéž*, inv. č. 880, sign. VIII-7-A-43, kart. 277.; Osoby pracující v zemědělství tvořily největší část (téměř 2/5) všech činných osob na území protektorátu, byl jen těsně před činnými osobami v oblasti průmyslu a řemesel. Tento stav byl ovlivněn také odlivem pracovních sil do Německa. Viz *Průcha, Václav: Změny v sociální struktuře československé společnosti v letech 1938-1945. Praha 1970, s. 22.*

Díky nedostatku pracovních sil se zemědělství netýkal zákazů zaměstnávání cizích státních příslušníků přijatý v rámci ochrany domácího trhu práce v souvislosti s řešením nezaměstnanosti a přílivu uprchlíků z odstoupeného pohraničního území v době druhé republiky. Zároveň platil zákaz najímání zemědělského dělnictva na práci do Říše. Právě realita totálního nasazení trend vyliďňování venkova poněkud zbrzdila. Kromě toho začala vesnice přitahovat i svými lepšími zásobovacími poměry. Práce v zemědělství tak znamenala nejen šanci jak se vyhnout obávanému nasazení na práci do Říše, ale také možnost získat snadnější přístup ke kýženým potravinám. Na venkovských hospodářstvích přitom pracovalo v době žní také mnoho dobrovolných pracovníků z řad příbuzenstva žijícího ve městech. Na konci války se však ani dříve ušetřenému zemědělství nevyhnulo odčerpávání pracovních sil do průmyslu a na zákopové práce. Kritický nedostatek pracovních sil se projevil již při sklizni v roce 1944.¹⁰²

Špatné **sociální postavení zemědělských dělníků** se zvláště v prvních letech okupace výrazně zlepšilo. V letech 1939-1940 byly také konečně výrazně zvýšeny i jejich úředně stanovené mzdy, které se však i tak mohly průměrným hodnotám dělnických výdělků jen přiblížit a nedostatek pracovních sil stejně neodstranily. I proto byl tento krok přijat zemědělci rozporuplně. Mnozí ho schvalovali, pevně stanovené ceny podle nich mohly zabránit přeplácení a přebíhání dělnictva. Jiní však poukazovali na velké rozdíly v dělnictvu co do zručnosti a pracovitosti a na související nutnost zvýšení výkupních cen zemědělských produktů. Hrozící snížení rentability zemědělských hospodářství totiž mohlo vést právě k propouštění dělnictva a omezování výroby.

Někteří zaměstnavatelé mzdy podle došlých nařízení nezvyšovali, o čemž svědčí četné stížnosti adresované příslušným úřadům, v nichž poškození zemědělství dělníci žádali o zjednaní nápravy. Osvícenější majitelé hospodářství si však již dříve sami uvědomovali souvislost špatných životních a pracovních podmínek zemědělského dělnictva se stále větší nechuť k práci v zemědělství. Snažili se proto dělníky lákat nejen zvýšením mezd, ale také poskytováním různých hmotných výhod. Čeled' měla právo na plné zaopatření, co se týče

---

¹⁰² *Lacina, Vlastislav a kol.: Zemědělské dělnictvo v moderní české společnosti. Sociálně ekonomické postavení zemědělského dělnictva 1848-1950. Praha 1971, s. 121-129. SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 23.047/39, 31.375/39, 41.903/39, kart. 305. Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1939, č. 6, 37, 99. Tamtéž, roč. 1940, č. 8, 63.; V letech 1939-1942 počet činných osob v zemědělství dokonce stoupl. Viz Průcha, Václav: Změny v sociální struktuře československé společnosti v letech 1938-1945. Praha 1970, s. 39.; Rolnické listy, roč. 56, č. 3, 31. 3. 1940, s. 2.; SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 583, sign. 447/44, kart. 43.*

bydlení a stravy, a o to se pak snižovala i jejich mzda. Někteří hospodáři ovšem poskytovali zvláště šikovným a pracovitým dělníkům i šatstvo a různé peněžité prémie. Kvůli nedostatku pracovních sil musela být totiž omezována především intenzita živočišné výroby a majitelé hospodářství samozřejmě dobře znali pravdivé rčení, že zemědělské výrobky je vždy lepší prodávat v „pytli koženém“, než „plátěném“.¹⁰³

Dalším problémem, který v prvních letech německé okupace trápil zemědělce z politického okresu Sedlčany, byly nízké pevně stanovené ceny vepřů. Kvůli nim se přestával chov vepřů rolníkům vyplácet, což je zároveň ještě více nutilo k účasti na černém obchodu. Stav vepřového dobytka rychle klesaly, a to právě z důvodů černých porážek. Nabídka pak navíc nedokázala pokrýt poptávku a zákazníci si tak stejně nemohli maso za tyto stanovené nízké ceny koupit, protože se ho v řádném prodeji nedostávalo. V červenci 1939 poslalo *Okresní sdružení chovatelů hospodářského zvířectva* zemskému úřadu protestní odvolání proti výši stanovených prodejních cen selat, které byly podle jejich názoru dokonce nižší, než činily výrobní náklady – navíc v době kritického nedostatku pracovních sil v zemědělství. Zemědělci požadovali zavedení volné tržní ceny, která by se podle nabídky a poptávky ustálila na spravedlivé hodnotě jak pro kupující tak zemědělce. Tento stav se nepodařilo plně napravit ani v následujících letech. Navíc na přelomu let 1941-1942 se ani politickému okresu Sedlčany nevyhnula nakažlivá obrna vepřů, která zasáhla hlavně jižní Čechy.¹⁰⁴

Zájem rolníků politického okresu Sedlčany se snažil hájit také **sedlčanský hospodářský spolek**, jenž po svém založení v roce 1864 zažil svůj největší rozmach v poslední třetině 19. století. O pozvednutí hospodářské úrovně okresu a šíření osvěty mezi zemědělci usilovaly i jím vydávané *Rolnické listy*. Pod spolek spadala i významná zisková organizace – *Hospodářské družstvo*, které se zabývalo semenářstvím, obchodem s umělými hnojivy, zemědělskými stroji, apod. V době německé okupace i nadále pokračoval postupný všeobecný úpadek spolkového života, který je patrný již ve 2. polovině 30. let.

---

¹⁰³ *Okresní věstník politického okresu Sedlčany*, roč. 1939, č. 7, 130. *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945*, inv. č. 880, sign. VIII-7-A-2, 57, kart. 277. *Tamtéž*, inv. č. 890, sign. VIII-7-L-5, kart. 279. *Tamtéž*, inv. č. 891, sign. VIII-7-N-4, 10, 13, kart. 279. *Rolnické listy*, roč. 55, č. 7, 31. 7. 1939, s. 1. *Tamtéž*, roč. 56, č. 7-8, 31. 8. 1940, s. 3.

¹⁰⁴ *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945*, inv. č. 580, sign. 164/41, 532/41, kart. 36. *Tamtéž*, inv. č. 903, sign. VIII-20-A-3, 7, kart. 283. *Okresní věstník politického okresu Sedlčany*, roč. 1942, č. 2, 16.

Členství ve spolku nabývalo čistě formálního rázu a rolníci se věnovali spíše vlastním problémům. Definitivní tečku za jeho činností však nakonec učinilo až jeho násilné zrušení výnosem ministerstva zemědělství a lesnictví z 15. listopadu 1943. Již v červnu 1942 vyšlo i poslední číslo *Rolnických listů*.¹⁰⁵

Přes veškeré úsilí okupační moci **objem zemědělské výroby** klesal a stanovené cíle řízeného hospodářství se tak v zemědělství nepodařilo splnit. Se snižujícími se výměrami osevů, klesala i výše sklizně, hektarové výnosy i stav hospodářských zvířat v živočišné výrobě. Z části za tím stál jak úbytek zemědělské půdy, tak celkově zhoršené podmínky hospodaření – malá péče věnovaná plemenářství, nedostatečná mechanizace a také existence povinných dodávek, díky nimž zemědělci neměli přímý zájem na zvyšování výroby. Otázkou je do jaké míry se na tomto trendu a celkových číslech projevilo utajování produkce z důvodu jejího nabídnutí na černém trhu. Právě díky tomu jsou statistiky z doby okupace krajně nespolehlivé. Rozsah zkreslení objemu zemědělské výroby v důsledku zatajení je nemožné přesněji vyjádřit. Válečné i pozdější odhady se pohybují mezi 20-60 %.¹⁰⁶

K dalším neméně důležitým faktorům ovlivňujícím výši zemědělské výroby patřilo **počasí**. Nutno se vcítit do starostí rolníků neustále se strachujících o úrodu, přestože jim úřady ve snaze o dosažení co největší sklizně vycházely v případě živelných pohrom poměrně vstřícně, ať už v podobě výhodné koupě osiva, půjček a jiných forem odškodnění.

Již pověstná sněhová vánice dne 15. března 1939 vzbuzovala v lidech přesvědčení, že jejich zemi nyní čeká těžká doba. Počasí v prvních letech okupace tyto obavy skutečně potvrzovalo. Obzvláště tuhá zima 1939/1940 způsobila rolníkům nemalé problémy, mimo jiné vyhynutí ozimů. Po chladných, vlhkých a celkově nepříznivých letech 1939-1940 tak až rok 1941 a především 1942 a další léta rolníkům poměrně přály. Počasí bylo méně

---

¹⁰⁵ Koucký, Karel: *Sedlčanský hospodářský spolek 1914-1943. Podbrdsko VIII, 2001, s. 107. Smrčka, Vít: Vývoj časopisectví na Sedlčansku 1885-1948. VSP 16, 1979, s. 148-151.*

¹⁰⁶ Průcha, Václav a kol.: *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, 1. díl, období 1918-1945. Brno 2004, s. 481-483. Průcha, Václav: Včlenění českého zemědělství do systému válečného řízeného hospodářství nacistického Německa, in: České a slovenské zemědělství v letech 2. světové války. Uherské Hradiště 1996, s. 31. Šprysl, Jaroslav: K problematice postavení českého rolnictva v letech 1939-1941. HaV 1967, č. 6, s. 619.*

proměnlivé, což se odrazilo především v dobrých až nadprůměrných úrodách obilí, které byly sklizeny bez větších problémů ze strany počasí.¹⁰⁷

Zavedení dodávkové povinnosti zcela likvidovalo volný trh se zemědělskými produkty. Na principu závislosti poptávky a nabídky pak vznikl **černý trh**, na němž rolníci nabízeli své nehlášené a zatajené přebytky. Tato skutečnost pak s sebou přinášela i nemalé sociální tření mezi prodejci a zákazníky. Rolníci, obchodníci a jiní zainteresovaní se navzájem obviňovali z toho, čí hamižnost má větší vinu na do nekřesťanských výšin šplhajících cenách. O cenách obvyklých na černém trhu se rolníkům v případě řádného výkupu ani nesnilo. Mlynáři, řezníci a uzenaři a jiní nabízeli rolníkům nesrovnatelně vyšší částky. Pravdou je, že rolníky nutily k účasti na černém trhu i některé pro ně nerentabilní úředně stanovené výkupní ceny. To platilo především v případě výkupu vepřů. Také z toho důvodu tvořil právě obchod s vepřovým masem a sádlem největší část černého trhu.

Zapojení se do černého obchodu se stalo pro rolníky naprosto masovou záležitostí, což doprovázel výrazný přesun peněžních a hmotných prostředků do zemědělství a na venkov. Mnozí rolníci tak dostali šanci vymanit se z předválečných dluhů. Běžný chalupník za válku „nakeřasoval“ i 100-200 tisíc K, sedlák až 900 tisíc K! V realitě válečného hospodářství a všeobecného nedostatku spotřebního zboží však těchto zisků stejně nemohli plně využít. Nabyté peníze tak nejčastěji končily na jejich účtech v peněžních ústavech. Právě rostoucí vklady dokládají rozsáhlé zapojení venkova do černého trhu. Například vklady v kampeličce v Nechvalicích stouply během okupace z předválečných 800 000 K na více jak 3 000 000 K.¹⁰⁸ Nutno podotknout, že zisky z doby nesvobody byly po válce podrobeny dani a zvláště poválečné zavedení vázaných vkladů nakonec těmto střadatelům stejně nedovolilo nabyté peníze lépe zhodnotit. Díky výměnnému obchodu mezi vesnicí a městem však mnozí již během války dosáhli například nemalého zlepšení vybavení svých domácností.

---

¹⁰⁷ *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, 1939, č. 6, 101. SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 37.484/39, kart. 305. Rolnické listy, roč. 56, č. 3, 31. 3. 1940, s. 1. SOKA Příbram, AO Krásná Hora n. Vlt., Pamětní kniha obce Krásná Hora n. Vlt., (1941)1946-1956, s. 3, 14, 25, 38. Tamtéž, AO Nedrahovice, Pamětní kniha obce nedrahovické, 1872-1980, s. 100-102. Tamtéž, AO Obděnice, Pamětní kniha obce Obděnice, 1924-1971, s. 114-115.*

¹⁰⁸ *Tamtéž, OŠ Nechvalice, Pamětní kniha, 1928-1961, s. 94-95.*

Ne všichni však využili této lákavé příležitosti ke zbohatnutí. Našli se totiž i tací, kteří na černém trhu prodávali potraviny za takové ceny, které se o moc nelišily od těch úředních. Svou produkci navíc rolníci většinou utajovali hlavně pro sebe, svou rodinu a široké příbuzenstvo, především z měst. Až to, co jim zbylo, mohli dát k dispozici černému trhu, na kterém tak z tohoto důvodu nejvíce vydělávali zvláště majitelé větších hospodářství.¹⁰⁹

Přes těžké tresty ukrýval alespoň nějakou část své produkce opravdu téměř každý zemědělec – tak „*jak každý dovedl*“ a „*kde se dalo*“. Schovávalo se všechno. Pytle s obilím zakopávali lidé i do země, a poté se strachovali, aby jim zrní nevyklíčilo. Často se stalo, že tyto jejich „poklady“ byly ukrytím znehodnoceny, někdy byly i ukradeny. Také všechna hospodářská zvířata nebyla hlášena. Lidé si zřizovali i tajné chlívký na prasata, a to i na půdách. Poměr hlášených a nehlášených slepic se pohyboval přibližně v poměru jedna ku jedné.

Obcházet úřady a nastavený systém se rolníci snažili skutečně všemožnými vynalézavými způsoby. Podvádělo se nejen při mletí obilí ve mlýně, ale i při domácích porážkách hospodářských zvířat. Těm sice měli asistovat úředně jmenované osoby, které měly zkontrolovat váhu zvířete kvůli povinnému odvedení tuku do sběrný, ale přesto docházelo k tomu, že 140 i 250 kilový vepří „hubnuli“ okamžikem porážky na polovinu. Sádlo se pak schovávalo v hrncích s letopočty z předešlých let. Kostí se nejdříve pálily, později se musely jako důležitá surovina odevzdávat do sběru.¹¹⁰

---

¹⁰⁹ Průcha, Václav a kol.: *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, 1. díl, období 1918-1945. Brno 2004, s. 553-555. Šprysl, Jaroslav: K problematice postavení českého rolnictva v letech 1939-1941. HaV 1967, č. 6, s. 610-611. Průcha, Václav: Změny v sociální struktuře československé společnosti v letech 1938-1945. Praha 1970, s. 43. Celkové zadlužení rolníků kleslo v době okupace z 30 na 5 miliard K.; Musilová, Dana: Zásobování a výživa českého obyvatelstva v podmínkách válečného řízeného hospodářství (1939-1945). Slezský sborník 89, 1991, č. 3-4, s. 260-261.; SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 580, sign. 164/41, kart. 36. Tamtéž, AO Krásná Hora n. Vlt., Pamětní kniha obce Krásná Hora n. Vlt., (1941)1946-1956, s. 68-69.*

¹¹⁰ MM Sedlčany, Josef Filípek – účast v odboji 1939-1945. Do listin o povolení k domácí porážce byla váha zvířete doplňována až nakonec, kdyby přišli kontroloři, vymluvilo by se to na špinavé ruce, apod. Vepře, který měl vrstvu sádla tenčí než 2 cm, mohl starosta prohlásit za libového, načež se sádlo nemuselo odevzdat. Později se muselo odevzdávat veškeré sádlo.; SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 36.467/43, kart. 306.; OÚ Vysoký Chlumec, AO Hrabří, Pamětní kniha obce Hrabří, 1914-2002, s. 65.

Sabotování německého válečného úsilí bylo nejen výnosnou, ale také velmi riskantní záležitostí. Zemědělská produkce podléhala všudypřítomné a několikastupňové kontrole, na jejímž výkonu se podílely okresní úřady, oberlandráty, trhové svazy i policejní a bezpečnostní orgány, včetně německých. Do obcí tak téměř každou chvíli zavítali nějací kontroloři mající prověřit nejen správný chod zemědělské výroby, ale i dodržování nejrůznějších existujících předpisů, týkajících se všech možných oblastí lidského života.¹¹¹

Po žních a v zimě pak do vesnic přijížděly proslulé **hospodářské kontroly**, které zpravidla prováděli zástupci revisního orgánu *Svazu zemědělství a lesnictví*, spolu s úředníky zemědělsko-technického oddělení okresního úřadu za doprovodu příslušníků četnictva, někdy i německého, či německé kriminální policie, případně i zástupce pražského policejního ředitelství jako pozorovatele. Ještě před jejich konáním apelovaly úřady na zemědělce, aby využili poslední možnosti a nahlásili skutečné hodnoty své úrody. Toho zemědělci často využívali a přihlášená výše úrody se v tomto období zvyšovala o desítky procent, někdy však i díky předchozímu jednoduše nepřesnému odhadu.¹¹²

Velkou roli hrálo, jestli byl rolníkům termín konání hospodářské kontroly dopředu znám. Často přicházelo varování buď ze strany starosty, nebo přímo od členů komisí hospodářských kontrol. Každý člověk blížící se do vsi s aktovkou vyvolával sám o sobě obrovskou pozornost. V případě nečekaného příjezdu kontrolorů nastával všude nebývalý zmatek. I staří v tu chvíli běhali jako mladíci a schovávali, co nebylo ukryto. Do polí a lesů se vyháněla nehlášená drůbež, prasata i dobytek. Slepice se kvapem házely do pytlů a spolu s pytlí s obilím se pak vynášely mimo stavení. Drůbež se přitom často udusila. Hlídaní těchto pokladů pak měly obvykle na starosti děti vystrašených rodičů. Za mnohou vsí pak bývalo vidět uvázané nepřihlášené krávy i vozy plné pytlů zatajeného obilí!¹¹³

Po příjezdu kontroly starosta v co nejkratší době (do ½ h) svolal všechny zemědělce do nějaké vhodné místnosti, nejčastěji do hostince. Vše obvykle začalo proslovem, v němž byly zdůrazněny jak myšlenky solidarity venkova s městem, tak možné těžké následky pro

---

¹¹¹ Šprysl, Jaroslav: *K problematice postavení českého rolnictva v letech 1939-1941*. HaV 1967, č. 6, s. 618-619.

¹¹² SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 580, sign. 1.198/41, kart. 38. Tamtéž, inv. č. 584, sign. 37/45, 41/45, kart. 45.

¹¹³ MM Sedlčany, D 260, Linhart, Zdeněk: *Vzpomínky a úvahy ze života vesnického člověka*. MM Sedlčany, SP 205, *Vzpomínky M. Bosákové, rozené Peštové, ze Sedlčan*, s. 6-7. MÚ Sedlec-Prčice, *Pamětní kniha města Prčice, 1885-1957*, s. 209. SOKA Příbram, AO Libíň, *Pamětní kniha obce Libíň, 1922-1976*, s. 42-43.

ty zemědělce, kteří by se odvážili zatajit svou produkci (viz *Příloha 10*). Poté následovalo překontrolování obecní listiny o hlášení sklizně a seznamu vystavených mlecích povolení. Komisaři si všímali zvláště hodnot průměrných výnosů. Poté naposledy vybídli rolníky k odevzdání dosud nehlášených přebytků, tedy všeho, co zbývá z jejich úrody po krytí samozásobitelských a krmných dávek a osiva na příští sklizeň. Při vymáhání „dobrovolného“ přihlášení domnělých přebytků se komise někdy nezříkaly ani psychického a fyzického nátlaku.

Ten, kdo splnil dodávkovou povinnost a jehož nahlášená sklizeň dosahovala průměrných výnosů, se většinou už nemusel ničeho bát. V tom i ve výši dodávek byl rozdíl s dobou následující.... Němci se prý lišili od českých lidí po válce tím, že nevymáhali a nepokutovali to, co se neurodilo, či nemohlo vypěstovat.¹¹⁴

Kdo dodávky nesplnil a u koho se vyskytly nějaké nesrovnalosti, ten poté obvykle prodělal krušný výsledek, ve kterém musel vše náležitě vysvětlit. Pak zpravidla následovala prohlídka jeho usedlosti, jejíž výsledek se zanesl do protokolu o hospodářské kontrole. Pokud se kontrolorům podařilo najít nějaké uschované a nehlášené zásoby či hospodářská zvířata, následoval odpovídající trest. Méně závažné případy byly trestány okresním úřadem, závažnější postupovány trestním oznámením výše – zemskému úřadu nebo německé kriminální policii. Většinou se to ovšem vyřešilo zákazem domácích porážek či chovu domácího zvířectva, několikasetkorunovou pokutou a trestem několikadenního vězení. Výjimečně byly udělovány pokuty v řádech tisíců korun nebo vyšší tresty. Nebylo prý snad jediného hospodáře, který by během okupace nemusel zaplatit nějakou pokutu. K nejčastějším prohřeškům rolníků patřilo zatajení zemědělských produktů, nesplnění dodávkové povinnosti (kvantitativně i kvalitativně – např. dodáním mléka o nízké tučnosti), nepřihlášení hospodářského zvířectva, mletí obilí bez mlecího povolení, neoprávněné postupy při domácích porážkách, ale i obchodování s potravinovými lístky, neoprávněný obchod s potravinami a jiná účast na černém trhu. Rolníci byli trestáni i hromadně, například v souvislosti s případem krašovického mlynáře Jiřího Slaby (viz kapitola *Mlynář*). V roce 1942 pak bylo například celkem 107 rolníků potrestáno za neosetí ozimé řepky. O objevení či neobjevení nehlášených zásob či zvířat pak často rozhodovaly

---

¹¹⁴ *Tamtéž, AO Jesenice, Pamětní kniha obce Jesenické, 1923-1972, s. 78. Tamtéž, AO Kamýk n. Vlt., Pamětní kniha I, 1845-1950, s. 101. Tamtéž, AO Ředice, Pamětní kniha obce Ředické, 1914-1962, s. 84-85, 93. Tamtéž, AO Obděnice, Pamětní kniha obce Obděnice, 1924-1971, s. 125-126.*

maličkosti, náhoda a štěstí. Mnohdy došlo i ke komickým situacím, které se však snadno mohly stát tragickými.¹¹⁵

Většinou dokázali příslušníci kontrolních komisí přimhouřit oko, často ovšem za cenu úplatku. Našli se mezi nimi i rozumní, s kterými se dalo hodně nepříjemností vyřídit bez těžkých následků. Například v Nedrahovicích, kde bylo v jednom případě nalezeno 10,5 q [!] uschovaného chlebového obilí, se tehdy vše podařilo urovnat po dohodě starosty s kontrolní komisí. Úředník hospodářské kontroly okresního úřadu Josef Primus se pak během okupace aktivně zapojil i do odbojového hnutí v rámci votické odbojové skupiny kolem Bohumila Nešlehy. V kontrolních komisích však mimo to působili i tací, kteří v horlivosti předčili i mnohé Němce. S občany jednali hrubě a sprostě, požadovali úplatky a vyhrožovali, někteří i v posledních měsících války. V tomto směru zvláště proslula jména: Čížek, Košťál, Raba, Veselý, Václav Vlk a německý četník Kopřiva.¹¹⁶

---

¹¹⁵ *Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 66-79, přehledy trestů ve věcech vyživovacích, zásobovacích a cenových a indexy, 1941-1945. Tamtéž, inv. č. 959, Trestní nálezy ve věcech zásobovacích a cenových 1940-1941, kart. 312. Tamtéž, inv. č. 954, č. j. 57.317/42, kart. 306. Tamtéž, inv. č. 582, sign. 232/43, kart. 42. Tamtéž, inv. č. 584, sign. 124/45, kart. 45.; Z 20 obcí (40 usedlostí) kontrolovaných v **prosinci 1941** bylo zjištěno 32 závad, přičemž úhrnný počet zatajeného a zajištěného obilí činil téměř 60 q! Viz *Tamtéž, inv. č. 580, sign. 1.198/41, kart. 38.*; **V listopadu 1943** hospodářské kontroly v pol. okr. Sedlčany zjistily 65 případů zatajeného obilí (celkem 216 q) a 215 případů zatajených brambor (cca 950 q, z toho 10 q v jednom exemplárním případě). Viz *Tamtéž, inv. č. 584, sign. 124/45, č. j. 707/43, kart. 45.*; **V prosinci 1944** bylo zkontrolováno 1 376 z počtu 5 249 rolníků z pol. okr. Sedlčany. 2 929 rolníků uposlechl výzvy a odvedlo dosud neodevzané zásoby obilí ve výši 15 717 q. V 10 respektive 2 případech bylo zjištěno neodevzané, ale dodávkové povinnosti podléhající respektive ukryté obilí – 13 q. Celkem bylo při kontrole rozdáno 109 pokut v celkové výši 15 850 K. **Od ledna do března 1945** pak probíhala v pol. okr. Sedlčany rozsáhlá akce, při níž bylo znovu zkontrolováno téměř všech 89 obcí. Jen v 6 případech bylo nalezeno zatajené obilí (celkem 639 kg) podléhající dodávkové povinnosti. Viz *Tamtéž, sign. 3/45, 37/45, 41/45, kart. 45.*; **V listopadu 1943** bylo u zkontrolovaných 257 rolníků ze dvou obcí nalezeno nehlášených a zatajených (v závorce pro poměření uveden celkový počet hlášených kusů konkrétního druhu hospodářského zvířectva v těchto dvou obcích k prosinci 1943) 234 králíků (840), 9 prasat (479), 10 koz (167), 287 slepic a kohoutů (1 774), 32 hus (263) a 6 kachen (60). **V listopadu 1944** bylo u 160 rolníků ze dvou obcí nalezeno 74 kusů nehlášené drůbeže. Viz *Tamtéž, sign. 80/45, kart. 45.**

¹¹⁶ *Gazukina, Kateřina – Pašková, Markéta: Život na venkově v období protektorátu. Seminární práce (uložena v SOKA Příbram), 2005, s. 10. SOKA Příbram, AO Nedrahovice, Kronika obce Nedrahovice, 1872-1962, s. 112-114. Tamtéž, AO Chválov, Pamětní kniha politické obce Chválovské, 1926-1961, s. 118-120. Habart, Čeněk – Pavlovský, Pavel: Votice. Z historie města. Votice 1990, s. 49. Rozhovor – Jan Pudil, 29. 2. 2004, rukopisný záznam výpovědi, sbírka autora. SOKA Příbram, ONV Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 80, sign. 490/47, kart. 3. Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 583, sign. 713/44, kart. 45. MÚ Sedlec-Prčice,*

Kontroly sice vykazovaly dílčí úspěchy, například v létě 1940 právě díky četným kontrolám *Českomoravského svazu pro mléko, tuky a vejce* stoupl odvod másla až o 70%, ale přes jejich četnost a navzdory udělování exemplárních trestů bujel černý obchod dál – motivovaný na jedné straně lidskou bídou a na straně druhé touhou po velkém zisku.¹¹⁷

Za nejvíce obávané a nebezpečné platily nárazové kontroly příslušníků německé kriminální policie či německého četnictva, které často navštěvovaly konkrétní usedlosti na základě bohužel velmi častých udání. Právě tyto případy pak končily těmi nejtěžšími následky.

Němečtí četníci z Votic se dne 6. prosince 1944 v Heřmaničkách zúčastnili také osudové hospodářské kontroly, které se podařilo zjistit, že zaměstnanci hospodářského družstva a firmy Mírovský schovávají ve svých skladech zemědělcům obilí. Sedm osob bylo okamžitě zatčeno a začalo vyšetřování rozsáhlého případu. Skomírající okupační režim se snažil využít příležitosti k zastrašení rolníků z celého kraje, neboť si byl vědom, že každý podobný případ odkrývá jen špičku ohromného ledovce. Dne 25. ledna 1945 se tak v Sedlci konal veřejný soudní proces s osmi obžalovanými, kterému museli být přítomni delegovaní zástupci všech obcí z celého politického okresu. Během čtení rozsudku nakonec zazněl jeden trest smrti – pro Františka Kapelu z Karasovy Lhoty. Další tři rolníci dostali tresty od 12 měsíců až do 6 roků káznice. Do celého případu byl přitom zapleten skutečně velký počet lidí. Před potrestáním dokázal mnohé rolníky zachránit předseda správní komise Velkých Heřmanic František Karda, který jim dodatečně vydal přepravní povolení na jimi zatajené obilí, aby tak vznikl dojem, že mělo být určeno k řádné dodávce.

František Kapela tak jen dva měsíce před koncem války následoval Josefa Práška a dne 9. března 1945 byl v Praze na Pankráci s'at sekerou.¹¹⁸

Pamětní kniha pro obec Uhřice, 1931-1945, s. 130-131. OÚ Vysoký Chlumec, Pamětní kniha obce Pořešic, 1924-2002, s. 104. SOKA Příbram, AO Vysoký Chlumec, Pamětní kniha, 1923-1944, s. 172.

¹¹⁷ *Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 903, sign. VIII-20-A-7, kart. 283.*

¹¹⁸ *Nykodým, Jaroslav: Sedlecko za války i v odboji v letech 1939-1945. Sedlec 1947, s. 21-22. SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 584, sign. 33/45, kart. 45. MÚ Sedlec-Prčice, Kronika města Sedlec, 1842-1980, s. 541. SOKA Benešov, AO Velké Heřmanice, Pamětní kniha I, 1923-1949, s. 143-144. AKPR, KPR, D, inv. č. 1303, č. j. M 2682/45-2, kart. 239. Spolu s Kapelou byl popraven také Josef Bučil ze Smolotel. Viz kapitola *Římskokatolický kněz*.*

Vysokými tresty byli během německé okupace postiženi také další rolníci z politického okresu Sedlčany. Emil Dvořák z Nechvalic skončil kvůli černé porážce prasete na 8 měsíců ve vězení. Tam ho následoval také jeho jmenovec František Dvořák z Počepic, pro změnu kvůli nalezení značného množství ukrytého obilí při hospodářské kontrole v prosinci 1941. Za opožděnou dodávku obilí nebo jeho ukrývání byli odsouzeni k několika letům káznice také Jaroslav Štemberk z Nových Dvorů, Josef Spálenka z Chotětic, Emílie Koukolíková z Uhřic, Antonín Malý z Křivošína, Antonín Včelák a František Bursík z Radíče, Stanislav Rubička z Krásné Hory n. Vlt., Bedřich Dvořák z Votic a Josef Spálenka z Chotětic.¹¹⁹

Závěrem nutno říci, že **paměť rolníka doby protektorátu** je velmi rozporuplná. Celkové sociální postavení rolnictva bylo v tomto období ve srovnání s ostatními vrstvami skutečně všeobecně výhodnější, a to i díky nemalé přízni okupačního režimu. Oproti inteligenci rolníci také obecně platili za sociální vrstvu s ne tolik vyhraněným národním cítěním. To ovšem nutně neznamená, že by nějak souhlasili s říšskou myšlenkou a nacistickou ideologií. Spíše zůstali ve svém tradičním myšlenkovém světě vyjadřovaným silným vztahem ke své zemi, půdě, Bohu a práci: „*Nemáš co dělat? Tak si obal hovno v plevách a vobírej to...nebo hod' hovno na střechu a štěkej na něj, dokud nespadne.*“ Tento jejich svět sice do jisté míry ladil se snahou okupačního režimu o odpolitizování a odnárodnění českého národa, ale zároveň se nezříkal protiněmeckého zaujetí: „*Dokud se bude Čech držet pluhu, bude svobodný, chytí-li se papírování, snadno si s ním Němec poradí.*“¹²⁰

Zvláště pro vlastníky větších zemědělských usedlostí platila léta okupace za období nebyvalé prosperity. I proto není divu, že mnozí z nich si tehdejší režim velmi pochvalovali, a to nejen s odstupem několika let. Více než zánik Československa a postupné omezování svobody, pro ně bylo v běžném životě mnohem důležitější, že se o

---

¹¹⁹ SOA Praha, *Sbírka staničních knih četnictva a Sboru národní bezpečnosti, Středočeský kraj, 1851-1960*, inv. č. 1655, *Památník četnické stanice na Vysokém Chlumci.*; SOkA Příbram, *OkÚ Sedlčany, 1855-1945*, inv. č. 580, sign. 1.198/41, kart. 38. *Tamtéž*, inv. č. 581, sign. 330/42, kart. 40. MÚ Sedlec-Prčice, *Pamětní kniha obce Nových Dvorů, 1925-1978*, s. 116. SOkA Benešov, *AO Velké Heřmanice, Pamětní kniha I, 1923-1949*, s. 137. NA, *ŘMJ, 1933-1944, inventář č. 443/1*, inv. č. 333, 440, 517, 522, 526, 529, 636.

¹²⁰ SOkA Příbram, *AO Chválov, Pamětní kniha politické obce Chválovské, 1926-1961*, s. 152-155. *Tamtéž*, *AO Ředice, Pamětní kniha obce Ředické, 1914-1962*, s. 3-4. *Rozhovor – Jan Pudil, 29. 2. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.*

dost zlepšila jejich hospodářská situace. Ne každý si uvědomoval krátkozrakost tohoto svého pohledu, který nemohl dohlédnout následků nacistických plánů poválečného řešení české otázky.... Konkrétní dopady těchto záměrů však již během války poznala na vlastní kůži také část obyvatel politického okresu Sedlčany. Vystěhování Sedlčanska se stalo důležitým mezníkem i co se týče celkového postoje místních lidí vůči okupačnímu režimu. Přesto v poválečném období mnozí rolníci na dobu okupace vzpomínali v dobrém a srovnávali ji se svou přítomností. To je již ale jiná historie....¹²¹

---

¹²¹ *MM Sedlčany, D 345, Vzpomínky – Ludvík Růžha, s. 19. Rozhovor – pí Jiroušková, 3. 11. 2006, přepis audiozáznamu rozhovoru, sbírka autora. MÚ Sedlec-Prčice, Pamětní kniha obce Nových Dvorů, 1925-1978, s. 124. Tamtéž, Pamětní kniha pro obec Uhřice, 1931-1945, s. 130-131.*

7. Mlynář

Konec války se nezadržitelně blížil. Vycítili to i vězni pracovního tábora ve Steinu v Rakousku. Spojenecké letectvo kralující jarnímu nebi věstilo, že kýžený okamžik porážky nacistického Německa a tedy i jejich svobody je již otázkou několika málo měsíců.

Jednoho dubnového dne podnikli spojenecké bombardéry nálet i na město Stein. Vězni místního pracovního tábora se rozhodli využít nastalého zmatku k svému útěku na svobodu. Dozorci se s tím samozřejmě nechtěli smířit a přímo v ulicích města uspořádali na uprchlé vězně doslova hon. Komu se nepodařilo utéct či schovat, ten byl na útěku či po svém dopadení zastřelen. Tento nešťastný osud, jen několik týdnů před koncem války, potkal i **Jiřího Slabu**, mlynáře z Červeného mlýna u Krašovic.¹²²

Jiří Pavel Slaba se narodil v Červeném mlýně u Krašovic v roce 1908. Na tomto dříve poměrně dlouho zanedbávaném mlýně se jeho předkové usadili v roce 1871. Od té doby se mlýn dařilo postupně zdokonalovat. Rozšířil se o modernější strojní zařízení, sušárnu na ovoce i vodovod. V roce 1924 byl doplněn dalšími novými stroji včetně dynamy. V prostředí mlýna vyrůstal Jiří Slaba pod vedením svého otce Václava v pracovitěho a pilného člověka. Po dokončení obecné školy odešel studovat do Písku, kde absolvoval několik tříd místního reálného gymnázia. Nakonec se však začal po vzoru svého otce věnovat mlynářskému řemeslu, kterému se vyučil v letech 1922-1925.

Zájem o studium si ovšem Jiří Slaba uchoval i nadále a díky tomu dospěl v člověka nadmíru vzdělaného, v intelektuála s širokým okruhem zájmů, jemuž leželo na srdci povznesení zaostalého a úřady opomíjeného sedlčanského okresu. Proto, i z vlastní touhy po novinářské činnosti, začal v roce 1934 vlastním nákladem vydávat časopis *Sedlčanský kraj* a stal se i jeho zodpovědným redaktorem. Již samotný podtitul tohoto měsíčníku – *Nezávislý list hájící zájmy Sedlčanska, Sedlecka a Voticka* – napovídal o jeho hlavním smyslu a obsahu. Časopis měl být nejen nezávislým zpravodajem o veškerém dění, ale i iniciátorem kulturního i hospodářského vzestupu okresu. Jeho poslední číslo vyšlo 31.

---

¹²² SOkA Příbram, AO Krašovice, *Pamětní kniha obce Krašovice II, 1941-1945*, s. 5-6. *Tamtéž*, AO Krásná Hora n. Vlt., *Pamětní kniha obce Krásná Hora n. Vlt., (1941)1946-1956*, s. 9. *Rozhovor – Stanislav Kofroň, 30. 10. 2006, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora, s. 1, 3. Informace z radnice, roč. 2004 (obec Petrovice), č. 4, vyd. 28. 6. 2004, s. 4.*

prosince 1937. Talentovaný a nadprůměrně schopný Slaba tehdy totiž přijal nabídku na uvolněné místo redaktora tábořského listu *Český jih*.

Již velmi brzy, na začátku druhé světové války, však Slaba toto místo opustil a vrátil se domů na mlýn Červený, aby zde po krátké přestávce začal opět hospodařit. Dne 18. května 1940 mu bylo znovu uděleno živnostenské oprávnění. Červený mlýn tehdy se svou denní výkonností 8 q a námezdním kontingentem 260 q patřil v politickém okrese Sedlčany spíše k těm menším. Vedle provozování mlynářského řemesla však Slaba ani teď nezapomněl na své další zájmy, k nimž patřila i prehistorie. Právě on inicioval uskutečnění archeologických vykopávek v prostoru Červeného mlýna, na domnělém místě jednoho z nejstarších sídlišť na Sedlčansku. Tohoto výzkumu se zúčastnil i MUDr. Bohuš Kareš.¹²³

Na venkově se mlynář odjakživa těšil velké vážnosti a udržoval si zde jedno z nejdůležitějších postavení. Jeho práce byla sice těžká a namáhavá, ale také velmi ceněná. Mlýn, často doplněný i o pilařství, znamenal pro celou rodinu záruku dobrého živobytí. Společenský význam a důležitost mlynářského řemesla nijak neohrozila ani **německá okupace**, spíše naopak. Zavedení dodávkové povinnosti a přidělového systému v zásobování obrátilo k mlynářům ještě větší společenský zájem, a to jak ze strany rolníků a jiných občanů, tak ze strany úřadů. V souladu se svou společenskou rolí a prostým využitím možností, jež jim dávalo jejich povolání, se mlynáři přiřadili k rolníkům, obchodníkům a řezníkům, tedy těm profesím, které se nejčastěji podílely na **černém trhu**, jenž jim přes vysoká rizika skýtal ohromně lákavou a poměrně snadnou šanci na zbohatnutí.¹²⁴

Právě mlynáři tak vykupovali od rolníků značnou část jejich zatajené produkce, kterou pak již ve formě mouky výhodně prodávali. Kromě obilí, jež bylo odevzdáno v rámci dodávkové povinnosti, se v mlýnech mlelo také obilí, které si zde nechávali semlít rolníci ze svých samozásobitelských dávek. K tomu jim vystavoval obecní úřad tzv. *mlecí*

---

¹²³ Klempera, Josef: *Vodní mlýny v Čechách II*. Praha 2000, s. 113-114. Smrčka, Vít: *Vývoj časopisectví na Sedlčansku 1885-1948*. VSP 16, 1979, s. 153-155. *Sedlčanský kraj*, roč. 19, č. 8, vyd. 27. 2. 2008, s. 8. SOKA Příbram, *OkÚ Sedlčany, 1855-1945*, inv. č. 961, *Seznamy živností, mlýny*, kart. 312. *Tamtéž*, inv. č. 903, sign. VIII-20-A-1, kart. 283. *Rozhovor – Stanislav Kofroň*, 30. 10. 2006, *rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora*, s. 1.; Při zpracování příběhu Jiřího Slaby byly použity též informace od pana prof. Jiřího Páva. Dalším pramenem může být údajně existující životopis Jiřího Slaby (dovedený do začátku německé okupace), který by mohl vysvětlit některé nejasnosti ohledně jeho předválečného života a bohužel nebyl při psaní této kapitoly použit.

¹²⁴ Hejra, Alois: *Osudy mlýnů ve středním Povltaví*. Podbrdsko VII, 2000, s. 261.

povolení. V něm bylo uvedeno přesné množství obilí povoleného k semletí. Od roku 1941 se obilí mohlo vozit jen do pro danou obec úředně přiděleného mlýna, a to hromadně pro celou ves, pouze za denního světla a za přítomnosti úředního dozoru. Tato stanovená nařízení se samozřejmě velmi často obcházela a v noci pak obvykle bývalo ve mlýnech nejvíce rušno. Za tmy lidé s pytli na zádech, na trakařích i povozech dopravovali do mlýna a zpět své utajené obilí a mouku. Kvůli možné kontrole semleli mlynáři lidem zpravidla jen tolik obilí, kolik směli podle mlecího povolení. V noci se však mouka vyměnila za nové, takže mlynář měl na skladě stále takový stav obilí, jenž souhlasil „s papíry“. Na jedno mlecí povolení, které mělo být podepsáno a odevzdáno zásobovacímu tajemníkovi na obecním úřadě, se tak domů ze mlýna dovezlo i třikrát více mouky.

Mlynáři za tuto svou vstřícnost a služby samozřejmě požadovali nějakou provizi – nejčastěji peníze, nebo jednoduše část na černo semletého obilí. Další nemalá část zisků mířila také do kapsy úředníků okresního úřadu a jiných orgánů, kteří měli na mletí dohlížet a někdy i věděli, zda hrozí nebezpečí ze strany německých kontrolorů.¹²⁵

Ne všichni mlynáři sledovali svým zapojením se do černého trhu možnost zbohatnutí a vlastního prospěchu. Našli se tací, kteří lidem prodávali mouku načerno i za 8-12 K za kilogram, tedy za ceny, které se o moc nelišily od těch úředních. Bohužel se v těchto případech jednalo spíše o čestné jednotlivce. Patřili k nim například sedlčanští mlynáři Vacek a Pejša, který sice prodával v malém množství, ale „každému potřebnému“. Také jesenický mlynář Stanislav Spilka se proslavil v celém kraji jako ten, od něhož nikdo neodešel s prázdnýma rukama a přitom za ceny velmi nízké. Spilka údajně zásoboval obilím i některé členy odboje žijící v ilegalitě. Potřebným v nouzi pomáhal také již výše zmíněný Jiří Slaba, přčický mlynář Vilém Trachta a mlynář Josef Pejcha z Vrbí, který prý ač sám pokutován prodával načerno kilo té nejlepší mouky za maximálně 7 K. Nutno podotknout, že tyto nízké ceny byly podmíněny stejnou dobrotou na straně rolníků, u nichž tito mlynáři kupovali obilí.¹²⁶

---

¹²⁵ SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 10.513/41, kart. 306. MM Sedlčany, Josef Filípek – účast v odboji 1939-1945. SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 903, sign. VIII-20-A-1, kart. 283. MÚ Sedlec-Prčice, Pamětní kniha pro obec Uhřice, 1931-1945, s. 128. SOKA Příbram, AO Jesenice, Pamětní kniha obce Jesenické, 1923-1972, s. 71. Tamtéž, AO Libíň, Pamětní kniha obce Libíň, 1922-1976, s. 44. Tamtéž, AO Obděnice, Pamětní kniha obce Obděnice, 1924-1971, s. 120-121.

¹²⁶ Dědová, Marie: *Bejvávalo. Sedlčany 1993*, s. 77. SOKA Příbram, OŠ Nechvalice, *Pamětní kniha, 1928-1961*, s. 94. *Tamtéž, Lidová škola zemědělská Jesenice, Kronika lidové školy zemědělské v Jesenici u Sedlce, 1935-1950*, s. 19-20. *Tamtéž, AO Vletice, Pamětní kniha pol. obce Vletice, 1924-1958*, s. 65. *Rozhovor –*

Pro řadu mlýnů znamenala léta německé okupace období skutečně nebývalé prosperity. Některých mlynářů se však válečná doba dotkla především negativně. Na jaře 1942 probíhala také v politickém okrese Sedlčany rozsáhlá **revize mlýnů**, během níž potkalo celou řadu mlýnů, zvláště těch menších, jejich zrušení. V politickém okrese Sedlčany se tehdy nacházela více než stovka mlýnů – od velkomlýnů s moderním turbínovým pohonem (velkomlýny fy Pejša – Panský mlýn v Sedlčanech a na Lhotce – a mlýn hospodářského družstva na Červeném Hrádku), až po malé mlýny s pohonem na klasické vodní kolo. Právě ty potkalo nejčastěji úřední zastavení činnosti. Jejich kontrola totiž už jen díky vysokému počtu mlýnů znamenala pro příslušné úřady nesnadný úkol. Ze 115 mlýnů z politického okresu Sedlčany jich bylo do roku 1943 trvale zastaveno 56! V činnosti nadále pokračovalo jen 59 mlýnů, přičemž v době žní (mezi 1. srpnem a 15. zářím 1943) mohly mlít obilí jen 3 mlýny. V důsledku zřízení cvičiště SS pak byly později zrušeny další 3 z 11 mlýnů, které se nacházely na zabraném území. V celém protektorátu klesl počet mlýnů během okupace o jednu třetinu. Snížení jejich počtu a nařízené hromadné dopravování mouky do mlýna pak způsobilo místy opravdu nemalé problémy. Některé mlýny totiž nestíhaly obilí včas semlít, někdy i z nedostatku vody a uhlí, a rolníci museli na mouku dlouho čekat. Z úsporných důvodů bylo kromě toho nařízeno vymílání obilí na 90 % a lidé si tak museli zvykat na ještě více černý chléb.¹²⁷

Významnou a aktivní účast mlynářů na černém obchodu si samozřejmě úřady plně uvědomovaly. Činnost mlynářů podléhala přísnému dozoru a kontrole, ovšem ani exemplární tresty nedokázaly na rozsahu jejich zapojení do černého trhu moc změnit.

Stanislav Kofroň, 30. 10. 2006, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora, s. 1, 3. MÚ Sedlec-Prčice, Pamětní kniha města Prčice, 1885-1957, s. 209. SOkA Příbram, AO Kosova Hora, Kniha pamětní, 1922-1963, s. 87.

¹²⁷ *Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 581, sign. 322/42, kart. 40. Tamtéž, inv. č. 903, sign. VIII-20-A-1, kart. 283. Ze 115 mlýnů pol. okr. Sedlčany jich 19 mělo námezdní kontingent vyšší než 1000 q, po revizi se tento stav změnil na 23 mlýnů z 56.; Srov. Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: *Velké dějiny země Koruny české XV.a. Praha – Litomyšl 2006, s. 232. Klempera, Josef: Vodní mlýny v Čechách II. Praha 2000, s. 91-132. Věstník Okresního národního výboru v Sedlčanech, roč. 1, č. 8-10, vyd. 25. 10. 1946, s. 33. Dědová, Marie: *Bejvávalo. Sedlčany 1993, s. 39, 43.;* Přibližně dvě třetiny mlýnů z pol. okr. Sedlčany tehdy mlely pouze na vodní pohon, zbytek pracoval výlučně nebo kombinovaně s vodním na pohon parní nebo motorový. Viz SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 961, *Seznamy živností, mlýny, kart. 312.; Tamtéž, AO Obděnice, Pamětní kniha obce Obděnice, 1924-1971, s. 121, 124, 130.; Tamtéž, AO Osečany, Pamětní kniha – obec Osečany, 1922-1976, s. 136.***

V listopadu 1941 potkala osudová kontrola také mlýn **Jiřího Slaby**. Do Červeného mlýna tehdy zavítali příslušníci německé kriminální policie. Snad na základě udání zde hledali několik centů pšenice, již měl Slaba koupit ze Zadního Chlumu od jakéhosi Pecky. Nakonec se jim však podařilo objevit ještě cennější poklad. Během prohledávání mlýna totiž našli mnohem větší množství obilí a mouky, které nebylo podloženo mlecími lístky.

Druhý den na to byli mlynář Jiří Slaba i jeho stárek František Feil zatčeni. Již za týden se konal soud, který oběma udělil poměrně vysoký trest – 5 let žaláře. Ty si společně odpykávali v pracovním táboře Stein v Rakousku. Narozdíl od Slaby se však František Feil po svém propuštění vrátil dne 10. dubna 1945 domů.

Slaba s Feilem nebyli jedinými potrestanými v této záležitosti. Tíhu prozrazení nesli i samotní rolníci z celého širokého okolí, kteří si nechávali u Slaby mlít na černo obilí. Tehdy ještě nebyly obce k mlýnům úředně přiděleny a podnikavý Slaba tak pro obilí jezdil se svým povozem i do vzdálenějších obcí a mouku také rolníkům zpět přivážel. Vyšetřovateli se navíc dostala do rukou i údajná Slabova „*černá mlecí kniha*“, kde bylo podrobně, někdy i nadhodnoceným způsobem, zachyceno nejen černé mletí, ale i případy prodeje a darování mouky lidem. Na jejím základě pak probíhaly výslechy jednotlivých v ní uvedených rolníků a zákazníků. Podle množství načerno semletého obilí a velikosti usedlosti jim byl následně vyměřen trest. Každý semletý q obilí se pak oceňoval pokutou přibližně 500 K. Například rolník Václav Jirsa z Krašovic, jenž u Slaby semlel během tří let načerno 10 q obilí, zaplatil 5 000 K pokuty. Celkem bylo potrestáno 205 občanů, převážně rolníků. Celková výše pokut a trestů vězení dosáhla 361 350 K a 3 518,5 dní (průměr 1 762,7 K a 17,2 dne). S největší pokutou 10 000 K a trestem 100 dnů vězení odešel Jan Štemberk z Mezihoří. Provoz Červeného mlýna byl po ukončení vyšetřování celého případu zastaven a po pozdějším uzavření Míkova mlýna byli krašovičtí přiděleni do mlýna pana Josefa Diviše v Týnčanech (Petříšků mlýn).¹²⁸

---

¹²⁸ *Tamtéž, AO Krašovice, Pamětní kniha obce Krašovice II, 1941-1945, s. 5-6. Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 66, přehled trestů ve věcech vyživovacích, 1942. Tamtéž, AO Obděnice, Pamětní kniha obce Obděnice, 1924-1971, s. 120-121. Tamtéž, AO Krásná Hora n. Vlt., Pamětní kniha obce Krásná Hora n. Vlt., (1941)1946-1956, s. 18.; Dalším mlynářem z politického okresu Sedlčany, kterého potkal během německé okupace vyšší trest za účast na černém trhu, se stal František Pánek z Tožice – odsouzen k 1,5 roku káznice. Viz NA, ŘMJ, 1933-1944, inventář č. 443/1, inv. č. 402.*

8. Dělník

Vznikem **Protektorátu Čechy a Morava** byly české země včleněny do mocenskopolitické a hospodářské sféry nacistického Německa. V rámci celkového systému válečného řízeného hospodářství začal být také v českých zemích budován složitý systém zaměřený na maximální mobilizaci a exploataci veškerých lidských i materiálních zdrojů. Celá ekonomika se dostala do podřízenosti vůči státním orgánům, včetně oblasti regulace cen, mezd, trhu práce, rozdělování surovin, paliv, výrobních zakázek i produkce, což doprovázelo také postupné omezování až likvidace základních lidských svobod a demokratických práv občanů.

Tento vývoj probíhal v několika krocích. V červenci 1939 byla vyhlášena všeobecná pracovní povinnost (*vládní nařízení č. 195/1939 Sb.*) „k provedení zvláště důležitých úkolů“, která se týkala všech mužů ve věku 16-25 let. V průběhu války se její záběr dále rozšiřoval. Již dříve byl přítom v souvislosti s řešením dlouhodobého problému nedostatku pracovních sil v zemědělství omezen volný pohyb zemědělských dělníků do ostatních odvětví (*vládní nařízení č. 109/1939 Sb.*) a v červnu 1939 tento krok doplnilo i nařízení o nuceném prikazování pracovních sil do zemědělství na dobu tří měsíců (*vládní nařízení č. 177/1939 Sb.*). Pracovní trh začal být řízen prostřednictvím nově vzniklých úřadů práce vybavených širokými pravomocemi, jejichž praktické využití mělo za následek další omezování svobody všech pracujících – průmyslových i zemědělských dělníků, živnostníků i rolníků.

Nedostatečný růst mezd v souvislosti se stoupajícími cenami v roce 1939 způsobil citelný pokles reálných příjmů. S rostoucími životními náklady sice později rostly i mzdy, ale v podstatě jen do ledna 1942. Růst pevně stanovených cen byl tehdy rovněž zastaven, to však v žádném případě neplatilo pro ceny na černém trhu.... Vyššího výdělku bylo nyní možno dosáhnout prakticky jen prodlužováním pracovní doby.

Po faktickém zrušení osmihodinové pracovní doby (*vládní nařízení č. 334/1940 Sb.*) byla pracovní doba běžně prodlužována přes tuto hranici. V srpnu 1942 byl umožněn přechod k pravidelnému 60 hodinovému pracovnímu týdnu, přičemž pracovní den mohl dosáhnout až 12 hodin. V praxi se pracovní doba pohybovala kolem 50 hodin týdně. V prostředí potlačené konkurence nemohli zaměstnanci svobodně nabízet svou pracovní sílu. Byla jim upírána možnost svobodně rozvázat pracovní poměr, stejně jako právo na stávku, později dokonce i právo na dovolenou. Odbory se vzdálily svému poslání a staly se

nástrojem sloužícím k pacifikaci zaměstnanců. Slučováním odborových organizací postupně vznikla vrcholná organizace celého odborového hnutí *Národní odborová ústředna zaměstnanecká*.

V rámci své demagogické sociální politiky však okupační moc prosadila nemalé zlepšení pracovních podmínek. Péče o dělníka se tak mnohde přiblížila německé úrovni. To však platilo hlavně pro zaměstnance podniků důležitých pro zbrojní výrobu. Právě ti byli nejvíce zvýhodněni. Zvýhodnění se týkalo vyšších mezd, lepšího zásobování, ale i všeobecných pracovních a hygienických podmínek v podobě závodních jídelen, sociálního zařízení, lékařské péče, zavádění ozdravných pobytů a závodní rekreace, lístků na sportovní a kulturní akce zdarma, atd. Celkový zdravotní stav dělníků se však i navzdory tomu zhoršil, a to především z důvodu stoupajícího pracovního vypětí, únavy, nedostatečné a nekvalitní stravy a dalších vlivů, které se podepisovaly pod stoupající nemocnost a úrazovost. Ke zhoršení všeobecných životních podmínek dělníků došlo zvláště po vyhlášení totální mobilizace začátkem roku 1943.¹²⁹

Sociální postavení **zemědělských dělníků** se sice v prvních letech okupace výrazně zlepšilo, ale i nadále tito platili za jednu ze sociálně nejubožejších vrstev české společnosti – hlavně z důvodu jejich nedostatečného sociálního zajištění, špatných pracovních, životních i bytových podmínek, dlouhé pracovní doby a namáhavé a nedostatečně finančně ohodnocené práce. Úředně stanovené mzdy zemědělských dělníků sice byly v letech 1939-1940 výrazně zvýšeny, ovšem průměrným hodnotám dělnických výdělků se i tak mohly jen mírně přiblížit. Někteří zaměstnavatelé navíc mzdy podle došlých nařízení nezvýšili a úřady pak na základě došlých stížností poškozených zemědělských dělníků musely zjednávat nápravu.

Související dlouhodobý problém postupujícího vyliďňování venkova a odlivu pracovních sil ze zemědělství tak nakonec zbrzdily spíše důsledky zavedení přidělového systému v zásobování, nedostatek potravin ve městech, a také realita nuceného pracovního nasazení, kdy práce v zemědělství pro lidi znamenala, kromě přístupu k nedostatkovým potravinám, také jednu z mála šancí, jak se vyhnout totálnímu nasazení. Také výpomoc při

---

¹²⁹ Průcha, Václav: *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, 1. díl období 1918-1945*. Brno 2004, s. 460-462, 468-471, 498-504. Král, Václav: *Otázky hospodářského a sociálního vývoje v českých zemích v letech 1939-1945 III*. Praha 1959, s. 138-164, 203, 335.; *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1939, č. 5, 82. Tamtéž, roč. 1940, č. 10, 82.*

žních na venkově tehdy byla pro městské obyvatelstvo velmi vyhledávaným způsobem trávení letních dovolených.¹³⁰

Stejně jako obchodní, tak i **řemeslné živnosti** zažívaly v prvních letech okupace všeobecnou konjunkturu živenou zvláště stoupající poptávkou a v roce 1939 i probíhající nákupní horečkou. Postupně však i na ně začaly dopadat nepříjemné důsledky zavádění řízeného válečného hospodářství a přidělového systému zásobování, tedy zejména citelný nedostatek surovin a zboží. Systém přidělování surovin přinášel řemeslníkům konkrétní povinnosti, především výkon s ním spojené nezbytné administrativy, jejíž správné vedení kontrolovaly hospodářské kontroly. Zvláště řemeslníci mající co do činění se zásobováním potravinami se pak často zapojovali do černého trhu a řadili se tak k vůbec nejčastěji trestaným profesím. Kromě mlynářů se jednalo především o řezníky a uzenáře, kteří nabízeli rolníkům za jejich produkci nesrovnatelně vyšší ceny, než jaké mohli dostat v řádném výkupu. Právě obchod s vepřovým masem a sádlem tvořil největší část černého trhu.

Přístup řídicích orgánů hospodářství k řemeslným živnostem se lišil dle míry jejich zapojení do válečné produkce. Podle toho se také dostávalo finanční podpory těm podnikům, které se v důsledku změněných poměrů dostaly do existenčních problémů. Podpora se poskytovala jen těm, jimž mohla skutečně pomoci a jejichž další existence byla hospodářsky zdůvodněna. Tyto s rozmyslem investované finanční prostředky měly být využity zejména na racionalizaci výroby daného podniku, respektive na jeho přebudování na jiný, potřebnější obor podnikání. Špatné časy tak nastaly krejčím, kožedělným živnostem, zlatníkům, autodopravcům a stavebním živnostem. Nedostatek nového spotřebního zboží v obchodech pak naopak přál čistě opravářským profesím. Po předchozím růstu docházelo od roku 1942 k postupnému poklesu počtu jak řemeslných závodů, tak i činných osob v řemeslech, a to právě díky zavírání nepotřebných podniků. Jejich zaměstnanci pak mířili především do zbrojní výroby.¹³¹

---

¹³⁰ Lacina, Vlastislav a kol.: *Zemědělské dělnictvo v moderní české společnosti. Sociálně ekonomické postavení zemědělského dělnictva 1848-1950.* Praha 1971, s. 121-125. SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 880, sign. VIII-7-A-57, kart. 277. Tamtéž, inv. č. 890, sign. VIII-7-L-5, kart. 279. Tamtéž, inv. č. 891, sign. VIII-7-N-4, 10, 13, kart. 279.

¹³¹ Průcha, Václav: *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, 1. díl období 1918-1945.* Brno 2004, s. 556-558. Král, Václav: *Otázky hospodářského a sociálního vývoje v českých zemích v letech 1939-1945 III.* Praha 1959, s. 240n. Průcha, Václav: *Změny v sociální struktuře československé společnosti v letech 1938-1945.* Praha 1970, s. 35-36, 44.; Dělnictvo pracující v oblasti průmyslu a řemesel tvořilo

V rámci probíhající centralizace, koncentrace a militarizace výroby byly uvolněné pracovní síly posílány do všeobecně zvýhodňovaných podniků podílejících se na válečné produkci. Právě zbrojní výroba nejvíce táhla celkově rostoucí průmyslovou výrobu. Kromě toho docházelo k jasnému poklesu počtu samostatně činných osob. S rostoucím počtem zaměstnanců a dělníků, z nichž celá polovina nacházela uplatnění v průmyslu, se zároveň zhoršovala i kvalifikační struktura dělnictva – díky příchodu žen, nevyučené mládeže a zaměstnanců z jiných odvětví, včetně inteligence.¹³²

O významném podílu dělníků na celkové aktivitě **protinacistického odbojového hnutí** nelze pochybovat. Mnozí se do něj zapojovali zakládáním ilegálních buněk přímo ve svých závodech. Jejich účast v odboji se projevovala také prováděním různých nepostižitelných sabotáží, jejichž rozsah však díky všudypřítomné hrozbě perzekuce nemohl být významnější. Stejně tak i konkrétní dopad hesla „*pracuj pomalu*“ na produktivitu práce je nezodpovězenou otázkou a lze se dobrat jen víceméně nepodložených odhadů.¹³³

Kvůli relativně častému zapojení dělníků do ilegálního hnutí a jejich přirozené politické orientaci na KSČ a československou sociální demokracii se právě oni stávali velmi častým terčem nacistické perzekuce. Na vlastní kůži ji poznal i **Antonín Novotný** (*1902), tesař zaměstnaný u firmy Aloise Buriana v Sedlčanech, která fungovala jako tesařství, výroba dřevěného zboží a pilařství. V okrese patřila mezi jedny z největších zaměstnavatelů, i s domácími dělníky totiž zaměstnávala na 80 lidí. Věnovala se

---

největší část (65 %) z osob v zaměstnaneckém poměru, následováno zemědělským dělnictvem (14 %). Viz *Tamtéž*, s. 25.; *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945*, inv. č. 580, sign. 164/41, kart. 36. *Tamtéž*, inv. č. 71-73, přehledy trestů ve věcech zásobovacích. *Tamtéž*, inv. č. 954, č. j. 51.175/40, kart. 306. *Tamtéž*, inv. č. 781, sign. I-11-B-35, kart. 220. Také ve stavebnictví byl zaveden systém přidělování surovin a stavebních hmot. Zásadní pokles stavebního ruchu způsobilo vládní nařízení ze dne 7. 5. 1941 č. 166/1941 Sb. o zákazu nových staveb, jež nabylo účinnosti dne 10. května 1941. Ze zákazu byly vyňaty stavby válečně důležité, státně-politické a hospodářsko-politické důležitosti a stavby vykonávané podniky v jejich vlastní režii a jejich vlastními pracovními silami. K údržbovým neveřejným stavebním akcím s rozpočtem do 50 000 K pak dávaly svolení úřady práce. Viz *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1939, č. 7, 51-52. Tamtéž, č. 8, 63.*

¹³² *Průcha, Václav: Změny v sociální struktuře československé společnosti v letech 1938-1945. Praha 1970, s. 11. Průcha, Václav: Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, 1. díl období 1918-1945. Brno 2004, s. 476-480, 550-552.*

¹³³ *Král, Václav: Otázky hospodářského a sociálního vývoje v českých zemích v letech 1939-1945 III. Praha 1959, s. 210.*

především výrobě hraček, beden a během německé okupace pak velkou měrou i výrobě vojenských rozkládacích baráků. Pracovní doba zde trvala od pondělí do pátku od 6.45 do 18 hodin (s polední přestávkou od 12 do 13 hodin) a v sobotu od 6.45 do 11.15. Kromě toho se pracovalo i o nočních směnách. Za zmínku stojí také firemní fotbalová jedenáctka, která ještě v prvních letech německé okupace nastupovala k utkáním s celky z širokého okolí.¹³⁴

Nyní ale zpět k Antonínu Novotnému, který se měl jako odborový funkcionář a člen KSČ již v době druhé republiky spolu s dalšími zapojit do rodící se sedlčanské buňky napojené na ilegální okresní vedení KSČ v Příbrami. Hned v prvních dnech německé okupace nemohl ani on uniknout rozsáhlému zatýkání v rámci akce „Gitter“ a spolu s dalšími komunisty tak musel pobýt několik dní v prozatímní vazbě okresního soudu v Sedlčanech. Tehdy ještě byli všichni zatčení propuštěni....

Nutno podotknout, že sdružování dělníků v odborech v politickém okrese Sedlčany v době první republiky nijak zvlášť nepokročilo. Dne 22. května 1921 byla v Sedlčanech ustavena komunistická odborová skupina zaměstnanců a zřízců velkostatků, jejíž konference se zúčastnilo 60 delegátů ze všech 21 dvorů. Koncem dvacátých let si dělníci lobbického velkostatku na Vysokém Chlumci stávkou vymohli zvýšení mezd, ale k dalším srovnatelným akcím zde poté již pravděpodobně nedošlo. V době německé okupace byly navíc stávky považovány za sabotáž a z toho důvodu tedy přísně zakázány, a také trestány. Oběžník ministerské rady č. 18 813/39 z 23. srpna 1939 zakazující stávky byl dokonce předčítán i na shromáždění všech zástupců veřejného a hospodářského života z politického okresu Sedlčany v síni *Okresní hospodářské záložny v Sedlčanech*. Všem zaměstnancům mělo být sděleno, že jakékoli narušování řádného chodu hospodářství pořádáním stávek bude mít pro všechny jejich účastníky nedorozumné následky.¹³⁵

Později byla omezována i další práva dělníků. Podle zákona o závodních výborech (č. 330/1921 Sb.) měly být v podnicích o trvalém počtu více jak třiceti zaměstnanců zřízeny závodní výbory mající hájit sociální, hospodářské a kulturní zájmy jejich

---

¹³⁴ SOKA Příbram, *AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan II, 1941-1942, s. 75-76. Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 881, sign. VIII-7-B-43, 52, kart. 278. Chváta, Jiří: 50 let kopané v Sedlčanech. Sedlčany 1971, s. 21-24. Dědová, Marie: Bejvávalo. Sedlčany 1993, s. 63.*

¹³⁵ *MM Sedlčany, D 50, Dělnické hnutí Sedlčany, 1918-1938. Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1939, č. 5, 82. SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 1.409 pres/39, 34.631/39, kart. 305.*

zaměstnanců. Jen pro představu – v kamenolomech v politickém okrese Sedlčany, které zde patřily k vůbec největším zaměstnavatelům, nebyl v roce 1940 zvolen ani jeden závodní výbor, ačkoli podmínky k jeho zřízení splňovalo celkem 8 kamenolomů. Tento nedostatek nebyl napraven ani v dalších letech. Pro zajištění pořádku ve vztazích mezi zaměstnanci a zaměstnavatelem chtěli zvolit svůj závodní výbor také zaměstnanci lomu Krupka ve Vápenici, v němž tehdy pracovalo na 40 dělníků. Jejich žádost podaná společně s majitelem lomu však byla na jaře 1942 zamítnuta. Podle živnostenského inspektorátu v Táboře by „zřízení závodního výboru nebylo vhodné.“

Dle výše zmíněného zákona vznikla také pro politický okres Sedlčany rozhodčí komise pro závody se závodními výbory. Také její členové a náhradníci museli složit slib podle *dekretu státního prezidenta č. 83/1940 Sb.* Tento písemný akt pak paradoxně a navzdory vyřazení komunistů z veřejných funkcí musel učinit i Antonín Novotný.¹³⁶

Po německém útoku na Sovětský svaz následovala další vlna preventivního zatýkání komunistů, které se znovu nevyhnulo ani Antonínu Novotnému. Po tomto zadržení se nyní již ke své ženě a synovi domů nevrátil. Přes Tábor, Prahu – Pankrác a Terezín zamířil do koncentračního tábora Ravensbrück. Tam jeho životní cesta skončila. Dne 7. ledna 1942 zde měl být utlučen při práci. Jeho ženě později přišlo úmrtní oznámení, v němž stálo, že její manžel zemřel na tyfus.¹³⁷

Díky špatnému dopravnímu spojení s okolním světem a nedostatku větších zásob strategických nerostných surovin si **oblast politického okresu Sedlčany** i v době mezi světovými válkami zachovávala svůj naprosto převažující zemědělský ráz. Ještě dle údajů uváděných v roce 1946, které však pravděpodobně vycházely ze sčítání lidu v roce 1930, pracovala v zemědělství drtivá většina místních ekonomicky aktivních obyvatel – více než 24 000 z cca 40 000.¹³⁸ V průmyslu bylo dle stejných údajů z roku 1946 zaměstnáno

---

¹³⁶ *Tamtéž, inv. č. 884, sign. VIII-7-E-1, 5, kart. 278.*

¹³⁷ Viz *MM Sedlčany, D 260, Antonín Novotný. Tamtéž, D 257, 2. světová válka – Příbramsko, období okupace, odboj, vystěhování, s. 1. KSČ v odboji 1939-1945 na Příbramsku. Příbram 1982, s. 12. SOkA Příbram, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan, 1941-1946, s. 310.*

¹³⁸ Jako stálí zemědělství dělníci (čeleď) bylo k roku 1939 zaměstnáno v pol. okr. Sedlčany 3 430 osob, z nichž téměř 700 tvořili dělníci ze Slovenska a z Podkarpatské Rusi, na jejichž pomoci, především jako sezónního dělnictva, bylo místní zemědělství závislé. Viz *Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 880, sign. VIII-7-A-43, kart. 277.*

pouhých 320 osob, v řemeslech 600 a v ostatních povoláních (úřadech, obchodech, aj.) téměř 15 000.

Z přírodních podmínek tohoto kraje, „*tvrdého na práci a krásného na pohled*“, a jeho zemědělského hospodářského zaměření pak vyplývalo i samotné rozmístění místního drobného průmyslu a řemesel. Množství kamenolomů a cihelen dokládalo rozvoj těžby a zpracování kamene a výroby stavebních hmot. K největším tehdy patřily kamenolomy v Hojšíně, Hrachově, Bučilech, Zvíroticích, Solopyskách, Křepenicích, Deštnu, Kosově Hoře, Bořené Hoře, Vysokém Chlumci, Skuhrově a Břekově Lhotě. Nutno podotknout, že mzdové a pracovní podmínky cihlářského dělnictva platily za jedny z vůbec nejhorších.

Díky poměrně velkému zalesnění se na Sedlčansku rozvinula též těžba a zpracování dřeva. K splavování dřeva, a to nejen ze Sedlčanska, ale i z jižních Čech a šumavských lesů, se hojně využívala řeka Vltava. Jako další zužitkovávané nerostné bohatství možno zmínit snad už jen výskyt vápence (Skoupý) a ložiska antimonové rudy (zejména v okolí Krásné Hory nad Vltavou). Z místní zemědělské výroby pak těžila více než stovka mlýnů (včetně dvou velkomlýnů firmy Pejša v Sedlčanech a mlýnu hospodářského družstva na Červeném Hrádku), téměř dvě desítky lihovarů a čtyři (později dva) pivovary (Vysoký Chlumeč a Votice).

Z dalších několika málo drobných průmyslových podniků či lépe řečeno řemeslných dílen možno jmenovat továrnu na ocet a likéry ve Voticích, továrnu na žiletky, opravnu zemědělských strojů a známou Rebcovu továrnu na výrobu nožů v Sedlčanech, dále továrnu na prošívané deky a továrnu na usně a kožešiny v Kosově Hoře a továrnu na zpracování peří a kůží v Kamýku nad Vltavou. Také řemeslné živnosti se koncentrovaly především do větších obcí a měst.¹³⁹

Dle údajů z konce srpna 1945 se na území politického okresu Sedlčany nacházelo celkem 88 průmyslových závodů, z nichž více než polovinu tvořily podniky zabývající se těžbou a zpracováním kamene a stavebních hmot (30) a zpracováním dřeva (22 – z toho 21 pil). Následovalo je 18 lihovarů, 5 podniků potravinářského a 3 oděvního průmyslu, 2 velkomlýny, 2 podniky zabývající se tiskem, 1 pivovar, 1 závod báňského průmyslu, 1

---

¹³⁹ *Tamtéž*, inv. č. 579, sign. 1.598/40, kart. 35b. *Věstník Okresního národního výboru v Sedlčanech*, roč. 1, č. 8-10, vyd. 25. 10. 1946, s. 33-34, 43, 48. *Souček, Josef: Sedlčany včera a dnes. Pohled na hospodářský a kulturní rozvoj města od roku 1945. Sedlčanský sborník, 1971, s. 160. SOkA Příbram, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan, 1941-1946, s. 303.*

průmyslu železa a kovů, 1 chemického průmyslu, 1 elektrárna a 1 vodárna. V té době ještě nebyla obnovena činnost několika podniků zrušených v důsledku zřízení cvičiště SS.¹⁴⁰

Období německé okupace zasáhlo a poznamenalo i průmyslovou výrobu v **politickém okrese Sedlčany**. Drobné průmyslové i řemeslné podniky (stejně tak i úřady) postihla zvláště probíhající koncentrační akce spolu s vyčesáváním „nadbytečných“ pracovních sil a jejich přesunem do zbrojní výroby. Rozsah a dopad těchto opatření ovšem nebyl na Sedlčansku jakožto zemědělské oblasti v porovnání s jinými kraji nijak výrazný. V politickém okrese Sedlčany se nevyskytovaly ani větší podniky omezovaného spotřebního průmyslu vázané na dovoz surovin. Snad jen továrna na usně a kožešiny firmy Heller a syn a továrna na prošívání přikrývky Jakub Kaufmann v Kosově Hoře pro nedostatek surovin (a také z důvodu obav jejich majitelů z dalších protižidovských opatření) propouštěly své zaměstnance a v roce 1940 již zaměstnávaly dohromady jen kolem dvaceti osob. Koželužna firmy Heller a syn přitom v nedávné historii zaměstnávala na 50 lidí.¹⁴¹

Nejhůře tak na období německé okupace doplatily především místní cihelny. Pro oblast Sedlčanska typické odvětví těžby a zpracování kamene, zemin a stavebních hmot potkal v celém protektorátu všeobecný pokles zaměstnanosti, také v důsledku omezení zejména civilního stavebnictví. Ještě v roce 1938 bylo v politickém okrese Sedlčany v provozu na 22 cihelen. V červnu 1942 jich fungovalo již jen 8. Následkem okupace byly místní cihelny z 90 % zničeny, přičemž 11 jich zůstalo i po válce trvale vyřazených z provozu. Krátce po skončení války pokračovala v činnosti pouze cihelna firmy Pejša v Sedlčanech.¹⁴²

Také z politického okresu Sedlčany byly odčerpávány veškeré „nadbytečné“ pracovní síly. Úřady práce zde pátraly i po vyučených řemeslnících a odborných dělnících, kteří pracovali v jiných oborech (především jako veřejní zaměstnanci), než na které byli kvalifikováni. Pro umístění do jiné výroby bylo takto v roce 1943 dáno z politického

---

¹⁴⁰ *Statistický zpravodaj, roč. 8, 1945, č. 6, tab. 14.*

¹⁴¹ *SOka Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 880, sign. VIII-7-A-50, kart. 277. Tamtéž, inv. č. 891, sign. VIII-7-N-3, kart. 279.*

¹⁴² *Tamtéž, inv. č. 847, sign. VI-1-107, VI-1-119, kart. 256. Věstník Okresního národního výboru v Sedlčanech, roč. 1, č. 8-10, vyd. 25. 10. 1946, s. 48.; V roce 1943 byla zavřena též cihelna Josefa Hrubého v Heřmaničkách. Viz SOka Benešov, AO Velké Heřmanice, Pamětní kniha I, 1923-1949, s. 139.*

okresu Sedlčany k dispozici 26 zaměstnanců (vyučení většinou ševců, zedníků a truhlářů), z nichž 9 pracovalo jako úředníci, zbytek jako okresní cestáři.¹⁴³

Koncentrační akce v řeznických a uzenářských živnostech, která probíhala na jaře 1944 ve městech s více jak 10 000 obyvateli a jejímž účelem bylo získání uvolněných pracovních sil pro zbrojní výrobu, byla v květnu 1944 rozšířena na všechny obce s více jak dvěma podniky. Po jejím ukončení zůstalo v politickém okrese Sedlčany pouze 63 provozoven. Po přezkoumání celé akce zemským úřadem bylo navíc v září 1944 žádáno zrušení dalších devíti podniků.¹⁴⁴

Některé místní podniky ukončily svou činnost také v souvislosti se **zřízením cvičiště SS**. To platilo například pro lihovary v Chlumu, Vrchotových Janovicích a Štětkovících. Ponechané závody přešly pod správu cvičiště SS. Živnostníci, kteří mohli zůstat na území cvičiště, poté pracovali pro německou armádu a mnozí zažili období nebyvalé prosperity. To však platí zvláště o holičích a hostinských. Většina řemeslníků navíc nemohla pracovat samostatně jako doposud, ale byla soustředěna do zřízených dílen SS.¹⁴⁵

---

¹⁴³ *SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 583, sign. 653/44, kart. 44.*

¹⁴⁴ *Tamtéž, inv. č. 583, sign. 25/44, kart. 44. Tamtéž, inv. č. 847, sign. VI-1-196, kart. 256.*

¹⁴⁵ *Věstník Okresního národního výboru v Sedlčanech, roč. 1, č. 8-10, vyd. 25. 10. 1946, s. 48. SOkA Příbram, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan, 1944, s. 4, 24-27.*

9. Obchodník

František Chýnovský (*1897) byl v Sedlci považován v podstatě za obyčejného obchodníka. Jeho „koloniál“, kde si lidé mohli koupit potraviny a různé drobné domácí potřeby, dokázal jeho rodinu poměrně slušně uživit. V obecním povědomí platili Chýnovští za běžné občany. Chýnovského manželka a jejich tři děti chodily i do Sokola, tedy nic, čím by se nějak zásadně odlišovali. Snad jediná věc mohla předznamenávat budoucí vývoj – Chýnovského politické tíhnutí k fašismu. Ve dvacátých letech se totiž stal v Sedlci předsedou místní organizace *Národní obce fašistické*, která měla v politickém okrese Sedlčany poměrně úspěch (viz *Příloha 23*).

Přesto se v Sedlci stalo celkem velkým překvapením, když Chýnovský po příchodu Němců zažádal o říšskoněmecké státní občanství, které také posléze získal, stejně jako všichni členové jeho rodiny. Tento jeho krok zůstal navždy opředen tajemstvím. Nikdy nikomu neřekl, proč to udělal. Byl invalida a spíše uzavřené povahy. Hlavní roli v tom snad hrála jeho manželka **Jaroslava** (*1900), která měla německé kořeny. Narodila se v Soběslavi, ale později žila nějaký čas ve Vídni, kde také vystudovala reálné gymnázium s německým vyučovacím jazykem.

S novými poměry, které přinesla německá okupace, se Chýnovský rozhodl ztotožnit své osobní ambice. Právě on se vůbec nejvýrazněji zapojil do činnosti vzniklé sedlecké skupiny „českých zrádců“ přihlášených k německé národnosti. Lidé na to zareagovali různě, především v něm začali vidět nebezpečného kariéristu. Ti odvážnější u něj přestali nakupovat, jiní, kteří se ho báli, k němu naopak začali chodit víc než dřív. Chýnovského rodina se začala také více stýkat s německou společností, s členy místních německých rodin Duartů, Eiblů a Eberlů. Chýnovského synové **Miroslav** (*1922) a **Roman** (*1929) pak navštěvovali i pravidelné a proslulé schůzky místní skupiny SA-manů vedené Němcem Antonínem Eberlem.

Z těchto styků začal Chýnovský brzy těžit. Právě on byl pověřen rozprodejem židovského majetku v Sedlci a v Prčici a osobně tak řídil prodej veškeré židovské pozůstalosti, včetně prodeje a vývozu nábytku. Podstatnou část majetku místní početné židovské komunity si v dražbě výhodně rozebrali právě členové výše uvedené skupiny a další kolaboranti. Samotný Chýnovský se s rodinou nastěhoval do domu židovského obchodníka Rudolfa Trávníčka.

Po smrti sedleckého starosty Františka Šourka v prosinci 1942 měla být v Sedlci zřízena městská správní komise, jejímž předsedou se měl stát kdo jiný než Chýnovský. Ten však nakonec zastávání této funkce uvolnil Stanislavu Kofroňovi, kterému se cítil z dřívějších dob zavázán, a sám se pak stal jeho zástupcem (viz kapitola *Starosta*). Kromě toho získal Chýnovský již dříve místo správce sedleckého městského kina.

Pro okupační režim Chýnovský platil za velmi důvěryhodnou a důležitou osobu, už jen z toho důvodu, že se pohyboval v českém prostředí, o jehož skutečné politické orientaci si Němci nedělali iluze. V květnu 1940 vstoupil Chýnovský do *Vlajky*, z které však pravděpodobně záhy vystoupil. Podle jiných informací byl jejím členem již před válkou.¹⁴⁶

Již z kraje německé okupace se stal Chýnovský spolupracovníkem SD. Měl jí podávat zprávy týkající se všeobecné nálady obyvatelstva, včetně jeho reakcí na vývoj válečné situace na frontě. Tyto zprávy posílal především pražské služebně SD, a to i přesto, že byl později přidělen k služebně SD v Táboře. Její vedoucí Kritz ho dvakrát navštívil přímo v Sedlci. Přestože Chýnovský do Tábora jezdil poměrně často, nikdy se sám u Kritze nezastavil a zprávu o náladě obyvatelstva mu prý poslal jen jednou.

Kromě toho Chýnovský spolupracoval především s tábořským gestapem, jemuž měl udat některé osoby, které se podílely na rozkrádání židovského majetku. Příslušníci gestapa ho poměrně často navštěvovali i přímo v Sedlci, což ještě více utvrdilo veřejnost v přesvědčení, že Chýnovský je udavač.

Za tímto osobnostním vývojem Chýnovského v období německé okupace podle všeho stálo opravdu upřímné přesvědčení, které patrně nijak neztrácel ani v době postupujících německých neúspěchů, snad právě naopak. Dokládá to i celková atmosféra a poměry panující v jeho rodině, včetně výchovy jeho dětí, která probíhala zcela v nacistickém duchu.

Nejstarší syn Miroslav (*1922) v roce 1942 odhodlaně nastoupil k službě u německé branné moci. Jeho mladší sourozenci Roman (*1929) a **Eva** (*1931) pak od roku 1943 přestoupili na německé školy a mimo to byli též členy *Hitlerovy mládeže*. Svoji odlišnost a nadřazenost dávali při styku s okolním českým obyvatelstvem uvědoměle až ostentativně najevo, například svým provokativním nošením uniformy *Hitlerjugend*. Roman Chýnovský přitom býval ozbrojen i pistolí, s níž některým občanům při různých

---

¹⁴⁶ ABS, 2 M – dvoumilionka, 1945-1948, sign. 12775/48. Srov. SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 815, sign. III-1-55, kart. 233.

příležitostech vyhrožoval udáním.¹⁴⁷ Jeho sestra Eva pak ještě v době, kdy navštěvovala českou školu v Sedlci, odmítala zpívat jiné než německé písně. Při zpěvu české národní hymny prý provokativně stiskla rty, aby dala najevo svůj pohrdavý postoj. Také jejich matka dokázala snadno zapomenout na své předchozí členství v *Československé obci sokolské*. Během německé okupace se z ní stala horlivá nacistka. Ostatní lidé ji podezřívali z udavačství, ale po válce se jí nepodařilo nic prokázat.

Chýnovský se sice stal díky svému častému styku s příslušníky gestapa postrachem celého města a okolí, ale jeho skutečná činnost ve prospěch okupačního režimu je otázkou. Po válce se prý neprokázalo, že by někoho přímo udal. I jako přesvědčený nacist dokázal (i musel) brát ohledy na své okolí, zvláště na některé osobní vztahy, které navázal již dávno v minulosti. Právě kvůli tomu (a snad i ve snaze opatřit si alibi) pak některé lidi dokázal uchránit před perzekucí ze strany německého bezpečnostního aparátu. Využíval přitom svého přístupu k mnohým cenným informacím. Přes předsedu sedlecké městské správní komise Stanislava Kofroně tak opakovaně varoval některé občany před chystanými domovními prohlídkami a zatýkáním.

Příběh Františka Chýnovského končí v květnových dnech roku 1945. Dne 5. května vypuklo v Sedlci povstání, jehož rozsah neměl nikde jinde v politickém okrese Sedlčany obdoby. Kromě německých vojáků povstalci zajišťovali i místní známé kolaboranty. Ani František Chýnovský nemohl uniknout svému osudu. Spolu s ním se podařilo zadržet i jeho osobní písemný materiál, z něhož se prý nakonec záhadným způsobem ztratil údajný seznam místních členů *Vlajky* a dalších kolaborantů a udavačů.... Při ústupu povstalců před očekávanou odvetnou akcí ze strany oddílů SS byl Chýnovský převezen ze Sedlce do lesa v okolí Zvěřince, kde prý dne 7. května náhle zemřel. Ze strachu před spravedlností se s největší pravděpodobností otrávil.¹⁴⁸

---

¹⁴⁷ Právě Roman Chýnovský prý měl v revolučních dnech vyzornět oddíl SS ve Vrchotových Janovicích o povstání v Sedlci. Výsledkem všeho byla krvavá odvěta, která si vyžádala více než dvě desítky lidských životů na straně civilního obyvatelstva.

¹⁴⁸ *MÚ Sedlec-Prčice, Kronika města Sedlec, 1842-1980, s. 529. NA, PZÚ-AMV 207, sign. 207-58-11, kart. 58. NA, PMV-AMV 225, sign. 225-377-7/23, kart. 377. ABS, ABS, Ústředna StB po roce 1945, sign. 305-829-1. ABS, Výpovědi zaměstnanců gestapa a SD, sign. 52-1-254, 52-1-218. SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 815, sign. III-1-55, kart. 233. ABS, 2 M – dvoumilionka, 1945-1948, sign. 13403, 12775/48. SOA Třeboň, MLS Tábor, 1945-1948, sign. LS 373/45. Nykodým, Jaroslav: Sedlecko za války i v odboji. Sedlec 1947, s. 11-12, 30. Kofroně, Jiří: Sedlecký patriot. Český Merán 10, 2005, s. 77-79. Srov. MM Sedlčany, SP 110, Peroutková, Hana: Vzpomínky na protifašistický odboj, 1980. SOkA Příbram, AO*

Snad vůbec největší změnou, která zasáhla do každodenního života protektorátního člověka, a obchodnické profese obzvláště, bylo **zavedení přidělového systému v zásobování** potravinami a spotřebním zbožím. To vstupovalo do praxe od září 1939 a postupně se týkalo stále širšího sortimentu. Po předchozí všeobecné konjunktúře živené nákupní horečkou začínaly nyní především majitelům menších obchodních živností těžké časy. Povolání obchodníka a jeho role byla výše zmíněným opatřením degradována na funkci pouhého „*rozdělovače*“, což je dobový termín. Volný trh byl postupně likvidován – již ho neovlivňoval konzument, ale ústřední orgány. Zákazník ztrácel svou základní svobodu – možnost vybrat si prodejce podle svého momentálního uvážení. K „*odběru*“ zboží se totiž musel hlásit stabilně pouze u jednoho jediného a předem určeného obchodníka, kterého uváděl v tzv. *kmenovém listě* – nedílné součásti potravinových lístků. To znamenalo pohromu pro drobné obchodníky s potravinami, neboť zákazníci nyní dávali přednost větším prodejnám s širším sortimentem zboží. Některé produkty (tuky, maso) si navíc mohli spotřebitelé koupit jen u toho obchodníka, u kterého si pro dané zásobovací období předem podali objednávku.¹⁴⁹

Nabízený sortiment zboží denní potřeby se v podmínkách válečného řízeného hospodářství postupem doby neustále zužoval a klesala i jeho kvalita. Obchody tak mnohdy doslova zely prázdnotou. Chybělo v nich „koloniální“ zboží jako káva, čaj a pepř, dále česnek, kmín, mýdlo, cukroví a další dříve běžné produkty. Také pravidelné výroční trhy se postupem doby „hemžily“ menším a menším počtem krámků. Přejít na válečnou výrobu dostal mnoho obchodníků do existenčních potíží. Postupující koncentrace výroby a pracovních sil a odčerpávání jejich veškerých rezerv do válečné výroby se samozřejmě týkaly i obchodních živností a mnoho obchodů tak bylo kvůli tomu definitivně zavřeno. Obchod celkově prožíval úbytek činných osob. Obchodníci ve snaze udržet svou živnost v nových podmínkách zprvu sváděli o zákazníka doslova boj. Následný pokles konkurence a život v podmínkách řízeného hospodářství jim však později ubíral zásadní motivaci,

---

Kosova Hora, Kniha pamětní, 1922-1963, s. 94-95.; Po válce požádali členové rodiny Františka Chýnovského o udělení československého státního občanství.... Viz SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 815, sign. III-1-55, kart. 233.

¹⁴⁹ V praxi docházelo k tomu, že tyto objednávky si u řezníků v politickém okrese Sedlčany podávali i zákazníci z Prahy. Viz *Tamtéž, inv. č. 954, č. j. 10.513/41, kart. 306.; Tamtéž, č. j. 15.279/44, kart. 306.*

kteřá je nutná k maximální poctivosti, úslužnosti a uctivosti k zákazníkům. S obchodníkem nespokojený zákazník nyní totiž ztrácel možnost nakoupit jinde.¹⁵⁰

Samotná administrativa spojená s výkonem všech povinností a náležitostí lístkového přidělového systému byla zvláště pro obchodníky velmi stresující, a také značně náročná na čas. Celý systém byl nastaven tak, aby se co nejvíce zamezilo předpokládanému obcházení a podvodům. Obchodníci („rozdělovači“) přijímali od zákazníků ústřížky lístků za jimi koupené zboží a lepili je do speciálních archů, které pak odevzdávali obecnímu úřadu ke kontrole. Podle toho pak také pro svůj obchod dostávali přiděl zboží pro následující zásobovací období. Obecní úřady jim totiž za odevzdané ústřížky vydávaly tzv. *odběrní listy*, které potvrzovaly množství zboží prodaného obchodníkem v daném zásobovacím období. Na jejich základě pak obchodníci posílali objednávky svým dodavatelům („*velkorozdělovačům*“). Ti si pak nechávali vystavovat tzv. *hromadné odběrní listy* od okresních úřadů.¹⁵¹

Důsledkem zavedení přidělového systému v zásobování byl vznik a pozdější rozmach **černého trhu**. Do něho se výrazně zapojovali právě obchodníci, kteří zároveň patřili k nejčastěji trestaným osobám – společně s rolníky, kteří zatajováním své produkce umožňovali především černé obchodování s potravinami. Na černém obchodu se podíleli v podstatě všichni, kteří měli co do činění se systémem přidělového zásobování – nutno poznamenat, že i Němci.

Období německé okupace vystavilo všechny obrovské mravní zkoušky a obchodníky především. Někteří z nich ve své snaze o dosažení co největšího zisku využívali všemožných způsobů jak přidělový systém obejít. Pevné úředně stanovené ceny jim braly

---

¹⁵⁰ Průcha, Václav a kol.: *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, 1. díl, období 1918-1945*. Brno 2004, s. 463-464, 494, 556n. Průcha, Václav: *Změny v sociální struktuře československé společnosti v letech 1938-1945*. Praha 1970, s. 35-36. Král, Václav: *Otázky hospodářského a sociálního vývoje v českých zemích v letech 1939-1945 III*. Praha 1959, s. 233-234, 237-239, 257-259. Musilová, Dana: *Zásobování a výživa českého obyvatelstva v podmínkách válečného řízeného hospodářství (1939-1945)*. Slezský sborník 89, 1991, č. 3-4, s. 256-257.; SOkA Příbram, AO Jesenice, *Pamětní kniha obce Jesenické, 1923-1972*, s. 69.; *Tamtéž*, AM Sedlčany, *Pamětní kniha města Sedlčan II, 1941-1942*, s. 78. *Tamtéž*, AO Krásná Hora n. Vlt., *Pamětní kniha obce Krásná Hora n. Vlt., (1941)1946-1956*, s. 19, 44. Srov. *Tamtéž*, *Městská kniha aneb Protokol I, 1789-1940*, s. 325, 331.

¹⁵¹ *Tamtéž*, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 40.781/39, 42.946/39, kart. 305. *Tamtéž*, č. j. 10.513/41, kart. 306.

možnost jak vydělat jejich úpravou. Nejlepší cesta k tomuto cíli pak tudíž vedla skrz různé způsoby podvodů, šizení při vážení zboží, apod. Z nedostatkových produktů jako maso, ovoce a zelenina se stávalo doslova podpultové zboží, které obchodníci prodávali především svým „oblíbeným“ zákazníkům, zpravidla těm, co nejlépe zaplatili. Právě vůči obchodníkům pak nejčastěji a mnohdy právem mířila kritika obyvatelstva nespokojeného se zásobovací situací. Lidé podezřívali obchodníky z podpultového prodeje a někde došlo i k případům inzultace ze strany zákazníků. Ještě větších forem než v maloobchodě nabýval černý obchod v případě velkoobchodu a sběren.

Černý trh tak zplodil staronový typ profese tzv. „šmelináře“, „keřasa“ apod., jež se rekrutovali právě z rolníků a obchodníků a nabývali i podoby takových, kteří se této výnosné živnosti věnovali na plný úvazek. Jednalo se například o různé „obchodní cestující“, kteří zprostředkovávali pohyb zboží mezi městem a venkovem, obcházeli jednotlivé vesnice a zde nakoupené potraviny pak prodávali ve městech za mnohonásobné ceny. Zisky z černého trhu mnohým umožnily splatit staré dluhy a dosáhnout zlepšení svého postavení.¹⁵² Ne každý prodejce zapojený do černého trhu však využíval špatné hmotné situace druhých k svému vlastnímu obohacení. Našli se i vzácné případy těch, kteří prodávali na černo za ceny velmi nízké, jež se téměř nelišily od těch úředních.¹⁵³

---

¹⁵² Lidé žijící v realitě přidělového systému zásobování a válečného řízeného hospodářství však tyto nabyté peníze mnohdy stejně nemohli utratit a využít, proto se velmi dařilo výměnnému obchodu. Tučné finanční zisky pak nejčastěji končily na vkladech peněžních ústavů, kde však postupně ztrácely na své hodnotě. Možnost lidí disponovat se svými penězi byla omezena i po válce – zavedením vázaných vkladů. O tom, že peněz přibývalo i mezi lidmi na Sedlčansku (právě díky ziskům z černého trhu), svědčí růst objemu vkladů do místních záložen. Jako příklad lze uvést vývoj výše vkladů/přebytků v Živnostensko-občanské záložně v Sedlčanech: r. 1938 – 724 743,75 K/210 781,50 K; r. 1939 – 1 214 595,40 K/486 673,35 K; r. 1940 – 1 835 007,30 K/612 933,10 K; r. 1941 – 3 829 265,15 K/1 884 160,60 K, r. 1942 – 8 034 969 K. Viz 28. výroční zpráva živnostensko-občanské záložny v Sedlčanech za rok 1941. *Sedlčany 1941. SOKA Příbram, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan, 1943, s. 147.*

¹⁵³ *Průcha, Václav a kol.: Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, 1. díl, období 1918-1945. Brno 2004, s. 505. Král, Václav: Otázky hospodářského a sociálního vývoje v českých zemích v letech 1939-1945 III. Praha 1959, s. 200n. Musilová, Dana: Zásobování a výživa českého obyvatelstva v podmínkách válečného řízeného hospodářství (1939-1945). Slezský sborník 89, 1991, č. 3-4, s. 258-261. Srov. SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 48.131/39, kart. 305. Tamtéž, č. j. 37.781/41, kart. 306. Tamtéž, inv. č. 580, sign. 164/41, kart. 36.; Tamtéž, AO Kosova Hora, Kniha pamětní, 1922-1963, s. 87.*

I tak si pravidelný nákup na černém trhu kvůli vysokým cenám mohli většinou dovolit jen příslušníci majetnějších vrstev společnosti. Ve snaze o potlačení černého trhu úřady využívaly právě frustrace a zášti těch sociálně slabších jedinců, kteří se museli v tom nejlepším případě spolehnout na pomoc svých příbuzných a známých na venkově. Ani rostoucí udavačství, tvrdé postihy a exemplární tresty však nedokázaly rozmachu černého trhu zabránit. Nůžky mezi úředně stanovenými cenami a cenami na černém trhu se postupem času neustále rozvířaly. „Černé ceny“ kolísaly v závislosti na nabídce a poptávce v daném čase a místě – na venkově byly zpravidla mnohem nižší než ve městech. Pohybovaly se přibližně mezi pěti- až čtyřicetinásobkem těch úředních. Kilogram pšeničné mouky se tak někdy prodával pod rukou za 50 i 100 K, bochník chleba za 60 K, 1 q pšenice až za 2 000 K, 1 kg másla stál 800-1 000 K, nebo i 1 500 K, kilogram sádla 800 i 1 500 K, 1 kg cukru 120, 200 nebo také 300 K, 1 litr mléka 10-40 K, jedno vejce 10-20 K, 1 kg jablek 15 K, desetikilovou husu člověk pořídil až za 4 000 K, 1 kg soli za 300-500 K, 1 kg máku za 35 K, cigaretu i za 30 K, za pár pracovních bot zaplatil 1 200 K, za polobotky 1 400 K, svatební šaty 6 000 K a mužský oblek i 10 000 K. Obchodovalo se také s potravinovými lístky, např. lístek na 75 dkg masa stál 300 K.¹⁵⁴

Po zřízení cvičiště SS se na Sedlčansku do černého trhu vydatně zapojili i příslušníci zbraní SS, a to nejen jako dobře placící zákazníci. Oddíly SS ustupující z východní fronty s sebou totiž přivezly také velké zásoby cukru z vyrabovaných cukrovarů. Toto vysoce žádané a ceněné zboží pak vyměňovali za máslo, husy, vejce, atd. I jinak měli vojáci sami co nabídnout – kromě peněz především cigarety, alkohol, boty, aj.¹⁵⁵

Situace v zásobování potravinami byla na venkově samozřejmě nesrovnatelně lepší než ve městech. Mezi městem a venkovem tak nastával opravdu čilý obchod, často

---

¹⁵⁴ Gazukina, Kateřina – Pašková, Markéta: *Život na venkově v období protektorátu. Seminární práce 2005 (uložena v SOKA Příbram)*, s. 9. SOKA Příbram, OŠ Nechvalice, *Pamětní kniha 1928-1961*, s. 94. *Rozhovor – Stanislav Kofroň, 16. 10. 2006, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora*, s. 8. SOKA Příbram, AO Chválov, *Pamětní kniha politické obce Chválovské, 1926-1961*, s. 125. OÚ Vysoký Chlumeč, *Pamětní kniha obce Hrabří, 1914-2002*, s. 65. SOKA Příbram, AO Kosova Hora, *Knih pamětní, 1922-1963*, s. 87. *Tamtéž, AO Krásná Hora n. Vlt., Pamětní kniha obce Krásná Hora n. Vlt., (1941)1946-1956*, s. 12-13, 68-69. *Tamtéž, AO Počepice, Pamětní kniha II, 1933-1957*, s. 79. *Tamtéž, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan, 1943*, s. 164. *Tamtéž, AO Technič, Pamětní kniha obce Technič, 1922-1953*, s. 113. Srov. *Tamtéž, AO Velká, Obecní kronika I-II. Průcha, Václav a kol.: Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, 1. díl, období 1918-1945. Brno 2004*, s. 505.

¹⁵⁵ SOKA Příbram, AM Sedlčany, *Pamětní kniha města Sedlčan, 1944*, s. 35.

výměnný. Běžně se vyřizoval prostřednictvím poštovních zásilek nebo pomocí tzv. „*batoového zásobování*“, kdy se lidé z měst s batohy a kufry hromadně vypravovali na venkov, právě za obstaráním potravin. Ty se pak měnily v podstatě za cokoliv – nejčastěji za cigarety, šaty, různé domácí potřeby, rádia, jízdní kola i obrazy.

Také tomuto každodennímu koloritu se úřady snažily neúspěšně bránit pravidelnými i nárazovými **hospodářskými kontrolami** (které však byly často stejně předem vyzrazeny). Těmto kontrolám byli vystaveni nejen rolníci a obchodníci, ale i cestující na nádražích, železnici a silnicích, kde se běžně konaly prohlídky jejich vozidel i zavazadel. Lidem tak mnohdy hrozilo, že jim jejich na černém trhu těžce zaplacené potraviny budou zabaveny. Případy převážení menšího množství potravin, kdy se podle všeho nejednalo o podloudný obchod, ale šlo o uspokojení „*soukromé nutné potřeby*“ jedince a jeho rodiny, však byly kontrolory tolerovány. Jejich pozornost se zaměřovala především na nejdůležitější dopravní tepny zásobující města nedostatkovými potravinami. V případě Prahy byla takovou „*aortou*“ železnice a silnice Praha – Tábor, procházející právě politickým okresem Sedlčany. Časově se kontroly logicky konaly především o víkendech. Vynalézavost lidí snažících se kontroly oklamat přitom neznala hranic. Někteří řezníci například převáželi mrtvá prasata i v rakvích. Kontrolami zjištěné případy pak vždy odhalovaly v podstatě jen špičku ledovce. Těžké postihy v podobě pokut, vězení i trestů smrti nedokázaly lidi odradit a černý obchod bujel dál. Na jedné straně za touto skutečností stála velká bída, na straně druhé obrovská touha po velkém zisku.¹⁵⁶

Obchodníky za účelem provádění hospodářských a cenových kontrol navštěvovaly různé k tomu oprávněné orgány – úředníci příslušných odborů či oddělení zemských a okresních úřadů, oberlandrátů, pověřené orgány *Nejvyššího úřadu cenového* i jednotlivých ministerstev a hospodářských svazů, a v neposlední řadě také příslušníci bezpečnostních složek, včetně německých. Při svých obchůzkách mohly vykonávat kontroly také příslušníci četnictva. Všichni kontroloři se vždy museli prokázat svými legitimacemi, neboť se vyskytly případy podvodníků vydávajících se za příslušníky kontrolních orgánů a vybírajících pokuty.

---

¹⁵⁶ *Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 10.513/41, kart. 306. Tamtéž, inv. č. 580, sign. 149/41, 532/41, kart. 36. Tamtéž, inv. č. 581, sign. 1.137/42, kart. 41. Tamtéž, inv. č. 582, sign. 348/43, 361/43, kart. 42. Tamtéž, inv. č. 583, sign. 15/44, kart. 44. MM Sedlčany, D 345, Vzpomínky – Ludvík Růzha, s. 19, 21. Tamtéž, D 260, Linhart, Zdeněk: Vzpomínky a úvahy ze života vesnického člověka.*

U obchodníků si hospodářské a cenové kontroly všímaly dodržování veškerých povinností vyplývajících z všemožných platných nařízení a všeobecně byly velmi stresující záležitostmi. Skladové zásoby musely přesně sedět podle údajů v knihách. Když přebývaly, musely se schovat, v opačném případě obstarat na černém trhu. Ceny musely být správně vyznačeny u každého jednotlivého druhu zboží a samozřejmě nesměly překračovat předepsané hodnoty. Kontroly někdy vypadaly i tak, že úředníci si před obchodem počkali na zákazníka, který vycházel z obchodu, zeptali se ho, co a za kolik koupil, a pak se s ním vrátili do obchodu, kde na tomto konkrétním příkladě zkontrolovali správnost váhy, ceny i jakosti nakoupeného zboží.¹⁵⁷

K nejčastěji zjištěným a trestaným nedostatkům patřily různé formální a administrativní chyby v dodržování zásad přidělového systému, nedostatečné vedení řádných obchodních záznamů a předepsaných výkazů a přehledů o prodeji, ale i předražování zboží, prodej „pod rukou“, obchodování s potravinovými lístky, neoprávněné obchodování s potravinami a jiná účast na černém obchodu. Méně závažné případy byly trestány okresním úřadem, závažnější postupovány trestním oznámením výše – zemskému úřadu. Většinou se vše vyřešilo několikasetkorunovou pokutou a trestem několikadenního vězení, jen výjimečně byly udělovány tresty vyšší. Údajně snad nebylo obchodníka, který by během války neplatil aspoň jednou pokutu. Mnohé případy navíc nemohly být dostatečně prokázány a krom toho příslušníci hospodářských kontrol také často dokázali projevit jistou shovívavost, nezřídka však za cenu úplatku.... Většina z nich byli Češi a pokud mohli, tak v mnoha případech skutečně pomohli. Ne vždy to však šlo. Někdy jim totiž dělali doprovod také němečtí četníci a koneckonců také kontroloři museli prokazovat nějakou činnost. Na druhou stranu nutno podotknout, že někteří Češi dokázali svou služební horlivostí předčít i mnohé Němce.¹⁵⁸

Právě německým bezpečnostním orgánům se nejčastěji podařilo objevit a zjistit ty závažnější případy. Jejich řešením se pak zabývaly německé soudy, které vynášely mnohé exemplární tresty. Zvláštním soudem u Německého soudu v Praze byli pro obchod

---

¹⁵⁷ *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 33.159/39, 36.034/39, kart. 305. Tamtéž, inv. č. 581, sign. 40/42, kart. 39. Dědová, Marie: Bejvávalo. Sedlčany 1993, s. 55, 77.*

¹⁵⁸ *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 66-79, přehledy trestů ve věcech vyživovacích, zásobovacích a cenových a indexy k těmto knihám.; V roce 1941 zrušil zemský úřad celkem 46 z 255 přezkoumávaných rozhodnutí okresního úřadu, v roce následujícím 30 z 249. Viz Tamtéž, inv. č. 581, sign. 473/42, kart. 40.; MÚ Sedlec-Prčice, Pamětní kniha města Prčice, 1885-1957, s. 209.*

s potravinovými lístky v roce 1942 odsouzení k trestu smrti Břetislav Vystyd a bratři Václav a Karel Heřmánkovi z Dublovic, kteří na okresním úřadě v Sedlčanech zcizili oděvní lístky určené ke skartaci, a poté je měli údajně prodávat, přičemž je nabízeli i Židům.¹⁵⁹

V důsledku změněných státoprávních podmínek, zavedení přidělového systému v zásobování a potírání černého obchodu přicházela **další opatření**, která zasahovala do obchodnické profese. Patřilo k nim například povinné označování názvů obchodů německo-českými nápisy, s nezbytným doplněním, zda se jedná o árijský (nežidovský) podnik. Majitelé prodejen přitom museli uvádět zejména německo-český název druhu svého obchodu. Někteří se totiž snažili nařízení obejít tím, že označení typu obchodu smazali a ponechali tak v názvu jen své jméno. Kontrola úřadu oberlandráta v Táboře v tom ještě na jaře 1941 opakovaně shledala nemalé a nepřípustné nedostatky, mezi něž patřily rozdíly mezi velikostí českého a německého nápisu i výskyt pravopisných chyb.

Svůj konkrétní neblahý vliv na obchodnickou profesi mělo také nařízení o zatemnění. Obchodníci si stěžovali, že jejich obchody již nejsou po setmění vyhledávány, což přičítali právě povinnému odstranění světelných reklam a osvětlení výloh.¹⁶⁰

Prodejní doba obchodů se odvíjela od jejich konkrétního typu a s drobnými odchylkami trvala většinou od 8 do 18 hodin, samozřejmě s polední přestávkou. V době žní se prodejní doba v případě řeznických provozoven a obchodů s potravinami prodlužovala v pátek a v sobotu do 21 hodin. *Obchodnímu grémiu v Sedlčanech* se přitom během okupace podařilo prosadit zavedení nedělního klidu v obchodních živnostech s platností od září 1941 pro celý politický okres Sedlčany. Obchodníci přitom argumentovali především náročností svého povolání vyplývající z jejich v podstatě nepřetržité pracovní doby. Zemský úřad po dlouhém šetření jejich požadavek vyslyšel a

---

¹⁵⁹ AKPR, KPR, D, inv. č. 1303, kart. 239. SOKA Příbram, AO Dublovice, *Pamětní kniha obce dublovické, 1924-1990*, s. 146. *Tamtéž, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan, 1941-1946*, s. 312. Václav a Karel Heřmánkovi byli popraveni dne 18. prosince 1942.

¹⁶⁰ *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1939, č. 4, 7. SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 1.227 pres/40, 46.557/40, 6.179/41, 58.017/41, kart. 306. Tamtéž, inv. č. 778, sign. I-9-1, kart. 218.*; Z důvodů zdravotní a především tržní policie byl také zakázán tzv. *ambulantní prodej* (dům od domu nebo na ulici) výrobků polního a lesního hospodářství. Jednalo se o prodej mléka, másla, sýrů, vajec, drůbeže, ovoce, ale i dříví. Viz *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1942, č. 1, 9.*; SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 881, sign. VIII-7-B-21, kart. 278.

prodejní doba v neděli byla skutečně zakázána, s výjimkou prodeje mléka od 6 do 9 h a čerstvé zeleniny v období od 1. června do 30. září od 8 do 12 h. Nařízení se netýkalo řezníků a uzenářů, lékáren, prodejen tabáku, prodeje zboží ve stáncích, na trzích, o poutích apod. Celé toto opatření pak přijalo s nevolí zvláště venkovské obyvatelstvo, které totiž nejčastěji nakupovalo právě v neděli při návštěvě kostelních bohoslužeb.¹⁶¹

---

¹⁶¹ *Tamtéž*, inv. č. 954, č. j. 37.461/39, kart. 305. *Tamtéž*, č. j. 4.139/41, 35.113/42, 30.041/43, kart. 306. *Tamtéž*, inv. č. 881, sign. VIII-7-B-12, kart. 278.

10. Hostinský

O zásadním společenském významu **hospody**, lépe řečeno veškerých hostinských zařízení v českém prostředí nemůže být pochyb, obzvláště v době, o níž pojednává tato práce. Hospoda či alespoň výčep tehdy fungovaly téměř v každé vesnici a v těch větších si jich konkurovalo hned několik. Tato tradiční a hojně navštěvovaná společenská a kulturní zařízení přitom zdaleka nesloužila jen k občerstvení zlatavým mokem a ke stravování. Také nutno podotknout, že český národní nápoj – pivo – se tehdy, v době, kdy objemy prodeje lahvového piva ještě zdaleka nepřesáhly prodej piva sudového, v hospodách nečepovalo jen ke konzumaci na místě, ale také pro spotřebu mimo hostinec – tzv. „přes ulici“, kdy si lidé pro pivo chodili se džbánkem či lahvemi.

Nejvíce však pivo chutnalo samozřejmě přímo ve výčepu. Pravidelná návštěva hospody ostatně patřila k „dobrému vychování“. Nad pivem se zde vyměňovaly všemožné informace, sdělovaly se nejnovější zprávy, docházelo zde k zásadním jednáním a rozhodnutím politického života dané obce, dojednávala se zde sousedská výpomoc, atd. Hospoda také platila za jedno z center tehdejší kultury (v užším slova smyslu) a zábavy. Stávala se nejčastějším a mnohde v podstatě i jediným místem sloužícím k pořádání zábav, tancovaček, koncertů, plesů a jiných společenských akcí. V neposlední řadě sloužily hostince a hotely také jako ubytovací kapacity. V případě politického okresu Sedlčany v nich nenacházeli střechu nad hlavou jen „voraři“ splavující dřevo po Vltavě, ale zvláště během letních měsíců také četní *letní hosté*, kteří čím dál více mířili na Sedlčansko, aby strávili dovolenou a prázdniny v prostředí jeho překrásné krajiny.¹⁶²

Nové poměry přicházející s **německou okupací** a začátkem války brzy přirozeně zasáhly i do fungování hostinských zařízení. Také jejich provozovatelů se dotkla přicházející opatření a změny týkající se veškerých živnostníků, a především pak zavedení přidělového systému v zásobování. Zákazníci restaurací museli za využití jejich stravovacích služeb odevzdávat své příslušné ústřížky potravinových lístků. Pro usnadnění výkonu této zatěžující povinnosti mohly hostince vést seznamy svých stálých hostů, kam se jejich nákupy zaznamenávaly souhrnně. Vše také přirozeně podléhalo náležité kontrole.

---

¹⁶² V rámci péče o rozvíjející se cestovní ruch na Sedlčansku místní úřady dohlížely na úroveň všeobecných ubytovacích a hygienických podmínek v hostinských živnostech, včetně výše cen za ubytování. Viz *Okresní věstník politického okresu Sedlčany*, roč. 1939, č. 4, 80. *Tamtéž*, roč. 1940, č. 6, 41. *Tamtéž*, roč. 1941, č. 5, 33. *Tamtéž*, roč. 1941, č. 6, 55. *SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 21.592/39, kart. 305. Rolnické listy*, roč. 55, č. 2, 28. 2. 1939.

Snižování výše některých dávek a postupně se prohlubující nedostatek některých potravin (zvláště masa) se postupně odrážel i v nabídce jídelních lístků.¹⁶³

Přídělový systém se nemohl vyhnout ani zásobování pivem. V rámci jeho plynulosti si museli hostinští na každý měsíc dopředu pořídit svůj rozvrh o zamýšleném výčepu piva a jakékoli odchylky od něj předem hlásit příslušným úřadům. Lidé si totiž stěžovali na přibývajících problémy, které byly podle nich způsobeny tím, že si hostinští dělají zásoby piva pro různé společenské akce, při nichž ho pak prodávají za zvýšené ceny.

K cenám cigaret, piva a alkoholických nápojů byly přitom již v září 1939 zavedeny tzv. *válečné přírážky*, které se nutně podepsaly na zdražení tohoto vysoce žádaného zboží. Díky růstu cen a postupujícímu nedostatku alkoholických nápojů se zvýšila jejich domácí výroba, a to nejen v případě lihovin, ale i piva. Jeho příděly se totiž k velké nelibosti obyvatelstva neustále snižovaly a od února 1945 již hostince v podstatě neměly co čepovat. Pivo se navíc vařilo jen o málo silnější než voda, a sice dvou až tří stupňové. Lepších podmínek ohledně zásobování pivem plynoucích z přítomnosti německého vojska mohli později využívat někteří obyvatelé z území cvičiště SS. Na přítomnost vojáků si pak rozhodně nestěžovali ani hostinští v Sedlčanech, kteří na tuto dobu mohli vzpomínat jako na „*zlaté časy*“. Vojáci byli rozhodně lepšími zákazníky než místní české obyvatelstvo, což se měřilo jak jinak, než podle výše jejich spropitného....¹⁶⁴

Z jedinečných podmínek doby těžili mnozí i jinak. Především hostinští na venkově vedle této své živnosti provozovali také řeznictví, a právě řezníci se v době německé okupace velkou měrou zapojovali do černého obchodování s masem a masnými výrobky, které tvořilo také největší část černého trhu. Spíše jako řeznictví a uzenářství v době okupace prosperovala například Patákova hospoda v Jesenici. Hostinský Paták totiž nakupoval v celém okolí načerno chovaná prasata, nepřihlášená telata, jalovičky, atd., a to vše po nocích zpracovával na salám. Z Prahy pak pro něj přijížděl překupník s autem. Za

---

¹⁶³ Průcha, Václav: *Změny v sociální struktuře československé společnosti v letech 1938-1945*. Praha 1970, s. 35-39. SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 47.425/40, 34.244/41, kart. 306.

¹⁶⁴ Tamtéž, inv. č. 832, sign. IV-1-33, kart. 239. SOKA Benešov, AO Velké Heřmanice, Pamětní kniha I, 1923-1949, s. 133. SOKA Příbram, AO Dublovice, Pamětní kniha obce dublovické, 1924-1990, s. 151. Tamtéž, AO Krašovice, Pamětní kniha obce Krašovice II, (1941)-1945, s. 7, 21. Tamtéž, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan II, 1941-1942, s. 26-27. Tamtéž, AO Vletice, Pamětní kniha pol. obce Vletice, 1924-1958, s. 63. Tamtéž, AO Jesenice, Pamětní kniha obce jesenické, 1923-1972, s. 68, 71. V roce 1941 prý činily příděly piva 80% hodnoty roku předchozího.; MÚ Sedlec-Prčice, Pamětní kniha města Prčice, 1885-1957, s. 204. Výše přírážek, které odváděl pivovar, se u piva pohybovala mezi 60 a 80 haléři za litr.

takové zboží se v té době platilo zlatem a mnozí toho dokázali využít k opravdu velkému zbohatnutí. Někteří hostinští a řezníci však za vše museli nakonec sami těžce zaplatit, někdy i svým životem. To byl případ i hostinského J. Koláře z Osečan, který byl zatčen v roce 1941 a uvězněn v koncentračním táboře Mauthausen, odkud se již ke své pípě nikdy nevrátil....¹⁶⁵

Specifika doby přinášela hostinským také další povinnosti. V souvislosti s řešením židovské otázky a odstraněním židovského obyvatelstva z veřejného života se museli majitelé hostinských a výčepních živností rozhodnout, zda jejich podnik bude nadále čistě „árijský“, nebo přístupný výhradně Židům. Pokud se rozhodli pro druhou možnost, museli tuto skutečnost náležitě označit na své vývěsce u vchodu do podniku. Kromě toho byla úředně určena i hostinská zařízení oprávněná k ubytování cizinců. V politickém okrese Sedlčany se jich v roce 1940 nacházelo celkem pět – dvě v Sedlčanech a po jednom ve Voticích, Sedlci a Kamýku n. Vltavou.¹⁶⁶

Nejen hospod ale celého společenského života se pak citelně dotkla všemožná omezující opatření, zvláště vyhlašované zákazy shromažďování lidu znemožňující konání oblíbených společensko-kulturních akcí. **Zákazy pořádání tanečních zábav**, hraní „veselé hudby“ a prodlužování policejní zavírací hodiny (půlnoc) přicházely v závislosti na aktuální politické a válečné situaci. Změněným státoprávním poměrům se již na samém začátku okupace musel přizpůsobit také samotný hudební repertoár. Taneční zábavy povoloval výhradně starosta obce, který poté také osobně zodpovídal za jejich klidný průběh. Na ten zpravidla dohlížely i preventivní četnické hlídky, k nimž se přikročilo v reakci na některé incidenty mezi českými občany a příslušníky německé branné moci. Každá zábava pak mohla trvat jen do již zmíněné policejní uzavírací hodiny. S žádostmi o její prodloužení se pořadatelé předem obraceli na okresní úřad. V poslední den v roce (31. 12.), o masopustu a posvícení se policejní uzavírací hodina prodlužovala pro celý okres na druhou hodinu ranní bez nutnosti předchozího povolení.

Zákazy tanečních zábav přijímala s velkou nevolí především mládež. Ti nejvíce hladoví po nějakém povyražení pak cestovali za zábavou i do těch nejdlejších vísek v okrese, kde byla jinak všudypřítomná kontrola nejslabší. Poměrně běžně se kromě toho lidé tajně scházeli ve svých staveních, kde se ve větších místnostech nebo na mlatě ve

---

¹⁶⁵ MM Sedlčany, *Dopis Václav Hořejš - Dobromila Švagrová, 14.11. 2003. SOkA Příbram, AO Osečany, Pamětní kniha – obec Osečany, 1922-1976, s. 130.*

¹⁶⁶ *Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 21.751/40, 44.144/40, kart. 306.*

stodole hrálo na harmoniku a tancovalo. Takovéto akce pořádali přes přísný zákaz i lidé na území cvičiště SS. Snaha užít si života, zvláště v této neklidné době, byla mnohdy silnější než strach.

V souvislosti s jistou touhou po úniku z válečné reality se v době německé okupace poměrně rozmáhala také pití alkoholu, zvláště tvrdého, za což částečně mohl také všeobecný nedostatek piva. Velkou zálibu lidé nacházeli i v hraní hazardních her, které bylo úřady přísně stíháno. V Sedlčanech po předchozím rozmachu, některých konkrétních tragických zkušenostech a následných opatřeních ze strany okresního úřadu a četnictva však tato kratochvíle v době okupace spíše upadala.

Počet pořádaných tanečních zábav, plesů a jiných akcí v průběhu války silně poklesl. Podepisovaly se na tom nejen zákazy ze strany úřadů (od 1942 definitivní), zvýšení dávek z jejich pořádání a zdražení alkoholických nápojů, ale také samotná tíha a realita války a v některých případech i klesající zájem, který někdy více než s válkou, atmosférou strachu a únikem do soukromí souvisel spíše s rostoucí pohodlností. Také nyní někdy nabídka převyšovala poptávku, což platí především pro koncerty a různé „hudební večery“, které se mnohdy neúspěšně snažily nahrazovat zakázané taneční zábavy. V některých případech však tyto „koncerty“ či „taneční hodiny“ jen oficiálně kryly skutečné pořádání tanečních zábav, nebo v ně spontánně přerůstaly. O obrovském hladu po tanci a zábavě svědčí i samotné poválečné období, kdy se během několika měsíců protancovalo snad více než za celou dobu okupace.¹⁶⁷

---

¹⁶⁷ *Tamtéž*, inv. č. 954, č. j. 35.108/39, 35.433/39, 50.987/39, 1.600 pres/39, kart. 305. *Tamtéž*, č. j. 21.751/40, 9.706/41, kart. 306. *Tamtéž*, inv. č. 118, *rejstřík divadel a zábav, 1939*. *Tamtéž*, inv. č. 578, sign. 540/39, kart. 33. *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1939, č. 4, 59, 60. Tamtéž, č. 5, 83. Tamtéž, č. 9, 149. Tamtéž, roč. 1940, č. 5, 34. SOKA Příbram, MNV Sedlčany, Kronika města Sedlčan V, 1945-1979, s. 51. Tamtéž, AO Chválov, Pamětní kniha politické obce chválovské, 1926-1961, s. 120. Tamtéž, AO Krásná Hora n. Vlt., Městská kniha aneb Protokol I, 1789-1940, s. 305, 317-319, 331. Tamtéž, Pamětní kniha obce Krásná Hora n. Vlt., (1941)1946-1956, s. 5, 15, 26, 39, 51. Tamtéž, AO Krašovice, Pamětní kniha obce Krašovice II, (1941)-1945, s. 7. Tamtéž, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan II, 1941-1942, s. 117-119. SOKA Benešov, AM Votice, Kronika města Votic, 1938-1953, nestr. Tamtéž, AO Velké Heřmanice, Pamětní kniha I, 1923-1949, s. 133. Kofroň, Stanislav: *Vzpomínky na život v zabraném, sbírka Stanislava Kofroně*, s. 3. *Rozhovor - Bohumila Kotalíková, 20. 3. 2004, rukopisný záznam výpovědi, sbírka autora. Rozhovor - Stanislav Kofroň, 30. 10. 2006, rukopisný záznam výpovědi, sbírka autora, s. 5-6. MÚ Sedlec-Prčice, Pamětní kniha města Prčice, 1885-1957, s. 204.*; Na zábavách a koncertech nemohla být hrána a reprodukována hudba, na jejímž vzniku se nějakým způsobem podílela židovská osoba. Viz *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1941, č. 9, 71.**

Díky omezování a konečnému zákazu pořádání tanečních zábav sice hostinská zařízení během německé okupace zčásti ztratila na svém širokém významu, ovšem na druhou stranu v této době začala sloužit také mnohým novým, výjimečným a nestandardním účelům. Při hospodářských kontrolách se do hostinců svolávaly schůze zemědělců, byli v nich ubytováváni „národní hosté“ a němečtí vojáci, po konci války naopak ruští.¹⁶⁸

Právě v hospodách se také čile debatovalo o vývoji válečné situace a pohybu front. Alkohol lidem dodával odvalu, rozvazoval jazyky a otevíral ústa. Právě upřímná slova zaznívající v hospodách pak ukazovala skutečnou náladu obyvatelstva. Díky alkoholu zábava nezřídka pokročila i za velmi nebezpečnou mez. Alkoholem notně posílnění lidé se někdy nad ránem rozcházel domů za zpěvu nepovolených písní, provolávání „*Ať žije Československá republika*“ apod. V hospodách vznikaly a dále se šířily protektorátní vtipy a písničky a jako v každé době se zde nadávalo na režim. Osazenstvo se leckdy nezdráhalo urážet ani ty nejvyšší představitele, což bylo obzvlášť nebezpečné. Každý si musel dávat pozor nejen na to, co říká, ale hlavně před kým.... Zvláště tehdy, když s ním nad pivem seděl udavač....¹⁶⁹

Jedním z mnoha, kteří se o tom mohli přesvědčit, byl i **Bedřich Pour** (*1892) z Obozu, kde spolu se svou manželkou provozoval hospodu. Se svými hosty se údajně až příliš často pouštěl do různých politických debat a nejednou byl jimi kvůli tomu i napomínán. Během svých myšlenkových výlevů si přitom nebral servítky opravdu s nikým. Bylo mu jedno, jestli zrovna uráží Háchu nebo Hitlera. Říkal, že na oba i celou protektorátní vládu se prý může „vys...“, a kdyby prý Hácha s Hitlerem k němu přišli na letní byt, „*ti by se měli. Hitlera by nabodl za zadnici na udici a nadzdvihl by ho a....*“

Není divu, že na tuto svou prostořekost a neopatrnost Bedřich Pour již několik měsíců po zřízení protektorátu doplatil. Ještě předtím se mu doneslo, že jeho host Stanislav Spilka veřejně vypráví, o čemže se v Pourově hospodě živě debatuje. Pour tak Spilku umístil na svůj seznam nežádoucích hostů. Právě kvůli tomu mezi nimi dne 27. července 1939 došlo k incidentu, který skončil lehkým poraněním a roztrhanou blůzou Stanislava Spilky a jeho vyvedením z hostince. Ten si to nenechal líbit a udal Poura pro urážku Vůdce

---

¹⁶⁸ *SOkA Přebram, AO Počepice, Pamětní kniha II, 1933-1954.*

¹⁶⁹ *Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 578, sign. 1.084/39, 1.136/39, kart. 33. MM Sedlčany, SP 127, Kopecká, Eva: Boj o přežití, seminární práce z dějepisu, 1996, s. 17.*

Adolfa Hitlera a státního prezidenta Emila Háchy. Celý případ se tak nakonec dostal k tábořskému gestapu....¹⁷⁰

---

¹⁷⁰ NA, PZÚ-AMV 207, sign. 207-787-5, kart 787. SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, inv. č. 578, sign. 918/39, 1.421/39, kart. 34. S Bedřichem Pourem bylo nakonec vedeno trestní řízení u Krajského soudu v Táboře (pod č. j. Tk 643/39). Jeho výsledek nebyl dne 16. listopadu 1939 dosud znám. Tento zajímavý případ zde bohužel nemůže být dále rozebrán, protože se Pourův soudní spis ve fondu Krajský soud v Táboře uloženém v SOA v Třeboni nepodařilo dohledat. Jakékoli urážky Hitlera a Háchy pronesená z jeho strany Bedřich Pour popřel, ovšem nedokázal uvést jediného svědka, který by mu pomohl Spilkovo obvinění vyvrátit. Podle něj za vším stála jen dlouhodobá Spilkova snaha poškodit hostinec manželů Pourových a odlákat jim hosty. Právě kvůli tomu prý Spilkovi zakázal jejich hostinec navštěvovat. Spilkova manželka přitom pracovala v hostinci manželů Pourových jako prادلena.; S udáním učiněným na svou osobu měl Bedřich Pour co do činění již o rok dříve. V létě 1938 ho B. Havelka z Obozu udal pro pořádání schůzek sudetských Němců v hostinci Pourových manželky, který navíc ležel v území, kde se toho času prováděli opevňovací stavební akce v rámci budování vltavské linie.... Bedřich Pour totiž pocházel z okresu Jablonec n. Nisou, ale byl české národnosti. B. Havelka se mimo jiné ve své stížnosti pozastavoval také nad tím, jak Pour jakožto bývalý řidič zaměstnaný u elektrických podniků v Praze a v roce 1931 penzionovaný pro nervovou chorobu může řídit motocykl.... Viz NA, PP 1931-1940, sign. 42/P58/288, kart. 1094.

11. Holič

U holiče **Václava Chmátala** v Nechvalicích bylo v sobotu 5. května 1945 veselo. Zprávy o povstání v Praze pronikly éterem i sem na zapadlý venkov, žijící jinak především svým vlastním světem, stranou od „důležitého“ dění. To se nyní mělo změnit. Lidé sice přijímali informace o bojující Praze s obavami, ale zároveň se nemohli ubránit pocitům radosti z blížící se svobody. Tak už je to tady! Konec války a německé okupace českých zemí byl každým okamžikem blíž a blíž. Po dlouhých šesti letech. Není divu, že mnozí v těchto chvílích podléhali euforii. Napětí z očekávání dalších událostí se u nich velmi rychle měnilo v opojné uvolnění, které se někteří již nebáli dávat veřejně najevo – vždyť jim zde na venkově nehrozilo viditelné nebezpečí a svoboda byla tak blízko....

Večer již pokročil, venku se setmělo a holič Chmátal měl co dělat, aby vyhověl přáním svých sousedů, kteří k němu tradičně před nedělí přicházeli, aby se od něj nechali oholit a upravit. Holičovi ruce ani jazyk jako vždy nelenily. Debatovalo se o všem možném. Kromě obyčejných všedních záležitostí se samozřejmě probíraly i události v Praze a snad i proto ještě více než jindy nebylo nouze o legraci.

Tuto pohodu přerušilo hlasité bouchání na dveře a nějaké hlasy kdesi venku. Německé! Holič Chmátal vyšel otevřít, aby mu poté překvapením málem ztuhla krev v žilách. Před holičstvem stálo několik vojenských aut a všude kolem němečtí vojáci! Chmátal nebyl jediný koho se v tu chvíli zmocnil strach. Zastavení početné německé vojenské kolony u holičství pod kostelem totiž zpozorovali i lidé ze vsi a někteří už ve strachu mysleli na útěk do sklepa.

Ještě dříve než osazenstvo holičství si však německých vojáků všiml pan Pohnán, majitel domu, v jehož přízemí měl holič Chmátal pronajaty prostory k provozování své živnosti. Zachoval klid, vyšel ven a dal se s německými vojáky do řeči. Patřil ke starší generaci. Vyučil se pekařem ještě „za Rakouska“, a jak tehdy bývalo zvykem, vyrazil „na zkušenou“ do Vídně. Němčina, které se tam naučil, se mu nyní velmi hodila. Díky tomu se brzy vyjasnil i důvod zastavení kolony. Za všechno mohlo světlo, které prosvítalo oknem holičství přes nekvalitně provedené zatemnění. Kromě toho projíždějící vojáci uslyšeli hlasitý hovor a smích, který je přiměl k prověření situace. Pan Pohnán jim podal podle všeho dostačující vysvětlení. Hovořil ze široka – že se sem chodí mužští z vesnice vždy večer po práci nechat oholit, že se tu běžně klábosí, ale neděje se tím nic protiněmeckého, atd. Vojáci rychle pochopili, ostatně v těchto dnech měli již docela jiné starosti. Jejich

početná kolona se tedy hnula, vyrazila směr Petrovice, aby pokračovala ve své daleké cestě na západ....

Přestože toho večera v Nechvalicích v podstatě k ničemu nedošlo, zastavení silné německé kolony mělo na nechvalické jistý vliv, což se projevilo v následujících dnech. Obzvlášť osazenstvo holičství si toho večera uvědomilo, že ani tady na klidném venkově to s pádem německé moci nebude tak rychlé. Následující dny je o tom přesvědčily.... Nejvíce pak holiče Václava Chmátala. Ten přirozeně nemohl vědět, že jeho otec bude následujícího dne zastřelen německým vojákem při incidentu v nedaleké Rovini.¹⁷¹

Holič je další neopomenutelnou figurkou mající své jasné místo v pestrém koloritu tehdejšího společenského života. Lidé se k němu nechodívali jen oholit a ostříhat, holičství tehdy platilo také za velice důležité „společenské zařízení“. Stejně jako v hospodě, tak i zde se předávaly důležité informace, méně i více závažné „drby“ a „klípky“, ať už všeobecné, regionální či čistě osobní povahy. Holič tak plnil svým způsobem také nemalou zpravodajskou funkci. Kromě toho, že předával dál to, co od jiných slyšel, si lidé u něj mohli zpravidla přečíst i denní tisk.

Německá okupace a válka zasáhla svými důsledky i profesi holiče a kadeřníka, které přinesla mnoho specifických změn. K těm vůbec nejpodstatnějším patřilo zavedení odběrných lístků na mýdlo, přičemž holiči měli svůj vlastní přidělový systém. Lístky na mýdlo totiž dostávali na rozdíl od obyčejných spotřebitelů na svou žádost přímo od okresního úřadu. Ne všechno, co nová doba přinášela, však muselo být negativní. Například sedlčanští holiči ještě dlouho po válce vzpomínali na přítomnost německého vojska ve městě jako na „zlaté časy“. Vojáci obecně a obzvlášť ti němečtí byli oproti civilnímu obyvatelstvu mnohem lepší zákazníci, což se měřilo především výší spropitného. To mnohdy činilo i 400 % skutečné ceny za jim poskytnuté služby.

Realita německé okupace výrazně ovlivnila i výše nastíněný „společensko-informační rozměr“ holičské profese. Každý holič si totiž nyní musel dávat pozor nejen na břitvu, ale snad ještě více na svůj jazyk. Patnáctým březnem 1939 nastalo pro většinu společnosti dlouhých šest let života v permanentní schizofrenii, typické pro celý politický a

---

¹⁷¹ Rozhovor – Anna Černá, 19. 3. 2004, rukopisný záznam výpovědi, osobní sbírka autora. Rozhovor – Anna Černá, 12. 8. 2004, rukopisný záznam výpovědi + audiozáznam, osobní sbírka autora. SOkA Příbram, OŠ Nechvalice, Pamětní kniha, 1928-1961, s. 96-97. Tamtéž, Zápisy o měsíčních učitelských poradách, 1940-1952, 14. květen 1945. OÚ Nechvalice, Kronika obce Nechvalice, 1939-, s. 5.

společenský život, jenž třeal v neustálém rozporu mezi vynucenými vnějšími (oficiálními) projevy a skutečným vnitřním (ilegálním) smýšlením.¹⁷²

Vzhledem ke své uzavřenosti a místním specifickým životním podmínkám platilo **Sedlčansko** i co se týče svého „**myšlenkového světa**“¹⁷³ za, v mnoha ohledech, velice svérázný kraj, uzavřený do sebe před okolním světem, se silným vztahem k tradici a stále silným vlivem katolické víry potažmo církve. Samozřejmě, že i v jednotlivých částech Sedlčanska najdeme v tomto velké rozdíly, např. mezi samotným okresním městem a jihozápadní částí okresu. Celkový zemědělský a katolický ráz Sedlčanska však formoval drtivou většinu místního obyvatelstva k jejímu silnému vztahu k půdě, Bohu, tradici a práci, která byla jedním z hlavních smyslů života místních lidí, prostředkem k zajištění jejich obživy, které nebylo ve zdejší chudém a málo úrodném kraji snadnou záležitostí. Výše uvedená slova nepřímou potvrzuje i samotné politické rozložení sil na Sedlčansku. *Republikánská strana zemědělského a maloroľnického lidu a Československá strana lidová*

---

¹⁷² Holiči měli také specifickou provozní dobu vyplývající především z potřeb jejich zákazníků. V červenci 1941 se usneslo Okresní společenstvo holičů, kadeřníků a vlásenkářů v Sedlčanech na této pracovní době: 8-18 h v pracovní dny (přičemž v pondělí celý den volno), o svátcích 7-12 h a v sobotu 7-22 h. Viz *SOka Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 881, sign. VIII-7-B-26, kart. 278.; Tamtéž, inv. č. 954, č. j. 35.717/39, kart. 305. Tamtéž, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan, 1944, s. 26.*

¹⁷³ „Rekonstruovat“ „myšlenkový svět“ každé doby je samozřejmě nemožné. Každý pokus o jeho „konstrukci“ opírající se o historické prameny však má smysl. Na nějaký podrobnější a exaktnější pokus o **vystižení „myšlenkového světa“ Sedlčanska v období protektorátu** zde není prostor, z části také proto, že jakákoli taková snaha je náročná na podrobné využití dostupných historických pramenů, jejichž množství i informační obsah jsou výrazně omezeny. Následující řádky proto obsahují spíše několik mikrohistorických postřehů a myšlenek, které snad zaznívaly právě z úst tehdejších lidí sedících na holičské židli, a kterým právě díky prostřednictvím historických pramenů můžeme i dnes naslouchat. Těmto hlasům tehdejší doby jsem se snažil nastavit uši a pokusil se je co možná nejuvěrněji převyprávět. Některé z nich se drze staví proti našim vžitým, ale od tehdejší skutečnosti velmi vzdáleným, a tedy v podstatě klamným představám. Mimo jiné můžeme zjistit, že názory mající své místo v myšlenkovém světě protektorátního období, které byly po válce označeny za fašistické, aktivistické, kolaborantské, apod., a i nám se dnes mohou zdát „extrémní“, rozhodně nemusely být ve své době vůbec ojedinělé....

Bez jakékoli šance na vyčíslení a poměření všech možných názorových a myšlenkových typů, bez možnosti přesnějšího zachycení jejich vývoje a s vědomím jejich nejednoty bylo v následném výkladu postupováno chronologicky, a zároveň bylo nutně použito víceméně neurčitého zevšeobecnujícího měřítka, samozřejmě s jasným vědomím toho, že každý člověk je, i co se týče svého „myšlenkového světa“, originálním, samostatným a v podstatě nevystihnuteľným subjektem....

zde tradičně dosahovaly v celorepublikovém kontextu výrazně nadprůměrných volebních výsledků. To samé platí i o *Národní obci fašistické...* (viz *Příloha 23*).

Na formování „myšlenkového světa“ každého jedince se svou různou měrou podílí celá řada vlivů. Od tradice a rodinného zázemí, přes výchovu a vzdělání, apod., až po **činnost sdělovacích prostředků**. Co se týče „nejaktuálnějšího“ sdělovacího prostředku tehdejší doby – rozhlasu – jeho vliv v případě Sedlčanska omezovala výrazně nízká elektrifikace této oblasti. Elektrický proud byl k roku 1943 zaveden ani ne do poloviny obcí a navíc jen částečně. Ještě v roce 1947 byl celý politický okres elektrifikován pouze z 27 %! Velká část místních rozhlasových přijímačů tak musela být nutně napájena akumulátory. Počet rozhlasových koncesionářů ve vztahu k počtu místních obyvatel byl v politickém okrese Sedlčany v kontextu českých zemí jedním z vůbec nejnižších. „Aktuální“ zprávy tak zvláště do mnoha odlehlých vesnic přicházely stále prostřednictvím lidí, kteří pracovali mimo místo svého bydliště, poštou nebo denním tiskem. Kromě celostátních deníků jako *České slovo*, *Národní politika*, atd. poskytoval obyvatelstvu informační rozhled také regionální měsíčník *Rolnické listy*, vydávaný *Okresním hospodářským spolkem v Sedlčanech*.¹⁷⁴

Sdělovací prostředky a veškerá informační činnost byly kontrolovány a regulovány různými prostředky již dříve, ovšem zásadní změna nastala se začátkem německé okupace.

---

¹⁷⁴ Kulíková, Jarmila – Polák, Stanislav: *Okresní národní výbor v Sedlčanech 1945-1960, Dílčí inventář, 1969, s. 7.*; V květnu 1943 probíhala akce přidělování rozhlasových přijímačů obcím od zemského úřadu. 104 obcí ze 106 uvedlo, že přijímač dosud nevlastní, 46 obcí, že jsou elektrifikovány a 76, že jsou schopny uhradit cenu přijímače 2 365 K ze svého rozpočtu. Viz *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 582, sign. 398/43, kart. 42.*; *Tamtéž, inv. č. 962, kart. 312, Zprávy okresního školního inspektora o inspekcích a stavu školství v okrese 1943.*; V celém českém kontextu patřil politický okres Sedlčany k oblastem s vůbec nejmenším rozšířením rozhlasových přijímačů. Nárůst počtu koncesionářů přijímacích radiofonních stanic se navíc v druhé polovině období německé okupace zbrzdil. Jejich počet vždy k 31. 3. daného roku doplňuje za lomítkem i počet koncesionářů na 100 bytových stran (jednotek): r. 1941 – 2 977/24, r. 1942 – 3 417/28, r. 1943 – 3 669/31, r. 1944 – 3 776/29. Jen v Sedlčanech bylo zapsáno ke konci r. 1941 538 rozhlasových koncesí. O rok později 535. Viz *Statistická ročenka protektorátu Čechy a Morava, roč. 1942, s. 103, 323. Tamtéž, roč. 1943, s. 88. Statistisches Jahrbuch für das Protektorat Böhmen und Mähren, Jahrgang 1944, s. 9. SOKA Příbram, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan II, 1941-1942, s. 15.*; *MÚ Sedlec- Prčice, Pamětní kniha obce Nových Dvorů, 1925-1978, s. 122. SOKA Příbram, AO Chválov, Pamětní kniha pol. obce Chválovské, 1926-1961, s. 125. OÚ Vysoký Chlumec, Pamětní kniha obce Pořešic, 1924-2002, s. 73.*; *Smrčka, Vít: Vývoj časopisectví na Sedlčansku 1885-1948. VSP 16, 1979, s. 148-151. SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 232, Seznam osob oprávněných k prodeji novin a časopisů, 1937-1942. Tamtéž, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan II, 1941-1942, s. 87.*

Jako všechna informační zařízení tak i veškerý tisk podléhal naprosté kontrole okupantů a postupně byl glajchšaltován a redukován podle jejich představ a záměrů. Později také z úsporných důvodů. Kontrola zasahovala až do nejnižších pater jakékoli informační a osvětové činnosti. Texty projevů a přednášek pořádaných různými organizacemi a spolky se musely předem předkládat okresnímu úřadu ke schválení.¹⁷⁵

Oficiální propaganda na obyvatelstvu požadovala i různé víceméně vynucené projevy veřejného mínění, které měly demonstrovat jeho ztotožnění se s německým válečným úsilím a říšskou myšlenkou. K všedním záležitostem patřilo povinné vyvěšování vlajek při příležitosti výročí začátku německé okupace, narozeninách Vůdce Adolfa Hitlera, při oslavách vítězných tažení německých armád a jiných významných dnech. Protektorátní a říšskou a národní vlajkou se většinou zdobily jen budovy úřadů, škol a jiných veřejných institucí. Záleželo na daném místě, ale většinou se samotní občané vyvěšování vlajek nijak neúčastnili, a to z prozaického důvodu – žádné vlajky totiž neměli. Ze strachu či z horlivosti si někteří vlajky chtěli pořídit, ovšem znemožnil jim to všeobecný nedostatek textilních látek. Obchodníci v takovýchto případech dávali lidem potvrzení, že látky skutečně nejsou k dostání. Ze stejného důvodu skončilo v politickém okrese Sedlčany ještě v roce 1940 v podstatě fiaskem i nařízené vyvěšování vlajek na úřadech, školách a jiných veřejných budovách v rámci oslav vítězného tažení německých armád ve Francii. Většina obecních úřadů, škol i farních úřadů tehdy dosud nevlastnila jak protektorátní tak říšskou a národní vlajku, byť si ji mnohé tyto instituce již dříve objednaly.¹⁷⁶

---

¹⁷⁵ Doležal, Jiří: *Česká kultura za protektorátu. Školství, písemnictví, kinematografie*. Praha 1996, s. 16. Tomáš Pasák, *Soupis legálních novin, časopisů a úředních věstníků v českých zemích z let 1939-1945*, Praha 1980.; Také v obsahu regionálních Rolnických listů se postupem času stále více prostoru věnovalo nacistické propagandě, zprávám o německých válečných úspěších a vsudypřítomným výzvám k „pocitivé práci“. V roce 1942 byl snížen počet stran jednoho čísla z 8 na 6 a v červnu téhož roku bylo jejich vydávání z úsporných důvodů úplně zastaveno. Viz *Rolnické listy*, roč. 55-58, 1939-1942. Smrčka, Vít: *Vývoj časopisectví na Sedlčansku 1885-1948*. VSP 16, 1979, s. 151.; *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945*, inv. č. 866, sign. VII-16-C, kart. 273.

¹⁷⁶ *Okresní věstník politického okresu Sedlčany*, roč. 1940, č. 3, 17. *Tamtéž*, roč. 1941, č. 2, 12. Říšská a národní vlajka měla přednostní postavení a vztyčovala se tedy vpravo od protektorátní (z pohledu budovy); *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945*, inv. č. 579, sign. 868/40, kart. 35b, zprávy četnických stanic. *Tamtéž*, *AO Svatý Jan, Pamětní kniha obce Svatý Jan, 1923-1986*, s. 105.

Poměrně lépe už v tomto ohledu dopadly předčasné oslavy německého vítězství na východě. V létě 1941 tak i veřejná místa ve městech a větších obcích v politickém okrese Sedlčany povinně zaplavily nápisy „V“ (victoria) a „*Německo vítězí na všech frontách pro Evropu*“ v rámci akce uskutečněné na počest úspěšného tažení německých vojsk.¹⁷⁷

Rozměru takovýchto oficiálních akcí nemohly na Sedlčansku dosáhnout víceméně sporé letákové akce odbojových skupin, které tak měly na obyvatelstvo politického okresu Sedlčany s největší pravděpodobností opravdu velmi nepatrný vliv, a to právě kvůli jejich téměř nulovému výskytu. Rozšiřování ilegálních letáků se na Sedlčansku do svého zatčení dne 3. června 1939 věnoval dělník Václav Müller z Chlumu, respektive samoty Ústí u Živohoště. V rámci ilegální akce bývalého *Svazu mladých při KSČ* se jemu a jeho spolupracovníkům podařilo obstarat potřebný technický materiál, jehož pomocí měli zhotovit letáky, které poté kromě Sedlčanska rozšiřovaly především na Benešovsku a Vlašimsku.

Asi k nejvýznamnější letákové akci na Sedlčansku došlo na začátku července 1943, kdy byly v mnohatisícovém nákladu vydány a dále rozšiřovány letáky vyzývající k odporu obyvatelstva proti chystanému vysídlení dalších oblastí v souvislosti se zřízením vojenského cvičiště SS. Konkrétní rozšíření a dopad této akce na území Sedlčanska je však nezodpovězenou otázkou.

K nárůstu počtu letákových akcí a zvýšení jejich významu tak na Sedlčansku došlo pravděpodobně až na samém konci okupace. Letáky s obsahem nepřátelským nacistickému režimu se vyskytly například v noci na 9. března 1945 na několika domech a telegrafních sloupech v Sedlci. Kromě letáků odbojových organizací se během války zřídka objevovaly také letáky shazované spojeneckými letadly. Ty však byly navíc často určeny zejména německým vojákům.¹⁷⁸

Nejdostupnější a zároveň nejčastěji využívanou možností jak získat jiné než oficiální informace byl **poslech zahraničního rozhlasového vysílání** z Londýna a Moskvy, který

---

¹⁷⁷ *Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 671/41, kart. 306.*

¹⁷⁸ *AKPR, KPR, D, inv. č. 1303, č. j. D 5341/39, kart. 237. Pasák, Tomáš – Čondl, Karel: Čeští učitelé v protifašistickém odboji 1939-1945. Praha 1978, s. 209. Velfl, Josef: Cesty ke svobodě. Příbram 1987, s. 57. MM Sedlčany, D 257, 2. světová válka – Příbramsko, období okupace, odboj, vystěhování, s. 2.; Nykodým, Jaroslav: Sedlecko za války i v odboji 1939-1945. Sedlec 1947, s. 27.; SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 578, sign. 650, 686/39, kart. 33.*

byl již koncem března 1939 zakázán. Každý sice pamatoval, že poslech „ciziny“ se může trestat i smrtí, ovšem zvědavost, touha vědět, jak se vyvíjí situace na frontách, byly mnohdy silnější než strach z prozrazení. V sedm hodin večer tak lidé shromáždění v kruhu svých rodin, známých či sousedů s napětím očekávali londýnskou znělku „tatatatáá... Volá Londýn. Slyšte x-té vysílání československých zpráv, které vysílá britský rozhlas na vlně...“ Ten, kdo si vybral k návštěvě druhých právě tuto hodinu, byl všeobecně pokládán za nevychovence, tedy pokud nepřišel také poslouchat.¹⁷⁹

Poslech ciziny, neboli „Kroměříže“ (lidový humor – „kromě Říše“) a šeptanda se v průběhu války staly i na Sedlčansku navzdory místním nepříznivým podmínkám poměrně velmi rozšířenými jevy. Svědčí o tom i četné případy udání a zatýkání, přičemž drtivá většina udání naštěstí neměla dohru. Vzhledem k malému rozšíření rozhlasových přijímačů se lidé scházeli k poslechu zahraničního rozhlasu i ve třiceti. O to důležitější byla jejich vzájemná důvěra. Zprávy se šířily mezi lidmi „šeptandou“ a každý si musel dávat pozor na ústa – jednak co jimi říká a hlavně před kým. Často se stalo, že člověku něco „ujelo“, a ten pak jen v obavách čekal na to, kdy si pro něj přijde gestapo.

Ne každý člověk a majitel rozhlasového přístroje však měl zájem poslouchat „cizinu“. Někdy chyběla i nálada – po celodenní práci na poli ještě každý večer navzdory únavě ladit vlny. Elektrický proud nebyl do mnoha míst zaveden a přístroje na akumulátory často nebyly schopny dosáhnout takového výkonu, aby bylo možné slyšitelně naladit zahraniční vysílání, které bylo navíc rušeno. Okupační režim se snažil vlivu nepřátelské propagandy čelit povinným vymontováním zařízení na příjem krátkých vln z přijímačů v březnu a dubnu 1943, protože zahraniční rozhlas vysílal právě na krátkých vlnách. „Zlaté české ručičky“ a lidská vynalézavost si však i s tímto poradily, většinou za pomoci různých drátků. Jakákoli zpráva o německých porážkách, kterých v druhé polovině války stále přibývalo, většinu místních lidí povzbuzovala a dávala jim naději. Stejně jako nezapomenutelné proslovy Jana Masaryka či Prokopa Drtiny, alias „Pavla Svatého“.¹⁸⁰

---

¹⁷⁹ MÚ Sedlec-Prčice, *Pamětní kniha města Prčice, 1885-1957*, s. 211-212. Rozhovor – Stanislav Kofroň, 30. 10. 2006, rukopisný záznam rozhovoru, s. 1. SOKA Příbram, AO Kamýk nad Vltavou, *Pamětní kniha I, 1845-1950*, s. 101. Tamtéž, AO Obděnice, *Pamětní kniha obce Obděnice, 1924-1971*, s. 113.

¹⁸⁰ MM Sedlčany, SP 205, *Vzpomínky Marie Bosákové rozené Peštové ze Sedlčan*, s. 6. Gazukina, Kateřina – Pašková, Markéta: *Život na venkově v období protektorátu. Seminární práce. 2005 (uložena v SOKA Příbram)*, s. 14, 21. SOKA Benešov, AO Velké Heřmanice, *Pamětní kniha I, 1923-1949*, s. 141. SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 580, sign. 589/41, kart. 36. Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: *Velké dějiny země Koruny české XV.b. Praha – Litomyšl 2007*, s. 197. SOKA Příbram, AO Svatý Jan, *Pamětní kniha*

Také proto byl poslech zahraničního rozhlasu skutečně velkým lákadlem. Návštěvníci hostince hoteliéra Matěje Břečky v Sedlci poslouchali „cizinu“ dokonce veřejně! Dne 20. března 1940 Břečku a další dva občany ze Sedlce vyslýchalo kvůli této věci gestapo. Tehdy však ještě odjelo s nepořízenou. V červnu 1942 přijela do Sedlce pro změnu německá kriminální policie z Tábora, aby vyslechla několik zaměstnanců místního okresního soudu, kteří měli, jak jinak než podle anonymního udání, poslouchat zahraniční rozhlas a šířit jeho zprávy mezi obyvatelstvem. Také v listopadu téhož roku bylo podobně vyslechnuto několik dalších občanů, ale i nyní se vše omezilo jen na jejich „dobrovolné odevzdání“ rozhlasových přijímačů.

Ne vždy to však dopadlo tak dobře. Na jaře 1944 byla zatčena skupina téměř 50 občanů, kteří se scházeli k hromadnému poslechu „ciziny“ v budově Baťovy filiálky v Jankově u obchodníka Červa. Jejich udání měl na svědomí proslulý trojlístek konfidentů gestapa – zaměstnanec okresního velkostatku v Jankově Vladislav Mrákota a jeho komplici Kuliš a Otradovetz, kteří podivné noční dění v bytě obchodníka Červa již delší dobu sledovali. Pro organizování hromadného poslouchání cizího rozhlasu vyšetřovalo gestapo již v roce 1942 i Bohumila Nešlehu, malíře pokojů z Votic. Později mělo zprávy, že v této věci Nešleha pokračuje a že se kolem něj utváří odbojová skupina ukrývající partyzány a zbraně. K hromadnému zatýkání jejích členů však gestapo takticky přistoupilo až na jaře 1945 (viz kapitola *Partyzán*).

Dne 17. července odpoledne přijeli příslušníci gestapa i do Doubravice nedaleko Sedlčan. Pro poslouchání cizího rozhlasu a rozšiřování jeho zpráv si odvezli s sebou Jaroslava Tůmu. Všem ostatním, kteří se zde k poslechu hromadně scházeli, zatrnulo. Jejich obavy se naplnily, když se gestapo druhého dne vrátilo. Celkem bylo zatčeno šest lidí a brzy se podařilo určit i jistou ženu, která měla všechny na svědomí. Četníci z Kosovy Hory doubravické občany před jejími udavačskými dopisy již dříve varovali. Jeden z dopisů se však bohužel nakonec dostal do rukou benešovského gestapa, a poté následoval rychlý proces. Všichni zatčení byli později převáženi z Tábora do Drážďan, kde se s nimi měl konat soud. Díky ničujícímu náletu spojeneckého letectva však nakonec zůstali až do konce války v Pankrácké věznici v Praze.

---

obce Svatý Jan, 1923-1986, s. 106. Tamtéž, AO Technič, Pamětní kniha obce Technič, 1922-1953, s. 113. Tamtéž, AO Orlické Zlákovice-Klenovice, Pamětní kniha obecní, 1922-1957, s. 104.

Kvůli stejnému provinění byl dále zatčen například kartáčník Hampl ze Sedlčan. Mnohdy spíše díky štěstí než opatrnosti si všeobecně rozšířené poslouchání cizího rozhlasu nevyžádalo další zatýkání a případné oběti.¹⁸¹

Skutečně zásadní událostí ovlivňující „myšlenkový svět“ české společnosti doby protektorátu byl **Mnichov 1938**. Bez uvědomění si důsledků tohoto pro celou českou společnost zásadního otřesu, předělu a zlomu, nelze pochopit ani následující období německé okupace. Mnichov se stal skutečně živým a bolestivým traumatem, probudil v lidech pocity potupné zrady, ponížení, ale na druhou stranu také jejich sebereflexi. Příčinu krize a mnichovské potupy mnozí spatřovali v dvacetiletém období politických sporů, nesvornosti a nejednoty. Mnichov přinesl mimo jiné i maximální nenávist k sudetským Němcům, zášť ke „spojencům“, „kteří nás prodali“, a také nedůvěru k politickým představitelům svého národa a k Benešovi, který „dobře zaopatřen uletěl....“ To se však mělo postupně měnit....

Pokud bychom se z perspektivy „malého“ venkovského člověka podívali již na samotný průběh mobilizace v září 1938, neviděli bychom jen bezproblémový průběh, nadšení, statečnost a odhodlání bránit vlast. Všimli bychom si i reálného a přirozeného strachu z války, slyšeli bychom pláč zaznívající z mnohých domácností, jejichž živitel snad navždy opouští svou rodinu, museli bychom pochopit snad „nevlastenecké“ ale pro zemědělské obyvatelstvo zásadní starosti typu, „*kdo sklídí brambory, když jsou muži ve válce....*“ Přes tradiční lidskou nechuť k jakékoli válce, která obzvlášť venkovskému lidu „*přináší bídu*“, odcházeli i muži ze Sedlčanska povolání k obraně své vlasti celkově statečně a odhodlaně. I místní lidé si vytvořili k Československu silný vztah. Proto se někteří vojáci vraceli domů spíše zklamáni, že nedošli cíle, za který rukovali.

Po bitvě, která se nakonec navíc ani nekonala, byl každý generálem. S odstupem času tak převažovaly spíše hlasy kritizující mobilizaci jako takovou. „*Byla zbytečná. Na papíru to sedělo, ale v praxi to padlo.*“ Absence mužů a koní navíc zpozdila a

---

¹⁸¹ Nykodým, Jaroslav: *Sedlecko za války i v odboji 1939-1945. Sedlec 1947, s. 12-14. MÚ Sedlec-Prčice, Kronika města Sedlce, 1842-1980, s. 527. Charvát, Jaroslav a kol.: Podblanicko proti okupantům. Benešov 1966, s. 130-132. SOKA Příbram, ONV Sedlčany, 1945-1960, inv. č. 78, sign. 443/45, kart. 1. SOA Třeboň, MLS Tábor, 1945-1948, sign. LS 52/48. Tamtéž, sign. LS 49/45. SOKA Příbram, AO Libíň, Pamětní kniha obce Libíň, 1922-1976, s. 45-48. MM Sedlčany, D 260, Josef Tůma. SOKA Příbram, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan, 1941-1946, s. 312.*

zkomplikovala podzimní práce. Na druhé straně nutno podotknout, že s nimi na mnoha místech pomáhali právě vojáci a k tomu, že se vše nakonec stihlo, pomohlo i hezké a příznivé podzimní počasí. Kritických hlasů přibýlo zvláště poté, co se demobilizovaní koně mnohým vrátili nemocní a práce neschopní a jako vrchol všeho ještě vypukla epidemie slintavky a kulhavky, kterou do obcí zavlekly právě československé vojenské jednotky. Celkově klidně prý mobilizace proběhla právě proto, že „*lidé stejně dopředu tušili, že to špatně dopadne, neboť věděli, kdo republiku vede.*“ Podle nich za vše mohla všeobecná nespravedlnost a nepoctivost, na kterou vždy nejvíce doplatí právě „malý“ český člověk, a ti nahoře, kteří myslí jen na sebe a na moc, se mají stále stejně dobře.

Některé obce zažili i svou nepěknou zkušenost se samotnými československými vojáky. Například v Dublovicích později ve zlém vzpomínali na nemravné a pokleslé chování jedné roty Masarykova pluku č. 5, tzv. „*Pražských dětí*“, která byla ubytována v obci od 11. do 13. října a jejíž příslušníky místní nazvali „*žižkováckými bolševiky*“. Navíc za několik měsíců mohli jejich chování srovnávat s německými vojáky, kteří se chovali „*velmi slušně*“ a někteří navštívili i nedělní bohoslužbu v kostele....¹⁸²

Nedůvěra k vedení státu a obavy z očekávání dalšího vývoje do jisté míry pokračovaly i v době druhé republiky. Snad proto někteří již tehdy spatřovali jediné východisko z této bídy v dobrých vztazích s Německem, „*s velkým a nejbližším sousedem, který má budoucnost a kterému se nelze vyhnout*“.

Z těchto důvodů tak mnozí smířlivě přijali i německou okupaci a **zřízení Protektorátu Čechy a Morava**, v kterém viděli i kýžené nastolení pořádku. Lidé se o německé okupaci dozvěděli z rádia a přistupovali k ní většinou zdrženlivě, očekávali, co se bude dít. Mnohé však okupace opravdu bolestně zasáhla, „*jako by pochovávali drahého zesnulého*“. I otrlým mužům tehdy před jejich sousedy tekly po tvářích slzy.... S pocity zmaru a strachu o budoucnost českého národa ladilo již samotné nevlídné počasí tehdejších dnů. Ne všichni však zatínali nenávistí pěsti, plakali zlostí a slibovali ještě více nenáviděným Němcům pomstu. Někteří celou státoprávní změnu hodnotili i slovy

---

¹⁸² *Tamtéž, FÚ Dubovice, Pamětní kniha fary Dublovické, 1935-1977, s. 41.* V kronice je uvedeno asi mylně datum ubytování 11. – 13. září.; *Rozhovor – Stanislav Kofroň, 16. 10. 2006, 30. 10. 2006, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora. Rozhovor – Marie Pudilová, 29. 2. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, osobní sbírka autora.*

vyjadřujícími naději v lepší vývoj: „*Tak máme protektorát. Snad to bude tak lepší, spravedlivější, více demokracie.*“ Až čas jim ukázal, jak hluboce se mylili.¹⁸³

Německá okupace rozdělila českou společnost podle toho, jak se kdo k celé této státoprávní změně postavil. Mezi kolaborací, odbojem a neangažovaným středem nelze vést jasnou dělicí čáru. Samozřejmě že i v případě Sedlčanska byla jasně nejpočetnější skupina těch neangažovaných. Z dobových kritických hlasů mívajících do vlastních řad vyplývá, že počet těch, kterým německá nadvláda především v počátečním období nijak nevadila, byl skutečně značný. Patřili mezi ně zejména lidé „*vlažných národních charakterů*“, kteří by klidně šli s Němci a starali se vždy především o své soukromé záležitosti a o to „*kolik se dá vydělat*“, než o politické souvislosti. Zvláště na venkově si přitom mnozí během války vydělali opravdu dost....¹⁸⁴

Přestože se drtivá většina společnosti aktivně nezapojila do odbojového hnutí, neznamená to, že se jí netýkala do jisté míry plošná nacistická perzekuce a jí vyvolávaný všudypřítomný strach. Díky němu lidé zastávající odmítavý postoj k protektorátnímu režimu své protiněmecké smýšlení vyjadřovali většinou pasivním a nepostižitelným způsobem, třeba tím, že odevzdávali do sbírek pro německé vojáky roztrhané svetry. Co se týče nějakých protiněmeckých vystoupení bylo Sedlčansko celkově klidným místem, a to i během prvních měsíců okupace a rovněž i během bouřlivého podzimu 1939. Jednou z mála výjimek se stal incident v Kosově Hoře, kde místní omladina strhla německou vyhlášku a místo ní vyvěsila leták namířený proti okupantům. Věc se vyšetřovala a byli kvůli ní zatčeni dva občané, kteří se však již za několik dnů dočkali propuštění na svobodu.

Snad k jediné hromadné politické manifestaci proti okupačnímu režimu na Sedlčansku došlo v den svátku sv. Václava 28. září 1939 nedaleko Ostromeče. Stovky osob se zde zúčastnily slavnosti, během níž živohošťský farář P. Josef Semrád vysvětil na skalní vyhlídce nad Vltavou kamenný kříž, mající upomínat na neveklovského rodáka opata Zavorala. Celé setkání přitom již od samého počátku získalo i politický rozměr. Během své

---

¹⁸³ OÚ Vysoký Chlumec, *Pamětní kniha obce Hrabří, 1914-2002*, s. 60. OÚ Štětkovice, *Pamětní kniha obce Štětkovice, 1924-*, s. 39. SOKA Příbram, *AO Horní Hbity, Pamětní kniha, 1934-1942, nestr. Tamtéž, AO Drevníky, Pamětní kniha obce Drevníky, 1930-1979*, s. 31. *Tamtéž, AO Chraštica, Pamětní kniha obce Chraštica, 1914-1939*, s. 37. SOKA Benešov, *AO Velké Heřmanice, Pamětní kniha I, 1923-1949*, s. 132. SOKA Příbram, *AO Technič, Pamětní kniha obce Technič, 1922-1953*, s. 104.

¹⁸⁴ *Tamtéž, AO Orlické Zlakovice-Klenovice, Pamětní kniha obecní, 1922-1957*, s. 97.

cesty na Ostromeč prý lidé z Neveklova zpívali v autobuse verše slovanské hymny: „*Rus je s námi, kdo proti nám, toho Perun smete!*“¹⁸⁵

Sedlčansko jinak tradičně stálo mimo jakékoli důležité dění. Vláda se měnila v Praze a zde na venkově byla většina lidí zvyklá brát to, co je. Místní lidé tak většinou jen v podstatě pasivně doufali ve vítězství spojenců, v porážku nenáviděných a zvýhodňovaných Němců a s radostnou nadějí se dozvídali o úsilí československého zahraničního odboje o obnovu ČSR. V neustálé schizofrenii mezi vnějšími projevy a vnitřním smýšlením se lidé uzavírali do svého osobního mikrosvěta, jež tvořila jejich práce, rodina a blízcí. Jejich každodenní život tak zpravidla kráčel prací a všedními starostmi a o politické věci lidé veřejně neprojevovali zájem, což však už neplatilo o jejich otevřeném vyjadřování nespokojenosti se zásobovací situací.¹⁸⁶

Složitá a předchozím vývojem formovaná specifická povaha „českého člověka“ procházela v době německé okupace opravdu těžkou zkouškou a mnohde bohužel neobstála. „*Našli se také lidé dobří, ale těch nebylo mnoho. Žně měli chytráci a lidé nesvědomití a falešní.*“ Šmelinaření a udavačství kvetlo, zalévané všudypřítomnou lidskou závistí. Někde však právě tato těžká doba okupace dokázala lidi semknout a přinutila je zapomenout na dřívější neshody, aby si na ně po jejím konci zase vzpomněli. Vždy záleželo na konkrétní atmosféře a kvalitě mezilidských vztahů v daném místě.¹⁸⁷

Postoje obyvatelstva se postupem času měnily v závislosti na současné politické, společenské, ale i hospodářské situaci, a také podle válečného vývoje na frontách. Těžký políček ušředřila víře v blízký konec německé okupace porážka Francie a další německé úspěchy, vyvolávající v obyvatelstvu pocity zmaru a malomyslnosti. Jiskra naděje všech doufajících v německou porážku svitla po neúspěchu Němců v bitvě o Británii a především **po německém útoku na Sovětský svaz**, který přirozeně vzbudil v obyvatelstvu tradiční panslavistické nálady i reminiscence na Napoleonovo tažení. Právě velký Sovětský svaz

---

¹⁸⁵ Němec, Jiří: *100 let TJ Sokol Kosova Hora. Kosova Hora 2006*, s. 24. Gazukina, Kateřina – Pašková, Markéta: *Život na venkově v období protektorátu. Seminární práce (uložena v SOkA Příbram)*. 2005, s. 21. SOkA Příbram, AO Svatý Jan, *Pamětní kniha obce Svatý Jan, 1923-1986*, s. 108. Škorpil, Bohumil: *Paběrky. Reportážní vzpomínky z Neveklovska, Sedlčanska a Podbrdsk z let 1938-1945. Příbram 1948*, s. 87-88.

¹⁸⁶ SOkA Příbram, *OkÚ Sedlčany, 1855-1945*, inv. č. 578, sign. I.136/39, kart. 33.

¹⁸⁷ *Tamtéž*, AO Cetyně, *Pamětní kniha obce Cetyně, 1935-2002*, s. 18-19. *Tamtéž*, AO Jesenice, *Pamětní kniha obce Jesenické, 1923-1972*, s. 75. *Tamtéž*, AO Chraštice, *Pamětní kniha obce Chraštic, 1945-1980*, s. 14.

mohl podle lidí nenáviděné Němce porazit. Víra v porážku společného nepřítele spojovala lidi různých ideologických, politických a jiných názorů – tedy i komunisty s těmi, kteří režim v Sovětském svazu i nadále odmítali. V okamžiku, kdy Němci stáli před Moskvou, však naděje již sotva doutnala. Následný obrat ve válce přinesl novou naději. Víra v německou porážku s pokračujícími německými neúspěchy sílila a v pozdějším průběhu války o ní až na úplné výjimky nikdo nepochyboval. Po německé porážce u Stalingradu uspořádala například skupina vesničanů na Vratkově k oslavě této radostné události improvizovanou taneční zábavu.¹⁸⁸

Pomyslný jazýček vah se postupem doby přikláněl zcela jasně na sice pasivní, zdrženlivou, opatrnou, ale vnitřně jasně protiněmecky naladěnou část obyvatel. Tato změna souvisela i s tím, jak lidé postupně vstřebávali dopady celého dosavadního vývoje – plošnou nacistickou perzekuci, neustálé zvýhodňování Němců, první vlnu represí, zatýkání, věznění, popravy, teror **heydrichiády**, vyhlazení Lidic a Ležáků, atd. Téměř celá česká společnost si v době německé okupace musela zvykat na všudypřítomnou psychózu strachu, neustálý život v přetvářce a pokrytectví, který mimo jiné nepřímě vedl k její pozdější demoralizaci. Lidé zakoušeli život v atmosféře, kdy se člověk snadno dostával do situací, ve kterých chybělo málo k tomu, aby skončil ve vězení, v koncentračním táboře nebo před popravčí četou. Plody tohoto německého panování v českých zemích pomalu ale jistě dozrávaly, v mnohých až v absolutní nenávist vůči Němcům, a každým dnem se blížil kýženě očekávaný okamžik sklizně....

Nutno říci, že českou společnost v jejím postupně jasně převažujícím protiněmeckém postoji silně utvrzoval již samotný příznivý vývoj války, blížící se německá porážka a úspěchy československého zahraničního odboje. Toto celkové procitnutí ve vztahu k Němcům se však u mnohých dostavilo až velmi pozdě, u některých až na samém konci války a u jiných vůbec. Nepatří mezi ně jen fašisté, aktivisté, či přímí „kolaboranti“, z nichž mnohé najdeme i na Sedlčansku. Spektrum i počet lidí, kteří sympatizovali s protektorátním režimem, se zdá být mnohem širší a větší, bez jakýchkoli možností ho změřit.

Víru ve vítězství spojenců tak nemohla zvrátit ani **antibolševická propaganda**, jedna z posledních německých zbraní. Strašení kolchozy a bolševiky mohlo mít v prostředí

---

¹⁸⁸ *MM Sedlčany, D 260, Linhart. Zdeněk: Vzpomínky a úvahy ze života vesnického člověka. SOkA Příbram, AO Vysoký Chlumeč, Pamětní kniha, 1923-1944, s. 164. Tamtéž, AO Orlické Zlázkovice-Klenovice, Pamětní kniha obecní, 1922-1957, s. 99, 102, 104, 109.*

katolického a zemědělského Sedlčanska úspěch, zrno celé této snahy zde však mohlo skutečně vzklíčit až hodně let po válce.... Víra v porážku nacismu byla u drtivé většiny lidí mnohem silnější a právě Sovětský svaz bez ohledu na celý bolševický režim mohl Němce a jejich snad ještě více zvrácenější režim porazit. Někteří se údajně nechávali slyšet, že by si radši nechali vzít majetek, hlavně at' je mír.¹⁸⁹

Také na Sedlčansku se tedy před Vánocemi 1943 rozšiřovaly plakáty „*Zachvátí-li Tě – zahyneš!*“, které měly být viděny na všech veřejných místech. V rámci celostátní akce ministerstva lidové osvěty se konala dne 26. května 1944 ve Voticích beseda, na které vystoupili čtyři občané českého původu, žijící dlouhá léta v Sovětském svazu. Ačkoli bylo celé setkání hodnoceno jako úspěšné, jeho větší vliv na obyčejného člověka limitovalo už jeho samotné pojetí a organizace. Pozvánku od okresního hejtmana na něj dostalo jen 70 představitelů veřejného života z okresu, a to navíc pouze z Votic, a nakonec se dostavilo pouze 57 pozvaných hostů. *Veřejná osvětová služba* pak sice ve stejném duchu pořádala v některých obcích přednášky, které se těšily velké návštěvnosti, neboť na ně byli lidé zváni číslovanými pozvánkami, ale rovněž nemohly dosáhnout příznivých výsledků ve snaze o vzbuzení antibolševických nálad. Alespoň v horizontu konce německé okupace....¹⁹⁰

Velký posun v uvažování místních lidí a v jejich celkovém postoji k Němcům a nacistickému režimu přišel s **vystěhováním části Sedlčanska kvůli zřízení cvičiště SS**. Do té doby mimo jakékoli důležité dění stojící Sedlčansko nyní v plné míře zakusilo negativní důsledky německé okupace a války. Není divu, že vystěhovaní spojovali víru v porážku Němců s nadějí na návrat do svých domovů. Na vlastní kůži poznali, co by pravděpodobně následovalo v případě německého vítězství v rámci celých českých zemí. Až po válce mohli lidé získat jasnější informace o tzv. „*řešení české otázky*“, o tom, co do té doby jen tušili – že případné vítězství Němců by znamenalo konec českého národa. Právě vystěhování části Sedlčanska radikalizovalo celkovou náladu mnohých místních

---

¹⁸⁹ *Rozhovor – Stanislav Kofroň, 30. 10. 2006, rukopisný záznam rozhovoru, s. 6-7.*

¹⁹⁰ *SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 582, sign. 748/43, kart. 43. Tamtéž, inv. č. 583, sign. 291/44, kart. 44. Setkání ve Voticích, které trvalo od 19.30 do 22.15 bylo už od samého počátku prezentováno jako uvolněné a otevřené jakýmkoli dotazům. Mělo především vysvětlit rozpor mezi vojenskými úspěchy SSSR a jeho obrovským materiálním nasazením a bídou obyvatelstva. Po úvodní zdrženlivosti se rozpoutala poměrně živá diskuse.; *Tamtéž, AO Krásná Hora n. Vlt., Pamětní kniha obce Krásná Hora n. Vlt., (1941)1946-1956, s. 41. Rozhovor – pí Jiroušková, 3. 11. 2006, přepis rozhovoru, sbírka autora, s. 1.**

obyvatel, což se pravděpodobně jistou měrou odrazilo i v průběhu revolučních dnů v květnu 1945.¹⁹¹

Lidé ze cvičiště sice udržovali v rámci možností styky s lidmi mimo „zabrané“, ovšem i tak zůstalo cvičiště do jisté míry samostatným a od okolního dění odděleným světem. Větší podrobnosti o životě uvnitř cvičiště lidé žijící mimo něj v podstatě ani neznali. Také o existenci koncentračních táborů umístěných na jeho území se mnozí dozvěděli až po válce.¹⁹²

Přestože si někteří německou porobu přímo pochvalovali, většina českého národa ji nesla těžce. Převážná část české společnosti tak po celou dobu okupace zůstala vlastenecká, věrna svému národnímu smýšlení a dokázala izolovat ty, kteří veřejně sympatizovali s Němci. V případě venkovského Sedlčanska vše bylo ulehčeno i jakousi uzavřeností celé místní společnosti ve vlastním světě, v prostředí stojícím do jisté míry mimo veškeré „důležité dění“.

I místní lidé však z celého dosavadního vývoje tušili, že okupace a válka směřuje k vyhubení všeho českého, a na porážku Němců tak čekali jako na své spasení. Lidé se i sázeli o peníze, kdy už to bude. **Ke konci války** již všichni věděli, že německá porážka je otázkou několika měsíců, a to i přes veškerou snahu nacistické propagandy tento jasný vývoj zastřít. Oficiální zprávy se snažily vynucený německý ústup na všech frontách ukrývat do informací o „*obsazení výhodnějších pozic úhybnými pohyby*“, apod. – o tom, že o celé stovky kilometrů zpět, se již nepsalo.... Tento všeobecný ústup Němců postupně nabývající na rychlosti lidé s radostí sledovali na starých ukrytých mapách Evropy a vše rozebírali mezi sebou. Konec války si přál po těch dlouhých letech snad úplně každý. Lidé se těšili na to, že si budou moci lehnout a ráno se vzbudí a nikdo je nebude moci přes noc zavřít a odvézt do koncentráku. Bohužel se nemohli z této svobody radovat příliš dlouho....

Závěrem nutno říci, že blížící se osvobození Rudou armádou tehdy podle všeho až na výjimky nepřinášelo reálné obavy z následné bolševizace českých zemí, jak by se mohlo později zdát. Také na zemědělském Sedlčansku zaznívající hlasy hodnotící německou nadvládu jako mnohem lepší režim než to, co následovalo po roce 1948, patří až do pozdější doby. Přestože jim lze dát v mnohém za pravdu, jedná se o velmi krátkozraké

---

¹⁹¹ *MM Sedlčany, D 260, Linhart. Zdeněk: Vzpomínky a úvahy ze života vesnického člověka.*

¹⁹² *Tamtéž, SP 202, Nováková, Martina – Žemličková, Věra: Sedlčany v době vystěhování v letech 1943-1945 „výpověď pamětníků“.* 2003, s. 20.

vidění problému – především s ohledem na německé plány konečného řešení české otázky....¹⁹³

---

¹⁹³ *SOkA Příbram, OŠ Nechvalice, Pamětní kniha, 1928-1961, s. 95. Rozhovor – Stanislav Kofroň, 30. 10. 2006, rukopisný záznam rozhovoru, s. 6-7. Vermach, Josef: Vzpomínky na svůj život za 2. světové války, osobní sbírka autora, s. 4.*

12. Četník

V roce 1941 začalo na **četnické stanici v Sedlci** přibývat došlých přípisů německé kriminální policie a gestapa o zatýkání osob, které se vyhýbají pracovní povinnosti. Bylo těžké uposlechnout tyto příkazy a sloužit Němcům proti vlastním lidem. Příslušníci stanice se tak jednoho dne sešli v užším kroužku a rukoudáním a přísaháním si slíbili, že se budou snažit tyto osoby chránit a svým způsobem tím tak mařit německé válečné úsilí a bojovat proti okupantům.

Postupně jim začalo docházet, jak je těžké a nebezpečné se takto vzepřít svému „pánovi“. Na stanici totiž docházely další a další nařízení o stíhání osob vyhýbajících se práci společně s přípisy, které hrozily příslušníkům stanice těmi nejtěžšími tresty za případný liknavý výkon jejich služebních povinností. Téměř denně pak dojížděly na stanici kontroly německého četnictva a policie. Kolektiv stanice měl navíc svou černou ovci – praporčíka Františka Metzku, jenž se jakožto říšskoněmecký státní příslušník zapojil do místní skupiny SA-manů, kteří se scházeli na zámku v Mitrovicích.¹⁹⁴ Přesto se prý podařilo v obvodě četnické stanice nakonec uchránit před úřady a bezpečnostními orgány celkem 43 hledaných osob.

Ilegální činnost sedleckých četníků však nespočívala jen v tomto. Ještě v roce 1941 totiž ze svých řad utvořili menší ozbrojenou skupinu, která měla mít údajně k dispozici i lehký kulomet, několik granátů a šest pistolí. V následujícím roce se jim podařilo navázat styky s *Krajským národním revolučním výborem v Borotíně*, s nímž udržoval kontakt také strážmistr Václav Skočdopole z četnické stanice Sedlčany, jenž byl po vystěhování města přeložen na stanici Votice.

K sedleckým četníkům vrchnímu strážmistru Janu Drážkovi, štábnímu strážmistru Stanislavu Vondruškovi, strážmistrům Františku Heřmanovi, Josefu Šichovi a Josefu Zachovi se později přidali také další odvážní jednotlivci z řad obyvatelstva. Skupina se výrazně rozrostla zvláště po vystěhování Sedlčan a jeho okolí v důsledku zřízení cvičiště SS, kdy právě do Sedlce zamířil velký počet těch, kteří museli opustit své domovy. Díky

---

¹⁹⁴ Metzкова česká manželka byla v době okupace údajně velmi hrdá na to, jakou její rodina díky přihlášení se k říšskoněmecké státní příslušnosti dělá kariéru. Jejich dcera Ludmila Magdalena díky tomu údajně dostala dobré pracovní místo u řídicí úřadovny gestapa v Čechách – v Petschkově paláci v Praze. Viz *SOA Třeboň, MLS Tábor, 1945-1948, sign. LS 370/45. SOkA Příbram, ONV Sedlčany, 1945-1960, inv. č. 79, sign. 849/46, kart. 3.*

tomu se do sedlecké skupiny zapojili štábní kapitán Ladislav Holínský, odborní učitelé Jan Skočdopole a Jaroslav Pešata, Ing. František Šponer, úředník městské spořitelny Bohumil Počepický a četnický štábní strážmistr Jaroslav Adámek.

Příslušníci sedlecké četnické stanice se z pozice své profese pak i nadále snažili brzdit jakékoli kroky okupačního režimu namířené proti českému obyvatelstvu a příslušníkům protinacistického odboje. Hlášení obyvatel o výskytu uprchlých zajatců a partyzánů předávali dál až se zpožděním, aby skrývajícím se poskytl dostatečný čas k odchodu. Také se jim podařilo navázat styky s příslušníky místní partyzánské skupiny kolem Václava Houšky a Zdeňka Zákory (viz kapitola *Partyzán*), o jejichž ukrývání věděli a dokonce znali i některá místa jejich podzemních krytů. V květnu 1945 se právě sedlečtí četníci aktivně zapojili do místních revolučních událostí.¹⁹⁵

Německá okupace a zřízení **Protektorátu Čechy a Morava** zásadně pozměnilo pozici téměř všech státních a veřejných zaměstnanců. Také četníci museli v podstatě ze dne na den začít sloužit novému „pánovi“, kterého navíc mnozí vnitřně nenáviděli. Nové podmínky se brzy projeví i v náplni jejich každodenních pracovních povinností. Jejich hlavní část sice i nadále tvořila práce, která se mnoho nelišila od té předchozí, vedle toho však přibývalo i nemálo nových povinností vyplývajících ze specifík doby. Jednalo se o provádění hospodářských kontrol v rámci potírání černého obchodu, pátrání po parašutistech, partyzánech, uprchlých vězňích a lidech skrývajících se před pracovní povinností, preventivní držení dozoru při tanečních zábavách ve snaze zabránit incidentům mezi německými vojáky a českým obyvatelstvem, sítěžení železničních tratí a telefonního vedení, řešení udavačských dopisů, apod. Různé zprávy a hlášení, které četníci tradičně vyhotovovali pro okresní úřad, po nich nyní požadovaly nejen protektorátní úřady, ale také například *úřad oberlandráta v Táboře*, i gestapo. Konkrétně pro tyto okupační orgány četníci obstarávali také zprávy o aktuální náladě obyvatelstva, apod.¹⁹⁶

---

¹⁹⁵ Nykodým, Jaroslav: *Sedlecko za války i v odboji 1939-1945. Sedlec 1947, s. 11, 24-27, 29n. Matějka, Josef: Borotín v odboji v letech 1939-1945. Borotín 1945, s. 15.*

¹⁹⁶ Viz SOA Praha, *Sbírka staničních knih četnictva a Sboru národní bezpečnosti, Středočeský kraj, 1851-1960.* (památníky, četnické staniční služební knihy, podací protokoly). *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 578, sign. 1.219/39, kart. 33. Tamtéž, inv. č. 581, sign. 482/42, kart. 40. Tamtéž, inv. č. 582, sign. 612/43, kart. 43. Tamtéž, inv. č. 583, sign. 304/44, kart. 44.*

K dalším změnám, které německá okupace přinášela, patřilo například zavedení dvojjazyčného úřadování a úředního styku v německém jazyce s okupačními či německy vedenými úřady a vůbec veškeré všeobecné změny týkající se státních a veřejných zaměstnanců, tedy i četníků (např. složení slibu podle dekretu státního prezidenta č. 83/1940 Sb. ze dne 8. 3. 1940, atd.) Kromě toho v letech 1942 a 1944 proběhly dvě reorganizace obecní policie, které měly její organizaci přizpůsobit německým strukturám.¹⁹⁷

Okresní četnické velitelství Sedlčany čítalo v roce 1939 na 19 četnických stanic a bylo podřízeno *Zemskému četnickému velitelství v Praze* v rámci obvodu IV – *četnického oddělení Tábor*. Po **vystěhování** části okresu z důvodu zřízení cvičiště SS se četnické okresní velitelství stejně jako okresní úřad přesunulo do Votic a spadalo tak pod obvod *četnického oddělení Benešov*, přičemž se počet jeho četnických stanic snížil na 16.¹⁹⁸

Kromě četnictva zasahovali svou činností na území politického okresu Sedlčany i další bezpečnostní složky včetně německých. Konkrétně zde kromě pražské a tábořské služebny **Sicherheitsdienst (SD)** působila také **německá kriminální policie (Kripo)** v Táboře, **německé četnictvo** v Sedlčanech a ve Voticích, a především příslušníci venkovských služeben **německé tajné státní policie (gestapa)** v Táboře a Benešově. Benešovská služebna po svém zrušení v září 1939 obnovila svou činnost v březnu 1943 a od jara 1944 pod ní kromě území cvičiště SS spadalo i území politických okresů Příbram a Votice (dříve Sedlčany).

Ke stanicí německého četnictva ve Voticích přibyla od 1. července 1942 ještě stanice v Sedlčanech – obě přitom spadaly pod velitelství německého četnictva v Praze. Někteří příslušníci německého četnictva zůstali v paměti místních obyvatel jako poměrně benevolentní, zvláště pokud šlo o zásobovací přestupky. Sami se totiž často nechávali podplácet různými věcnými dary. V služební horlivosti je tak v mnoha případech (například během vystěhování Sedlčan) předčili čeští četníci. Po vystěhování města působili v Sedlčanech i na území cvičiště kromě německých četníků také příslušníci polního četnictva SS – slovy civilního obyvatelstva tzv. „slintáci“ či „cintáci“, podle jejich

---

¹⁹⁷ Jediným německy vedeným služebním místem v pol. okr. Sedlčany byla v roce 1942 četnická stanice v Petrovicích u Sedlčan. Viz *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1942, č. 5, 33.*; *Macek, Pavel – Uhlíř, Lubomír: Dějiny policie a četnictva III. Protektorát Čechy a Morava a Slovenský stát (1939-1945). Praha 2001, s. 91n.*

¹⁹⁸ *Tamtéž.*

charakteristického náprsního plechového štítku. *Městská policie v Sedlčanech* byla zrušena již 30. září 1942.¹⁹⁹

S těmito německými bezpečnostními orgány museli přirozeně spolupracovat i četníci, kteří měli povinnost hlásit gestapu jakékoli trestné činy a případy politického rázu a se skrytým politickým podtextem, zejména pak případy urážek Vůdce a říšského kancléře, násilnosti a urážky namířené proti občanům německé národnosti, sabotáže, nedovolené držení zbraní, rozšiřování protistátních letáků, demonstrace, atd. Četnické stanice měly o každém takovém případě ihned sestavit fonogram a vše telefonicky sdělit nejen okresnímu četnickému velitelství (a okresnímu úřadu), ale v německém znění právě i příslušné venkovské služebně gestapa, jejichž případných pokynů pak museli dbát. Tyto případy pak také náležely pod jurisdikci německých soudů.²⁰⁰

V řadách četnictva se našli ovšem i tací, kteří tuto nutnou míru styku s německými bezpečnostními orgány překračovali a stávali se i jejich přímými a cennými spolupracovníky. Informátorem SD se stal například praporčík Kudrna, velitel četnické stanice Kosova Hora, který mimo to proslul jako velmi přísný vykonavatel hospodářských kontrol. Jako spolehlivého pro okupační režim ho v roce 1944 doporučil velitel německého četnictva ve Voticích poručík Schmitz při rozhovoru s SS-Untersturmführerem ing. Kurtem Kritzem, vedoucím tábořské služebny SD. Kudrnou podávané informace se týkaly

---

¹⁹⁹ *Sládek, Oldřich: Zločinná role gestapa. Praha 1986. Sládek, Oldřich: Ve znamení smrtihlava. Praha 1991, s. 32, 35. K tábořskému respektive benešovskému gestapu viz Konečný, Marian: Tábořská cesta smrti. Tábor 1985, s. 14-23. Tywoniak, Jiří: Léta okupace na Benešovsku II (1943-1945). Benešov 1982, s. 3-5. Charvát, Jaroslav a kol.: Podblanicko proti okupantům. Benešov 1966, s. 125-127, 259-269.; K pražské a tábořské služebně SD viz Biman, Stanislav: Nacistická bezpečnostní služba v protektorátě Čechy a Morava. SAP 22, 1972, č. 2, s. 350-353.; Politický okres Sedlčany k únoru 1941 spadal pod Kriminální policejní vedoucí úřadovnu v Praze, která na území oberlandrátu v Táboře (tedy politických okresů Sedlčany, Příbram, Benešov a Vlašim) vykonávala funkci vnější služebny (vedle své funkce vedoucí kriminální policejní úřadovny na území Protektorátu Čechy a Morava a kriminální úřadovny v zemi České). Viz *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1941, č. 2, 16, Organizace německé kriminální policie v Čechách a na Moravě.*; *ABS, Ústředna StB po roce 1945, sign. 305-829-1. SOkA Příbram, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan II, 1941-1942, s. 50-52, 163. Tamtéž, Pamětní kniha města Sedlčan, 1944, s. 4-7.*; Některé příslušníky německých bezpečnostních složek se na konci války podařilo zajistit. Dne 26. 6. 1945 se mezi zadrženými ocitli i dva nadporučíci bývalého německého četnictva v Sedlčanech a Voticích – Paul Schmitz a Hans Gradl. Viz *Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 109 pres/45, kart. 306.**

²⁰⁰ *Tamtéž, inv. č. 578, sign. 548/39, kart. 33. Tamtéž, sign. 1.466/39, kart. 34.*

vesměs místních poměrů, postoje českého obyvatelstva k vojsku SS, atd. Nejčastěji však vyplývaly z osobní zaujatosti a nebyly dále použity.²⁰¹

Mezi českými četníky bychom sice našli mnoho ochotných až horlivých vykonavatelů německých nařízeních, ale také velké množství těch, kteří se zapojili do protinacistického **odbojového hnutí**. Mnozí se rozhodli bojovat proti okupačnímu režimu i různými víceméně nepostižitelnými způsoby a zbraněmi, kterými je vybavovala právě jejich profese. Někteří tak například upozorňovali zemědělce před chystanými hospodářskými kontrolami, kryli osoby vyhýbající se pracovní povinnosti, ničili udavačské dopisy došlé na jejich stanici a i v plnění svých dalších povinností dokázali přimhouřit či zavřít oko, mnozí však i za cenu úplatku....

Do protinacistického boje se přímo zapojil také rodák z Křemenice četník Antonín Lacina (*1904), který však v době německé okupace působil v Poděbradech a od srpna 1943 v Kolíně, kde byl povýšen do hodnosti praporčíka. Právě tam byl jen těsně před koncem války dne 4. dubna 1945 zatčen a uvězněn v Malé pevnosti v Terezíně. Od této doby o něm neměl nikdo žádných zpráv. Začátkem května byl pravděpodobně na třetím nádvoří terezínské malé pevnosti s dalšími vězni zastřelen. Svůj rodný kraj tak naposledy viděl v únoru 1945, kdy přijel do Křemenice navštívit svou matku a příbuzné.²⁰²

Mnohé příslušníky četnictva postihla také různá represivní opatření namířená proti legionářům, spočívající v jejich postupném penzionování i věznění. K 29. listopadu 1939 mělo z 84 četníků sedlčanského četnického okresního velitelství 9 četníků legionářskou minulost. Již k nim nepatřil předseda votické jednoty *Československé obce legionářské* štábní strážmistr Emil Soukup z četnické stanice Votice, který byl v rámci preventivní zatýkácí akce *Albrecht I* namířené proti elitám českého národa zajištěn dne 1. září 1939 gestapem a až do konce války vězněn v Oranienburgu, odkud se vrátil 22. června 1945.²⁰³

---

²⁰¹ ABS, *Výpovědi zaměstnanců gestapa a SD, sign. 52-I-218. SOKA Příbram, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan, 1944, s. 4-5.*

²⁰² *Tamtéž, OŠ Nechvalice, Pamětní kniha, 1928-1961, s. 107.*

²⁰³ *Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 578, sign. 703/39, 880/39, kart. 33. Tamtéž, sign. 1.422/39, kart. 34. NA, PZÚ-AMV 207, sign. 207-1464-1, kart. 1464. Tamtéž, sign. 207-935-17, kart. 935. NA, ÚŘP, (1892)1939-1945(1950), sign. 114-262-2.; Srov. SOKA Benešov, AM Votice, *Kronika města Votic, 1938-1953, nestr.* Zde se tvrdí, že Emil Soukup byl zatčen proto, že odmítl vyvěsit na četnické stanici „prapor jednoty“ [?].*

Emil Soukup se narodil 26. července 1896 v Jindřichově Hradci. Vyučil se krejčím a v první světové válce bojoval na ruské frontě. Později přeběhl na ruskou stranu a vstoupil do československých legií, kde bojoval v hodnosti desátníka. Do Československa se vrátil až v roce 1920 a stal se zde příslušníkem četnictva. Působil nejdříve v Petrovicích u Sedlčan, a poté ve Voticích. Za účast v prvním odboji byl vyznamenán Československým válečným křížem. V roce 1936 vítal ve Voticích jako předseda místní jednoty Československé obce legionářské prezidenta Edvarda Beneše. Viz *Českoslovenští legionáři z okresu Benešov. Uspořádala Eva Procházková. Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 41, 2001, s. 256-257.*

K červnu 1938 ještě žilo v pol. okr. Sedlčany celkem 167 legionářů. Viz *SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 781, sign. I-11-B-5, kart. 220.*; V rámci všeobecných opatření majících zlikvidovat jakékoli připomínky československé státnosti se odstraňovali také jakékoli připomínky legionářského příběhu zhmotněné v různých pomnících a názvech ulic. Viz *Tamtéž, inv. č. 816, sign. III-2-15, kart. 234. Tamtéž, AO Jesenice, Pamětní kniha obce Jesenické, 1923-1972, s. 70. Velfl, Josef a kol.: Legionáři z Příbramska. Příbram 2002.*

13. Železničář

Inspektor Českomoravských drah **František Randa** měl za sebou týden vyšetřování a mučení, když psal ve své cele na kousek papíru tyto řádky:

„Poslední s Bohem a myšlenka platí moje nejdražší Vlastičko Tobě, Mirečkovi a broučkovi, který přijde, mamce a všem ostatním. Buďte šťastni a nehněvejte se na mě. Vychovej Vlastičko dítky vzorně a vypravuj jim, že měly také tátu, který jim v poslední hodině žehnal a za Vaši dobrou budoucnost se modlil. Všechny Vás vroucně naposledy líbá Tvůj Fanouš. 22.6. 1942

Dětičky ať Tě při mojí památce poslouchají. Prosím všechny příbuzné, bratra, sestru, švagra i Tvoje sourozence, aby Ti byli nápomocni, a vřele jim děkuji. S Bohem.“²⁰⁴

Tyto jedny z posledních slov svého manžela si paní Randová se svým synem přečetla až po válce. V té době, kdy je její muž v den své popravky psal, zrovna čekala jejich druhé dítě. Z jeho narození se již její muž radovat nemohl. Když tento moták s posledním „S Bohem“ balil do své nádražácké čepice, doufal, že snad někdy doputuje k jeho blízkým, k jeho rodině, k jeho nejdražším, pro které už za několik hodin nebude moci žít, přitom by tolik chtěl....²⁰⁵

Stanné právo, 22. června 1942, sedm hodin večer. Na proslulém popravišti na dvoře tábořských kasáren znovu zaznělo několik salv. Smrtící výstřely se v ozvěnách nesly ulicemi, než navždy utichly. Současně s nimi také srdce deseti popravených. Zem pod jejich těly se zbarvila krví. Stejnou barvou do jaké se brzy poté oděly ulice Tábora, které zaplavilo další vydání pověstných plakátů. Na jejich rudém papíře si lidé se strachem, bolestí a pocity bezmoci četli jména popravených. Nacházeli mezi nimi členy svých rodin, své známé, spolupracovníky, i jména lidí, která jim nic neříkala, jen to, že smrt se v prostředí nacistického okupačního režimu stala všední záležitostí. Jeho obětí se stal i František Randa, a to proto, jak konečně stálo napsáno, že „*schvaloval atentát na SS-Obergruppenführera Heydricha a vybízel k podporování atentátníků*“.²⁰⁶

---

²⁰⁴ MM Sedlčany, D 260, František Randa, Moták Františka Randy, 22.6.1942.

²⁰⁵ Vzkaz se opravdu dostal na místo určení. Moták v Randově uniformě objevil snad kdosi v Terezíně, kam se údajně posílalo šatstvo popravených, nebo někdo z krematoria v Českých Budějovicích. Zjistil, že patří nějakému železničáři z tábořské stanice, kam ho po válce také doručil. Tam už věděli, o koho se jedná....

²⁰⁶ OABS, Správa vyšetřování StB, oddělení válečných zločinů, sign. 325-2-6/44.; NA, ÚŘP, (1892)1939-1945(1950), sign. 10-1/41, kart. 47.; Konečný, Marian: Tábořská cesta smrti. Tábor 1985, s. 50-51.

Zpráva o jeho popravě zasáhla i Nezdice, vesničku v soudním okrese Votice, ve které se František Randa 1. února 1890 narodil. Snad právě dráha vedoucí nedaleko jeho rodiště ho inspirovala k tomu, aby se stal železničářem. Po studiích v Táboře pracoval v Ústí n. Labem u Československých státních drah. Po odstoupení pohraničí v říjnu 1938 se jako státní zaměstnanec přestěhoval do Tábora, města, které dobře znal ze svých studií. Zde nyní působil jako železniční inspektor, a také se tu v roce 1940 podruhé oženil. O rok později se jemu a jeho ženě narodil syn Miroslav.²⁰⁷

Mezi zaměstnanci tábořské stanice se Randa těšil velké oblibě. Sdílel s nimi nejen jejich každodenní problémy a starosti, ale i odpor k Němcům. V těžké době si museli důvěřovat, zvláště v jejich nebezpečné odbojové činnosti. Randa totiž ze své pozice kryl ty zaměstnance, kteří se snažili různými sabotážemi narušovat chod dopravy – ať už tím, že sypali písek do ložisek vozů německé vojenské správy, nebo nakládáním zásilek do vlaků opačných směrů, necháváním nákladů ve skladištích po delší dobu, či jinými vynalézavými způsoby „nepostižitelných“ sabotáží, které brzdily proces doručení.²⁰⁸

Kolektiv tábořské stanice však v tomto nebyl jednotný. Mezi železničáři se našli také dva udavači – posunovač Rousek a skladištní úředník Jaroslav Niederle. Niederle pak své kolegy často provokoval. Schválně před nimi urážel bývalého prezidenta Edvarda Beneše, vyhrožoval jim gestapem a vychvaloval okupační režim a vítězíci německou armádu. Právě on měl mít Randu na svědomí.

Ostatní železničáři byli chováním Niederleho silně znepokojeni. Poté, co mu dali najevo, že by ho mohli odstranit, jim dal pokoj. Niederle věděl, jaký vliv má Randa na ostatní zaměstnance a jakou asi hraje úlohu. Snad se ho chtěl i cíleně zbavit. „Druhá heydrichiáda“ mu k tomu dala příležitost. V nastalém teroru stačilo opravdu málo a i jinak malicherné věci mohly mít nedozírné následky. V případě Randy prý stál na samém počátku jeho tragédie jeden „nevinný“ incident na jisté společenské události v Plzni.

V Plzni se jen několik dní po atentátu na Heydricha, dne 10. června 1942, konal veřejný projev ministra dopravy Kamenického, na nějž byli svoláni také železničáři z Tábora. Jejich společné cesty do Plzně se zúčastnil i zmíněný Niederle. Ten se při svém příjezdu na nádraží se svými kolegy snad provokativně pozdravil nacistickým pozdravem,

---

²⁰⁷ NA, *Policejní ředitelství Praha II – prezidium, 1921 – 1949, sign. R-8/25, kart. 2027.*

²⁰⁸ Celkem 23 železničářů z tábořské stanice bylo pro tuto svou činnost popraveno, nebo zemřelo v koncentračním táboře. Viz NA, SSK, inv. č. 1164, mikrofilm č. 52, *Pamětní kniha – Tábor, 1918-1953, s. 22-25.*

načež mu měl Randa srazit ruku a veřejně ho pokárat: „*Dej tu pracku dolů ty skopová hlavo!*“²⁰⁹ Takovou urážku si Niederle nemohl nechat líbit, zvláště když při ní sklídl posměch svých kolegů. Hlavně právě kvůli tomuto ponížení pak údajně Randu udal. Mysleli si to nejen všichni účastníci tohoto jejich konfliktu, ale i samotný Randa.... Druhou možností je, že měl Randu na svědomí jistý poštovní tajemník a „vlajkař“ Zdeněk Král, který se také účastnil zájezdu do Plzně a jemuž se při cestě zpět do Tábora jeho přítel Niederle svěřil, proč že mu Randa tolik nadával....

Ať už to bylo jakkoli, pro Randu si již za několik málo dní, v sobotu 13. června, přišli příslušníci gestapa, a poté již následoval obvyklý proces. Týdenní vyšetřování a mučení, rozsudek pražského stanného soudu a úplně nakonec rozkaz velitele popravčí čtyř, poručíka německé ochranné policie Puschmanna.

Bolest paní Randové nelze popsat. Zvláště když byla připravena rovnou o dva životy.... V době Randova zatčení byla již ve čtvrtém měsíci těhotenství a právě v důsledku nervového vypjetí o své dítě záhy přišla.... S podlomeným zdravím a bez peněžitých prostředků žila nadále odkázána na pomoc svých příbuzných. Také mnozí kolegové jejího muže se jí snažili v jejím těžkém údělu pomáhat a někteří kvůli tomu skončili v koncentračním táboře. Bolest se neustále vracela. Později se paní Randová údajně musela vyrovnat i s další těžkou životní situací. Bydlela totiž v pečovatelském domě a vedle ní měl pokoj i jistý Jaroslav Niederle....²¹⁰

Všeobecně opomíjené **Sedlčansko** ve svém historickém vývoji doplácelo na to, že jím neprocházely žádné důležité komunikace a dopravní tepny. Tento handicap neodstranilo ani většinou obyvatel vytoužené zavedení železnice – vybudování trati Sedlčany – Olbramovice (tehdy Votice-Veselka) v roce 1894.²¹¹ Soudními okresy Votice a Sedlec sice procházela hlavní železniční trať Praha – České Budějovice (Wilsonova dráha) a státní silnice Praha – Tábor, ovšem Sedlčany ležely vždy stranou.

---

²⁰⁹ Dle jiných verzí: „Tohle budeš dělat, až se ti poručí ty prasečí hlavo!“ Nebo. „Ty hlavo hovězí, dej tu pracku dolů!“ aj.

²¹⁰ *Tamtéž*, s. 13-14, 23. *MM Sedlčany, Rozhovor – D. a F. Švagrovi*, 2. 4. 2005, s. 1.; Jaroslav Niederle byl po válce odsouzen Mimořádným lidovým soudem v Táboře k šesti letům odnětí svobody. Viz *SOA Třeboň, MLS Tábor, 1945-1948, Ls 88/48*.

²¹¹ K „rychlosti“ a „čistotě“ proslulé „Selčanky“ a k problematice nejen na čas náročného cestování na Sedlčansku viz *SOKA Příbram, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan II, 1941-1942, s. 6*.

Představitelé okresní samosprávy přirozeně usilovali o změnu tohoto stavu brzdícího další rozvoj oblasti. V souvislosti s činností *Národohospodářského sboru jihočeského v Praze* požadovali na vyšších místech splnění několika konkrétních požadavků. Jednak spojení okresního města směrem na západ tratí Sedlčany – Březnice, a dále vybudování silnice Praha – Jílové – Benešov – Sedlčany – Milevsko – Týn n. Vlt. – České Budějovice.²¹²

Také na začátku německé okupace kladla okresní samospráva na zlepšení dopravních podmínek velký důraz. Doháněla tím i jisté zanedbání z dřívější doby. Největší výdaje okresního rozpočtu připadaly právě na péči o okresní silnice. Dne 5. října 1939 schválilo okresní zastupitelstvo pětiletý plán novostaveb a zlepšení okresních silnic na roky 1940-1944. Jejich slibný záměr však postupem doby logicky narazil na zájmy válečného hospodářství.²¹³

Železničáři před válkou pozorovali, jak význam dráhy v poměru ke vzrůstající se silniční dopravě klesá. Válka tento trend změnila. V důsledku omezení soukromé silniční dopravy železniční přeprava významnou měrou vzrostla. **Železnice** se stala cévní soustavou celého organismu válečného hospodářství. Mezi běžné náklady se zařadily transporty vojenského materiálu, nuceně nasazených, nebo i Židů a vězňů mířících do koncentračních táborů. Kvůli vytížení tratí (a později i kvůli leteckým útokům) se vlaky posunovaly i za noci, což bylo při nařízeném zatemnění velmi nebezpečné. Právě díky nárůstu dopravy byla v roce 1942 na místním úseku trati Praha – České Budějovice zřízena nová stanice Horní Borek-Ješetice.²¹⁴

Pro málo vytíženou dráhu Sedlčany – Olbramovice nastala zásadní změna zřízením cvičiště SS, kdy se trať stala klíčovou pro jeho zásobování a podléhala silnému

---

²¹² *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1939, č. 3, 47, Rezoluce Národohospodářského sboru jihočeského v Praze.*

²¹³ *Tamtéž, roč. 1939, č. 8, 135. Tamtéž, č. 10, 170, Zpráva o schůzi okresního zastupitelstva 5. října 1939. Tamtéž, roč. 1940, č. 7, 47. Program staveb, úprav a dostaveb se týkal 274 km okresních silnic a počítal s výdaji 34 305 000 K. Za léta 1936-1938 činily výdaje 6 735 800 K a jen na rok 1939 pak 12 701 897 K. Prioritou se stalo dokončení budoucí státní silnice Příbram – Sedlčany – Votice. Viz též *SOka Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 579, sign. 1598/40, kart. 35b.**

²¹⁴ *NA, SSK, inv. č. 289, mikrofilm č. 16, Pamětní kniha – Heřmaničky-Sedlec, 1918-1952, s. 7. Tamtéž, inv. č. 1305, mikrofilm 57, Pamětní kniha – Votice, s. 35-36. Tamtéž, inv. č. 325, mikrofilm 18, Pamětní kniha – Ješetice, 1942-1948, s. 2-3.*

vojenskému dozoru. Stanice Sedlčany a její personál byly plně podřízeny komandantu města. Vlaky připravené dle jízdního řádu k odjezdu byly často zadržovány až do svolení komandatury. Zavedením nepřetržité dopravní služby se na zaměstnance kladly obrovské nároky. Výkon stanice i celé trati nesmírně stoupl. Vagóny byly často přetěžovány. Při dopravě těžkých tanků se mnohdy ani nedbalo ustanovení o osovém tlaku povoleném na místní dráze.²¹⁵

Zvláště ke konci války byly tratě značně vytíženy a stanice doslova ucpány transporty, přičemž se stále více omezovala civilní doprava, i kvůli nedostatku vlaků.²¹⁶ Železničáři bojovali s fyzickým i psychickým vyčerpáním, vystaveni navíc každodenním útokům hloubkařů. Němečtí komandanti si často vymáhali jízdu proti „stůj“ i s revolverem v ruce. Dosažení jejich poslušnosti jim vždy nedalo tolik práce. Ochota některých železničářů však někdy byla jen pláštěm skrývajícím snahu plynulý chod dopravy zdržovat.

V zimě 1945 se na železnici začaly objevovat první „transporty smrti“, které šokovanému obyvatelstvu podávaly viditelný důkaz o zřůdnosti nacistického režimu. Dne 1. května 1945 dorazil do Olbramovic jeden takový transport o 96 otevřených vozech, vezoucí z Osvětimi a Terezína na 3 500 vězňů mnoha národností v ukrutném stavu. Z vozů vycházel nářek zubožených vězňů, i zápach, který u železničářů posouvajících vlak na místní dráhu vyvolával nevolnost a zvracení. Ze znečištěných vozů hrozilo zavlečení epidemie. Dozorci transportu zabíjeli vězně při každé jejich snaze o útěk i při pokusu o sebrání brambor z okolních polí k jídlu. Obyvatelstvo se snažilo vězňům pomoci zejména

---

²¹⁵ *Tamtéž*, inv. č. 1039, mikrofilm 48, *Pamětní kniha – Sedlčany, 1918-1948*, s. 2-3. *Tamtéž*, inv. č. 821, mikrofilm 39, *Pamětní kniha – Olbramovice, 1918-1952*, s. 2-4. V roce 1944 byla z příkazu SS zřízena na zastávce Vrchotovy Janovice vojenská vlečka, sloužící k nakládání a vykládání vojenských transportů.; Kvůli větší frekvenci dopravy během vystěhování Sedlčan bylo v létě 1943 zavedeno na místní dráze 5 nových vlakových spojů. Viz *SOkA Příbram, Okresní úřad Sedlčany, 1855-1945*, inv. č. 952, sign. XI-13-F-9, kart. 304. Přesídlení úřadů během vystěhování si vyžádalo i úpravu autobusových linek, což ovšem některým obcím výrazně zlepšilo jejich dopravní spojení se světem. Viz *Tamtéž*, *AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčany, 1943*, s. 8. *Tamtéž*, *AO Hrabří, Pamětní kniha obce Hrabří, 1914-2002*, s. 67. *Tamtéž*, *AO Krásná Hora n. Vlt., Pamětní kniha obce Krásná Hora n. Vlt., (1941)1946-1956*, s. 32.

²¹⁶ *Tamtéž*, *OkÚ Sedlčany, 1855-1945*, inv. č. 583, sign. 708/44, 87/45, kart. 45. Na začátku roku 1945 bylo zakázáno cestovat do míst vzdálených více jak 75 km od místa bydliště nebo zaměstnání. Jízdenky se prodávaly jen na omezenou vzdálenost.

poskytnutím potravin, což mu zprvu nebylo dovoleno. Až posléze mohli být vězni živeni vesnicemi, které se k tomu samy nabídly. Během revolučních dní však přišel další zákaz.

Menší skupina vězňů se totiž 5. května i se svými dozorci vypravila do Křešic pro potraviny. Když se to dověděl velitel votické posádky SS SS-Hauptsturmführer Graun, poslal svou četou, která na tyto nebožáky podnikla doslova hon, jehož obětí se stalo 27 zastřelených vězňů. Graun také následujícího dne zabránil záměru velitele SS z Vrchotových Janovic odeslat transport přes Tábor k Američanům. Při tomto druhém zásahu jeho vojáků bylo zabito dalších osm vězňů – čtyři přímo manželkou votického velitele. K tomuto „úspěchu“ jí pak gratulovali očividně pobavení důstojníci SS.... Směrem k Táboru mohl transport nakonec odjet až večer 7. května.²¹⁷

Německá okupace přinesla železniční dopravě přirozeně také zásadní **organizační změny**. Nápis ČSD se přemalovávaly na německo-české BMB-ČMD. Zaváděly se německé dopravní předpisy, železniční administrativa se musela vést v němčině a podle německého vzoru, což mělo za následek poměrnou těžkopádnost úřadování, často způsobenou právě neznalostí němčiny, která zapříčinila někdy vážná, jindy i komická nedorozumění. Železničáři měli povinně navštěvovat kurzy němčiny, ale například ze stanice Heřmaničky do nich prý nikdo nechodil a tuto neúčast ani nikdo nehlásil. Na některých stanicích se postupně zaváděl vlakový dozor, který řídil dopravu. Na správný výkon služby dohlížel německý železniční úředník tzv. *Berater*.²¹⁸

Také na Sedlčansku patřili železničáři k těm osobám, které se nejčastěji aktivně podílely na činnosti **odbojového hnutí**. K narušování chodu dopravy a tím i válečného úsilí okupantů přitom využívali právě těch zbraní, které jim dávala k dispozici jejich profese. Nejčastěji se jednalo o různé a opravdu důmyslné způsoby „nepostižitelných sabotáží“. Mnozí železničáři tak i proto přímo zakusili nacistickou perzekuci. V říjnu 1943 zatklo gestapo Václava Holického ze stanice Votice. V roce 1944 ho následoval provozní

---

²¹⁷ NA, SSK, inv. č. 821, mikrofilm 39, *Pamětní kniha – Olbramovice, 1918-1952*, s. 4-5. Kokoška, Stanislav: *Cvičiště zbraní SS Böhmen. SVPzP 27, 1986*, s. 288. SS komandatura v Sedlčanech dovolila obyvatelstvu uspořádat sbírku potravin a šatstva ve prospěch vězňů. Viz *SOKA Příbram, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan, 1941-1946*, s. 238. Podobná sbírka proběhla i ve Voticích a snad i jinde. Viz *SOKA Benešov, AM Votice, Kronika města Votic, 1938-1953, nestr.*

²¹⁸ NA, SSK, inv. č. 289, mikrofilm č. 16, *Pamětní kniha – Heřmaničky-Sedlec, 1918-1952*, s. 9. Neúčast na kurzech němčiny byla trestána, nesložení zkoušky znamenalo zastavení postupu a povýšení. Např. ve stanici Tábor bylo takto potrestáno 45 zaměstnanců. Viz *Tamtéž, inv. č. 1164, mikrofilm 52, Pamětní kniha – Tábor, 1918-1953*, s. 12.

dozorce Nádvorník s celou svou rodinou a na začátku roku 1945 byl zatčen další jeho kolega, výpravčí vlaků Karel Doležal, který byl vězněn v Benešově a v Terezíně. Již v roce 1941 byl pro svou legionářskou minulost pensionován místní přednosta stanice Matěj Soukup. Železniční zřízenec Josef Mašek z Votic pak fungoval jako spojka mezi vedením *Krajského výboru odboje táboorského kraje se sídlem v Borotíně* a ústředním vedením podzemní organizace *Dopravní družstvo dopravních zaměstnanců v Praze*.²¹⁹

Kvůli sabotážím se zaváděla různá bezpečnostní opatření namířená jak proti osobám cizím, tak proti železničářům. Tratě, vlaky a železniční objekty se přísně střežily a každá nehoda se prošetřovala s podezřením, zda se nejedná o sabotáž. Na tratích procházejících politickým okresem Sedlčany se během války udály tři vážnější nehody, celkem s nevelkými škodami, které vždy způsobilo neúmyslné lidské selhání. V jednom případě se věc před gestapem svedla na poruchu zabezpečovacího zařízení. Při vykolejení vlaku 24. 7. 1942 došlo i ke zranění několika železničářů. Nejvážnější nehoda se udála 3. 12. 1943, kdy se na železničním přejezdu u Heřmaniček střetl nákladní vlak s přeplněným autobusem. Nepozornost řidiče si vyžádala 16 mrtvých a 32 raněných, vesměs lidí z venkova jedoucích do Votic – sídla okresního úřadu.²²⁰

K jediné akci na Sedlčansku, kdy se železnice stala cílem útoku diverzní skupiny, došlo až 17. dubna 1945 ráno mezi stanicemi Stupčice-Střeziměř a Horní Borek-Ješetice, kde v důsledku rozebrání kolejí partyzány z okolí vykolejil nákladní vlak. Podařilo se tím přerušit dopravu na 16 hodin a vyřadit z provozu 5 vozů, přičemž nebyl nikdo zraněn.²²¹

---

²¹⁹ *Tamtéž*, inv. č. 1108, mikrofilm 50, *Pamětní kniha – Střeziměř, 1945-1953*, s. 2. *Tamtéž*, inv. č. 1305, mikrofilm 57, *Pamětní kniha – Votice*, s. 35, 37-38. Mimoto někteří železničáři odcházeli v rámci pracovního nasazení k říšským drahám, kde nahrazovali jejich zaměstnance odeslané na frontu.; *Matějka, Josef: Borotín v odboji v letech 1939-1945. Borotín 1945*, s. 11.; Pro svou účast v odboji (ovšem v rámci hasičstva) byl v prosinci 1944 uvězněn také Karel Macháček, železničář z Olbramovic. Viz *MM Sedlčany, SP 100, Jankovský, Zbyněk: Sedlčansko a protifašistický odboj. Gymnázium Sedlčany*, 27. 3. 1990, s. 1-2.

²²⁰ NA, SSK, inv. č. 289, mikrofilm č. 16, *Pamětní kniha – Heřmaničky-Sedlec, 1918-1952*, s. 9. *SOkA Benešov, AO Arnoštovice, Obecní kronika, 1923-1948*, s. 167. *SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945*, inv. č. 581, sign. 807/42, kart. 41.; *Tamtéž*, sign. 254/42, kart. 40. *Tamtéž*, inv. č. 582, sign. 768/43, kart. 43. *Tamtéž*, inv. č. 954, č.j. 938 pres/41, kart. 306. Do střežení trati Praha – Č. B. byli zapojeni i četníci sedlčanského okresního četnického velitelství. Viz *Tamtéž*, inv. č. 578, sign. 1.219/39, kart. 33.

²²¹ NA, SSK, inv. č. 325, mikrofilm 18, *Pamětní kniha – Ješetice, 1942-1948*, s. 4. *Nykodým, Jaroslav: Sedlecko za války i v odboji 1939-1945. Sedlec-Prčice 1947*, s. 28. *Matějka, Josef: Borotín v odboji v letech 1939-1945. Borotín 1945*, s. 32.

Železniční se významnou měrou zapojili také do událostí května 1945. První revoluční kroky na Sedlčansku podnikli právě oni. Dne 4. května totiž došla telegrafická depeše ministerstva dopravy nařizující odstranění německých nápisů, což železniční ochotně prováděli. Ve stanici Heřmaničky nebylo ze strany ubytovaných vojáků SS námitek, ovšem v Sedlčanech si tito vyžádali jejich opětovné vyvěšení. Příslušníci „modré armády“ pak také mezi prvními odzbrojovali německé a maďarské vojáky.²²²

V silniční dopravě nastala největší změna hned na začátku okupace – zavedením pravosměrné jízdy, které se však připravovalo již dříve. Těžko se odvykalo a vše se neobešlo bez problémů. Kvůli této změně se přemísťovaly ukazatele směru na silnicích, brzdy na vozech, i řídicí zařízení povozů.²²³

Další zásadní změnou se stalo povinné zatemnění, které se přirozeně týkalo i dopravy. Modrým světlem mohly svítit jen vozy policie. Na reflektorech civilních vozidel se mohl ponechat jen otvor 5-8 cm dlouhý a 1 cm široký, a také měly být obnoveny bílé nátěry na krajnicích, především v zatáčkách a jiných nebezpečných místech.²²⁴

Přítomnost války si postupně vyžadovala stále větší omezení civilní silniční dopravy. Již 6. září 1939 byl zaveden přidělový systém na pohonné hmoty a na podzim též bylo dokončeno povolovací řízení provozu motorových vozidel, čímž silniční ruch značně poklesl. I ti, kteří mohli nadále používat motorová vozidla, museli být schopni pro každou svou jízdu prokázat její nutný hospodářský účel, což bylo kontrolováno, a také často nedodržováno. Benzin a naftu nahrazoval dřevoplyn a živá koňská síla. Též panoval nedostatek pneumatik.²²⁵

---

²²² NA, SSK, inv. č. 325, mikrofilm 18, Pamětní kniha – Ješetice, 1942-1948, s. 5. Tamtéž, inv. č. 289, mikrofilm č. 16, Pamětní kniha – Heřmaničky-Sedlec, 1918-1952, s. 11. Tamtéž, inv. č. 1039, mikrofilm 48, Pamětní kniha – Sedlčany, 1918-1948, s. 4.

²²³ SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 32.292/39, 43.439/39, kart. 305. Někde došlo i k úrazům, v jednom případě i smrtelnému, kdy německý voják na motocyklu snad ne svou vinou způsobil smrt jednoho občana. Viz Tamtéž, AO Osečany, Pamětní kniha, 1922-1976, s. 123-124. Tamtéž, AO Obděnice, Pamětní kniha obce Obděnice, 1924-1971, s. 113-114. MM Sedlčany, D 328, Pamětní kniha obce Lhotky, s. 15.

²²⁴ Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1939, č. 9, 141. SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 843, sign. V-14-A, kart. 255.

²²⁵ K 27. 1. 1940 bylo povoleno pro celý pol. okr. Sedlčany 36 motocyklů, 118 osobních, 42 nákladních a 11 dodávkových automobilů, 0 traktorů a 2 autobusy. Zvažoval se při tom hlavně veřejný zájem. Užívání

Především v zimním období se pak věnovala ještě větší pozornost sjízdnosti silnic, aby rozměry počasí nenarušovaly plynulost zásobování a celkové výrobní i válečné úsilí. Odklizení sněhu se uskutečňovalo i za cenu nařízení mimořádných opatření a vyhlášení všeobecné pracovní povinnosti okresním úřadem. Několik nákladních aut se závěsnými sněhovými pluhy vlastnil pouze okres a některé obce. Ke slovu tak přicházely pluhy tažené koňmi a lopaty, přičemž si každý občan povoláný k odklizení sněhu musel přinést svoji.²²⁶

Už tak žalostný stav silnic se neustále zhoršoval, a to i proto, že byly používány k přepravě tanků a jiných těžkých zbraní, zvláště po zřízení cvičiště SS. Plán na zlepšení stavu silnic bral postupně za své, kvůli jiným prioritám a nedostatku pracovních sil. Počet dělníků pracujících na stavbě a opravě okresních silnic se stále snižoval z důvodu jejich umístění do zbrojní výroby, zvláště v posledních letech války. Snižováním počtu spojů²²⁷ docházelo k neúnosnému přeplňování autobusů, čímž trpělo pohodlí i bezpečnost cestujících. Přednost při přepravě měli dělníci. Ostatní mohli nastoupit, až jestli zbylo místo, na některé se proto nedostalo. Tak se i na delší vzdálenosti cestovalo na jízdních kolech, nebo se chodilo pěšky.²²⁸

---

motorových vozidel se tak povolovalo především lékařům, zvěrolékařům, úřadům, apod. Viz *Tamtéž*, inv. č. 579, sign. 127/40, kart. 35a. Další žádosti byly bezpředmětné, stav měl být dále snižován. *Tamtéž*, inv. č. 954, č.j. 37.761/39, 38.075/39, 48.943/39, kart. 305. V červenci 1939 prodávalo pohonné hmoty v pol. okr. Sedlčany na 29 benzinových čerpacích stanic, 14 z nich s obsahem nad 2000 litrů a 5 z nich spravovala, nebo vlastnila osoba židovského původu. Některé stanice byly postupně zrušeny. Viz *Tamtéž*, inv. č. 839, sign. V-1-11, kart. 255.; *Hobzек, Zdeněk: Život českých občanů za okupace, (text od Zdeňka Hobzeka, s. 4, sbírka autora). Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1939, č. 7, 118, č. 9, 153. Tamtéž, roč. 1940, č. 4, 23.*

²²⁶ *Tamtéž*, roč. 1940, č. 8, 65. *Tamtéž*, roč. 1941, č. 2, 17. *SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č.j. 50.058/39, kart. 305. Tamtéž, č.j. 60.704/40, 60.186/42, kart. 306.* Problémy způsobila zvláště tuhá zima 1939-1940. Pracovní povinnosti podléhali až na výjimky všichni muži a ženy ve věku 16 – 60 let. Odklizení okresních a obecních silnic se dělo v režii obcí, které rozhodovaly i o případné mzdě. Např. obecní úřad ve Vysokém Chlumci platil dělníkům v roce 1940 22 K za den práce a o rok později 20 K. Viz *Tamtéž, AO Vysoký Chlumec, Pamětní kniha, 1923-1944, s. 160, 165.*

²²⁷ Např. v září 1943 byla úplně zrušena linka Krásná Hora n. Vlt. – Praha, další spoje pak v létě 1944 a na začátku roku 1945, čímž byly i větší obce v podstatě připraveny o možnost jakéhokoli dopravního spojení se světem. Viz *Tamtéž, AO Krásná Hora n. Vlt., Pamětní kniha obce Krásná Hora n. Vlt., (1941)1946-1956, s. 31, 42-43, 56-57.*

²²⁸ *Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 952, sign. XI-13-F-9, kart. 304.; Tamtéž, inv. č. 781, sign. I-11-B-86, kart. 220. Tamtéž, inv. č. 954, č. j. 54.992/40, kart. 306. Tamtéž, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan II, 1941-1942, s. 9-10, 132. Věstník Okresního národního výboru v Sedlčanech, roč. 1, č. 8, 9, 10,*

---

vyd. 25. 10. 1946, s. 43.; Kvalita cest měla svůj vliv také na vznik dopravních nehod. Viz *Rolnické listy*, roč. 55, č. 7, 31. 6. 1939, s. 5.; Již v roce 1940 byl nutně snížen počet okresních cestářů ze 79 na 65. 14 z nich ještě tehdy mohlo přejít na stavbu okr. silnic jako dělníci. Viz *Okresní věstník politického okresu Sedlčany*, roč. 1940, č. 2, 10.; Jízdní kola se ke konci války musela nabídnout k soupisu, načež ta lepší byla za směšnou finanční náhradu odevzdána k dispozici německé armádě. Lidé ve snaze zachránit svůj mnohdy jediný dopravní prostředek obcházeli soupis tím, že si navzájem půjčovali kola horší a nevyhovující, která se tak k soupisu dostala i několikrát. Odváděla se tehdy i motorová vozidla. Viz *SOKA Příbram, AO Libůň, Pamětní kniha obce Libůň, 1922-1976*, s. 49-50.; Následky nehod autobusů byly kvůli jejich nadměrnému obsazení vážné. Při nehodě autobusu u Ředic dne 25. 9. 1943 bylo právě kvůli přeplnění vozu zraněno mnoho cestujících. *Tamtéž, AO Ředice, Pamětní kniha obce ředické, 1925-1962*, s. 91. *Tamtéž, AO Krásná Hora n. Vlt., Pamětní kniha obce Krásná Hora n. Vlt., (1941)1946-1956*, s. 32.

14. Poštovní zaměstnanec

Poštovní zaměstnanec **Bedřich Čihák**²²⁹ z Počepic byl v obecním povědomí brán za opatrného staršího člověka. Veřejně se příliš neprojevoval, na čemž nic nezměnila ani léta německé okupace. Až po jejím konci se lidé ohledně jeho osoby dozvěděli něco, co by do něj nikdo neřekl.

Pokud lidé Bedřichu Čihákovi něco zazlívali, tak snad jednu jedinou, u „pošťáka“ však celkem podstatnou věc – že jim pozdě dodává poštu. Až po válce mnozí reptalové a nespokojenci zjistili, co bylo důvodem onoho zpoždění. Už se nezlobili pro nějaké to o den déle došlé psaní, naopak, cítili vůči panu Čihákovi obrovskou vděčnost. Zadržoval totiž udavačské dopisy!

Po válce již mohl prozradit svým sousedům podobu své bohubilé „odbojové“ činnosti. Každodenní systém vypadal jednoduše. V půl druhé odpoledne přivezl autodopravce Hošek poštu. Čihákova manželka²³⁰ Marie ji odnesla domů a místo ní šla roznést tu včerejší. Večer pak nastávala u Čiháků cenzura, které byla podrobena i pošta vybraná ze schránky. Po prohlédnutí se dopisy třídily. Ty udavačské (a nebylo jich málo) se dávaly stranou, aby se nedostaly na místo svého určení a nemohly tak způsobit nedozírné následky. Tak to šlo den co den až do konce války.

Dne 12. května 1945 přinesl Bedřich Čihák balík plný udavačských dopisů na náves a rozdal je těm, jichž se týkaly. Mnohým se tak naskytlo opravdu zajímavé počtení. Někteří až teď zjistili, kolik měli, či mají skrytých nepřátel, kolik zla a nenávisti je po celou dobu okupace obklopovalo. Snadno si mohli domyslet, že nebýt pana Čiháka, tak..., kdo ví. Některé udavače se podařilo odhalit a některé za vše stihl trest. O některých to věděli, nebo tušili, jen jejich sousedé a o mnohých to nikdy nikdo nezjistil.²³¹

---

²²⁹ Bohužel se nepodařilo zjistit, jakou přesnou funkci Bedřich Čihák vykonával. Jestli byl přednostou poštovního úřadu, úředníkem či listonošem, respektive poštovním revidentem, asistentem, zřízencem, atd. Použitý pramen ho nazývá „poštmistrem“, ale je otázkou, zda tento titul patřil Bedřichu Čihákovi již v letech německé okupace.

²³⁰ Nebo dcera. Později prý Marie Vanišová.

²³¹ *MM Sedlčany, Počepice před 40 lety podle učitele Šimků v únoru 1976, s. 16-18.*

Dá se předpokládat, že případ Bedřicha Čiháka nebyl v sedlčanském politickém okrese ojedinělý. Také na poštovním úřadě v Nechvalicích, kde prý tou dobou působil jako přednosta „dobrý člověk a vlastenec“, se údajně zadržely spousty udavačských dopisů.²³²

Zaměstnanci pošt všeobecně patřili k významným účastníkům odbojového hnutí, a to nejen díky zadržování udavačských dopisů, ale především díky jejich rozsáhlé zpravodajské činnosti²³³, i proto se ani jim nevyhnula přímá nacistická perzekuce. Také v politickém okrese Sedlčany se s ní někteří setkali, zejména kvůli své legionářské minulosti.²³⁴

Zadržení udavačského dopisu bylo sice neviditelným, ale velmi prospěšným a bohudíjným činem. Nikdo by nedokázal dohlédnout, kolika možným a jak velkým nepřijemnostem se zabránilo prostým zadržením jediného „obyčejného“ psaní. Bohužel i bohudík by se jednalo o velká čísla.... Udavačství vrhá svou rozšířeností nepěkný stín na celou protektorátní společnost. Těžko posoudit, zda bylo dílem jednotlivců, kteří udávali ve velkém, nebo se na něm podílel široký okruh lidí. Jasně je jen to, že nejvíce udání měla na svědomí jedna jediná osoba, jistý „anonym“.²³⁵

Více než myšlenková kolaborace a aktivismus, mající své kořeny v upřímné víře v nacionální socialismus a sledující upevnění německého okupačního režimu v českých zemích, stálo za většinou případů udavačství prachobyčejné hledisko osobního prospěchu, msta, svérázné řešení osobních problémů a konfliktů. Nejvíce pak záleželo na konkrétních mezilidských vztazích v daném místě. Někde se po celou dobu války tento nešvar vůbec

---

²³² *SOKA Příbram, AO Ředice, Pamětní kniha obce Ředické, 1914-1962, s. 84.*

²³³ K tomu viz *Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: Velké dějiny zemí Koruny české XV.a. Praha – Litomyšl 2006, s. 246, 298. Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: Velké dějiny zemí Koruny české XV.b. Praha – Litomyšl 2007, s. 93-101. Gebhart, Jan – Hájková, Alena – Kuklík, Jan: 2245 dnů odporu. Podíl spojů a spojařů na národně osvobozeném zápase českého lidu v letech 1939-1945. Praha 1980. Gebhart, Jan – Koutek, Jan – Kuklík, Jan: Na frontách tajné války. Praha 1989, s. 260-262. Těžko vyčíslit škody způsobené okupačnímu režimu těmi zaměstnanci pošt, kteří zadržovali korespondenci adresovanou německým úřadům.*

²³⁴ Podle šetření gestapa z podzimu 1939 bylo bývalými legionáři 21 ze 134 zaměstnanců z 25 poštovních úřadů v politickém okrese Sedlčany. Viz *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv.č. 578, sign. I.422/39, kart. 34.*; Také v pol. okr. Sedlčany byli umístováni dřívější čeští poštovní zaměstnanci ze Slovenska a Podkarpatské Rusi. Viz *Tamtéž, AO Krásná Hora n. Vlt., Pamětní kniha aneb Protokol I, 1789-1940, s. 326.*

²³⁵ Udavačské dopisy nezadržovali jen zaměstnanci pošt, ale i zaměstnanci jiných úřadů a institucí, kam tyto dopisy docházely. Viz *Tamtéž, ONV Sedlčany, 1945-1960, inv. č. 78, sign. 200/45, kart. 1.*

nevyskytl, ačkoli toho na sebe lidé věděli tolik, že by v koncentračním táboře skončila polovina vesnice. Jinde na sebe lidé udávali skutečně kde co. Ve venkovském prostředí nejčastěji to, že někdo poslouchá cizí rozhlas, má doma schovanou střelnou zbraň, ukrýval či ukrývá nehlášenou osobu, nebo má uschovány tajné zásoby potravin, což bylo obzvláště nebezpečné, neboť ty měl doma skoro každý. Když se podíváme na konkrétní případy uvěznění a poprav, zjistíme, že v drtivé většině stála na úplném začátku těchto tragédií nekontrolovatelná osobní zášť, papír, pero a nenávistí a zlem vedená lidská ruka.²³⁶

S tradičně špatnými dopravními podmínkami Sedlčanska souvisela i problematika spojů a komunikace vůbec. **Poštovní přeprava** patřila **v politickém okrese Sedlčany** k velmi ožehavým otázkám, zejména pokud šlo o jihozápadní část okresu, vzdálenou železničním tratím Sedlčany – Olbramovice a Praha – Tábor – České Budějovice. Pošta se dopravovala železnicí a autobusovými linkami spolu s cestujícími. Kvůli nedostatku vhodných komunikací to nešlo jinak, než že například dopis podaný v Dublovicích a adresovaný do Nechvalic cestoval k svému adresátovi vlakem přes Sedlčany, Olbramovice, Tábor, Milevsko, a odtud autobusem do rukou listonoše, který ho doručil na místo určení. Celkem to trvalo tři dny, ačkoli obce byly od sebe vzdáleny 3 hodiny chůze. Velká rozloha okresu a jeho špatné komunikační podmínky ztěžovaly i samotný výkon a chod státní správy a samosprávy a činnost místních úřadů. Například pošta z okresního úřadu putovala do některých obcí i čtyři dny! V zimě při velkých sněhových kalamitách našla zásilka svého adresáta ještě později.²³⁷

Tento stav se postupně dařilo zlepšovat. Zásadní krok vpřed ohledně poštovního spojení na jihozápad okresu znamenalo zřízení autobusové linky Sedlčany – Petrovice v roce 1927.²³⁸

---

²³⁶ Konec války dal udavačství nový impuls. Lidé se nyní pro změnu navzájem obviňovali z kolaborace, spolupráce s Němci, apod. Značná část případů nebyla vzhledem ke své povaze ani vyšetřována. Viz *OÚ Vysoký Chlumeck, Obecní kronika, 1945-, s. 7b.*

²³⁷ *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 580, sign. 164/41, kart. 36. Věstník Okresního národního výboru v Sedlčanech, roč. 1, č. 6-7, vyd. 25. 7. 1946, s. 28.*; Také telefon zde ještě nebyl v meziválečné době příliš rozšířen. Před druhou válkou bylo v sedlčanské ústředně evidováno pouze 45 účastníků, v r. 1943 – 50 a v roce 1946 pak 82. Ještě v roce 1946 nebylo telefonní spojení zavedeno do 36 osad z politického okresu Sedlčany. Viz *Tamtéž, č. 8-10, vyd. 25. 10. 1946, s. 49.*

²³⁸ *Habart, Čeněk: Sedlčansko, Sedlecko a Voticko IV. Sedlčany 1995, s. 192.*

V prvních letech **Protektorátu Čechy a Morava** se ze Sedlčan denně dopravovala pošta i poštovním úřadům na Vysoký Chlumeč, do Nechvalic a Petrovic, a to prostřednictvím autobusových linek a soukromých autodopravců. Na Svatý Jan ji vozil dvakrát týdně autobus a v ostatní dny koňský povoz. Ten obsluhoval i Dublovice (dvakrát denně) a Chlum. Dvakrát týdně se v Sedlčanech vypravovala i pošta pro Krásnou Horu, kam ji dovážel autobus.²³⁹

Nejviditelnější změnou, kterou německá okupace poště přinesla, bylo vydání nových poštovních známek přizpůsobených současnému státoprávnímu uspořádání. Další změny pak nastávaly především v důsledku úsporných opatření. Některé poštovní spoje se rušily, nákladní auta vozící poštu přecházela na pohon na dřevoplyn, nebo je nahrazovaly koňské povozy. Na lince Milevsko – Sedlec – Heřmaničky a zpět vozil poštu autobus již od roku 1922. Kvůli nedostatku benzínu musel začít jezdit na dřevoplyn – topilo se v kotli špalíky tvrdého dřeva. Motor se tím však hodně opotřebovával, až nakonec dosloužil. Přeprava pošty se tak vrátila k tradičnímu koňskému pohonu. Povoz, kterému se příznačně přezdívalo „konibus“, se ještě doplnil o dřevěnou lavici pro cestující. Když přišlo, přetáhl se plachtou.²⁴⁰

Úsporná opatření vrcholila koncem války. Od 22. ledna 1945 bylo kvůli omezení železniční dopravy zastaveno podávání poštovních zásilek do Říše (tedy i do Sudet).²⁴¹

Přísná bezpečnostní opatření se v době války netýkala jen železnice, ale samozřejmě všech spojů, tedy i poštovní správy. Telekomunikační zařízení, telegrafní a telefonní dráty, které většinou vedly podél železničních tratí a hlavních silnic, se stávaly terčem diverzních skupin. Jejich zabezpečení měli na starosti okresní cestáři a především četnictvo, jehož příslušníci podnikali obchůzky zvláště podél dráhy a silnice z Benešova do Tábora, a také na trase Jistebnice – Chyšky – Petrovice – Sedlčany – Kosova Hora – Neveklov. K asi vůbec jediné záškodnické akci došlo v březnu 1945, kdy se podařilo přerušit telefonní

---

²³⁹ *SOKA Příbram, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan II, 1941-1942, s. 49-50, 161.*

²⁴⁰ *Šimon, František: Historie pošty v Sedlci. Český Merán 6, 2001, s. 99.;* Od 1. 6. 1940 se zvyšovaly poštovní sazby: psaní za 1,20 K, dopisnice 60 h. *Viz SOKA Příbram, AO Krásná Hora n. Vlt., Pamětní kniha aneb Protokol I, 1789-1940, s. 327.*

²⁴¹ *Tamtéž, Pamětní kniha obce Krásná Hora n. Vlt., (1941)1946-1956, s. 45, 56.*

spojení mezi protiletadlovou dělostřeleckou baterií sídlící u osady Cunkov a vojenskou posádkou na Chlumu.²⁴²

Všeobecná zásadní důležitost komunikace v probíhající válce si vyžadovala i zásahy do pracovních podmínek poštovních zaměstnanců. Pokud by si to vyžádala „*mimořádná válečná situace*“, mohl okresní úřad v případě potřeby přikázat poštovním a telegrafním úřadům držení prodloužené, resp. nepřetržité služby. V praxi se tato možnost využívala například v době jarních povodní při tání ledu na Vltavě, kvůli umožnění lepší komunikace zasahujících bezpečnostních složek.²⁴³

Poštovní správu a přepravu na Sedlčansku pak přirozeně ovlivnilo také zřízení cvičiště SS. Po **vystěhování Sedlčan** byl místní poštovní úřad koncem roku 1943 zrušen a zůstala zde pouze poštovna – filiálka poštovního úřadu Kosova Hora. Soukromé telefonní stanice zabralo vojsko a správa cvičiště. Civilistům, kteří zůstali v Sedlčanech, tak zůstala k dispozici pouze jedna veřejná hovorna.²⁴⁴

---

²⁴² *Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 938 pres/41, 982 pres/41, kart. 306. Tamtéž, inv. č. 815, sign. III-1-38, kart. 233. Nykodým, Jaroslav: Sedlecko za války i v odboji 1939-1945. Sedlec-Prčice 1947, s. 27.*

²⁴³ *SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 8.105/42, kart. 306.*

²⁴⁴ *Tamtéž, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan, 1944, s. 12-13.*

15. Lékař

V září 1938 se na Vysokém Chlumci uvolnilo místo obvodního praktického lékaře. MUDr. Aloisie Němcová-Štěrbová se totiž odstěhovala do Hříměždic, a tak nezbývalo než hledat její náhradu. Až na samém prahu okupace českých zemí německými vojsky, dne 16. března 1939, na její místo konečně přichází **MUDr. Zdeněk Wiesner**. Snad zde na klidném venkově hledá potřebný úkryt, místo, kde by se schoval před svou minulostí...²⁴⁵

Ve své předchozí praxi prošel několika místy. Delší dobu působil v Písku. Snad byl dobrým lékařem, schopným dostát povinnostem svého povolání, vždy ochotným pomáhat, obětovat se, pečovat o zdraví druhých, zachraňovat jejich životy. Doslovnou odpověď na tuto, pro lékaře zásadní otázku, se nám dnes těžko podaří v historických pramenech najít. Můžeme si ji však domyslit z následujícího příběhu a snad nebudeme daleko od pravdy.

Začátkem roku 1937, ve kterém měl MUDr. Zdeněk Wiesner oslavit čtyřicáté narozeniny, bylo proti jeho osobě vedeno řízení u krajského soudu v Písku pro zločin dle §176 zákona o ochraně státu. Jakožto člen KSČ a *Svazu přátel SSSR* byl spolu s jistým Oldřichem Heřmanským vyšetřován v souvislosti s najímáním čs. státních příslušníků do španělských republikánských milicí. Ve Španělsku zuřila mezi republikány a fašisty občanská válka, která se stala bitevním polem pro mnoho dobrovolníků z celého světa. Stala se také výborným cvičišťem pro německou válečnou mašinérii pro časy budoucí... MUDr. Zdeněk Wiesner se měl údajně exponovat při najímání dobrovolníků tím, že Heřmanskému poskytl své osobní auto. Trestní řízení sice bylo později zastaveno, ale ještě předtím se rozhodl MUDr. Wiesner odejet spolu se svou ženou Albínou do Španělska.²⁴⁶

Tam oba vstoupili do vojenské lékařské služby v československé nemocniční sekci „*Komenský*“ vyslané do Španělska *Československým komitétem pro pomoc Španělsku* a přidělené k divizní nemocnici v Guadalajara. Lazaret „*Komenský*“ byl samostatnou složkou s čistě humánním a charitativním posláním, nezávislou na španělské armádě, odkázanou pouze na její aprovidační aparát. Přesto později MUDr. Wiesner čelil podezření z toho, že vstoupil do služeb španělské armády.²⁴⁷

---

²⁴⁵ SOKA Příbram, AO Vysoký Chlumeč, *Pamětní kniha, 1923-1944*, s. 148, 153, 156. Svoboda, Petr: *Kapitoly z dějin zdravotnictví na Sedlčansku. Sedlčany 1983*, s. 23.

²⁴⁶ NA, PZÚ-AMV 207, sign. 207-649-43, kart. 649. Tamtéž, sign. 207-806-20, kart. 806.

²⁴⁷ NA, PMV-AMV 225, sign. 225-1267-1, kart. 1267.

V září 1937 se Wiesnerovi vrátili domů. Na schůzi *Svazu přátel SSSR* v Písku dne 25. září uspořádal MUDr. Wiesner přednášku o dění ve Španělsku. Více než hrdina si však připadal jako psanec. Po svém návratu se totiž setkal s nevrlym přijetím ze strany některých píseckých občanů. Svou španělskou anabází, kde jako dobrovolník zachraňoval lidské životy, paradoxně ztratil na své dobré pověsti a začal být nenávistně označován za komunistu. Patrně to nesl velmi těžce. Snad proto se rozhodl koncem roku 1937 odejít do Mladé Boleslavi, kde si hodlal založit lékařskou praxi a začít znovu. Nakonec však svůj záměr změnil a oznámil, že opět odjede do Španělska, aby se tam nechal najmout jako lékař do fašistické armády generála Franka. Doufal, že si tím dokáže odpárat svou nášivku komunisty, kterou mu přišlo jeho okolí.

Nakonec si však u *Policejního ředitelství v Praze*, kde byl policejně hlášen, podal žádost o potvrzení, že není námitek proti jeho vstupu na území Španělské republiky, kde hodlá znovu vstoupit do československého lazaretu J. A. Komenského. Toto potvrzení, které potřeboval jako přílohu k žádosti na *Ministerstvo zahraničních věcí* o vydání povolení ke vstupu na španělské území, dostal 10. ledna 1938. O tři dny později byla kladně vyřízena i jeho žádost. Jeho kroky tedy znovu směřovaly na Pyrenejský poloostrov. Koncem ledna ještě poslal své matce dopis z Paříže, ale pak nám jeho stopa na více než rok mizí.²⁴⁸

Znovu se objevuje až 16. března 1939 na Vysokém Chlumci. Ze svého nového působení se však MUDr. Wiesner těší jen krátce. V srpnu 1940 je zatčen a odvezen do koncentračního tábora v Dachau. Gestapu se podařilo objevit jeho účast v občanské válce ve Španělsku. Wiesnerova manželka Albína, která zůstala na Vysokém Chlumci, tak až do konce války žila nejen ve strachu o svého manžela, ale i v obavách z toho, aby ho nemusela následovat do koncentračního tábora, neboť rovněž působila ve Španělsku jako ošetřovatelka. Její manžel nechyběl jen jí, ale i pacientům a vůbec všem, kteří ho znali. Jeho manželka Albína se jím ho snažila nahradit alespoň co se týče jeho profese – také díky tomu a jejím výborným lékařským schopnostem a zkušenostem si ji lidé velmi oblíbili. Rovněž její manžel se v prostředí koncentračního tábora i nadále věnoval své

---

²⁴⁸ NA, PP 1931-1940, sign. V54/23, kart. 1830.

profesi. Právě v jeho náruči měl údajně v dubnu 1945 v koncentračním táboře Bergen-Belsen zemřít Josef Čapek....²⁴⁹

Přišel vytoužený konec války a Albína Wiesnerová se konečně dočkala svého manžela, který se šťastně vrátil domů. Radoval se nejen z opětovné svobody a z konce války, ale i z toho, že mu bylo před Němci uchováno jeho osobní auto, takže je mohl hned použít. Začal se opět věnovat nejen své lékařské praxi, ale také se zapojil do politického života v obci. Dne 31. května byl zvolen do patnáctičlenného *Místního národního výboru*. Stal se členem jeho zdravotní komise a komise vyšetřující osoby, které se za okupace provinily proti státu a národu. Případů udání lidí „*přátelících se s Němci*“, které spolu s dalšími členy komise musel řešit, nebylo málo. Nutno podotknout, že mnohá poválečná nařčení byla křivá. Stejně jako během války, tak i nyní si lidé vyřizovali své účty a opět k tomu používali všemožných prostředků, které se jim nabízely. Místní národní výbory vydávaly lidem osvědčení o státní a národní spolehlivosti. Ti, kteří selhali, toto osvědčení nedostali. Ne vždy však v této záležitosti pracovaly MNV spravedlivě.

Ani teď se však MUDr. Wiesner na Vysokém Chlumci dlouho neohřál. V srpnu 1945 se totiž odstěhoval zpátky do Písku. Možná se mu stýskalo po procházkách po nábřežích nad stříbropěnnou Otavou. Spíše se tam však už nyní nemusel stydět být komunistou....²⁵⁰

Životní úroveň lidí na Sedlčansku a kvalita místní zdravotní péče vyplývaly z všeobecných přírodních, hospodářských, sociálních a kulturních podmínek tohoto chudého a v mnohém svérázného kraje.²⁵¹

---

²⁴⁹ *SOkA Příbram, AO Vysoký Chlumec, Pamětní kniha, 1923-1944, s. 159. SOA Praha, Sběrka staničních knih četnictva a Sboru národní bezpečnosti, Středočeský kraj, 1851-1960, inv. č. 1655, Památník četnické stanice ve V. Chlumci. MM Sedlčany, D 260, Stanislav Macák.*

²⁵⁰ *OÚ Vysoký Chlumec, Obecní kronika, 1945-, s. 12-16.; MUDr. Zdeněk Wiesner během svého působení ve Španělsku zhotovil řadu fotografií, které si dnes můžeme prohlédnout v Národním archivu ve fondu „Českoslovenští dobrovolníci ve Španělsku 1936-1939“.* Na většině svých fotografií zachytil nemocniční prostředí s řadou bezejmenných pacientů i členů personálu. Díky fotografii Jaroslava Obrhela je možné se s MUDr. Wiesnerem seznámit i více než jen prostřednictvím předchozího suchopárného výkladu. Viz *Příloha 18.*

²⁵¹ V lidových vrstvách dlouho přežívaly různé léčebné zaříkávací procedury a pověrečné praktiky, jako přikládání pavučin na krvácející rány, apod. Zcela vymýtit škodlivé zlozvyky a pověry a vštípit základní hygienické návyky se podařilo až po 2. sv. válce. Viz *SOkA Příbram, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan V, 1945-1979, s. 65.*

Nelehké životní poměry byly příčinou celé řady konkrétních zdravotních problémů místního obyvatelstva. Valná část vodních zdrojů kvůli místním geologickým podmínkám po zdravotní stránce naprosto nevyhovovala, tím spíš, že způsob vodní těžby byl většinou primitivní. Obecním vodovodem se z obcí politického okresu Sedlčany mohly mezi válkami pyšnit jen Votice, Kamýk n. Vlt. a Mezihoří. S tím souvisela i otázka svodu odpadních vod. Částečná kanalizace fungovala v Sedlčanech, Voticích, Sedlci a v Prčici. Do venkovského koloritu tak leckde patřila i močůvka tekoucí ze zemědělských hospodářství přes náves do potoka, ve kterém se pralo prádlo. Celkově nízká úroveň bydlení měla za jeden ze svých následků častý výskyt křivice. Více-generační rodinné kolektivy bydlely zpravidla stěsnány ve vlhkých, temných a málo prostorných bytech. Ještě v roce 1947 byl celý politický okres elektrifikován pouze z 27 %.

Také podoba stravy místního většinou zemědělského obyvatelstva v mnoha ohledech nevyhovovala, především svou jednostranností, nadměrným obsahem uhlohydrátů a nedostatkem vitamínu B. Na jídelním lístku převažovaly brambory, a to často v dietně velmi závadné úpravě (cmunda, opékané šklubánky, prskance, atd.).

Ruku v ruce s těmito podmínkami kráčel dlouhodobý výskyt konkrétních chorob. Mezi nejzávažnější patřila tuberkulóza. Tato vleklá nemoc se šířila v celých rodinách po několik generací, i díky konzumaci produktů zamořeného dobytka. Boj s ní ztěžoval nedostatek specializovaných léčebných středisek, jejich komunikační vzdálenost i samotná nákladnost léčby. Neméně palčivým problémem byla endemická struma – zbytnění štítné žlázy, která v různých stádiích, někde vedoucích až ke kretenoidní degeneraci, postihovala velkou část populace, především obyvatelstvo žijící v kopcovitém terénu v jihozápadní části okresu (např. Dražka prý až 80% obyvatel).

O nízké životní úrovni této doby svědčila i vysoká kojenecká úmrtnost, která bývá indexem zdravotního standardu a hygienické úrovně. V druhé polovině 30. let umíralo do stáří jednoho roku okolo 130-150 dětí z 1000! Děti se rodily v drtivé většině doma, přičemž v celém politickém okrese tehdy působilo pouze 16 porodních asistentek, tedy spíše skutečně „*porodních báb*“, neboť polovina z nich byla starší šedesáti let. Krátce po porodu navíc péče lékaře či porodní asistentky zpravidla ustávala, jen někde byly maminkám a dětem k dispozici poradny.²⁵²

---

²⁵² V roce 1940 se v okr. nemocnici v Prčici uskutečnilo jen 44 porodů. Nastávající matky musely při nástupu do nemocnice odevzdávat své potravinové lístky bez ohledu na druh a množství jim podávané nemocniční stravy. Pokud matky nemohly kojit, žádala nemocnice pro novorozence o ty potravinové lístky, které byly

Mezi další tristní kapitoly patřila „péče“ o chrup a o zdravotní stav školní mládeže, kterou citelně postihovaly především epidemie spály a záškrtu. Kvůli nerespektování hygieny, nedostatečné informovanosti a zdravotní osvětě docházelo i ke zbytečným úmrtím na zanedbané záněty slepého střeva a jiné „banality“.²⁵³

Tento neblahý stav se dařilo během meziválečných let postupně zlepšovat. Na zdravotní péči se podílela jednak *okresní všeobecná veřejná nemocnice v Prčici* a kromě několika zubařů a praktických lékařů pak především *státní obvodní lékaři* sídlící ve větších obcích, na něž dohlížel *okresní lékař* působící při okresním úřadu.²⁵⁴ Do tohoto úsilí o zlepšení zdravotního stavu obyvatel a pozvednutí jejich životní úrovně vstoupila německá okupace a krátce poté i realita války. Nutno říci, že v prvních letech Protektorátu Čechy a Morava **trend zlepšující se životní úrovně a zdravotní péče** v mnoha ohledech pokračoval.

V roce 1940 se v *Okresní nemocenské pojišťovně v Sedlčanech* rozšířila lékařská služba o internistu MUDr. Bohuše Kareše, odborného lékaře vnitřních chorob, který vykonával i funkci rentgenologa. Předtím krátce působil jako sekundární lékař v okresní nemocnici v Benešově, v ústavu pro studium tuberkulózy v Praze na Bulovce a v okresní veřejné nemocnici v Prčici. Právě on se v březnu téhož roku zasloužil i o založení *protituberkulosní poradny (Masarykovy) Ligy proti TBC v Sedlčanech*, při které začala fungovat pneumotoraxová stanice. Pro léčení tuberkulózy se měla dále zřídit i izolovaná léčebna v areálu antimonových dolů u Příčov. V roce 1942 zde byla zakoupena

---

nutné k jeho stravování (mléko, cukr, poživatiny). Viz *Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 36.207/43, kart. 306. Tamtéž, inv. č. 905, sign. IX-1, zpráva o působnosti všeobecné veřejné okresní nemocnice v Prčici – r. 1940, kart. 284.; Rolnické listy, roč. 58, č. 3, vyd. 31. 3. 1942, s. 3.*

²⁵³ Svoboda, Petr: *Kapitoly z dějin zdravotnictví na Sedlčansku. Sedlčany 1983, s. 23-24. Věstník Okresního národního výboru v Sedlčanech, roč. 1, č. 8-10, vyd. 25. 10. 1946, s. 34, 36-41. SOka Příbram, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan V, 1945-1979, s. 70. Kulíková, Jarmila – Polák, Stanislav: Okresní národní výbor v Sedlčanech 1945-1960, Dílčí inventář, 1969, s. 7.*

²⁵⁴ Zdravotnictví bylo zčásti fundováno různými pojišťovacími institucemi – Okresní nemocenskou pojišťovnou v Sedlčanech (pod Ústřední nemocenskou pojišťovnou), která zajišťovala i zaměstnance v zemědělství a nezemědělské dělníky, dále Pokladnou soukromých úředníků, Léčebným fondem veřejných zaměstnanců, aj. Do nemocnice se posílalo jen v nejnnutnějších případech, většinou se spěchalo pro obvodního lékaře.

jednopatrová budova, která se postupně adaptovala na izolovanou infekční nemocnici se 40 lůžky. Vystěhování Sedlčan však toto chvályhodné a pokrokové úsilí zhatilo.²⁵⁵

Na lepší časy se blýskalo i co se týče péče o matky, kojence a mládež. K stávajícím *poradnám pro matky a děti* v Sedlčanech, Petrovicích, Krásné Hoře, Kosově Hoře, Voticích, Vrchotových Janovicích, Jankově, Sedlci, Myslkově a Nadějkově, které sdružovaly jednotlivé *okresní péče o mládež v Sedlčanech, Voticích a Sedlci*, přibýly v roce 1942 čtyři další poradny v Chlumu, Jesenici, Svatém Janě a Počepicích.²⁵⁶

Válečná realita postupně tento slibný vývoj zhatila a naopak řadu problémů přímo zapříčinila, nebo ještě více prohloubila, čímž oddálila jejich řešení. Svůj podíl na zhoršování zdravotního stavu obyvatel mělo mimo jiné i zavedení přidělového systému v zásobování. Již v roce 1939 označili lékaři stanovené přiděly potravin, které se navíc později dále snižovaly, za nedostatečné, zejména pokud šlo o dávky masa, luštěnin a tuků. Dle pozdějších údajů trpěla v letech 1944-1945 nejméně polovina obyvatelstva podvýživou a v posledních měsících války dokonce hladem.²⁵⁷

Kromě nouze o potraviny se pod rostoucí nemocnost, úrazovost a úmrtnost podepisoval i nedostatek oblečení, obuvi a dalšího spotřebního zboží. Otázkou je podíl fingovaných nemocí a úrazů, které se stávaly častým prostředkem ve snaze vyhnout se totálnímu nasazení.

---

²⁵⁵ Svoboda, Petr: *Kapitoly z dějin zdravotnictví na Sedlčansku. Sedlčany 1983, s. 24. SOKA Příbram, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan V, 1945-1979, s. 67-68. Tamtéž, Pamětní kniha města Sedlčan II, 1941-1942, s. 109-110. K osobnosti (nejen!) lékaře MUDr. Bohuše Kareše viz Tywoniak, Jiří: In memoriam MUDr. Bohuše Kareše. Sedlčanský sborník 3, 1979 (VSP 16), s. 233-243. NA, PP 1931-1940, sign. 42/K-11/287, kart. 831.*

²⁵⁶ Viz SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 905, sign. IX-1, zprávy o činnostech poraden pro matky a děti, kart. 284. Tamtéž, inv. č. 898, sign. VIII-16-A-1, kart. 282. 30. výroční zpráva Okresní péče o mládež v Sedlčanech za rok 1940. Sedlčany 1941.

²⁵⁷ Musilová, Dana: *Zásobování a výživa českého obyvatelstva v podmínkách válečného řízeného hospodářství (1939-1945). Slezský sborník, roč. 89, 1991, č. 3-4, s. 258, 261-263.* Tuk, mléko, maso a vejce v úředních přidělech nahrazovala mouka, chléb a margarín. Energetická hodnota stravy tak zůstávala zdánlivě zachována, výrazně ovšem klesala její nutriční hodnota, tj. obsah bílkovin, tuků a glycidů. Později však neodpovídaly lékařsky doporučenému množství ani hodnoty energetické.; Lékaři ze zdravotního hlediska nedoporučovali sladit cukrem, a tak někteří radši pili hořkou (žitnou) kávu a čaj. Viz Gazukina, Kateřina – Pašková, Markéta: *Život na venkově v období protektorátu. Sem. pr., 2005 (uložena v SOKA Příbram), s. 10.*

Zhoršující se životní standart se projevil i v nárůstu výskytu některých chorob, především tuberkulózy. V roce 1940 evidovala *protituberkulosní poradna Ligy proti TBC v Sedlčanech* 233 pacientů, v roce 1941 již 410, o rok později 562 a v roce 1943 dokonce 679 nemocných.²⁵⁸

Kromě toho se výrazně zvýšil počet žlučnickových, žaludečních a nervových onemocnění a výskyt břišního a skvrnitého tyfu, chřipky a svrabu. Mezi dětmi se ve větší míře rozmáhaly infekční choroby jako spála a záškrť. Řada lidí trpěla na různé vyrážky, boláky, apod., což někdy přímo či nepřímo souviselo právě s nedostatkem spotřebního zboží.²⁵⁹

Okresní nemocnice v Prčici se v této době potýkala hned s několika problémy. Celkově se prý netěšila moc dobré pověsti. Když si lidé mohli vybrat, raději volili nemocnici v Benešově. Prčická nemocnice sídlila v nevyhovující budově, kterou si pronajímala od *Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského*, což ještě více zatěžovalo její rozpočet. Již před válkou se usilovalo o výstavbu nové budovy, a to opět v Prčici. Během komisionálního šetření zástupců *Zemského úřadu v Praze* byl dne 25. května 1939 vyhlédnut vhodný pozemek, který byl k 5. prosinci 1944 vykoupen a zaknihován. Ačkoli se do přípravy stavby vložily nemalé náklady, k její realizaci nakonec nedošlo.²⁶⁰

Finanční situaci nemocnice dlouhodobě trápil také problém vysokých nedoplatků za léčebné úkony, jejichž výše stále rostla. V červnu 1942 proběhla na příkaz zemského úřadu kontrola nemocničního hospodaření. Ta neshledala vážnější závady a pochybení, ale přikázala energičtější vymáhání těchto nedobytných pohledávek s rychlejším přístupem

---

²⁵⁸ *SOka Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 905, sign. IX-1, zprávy o činnosti protituberkulosní poradny Ligy proti tuberkulose Sedlčany, kart. 284.*

²⁵⁹ Stoupající nemocnost je patrná i z neúplné evidence výskytu infekčních chorob vedené u okresního úřadu v Sedlčanech. Počty záznamů rok od roku stoupaly. V r. 1939 – 144, 1940 – 190, 1941 – 217, 1942 (do 25. dubna) – 155. Většinou se jednalo o spálu a záškrť. V roce 1942 je odtud zcela zřetelný vysoký nárůst nemocných TBC. Viz *Tamtěž, inv. č. 51-53, záznamy o infekčních chorobách lidských, 1939-1942.; MM Sedlčany, SP 205, Vzpomínky M. Bosákové roz. Peštové ze Sedlčan.* Děti nosily boty jen do školy, po vsi běhaly bosy. Mnohé chodily v dřevácích, které byly naříznuté, aby se v nich noha lépe ohýbala. Bolestem a vzniku nepříjemných boláků to však nezabránilo.

²⁶⁰ *Kapová, Věra – Kofroň, Jiří: Nemocnice v Prčici. Český Merán 9, 2004, s. 86-89. Svoboda, Petr: Kapitoly z dějin zdravotnictví na Sedlčansku. Sedlčany 1983, s. 16-17. SOka Příbram, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan II, 1941-1942, s. 110.*

k použití exekučních prostředků. Naprostou většinu nemocničních pacientů tvořili samoplátci – příslušníci sociálně slabých vrstev, samostatní zemědělci nebo zemědělství dělníci, kteří nebyli pojištěni pro případ nemoci u žádného ústavu a jejich zaopatření tak mnohdy musel hradit zemský fond. Značnou část nedoplatků měli na svědomí také cizí státní příslušníci – sezónní zemědělství dělníci ze Slovenska a Podkarpatské Rusi. Lékařští znalci při kontrole zjistili, že v 15 případech ze 162, které hradil zemský fond, setrvali pacienti v nemocnici déle, než bylo nutné. Proto nově měli pacienti ještě před svou hospitalizací zaplatit finanční zálohu, a ihned jakmile pomine nebezpečí ohrožení jejich zdraví, měli být z nemocnice propuštěni.²⁶¹

Vytíženost prčického nemocničního personálu a jeho pracovní vypětí vzrostlo během války do neúnosných rozměrů. K 1. září 1941 navíc nemocnice přišla o jednoho svého sekundárního lékaře a žádost o jeho náhradu nebyla do ledna 1942 vyřízena. Obloženost nemocnice ve výši 82 pacientů se tak stala neudržitelnou. Přepracovaný primář MUDr. Karel Smažík však s požadavkem na její snížení na polovinu neuspěl.²⁶²

Do zdravotní péče v politickém okrese Sedlčany přirozeně zasáhlo i **vystěhování části Sedlčanska** kvůli zřízení vojenského cvičiště. Okresní úřad se přesunul do Votic a s ním i *okresní lékař* MUDr. Šturm. Do Sedlce přesídlila *Okresní nemocenská pojišťovna* i s internistou MUDr. Karešem, stejně jako *protituberkulosní poradna (Masarykovy) Ligy proti TBC*. Lékárna se přestěhovala do Kosovy Hory a v Sedlčanech nakonec zůstal jen MUDr. David a zubní lékař MUDr. Liška. V domě bývalého okresního úřadu byla zřízena vojenská nemocnice, kde se ošetřovaly lehčí případy. Mezi vojáky se koncem roku 1944

---

²⁶¹ *Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 581, sign. 41/42, kart. 39. Tamtéž, sign. 994/42, kart. 41.* Záležitosti poplatků měl na starosti úředník Jaroslav Bureš, který většinu času věnoval nutnému vyřizování zásobovací agendy a správě potravinových lístků. Vymáhání nedoplatků sice probíhalo dle předpisů, ale i z nedostatku času bylo přikračováno k exekučnímu vymáhání příliš pozdě. Správce nemocnice Karel Dvořák měl nyní každý měsíc hlásit okresnímu hejtmanovi postup v dané věci a v případech dalších nedostatků neměly být udělovány dovolené.; V roce 1940 čítala nemocnice 94 lůžek, 3-4 lékaři ošetřili 1327 pacientů a provedli 868 operací. Ošetřovatelský personál tvořilo 6 řádových sester, které se pronajímaly stejně jako budova, a kromě správce a údržbáře zde bylo zaměstnáno ještě dalších 9 pomocných pracovních sil a úředníků. Viz *Tamtéž, inv. č. 905, sign. IX-1, zpráva o působnosti všeobecné veřejné okresní nemocnice v Prčici – r. 1940, kart. 284.*

²⁶² *Tamtéž, inv. č. 581, sign. 41/42, kart. 39.*; Všeobecně panoval nedostatek nemocničních lůžek, a to i proto, že byl stále větší počet nemocnic přeměňován na vojenské lazarety. Viz *Král, Václav: Otázky hospodářského a sociálního vývoje v českých zemích v letech 1939-1945 III. Praha 1959, s. 202.*

rozšířila infekční žloutenka, již na území cvičiště zavlekly ustupující jednotky z Balkánského poloostrova a která prosakovala i mezi obyvatelstvo.²⁶³

Mnoho lékařů a členů zdravotního personálu se během války různým způsobem zapojilo do **odbojové činnosti**. Používali při tom často jedinečných prostředků, kterými je vyzbrojovala jejich profese. Hospitalizací v nemocnici tak poskytovali dočasný úkryt prchajícím před gestapem, apod. S prosbou o pomoc se na lékaře obracely také tisíce nasazených na práci do Říše, jimž pak lékaři pomáhali vyhnout se jejich nepříjemné povinnosti, ať už jejich hospitalizací kvůli fingovaným nemocem či prováděním nevy nucených operací. Mnozí se snažili zachránit před odchodem do Říše i za cenu sebezrazení. Proto se ke konci roku 1944 muselo hlásit každé zranění a popálení gestapu, a to právě kvůli podezření z případu sebezrazení. Pod hrozbou trestu byli lékaři upozorňováni, aby pacientům nepředepisovali trvání nemocenské dovolené na delší dobu, než je nezbytně nutné pro jejich zotavení, aby se nemocní mohli co nejdříve znovu zapojit do výrobního procesu.

Z politického okresu Sedlčany lze jako příklad jmenovat MUC. Jiřího Hellera, který pomáhal přechovávat pronásledované účastníky odboje (i Zdeňka Zákoru – viz kapitola *Partyzán*) a poskytoval jim základní lékařské ošetření. Zákorovi ukrývajícimu se před gestapem a nemocnému TBC pomáhal také MUDr. Miroslav Schmidt ze Sedlce. Tento lékař byl také v květnu 1943 vyšetřován gestapem ohledně vypsání vysvědčení o nezpůsobilosti jednomu dělníkovi. MUDr. Schmidta se však tehdy zastal „kolaborant“ Otto Doležal, čímž ho zachránil před pravděpodobným zatčením.²⁶⁴

---

²⁶³ Svoboda, Petr: *Kapitoly z dějin zdravotnictví na Sedlčansku. Sedlčany 1983, s. 23. SOkA Příbram, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan V, 1945-1979, s. 69. Tamtéž, Pamětní kniha města Sedlčan, 1943, s. 134.*; V Sedlčanech sídlil vojenský lékař SS, který během chřipkové epidemie v lednu 1944 ochotně ošetřil i některé civilisty, neboť MUDr. David i MUDr. Kott z Kosovy Hory rovněž onemocněli. Viz *Tamtéž, Pamětní kniha města Sedlčan, 1944, s. 8.*; V Dublovicích měli vojáci SS k dispozici lékárnu, kde působil MUDr. Jelínek, jenž léčil i civilisty, kteří tak mohli získat i jinak jim nedostupné léky. Viz *Tamtéž, AO Dublovice, Pamětní kniha obce Dublovické, 1924-1990, s. 151.*

²⁶⁴ Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: *Velké dějiny země Koruny české XV.b. Praha 2007, s. 97-98. SOkA Příbram, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan V, 1945-1979, s. 68.; Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 329 pres/44, kart. 306. Kofroň, Stanislav: Osobnosti. Zdeněk Zákor (osobní archiv Stanislava Kofroně), s. 80.; SOA Třeboň, MLS Tábor, 1945-1948, Ls. 370/46. Nykodým, Jaroslav: *Sedlecko za války i v odboji 1939-1945. Sedlec-Prčice 1947, s. 26, 28.**

Již z příběhu MUDr. Zdeňka Wiesnera jsme se dozvěděli, že nacistická perzekuce zasáhla i zdravotní personál politického okresu Sedlčany. Jako další příklad je možno uvést MUDr. Rosalii Hurysovou-Kublovou, obvodní lékařku v Borotíně, pro kterou si tábořské gestapo přijelo 2. března 1943 v souvislosti s rozsáhlým zatýkáním a likvidací *krajského národního revolučního výboru v Borotíně*. MUDr. Hurysová-Kublová měla údajně poskytovat lékařské ošetření Josefu Raiskupovi. Po skončení války se vrátila z koncentračního tábora.²⁶⁵

V květnu 1944 pak příslušníci benešovského gestapa zatkli také vrchního správce průčické nemocnice Karla Dvořáka i s jeho manželkou Marií a dalšími příbuznými. Dvořákův tchán Josef Novák totiž vlastnil pěknou sbírku starých i moderních střelných zbraní, o které členové jeho rodiny věděli, ale protože věc neoznámili, stali se spolupachateli trestného činu. Správce Dvořák se v srpnu 1944 vrátil domů, ovšem jeho manželka strávila ve vězení téměř rok a se svými blízkými se doma shledala až po skončení války. Její otec Josef Novák pak zemřel dne 10. 11. 1944 v káznici v Gollnově v Pomořanech ve věku 84 let. Vše měl na svědomí jeden udavač, který byl později vypátrán a při zatýkání se zastřelil.²⁶⁶

---

²⁶⁵ *Tamtéž*, s. 17-18. *Matějka, Josef: Borotín v odboji v letech 1939-1945. Borotín 1945*, s. 22, 33.

²⁶⁶ *SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 582, sign. 206/43, kart. 42.*

16. Římskokatolický kněz

Dne 3. srpna 1943 zemřel v Nechvalicích místní dlouholetý farář **P. Karel Bejsta**. Působil zde více než třicet let, což je v životě člověka poměrně dost dlouhá doba, plná zásadních událostí a změn. V případě P. Bejsty žijícího v „neklidné“ první polovině 20. století to platí obzvlášť. Když Léta Páně 1910 přišel jako ještě ne čtyřicetiletý kněz do Nechvalic, svět vypadal úplně jinak. Dosud neprošel šokem první světové války, která zanechala Evropu v krizi a bídě. Na rozvalinách Rakouska-Uherska tehdy vznikla Československá republika, aby i jí za dvě desetiletí její existence hrozilo věčné uvržení do propadliště dějin. Farář Bejsta ale samozřejmě nevnímal jen státoprávní změny a politické události. Více než to jistě vzpomínal na tisíce lidí, které mu prošly rukama při křtu, v hodinách náboženství. Znovu viděl radost a lásku těch, které oddával, vzpomněl si na ty, jež doprovodil na jejich poslední cestě na nechvalický hřbitov.... Sedmdesátky se P. Bejsta dožil v době, kdy byla v plném proudu další světová válka, ještě hroznější než ta první.

Snad nejlépe ze všech znala faráře Bejstu jeho dlouholetá hospodyně a kuchařka Marie Kroneislová. Právě jí se slábnoucí kněz ještě před svou smrtí svěřil se svým tajemstvím, které si nechtěl vzít s sebou do hrobu. Prozradil jí, že má v kanceláři v kouřové rouře od kamen schovaný revolver! Kvůli nedovolenému držení střelné zbraně přitom tehdy končili lidé i na popravišti. Bejsta nemohl tušit, jaké tím své hospodyně způsobí trápení, a nejen jí. Nemohl předvídat, že právě jeho revolver bude brzy hrát v nechvalické farnosti velmi významnou roli, že bude zásadně ovlivňovat životy lidí kolem....

Hospodyně **Marie Kroneislová** pocházela z Boršova u Českých Budějovic. Do Nechvalic si ji přivedl v roce 1935 právě Karel Bejsta. „*Slečna z fary*“, jak ji lidé nazývali, se netěšila mezi sousedy příliš velké oblibě. Ani ne kvůli tomu, že pocházela z německo-české rodiny, ale spíše pro svou povahu a vystupování. Mluvila sice „*jako když máslo ukrájuje*“, ale ve skutečnosti to byla „*pěkná potvora*“. Farníci jí také zazlívali, že tělo faráře Bejsty odvezla k pohřbení právě do Boršova a nebylo tak pochováno na hřbitově v Nechvalicích.

Na místo zesnulého P. Bejsty přišel do Nechvalic mladý kněz **P. Jaroslav Záruba** (*1917), který zde byl ustanoven administrátorem. Dříve sloužil Bohu a lidem jako kaplan v nedalekých Počepicích. S hospodyní Kroneislovou, která i po Bejstově smrti zůstala na faře, si nepadli do oka. Jejich vztah se stal postupně velmi problematickým. V normální době by jistě šlo jen o běžný problém dvou lidí. Již čtyři roky si však lidé museli zvykat na

válku a v té se i běžné mezilidské neshody mohou snadno dobrat nezvratných následků. V udavačském prostředí protektorátu si lidé velmi rychle uvědomili, jak účinnou a velmi dostupnou zbraní je přítomnost represivního okupačního aparátu, jehož sílu a moc je možné využít ve svůj prospěch.

Když P. Záruba přišel do Nechvalic, vše zprvu vypadalo bezproblémově. Kroneislová si veřejně pochvalovala, jaký je ten nový mladý kněz hodný člověk. Již během necelého měsíce se situace obrátila. Záruba totiž vůbec nenaplňoval její očekávání a představy. Poměry, které s jeho příchodem nastaly, se asi velmi lišily od toho, na co byla zvyklá od starého faráře Bejsty, kterého měla v podstatě v hrsti. U Záruby se jí to samé nedařilo. Chtěla se mu vetřít do přízně, ale on se k ní choval odmítavě, neboť mu bylo její chování nepříjemné. Navíc s největší pravděpodobností částečně předem věděl do jakého prostředí jde. Svou nedobrou zkušenost s Kroneislovou měl již za sebou také sedlčanský kaplan P. Václav Kořínek, který předtím v Nechvalicích několik měsíců zastupoval nemocného faráře Bejstu. A nebyl jediný....

Mezi Kroneislovou a Zárubou to záhy došlo až tak daleko, že přibližně měsíc po Bejstově smrti přiběhl rozčilený Záruba do domu obchodníka Františka Uhra a požádal ho, jestli by ho nenechal u sebe přes noc, že není možné s hospodyní vydržet. Snad už tehdy jí naznačil, že si nepřeje, aby dále zůstala na faře. Kola příběhu se začala pomalu ale nezadržitelně roztáčet....

V pátek 24. září 1943 večer pracoval kněz Záruba ve své kanceláři na faře. Do dveří náhle vstoupila hospodyně Kroneislová a zeptala se ho, jestli neví, co je to browning. Ruce měla složeny na prsou a držela v nich cosi ve špinavém hadru. Záruba ji odbyl, aby ho nechala být. Poté odešel k obchodníku Uhrovi na večeři, a když se vracel k faře, uslyšel výstřel! Dostal strach. Druhého dne se o svém zážitku poradil s obděnickým farářem Hladem.

V sobotu 25. září ráno šel přes Nechvalice během své pochůzky vrchní četnický strážmistr z Vysokého Chlumce Jan Kolář. Potkal značně rozrušeného kněze Zárubu, jenž se mu svěřil, že jeho hospodyně má v držení zbraň a že ho s ní ohrožuje. Údajně se před ní i zabarikádoval v pokoji. Kroneislová ten den ráno odjela do Prčice, a tak se četník Kolář vrátil zpět na stanici. Odpoledne se vydali se štábním strážmistrem Ctibalem do Nechvalic, kde již hospodyně zastihli. Ta vlastnictví jakékoli zbraně ihned popřela. Poté, co Záruba potvrdil, že ji u ní viděl, musela Kroneislová s pravdou ven. Přinesla krabici, v níž se nacházelo vedle revolveru také přibližně 110 nábojů. Řekla, že to všechno je po faráři

Bejstovi a ona to našla v kouřové rouře ve farní kanceláři. Četníci vše zabavili a sepsali o dané věci hlášení, které i se zbraní poslali gestapu v Táboře s tím, že ji zřejmě ukryl farář Bejsta, jenž zemřel 3. srpna 1943.

Bejstovo tajemství do této doby znamenalo pro Kroneislovou jen starost a trápení. Zbraň na Bejstou popsaném místě skutečně našla. Uložila ji do plechovky a zahrabala v hromadě kamení na dvoře. Bála se prozrazení a snad i kvůli případnému alibi si tuto starost nechtěla nechat pro sebe. Rozhodla se tedy revolver ukázat Zárubovi, který však s celou věcí nechtěl mít nic společného a snad se i polekal, neboť s hospodyní dobře nevycházela. Tím se celá nevinná záležitost dostala přes četnictvo k obávanému gestapu.

Dne 30. září 1943 po poledni tedy přijeli do Nechvalic příslušníci tábořského gestapa. Zárubu na faře nezastihli, a tak vyslechli jen Kroneislovou, s níž sepsali protokol. Zárubovi po ní vzkázali, ať se za nimi druhý den vypraví do Tábora k výslechu. Při něm se šokovaný kněz dozvěděl, že na něj Kroneislová učinila hned několik udání. Podle její výpovědi jí měl po objevení revolveru navrhnout, aby si ho ponechali. Také prý měl spolu s jistými třinácti občany pořádat 27. září v hostinci u Peštů v Nechvalicích odbojnou schůzku proti Říši, navíc prý z kazatelny neustále štve proti Němcům a Kroneislovou pronásleduje právě kvůli jejímu německému původu. Záruba tato křivá obvinění popřel a na den, kdy se měl zúčastnit oné tajné schůze, prokázal alibi. Po výslechu se vrátil do Nechvalic, avšak nikoli na faru. Raději zůstal u obchodníka Uhra. Napadlo ho, co nejspíš za celým udáním vězí – fara.

Na rozdíl od dřívější doby začala nyní Kroneislová podezřele často jezdit do Tábora.... Zárubu snad křivě obvinila především ze strachu, aby sama ze sebe smyla obvinění. Zároveň si však uvědomila, že nastalá situace jí nabízí šanci, jak Zárubu vystrnadit z fary. Došla jí jedna věc – buď půjde on, nebo já.

V rozhovoru s jedním známým se nechala slyšet, že „*toho kluka kaplana*“ naučí.... Jedné farnici zase prozradila, jak to ve skutečnosti s celou záležitostí okolo nalezené zbraně je, že ji ukryval farář Bejsta. Ta jí namítla, proč tedy gestapu nepoví, jak se celá věc doopravdy má. Na to jí prý Kroneislová odpověděla, že je z německé krve, otec byl ryzí Němec, bratránek je gestapák, a ona se dala pod ochranu gestapa proto, že se jí bude vše věřit. Na faru za Kroneislovou několikrát přijeli i sami příslušníci tábořského gestapa, které pokaždé vlídně pohostila a věnovala jim několik zabitých kachen a husu. Také jim dovolila, aby si na dvoře zastřelili několik holubů. Oné farnici se Kroneislová pochlubila i tím, že jim dala cigarety a dá jim co budou chtít, jen když bude Záruba usvědčen.

Gestapo znovu přijelo do Nechvalic dne 5. listopadu, aby oba podrobilo opětovnému výslechu. Záruba prý při něm dokonce musel stát čelem ke zdi a Kroneislová mu při tom nadávala. Gestapákům, kterým opět podstrojovala, si postěžovala, jak ji Záruba pronásleduje pro její německý původ. Zároveň se dušovala, že ačkoli německy neumí, nenávidí „český pronárod“.

Dne 29. listopadu přijelo gestapo znovu a tentokrát si již odvezlo kněze Zárubu s sebou. Zamířil s nimi do Tábora, a poté do Prahy do Pankrácké věznice. Trestní řízení pro nedovolené držení střelné zbraně zahájené proti jeho osobě sice bylo usnesením německého státního zastupitelství z 29. prosince 1943 zastaveno, přesto Záruba skončil v Terezíně, kde byl vězněn až do 16. srpna 1944, kdy byl propuštěn na svobodu. Snad k tomu pomohla také zprostředkovaná intervence jeho matky v *Kanceláři prezidenta republiky* z února 1944.

Zatčení svého duchovního správce nesli nechvaličtí farníci velmi nelibě. Obzvláště když v tom měla prsty neoblíbená Kroneislová. Z jejich řad přišlo gestapu na Kroneislovou hned několik udání a hospodyně jí byla opět vyslechnuta. To, co dříve veřejně říkala mezi farníky, nyní znovu popřela. Zamlčela i to, že měla zbraň schovanou v hromadě kamení a měla v úmyslu ji vůbec neodevzdat, kdyby to Záruba neoznámil četníkům. Gestapo shledalo všechna udání jako lživá a účelová. V jejich pozadí vyzorovalo zřejmou snahu pomstít se za zatčení Záruby. Proto Kroneislové doporučilo, aby se z Nechvalic raději odstěhovala. Ta však jejich rady neuposlechla a zůstala. Měla přece to, co chtěla – celou faru pro sebe.

Po Jaroslavu Zárubovi administroval nechvalickou farnost obděnický farář Ladislav Hlad, který sem dojížděl do 31. ledna 1944. Od 1. února 1944 byl do Nechvalic jako administrátor dosazen Alois Škácha, farář z Maršovic, který se musel vystěhovat kvůli zřízení vojenského cvičiště *SS-Truppenübungsplatz Böhmen*.

Brzy přišel vytoužený konec války a poměry se obrátily. Kroneislová byla 28. května 1945 zajištěna a trestní řízení se nyní vedlo naopak s ní – u *Mimořádného lidového soudu v Táboře*. Dne 7. června 1945 na ni byla uvalena vazba. Na vrub se jí nyní měla přičíst všechna její křivá obvinění. Za to, že zavinila Zárubovo uvěznění, jež naštěstí nemělo těžké následky, si dne 27. března 1946 vyslechla rozsudek – šest let těžkého žaláře, které si měla odpykat ve zvláštních nucených pracovních oddílech. Podíváme-li se na začátek, zjistíme, že celý příběh začal v podstatě nevinně. Je tedy věrným příkladem hořké zkušenosti, obzvláště typické pro tuto dobu, že i z malého zla může vyklíčit velké neštěstí.

Již jako administrátor farnosti Pečice u Příbrami zavítal Záruba na první poválečný svátek Nanebevzetí Panny Marie (15. 8.) na pouť do Obděnic, aby zde Panně Marii za tento šťastný konec poděkoval. Farář Škácha, který v Nechvalicích zažil konec války, se do Maršovic vrátil až na podzim 1945. Do Nechvalic po něm přišel jako administrátor bývalý kaplan z Petrovic František Ferda, který se zde stal 1. dubna 1947 farářem. Jako by se dějiny někdy skutečně opakovaly. Za pár let totiž nechvaličtí farníci opět přišli o svého duchovního pastýře, který znovu musel opustit své ovečky s pouty na rukou. Padesátá léta jsou však už jiná kapitola. Ostatně také Jaroslav Záruba byl ještě jednou vyšetřován....²⁶⁷

S trochou nadsázky by se dalo mluvit o **Sedlčansku** jako o Bohem pozeňnaném kraji. Katolická víra v něm zapustila své hluboké kořeny, což se snad dá mimo jiné přičíst jeho převažujícímu zemědělskému rázu, relativní chudobě a uzavřenosti. Především kopcovitá jihozápadní část politického okresu patřila k nejvíce religiózním oblastem v kontextu celých Čech. Tradiční sepětí s půdou a s Bohem se odráželo i v hmotné kultuře

---

²⁶⁷ SOA Třeboň, *MLS v Táboře, 1945-1948, Ls 191/46, Marie Kroneislová, (rozsudek), kart 30. SOkA Příbram, FÚ Nechvalice, Liber memorabilium parochiae Nechvalicensis, 1836-1884(1947), s. 18-19. Tamtéž, AO Počepice, Pamětní kniha II, 1933-1954, s. 80. Tamtéž, AO Nechvalice, 1878-1945(1949), inv. č. 15, podací protokol, 1943-1948, 28. 5. 1945. Tamtéž, inv. č. 26. SOA Praha, *Sbírka staničních knih četnictva a Sboru národní bezpečnosti, Středočeský kraj, 1851-1960, inv. č. 1655, Památník četnické stanice na Vysokém Chlumci. Přepis kroniky FÚ Obděnice, osobní sbírka autora, s. 28, 31. Rozhovor – Jarmila Kabíčková, jaro 2004, rukopisný záznam rozhovoru, osobní sbírka autora. Rozhovor – Jan Pudil, 29. 2. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, osobní sbírka autora. ABS, Ústředna StB po roce 1945, sign. 305-84-6/30 Tamtéž, sign. 305-829-5/96-97.; Interpretaci celého příběhu zásadně ovlivnil a mnoho nevyjasněných otázek zodpověděl, ale i vyslovil, rozhovor s P. Václavem Kořínkem, který v Nechvalicích od listopadu 1941 do března 1942 zastupoval tehdy již velmi nemocného faráře Bejstu. Kroneislová ho prý tehdy také požádala, jestli by ji nepomohl ukrýt revolver. On ji však odbyl, že s tím nechce nic mít. To samé prý zkoušela i na dalšího kněze, který zde zastupoval Bejstu po odchodu P. Kořínka a s nímž se dokonce poprala a on pak musel stejně jako Záruba vykonávat svůj úřad v hospodě u obchodníka Uhra. P. Kořínek charakterizuje Kroneislovou slovy: „To byla hrozná ženská, skutečně potvora.“ Na vlastní kůži zažil její návaly vzteku, kdy nekontrolovala své chování. Také ho mezi farníky pomlouvala, že jí krade na faře jablka. Snad právě v rozčilení a hysterickém záchvatu Kroneislová dne 24. 9. 1943 vystřelila z ukrývaného revolveru – poté, co ji Záruba vykázal ze své kanceláře. Viz *Rozhovor – P. Václav Kořínek, 29. 9. 2005, přepis audio-záznamu rozhovoru, osobní sbírka autora, s. 5-7, 12.; Ludvík, František: České katolické kněžstvo s národem a lidem v boji, utrpení a práci pro lepší zítřek. Praha 1946, s. 21. AKPR, KPR, D, inv. č. 1303, č. j. L 316/44, kart. 241.***

tohoto kraje, v podobě velkého množství křížků, kapliček, Božích muk, i ve výzdobě lidských usedlostí.²⁶⁸

Katolická církev se na Sedlčansku těšila opravdu velkému vlivu. Prostřednictvím svých kněží provázela drtivou většinu místních lidí od jejich křtu po celý jejich život. Hloubka osobního vztahu nejen k víře ale i k církvi se samozřejmě člověk od člověka lišila. Obecně však lze říci, že kněz (i jakožto jeden z mála představitelů inteligence působících na venkově) zde platil za osobu vysoce váženou a vlivnou, i když velmi záleželo na konkrétním případě. Na tomto stavu mnoho nezměnil ani vznik Československé republiky. Lidová strana na Sedlčansku tradičně dosahovala nadprůměrných volebních výsledků. To samé platilo i o Národní obci fašistické.

Katolíci se neztotožnili se vším, co přinesl rok 1918. Z toho vyplýval i jejich specifický a v mnohém svérázný postoj k politickým a státoprávním změnám konce třicátých let, který reprezentovali a vyjadřovali i příslušníci církevní hierarchie na Sedlčansku a spolu s nimi jej sdíleli i věřící. Myšlenkový svět místních kněží a věřících se však neomezoval jen na katolickou víru, která navíc do jisté míry vycházela také z národních témat. O silném byt' specifickém vlastenectví českého katolického kněžstva i věřících tak nelze pochybovat.²⁶⁹

Mnichov ranil až na výjimky úplně všechny, tedy i katolíky. „*Země sv. Václava*“ přišla o své „*tisícileté hranice*“. Také na Sedlčansku však postupně začaly jasně převažovat hlasy kritizující prvorepublikový vývoj, které zaznívaly často právě z úst katolíků. Začátek okupace a první léta války navíc dávaly tomuto kritickému proudu zapravdu. Katolíci samozřejmě s velkým povděkem přijímali změny, které přinášela již druhá republika a jimiž se národ navracel k svatováclavské tradici. Víтали návrat křížů do škol, to, „*že je kulturnímu bolševictví konec.... Byl už nejvyšší čas!*“ „*Prezident Edvard*

---

²⁶⁸ Srov. (např.) Bazal, Karel – Kostka, Pavel – Malíček, Jiří: *Kapličky a drobné sakrální stavby Sedlčanska, 1. díl. Sedlčany. Sedlčany 2006.*

²⁶⁹ Viz Ludvík, František: *České katolické kněžstvo s národem a lidem v boji, utrpení a práci pro lepší zítřek. Praha 1946. Koníček, Jiří: Msgr. Jan Šrámek – kněz a politik, in: Církev v české a slovenské historii. Publikovaný výstup z konference „Církev v české a slovenské historii“ uskutečněné 6. – 8. května 2004 v Olomouci. Olomouc 2004, s. 77-95.; Těžko z dostupných pramenů na příkladu Sedlčanska (re)konstruovat či nějak exaktněji vyjádřit jeho skutečné myšlenkové rozvrstvení, a to nejen místního duchovenstva, ale i věřících, tedy drtivé většiny obyvatelstva. Proto nelze opustit obecnou rovinu tohoto výkladu.*

Beneš a československá vláda totiž věřili spojencům, kteří nás zradili v Mnichově, více než Pánu Bohu.“²⁷⁰

Tento vývoj do jisté míry pokračoval i po **zřízení Protektorátu Čechy a Morava**. Německá okupace otrásla drtivou většinou české společnosti (tedy i věřícími a duchovenstvem), která si k Československu vytvořila silný citový vztah. Těžko vážit na dvouramenných vahách, ale nutno na jejich misky přidat i ty, kteří k této změně zaujali víceméně netečný, smířlivý až lhostejný postoj, a ty, kteří se s novým stavem přímo ztotožnili. Pomineme-li fašisty a jiné extrémisty, tak na Sedlčansku nový stav podle všeho vítala či v podstatě smířlivě přijala opravdu značná část místních lidí, většinou pod vlivem nadějného očekávání i prvotních dojmů z kýženého nastolení pořádku. Katolíkům zase nutno přiznat byt' krátkozraké, ale v podstatě realistické vidění příznaků pokračující nápravy společnosti v jejím vztahu k Bohu, zřetelné ve školství i kultuře. Neslučitelnost nacionálního socialismu s křesťanstvím nemusela být každému zřejmá, na čemž měla jistě zájem i sama okupační moc, alespoň do konce války. Ne každý dokázal, mohl, či chtěl uvažovat v souvislostech. Někteří se však s ideologií nacionálního socialismu a jeho cíli dobře seznámili již před válkou, a to nejen prostřednictvím myšlenek zveřejněných v Hitlerově knize *Mein Kampf*.²⁷¹

Postupně však i na Sedlčansku naprosto převládl protiněmecký postoj, ačkoli se u mnohých dostavil až skrze opravdu těžké vystřízlivění, které přicházelo jak s vypuknutím války a s její stále se stupňující intenzitou, tak s rostoucí dynamikou nacistické perzekuce. Ta byla čím dál tím víc patrná i na Sedlčansku, v podobě zatýkání či vystěhování části území kvůli zřízení cvičiště SS. Někteří se však i tak obrátili až s postupujícími německými neúspěchy respektive úspěchy spojenců a československé zahraniční akce. Postupem války toužil po míru již snad úplně každý, i ten, kterému válka paradoxně

---

²⁷⁰ *Přepis kroniky FÚ Obděnice, osobní sbírka autora, s. 15.*; Kvůli odstranění křížů ze školních učeben mnozí hanlivě nazývali prvního československého prezidenta jako „tatíčka matička Tataryka“. Viz *Rozhovor – Jan Pudil, 29. 2. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, osobní sbírka autora.*; Katolická církev projevila otevřený nesouhlas s územními důsledky Mnichova např. v rozhlasovém projevu kardinála Kašpara 4. 10. 1938. Postupně se však dostavovalo rozpomínání na rok 1918 a kritické hodnocení celého prvorepublikového vývoje. Vždyť Československá republika podle těchto hlasů začala bez Boha a dokonce i proti němu – stržením Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze. Pokračovala vyhadzováním křížů ze škol, podporou sektářských hnutí, agitací pro vystupování z církve, „spalováním mrtvol“, atd., až k svému zániku.... Viz *SOKA Příbram, FÚ Dublovice, Pamětní kniha fary Dublovické, 1935-1977, s. 38, 44-45.*

²⁷¹ *Tamtéž, s. 37.*

dopomohla k zvýšení životní úrovně, což se týkalo zvláště mnohých zemědělců. Za brzký konec války se věřící modlili i při bohoslužbách. Své prosby o ochranu českého národa a české země v této těžké době upínali především k hlavnímu patronu sv. Václavu. Pod vlivem víry však někteří ve válce spatřovali i jakýsi přirozený vývoj, kterým se má „zrodit nové lidstvo“, neboť „není možné, aby zůstalo při starém řádu, v němž je Bůh stále urážen a opomíjen.“²⁷²

Život na venkově během války většinou krácel i nadále svým vlastním a do jisté míry neohroženým způsobem života, na čemž se kromě neustálého cyklu zemědělských prací podílela také katolická víra, kontinuálně udávající každodennosti lidského života svůj stálý ráz, a to nejen povrchně, ale i vnitřně. Právě katolická víra svou neměnností poskytovala mnohým potřebnou „jistotu“ v době, ve které si lidé mohli být opravdu jisti jen smrtí. Církevní rok udával jejich životu svůj neměnný rytmus. Víra sdílená ve farním společenství byla mnohde nikoli únikem z válečné reality, ale často tou hlavní realitou. Patřilo do ní jak prožívání liturgického roku, včetně církevních svátků a slavností, tak věnování se různému společnému úsilí, opravám kostela, apod.

Období Protektorátu Čechy a Morava sice nábožensky nepřineslo žádných změn, ale do života církve samozřejmě zasáhlo. Vyčerpaní a unavení kněží trávili dlouhé noci vyhotovováním a potvrzováním výpisů z matrik především pro veřejné zaměstnance (tedy i kněze), kteří museli doložit své nežidovské kořeny. K prohlášením o rodovém původu se musely přikládat i křestní (rodné) listy, a to i prarodičů a praprarodičů. Kněží také stejně jako všichni veřejní zaměstnanci povinně skládali slib podle dekretu státního prezidenta č. 83/1940 Sb. ze dne 8. 3. 1940, a také podstupovali zkoušku z německého jazyka.²⁷³

---

²⁷² *Přepis kroniky FÚ Obděnice, osobní sbírka autora, s. 17, 19.*

²⁷³ Osvědčení o nežidovském původu se vydávala podle § 2 vlád. nař. č. 136/40 Sb. Někteří Židé se snažili toto nařízení obejít a k prohlášením o svém rodovém (nežidovském) původu si opatřovali křestní listy křesťanských náboženských společností, z nichž nebyla zřejmá jejich dřívější příslušnost k židovské náboženské společnosti. Někteří to měli usnadněno, neboť narození Židů se někde zapisovalo do katolických matrik, poněvadž se v daném místě nevedla matrika židovská. Faráři měli přísně zakázáno vystavovat pokřtěným Židům křestní listy. Křest měli potvrzovat přímo na jejich rodné listy vydané židovskou náboženskou společností, nebo vydávat jen „osvědčení o vykonaném křtu“, na kterých byla uvedena i židovská náboženská příslušnost rodičů pokřtěného. Viz *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 25.387/42, kart. 306. Tamtéž, FÚ Dublovice, Pamětní kniha fary Dublovické, 1935-1977, s. 37n.*

Některé církevní slavnosti se překládaly z úsporných důvodů na neděli, protože dny, na které připadaly, nebylo možné po dobu války pokládat za svátky, ale za dny pracovní.²⁷⁴ Poutě konající se pod širým nebem a různá procesí či průvody byly kvůli zákazu shromažďování a jiným bezpečnostním opatřením zakazovány. Také kvůli zkušenostem z roku 1939, kdy některé hojně navštívené poutě přerostly v politické manifestace proti okupačnímu režimu. Na Sedlčansku se však dá v tomto směru předpokládat dodržení klidu a pořádku, a to i o poutích konaných v září 1939 i o pozdějších oslavách posvícení. Snad k jediné výjimce došlo v den svátku sv. Václava 28. 9. 1939 nedaleko Ostromeče. Stovky osob se zde zúčastnily slavnosti, během níž živohošťský farář P. Josef Semrád vysvětil na skalní vyhlídce nad Vltavou kamenný kříž, mající upomínat na neveklovského rodáka opata Zavorala. Celé setkání se již od samého počátku stalo demonstrací proti okupačnímu režimu. Během své cesty na Ostromeč prý lidé z Neveklova zpívali v autobuse verše slovanské hymny: „*Rus je s námi, kdo proti nám, toho Perun smete!*“²⁷⁵

Stejně jako za první světové války, tak i nyní brzy došlo na **zvony**. Mnoho kostelních věží, kapliček a zvoníček znovu přišlo o své „zpěváky“, jejichž hlas provázel lidi po celý den, svolával je k společné modlitbě, varoval při nebezpečí, či je doprovázel na poslední cestě. Místo toho měli uliti do pancířů tanků šířit smrt a zkázu. Mohli zůstat jen umělecky a historicky nejcennější kusy. Okupačnímu režimu však musely sloužit již dříve, tím že svým hlasem oslavovaly vítězná německá tažení. Týkala se jich také některá omezující

---

²⁷⁴ Vládní nařízení ze dne 9. 12. 1940 č. 440/1940 Sb. a ze dne 26. 9. 1942 č. 336/1942 Sb.

²⁷⁵ Viz Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: *Velké dějiny země Koruny české XV.a. Praha – Litomyšl 2006, s. 244. SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 578, sign. 1.196/39, kart. 33. Přepis kroniky FÚ Obděnice, osobní sbírka autora, s. 26. Srov. SOA Praha, Sběrka staničních knih četnictva a Sboru národní bezpečnosti, Středočeský kraj, 1851-1960, inv. č. 1638, Památník četnické stanice Křečovice. Škorpil, Bohumil: Paběrky. Reportážní vzpomínky z Neveklovska, Sedlčanska a Podbrdsko z let 1938-1945. Příbram 1948, s. 87-88.; V případě Sedlčanska zmíněný zákaz znamenal hlavně konec častých a oblíbených poutí na Svatou Horu, ovšem ještě 12. července 1941 se z Krásné Hory tradičně vypravilo na Svatou Horu početné procesí, i s hudbou. Viz SOkA Příbram, AO Krásná Hora n. Vlt., Pamětní kniha obce Krásná Hora n. Vlt., (1941)1946-1956, s. 7.; K slavení poutí samozřejmě patřily i zábavy, trhy, kolotoče a jiné atrakce, kterých v průběhu války rok od roku ubývalo. Viz Tamtéž, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan II, 1941-1942, s. 119.; Úsporná opatření v roce 1944 vrcholila v zákazu prodeje věnců a květin na mše svaté, který „vzbudil v lidech náladu, že již to jde s Němci z kopce.“ Viz Tamtéž, AO Drevníky, Pamětní kniha obce Drevníky, 1930-1979, s. 39.; Již v roce 1942 přišel v rámci všeobecné snahy o minimalizování jakýchkoli hospodářských ztrát zákaz řezání a svěcení „kočiček“ o Květné neděli, neboť se tímto zvykem bere včelám jejich potrava. Viz Tamtéž, AO Obděnice, Pamětní kniha obce Obděnice, 1924-1971, s. 122.*

opatření. V souvislosti s nařízeními o protiletecké ochraně bylo dovoleno vyzvánět jen v obvyklou dobu od 6 do 20 h a to vždy nejdéle 6 minut. O Vánocích se půlnoční mše konaly ještě za světla, neboť se kostely zpravidla nedaly zatemnit, a na hřbitovech bylo zakázáno rozsvěcet v noci svíčky. Kvůli nebezpečí leteckých útoků pak museli faráři uschovat do bezpečí důležité farní dokumenty, především matriky. Většinou je v truhle odnesli do sklepa, nezřídka vlhkého, čímž je sice uchránili před náletem, ale před plísní už bohužel ne....²⁷⁶

Okupační moc si samozřejmě uvědomovala široké možnosti katolické církve co se týče celkového působení na obyvatelstvo. I na činnost církve se tak zaměřovala všudypřítomná kontrola²⁷⁷ a brzy následovala i konkrétní omezující opatření, mezi něž patřilo i rozpuštění tělovýchovné jednoty Orel v říjnu 1942.²⁷⁸

Církev nemohla jít s nacistickým režimem do otevřeného boje. Uzavření se do sebe před okolním světem a snaha si ho nevšímat byla přirozenou reakcí nejen její, ale v podstatě drtivé většiny české společnosti. Z kazatelen však někdy zaznívala i slova, která se cíleně snažila posílit národní sebevědomí a dodat lidem naději. Výjimečně vyjadřovali někteří kněží svůj nesouhlasný postoj k nacistickému okupačnímu režimu i otevřeně. Spíše tak činili v různých jinotajích a podobenstvích, o jejichž významu však nebylo pochyb. Například kázání sedlčanského děkana Františka Bučila byla údajně tak prodchnuta národním uvědoměním, až se o něj jeho farníci báli. Ve svém kázání po německém útoku na Sovětský svaz prý uvedl příměr o Napoleonovi, který před tažením do Ruska nechal razit mince se svým portrétem a nápísem: „*Bože, Ty jsi pánem na nebi a já na zemi!*“ Napoleonův přítel mu prý tehdy poslal minci zpět s dovětkem: „*Bůh Ti vzkazuje, že Tvoje*

---

²⁷⁶ Viz Lunga, Karel: *Průběh a charakter rekvizice českých zvonů za druhé světové války*. In: „*Nepřichází-li práce k Tobě*“. *Různé podoby nucené práce ve studiiích a dokumentech*. Praha 2003, s. 124-130. Během celé akce, která skončila v roce 1942, bylo v protektorátu zrekvírováno kolem 10 tisíc zvonů.; *SOka Příbram, AO Osečany, Pamětní kniha – obec Osečany, 1922-1976, s. 136. Tamtéž, AO Dublovice, Pamětní kniha obce dublovice, 1924-1990, s. 144.; Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 843, sign. V-14-A, kart. 255. Tamtéž, inv. č. 855, sign. VII-1-104, 114, kart. 270.*

²⁷⁷ Četnické stanice na příkaz gestapa sledovaly náladu obyvatel během bohoslužeb i v kostelech na Sedlčansku. Např. v neděli 13. 7. 1941 přešetřovaly údajně čtení a rozšiřování pastýřského listu se stanoviskem biskupské konference z Fuldy z 19. 8. 1932, které katolíkům zakazovalo stát se členy NSDAP. Dle zprávy okresního hejtmana mělo toto šetření negativní nálezy. Viz *Tamtéž, inv. č. 580, sign. 645/41, kart. 37.*

²⁷⁸ *Tamtéž, AO Krásná Hora n. Vlt., Pamětní kniha obce Krásná Hora n. Vlt., (1941)1946-1956, s. 19.*

jsou záda a jeho dŮtky!“ Za svá neohrožená kázání pak nebyl podle mnohých snad jen zázrakem během německé okupace potrestán živohošťský farář Semrád.

Většinou si však kněží dávali pozor, aby svým jednáním nezavdávali příčiny k nějakým následným politickým projevům, které by mohly mít dalekosáhlé důsledky. Ke konci války však i jejich opatrnosti ubývalo. O vánocích 1944 tak prý byly v Sedlčanech během půlnoční mše mezi vánočními zpěvy preludovány i tóny československé národní hymny.²⁷⁹

Kněží pohybující se v neustálém kontaktu s lidmi a mající částečnou zodpovědnost za stav jejich duší si pak také nemohli nevšimnout, jak negativně působí válečná doba na lidský charakter. To platilo především o venkovském zemědělském obyvatelstvu, jemuž válka nabídla obrovskou příležitost, jak si účastí na černém trhu pomoci k velkým penězům, tedy i lepšímu životu. Mnozí tomuto lákadlu neodolali. Kněží tak z kazatelen mnohdy marně napomínali, že „šmelina“ je věc hanebná a takto nabyté peníze nemají žádného požehnání.²⁸⁰

Do života církve a podoby její správy výrazně zasáhlo také **vystěhování části Sedlčanska** v důsledku zřízení cvičiště SS. Sedlčanský děkan Bučil se odstěhoval do

---

²⁷⁹ Škorpil, Bohumil: *Paběrky. Reportážní vzpomínky z Neveklovska, Sedlčanska a Podbrdsko z let 1938-1945. Příbram 1948, s. 88. Sedlčanský kraj, vyd. 29. 6. 1995 a 6. 7. 1995, V duchu odkazu pana děkana Bučila (II) a (III)*. Děkan Bučil prý po německém útoku na Sovětský svaz veřejně prorokoval porážku Německa slovy „To je jejich konec!“; Rodinu sedlčanského děkana potkala za druhé světové války osobní tragédie. Bučilův bratr Josef, který hospodařil na rodinném statku ve Smolotelích, byl Němci v březnu 1945 popraven pro ukrytí několika pytlů obilí. Celý případ byl okupanty cíleně využit k zastrašení obyvatelstva. O smrti svého bratra se děkan Bučil dozvěděl pravděpodobně z novinové zprávy, kterou prý kdosi podstrčil pod dveře solopyské kaple.... Popravě jeho bratra nedokázala zabránit ani jeho žádost o milost mířená přes státního prezidenta Háchu na německého státního ministra pro Čechy a Moravu K. H. Franka.; O tom, že se děkan Bučil těšil všeobecné oblibě a důvěře občanů svědčí i jeho zvolení předsedou revolučního Národního výboru v Sedlčanech dne 11. května 1945. Tuto funkci sice z důvodů časového zaneprázdnění nepřijal, ale i nadále se angažoval v místní organizaci lidové strany. Viz Vališ, Zdeněk: *Památce Františka Bučila, děkana v Sedlčanech. Sedlčany 2005, s. 10-13. SOkA Příbram, Děkanství Sedlčany, Pamětní kniha děkanství sedlčanského, 1894-1951, s. 144-145. AKPR, KPR, D, inv. č. 1303, č. j. M 1296/45-2, M 2681/45-2, kart. 239.*

²⁸⁰ *Přepis kroniky FÚ Obděnice, osobní sbírka autora, s. 27-28.*; Kněží si mimo to všímali neblahého trendu pokračujícího však již z období první republiky, a sice postupného úpadku návštěvnosti bohoslužeb, zvláště ve všedních dnech. Někteří pak poukazovali především na špatný stav mládeže, která se místo modlitbám věnuje hlavně zábavě, „surové kopané“ a jiným sportům. Viz *SOkA Příbram, FÚ Dublovice, Pamětní kniha fary Dublovické, 1935-1977, s. 52.*

Solopysk a do Sedlčan mohl docházet jen na nedělní bohoslužby, na které se různými cestami snažili tajně dostat i lidé bez „*Ausweisu*“ žijící jižně od Sedlčan mimo území cvičiště. Za to je po bohoslužbě u východu z kostela někdy pokutovali němečtí četníci.²⁸¹

K postupně jasně odmítavému postoji katolíků k okupačnímu režimu přispěla velkou měrou i nacistická perzekuce, která se nevyhnula ani kněžím. Někteří duchovní se i sami aktivně zapojovali do **odbojové činnosti**. P. Mendlík údajně ukrýval ve věži poutního kostelíka na Makové hoře u Smolotel skupinu partyzánů, mezi nimi i kpt. Olesinského. Kvůli své ilegální činnosti zakusil věznění také dolnohbitský farář František Jásek. Od listopadu 1943 prošel několika vězeními a po skončení války se šťastně vrátil domů. V odbojové skupině působil také již zmíněný živohošťský farář Josef Semrád.

Na závěr nutno říci, že právě víra (a to nejen v Boha) byla často tou hlavní oporou nejen kněžím, ale i jiným účastníkům odboje v jejich ilegální činnosti. Dodávala jim odvahu a sílu zvládat každodenní strach, snášet útrapy mučení a věznění. Některé posilovala i ve chvíli jejich poslední a zároveň nejtěžší životní zkoušky, pohledu tváří v tvář popravčí četě.²⁸²

---

²⁸¹ *Tamtéž, Děkanství úřad Sedlčany, Pamětní kniha děkanství sedlčanského, 1894-1951, s. 144.*

²⁸² Viz Ludvík, *František: České katolické kněžstvo s národem a lidem v boji, utrpení a práci pro lepší zítřek. Praha 1946, s. 11.* Celkem bylo zatčeno, vězněno a jinak perzekvováno 371 katolických kněží, z nichž 66 bylo buď popraveno, nebo zemřelo na následky věznění.; *SOA Příbram, AO Kamýk n. Vlt., Pamětní kniha I, 1845-1950, s. 102. Tamtéž, AO Dolní Hbity, Kronika – Dolní Hbity, Jelence, Nepřejov, 1959-1977, s. 9. Škorpil, Bohumil: Paběrky. Reportážní vzpomínky z Neveklovska, Sedlčanska a Podbrdka z let 1938-1945. Příbram 1948, s. 88.*

17. Učitel

„*Národy nehynou, dokud školy mají.*“ Tento výstižný nápis umístěný na fasádě školy v Úklidě snad zdejší lidem časem zevšedněl. Během německé okupace se však jeho myšlenka stala nejvýše aktuální. Její obsah jistě velmi dobře znali i představitelé německé okupační moci. Česká škola, jakožto vlivná a významná národní instituce působící na celou společnost, nemohla uniknout jejich pozornosti; naopak, měla být maximálně využita v jejich germanizačních záměrech, v jejich úsilí o podrytí českého národního vědomí, likvidaci „českého dějinného mýtu“ a získání Čechů ke spolupráci na novém evropském uspořádání. Její význam měl být omezen pouze na výchovu českého národa v duchu říšské myšlenky a nacistické ideologie a na přípravu pro budoucí povolání, nejlépe dělnického charakteru.

Nacistická okupační politika se mimo jiné zaměřovala také na zpochybnění pozice nejen českého učitele, ale vůbec celé české inteligence, ke které zaujala krajně nepřátelský postoj. Okupační režim ve snaze o sociální degradaci a diskriminaci této „*rozkladné síly*“ využíval ideologického i hmotného nátlaku, včetně přirozených anti-intelektuálních nálad v jiných vrstvách české společnosti. V představě K. H. Franka neměla česká inteligence místo. Češi se hodili jen k tomu, „*aby jich bylo použito jako dělníků a sedláků*“.²⁸³ Ve snaze o odnárodnění a převýchovu českého národa však okupační režim potřeboval právě české učitele, a ti se s touto novou situací museli vyrovnat.²⁸⁴

Vyrovnával se s ní i **Josef Jiráček**, od roku 1932 řídící učitel *Obecné školy v Nechvalicích*. Zdejší prostředí znal velmi dobře, protože v něm vyrostl – narodil se totiž 6. června 1892 v sousedním Bratřejově. Svá studia v Praze v letech 1904-1912 završil získáním pedagogického vzdělání na učitelském ústavu. Jako učitel prošel mnoha místy sedlčanského politického okresu. Působil na Chlumu, v Krásné Hoře, Prčici, Nadějkově, Hrachově, Jankově a Jetřichovicích, než konečně v roce 1920 zakotvil natrvalo v Nechvalicích. Ze své učitelské pozice ovlivňoval nejen děti školního věku, které tehdy (alespoň co do počtu) představovaly významnou část společnosti, ale i jejich rodiče a

---

²⁸³ *Pasák, Tomáš: Organizační a správní změny v českém školství v období nacistické okupace, in: In memoriam Zdeňka Fialy – Z pomocných věd historických. UK 1978, s. 232.*

²⁸⁴ *Průcha, Václav: Změny v sociální struktuře československé společnosti v letech 1939-1945. Praha 1970, s. 28-35.*

vůbec celé své okolí. Ve venkovské společnosti hrál učitel jako jeden z mála místních představitelů inteligence vždy jedny z prvních houslí.²⁸⁵

Josef Jiráček se stal v tomto směru virtuosem. Po dlouhá léta udával ráz politického, společenského a kulturního života v nechvalické obci. A to nejen z pozice řídicího učitele a člena místní školní rady a okresního školního výboru, ale i z místa člena obecního zastupitelstva (později náměstka předsedy obecní správní komise), pokladníka hasičského sboru, předsedy spolku divadelních ochotníků, důvěrníka okresní péče o mládež, nebo důvěrníka sociální pomoci.

Své společenské role se Josef Jiráček snažil dostat i svou bohatou osvětovou činností, kterou usiloval o zlepšení úrovně nejen své školy, ale celé obce.²⁸⁶ Činil tak pořádáním rodičovských sdružení, poraden pro matky a kojence, prohlídek a ošetření chrupu, zavedením stravování žactva ve škole, úsilím o pokrok v léčení strumy a tuberkulózy, šlechtěním stromků, pořádáním různých přednášek, filmových projekcí, besed a oslav, ve kterých se snažil i o prohlubování národního cítění a politického uvědomění mezi venkovským obyvatelstvem. V případě Josefa Jiráčka a v prostředí první republiky tato slova opravdu neznají jako klišé. Nutno podotknout, že ne vždy se učitelé v těchto svých snahách dočkali pochopení ze strany svých sousedů. To platí i v případě Josefa Jiráčka a v jeho úsilí o zřízení měšťanské školy v Nechvalicích na konci třicátých let, v němž nedosáhl porozumění místního obecního zastupitelstva, které chybně zaváhalo, a měšťanská škola se nakonec zřídila ve vedlejších Počepicích, kam děti z Nechvalic a okolí musely docházet. Dříve chodily do ještě vzdálenějších Petrovic.²⁸⁷

Podmínky Jiráčkova učitelského působení zásadně změnila **německá okupace**. S touto státoprávní změnou v něm ještě více zesílilo přesvědčení, že zvláště nyní, v těžké chvíli jeho národa, má jeho konání obrovský smysl, a že svou pozici nemůže opustit. Bylo přirozené, když se právě on stal vedoucím místní organizace *Národního souručenství*.

---

²⁸⁵ V šk. roce 1942/43 činil počet žáků národních škol více než 13 % obyvatel pol. okr. Sedlčany (údaj z r. 1930 - 48.856 obyvatel). Viz *Příloha 19.*; Nutno podotknout, že učitelé se mezi sebou přirozeně diferencovali jak svými schopnostmi a lidskými kvalitami, tak svými politickými, ideologickými a jinými názory.

²⁸⁶ Zapojení škol a učitelů do osvětové činnosti a jejich úsilí o zvýšení kulturní úrovně obcí bylo od nich očekáváno a požadováno. Viz *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1939, č. 9, 160.*

²⁸⁷ *SOKA Příbram, OŠ Nechvalice, Pamětní kniha, 1928-1961, s. 124.*

Funkce v této organizaci na nejnižších úrovních často obsazovali právě učitelé.²⁸⁸ To později ještě více platilo o *Veřejné osvětové službě*, která vznikla v roce 1943, aby kulturně a politicky vychovávala český národ v souladu s říšskou myšlenkou, rozšiřovala politické zásady státního prezidenta E. Háchy a protektorátní vlády až k poslednímu českému člověku a dohlížela na osvětovou práci v jediné totalitní linii až na úroveň té nejmenší vesnice. V ní vykonával Josef Jiráček povinnosti „hospodáře“. Působení těchto organizací budovaných shora bylo nepatrné a na venkově mnohdy existovalo jen na papíře. Omezovalo se na spoluúčast při různých sbírkových či kulturních akcích, kterých navíc časem ubývalo. Když měl mít předseda místní organizace VOS nějaký proslov, dostal ho z nadřazených míst již předtištěný a nesměl se od jeho textu odchýlit. Také si ho měl přepsat, aby tím vznikl dojem, že je to jeho práce. Na pořádané přednášky a jiné akce dostávali lidé číslované pozvánky, jejichž útržky se později odevzdávali, aby bylo vidět, kdo se zúčastnil a kdo ne. V praktickém důsledku činnosti VOS mnohde platilo, pro české poměry celkem časté, že doba a názvy funkcí se v chodu dějin mění, ne však tolik jejich praktická náplň a držitelé. Tato kontinuita zůstávala samozřejmě zachována jen někde, záleželo na konkrétních podmínkách. Lidé se mění, a s nimi nejen jejich činy, ale i jejich názory a přesvědčení.²⁸⁹

---

²⁸⁸ Nábory do NS se děl prostřednictvím obecních úřadů a vstoupení do něj mělo nádech povinnosti. Přihláška, kterou mohli podat všichni čeští, bezúhonní a plnoletí muži (árijci), znamenala souhlas s požadavkem svornosti národa. Také na venkově se jich do něj přihlásilo téměř 100 %. Později následoval nábor do Mladého NS. Okupační moc však již na začátku určila a postupně stále důrazněji vymezovala pro NS nepřekročitelné limity. Aktivita této české „sebezáchovné“ organizace pak z objektivních důvodů upadala. *Tamtéž*, s. 86. *Tamtéž*, *OkÚ Sedlčany, 1855-1945*, inv. č. 580, sign. 637/41, kart. 37.; Nábory do NS pravděpodobně provázely i nátlak. V *Obděnicích* prý bylo ze strany nějakého „úředníka ze Sedlčan“ vyhrožováno koncentračním táborem 15 občanům, kteří přihlášku nepodalí a nezaplatí poplatek 5 K – pokud i nadále nepodepíší a nezaplatí. Viz *Tamtéž*, *AO Obděnice, Pamětní kniha obce Obděnice, 1924-1971*, s. 113.; Blíže k NS viz *Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: Počátky Národního souručenství v roce 1939. ČCH 91, 1993, č. 3, s. 417-441*. NS v sobě sjednotilo 98,4 % české mužské populace.; Odznáčkům s písmeny NS měly podle lidového humoru vyjadřovat „Národní smutek“. Viz *MÚ Sedlčany, Kronika města Sedlec, 1842-1980, s. 521*.

²⁸⁹ *OABS, Veřejná osvětová služba, sign. 44-1-37/623*. Před německou okupací byl Josef Jiráček členem republikánské strany.; Okresním vedoucím VOS se stal drogist František Bernad, později okresní školní inspektor František Drbohlav. Likvidované okresní osvětové sbory musely předat své jmění a zařízení ve prospěch VOS. Vedoucí funkce obsazovali aktivisté, ovšem skutečný výkon osvětové činnosti často zůstal na stejných lidech jako doposud. Činnost VOS, se mnohde ani nerozběhla. Nejen v Sedlčanech její činnost přerušilo vystěhování kvůli zřízení cvičiště SS. Viz *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 855*,

To nebyl případ Josefa Jiráčka a drtivé většiny učitelů sedlčanského politického okresu.²⁹⁰ Krátce po zřízení protektorátu bylo učitelům přikázáno zohlednění této státoprávní změny v jejich činnosti, a to především ve výuce dějepisu, zeměpisu, vlastivědy a dějin literatury. Ze dne na den učitelé museli vychovávat stejné děti v úplně jiném „novém duchu“, dbát úcty k Vůdci, Říši a německému národu, který však mnozí nemohli ze dne na den přestat nenávidět. O to více se však nyní chtěli soustředit na svou práci a vytkli si za cíl zmírnit dopad této nově přikázané výchovy na mládež tím, že ji budou vést k národnímu životu, poctivé práci, solidaritě, pospolitosti, mravnosti, sociálnímu cítění, v duchu národním a křesťanském. Pokud již byla dána forma, tak o to více se soustředili na konkrétní obsah své výuky a její působení na žáky.²⁹¹

S různou dynamikou postupně následovaly konkrétní a promyšlené kroky okupačního režimu. Vše muselo být přizpůsobeno nastalé změně, i škola.

Den co den tak vítal žáky i učitele o německou část aktualizovaný nápis „Volksschule-obecná škola“, umístěný nad vstupními dveřmi školní budovy. Vyučování se zahajovalo zpěvem německé hymny. Místo narozenin TGM a výročí vzniku ČSR se slavily 20. dubna narozeniny Vůdce, 8. července narození státního prezidenta Háchy a 15. března výročí německé okupace, přičemž se povinně vyvěšovala protektorátní i říšská vlajka a po slavnostním programu bylo dáno žactvu „prázdná“. Také výzdoba školní budovy doznala nutných změn. Likvidovalo se cokoli, co by připomínalo československou státní myšlenku a pomáhalo udržovat české národní vědomí. Učebny nyní zdobily obrazy Vůdce a státního prezidenta, podobizny významných osobností německého národa, ztělesňujících nadřazenost německé kultury. Mezi vyřazenými se nacházely především

---

sign. VII-1-102, kart. 270. Tamtéž, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan, 1943, s. 122-123, 127, 136. MÚ Sedlec-Prčice, Pamětní kniha města Prčice, 1885-1957, s. 214.; Přirozeně i mezi učiteli se našli aktivisté. Např. jistý učitel působící v Krásné Hoře n. Vlt. vyžadoval od svých kolegů zdravení nacistickým pozdravem. Ti se mu proto radši vyhýbali. Viz Rozhovor – Stanislav Kofroň, 16. 10. 2006, s. 7, 9, (rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora).

²⁹⁰ Pol. okr. Sedlčany čítal 64 škol národních (49 obecných a 15 měšťanských) a ze škol odborných: 12 lidových škol hospodářských, odbornou školu hospodářskou a hospodyňskou v Sedlčanech, a dále živnostenské školy v Sedlčanech, Voticích a Krásné Hoře n. Vlt. Viz *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, inv. č. 579, sign. 1598/40, kart. 35b. Srov. Věstník Okresního národního výboru v Sedlčanech, roč. 1946, č. 8-10, vyd. 25. 10. 1946, s. 34.*

²⁹¹ *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1939, č. 4, 79, č. 10, 168, 169. Rozhovor – Stanislav Kofroň, 30. 10. 2006, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora, s. 2.*

obrazy s husitskou tematikou²⁹². V povinně zřízeném zvláštním koutku s nápisem „*Wir arbeiten für den Sieg des Großdeutschen Reiches*“ se prezentovaly výsledky sbírek a jiného úsilí žactva pro vítězství Říše. Při zmíněných oslavách se předčítaly, nebo pouštěly rozhlasové projevy. Aby někteří učitelé jejich dopad anulovali, trpěli mezi žactvem šepot, nebo vypouštěly některé pasáže.²⁹³

Změna se odrazila samozřejmě i ve výuce. Byla zavedena šestistupňová klasifikace a 45 minutová délka vyučovací hodiny. Docházelo k postupnému zdůrazňování výuky němčiny, až se ji museli učit i prvňáčci.²⁹⁴ Zvýšený důraz se kladl také na tělesnou výchovu. Opačný osud potkal výuku dějin české literatury, dějepisu a občanskou nauku, kterým se ubíraly hodiny, až byly úplně zakázány. Náplň všech předmětů se nutně změnila. To platilo především o zeměpisu, jehož výuka byla později také zastavena.

Od školního roku 1941/42 se změnilo postavení měšťanských škol, které byly přejmenovány na „hlavní“ a dosažení vzdělání na nich pak bylo direktivně omezeno – mohlo do nich přestoupit nejvýše 35-40 % žáků ze čtvrtého postupového ročníku obecné školy, tedy ne z pátého jako doposud, neboť z tříleté měšťanky se stala čtyřletá. Zbytek žáků musel dokončit základní (osmileté) vzdělání na obecné škole. Pravdou je, že v případě Nechvalic si ani předtím nemohlo o moc větší procento žáků dovolit navštěvování vzdálené petrovické, později počepické měšťanské školy, přičemž vzdálenost těchto škol nebyla tím jediným důvodem.

Zvýšení povoleného počtu žáků ve třídě ze 45 na 60 a zvýšení týdenní hodinové učební povinnosti pro učitele umožnilo rušit třídy, a to nejen z úsporných důvodů. Také nechvalická škola přišla k 31. 12. 1941 o čtvrtou třídu, a stala se z ní trojtřídkou. Ovšem na

---

²⁹² Z nechvalické školy bylo odvezeno ke zničení 166 učebnic, 127 knih, 16 map a 47 obrazů v celkové hodnotě 12 tisíc K. Viz *SOKA Příbram, OŠ Nechvalice, Pamětní kniha, 1928-1961, s. 90. Tamtéž, Školní kronika, s. 11. Tamtéž, Zápisy ze schůzí učitelského sboru, Seznam vyřazených knih a obrazů, s. 32. Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 578, sign. 1.187/39, kart. 33.*

²⁹³ *Tamtéž, OŠ Nechvalice, Školní kronika, 1940-1945, s. 29.*

²⁹⁴ Dne 1. 2. 1941 se na nechvalické škole začala vyučovat němčina od 3. p. r. Od následujícího školního roku byla na všech obecných a měšťanských školách povinná. Od II. pololetí 1941/42 se ji zde učily 1. a 2. p. r. 4 hodiny týdně, 3. – 5. p. r. 7 a 6. – 8. p. r. 6 hodin týdně. Prostor ve výuce se tím ubral náboženství, českému jazyku, prvouce, vlastivědě, dějepisu i tělesné výchově. Viz *Tamtéž, s. 9. Pasák, Tomáš: Organizační a správní změny v českém školství v období nacistické okupace, in: In memoriam Zdeňka Fialy – Z pomocných věd historických. UK 1978, s. 217.*

výuku němčiny, při které se dovolovalo maximálně 35 žáků ve třídě, se třídy opět rozdělovaly.²⁹⁵

Samotnou výuku provázel též velký nedostatek učebnic. Ty staré nevyhovovaly a nové zprvu vůbec nebyly. Nevyhovující texty v ponechaných knihách se začerňovaly a ještě dva roky po zřízení protektorátu se z učebnic mnohde používala jen čítanka. Učitelé si proto museli dělat pečlivé přípravy, které předkládali k cenzuře.²⁹⁶ Žáci se o knihy dělili a půjčovali si je mezi sebou. Co se týče jiných pomůcek, nebyla situace o nic lepší. Ocelová pera se těžko sháněla, někteří psali skleněnými. Pro nedostatek papíru a sešitů našly užitku břidlicové tabulky po rodičích, na které se cvičilo nanečisto.²⁹⁷

Stejný osud jako školní knihovny přirozeně potkal celý cenzuře podléhající knižní trh, tedy i veřejné, spolkové a obecní knihovny, které fungovaly povinně v každé obci, a o něž často pečovali právě učitelé.²⁹⁸ Nejdříve mřila do stoupy díla židovské, komunistické, levicové a demokratické tvorby. Každým válečným tažením se seznamy „prohibit“ rozrůstaly o další a další autory – literatury francouzské, angloamerické, sovětské, atd. Uvolněný prostor zabírala vedle děl politicko-propagandistického obsahu především braková literatura. Zakázané knihy lidé schovávali a tím zachraňovali. Všudypřítomné cenzuře samozřejmě podléhaly i texty písní a celá kulturní činnost.²⁹⁹

---

²⁹⁵ *SOKA Příbram, Oš Nechvalice, Pamětní kniha, 1928-1961, s. 91.* K 31. 12. 1941 byla totiž jakožto manželka učitele zproštěna služby učitelka Emilie Turková. Kvůli výuce němčiny ji zde poté částečně nahradil učitel Šeba z Petrovic. *Tamtéž, Školní kronika, 1940-1945, s. 8-9.*

²⁹⁶ Nové osnovy pro obecné a měšťanské školy byly k dispozici až v lednu 1941. Viz *Pasák, Tomáš: Organizační a správní změny v českém školství v období nacistické okupace, in: In memoriam Zdeňka Fialy – Z pomocných věd historických. UK 1978, s. 219.*; Cenzuře a schválení okresního úřadu podléhaly i programy žákovských besídek a udělování výjimky ze zákazu shromažďování pro rodičovská sdružení. Viz *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 867, sign. VII-16-F-66, kart. 273.*

²⁹⁷ *MM Sedlčany, SP 205, Vzpomínky M. Bosákové, rozené Peštové, ze Sedlčan.*

²⁹⁸ Viz *Lehovcová, Jana a kol.: 100 let městské knihovny v Sedlčanech. Sedlčany 1982.* Např. v Sedlčanech během okupace neobyčejně vzrostl zájem o knihy, a to nejen mezi dospělými, ale i dětmi. Knihovna zde fungovala až do září 1944, kdy byl její knihovník a učitel Jan Pavelka totálně nasazen. V roce 1942 i přes těžké podmínky vykazala nejvyšší počet 451 čtenářů a 9539 výpůjček. Knihovna také byla místem častých debat o politické situaci. Půjčovaly se zde údajně i zakázané knihy, a to paradoxně díky zřízení cvičiště, neboť po vystěhování Sedlčan místní knihovna nepodléhala žádnému přímému dozoru úředních orgánů.

²⁹⁹ *Doležal, Jiří: Česká kultura za protektorátu. Školství, písemnictví, kinematografie. Praha 1996, s. 15, 25.*; Revize knihoven prováděly četnické stanice. Mezi zakázané žánry patřily také různé okultní vědy, spiritismus, astrologie, ale i některé spisy křesťanské vědy. Česká zemská školní rada svým výnosem ze dne

Knihovny škol postupně zaplňovaly nové povinně odebírané časopisy a knihy, včetně německých, např. *Böhmen und Mähren, Unsere Wehrmacht im Protektorat*, aj. Učitelé v nechvalické škole je nejdříve ukládali nerozřezané do bedny. Na upozornění, či spíše radu okresního školního inspektora Františka Drbohlava³⁰⁰ však tyto knihy před naplánovanou návštěvou zemského školního inspektora Schustera rozdaly žactvu k prolistování, jiné se vystavily na slunce, aby zežloutly a bylo znát jejich „upotřebení“.³⁰¹

Změny se nevyhnuly ani školské správě. Samozřejmostí se stalo dvojjazyčné úřadování (s postupně rostoucím užíváním němčiny), s čímž souvisely přirozené praktické dopady jako výměna razítek, hlavičkových papírů, apod. Učitelé vyplňovali nespočet různých výkazů činnosti, o jejichž smyslu si mysleli své. Prosazováním vůdcovského principu byla školská samospráva postupně omezována a nakonec zcela zlikvidována. Po zrušení zemské školní rady v roce 1942 došlo v roce 1943 také k rozpuštění okresních (městských) školních výborů a konečně i ke zrušení místních, obvodních a újezdních školních rad a místních školních výborů. Svě pozice tak posílil okresní hejtman, respektive starostové obcí. Změna *de iure* se ovšem nemusela nutně promítnout do roviny *de facto*. Např. v Nechvalicích přenesl starosta tyto kompetence na Josefa Dvořáka, bývalého předsedu místní školní rady, který je pak i nadále vykonával stejným způsobem, takže se na skutečném stavu věci nic nezměnilo.³⁰²

---

25. 6. 1940 č. I-1306/40 zakázala i rozsáhlé vlastivědné dílo učitele Čeňka Habarta „Sedlčansko, Sedlecko a Voticko“. Viz *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 768 pres/41, 769 pres/41, 854 pres/41, 855 pres/41, 193 pres/43, kart. 306. Tamtéž, inv. č. 580, sign. 1.195/41, kart. 38. Tamtéž, inv. č. 582, sign. 193/43, kart. 42. Tamtéž, inv. č. 815, sign. III-1-41, kart. 233.*

³⁰⁰ Okresní školní inspektor František Drbohlav během svého působení za okupace v rámci svých možností pomáhal učitelům celého okresu a bránil je vůči zásahům německých úřadů. Svou čest obhájil i po skončení okupace, kdy obdržel osvědčení o národní a státní spolehlivosti. Několik učitelů s tím ovšem nesouhlasilo. Drbohlav prý po některých za svou pomoc vyžadoval úplatky. Na druhou stranu např. ochránil kolektiv učitelů z Počepic před dopady anonymního udavačského dopisu, jehož pisatel je označoval jako „Benešovce“ a domáhal se zjednaní nápravy, jinak že věc oznámí ministru E. Moravcovi. Viz *SOKA Příbram, ONV Sedlčany, 1945-1960, inv. č. 78, sign. 346/45, kart. 1. Tamtéž, AO Počepice, Pamětní kniha II, 1933-1954, s. 94-95. Rozhovor – Stanislav Kofroň, 16. 10. 2006, s. 5-7, 13, (rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora).*

³⁰¹ *SOKA Příbram, OŠ Nechvalice, Pamětní kniha, 1928-1961, s. 91.*

³⁰² *Pasák, Tomáš: Organizační a správní změny v českém školství v období nacistické okupace, in: In memoriam Zdeňka Fialy – Z pomocných věd historických. UK 1978, s. 249-251.; SOKA Příbram, OŠ Nechvalice, Pamětní kniha, 1928-1961, s. 93.;* Od 15. 6. 1942 bylo Ministerstvo školství a národní osvěty přejmenováno na Ministerstvo školství. Kulturně-politické záležitosti již v lednu přešly na Úřad lidové

Učitelé povinně podstupovali zkoušku z německého jazyka. V případě neúspěchu jim hrozilo omezení postupu i možné propuštění. Proto navštěvovali kursy německého jazyka, což jim pak ještě více ubíralo již tak vzácného času.³⁰³

Všechny tyto změny kladly na učitele obrovské nároky a měly za následek mnohdy i jejich úplné vyčerpání. Učitelé se mimo vyučování museli účastnit žnových prací a vypomáhat na úřadech (okresním či obecních, především s vedením rozsáhlé zásobovací a cenové agendy), a to nejen o prázdninách. Ve školním roce 1942-1943 jim byly zkráceny prázdniny na 21 dní a odměny za přespočetné hodiny na polovinu; ty poté již neměly být vypláceny vůbec. Zbytek „prázdnin“ si učitelé museli odpracovat.³⁰⁴

Stav škol a činnost učitelů byla kontrolována inspekcemi nejen okresního školního inspektora, ale i německého zemského školního inspektora, které byly v případě politického okresu Sedlčany rozhodně obávanější. Dne 7. června 1943 zavítal na Sedlčansko ministr školství a lidové osvěty Emanuel Moravec. Na své inspekční cestě po jižních Čechách totiž navštívil také školy v Krásné Hoře n. Vlt., Vysokém Chlumci, Červeném Hrádku a Kosově Hoře. Jeho cestu provázela velká bezpečnostní opatření.³⁰⁵

---

osvěty, nyní samostatné ministerstvo. V čele obou ministerstev stál Emanuel Moravec. Viz *Hledíková, Zdeňka – Janák, Jan – Dobeš, Jan: Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost. Praha 2005, s. 413.*

³⁰³ Všichni nechvaličtí učitelé u této zkoušky obstáli. Viz *SOKA Příbram, OŠ Nechvalice, Školní kronika, 1940-1945, s. 17. Srov. Příloha 19.*

³⁰⁴ Tato povinnost se netýkala jen penzionovaných učitelů, ale i aktivních, kteří mohli během vyučovacích dnů pracovat pro potřeby úřadů maximálně 2 hodiny denně. Viz *Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 38.235/42, kart. 306. Tamtéž, inv. č. 903, sign. VIII-20-A-7, kart. 283.;* Ve šk. r. 1943/44 strávili čtyři nechvaličtí pedagogové práci na obecním úřadě 127 a v zemědělství 687 hodin. Viz *Tamtéž, OŠ Nechvalice, Školní kronika, 1940-1945, s. 22.*

³⁰⁵ Od srpna 1941 okr. šk. inspektoři předkládali své zprávy nikoli přímo „mšano“, ale zemským šk. inspektorům. Viz *Pasák, Tomáš: Organizační a správní změny v českém školství v období nacistické okupace, in: In memoriam Zdeňka Fialy – Z pomocných věd historických. UK 1978, s. 218.; SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 582, sign. 407/43, kart. 43.;* Sedlčanské školy pak již 17. 9. 1941 navštívil min. šk. a nár. osvěty Jan Kapras. Viz *Tamtéž, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan II, 1941-1942, s. 103.*

Škola měla tedy v podstatě jen germanizovat a vykazovat co největší úspěchy ve sběru odpadků. I během vyučování se sbíraly hadry, papír, železo, barevné kovy, sklo, guma, kosti, ale i různé byliny a plody.³⁰⁶

K velké radosti dětí se v zimě kvůli úsporám paliv vyhlášovaly „uhelné“ prázdniny trvající i několik týdnů. Děti pak navštěvovaly školu jednou, respektive dvakrát týdně, kdy se zatopilo, a rozdaly se úkoly.³⁰⁷ Výuka ve škole trpěla nejen v zimním období. Volno se vyhlášovalo i při výskytu infekčních onemocnění, např. dětské obrny. Žactvo také často vypomáhalo při zemědělských a lesních pracích, zúčastňovalo se cvičení na sběr zápalných destiček, atd.³⁰⁸

Kvůli všeobecnému nedostatku pracovních sil se zhoršila i docházka žactva, které muselo v případě zemědělského Sedlčanska více vypomáhat doma v hospodářství. Více času zameškalo i kvůli vyšší nemocnosti, především z nedostatku kvalitního oblečení, obutí, ale i stravy. Ani učitelé z nechvalické školy pak neunikli nucenému pracovnímu nasazení. Dne 18. září 1944 odešel učitel Josef Weidenthaler jako pomocný dělník na stavby do Honěvic u Roudnice a 23. září ho následovala učitelka Marie Bursíková mířící jako pomocná dělnice do kapslovny ve Vlašimi. Než je nahradili dva jiní učitelé, musela být škola, byť jen na měsíc, zredukována dokonce na dvojtřídku.³⁰⁹

Nedostatkem trpěla i školní budova. Opravovaly se jen nejzávažnější závady. V posledních dvou letech války pak byly mnohé budovy škol zabírány (a to nejen o prázdninách) a mnohde i svévolně demolovány německými (po skončení války i

---

³⁰⁶ Sbírkové akce Národní pomoci a Národní ústředny pro sbírání a zužitkování odpadních hmot koordinoval Okresní výbor pro sbírání odpadkových hmot v Sedlčanech. Zapojovaly se do nich kromě obecních úřadů a škol i spolky. Viz *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1939, č. 3, 48. Tamtéž, č. 6, 103.*; Vyřizování této agendy zabíralo mnoho vyučovacího času. Sběr odpadků nepolevil ani v posledním válečném šk. roce, i když už ho ani neměl kdo odvézt. Viz *SOKA Příbram, OŠ Nechvalice, Pamětní kniha, 1928-1961, s. 91. Srov. Příloha 19.*

³⁰⁷ V Nechvalické obecné škole trvaly prodloužené vánoční, resp. „uhelné“ prázdniny ve šk. roce 1940/41 od 21. 12. do 19. 1., 1941/42 od 19. 12. do 3. 3., 1943/44 od 13. 3. do 1. 4., a v roce 1944/45 dokonce od 21. 12. Do 3. 4.! Viz *Tamtéž, s. 93. Tamtéž, Školní kronika, 1940-1945, s. 4, 9, 26.*

³⁰⁸ Za rok 1944 odpracovali žáci nechvalické obecné školy při vysazování stromků 1632 hodin za odměnu 3762,80 K. Tehdy školu navštěvovalo 116 žáků. Viz *Tamtéž, Pamětní kniha, 1928-1961, s. 93. Srov. Příloha 19.*

³⁰⁹ *Tamtéž, s. 99.* Pracovním úřadem byli na práci nasazováni i žáci posledních ročníků hlavních škol. Viz *Tamtéž, AM Krásná Hora n. Vlt., Pamětní kniha obce Krásná Hora n. Vlt., (1941)1945-1946, s. 32.*

sovětskými) vojáky, a to nejen na území cvičiště. Do té doby byly případy ubytování vojáků na školách v politickém okrese Sedlčany víceméně výjimkou. V případě zabránění školy během školního roku učitelé vyučovali kde se dalo, po hospodách nebo soukromých bytech. V Nechvalické škole němečtí vojáci ubytováni nebyli. Krátké útočiště zde však koncem války našli němečtí uprchlíci, tzv. „národní hosté“.³¹⁰

Zvýšeného zájmu se kromě národního těšilo i **odborné školství**, velice důležité pro zemědělskou a průmyslovou výrobu válečného hospodářství. V Sedlčanech již od r. 1886 působila *Odborná škola hospodářská se školou hospodyňskou*. Během období protektorátu bylo zřízeno několik lidových hospodářských škol, kde si své základní vzdělání povinně doplňovali žáci ve stáří 14-16 let, kteří nastoupili do práce v zemědělství nebo v domácnosti. Živnostenské školy v Sedlčanech, Krásné Hoře a Voticích navštěvovali žáci živností kovodělných, stavebních, oděvních, obchodních, kovářských, tesařských, truhlářských a pekařských. Do Benešova museli za vyučením elektrotechnici a obuvníci, a do Tábora pak malíři pokojů a drogistí.³¹¹

Důsledky **zřízení cvičiště SS** se promítly samozřejmě i do školství. V Sedlčanech zůstala jen obecná a hlavní škola. Učňovské školy byly uvedeny do klidu, odborná hospodářská škola přestěhována do Jesenice a hospodyňská do Středokluk u Prahy. Lidová škola hospodářská se přesunula do Nechvalic a hudební škola do Sedlce. Úplné zrušení respektive částečné přestěhování potkalo např. školy v Chlumu a Prosenicích. Další byly podřízeny školské úřadovně v Benešově.³¹²

---

³¹⁰ Již v roce 1941 neplatila dřívější zásada, že se k ubytování vojska mohla využít jen polovina škol. Viz *Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 18.175/41, kart. 306.*; Kromě přikázaného počtu místností, které se většinou nacházely právě ve školách nebo hostincích, byly obce povinny zajistit vojákům také dostatečný počet žen na praní prádla, umyvadel a jiného vybavení, jako např. psacích strojů, jízdních kol, povozů apod. Vojáci si také v okolí obcí, tedy nejen na území cvičiště SS, zřizovali své střelnice. O prázdninách v létě 1944 bylo ubytováno na 2600 vojáků zbraní SS ve školách v Jankově, Jesenici, Kosově Hoře, Neustupově, Olbramovicích, Prčici, Sedlci a Voticích. Kromě Neustupova byly tyto školy obsazeny vojskem i na podzim téhož roku (některé i déle), což ještě více komplikovalo vyučování. Mnoho dalších budov obsadilo německé vojsko v zimě a na jaře 1945. Viz *Tamtéž, inv. č. 583, sign. 499/44, kart. 44. Tamtéž, AO Jesenice, Pamětní kniha obce Jesenické, 1923-1972, s. 78.; SOka Příbram, OŠ Nechvalice, Pamětní kniha, 1928-1961, s. 96. MÚ Sedlec-Prčice, Kronika města Sedlce, 1842-1980, s. 540.*

³¹¹ *SOka Příbram, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan II, 1941-1942, s. 107. Tamtéž, AO Krásná Hora n. Vlt., Městská kniha aneb Protokol I, 1789-1940, s. 313.*

³¹² *Tamtéž, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan, 1943, s. 102-104. Tamtéž, OŠ Nechvalice, Školní kronika, 1940-1945, s. 23. Tamtéž, AO Nalžovice, Pamětní kniha pro obec Nalžovice a školu Chlum u*

Učitelé všeobecně patřili k jednomu z nejčastějších účastníků **odboje**, a to nejen ti mladší, kteří své pedagogické vzdělání získali v době první republiky a byli tedy již vychováni v duchu československé státní myšlenky. Nacistickou perzekuci zažilo na vlastní kůži i několik učitelů z politického okresu Sedlčany. Spolu se svou manželkou byl popraven Vladimír Vyhnis, řídící učitel v Drachkově, známý Josefa Jiráčka. Mnohé spolu zažili během Vyhnisova působení na nechvalické škole, kdy spolu mimo jiné uspořádali okázalou slavnost dvacátého výročí bitvy u Zborova. S Vyhnisem spolupracoval v odboji jako spojka i sedlčanský učitel Václav Faktor. V Sedlci pak působil před svým přeložením do Vlašimi další učitel účastníci se odbojové činnosti – J. Načeradský. Věznění zakusili V. Kluzák z Kosovy Hory, Fr. Vojta z Olbramovic a František Chabr, řídící učitel v Prčici, jenž byl zatčen německou kriminální policií během „druhé heydrichiády“ a domů se vrátil až po roce – v červnu 1943. Ve stejné době a kvůli stejné věci byl zatčen také sedlecký učitel Bohumil Krotký, který se však po osmi dnech vrátil domů. Tito výše jmenovaní nebyli jediní, kteří čelili přímé nacistické perzekuci, nebo se zapojili do odbojového hnutí. Ještě další učitelé z politického okresu Sedlčany se právě kvůli vzájemným přátelským i profesním vazbám v různé míře „zapletli“ s odbojem, někdy i proti své vůli.³¹³

Sedlčan, 1914-1952, s. 137-138. Tamtéž, AO Prosenická Lhota, Pamětní kniha – obec Lhota Prosenická, 1923-1976, s. 158.

³¹³ *MM Sedlčany, SP 202, Žemličková, Věra – Nováková, Martina: Sedlčany v době vystěhování. Výpověď pamětníků. Seminární práce 2003, s. 23. Uherek, Zdeněk: Učitelé v odboji na Benešovsku. SVPzP 16, 1975, s. 98. SOkA Příbram, Oš Nechvalice, Školní kronika, 1940-1945, s. 30. Nykodým, Jaroslav: Sedlecko za války i v odboji 1939-1945. Sedlec-Prčice 1947, s. 15-16, 25. MÚ Sedlec-Prčice, Kronika města Sedlece, 1842-1980, s. 528. Rozhovor – Stanislav Kofroň, 16. 10. 2006, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora, s. 9.; Snaze okupantů germanizovat český prostor a lidi nejvíce bránila právě česká inteligence usilující o zachování národní integrity, ať už se jednalo o učitele, úředníky, důstojníky, lékaře, inženýry, duchovní či studenty. Nacistická perzekuce pak postihovala příslušníky inteligence ve větší míře, než odpovídalo jejímu početnímu zastoupení mezi obyvatelstvem. Nejednalo se jen o popravené a uvězněné, ale i o nasazování příslušníků inteligence na manuální práci, apod. Mezi údery proti inteligenci patřilo i zavření českých vysokých škol 17. 11. 1939. Na druhé straně však z řad inteligence vyšel i velký počet kolaborantů a aktivistů. Viz Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: Velké dějiny země Koruny české XV.a. Praha 2006, s. 506-510. Průcha, Václav: Změny v sociální struktuře československé společnosti v letech 1939-1945. Praha 1970, s. 28-35. Blíže viz Pasák, Tomáš – Čondl, Karel: Čeští učitelé v protifašistickém odboji 1939-1945. Sborník studií a vzpomínek. Praha 1978.; O učiteli V. Hořejšovi viz kapitola Partyzán.*

Protektorát vystavil učitele velké mravní zkoušce. Život v přetvářce a pokrytectví byl však typický pro celou českou společnost. Také Josef Jiráček se dle pozměněného rčení snažil o to, aby se vlk nažral, a pokud už koza nemůže zůstat celá, tak aby z ní zbylo co nejvíc. Došlá nařízení sice plnil s odporem, ale vlka podle všeho nažrat nechal. Svědčí o tom i udělení pochvaly za svědomitou práci od okresního školního výboru v letech 1941, 1942 a 1943.³¹⁴ Uvědomoval si, že jeho chování a jednání není hrdinské. Svou opatrnost a loajálnost však považoval za nezbytně nutnou k tomu, aby jako český učitel přežil dobu, kdy byla hromadně vybíjena česká inteligence. Činil tak jistě i ze strachu, ale také ve víře v budoucnost – svých žáků, svého národa. O tom, že z pomyslné kozy zbylo opravdu hodně svědčí to, že ho nechvaličtí občané zvolili 9. května 1945 za prvního předsedu MNV. Snad právě oni dokázali nejlépe posoudit to, v jakém opravdovém duchu vedl a vychovával své žáky – jejich děti, a jestli si za války zachoval čisté svědomí a bezúhonnost, o niž se snažil.³¹⁵

---

³¹⁴ S jeho dobrou prací byla spokojena i inspekce provedená okresním školním inspektorem Drbohlavem dne 11. 5. 1943, která shledala školu ve velmi dobrém stavu. Ve shrnující výroční zprávě o stavu školství v okrese ve šk. roce 1942/43 byl Josef Jiráček uveden spolu se svým kolegou z nechvalické školy Turkem jako zvláštní příklad píle a svědomité práce. Viz *Příloha 19*.

³¹⁵ *SOKA Příbram, OŠ Nechvalice, Zápisy o měsíčních učitelských poradách, 1940-1952, s. 128.*

18. Student

Miroslav Buzek (*1919) student *Právnické fakulty Univerzity Karlovy* se na podzim 1939 zrovna připravoval na jednu z dalších obtížných zkoušek z oblasti práva. Včerejšího dne, 15. listopadu 1939, se toho navíc nestihl moc naučit. Spolu s několika tisíci studenty, členy profesorského sboru a dalšími se totiž zúčastnil pohřbu Jana Opletala na pražském Albertově. Po skončení tohoto smutečního rozloučení došlo na některých místech v centru Prahy k dalším víceméně spontánním protiněmeckým demonstracím a k srážkám mezi studenty a protektorátní policií a povolanou německou ochrannou pořádkovou policií. Těchto, z její strany částečně vyprovokovaných incidentů se okupační moc rozhodla záhy náležitě využít....

Následujícího dne, 16. listopadu, se tedy Miroslav Buzek snažil všechno učení dohnat. Světlo v jeho pokoji v Masarykově koleji v Dejvicích tak zhaslo až kolem druhé hodiny ranní, kdy unavený ulehl k spánku.

Asi ve čtvrt na pět ho probudily výstřely a výkřiky na chodbě. Spíše v šoku než v rozespalosti vstal a chtěl otevřít okno, aby zjistil co se děje. Nadzvedl zatemnění a hned od tohoto svého záměru upustil. Zezdola podél stěny totiž proti němu kdosi ze tmy střílel!

V tu chvíli se také na chodbě u jeho pokoje ozvaly výkřiky a vzápětí i silné bouchání na dveře. Chtěl je rychle otevřít, ale v nastalém zmatku a rozčilení nemohl hned najít klíč. Mezitím se rozletěla výplň dveří a v nich se objevil esesman. „*Hände hoch!*“

Buzka spolu s jeho spolubydlícím a dalšími vyděšenými studenty s rukama nad hlavou pak vojáci hnali chodbou a po schodech dolů do přízemí a do auly, kde je prohledali. Poté je odvedli do pokojů, aby se oblékli. Svě cennosti a peníze však již mnozí ve svých rozházených osobních věcech nenašli.... Nakonec si všichni museli nastoupit do přistavených nákladních aut, která je měla odvézt neznámo kam.

Cesta trvala jen chvíli. Pod dopadajícími ranami špalíru vojáků byli studenti z aut nahnáni doslova jak dobytek do jízdního ruzyňských kasáren. Tam již na ně čekali jejich kolegové z jiných kolejí. Následovalo nekonečné čekání v zajetí pocitů strachu, nejistoty, nevědomosti a bezmoci před rozestavenými kulomety. Ponuré ticho narušoval snad jen pláč a sténání dívek dohánějící k slzám i ty, kteří vše dosud zvládali statečně.

Čelem ke zdi stáli zadrženi studenti až do pozdního odpoledne. Poté, asi kolem čtvrté hodiny, byl každý zapsán a očíslován. Večer jim dozorcí dovolili sednout si. Před spaním každý dostal napít neslazeného čaje a k tomu bochníček kyselého chleba.

Asi ve dvě hodiny v noci je vojáci vzbudili, načež jim nějaký hlas lámanou češtinou oznámil: „*Vešli jste ve spojení se židem Benešem, vaši vůdcové byli odstřeleni, vaše školy jsou zavřeny na dobu tří let. Budete transportováni.*“

Následujícího dne, odpoledne 18. listopadu, tak fyzicky i duševně vyčerpaný Miroslav Buzek spolu s ostatními zamířil z ruzyňského nádraží do koncentračního tábora Sachsenhausen-Oranienburg.³¹⁶

Čtvrtek 29. února 1940 trávil student příbramského učitelského ústavu **Stanislav Macák** (*1920) doma v Sedlčanech, kam přijel na pololetní prázdniny. Když vycházel z domu, aby šel za svými kamarády na náměstí, nemohl v tu chvíli tušit, že práh těchto dveří bude moci znovu překročit až za více než dlouhých pět let. Od zatčení sedlčanských příslušníků *Obrany národa* Karla Vystyda a Cyrila Buzka, uběhlo jen pár dní a Sedlčany měla tohoto dne bolestivě zasáhnout další nečekaná rána. Ani tomuto městu ležícímu stranou veškerého „důležitého dění“ se tak nevyhnula stupňující se nacistická perzekuce. K Vystydovi, Cyrilu Buzkovi a jeho synovi Miroslavovi se totiž tohoto dne přiřadil právě Stanislav Macák, kterého pověstný gestapák Müller sebral přímo na náměstí. Den nato byl v Třeboni zatčen také jeho spolužák Jaroslav Komárek. Ve stejný den se na jednom ze stromů na náměstí v Sedlčanech objevil tento nápis: „*Víte kdo udal Macáka? ...*“ A dále následovala jména těch, kteří ho měli na svědomí. Nikdy se nepřišlo na to, kdo byl autorem tohoto textu.

Několik dní předtím se u Stanislava Macáka stavila jeho spolužačka Jarmila Čermáková, aby si od něj půjčila jeho školní sešit. Při učení v něm pak doma objevila dvě uzavřené obálky. Ačkoli byla jedna adresována Josefu Hruškovi, mimo jiné zakládajícímu členovi KSČ, a druhá hoteliérovi Součkovi ze Sedlčan, ze zvědavosti je otevřela. Po jejich rozlepení tak mohla číst následující řádky:

„Krev studentů protéká na pražských ulicích bude krvavě pomstěna! Věříme v zahraniční vládu československou s prezidentem Dr. Edvardem Benešem v čele. Němečtí vrazi a perverzní sadisté budou se zodpovídati ze svých krvavých zvěrstev. Vedeme

---

³¹⁶ ABS, 2M – „dvoumilionka“, sign. 11887/156. NA, Ústředna StB po roce 1945, sign. 305-859-7/39. SOkA Příbram, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan, 1941-1946, s. 310. AKPR, KPR, D, inv. č. 1303, č. j. R 138/40, kart. 235.

v patrnosti činnost velezrádců z Vlajky – čeští zrádci budou souzeni a odsouzeni. Amerika se spojí s Ruskem. Rudá armáda se neodvratně utká s největšími nepřáteli Slovanstva. Věříme v solidaritu slovanských národů. Ať žije svobodná ČSR, ať žije prezident Dr. Edvard Beneš, ať žije veliký ruský národ. Ať žije Stalin a Rudá armáda. Neustaneme, dokud němečtí vrazi nebudou poraženi. Pryč s fašismem. Ať žije mezinárodní solidarita.

My, jugoslávští a bulharští studenti po příjezdu do svých vlastí budeme informováni o zvěrstvech spáchaných na československých studentech a školství. Jsme solidární s odporem českého studentstva. Lépe smrt, než život otroka!“

Vedle toho našla v dopise ještě druhý text v ruštině – psaný azbukou, kterému proto nerozuměla. Snad za tím, co z její strany poté následovalo, bylo jen víceméně spontánní jednání a nikoli zlý úmysl. Snad i ona si do jisté míry uvědomila závažný obsah těchto dopisů, přesto se je však rozhodla ukázat své sestře a matce a navštívit s nimi svého poručníka a strýce, mimo jiné legionáře a ředitele *Okresní hospodářské záložny v Sedlčanech*, Václava Smetanu.

Ten po jejich přečtení ihned pochopil, o co se jedná, že tady jde o krk. Sám byl před nějakou dobou varován četníky, že se na něj jakožto ruského legionáře dotazovalo gestapo. Jen před pár dny byli navíc zatčeni Karel Vystyd s Cyrilem Buzkem a po Sedlčanech se všeobecně povídalo, že zatýkání bude dále pokračovat a zaměří se právě na bývalé legionáře a sokolské činovníky.... Snad kdyby vše spálil, zbyl by po všem doslova jen ten popel v kamnech, ale.... Velmi dobře znal upovídánost sestry i matky své neteře Jarmily a snad právě s ohledem na to, se rozhodl pro jiné řešení. Vzpomněl si na slova okresního hejtmana JUDr. Františka Uhlíře, který na jisté schůzi všech představitelů okresu konané na začátku února naznačil, že se dá zařídit „jistou úřední cestou“, aby podobné případy neskončily těžkými následky, a to tím, že se každá tato věc bude hlásit ne okupačním, ale českým úřadům.

Poměrně vystrašený Smetana tedy s touto svou starostí navštívil předsedu *Národního souručenství* v Sedlčanech, sokolského funkcionáře a advokáta JUDr. Bohumila Ročáka, s kterým se shodli na následujícím postupu. Ročákovi přišla celá tato záležitost jako krajně nebezpečná, prý ho i napadlo, že by se mohlo jednat o nějakou provokaci. Vypadalo to, jakoby se někdo snažil dostat Josefa Hrušku do potíží.

Právě Ročák pak tedy navštívil okresního hejtmana Uhlíře, který poté poslal svého podřízeného s dopisy i průvodním dopisem osobně do Prahy, aby celou věc touto nestandardní a v podstatě neúřední cestou oznámil jeho známému JUDr. Hálovi, radovi

prezidia *Zemského úřadu v Praze*, a to vše údajně ve víře, že se celou záležitost podaří nějakým způsobem zlikvidovat. To se však nakonec nestalo. Hála odmítl jakoukoli součinnost a celá věc se tak nakonec dostala k táborskému gestapu.

Povolání učitele bylo pro Stanislava Macáka jeho dětským snem. Po vychození obecné a měšťanské školy tak v roce 1936 nastoupil na státní učitelský ústav v Příbrami. Členství v Sokole, Junáku a vůbec celková výchova probíhající v době první republiky se velkou měrou promítla do jeho všeobecných postojů a názorů. Velmi ho ovlivnilo také prostředí v Příbrami, která byla díky přítomnosti *Vysoké školy báňské* a jiných škol do jisté míry také „studentským městem“. Velký význam pro jeho další směřování mělo i seznámení s posluchačem *Vysoké školy báňské* Ukrajincem Michaelem Kozlowskim. Po smrti T. G. Masaryka, jehož pohřbu se jako student osobně zúčastnil, Stanislava Macáka velmi zasáhly také další, krátce poté následující, bolestivé události – odtržení československého pohraničí a záhy nato i zánik samotného Československa a německá okupace. Během mobilizace v září 1938 se Stanislav Macák přihlásil dobrovolně ke službě své vlasti na sedlčanském okresním úřadě, načež byl přidělen k *Civilní protiletectké ochraně*.

Svůj antifašismus a odpor proti okupantům sdílel Stanislav Macák se svým spolužákem a kamarádem Jaroslavem Komárkem. Společně se také začali učit anglicky a rusky. Počítali, že znalost těchto jazyků se jim bude brzy velmi hodit, především v nadcházející válce, v jejíž vypuknutí po Mnichovu oba doufali. Studium obou jazyků vyjadřovalo i jejich víru, že se v očekávané konfrontaci Sovětský svaz spojí proti Německu právě se Spojenými státy americkými. Již během druhé republiky oba poslouchali zahraniční rozhlas a aktivně se zapojovali do rozšiřování ilegálních letáků.

Společně se zúčastnili též událostí bouřlivého podzimu 1939. Dne 28. října 1939 vyšli spolu s dalšími studenty do příbramských ulic, s čepicemi „Masaryčkami“ na hlavách, ve svátečním oděvu ozdobeném trikolórami s černými stuhami. Právě pod vlivem těchto událostí, krvavého potlačení demonstrací v Praze a následného zavření českých vysokých škol Macák se spolužákem Komárkem napsali zmíněné dva letáky, které chtěly mimo jiné poslat také vedoucímu komunistickému představiteli v Sedlčanech Josefu Hruškovi. Svůj dopis mu však bohužel již nestihli odeslat....

Po zatčení gestapem byl Stanislav Macák odvezen do věznice krajského soudu v Táboře. Příslušníci gestapa se z něj snažili dostat jména příbramských a sedlčanských členů odboje, přičemž se neříkali použít násilí. Macák ani Komárek však nikoho neprozradili. Také díky tomu nebyl kromě nich a sedlčanských příslušníků *Obrany národa* Karla Vystyda a Cyrila Buzka zatčen již nikdo další.

Cestou přes věznice v Praze na Karlově náměstí a na Pankráci, Drážďany a Kamenici skončili oba v červnu 1940 v koncentračním táboře v Dachau. Bez řádného soudu. Stačil pouhý rozkaz k zajišťovací vazbě (*Schutzhaftbefehl*), v němž o nich stálo: „*Student revolucionář, nepřítel německého národa, fanatický český nenávistník, který by svou svobodu zneužil k rušení a ničení klidného a plodného vývoje v Protektorátu Čechy a Morava.*“ Na místě podpisu: „*Reinhard Heydrich....*“

Podmínky v Dachau byly velmi těžké. Neustálý hlad, namáhavá práce, neskutečné hygienické podmínky, atd. Vězni byli využíváni také jako pokusné objekty různých lékařských experimentů. Též na Stanislavu Macákovi byly zkoušeny různé léky proti uměle vyvolaným zánětlivým a infekčním chorobám.

V září 1942 byl Stanislav Macák převezen do koncentračního tábora Sachsenhausen-Oranienburg. Od prosince 1942 zde mohl přijímat z domova balíky s potravinami, které mu nyní pravidelně chodily. Dá se říct, že tím pro něj skončilo období těžkého hladovění, kdy jedl i shnilá rajčata a z hladu, schovaný pod dekou na lůžku, cucal kožený pásek.... Macákovi rodiče jakožto majitelé pekařství se snažili svému synu co nejvíce přilepšit. Ve své bezmoci a strachu o dítě nemohli ani nic jiného dělat. Dvakrát týdně posílali chléb a jednou do týdne balík s dalšími potravinami, cukrem, máslem, sádlem, i masem. O jejich cenný obsah se pak Stanislav Macák dělil se svými spoluvězni, a také jím uplácel německé dozorce.

Ostatním vězňům pomáhal Stanislav Macák i jinak. V Dachau například zprostředkoval předávání korespondence mezi svým spoluvězněm MUDr. Zdeňkem Wiesnerem a jeho manželkou. Wiesner měl totiž jakýkoli poštovní styk s domovem zakázán. Během věznění v Oranienburgu Macák pomáhal také sovětským válečným zajatcům z přilehlého tábora, přestože jakékoli kontakty s nimi byly přísně zakázány.

Kromě těla bylo za dráty koncentračního tábora nutné posilovat i ducha. Léta věznění pomáhala Stanislavu Macákovi zvládat nejen korespondence s nejbližšími, ale i mnohé živé vzpomínky – na rodinu, dětství, na členství v Sokolu a Junáku, i na různé nezapomenutelné momenty, k nimž patřila například účast na přednášce prof. Zdeňka

Nejedlého o TGM v Příbrami, slavnost 1. máje 1938 v Praze, „*studentské hry*“, při nichž Stanislav Macák defiloval jako praporečník své školy před prezidentem Edvardem Benešem na Pražském hradě aj. Kromě toho si již do Dachau nechal Stanislav Macák poslat kytaru – svůj oblíbený nástroj. V Oranienburgu pak posléze se svými spoluvězni dokonce založili kapelu.

K dalším posilujícím skutečnostem patřilo především již samotné sdílení stejného osudu se svými spoluvězni – účastníky odboje. Stanislav Macák byl velmi hrdý na to, že mezi ně jakožto mladý člověk mohl patřit. Během svého věznění přicházel do osobního styku i s některými význačnými politickými vězni, s Antonínem Zápotockým, Dr. Jaromírem Dolanským, a jinými. Opravdu velkým pohlazením duše bylo to, že se z jejich strany setkával s projevy úcty a uznání, a to právě vzhledem k jeho mladému věku.

Na jaře 1945 přišlo ještě mnohem větší zadostiučinění – zjištění, že všechno to strádání nebylo nadarmo. Stanislav Macák se totiž nakonec šťastně dožil své osobní vítězné pointy. Na „*pochodu smrti*“ se u Crivitz v Meklenbursku dočkal vysněné svobody, kterou mu přineslo osvobození Rudou armádou.

Do Prahy se hubený ale šťastný Stanislav Macák mohl spolu s dalšími vězni a svojí kytarou slavnostně vrátit až 7. června. V zástupu těch, kteří zde vítali příjíždějící vězně, byla i jeho sestra s manželem. Těžko slovy popsat tento nezapomenutelný okamžik setkání, štěstí a radosti. Ten se opakoval za dva dny, kdy se Stanislav Macák během své cesty domů do Sedlčan setkal v Olbramovicích i se svými rodiči.

Jak už to tak bývá, štěstí a radost již velmi záhy pominuly. Stanislava Macáka totiž brzy nato potkalo další trápení, v mnohém ještě horší než to válečné....

Zamiloval se do ní v ozdravovně, kde pobýval nějaký čas jako repatriant. Jmenovala se Katka, byla zdravotní sestrou z Jugoslávie a během války rovněž zakusila věznění v koncentračním táboře. Jejich společné štěstí však bohužel nemohlo mít dlouhého trvání. Velké životní lásce svého syna totiž nepřáli jeho rodiče. Na jeho vyvolené jim přitom nejvíce vadilo to, že je cizinka.... Proto se všemožně snažili, aby se s ní rozešel a nakonec v tomto svém dlouhém úsilí slavili úspěch, čímž však svého syna navždy připravili o jeho největší štěstí....

Další hořkou zkušeností se stal pro Stanislava Macáka také rozsudek *Mimořádného soudu v Táboře*, který vyvolal mimo jiné také velký nesouhlas veřejnosti. Obžalované Jarmilu Šolcovou (Čermákovou), Václava Smetanu a Bohumila Ročáka totiž soud svým

rozhodnutím osvobodil. Během celého šetření nakonec dospěl k názoru, že přes jasnou příčinnou souvislost mezi jejich konáním a následným uvězněním Stanislava Macáka nelze obžalovaným dokázat zlý úmysl či nedbalost, jejichž prokázání by vedlo k jejich odsouzení podle § 7 odst. 1 dekretu prezidenta republiky z 19. června č. 16/1945 Sb. Pět let „nejkrásnějšího období“ lidského života strávených v koncentráku už Stanislavu Macákovi beztak nemohl nikdo vrátit....³¹⁷

Z důvodu absence středních škol v **politickém okrese Sedlčany** se musela místní mládež vydávat za studiem do okolních okresních měst – Příbrami, Benešova a Tábora. „Mladá krev“ tak tímto Sedlčansko opouštěla, byť jen do jisté míry. Studenti vracející se o víkendech a prázdninách domů s sebou přinášeli různé informace z okolního světa, které byly obzvlášť v době protektorátu velmi cenné. Právě jejich prostřednictvím tak místní lidé získávali mnohem větší povědomí o veškerém společenském dění, než jakého mohli dosáhnout z oficiálních sdělovacích prostředků. Dozvídali se tak i o postupující nacistické perzekuci, které jinak bylo stranou ležící Sedlčansko poměrně ušetřeno. Někteří studenti ze Sedlčanska navštěvující školy v Táboře, Benešově i Příbrami s ní pak měli i své osobní zkušenosti....³¹⁸

---

³¹⁷ SOA Třeboň, MLS Tábor, 1945-1948, sign. LS 118/48. MM Sedlčany, D 260, Stanislav Macák. Dědová, Marie: *Bejvávalo. Sedlčany 1993*, s. 84-87. MM Sedlčany, SP 202, Nováková, Martina – Žemličková, Věra: *Sedlčany v době vystěhování v letech 1943-1945 „výpověď pamětníků“*, 2003, s. 14-16 (+ komentář pí Dědové k seminární práci SP 202, leden 2005, zaznamenal a přepsal Jan Kuthan). Rozhovor – Stanislav Kofroň, 16. 10. 2006, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora, s. 6. MM Sedlčany, D 12, *Kronika školy v Osečanech*, s. 60-62. SOkA Příbram, AM Sedlčany, *Kronika města Sedlčan, 1941-1946*, s. 311, 314-317. *Tamtéž, Kronika města Sedlčan V, 1945-1979*, s. 35.; Během poválečného šetření se objevily některé skutečnosti označující za viníka celého případu okresního hejtmana Uhlíře, jehož švagrová měla být mimochodem údajně provdána za jednoho z příslušníků gestapa.... Nikoli tedy Hála, ale právě Uhlíř snad měl způsobit to, že se celá záležitost nakonec dostal ke gestapu. Těžko tento případ objasnit a určit, co mohlo za Macákovo uvěznění více – zda to byl zlý úmysl, zvědavost, nevědomost či hloupost, nebo přílišná opatrnost či naopak neopatrnost....a to na straně všech zúčastněných.

³¹⁸ Pasák, Tomáš – Čondl, Karel: *Čeští učitelé v protifašistickém odboji 1939-1945. Praha 1978*, s. 166-169, 203-213. MM Sedlčany, SP 202, Nováková, Martina – Žemličková, Věra: *Sedlčany v době vystěhování v letech 1943-1945 „výpověď pamětníků“*, 2003, s. 21.; Teror „Heydrichiády“ zažil přímo v Táboře také student místní Vyšší hospodářské školy Zdeněk Hobzek z Kuní, který byl se svými spolužáky zcela náhodou zadržen večer 27. 5. 1942, tedy v den spáchání atentátu na R. Heydricha. Nakonec se štěstím vyvázl a za několik dní tak mohl na plakátech číst jména popravených občanů, mezi nimiž našel také některé z těch, kteří

Vůči celé české inteligenci zaujal **okupační režim** krajně nepřátelský postoj, tedy i vůči studentstvu. Jedním z úderů proti ní pak bylo právě zavření vysokých škol s platností od 17. listopadu 1939. Mezi zatčenými tohoto dne byli i studenti ze Sedlčanska – kromě Miroslava Buzka také Jaroslav Jindrák a Karel Houdek. Jindrák a Buzek se vrátili domů ještě před koncem války – v roce 1942.³¹⁹

Válečné poměry se samozřejmě promítly i do samotného školství a všeobecných studijních podmínek. Obtížně se opatřovaly učebnice, „věčně hladoví“ mladí lidé pak nejvíce trpěli citelným nedostatkem jídla, apod.

Především v posledním roce války se ani studenti nevyhnuli nucenému pracovnímu nasazení. Vyučovalo se již jen tím způsobem, že se několikrát týdně zadávali úkoly, přičemž na některých školách byla výuka prakticky úplně zastavena a celé třídy byly nasazovány do zbrojní výroby a na zákopové práce. Přesto šlo najít v celém systému jisté skuliny, které umožnily vyhnout se této povinnosti. Přitom se nemuselo jednat jen o korupci. Jistého správního vakua mezi správou cvičiště SS a úřady práce využil například Josef Vermach, který byl v lednu 1945 uvolněn správou SS ze svého totálního nasazení na cvičišti a mohl se tak vrátit do školy v Praze bez vědomí benešovského úřadu práce. Spolužáci z jeho čtyřicetileté třídy byli postupně povoláváni na zákopy a nakonec zůstali jen dva. Jeden s těžkým zdravotním postižením a Josef Vermach....³²⁰

K samotné **české mládeži** upínal okupační režim svou velkou pozornost – v rámci celkové snahy o odpolitizování a odnárodnění české společnosti. „Dorost českého národa“ měl být vychováván v duchu nacionálního socialismu a říšské myšlenky. K tomu mělo sloužit také v květnu 1942 zřízené *Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě*, které bylo jako jediné oprávněno k zajišťování mimoškolní výchovy české mládeže. Kuratorium tak zastřešovalo jemu podřízené organizace a spolky, které od něj obdržely potřebné pověření. Za široce podporovaný způsob práce s mládeží pak platil především sport.

---

s ním oné noci stáli ve škole na chodbě hlavou ke zdi a čekali na výslech.... Jak jednoduché tehdy bylo ztratit život.... Viz *Písemné vzpomínky Zdeňka Hobzeka, sbírka autora*.

³¹⁹ Průcha, Václav: *Změny v sociální struktuře československé společnosti v letech 1938-1945*. Praha 1970, s. 28-35.; MM Sedlčany, D 260, Jaroslav Jindrák. *Tamtéž*, Karel Houdek. *Tamtéž*, Miroslav Buzek.

³²⁰ Vermach, Josef: *Vzpomínky na svůj život za 2. světové války – t. j. od r. 1939 do května 1945. Příběh „pamětníka“ z ledna 1945 (sbírka autora)*.

Organizace Kuratoria měla být samozřejmě budována také na Sedlčansku. Okresní pověřenec Kuratoria pro politický okres Sedlčany zde však zahájil svou činnost až v březnu 1943. Počínal si zprvu sice opravdu velmi aktivně, ale jeho úsilí záhy ukončilo vystěhování Sedlčan. V čele okresní organizace poté zůstal jeho tajemník Miňovský, který se později odstěhoval do Votic. Na místa obvodních vedoucích byli jmenováni zpravidla mladí učitelé. Někteří z nich se přitom k této funkci hlásili dobrovolně. Slibovali si od ní větší šanci, jak se vyhnout totálnímu nasazení.

Skutečný význam činnosti Kuratoria v případě politického okresu Sedlčany tak nelze přeceňovat. Organizace zde existovala spíše na papíře a omezovala se na pořádání, spolupořádání či zaštiťování přednášek a jiných společenských a kulturních akcí pro mládež, přičemž nějaký ideologický dopad byl podle všeho skutečně minimální. Kuratorium v podstatě přebíralo místo uvolněné Sokolem, či opravdu jen „zaštiťovalo“ jiné již existující spolky. To ovšem nevylučuje tu možnost, že právě založení Kuratoria v daném místě mohlo znamenat i jistý impuls ke kvalitnější práci s mládeží.³²¹

Zmíněné působení na mládež se navíc nevymezovalo jen tímto směrem a pouze ideologicky. Také nyní se příslušné úřady snažily řešit některé stálé problémy týkající se mládeže a vyplývající již z její podstaty a odlišnosti od předchozí generace, ale leckdy i ze špatné výchovy a příkladu ze strany rodičů. Patřilo k nim opilství, kouření, rvačky, záliba v hazardních hrách a v čtení „*nemravných tiskopisů*“ apod. Především mládeže se citelně dotklo také postupné omezování až úplné zakázání pořádání tanečních zábav. Též v důsledku toho se množily stížnosti na chování mládeže, která se zdržovala do pozdních večerů venku na návsi či jinde a svým zpěvem, smíchem a povykováním rušila noční klid.³²²

Ačkoli válka celé generaci mladých sebrala řadu možností, jak prožít „nejkrásnější léta“ života, léta dospívání, neznamenalo to, že by se tito nesnažili prožít toto své životní období naplno a radostně. Snad právě naopak. Umění užívat si života a radovat se z maličkostí bylo právě této generaci vlastní.

---

³²¹ Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: *Velké dějiny země Koruny české XV.b. Praha – Litomyšl 2007, s. 70-71. MÚ Sedlec-Prčice, Kronika města Sedlce, 1842-1980, s. 535. SOkA Příbram, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan, 1943, s. 127-129.*

³²² *Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 898, sign. VIII-16-A-1, kart. 282.*

19. Rodič a dítě

*„Děvčátko moje,
snad, že mnoho lásky
v žití Tvém Ti osud dá,
ale pravou, čistou lásku
má pro Tebe jen matka Tvá.“*

Tyto verše přibýly dne 17. února 1944 do památníku třináctileté **Marie Tancibudkové** z Třebnic, žákyně dublovické hlavní školy. Její maminka nemohla lépe vystihnout jedinečnou sílu své mateřské lásky, a také nemohla tušit, že zmiňovaný osud dá její dceři již jen pouhého půl roku života. V sobotu 1. července 1944 se Marie Tancibudková stala obětí tragické nehody na sedlčanském náměstí. Po návštěvě kostela chtěla se svou maminkou ještě zajít do cukrárny, když ji německý tank přimáčkl ke zdi Houdova domu a usmrtil. Říkalo se, že na vině byl právě německý řidič, který snad měl být ke všemu dokonce opilý....³²³

Každý člověk sice žije ve svém vlastním a jedinečném „životním prostoru“, přesto ve společnosti Protektorátu Čechy a Morava najdeme nespočet různých společných „světů“ – „svět“ kolaborantů, příslušníků odboje, vězňů koncentračních táborů, Židů, rolníků, žen a v neposlední řadě také „svět“ dospělých, popřípadě rodičů, a „svět“ dětí, přičemž ani hranici mezi těmito dvěma v mnohém odlišnými „světy“ rovněž nelze přesně vymezit, a to ani věkem – čas jejího překročení je u každého jedince jiná.

Všechny tyto vůči sobě se vymezující „světy“ na druhou stranu také mnohé spojovalo – realita německé okupace a války, každodenní život v prostředí řízeného válečného hospodářství a přidělového systému v zásobování, život v atmosféře neustálého strachu a hrozby z nacistické perzekuce, postupné omezování základních lidských svobod,

---

³²³ MM Sedlčany, D 260, Marie Tancibudková. Tamtéž, SP 205, Vzpomínky M. Bosákové, rozené Peštové, ze Sedlčan, s. 5. Tamtéž, SP 202, Nováková, Martina – Žemličková, Věra: Sedlčany v době vystěhování v letech 1943-1945 „výpověď pamětníků“, 2003, s. 13. SOKA Příbram, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan, 1944, s. 17-18. Také se údajně vyprávělo, že rodiče Marie Tancibudkové budou za vše ještě dále potrestáni, protože prý neměli v Sedlčanech co dělat, neboť neměli Ausweis.; Tamtéž, AO Dublovice, Pamětní kniha obce dublovické, 1924-1990, s. 154. Pavelka, Jan: Lidé bez domova. Sedlčany byly vystěhovány. Vzpomínky pamětníka na vysídlení Sedlčan v letech 1943-1945. Sedlčany 1993, s. 26.

atd. Na tyto všeobecné podmínky přicházející v souvislosti s německou okupací začal postupně a čím dál tím více narážet trend zlepšující se **životní úrovně**. Ten nutno říci sice v mnohém kontinuálně pokračoval z předchozí doby, ovšem v některých konkrétních jevech začínal právě až po okamžiku německé okupace českých zemí.

Nutno také přiznat, že zvláště v prvních letech Protektorátu Čechy a Morava životní úroveň v mnoha ohledech rostla. Mnohé rodiny a matky v politickém okrese Sedlčany mohly využít například pokračujícího zlepšování celkové péče o matky, kojence a mládež, což souviselo i se stoupající porodností a všeobecným společenským důrazem kladeným na rodinu. K stávajícím *poradnám pro matky a děti* v Sedlčanech, Petrovicích, Krásné Hoře, Kosově Hoře, Voticích, Vrchotových Janovicích, Jankově, Sedlci, Myslkově a Nadějkově, které sdružovaly jednotlivé *Okresní péče o mládež v Sedlčanech, Voticích a Sedlci*, přibýly v roce 1942 čtyři další poradny v Chlumu, Jesenici, Svatém Janě a Počepicích. Na nastávající matky se měl brát ohled na úřadech i v obchodech, kde měly být vždy přednostně obslouženy. K tomu jim vládní policejní úřady, respektive okresní úřady měly vydávat i tzv. *průkazy pro nastávající matky*.³²⁴

Postupem času však začaly převládat spíše negativní důsledky německé okupace související především s vypuknutím války. Jednou z největších změn, která zásadně ovlivnila život každého obyvatele Protektorátu Čechy a Morava, bylo **zavedení přídělového systému v zásobování potravinami a spotřebním zbožím**. Na každou hospodyně tak čekal nelehký úkol – musela od nynějška hospodařit s tím množstvím, které pro její rodinu zaručoval lístkový systém. Musela se smířit s neustálými zásobovacími problémy, čekáním ve frontách a s nevyhnutelným rizikem a vysokými cenami při shánění nedostatkového zboží na černém trhu. Při výrobě potravin a spotřebního zboží se používaly různé náhražky, které se přirozeně odrážely na jejich kvalitě. Chléb, který se tehdy pek, byl tak černý, až z něj bolel žaludek a poctivý vesnický chléb tak byl skutečně vysoce žádanou pochoutkou. Velkou nevoli mezi hospodyněmi vyvolal také například nedostatek krupičkové mouky – nezbytné ingredience při přípravě knedlíků (českého národního jídla) – za níž stála špatná úroda pšenice v roce 1939. Celkově bylo opravdu velké umění sehnat dříve naprosto běžné věci. Snad nejvíce to platilo pro začínající a zařizující se

---

³²⁴ SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 905, sign. IX-1, zprávy o činnostech poraden pro matky a děti, kart. 284. Tamtéž, inv. č. 898, sign. VIII-16-A-1, kart. 282. Tamtéž, inv. č. 954, č. j. 47.239/39, kart. 305. Tamtéž, č. j. 43.486/40, kart. 306. 30. výroční zpráva Okresní péče o mládež v Sedlčanech za rok 1940. Sedlčany 1941. Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1940, č. 9, 74.

rodiny. Například za dětský kočárek nyní musel člověk kromě 500 K přihodit ještě 250 vajec jako úplatek. Všeobecný reglement později došel až tak daleko, že člověk si musel předem koupit potvrzení, aby si mohl sám pro sebe natrhat v lese jahody a borůvky.³²⁵

Kromě přidělového systému v zásobování ztěžovala situaci mnoha rodin také panující **bytová krize**. Podepsal se na ní již příliv uprchlíků z pohraničí, ze Slovenska a Podkarpatské Rusi. Nouze o byty zneužívali mnozí jejich majitelé ku svému prospěchu, což jim mělo překazit omezení zvyšování nájemného přijaté již krátce po německé okupaci. Toto opatření však samozřejmě nemohlo situaci vyřešit, neboť neodstranilo její příčinu – nedostatek bytů. Civilní stavebnictví bylo navíc v prostředí válečného hospodářství záhy minimalizováno až úplně zastaveno, přitom rostl počet sňatků i narozených dětí. Mladé rodiny tak obvykle zůstávaly u rodičů, což s sebou přinášelo i negativní důsledky. Největší nouze pak byla především o levnější byty dostupné zvláště početným sociálně slabším rodinám.

V politickém okrese Sedlčany nastala v tomto ohledu obzvlášť závažná situace po přílivu vystěhovaných obyvatel z území zabraného pro účely vojenského cvičiště SS, kterou pomohl jen zčásti zmírnit předchozí odsun židovského obyvatelstva do koncentračních táborů. V jednom bytě tehdy žily dvě i více rodin, přičemž o koupelně, vodovodu či ústředním topení si mohla drtivá většina rodin nechat jen zdát. Ostatně také elektrický proud, tedy pokud už byl zaveden, se někdy mohl z úsporných důvodů používat pouze na svícení.³²⁶

Tento všeobecný pokles životní úrovně se snažil okupační režim v rámci své demagogické sociální politiky zakrýt všemožnými prostředky. Velké publicity se tak dostávalo především různým „*německým pomocným akcím*“ pořádaným oberlandráty či *Úřadem říšského protektora*, které byly určeny sociálně slabým občanům. V mnoha

---

³²⁵ SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 903, sign. VIII-20-A-7, č. j. 8.507/40, kart. 283. Rozhovor – Stanislav Kofroň, 16. 10. 2006, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora, s. 8. SOKA Benešov, AM Votice, Kronika města Votic, 1938-1953, nestr. SOKA Příbram, AO Obděnice, Pamětní kniha obce Obděnice, 1924-1971, s. 119.

³²⁶ Musilová, Dana: Byty a úroveň bydlení v letech 1939-1945. Sborník k dějinám 19. a 20. stol., 12, 1991, s. 91-104. Musilová, Dana: Zásobování a výživa českého obyvatelstva v podmínkách válečného řízeného hospodářství (1939-1945). Slezský sborník 89, 1991, č. 3-4, s. 255-266. SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 900, sign. VIII-19-A-32, kart. 282. Rozhovor – Stanislav Kofroň, 30. 10. 2006, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora, s. 2-5. SOKA Příbram, AO Dublovice, Pamětní kniha obce dublovičské, 1924-1990, s. 154.

konkrétních případech sice dokázaly velmi pomoci, ovšem na celkovém nepříznivém vývoji mohly sotva co změnit.³²⁷

Specifika doby zasahovala i do samotných mezilidských vztahů uvnitř rodin. Přítomnost německého represivního aparátu dávala lidem do ruky účinné zbraně, které se mnozí nebáli použít ani při běžných rodinných hádkách a rozepřích. Například jistá Marie Koptišová z Břekovy Lhoty udala svého manžela pro urážku Vůdce. Její muž Antonín Koptiš, s nímž byla toho času v rozvodovém řízení, měl totiž jako jediný klíč od místnosti, kde měli uschované potraviny. Svě ženě jej však odmítl vydat a řekl, že ji nechá „vyhladovět jako Hitlera“. Do následné strkanice se měl zapojit také Koptišův nevlastní sedmnáctiletý syn Bohumil....³²⁸

Přes zhoršení postavení českého obyvatelstva v době německé okupace, pokles životní úrovně a politický, sociální a národnostní útlak lidé i nyní zažívali své chvíle štěstí. Částečnou rezignací na politický a veřejný život se snažili realizovat právě v prostředí své rodiny. Slavení Vánoc, svatby a jiné akce sice byli skromnější, chudší, o to víc radosti však bylo, když se podařilo něco zajistit a sehnat. Panující nedostatek učil lidi „umění žít“, radovat se z maličností a vyjít s tím, co je. Vánoční stromky se tak zdobily staniolovými proužky shazovanými letadly kvůli rušení německých radarů, při zdobení a pečení cukroví se používala i jádra ze švestkových pecek, atd.³²⁹

Období německé okupace se neblaze podepsalo i na samotné kvalitě výchovy dětí, byť jde samozřejmě o zevšeobecňující tezi. Pravdou je, že všeobecně měli rodiče ve svých starostech na své potomky mnohem méně času, což úzce souvisí především s rostoucí zaměstnaností žen. Založení rodiny navíc bylo tou nejúčinnější formou obrany před totálním nasazením, a proto bylo uzavřeno i mnoho předčasných a vynucených sňatků.³³⁰

---

³²⁷ Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1939, č. 7, 114. SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 14.206/39, kart. 305.

³²⁸ Tamtéž, inv. č. 579, sign. 707/40, kart. 35a.

³²⁹ Gazukina, Kateřina – Pašková, Markéta: Život na venkově v období protektorátu. Seminární práce 2005 (uložena v SOKA Příbram), s. 12. SOKA Příbram, AO Dublovice, Pamětní kniha obce dublovické, 1924-1990, s. 154.

³³⁰ Král, Václav: Otázky hospodářského a sociálního vývoje v českých zemích v letech 1939-1945 III. Praha 1959, s. 172.

Nutno si uvědomit, že značná část tehdejší společnosti – děti – nevnímaly realitu německé okupace a války tak hluboce a politicky jako jejich rodiče. Svými nevinnými očima a svým jedinečným způsobem pozorovaly také mnohé zásadní okamžiky a historické mezníky, například už jen samotný začátek německé okupace:

„Šly jsme do školy a bylo po kolena sněhu. A škola plná vojáků. Před školou motorky a pan školník nám říkával, že dneska škola nebude, a že až bude, tak vzkáže. A my se radovaly, že půjdeme sáňkovat a bylo veselo. Ale pak jsme šly domu a byla v nás malá dušička. Vojáci jsou tu, ale jak je odtud dostanem...?“³³¹

I v době německé okupace tedy děti žily ve svém vlastním do jisté míry izolovaném „světě“, v prostředí rodiny, školy, her, toulání se v partách, atd. Tuto svou izolaci však nejen v souvislosti s přibývajícím věkem velmi rychle opouštěly a postupně tak objevovaly „svět“ dospělých, plný starostí a strachu, který navíc již předtím různou měrou doléhal i na ně. Také jich samotných se týkaly mnohé zásadní změny přicházející s všeobecným vývojem, ať už šlo o přidělový systém v zásobování, všeobecný reglement, nový duch ve školní výchově, všelijaká úsporná opatření, atd. Právě z úsporných důvodů bylo v červnu 1942 zastaveno vydávání *Ohníčků mládí*, v politickém okrese Sedlčany nejoblíbenějšího dětského časopisu.³³²

Děti si také méně uvědomovaly možné nebezpečí hrozící ze strany okupačního represivního aparátu, což bylo velmi nebezpečné a těžké, obzvlášť pro jejich rodiče. Vždy si museli rozmyslet, co před svými potomky mohou, a co by raději neměli říkat, čímž se jim zároveň zužoval prostor pro výchovu. Děti byly navzdory opatrnosti rodičů často svědkem jistých skutečností, kterým nemohli, nebo neměli rozumět. Právě dětská upřímnost pak mnohdy vyradila místo, kde je ukryté zatajené obilí, nebo to, že rodiče poslouchají zahraniční rozhlas, ukrývají cizí osobu, apod. Velký počet těchto případů dokládá, jak úzká hranice v této době dělila lidský život od neštěstí. Stačilo třeba jen to,

---

³³¹ Rozhovor – pí Vermachová, duben 2005, rukopisný záznam výpovědi, sbírka autora.

³³² Rozhovor – pí Jiroušková, 3. 11. 2006, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.; Smrčka, Vít: *Vývoj časopisectví na Sedlčansku 1885-1948*. VSP 16, 1979, s. 151-153. Tento časopis vlastivědného, výchovného i zábavného charakteru se zaměřoval právě na děti školního věku. Desetkrát ročně ho vydával Okresní školský odbor v Sedlčanech. Jeho redakční radu a okruh přispívatelů tvořili zejména učitelé z politického okresu Sedlčany a místní školy také patřily k jeho hromadným odběratelům.

aby někdo udal, že něčí dítě zpívá na pastvě všeobecně známou písničku „*Pode mlejnem nade mlejnem Hitler se pase...*“³³³

Právě děti pak dokázaly nejlépe zapomenout i na česko-německé nepřátelství, v čemž mohly být vzorem svým rodičům z obou národů. Přítomnost německých uprchlíků z východu, tzv. národních hostů, na samém konci války viděl kronikář obce Čím i takto: „*Malé děti obou národností hrály si společně na návsi. Za tři dny měly společnou řeč a dobře si rozuměly. Té řeči nerozuměli ani čeští ani němečtí rodičové, děti však ano! Nemohli by být ti nejmenší caparti vzorem i pro státy...?*“³³⁴

---

³³³ Rozhovor – Jan Pudil, 29. 2. 2004, rukopisný záznam výpovědi, sbírka autora.

³³⁴ SOKA Příbram, AO Čím, Pamětní kniha obce Čími, 1939-1989, s. 50.

20. Bývalá poslankyně za agrární stranu

Anna Mrskošová (*1894) platila v Sedlčanech za velmi vzdělanou a moudrou ženu, ostatně jak se na poslankyni *Národního shromáždění za Republikánskou stranu zemědělského a malorolnického lidu* sluší. Více než poslankyní se však Anna Mrskošová cítila být „českou selkou – hospodyní“. Přesto byla v mnoha ohledech skutečně výjimečnou osobností. Žila v domě na sedlčanském Novém městě ve společné domácnosti se svým bratrem Josefem. Oba zůstali svobodní a společně půl na půl vlastnili veškerý majetek, který jim v roce 1921 postoupili jejich rodiče. Josef se věnoval provozování pekařství a Anna Mrskošová pak měla na starost jejich nemalé zemědělské hospodářství čítající přes 7 ha polí, luk a pastvin a k tomu ještě přibližně dalších 8 ha pronajaté půdy. Vedle statku velmi dobře prosperovala také jejich drůbežárna, kterou Anna Mrskošová založila a vybudovala. Byla totiž mimo jiné také velmi uznávanou odbornicí v oboru drůbežářství.

Po absolvování hospodyňské a obchodní školy a předtím, než zdědila svůj rodný statek, pracovala Anna Mrskošová jako účetní ve mlýně a v různých hospodářských družstvech. Více než nějaké školy ji však naučil samotný život. Dospěla v ženu širokého rozhledu a mimo jiné ovládala také hned několik cizích jazyků. Jako takové jí politický a veřejný život nemohl být lhostejný. Již od mládí se angažovala v agrární straně a později se stala i členkou jejího výkonného výboru. Vedle toho zastávala i další funkce ve veřejném životě. Působila jako župní náčelnice Sokola, členka Ženské národní rady, místopředsedkyně ústředního odboru čs. venkovských žen v Praze, předsedkyně okresního odboru čs. venkovských žen v Sedlčanech, členka předsednictva *Mezinárodního ústředí organizací venkovských žen v Londýně*, redaktorka agrárního tisku a tisku různých zájmových sdružení. Kromě toho publikovala i řadu odborných pojednání o chovu drůbeže a právě ona se v Sedlčanech výrazně zasloužila o založení místní družstevní mlékárny.

Jak vidno na ženu tehdejší doby tedy skutečně nemalá aktivita. Celkově zastávala Anna Mrskošová na svou dobu poměrně pokrokové názory, a to především v oblasti společenského postavení venkovských žen, o jehož zlepšení usilovala, v rámci své snahy o celkové pozvednutí českého venkova a zemědělství.

Od ledna 1934 mohla tento program prosazovat i ze své lavice v poslanecké sněmovně *Národního shromáždění*. Tehdy totiž převzala jako náhradnice mandát po

zesnulém předsedovi strany Antonínu Švehlovi. Stala se tak jednou z pouhých devětadvaceti poslankyň předválečné historie Československé republiky.

Od té doby tedy Anna Mrskošová žila v podstatě dva životy. Jakmile ji lidé viděli v černých šatech a v klobouku, bylo jasné, že „jede do Prahy“. Svoji sousedku mohli místní lidé občas slyšet i v rozhlase. Dar mluvy v sobě nezapřela ani mezi nimi. Již od přírody byla velmi hovorná a s každým se ráda zastavila na kus řeči – ostatně to byl základní předpoklad její politické kariéry. Právě díky této vstřícnosti i ochotě pomáhat druhým, kterou v konkrétních případech nejen projevovала, ale i dokazovala svými činy, ji její okolí vidělo převážně v dobrém světle, což však nevylučuje opačnou zkušenost.

Anna Mrskošová tak i po složení poslaneckého slibu zůstala svá. To, že je poslankyní by do ní přitom mnohdy ostatní lidé ani neřekli, obzvlášť ve chvíli, když se věnovala svému hospodářství. Na provádění hospodářských prací na svém statku sice zaměstnávala poměrně dost pracovníků a sama se pak zpravidla věnovala jejich řízení, ale když bylo potřeba, dost nelehké manuální práce dokázala zastat i sama. Slečnu poslankyni tak lidé běžně vídali, jak jede na pole na svém jízdním kole, k němu přivázané hrábě, gumové holínky na nohou a slamák na hlavě....³³⁵

Na výrazně zemědělském a katolickém Sedlčansku dosahovala **Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu** vždy velmi dobrých a v celorepublikovém kontextu výrazně nadprůměrných výsledků, stejně jako *Československá strana lidová* a *Národní obec fašistická*.... Agrární strana v politickém okrese Sedlčany s přehledem vyhrávala všechny volby do poslanecké sněmovny *Národního shromáždění*. V soudních okresech Sedlčany a Sedlec pak její preference nikdy neklesly pod hranici 37 %. Ve volbách v roce 1929 získali agráři v soudním okrese Sedlec dokonce 51,59 % hlasů!³³⁶

Poslanecký mandát, který Anna Mrskošová obhájila ve volbách v květnu 1935, předčasně ukončila německá okupace českých zemí, zřízení Protektorátu Čechy a Morava

---

³³⁵ Musilová, Dana: *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1939*. České Budějovice 2008, s. 108. Ondřejová, Petra: *Ženy v československém parlamentu 1918-1938. Diplomová práce FFMU v Brně. Brno 2006, s. 71-73. Dědová, Marie: Bejvávalo. Sedlčany 1993, s. 55.*

³³⁶ *Volby do poslanecké sněmovny v listopadu 1925. Praha 1926. Celkový přehled výsledků volby do poslanecké sněmovny v roce 1929 v kraji I Praha. Praha 1930. Celkový přehled výsledků volby do poslanecké sněmovny v roce 1935 v kraji I Praha. Praha 1935. Viz Příloha 23. Volební výsledky nepřímo vypovídají také o sociálním složení politického okresu Sedlčany, který byl skutečně výrazně „zemědělský“, „katolický“, „živnostensko-obchodnický“ a málo „dělnický“.*

a následné rozpuštění *Národního shromáždění* dekretem státního prezidenta Emila Háchy ze dne 21. března 1939. Téhož dne Hácha jmenoval také vedení vzniklého *Národního souručenství*, jediné povolené politické organizace v Protektorátu Čechy a Morava, mající v sobě sjednotit celý český národ, podpírat politickou pozici protektorátní vlády a demonstrovat nacistům vliv protektorátní reprezentace na české obyvatelstvo. Oficiálně mělo být *Národní souručenství* nástrojem loajální spolupráce s okupanty.

Okupační moc této všenárodní organizaci již na začátku určila a postupně stále důrazněji vymezovala jeho nepřekročitelné mantinely. Zvláště v prvních letech své existence však získaly v *Národním souručenství* vliv i síly, které se snažily vytvořit z této organizace platformu obrany protektorátní autonomie. Některé jeho složky pak byly přímo využívány i formujícím se domácím odbojem. Od roku 1941 ovšem v *Národním souručenství* trvale převládla linie otevřené kolaborace a aktivita této české „sebezáchovné“ organizace tak z objektivních důvodů upadala. Dne 15. ledna 1943 bylo *Národní souručenství* jako politická organizace likvidováno a přeměněno v korporaci „s úkoly převážně kulturními a výchovnými“. Jeho odznáčky s písmeny „NS“ však již dávno předtím podle lidového humoru znamenaly zkratku „*Národní smutek*“.

Nábor do *Národního souručenství* se prováděl prostřednictvím obecních úřadů a vstup do něj měl nádech národní povinnosti. Přihláška, kterou mohli podat všichni čeští, bezúhonní a plnoletí muži (árijci), vyjadřovala souhlas s požadavkem svornosti národa. Také v politickém okrese Sedlčany se do něj přihlásilo téměř 100 % české dospělé mužské populace. Celé náborové akci se však pravděpodobně nevyhnulo použití různých nátlakových prostředků. V Obděnicích prý bylo ze strany nějakého „úředníka ze Sedlčan“ vyhrožováno koncentračním táborem patnácti občanům, kteří přihlášku nepodali a nezaplatili poplatek 5 K – pokud i nadále nepodepíší a nezaplatí. S odstupem následoval nábor do *Mladého NS*, jehož členy mohly být i ženy ve věku od 16 do 24 let.³³⁷

V důsledku německé okupace a založení *Národního souručenství* tak Anna Mrskošová dnem 21. března 1939 nejenže přestala být poslankyní, ale jakožto žena byla najednou celkově vyloučena z politického života společnosti. Přesto jí vznik *Národního souručenství* přinesl jistou povinnost. *Výbor Národního souručenství* se totiž usnesl, aby se

---

³³⁷ SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 580, sign. 637/41, kart. 37. Tamtéž, AO Obděnice, Pamětní kniha obce Obděnice, 1924-1971, s. 113. MÚ Sedlčany, Kronika města Sedlec, 1842-1980, s. 521.; Blíže k NS viz Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: *Počátky Národního souručenství v roce 1939. ČCH 91, 1993, č. 3, s. 417-441.* NS v sobě sjednotilo 98,4 % české dospělé mužské populace.

všechny osoby dosud činné v politickém a veřejném životě podrobily nestranné revizi svého veškerého jmění, kterou provede tzv. *Národní soud*. Vyzvané osoby mu pak měly předložit k posouzení výkaz svého majetku, který vlastnili k 28. říjnu 1918 (popřípadě k začátku své veřejné činnosti) a jeho konečný stav k 1. červenci 1939. Veškeré změny nastalé v tomto období pak měly být náležitě prošetřeny a vysvětleny.

Anna Mrskošová k této povinnosti přistoupila zprvu odmítavě. Ne snad proto, že by měla problémy dokázat svou poctivost. Svým odporem chtěla spíše upozornit na jistou, pro české ženy zásadně diskriminující skutečnost. Národní souručenství sice mělo sjednotit český národ, ale jeho prvním krokem bylo to, že z národa vyloučilo jeho větší polovičku – české ženy. České dívky starší šestnácti let sice mohly vstoupit do *Mladého Národního souručenství*, ale dnem dovršení dvaceti čtyř let byla každá odsouzena k vědomí své osobní a občanské méněcennosti. Anna Mrskošová tuto urážku všech českých žen samozřejmě vztahovala i na sebe. Nemohla jen tak přejít to, že do politického dění mohl mluvit „nejposlednější nádeník a kočí“, ale ona „hospodyně, selka a poplatnice“ nikoli! Tyto skutečnosti ji vedly k stanovisku, že *Národní souručenství* nemá právo zkoumat její majetkové záležitosti. Ve svém protestním dopise ze dne 16. dubna 1940 adresovaném *Národnímu soudu* se přitom nebála kriticky opřít ani do tábora českých fašistů.

Nakonec však Anna Mrskošová formulář výkazu svého jmění přeci jen vyplnila. Stanovená lhůta 31. ledna 1940 jí byla dvakrát prodloužena do 31. března 1940 a do 30. dubna 1940. Hodnotu svého veškerého jmění v něm vyčíslila na 250 000 K. Národní soud pak v následujících dvou letech až do svého zrušení prostřednictvím úřadů a hospodářských korporací ověřoval nejen, zda údaje odpovídají skutečnosti, ale zkoumal i všeobecnou pověst Anny Mrskošové. Mohl tak zjistit, že hodnota majetku Anny Mrskošové během trvání jejích dvou poslaneckých mandátů podle všeho nijak nevzrostla. Během celého šetření pak nebyly objeveny ani žádné podezřelé skutečnosti. Anna Mrskošová totiž kromě svého poslaneckého mandátu nevykonávala žádné další významné politické funkce. Během prvního mandátu zastávala pozici členky a zapisovatelky zásobovacího výboru, ve druhém byla členkou zásobovacího a rozpočtového výboru a členkou a zapisovatelkou zdravotního výboru. I v době, kdy pobírala poslanecký plat, však žila skromně, a to nejen proto, že majetek, který v roce 1921 spolu s bratrem převzala od rodičů, byl zatížen dluhem 50 000 K.

Také během svého poslancování zůstala Anna Mrskošová mezi svými sousedy všeobecně oblíbenou osobou, jistě i proto, že byla stále jednou z nich. Se slamákem na

hlavě a hráběmi v ruce. Sama se přece cítila být především „českou selkou – hospodyní“.³³⁸

Pro svou veselou povahu byl mezi lidmi velmi oblíben i bratr Anny Mrskošové – Josef, po jehož smrti v roce 1942 se stala Anna Mrskošová jedinou majitelkou rodného statku, který pak zanedlouho musela nuceně opustit. Po **vystěhování Sedlčan** v důsledku zřízení cvičiště SS našla jako mnozí další „Sedlčaňáci“ svůj druhý domov v Kosově Hoře. Po návratu v roce 1945 shledala svůj statek v žalostném stavu. S chutí se dala do práce, aby vše co nejdříve dostala alespoň do původního stavu.

Myslela, že podobně to bude i s veřejným životem. Zprvu doufala, že politický vývoj v Československu naváže na prvorepublikové podmínky, ale snad již velmi brzy pochopila, že doba v tomto směru velmi pokročila a není návratu. Agrární strana byla zakázána a Anna Mrskošová se tak ještě v roce 1945 rozhodla vstoupit do KSČ. Komunisté tím slavili poměrně velký úspěch. Na zemědělském a „agrárním“ Sedlčansku se jim tak podařilo získat do svých řad místní významnou osobnost mající navíc osobní zkušenosti s prací v *Národním shromáždění*.

Tomuto kroku Anny Mrskošové nebránilo ani to, že se již ve svém mládí vůči komunistům myšlenkově vyhranila. Přesto by bylo zjednodušující a snad i nespravedlivé v jejím poválečném „přesedlání“ vidět čistě účelové převlečení kabátu ze zeleného na rudý. Podle všeho totiž zůstala i pod ním nadále stejnou osobou se stejnými názory i činy. To, aby do jisté míry zachovala věrnost svým postojům a svému programu, a to jak v oblasti ženské problematiky, tak v otázce zemědělství, jí jistě ulehčila i ta skutečnost, že v osvobozeném Československu si po zákazu agrární strany její program do jisté míry a účelově přivlastnili právě komunisté. Právě ti pak za pár let v tomto programu nejvíce „přesedlali“. Ale to je již jiná historie....³³⁹

---

³³⁸ AKPR, *Národní soud, 1939-1942, sign. NS 173/39, kart. 21*. Národní soud byl zrušen rozhodnutím státního prezidenta ze dne 28. 5. 1942 č. j. A 1181/42.; Ondřejová, *Petra: Ženy v československém parlamentu 1918-1938. Diplomová práce FFMU v Brně. Brno 2006, s. 71-73*. V souvislosti se změnami v systému politických stran v období druhé republiky vstoupila Anna Mrskošová do klubu poslanců Strany národní jednoty.; Dědová, *Marie: Bejvávalo. Sedlčany 1993, s. 55. SOkA Příbram, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan, 1941-1942, s. 117-119*.

³³⁹ *Feierabend, Ladislav Karel: Politické vzpomínky III. Brno 1996, s. 306-307, 311-312.*; V této kapitole byly použity také informace od pana prof. Jiřího Pávy z Městského muzea v Sedlčanech a od pí Ivany Berčukové z Prahy.

21. Komunista

„Jindřich Vyterna, nar. 13. 7. 1897 v Sedlčanech, příslušný četnická stanice a farní úřad Sedlčany, otec Karel a matka Kristina roz. Chroustová, příslušný do Sedlčan, tamtéž v č. 493 bytem, ženatý, pojišťovací zástupce, invalida, číst a psát umí, bez vyznání, Čech, žíví 2 členy rodiny, nemajetný, zachovalý,....“

Ještě včera se mohl Jindřich Vyterna se sedlčanskými četníky potkat na zasněžené ulici a prohodit s nimi pár slov o událostech toho smutného rána. Dnes 16. března 1939 byly jeho osobní údaje zanášeny do protokolu o zatčení. Na rozkaz z vyšších míst četníci museli zapomenout na třeba i dobré sousedské vztahy. Den ze dne se jim změnil pán, kterého museli poslouchat. Příkaz zajistit všechny příslušníky KSČ a její bývalé známé funkcionáře četníci museli uposlechnout. Bývalý člen městského zastupitelstva za KSČ Jindřich Vyterna tak skončil v prozatímní vazbě *Okresního soudu v Sedlčanech* a spolu s ním také Josef Hruška, Stanislav Vejvara, Jan Hejna, František Jindra, Antonín Novotný, Jaroslav Klouda z Hrachova, Alois Beneš z Dublovic, Jan Hajn z Červeného Hrádku, Jar. Sirotek a další.

Akce Gitter se tedy nevyhnula ani politickému okresu Sedlčany. Dne 16. března 1939 odpoledne zazvonil na stole sedlčanského okresního hejtmana JUDr. Ing. Františka Uhlíře telefon. Z druhého konce mu úředník prezidia zemského úřadu tlumočil nařízení ministerstva vnitra zatknout bývalé známé funkcionáře KSČ a příslušníky komunistické strany vyvíjející ilegální činnost. Uhlíř zprvu nechápal. Na jeho dotaz, proč by měl nechat tyto osoby zadržet a na jakou konkrétní osobu se má při provádění rozkazu odvolat, mu bylo jen důrazně zopakováno, že se jedná o příkaz ministerstva vnitra....

Uhlíř si tedy v 16.30 zavolal okresního četnického velitele a svěřil mu provedení tohoto rozkazu. Ještě téhož dne bylo pátrání, opět telefonátem z prezidia zemského úřadu, rozšířeno i na marxisticky orientované německé emigranty a Židy, a dále na teroristy a anarchisty. Četníci se celé záležitosti zhostili poměrně rychle. Podle jejich telefonické zprávy bylo do 19 hodin téhož dne zatčeno v celém politickém okrese Sedlčany 10 komunistů, 6 německých emigrantů a 3 Židé. Nakonec pak bylo zadrženo 13 komunistů, 16 německých emigrantů a 3 Židé.

Rozsah i rychlost provedení celé akce protektorátními úřady a vysoký počet zatčených překvapil i německý bezpečnostní aparát, který celou akci inicioval. Mezi zadrženými se ocitli i ti, kteří se i delší dobu komunistické činnosti nijak nevěnovali, jen

byli vedeni na seznamech jako komunisté. Podle dalšího příkazu ministerstva vnitra tak měli zůstat zajištěni jen němečtí emigranti a Židé a z komunistů jen ti, kteří byli do poslední doby politicky mimořádně činní. Všech třináct zadržených komunistů z politického okresu Sedlčany se tak 20. března dočkalo propuštění na svobodu. Okresní hejtman Uhlíř si je potom nechal zavolat k sobě do kanceláře, kde s nimi údajně o celé věci krátce přátelsky rozmlouval, vysvětlil jim důvod jejich zajištění a rozloučil se s nimi podáním ruky.³⁴⁰

KSČ přecházela do ilegality již během tzv. **druhé republiky** v důsledku zastavení její činnosti a následného rozpuštění, neboť její činnost údajně „*ohrožovala veřejný zájem*.“ Také Jindřich Vyterna již nyní kvůli svému politickému smýšlení na vlastní kůži pocítil konkrétní dopad počínající perzekuce. Pro začátek v podobě vyřazení komunistů z veřejných funkcí a veřejného života. Na základě opatření ministerstva vnitra tedy

---

³⁴⁰ *MM Sedlčany, D 257, 2. světová válka – Příbramsko, období okupace, odboj, vystěhování, s. 1-2. Tamtéž, D 260 Jindřich Vyterna. Velfl, Josef: Cesty ke svobodě. Příbram 1987, s. 16. KSČ v odboji 1939-1945 na Příbramsku. Příbram 1982., s. 12. Dědová, Marie: Bejvávalo. Sedlčany 1993, s. 74. SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 578, sign.. 680/39, kart. 33. Tamtéž, ONV Sedlčany, 1945-1960, inv. č. 79, sign.. 117/46, kart. 1. V rámci poválečného pátrání po příkazu k zatýkání komunistů a dalších občanů během akce Gitter se prověřovala skutečnost, zda Němcům nepadli do rukou materiály bývalých československých úřadů obsahující seznamy komunistů a další záznamy o politických provinilcích. K této věci se v březnu 1946 vyjádřil i bývalý sedlčanský okresní hejtman JUDr. Ing. František Uhlíř (tehdy rada pol. správy ZNV v Praze). Z jeho výpovědi není zřejmé, zda příkaz k zatčení konkrétních osob vyšel skutečně od něho, nebo od okresního velitele četnictva. Zároveň je otázkou, zda konkrétní osoby byly zatčeny na základě všeobecného povědomí o jejich předchozí komunistické činnosti, či na základě materiálů okresního úřadu nebo četnické provenience. Uhlíř uvedl, že během jeho působení na okresním úřadě v Sedlčanech nebyly pořízeny žádné seznamy komunistů. Jedině materiál, který vznikl v souvislosti s rozpuštěním KSČ v prosinci 1938, který však byl poté uložen v registratuře a pokud mu bylo známo, tak se po něm nikdo z německých ani z českých orgánů nesháněl a ani do něho nenahlédl. Srov. Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: *Velké dějiny zemí Koruny české XV.a. Praha – Litomyšl 2006, s. 176-177. Hájková, Alena: Strana v odboji. Z dějiny ilegálního boje KSČ v letech 1938-1942. Praha 1975, s. 119-121. Sládek, Oldřich: Zločinná role gestapa. Praha 1986, s. 66-69. Zatýkání obecně probíhalo na základě údajů o komunistech, které měly k dispozici okresní a obecní úřady. Všeobecná rychlost provedení akce a její rozsah pak dokládá poměrně velkou horlivost a poslušnost českých úřadů vůči nařízením okupantů.**

Jindřich Vyterna pozbyl funkce člena spořitelního výboru v *Městské spořitelně v Sedlčanech*, do něhož byl zvolen v roce 1937 právě za KSČ.³⁴¹

Již v době druhé republiky se v Sedlčanech údajně zrodila buňka napojená na ilegální okresní vedení KSČ v Příbrami. Patřili do ní jak přímí členové KSČ, tak osoby orientované buď na ni nebo na sociální demokracii. Jmenovitě se jednalo o Josefa Hrušku, Jindřicha Vyternu, který měl prý již v této době udržovat styky s komunistickým senátorem J. Svobodou, dále o bratry J. a Františka Jindru, Antonína Novotného, Stanislava Vejvaru, Ludvíka Hlineckého, Václava Brédu, Františka Hejnu, Josefa Čermáka, Jaroslava Kloudu, Aloise Beneše, Jana Hajna a Jar. Sirotku. V ilegální komunistické činnosti v rámci bývalého *Svazu mladých při KSČ* pak pokračoval také dělník Václav Müller z Ústí-Živohoště, respektive Chlumu, který spolu s několika občany z Benešovska prováděl nábor do zakázané komunistické strany a spolu s nimi se měl až do svého zatčení dne 3. června 1939 také zabývat výrobou ilegálních letáků, které pak byly rozšiřovány také na území politického okresu Sedlčany.

Pozici a činnost komunistů v protektorátu později výrazně omezovala existence paktu Ribbentrop-Molotov z 23. srpna 1939, tedy smlouva o neútočení mezi Německou říší a Sovětským svazem, kterou nejen čeští komunisté, ale i ostatní česká veřejnost přijali se značnými a zřejmými rozpaky. Zásadní změna tak nastala až po **německém útoku na Sovětský svaz**. Do té doby se komunisté zaměřovali především na svou vlastní propagandistickou činnost. Díky jejich aktivnějšímu zapojení do protinacistického odbojového hnutí se po 22. červnu 1941 znovu zvýšila jeho celková aktivita, ať už ve formě pasivního odporu v práci, nebo i v podobě rostoucího počtu sabotáží.³⁴²

Bezprostředně po německém útoku na Sovětský svaz následovala také další vlna preventivního zatýkání komunistů, která se znovu nevyhnula ani Jindřichu Vyternovi. Ten byl dne 25. června 1941 zatčen a odvezen do koncentračního tábora v Dachau. Čekaly ho

---

³⁴¹ *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 812, sign. II-12-1, kart. 230. Tamtéž, inv. č. 831, sign. III-23, kart. 239. Tamtéž, inv. č. 578, sign. 650/39, 654/39, kart. 33.;* Protikomunistická opatření pokračovala i na počátku německé okupace, např. zákazem poslouchání moskevského rozhlasu ve veřejných místnostech. Viz *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1939, č. 3, 37.*

³⁴² *MM Sedlčany, D 257, 2. světová válka – Příbramsko, období okupace, odboj, vystěhovávání, s. 1. Tamtéž, SP 100, Jankovský, Zbyněk: Sedlčansko a protifašistický odboj. Sem. práce 1990. KSČ v odboji 1939-1945 na Příbramsku. Příbram 1982, s. 12. AKPR, KPR, D, inv. č. 1303, č. j. D 5341/39, kart. 237. SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 578, sign. 650/39, 686/39, kart. 33. Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: *Velké dějiny země Koruny české XV.a. Praha – Litomyšl 2006, s. 300-305.**

skoro čtyři roky za ostnatým drátem. Paradoxně měl to štěstí, že ne méně.... Spolu s ním byli opět zatčeni i Josef Hruška³⁴³, Antonín Novotný³⁴⁴ a ještě další dva komunisté, z nichž jeden byl později propuštěn. V prosinci 1941 skončil v koncentračním táboře také František Jindra.³⁴⁵

Po dobu svého věznění udržoval Jindřich Vyterna kontakt s domovem a svými blízkými prostřednictvím korespondence. Tato v podstatě jediná možnost měla přitom svá přísná pravidla. Vězeň mohl za jeden měsíc odeslat pouze dva dopisy a dva přijmout. Povoloval se pouze dopisní papír normální velikosti – text musel být dobře čitelný a jedna stránka měla mít 15 řádků, přičemž pohlednice mohly mít pouze 10 řádků textu. V jednom dopise pak mohlo přijít maximálně pět známek po 12 fenicích. Cokoliv navíc se zabavovalo. V omezené míře se mohly posílat i balíky s potravinami. Veškerý styk přitom podléhal bedlivé kontrole a cenzuře. Jeden takový dopis domů napsal Jindřich Vyterna dne 23. května 1943:

„Moji milí. Váš milý dopis jsem dostal již 19. května. Děkuji mnohokrát za mě tak milé zprávy. Píši Ti pravidelně, a proto když můj dopis nedostaneš, piš znovu. Pohlednice mi udělala velikou radost, dostal jsem ji 14. května. Jsem neustále zdrav a těší mě vaše zdraví. Přeji si, aby jste zůstali zdraví. Tetě přeji brzké uzdravení, a také pro Pavlíčka. Za poslaný balík velmi děkuji. Těším se na cukroví od Kubíčka. K Tvému svátku Ti přeji zdraví, spokojenost, blahobyt a klid. Ve vzpomínkách na vás a všechny příbuzné a známé neustále prosím za vaše dobro. S pozdravem a polibky vděčný Jindřich.

Milá Jiřinko,

děkuji za Tvé milé řádky, které mě tolik potěšily. Dále za 10 RM, které jsem dostal. Prosím, už mi neposílej žádné peníze. S balíčky, které mi Tvá maminka posílá jsem zcela spokojen a bez peněz mohu být. Maminka již našla místo, kam je dáte. Milé dítě, myslím na vás neustále a prosím za vaše zdraví a spokojenost a neustále se těším, až vás uvidím, a

---

³⁴³ **Josef Hruška**, zakládající člen KSČ, předseda sedlčanské organizace KSČ, v letech 1941-1945 vězněn v KL Oranienburg. Viz *MM Sedlčany, D 260, Josef Hruška*.

³⁴⁴ **Antonín Novotný** (*1902), tesař u fy Aloise Buriana v Sedlčanech, odborový funkcionář, člen KSČ, prošel vězeními v Táboře, Praha – Pankrác, Terezín a KL Ravensbrück, kde byl dne 7. 1. 1942 utlučen při práci. Jeho ženě a synovi pak přišlo vyrozumění o jeho smrti, kde stálo: „Váš muž zemřel na tyfus.“ Viz *Tamtéž, D 260, Antonín Novotný*.

³⁴⁵ *SOKA Přebíram, ONV Sedlčany, 1945-1960, inv. č. 79, sign. 117/46, kart. 1.*; František Jindra podlehl věznění v roce 1942. Viz *MM Sedlčany, D 260, František Jindra*.

*pak povedeme nový život. Uč se mé milé dítě, budeš to v životě potřebovat. Dny plynou bez opakování, a tam někde v dálce naše shledání. Tvůj táta Jindřich.*³⁴⁶

Ještě dva roky musely uplynout, než se ta nekonečná dálka, násilně rozdělující rodinu Jindřicha Vyterny, rozplynula v květnových dnech roku 1945 a v radostném shledání.

Právě kvůli těmto preventivním represivním krokům vůči komunistům a uvedenému zatčení jejich předních představitelů byla ilegální komunistická činnost na Sedlčansku oproti jiným oblastem (např. sousední Příbrami) minimální. Souviselo to i se samotnou slabou předmnichovskou pozicí KSČ na výrazně zemědělském Sedlčansku (viz *Příloha 23*). Na této skutečnosti mnoho nezměnily ani aktivity instruktora *III. ilegálního ÚV KSČ* Josefa Raiskupa na Sedlčansku, ani místní činnost dalších osob napojených na *Krajský národní revoluční výbor v Borotíně*, který se svou činností zaměřoval především na Táborsko. Osoby politicky orientované na KSČ se později významně zapojovali také do partyzánských a jiných odbojových skupin operujících na území politického okresu Sedlčany (Borotín, Jankov), jejichž činnost se však omezovala v podstatě jen na ukrývání osob prchajících před nacistickým bezpečnostním aparátem (blíže viz kapitola *Partyzán*). Drobné sabotáže byly záležitostí až posledních měsíců války a téměř výjimečně zde docházelo k rozšiřování letáků. Snad k jediné významnější akci na Sedlčansku došlo v noci z 3. na 4. července 1943, kdy v rámci akce *III. ilegálního vedení KSČ* se prý i zde objevily letáky varující před chystaným vystěhováním dalšího území v důsledku zřízení cvičiště SS, které vyzývaly obyvatelstvo k odporu. Tyto letáky údajně „zaplavily ohrožené okresy“ – kromě sedlčanského také politický okres Milevsko. Jejich skutečné rozšíření a dopad na obyvatelstvo je však nezodpovězenou otázkou.³⁴⁷

Svých kontaktů na Sedlčansku využíval kromě Raiskupa také dělník Václav Pinc, rodák z Krásné Hory n. Vlt., žijící v Praze a působící v komunistické ilegální skupině. Se svým kamarádem krásnohorským učitelem Stanislavem Kofroněm se dohodl, že u něj

---

³⁴⁶ *Tamtéž, D 260, Jindřich Vyterna.* Dopis je psán německy a je v něm několik pravopisných chyb, které ztěžovaly tento volný překlad.

³⁴⁷ *Pasák, Tomáš – Čondl, Karel: Čeští učitelé v protifašistickém odboji 1939-1945. Praha 1978, s. 209. Velfl, Josef: Cesty ke svobodě. Příbram 1987, s. 57. MM Sedlčany, D 257, 2. světová válka – Příbramsko, období okupace, odboj, vystěhování, s. 2.; Srov. Matějka, Josef: Borotín v odboji v letech 1939-1945. Borotín 1945.*

uschová zbraně a další ilegální materiál. K smluvené akci nakonec nedošlo. Asi za týden, dne 15. ledna 1943, byl totiž zatčen jak Pinc, tak Kofroňův bratranec a Pincův kolega z továrny Kloboučnick, který jejich styk zprostředkovával. Oba skončili v koncentračním táboře, přičemž čerstvě ženatý Kofroň ve strachu očekával, že je bude následovat. Kloboučnick se po válce šťastně vrátil domů, zatímco Pinc se přiřadil k dalším obětem věznění v koncentračním táboře Mauthausen. Dne 30. března 1944 ho odsoudil *Lidový soud v Berlíně* k trestu smrti. Pincova manželka a matka jejich čtyřletého potomka se neúspěšně snažila domoci změny tohoto verdiktu zasláním žádosti o milost státnímu prezidentu Háchovi. Za Pince pak stejným způsobem neúspěšně orodoval také jeho příbuzný a zároveň bratranec státního prezidenta – Josef Hácha z Vletic u Krásné Hory nad Vltavou.³⁴⁸

Rodinám zatčených komunistů ze Sedlčanska se snažili někteří lidé pomáhat. Konkrétně se jednalo o příslušníky již zmíněné ilegální buňky, do níž patřilo několik občanů politicky orientovaných nejen na KSČ, ale i na sociální demokracii. Ani jim se později právě kvůli této jejich chvályhodné činnosti nevyhnulo zatčení. Opravdový „*den hrůzy*“ pro Sedlčansko nastal ve čtvrtek **25. března 1943**, kdy bylo zatčeno celkem asi 20 osob. Proto právě tento den je vedle vystěhování části Sedlčanska v důsledku zřízení cvičiště SS jedním z největších důkazů, že ani „klidnému Sedlčansku“ se nevyhnula přímá (a hromadná) nacistická perzekuce. Od poledne až do večera tehdy auta svážela zatčené k výslechu. V Sedlčanech stáli lidé v hloučcích na náměstí a čekali, koho dalšího gestapo

---

³⁴⁸ AKPR, KPR, D, inv. č. 1303, č. j. M 10.025/44-2, kart. 238. Rozhovor – Stanislav Kofroň, 16. 10. 2006, rukopisný záznam rozhovoru, s. 5, 9. Pětašedesátiletý churavějící výminkář Josef Hácha z Vletic předtím zaslal svému bratranci státnímu prezidentu Háchovi také jinou prosbu. V novoročním přání všeho nejlepšího na rok 1944 ho požádal o zaslání finanční podpory, která by pomohla zlepšit jeho nelehkou životní situaci. Prezident Hácha ani jeho bratr Theodor si nedokázali vzpomenout, že by měli nějakého takového bratrance. Kancelář prezidenta republiky tedy požádala Josefa Háchu o doložení svého příbuzenství, a zároveň zažádala o své vyjádření k celému případu také votického okresního hejtmána Jaroslava Albrechta. Nakonec bylo zjištěno, že se skutečně jedná o prezidentova bratrance. Vzhledem k tomu pak Josef Hácha v březnu 1944 obdržel z „Fondu státního prezidenta pro účely sociální“ (dotovaného z prezidentova platu) výjimečnou podporu 5 000 K! Mile překvapený Josef Hácha za ní poděkoval dopisem z 15. března 1944. Přesto se později mezi lidmi tradovalo, že prý Josef Hácha dostal od prezidenta jako finanční podporu pouhých 100 K, což měla být spíše ostuda.... Viz AKPR, KPR, S, 1942-1944, sign. 959/44, kart. 5.; SOkA Příbram, AO Krásná Hora n. Vlt., Pamětní kniha obce Krásná Hora n. Vlt., (1941)1946-1956, s. 23. Tamtéž, AO Vletice, Pamětní kniha pol. obce Vletice, 1924-1958, s. 66.

s četnickou asistencí přiveze. Mezi zajištěnými se octli Ludvík Hlinecký³⁴⁹, Josef Čermák³⁵⁰, Václav Bréda³⁵¹, Josef Lohr³⁵², zahradník Gustav Bohatý, tajemník berního úřadu Josef Novák, tesař František Janda, Jaroslav Klouda³⁵³, nakupovač peří Michal Palko, Alois Maršík, dále Karel Tomášek a František Krameš z Kňovic, S. Sirotek a Alois Beneš z Dublovic, František Hejna a K. Křivánek z Červeného Hrádku a další. Alois Maršík a Michal Palko se vrátili domů již v květnu téhož roku, ostatní až po válce. Údajně měl být zajištěn ještě Jaroslav Pudil z Kňovic, který však ještě stačil na základě předchozího upozornění utéct, a poté se skrýval v okolních lesích a u příbuzných.³⁵⁴

Ne všichni měli takové štěstí jako Jindřich Vyterna, který se po válce šťastně vrátil domů. Věznění komunistů v koncentračních táborech si přirozeně vyžádalo mnohé oběti. Kromě Antonína Novotného a Františka Jindry se návratu domů nedočkal také František Hejna, který byl odsouzen k trestu smrti a popraven v Drážd'anech. Jeho manželka prý byla

---

³⁴⁹ **Ludvík Hlinecký** (*1887), sedlčanský notář, vězněn v Táboře, Písku, Terezíně a KL Buchenwald, kde se 11. 4. 1945 dočkal osvobození americkou armádou. Z doby jeho věznění se dochovalo několik dopisů, v nichž kromě běžných pozdravů a osobních vzkazů, přání všeho dobrého a slov vyjadřujících víru v návrat a shledání najdeme také děkování za posílané balíky s potravinami a prosby o ně. Nejvíce se posílalo máslo, cigarety, mouka, cukr a bonbóny. Ludvík Hlinecký se spoluvězněm Tomáškem z Kňovic si v táboře dokonce vařili knedlíky. Balíky (v březnu 1944) cestovaly k svému adresátovi poměrně rychle – po 2-3 dnech. Z Terezína se mohl posílat 1 dopis za měsíc, z Buchenwaldu 2. Viz *MM Sedlčany, D 260, Ludvík Hlinecký*.

³⁵⁰ **Josef Čermák** (*1898), dělník, vězněn v Táboře, Písku, Terezíně a v KL Buchenwald, po válce se šťastně vrátil domů. Viz *Tamtéž, D 260, Josef Čermák*.

³⁵¹ **Václav Bréda** (*1908), zedník, vězněn v Táboře, Terezíně, kde se dočkal konce války. Viz *Tamtéž, D 260, Václav Bréda*.

³⁵² **Josef Lohr** (*1887), úředník, sociální demokrat, prošel vězněním v Táboře, Terezíně a KL Buchenwald, odkud se po válce šťastně vrátil domů. Viz *Tamtéž, D 260, Josef Lohr*.

³⁵³ **Jaroslav Klouda**, dělník z Hrachova, člen KSČ v době první republiky, po dvou letech věznění v Terezíně se vrátil domů. Viz *SOKA Příbram, AO Svatý Jan, Pamětní kniha obce Svatý Jan, 1923-1986, s. 108*.

³⁵⁴ *KSČ v odboji 1939-1945 na Příbramsku. Příbram 1982, s. 77. MM Sedlčany, D 257, 2. světová válka – Příbramsko, období okupace, odboj, vystěhovávání, s. 2. SOKA Příbram, AO Kňovice, Pamětní kniha obce Kňovice, -1980, s. 83. Tamtéž, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan, 1943, s. 163. Tamtéž, Kronika města Sedlčan, 1941-1946, s. 310-311.*

údajně také asi půl roku vězněna. Po svém návratu se nepohodla s manželovými rodiči, kteří jí zazlívali, že prý jejich syna udala.³⁵⁵

Zatýkání komunistů se samozřejmě nevyhnulo ani Voticku. Zde skončili s pouty na rukou občané Čechák, Mašek, Neuberg a Neckář, údajně proto, že dne 19. března 1943 až moc okázale oslavovali svátek sv. Josefa (Stalina) a kdosi je udal. Později k nim přibyli také občané Daněk, Babický, Hostomský a Dvořák. Všichni kromě Neuberga zamířili do koncentračního tábora Buchenwald. Při výslechu gestapa byl dále ubit pan Kuboušek, který se měl věnovat rozšiřování komunistických letáků.³⁵⁶

---

³⁵⁵ *MM Sedlčany, D 260, František Hejna. SOKA Příbram, AO Kosova Hora, Kniha pamětní, 1922-1963, s.89.*

³⁵⁶ *SOKA Benešov, AM Votice, Kronika města Votic, 1938-1953, nestr.*

22. Velitel sedlčanského praporu Obrany národa

Ředitel *Městské spořitelny v Sedlčanech* **Karel Vystyd** (*1896) patřil k těm, kteří se nehodlali smířit s tím, co přinesl 15. březen 1939. Zánik Československé republiky, k jejímuž vzniku sám přispěl jako italský legionář, ho velmi zasáhl. Tehdy po návratu z první světové války měl nejkrásnější chvíle svého života ještě před sebou. Jako absolvent obchodní akademie pracoval krátce v Praze, ale poté odešel do Sedlčan, kde byl jeho otec správcem *Okresní hospodářské záložny*. Karel Vystyd zde našel zaměstnání nejprve ve mlýně na Červeném Hrádku a později nastoupil do *Městské spořitelny*, kde se stal pokladníkem a nakonec i jejím ředitelem. Jako nadšený milovník a propagátor sportu našel své uplatnění také v místní sokolské jednotě, v níž později patřil k jejím vůbec nejaktivnějším funkcionářům.³⁵⁷

S tím, co přinesl smutný a bolestný 15. březen 1939 se Karel Vystyd nechtěl smířit. Nechtěl jen bezmocně zatínat pěsti a čekat, co bude. Potřeba „něco dělat“ byla silnější než reálný strach z hrozící německé perzekuce. Jako kapitán čs. armády v záloze se brzy dozvěděl o vznikající vojenské odbojové organizaci *Obraně národa* a sám se rozhodl aktivně zapojit do její činnosti.

Organizační struktura Obrany národa vycházela z hierarchie bývalé československé armády. Politický okres Sedlčany spadl v její organizaci pod kraj (pluk) Benešov, potažmo jeho poměrně aktivního velitele plk. gen. štábu Adolfa Hůlku, který úřadoval na *Ministerstvu národní obrany* v předpokoji kanceláře brig. generála Františka Kraváka. Právě Kravák z pozice velitele středočeské oblasti Obrany národa Hůlku do této jeho ilegální funkce jmenoval a dal mu za úkol vybudovat v jemu přidělené oblasti organizaci Obrany národa až na nejnižší úroveň. V rámci Hůlkovi podřízených okresů tedy měly vzniknout jednotlivé prapory, roty a čety. Hůlka se celé této věci zhostil s chutí a počínal si velmi aktivně. Navzdory složitým podmínkám se mu brzy podařilo vybudovat rámcové velení pro okresy Benešov, Vlašim a Sedlčany, respektive Sedlec a Votice. Nejdále toto úsilí pokročilo v okrese Benešov, kde se organizace rozrostla o několik rot.³⁵⁸

---

³⁵⁷ *MM Sedlčany, D 260, Karel Vystyd. SOKA Příbram, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan V, 1945-1979, s. 75.*

³⁵⁸ Kravákovým zástupcem se stal plk. Jaromír Halbhuber, rodák z Dublovic (*21. 9. 1894), bývalý legionář, zástupce gen. Aloise Eliáše v Trenčíně a přítel gen. Hasala. Po odchodu ze Slovenska pobýval krátce ve svém rodišti, načež odešel do Roudnice n. Labem, kde se zapojil do odbojové činnosti v rámci Obrany národa a

V rozlehlém a svou povahou výrazně venkovském politickém okrese Sedlčany však tato jeho snaha narážela na mnohem větší obtíže. Velitelem území sedlčanského politického okresu se v červnu 1939 stal Josef Svoboda, plukovník gen. štábu ve výslužbě, bývalý atašé v Haagu a nynější starosta a statkář v Neustupově. Kvůli jeho malé aktivitě ho však ve velení brzy nahradil právě Karel Vystyd a Svoboda měl poté působit především na území soudních okresů Sedlec a Votice. Oba dostali za úkol postavit pro celý politický okres rámcový prapor a postupně pokračovat v budování další hierarchie, což však v podmínkách zemědělského Sedlčanska nemohlo být lehké. Počet místních obyvatel ochotných zapojit se do činnosti Obrany národa byl minimální, jednalo se v podstatě o jednotlivce.

Přes osobu Karla Vystyda byla na organizaci Obrany národa pravděpodobně nepřímo napojena také skupina občanů, která se scházela pravidelně každý čtvrtek v hotelu „U Českého Lva“ v Sedlčanech. Kromě Vystyda do ní patřil také bývalý italský legionář a voják z povolání a nynější úředník okresního úřadu v Sedlčanech major Bohumil Laburda z Počepic, dále ředitel měšťanských škol Antonín Kratochvíl, ředitel hospodářského družstva A. Hájek, přednosta berní správy František Kroufek, okresní četnický velitel poručík Antonín Nekolný, lékárník František Meškan a snad i další příslušníci „*sedlčanské honorace*“.³⁵⁹

Nejen na Sedlčansku ale v podstatě v celém protektorátu mohli představitelé Obrany národa jen těžko dělat nějaké konkrétnější přípravy na svůj konečný a hlavní cíl – protiněmecké ozbrojené povstání. V případě jeho vypuknutí a podle všeobecných přípravných plánů měla oblast generála Kraváka zajistit severozápadní hranici protektorátu proti nástupu Němců ze Sudet. Reálným myšlenkám na vypuknutí povstání bránily jak nevhodné mezinárodně-politické tak i vnitřní podmínky v protektorátu, na čemž nic

---

v roce 1940 byl zatčen. Skončil ve věznici Berlín-Plötzensee, kde se šťastně dočkal konce války. Viz *MM Sedlčany, D 260, Jaromír Halbhuber*.

³⁵⁹ **Laburda** udržoval v roce 1939 také styk s pražskými představiteli ON a některými dalšími důstojníky, kteří odešli do zahraničí a vstoupili tam do čs. zahraniční armády. Laburda byl také později vyslýchán gestapem ohledně svého prvorepublikového působení, ale věznění unikl. Do roku 1944 byl zaměstnán jako úředník mlékárny v Sedlčanech a místního hospodářského družstva. Ke konci války se snažil o navázání styků se svými kolegy důstojníky bývalé čs. armády a s organizátory partyzánských skupin v okolí. V revolučních dnech se podílel na organizaci vojenských hlídek na Vysokém Chlumci, v Počepicích, Nechvalicích a Petrovicích a na vyjednávání s německými vojenskými jednotkami. Viz *ABS, Z-10-120*. Tamtéž, *AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan II, 1941-1942, s. 117-119*.

nezměnilo ani vypuknutí války v září 1939. Obzvláště na Sedlčansku pak těžko čekat nějaké výraznější reakce na říjnový mobilizační rozkaz D-26 ústředí.³⁶⁰

Celou činnost Obrany národa a její přípravy na protiněmecké ozbrojené povstání výrazně limitoval také kritický nedostatek zbraní, který způsobila i ta skutečnost, že německé obsazení českých zemí v březnu 1939 proběhlo velmi rychle a v podstatě nečekaně. Získání zbraní bylo největším předpokladem další činnosti Obrany národa. V srpnu 1939 vydal gen. Kravák rozkaz, v němž nabádal k budování „cukrářských“ skupin. Velitel kraje plk. Hůlka poté sice hlásil, že se podařilo zajistit asi 20 pušek, 10-17 těžkých a určitý počet lehkých kulometů a kromě ručních granátů a trhavin pak dokonce i 2 protiletadlová děla, ovšem ve skutečnosti bylo pro celý kraj Benešov s největší pravděpodobností k dispozici pouze asi 32 armádních pistolí, které navíc kvůli nedobrému uložení rezivěly, a kromě munice pak ještě několik granátů. Tento skromný arzenál se podařilo uschovat v Černém lese u Benešova, na čemž měl zásluhu hajný Kovář.³⁶¹

S blížícím se výročím vzniku ČSR se také představitelé benešovského kraje musely zabývat otázkou, jak tento významný den připomenout, oslavit a případně využít v nějakou protiněmeckou akci. V sobotu 21. října 1939 se v Benešově konala schůzka plk. Adolfa Hůlky a velitelů okresů, které se zúčastnil také okresní pomolog a desátník v záloze Cyril Buzek (*1888) ze Sedlčan, kterého do Obrany národa přivedl právě Karel Vystyd. Znali se nejen ze společného působení v Sokole. Majitel realit, správce okresních školek a člen národně socialistické strany Buzek zastával mimo jiné také funkci člena revisního odboru a výboru *Městské spořitelny v Sedlčanech*.³⁶²

---

³⁶⁰ Tywoniak, Jiří: *Léta okupace na Benešovsku I (1939-1942)*. Benešov 1987, s. 14-15.

³⁶¹ Zbraním, municí a trhavinám věnoval okupační režim hned od začátku přirozeně velkou pozornost. Veškeré zbraně měly být zajištěny. Povinnost odevzdat zbraně se týkala také tělovýchovných organizací Sokol a Orel. Na Sedlčansku tyto organizace až na několik vzduchovek žádné střelné zbraně nevlastnily, neboť neprováděly vojenský výcvik. Zbraně pak mohli zůstat myslivcům a loveckým klubům. Úřad oberlandráta v Táboře jim na jejich žádost vystavoval tzv. *průkazy pro nabývání střeliva*, na který jim bylo střelivo v daném přídělu prodáno obchodníkem. Velká pozornost se upírala také na sklady trhavin a činnost střelmistrů, kteří podléhali zvláštnímu dozoru. V pol. okr. Sedlčany bylo evidováno na 21 skladů trhavin. (Trhaviny nepoužívaly jen místní kamenolomy, ale např. také zemědělci a obce při melioračních a polních pracích, apod.) Viz *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945*, inv. č. 824-825, sign. III-13-A-7, III-13-A-40, III-13-B-488, kart. 238. *Tamtéž*, inv. č. 812, sign. III-13-B-117, kart. 230.

³⁶² *Městská spořitelna v Sedlčanech. Ročenka na rok 1939. Sedlčany 1939*.

Hlavním bodem tohoto jednání byla právě příprava oslav 28. října. Po posouzení všeobecných podmínek se muselo upustit od plánů na nějaké veřejné demonstrování protiněmeckých nálad v podobě vyvěšování československých vlajek, apod., což bylo obzvlášť v případě politického okresu Sedlčany, v jeho malých městech a obcích, masově neproveditelné. Narozdíl od velkých měst totiž místní venkovské prostředí nemohlo poskytnout podobným akcím dostatečnou anonymitu, tváří v tvář německé přesile v něm nikdo nemohl veřejně vystoupit, aniž by se vyhnul těm nejtěžším formám nacistické perzekuce. Přesto prý nakonec Cyril Buzek sebral odvahu a dne 28. října 1939 položil kytici u pamětní desky T. G. Masaryka na sedlčanské radnici....

Politický okres Sedlčany platil během války za celkově klidnou oblast. Spíše výjimečně zde došlo k nějakým akcím namířeným proti Němcům či k incidentům v podobě strhávání německých vyhlášek, apod. To samé platí o nošení nepřipustných protiněmeckých odznaků nebo rozšiřování letáků, čemuž se na Sedlčansku do svého zatčení dne 3. června 1939 věnoval Václav Müller z Chlumu respektive Ústí-Živohoště. Také bouřlivý podzim 1939 na rozdíl od jiných okresů proběhl na Sedlčansku v podstatě v klidu. Snad k jediné hromadné politické manifestaci proti okupačnímu režimu na Sedlčansku došlo v den svátku sv. Václava 28. 9. 1939 nedaleko Ostromeče. Stovky osob se zde zúčastnily slavnosti, během níž živohošťský farář P. Josef Semrád vysvětil na skalní vyhlídce nad Vltavou kamenný kříž, mající upomínat na neveklovského rodáka opata Zavorala. Celé setkání přitom již od samého počátku získalo i politický rozměr. Během své cesty na Ostromeč prý lidé z Neveklova zpívali v autobuse verše slovanské hymny: „*Rus je s námi, kdo proti nám, toho Perun smete!*“³⁶³

Zatýkání po vypuknutí války, vývoj situace na evropském bojišti, průběh 28. října a především listopadové události roku 1939 znamenaly mimo jiné také postupný konec důstojnických představ o všenárodním povstání, do jehož čela se chtěla Obrana národa postavit. Na rozkaz generála Kraváka měli velitelé krajů (pluků) dočasně zastavit činnost.

---

³⁶³ *SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 1.281 pres/39, 1.408 pres/39, kart. 305. MM Sedlčany, D 257, 2. světová válka – Příbramsko, období okupace, odboj, vystěhovávání, s. 2. AKPR, KPR, D, inv. č. 1303, č. j. D 5341/39, kart. 237. Škorpil, Bohumil: Paběrky. Reportážní vzpomínky z Neveklovska, Sedlčanska a Podbrdsko z let 1938-1945. Příbram 1948, s. 87-88. Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1939, č. 5, 84., 88. Tamtéž, č. 6, 97. Kvůli možnému strhávání německých vyhlášek měli obce opatřit své vývěsní tabule mřížkami.*

Aktivity Obrany národa již dlouho sledovaly německé bezpečnostní orgány. V podstatě jen čekaly na to, až získají dostatečné znalosti o její organizaci, které jim umožní zahájit ve vhodné příležitosti masivní a zdrcující zatýkání. Tato chvíle nastala na konci roku 1939 a v prvních měsících roku 1940. Rozsáhlému zatýkání pak neunikli ani představitelé Obrany národa v benešovském kraji. Již 14. prosince si gestapo přišlo pro plk. Hůlku, u kterého mělo dokonce najít i notýsek se jmény jeho ilegálních spolupracovníků. Také proto se později zatýkání postupně rozšířilo i na další členy Kravákovy skupiny. Dne 24. února 1940 skončili ve spárech gestapa i Karel Vystyd a Cyril Buzek, které na příkaz gestapa zadrželi sedlčanští četníci a předali je do vazební věznice *Okresního soudu v Benešově*. V srpnu je následoval i plk. Josef Svoboda. Nutno podotknout, že jen pár měsíců před svým otcem byl zatčen Miroslav Buzek, student Právnické fakulty Univerzity Karlovy (viz kapitola *Student*).³⁶⁴

Vyšetřování případu Kravákovy skupiny se ujalo kladenské gestapo. Zatčení zakusili věznění v Kladně, tereziánské Malé pevnosti, v soudní věznici v Praze na Karlově náměstí, v Gollnově, Berlíně a Drážďanech. Většina z nich se dočkala soudu až v roce 1943. Ti, kteří po něm nebyli popraveni, pak zamířili do koncentračních táborů. Cyril Buzek byl dne 25. června 1943 postaven spolu s několika dalšími členy skupiny před trestní senát *Vrchního zemského soudu v Drážďanech*, od kterého dostal tříletý trest, tudíž se jako jediný vrátil domů ještě před koncem války – v červenci 1943, ovšem s tím, že se musel nadále pravidelně hlásit gestapu. Karel Vystyd před tímto soudem nestanul. Již 14. prosince 1941 totiž zemřel v koncentračním táboře Mauthausen, údajně na tyfus....³⁶⁵

Další možností jak projevit svůj nesouhlas s německou okupací a vyslyšet niternou potřebu „něco dělat“ byl odchod do zahraničí a zapojení se do vznikajícího **zahraničního odboje**. Především mnozí příslušníci bývalé československé armády se rozhodli opustit

---

³⁶⁴ ABS, ÚŘP-AMV 114, (1892)1939-1945(1950), sign. 114-263-2/69, kart. 261. SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 579, sign. 285/40, 292/40, kart. 34.

³⁶⁵ Krůta, Václav: *Obrana národa – kraj Benešov*. SSH 26-27, 2003, s. 113-125. Krůta, Václav: *Ilegální vojenská odbojová organizace Obrana národa na Příbramsku*. Podbrdsko VI, 1999, s. 152-173. Velfl, Josef: *Cesty ke svobodě. Příbram 1987*, s. 26. MM Sedlčany, D 260, Cyril Buzek. *Tamtéž*, D 257, 2. světová válka – Příbramsko, období okupace, odboj, vystěhování, s. 3. SOKA Příbram, AM Sedlčany, *Pamětní kniha města Sedlčan, 1943*, s. 163. *Tamtéž*, *Kronika města Sedlčan, 1941-1946*, s. 310. ABS, *Německé soudy v říši*, sign. 141-257-14, 141-263-1, 141-263-10. NA, ÚŘP, (1892)1939-1945(1950), sign. 114-263-2. NA, PZÚ-AMV 207, sign. 207-935-18.

svou zem s vírou, že brzy vypukne válka a oni se stanou „novými legionáři“, kteří své zemi vybojují svobodu.

Také na Sedlčansku bychom našli několik případů těch, kteří opustili svou vlast a zanechali v ní tak své rodiny a známé, na něž pak kvůli jejich činu časem dolehla přímá nacistická perzekuce. Své rodné Sedlčansko opustili Karel Stibor, Jiří Macháček a Josef Sůsa, kteří se jako piloti zúčastnili boje proti nacismu. V červnu 1939 odešel do zahraničí rodák z Čeliny Josef Grünen, který uprchl do Polska a později působil ve Francii a u 311. bombardovací peruti RAF.³⁶⁶

Včas odejít se podařilo také poručíku Janu Plonerovi, synovi městského tajemníka v Sedlci, a Jaroslavu Pavlišovi, synovi řídícího učitele v Sedlci. Toho pak v dubnu 1942 kvůli útěku jeho syna několik dní věznilo gestapo. Pro otce a matku Jana Plonera si přijelo gestapo v září 1942. Oba skončili v internačním táboře ve Svatobořicích na Moravě a stejně jako rodiče Jaroslava Pavliše se po skončení války shledali se svým synem. Takové štěstí už neměli rodiče Karla Stibora, jenž zahynul v říjnu 1940 a jehož příbuzní byli během války také vězněni.

Společný pokus o útěk za hranice se nepovedl Josefu Bursíkovi z Vrchotic a Josefu Soukupovi z Jetřichovic, kteří byli chyceni na Slovensku a od té doby až do konce války zakoušeli věznění v několika koncentračních táborech. Do protinacistického zahraničního odboje se zapojili také Pavel Šípek a Miloš Hochmann, kteří vstoupili v zahraničí do anglické armády, a také Antonín Trýb a Jiří Loužecký. Miloš Hochmann si jako osoba židovského původu svým útekem za hranice v podstatě zachránil život.³⁶⁷

Mezi **odboj**, většinový neangažovaný střed a kolaboraci nelze klást jasnou dělicí čáru. S tím souvisí i **otázka svobody (či nesvobody)** rozhodnutí každého člověka, ke které této skupině se připojí. Nejdůležitější roli často nehrála jen lidská vůle, ale také vliv

---

³⁶⁶ Mádlová, Vlasta: *Letci ze Sedlčanska za druhé světové války. Podbrdsko V, 1998, s. 148-168. Janka, Otto: Příběh Karla Stibora. Český Merán 6, 2001, s. 17-29. MM Sedlčany, D 260, Josef Grünen.*

³⁶⁷ Nykodým, Jaroslav: *Sedlecko za války i v odboji. Sedlec 1947, s. 12-13, 16. Sedlecko v odboji a budování. Sedlec-Prčice 1975, s. 3. MÚ Sedlec-Prčice, Kronika města Sedlce, 1842-1980, s. 518, 527-528, 550. MM Sedlčany, Jankovský, Zbyněk: Sedlčansko a protifašistický odboj. Gymnázium Sedlčany, 27. 3. 1990. SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 582, sign. 309/43, kart. 42. Jan Ploner se vrátil domů v hodnosti štábního kapitána a přežil i těžké boje na Dukle, kde byl raněn. Rotmistr Jaroslav Pavliš se vrátil se západní armádou.; SOkA Příbram, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan, 1941-1946, s. 308-309.*

různých okolností, které v daném případě mohly i nemohly být ze strany dané osoby ovlivněny. Také do odbojového hnutí se mnozí zapojili nejen přirozeným pokračováním náplně svého předchozího života, kontinuálním zastáváním svých předchozích životních hodnot, v důsledku svých osobních kontaktů či díky svému rozhodnutí, ale i, dá se říct, proti své vůli. Jednalo se o ty, kteří byli náhle postaveni před rozhodnutí pomoci či nepomoci svému známému, poskytnout jemu či jiné osobě úkryt, vyzvednout od někoho nějakou tajnou zásilku, uschovat u sebe na nějaký čas zbraně, apod. Mnozí pak nemohli tato klíčová rozhodnutí činit jen sami za sebe, ale i za své rodiny, své blízké, kteří pak ovšem spolu s nimi museli nést všechny důsledky.³⁶⁸

Drtivá většina české společnosti se sice aktivně nezapojila do odbojové činnosti, což ovšem neznamená, že by se jí nedotýkala všudypřítomná nacistické perzekuce, která se právě cíleně vyvolávaným strachem snažila bránit většímu a nekontrolovatelnému rozšíření odbojového hnutí. Velký zlom pro odbojové hnutí i celkovou náladu ve společnosti znamenalo druhé stanné právo **po atentátu na Reinharda Heydricha**. Teror rozpoutaný nacistickým bezpečnostním aparátem dolehl i na území politického okresu Sedlčany. Někteří místní občané z řad Sokolů byli navíc napojeni na přímé podporovatele parašutistů. To platí o členovi sokolské odbojové skupiny Františkovi Karabelovi z Votic, jenž udržoval spojení s organizací v Ouběnicích, která se také podílela na přímé podpoře parašutistů. Několik neděl po atentátu byl Karabel spolu se svou manželkou Jarmilou a městským tajemníkem Antonínem Opičkou z Votic zatčen. Kvůli obvinění z napomáhání pachatelům atentátu byl zatčen také úředník hospodářského družstva v Sedlčanech Severin Krzák a jeho spolupracovník František Nevřala. Severin Krzák měl totiž bratra v armádě v Anglii, který po jednom z parašutistů poslal dopis své rodině žijící v Bernarticích. Krzákova rodina byla popravena a František Nevřala se vrátil po výslechu domů.

Někteří místní lidé se také osobně znali s manželi Fafkovými, kteří mimo jiné přechovávali parašutisty Gabčíka a Kubiše. Celá rodina Fafkova totiž pravidelně jezdila k příbuzným Syrovátkům do Křenoviček a trávil zde prázdniny. Jejich dcera Liboslava měla být údajně i Gabčíkovou snoubenkou. Celá rodina Fafkova byla popravena v říjnu 1942 v Mauthausenu.³⁶⁹

---

³⁶⁸ *Rozhovor – Stanislav Kofroň, 9. 10. 2006, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora, s. 9.*

³⁶⁹ *SOKA Benešov, AM Votice, Kronika města Votic, 1938-1953, nestr. Tamtéž, AO Velké Heřmanice, Pamětní kniha I, 1923-1949, s. 135. SOKA Příbram, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan IV, 1941-1946, s. 311-312.; K Sedlčansku měl vztah také pplk. Josef Balabán, který v dětství navštěvoval školu v Osečanech,*

Teror Heydrichiády a pátrání po pachatelích atentátu dolehly na celou společnost. Četníci obcházeli lidi, legitimovali je a ukazovali jim fotografie osob podporujících atentátníky. Celého obyvatelstva se zmocňovala psychóza strachu, živená každodenním vyvěšováním nových a nových seznamů popravených – tzv. „kandidátek smrti“, ohlasem událostí v Lidicích, či blízké Nečíně a Bernarticích, které vyhlazení nakonec unikly....³⁷⁰

V této atmosféře, dne 13. června 1942, přepadli němečtí vojáci a příslušníci bezpečnostní policie také Sedlec a Prčici, aby zde pátrali po ukrytých zbraních a pachatelích atentátu. Během jejich razie byl zatčen řídicí učitel František Chabr, u kterého německá kriminální policie našla nadměrné zásoby potravin a spotřebního zboží, jež však údajně nakoupil ještě před válkou. Podobné zásoby měl tehdy přitom téměř každý. Kromě potravin mnozí lidé během této razie v rychlosti ukrývali také obrazy Edvarda Beneše a Tomáše G. Masaryka, které ještě v roce 1942 dosud zdobily zdi jejich domovů. Učitel Chabr nakonec mohl hovořit o štěstí, neboť vyvázl s rokem vězení. Lépe dopadl sedlecký učitel Bohumil Krotký, který byl se svou manželkou a švagrovou zatčen kvůli stejné věci dne 16. června. Všichni se po několika dnech, respektive týdnech, vrátili domů.³⁷¹

---

neboť jeho otec působil jako hajný v Sestrouni. Viz *Tamtéž, AO Osečany, Pamětní kniha – obec Osečany, 1922-1976, s. 130. Koura, Petr: Podplukovník Josef Balabán. Praha 2003.*

³⁷⁰ *SOKA Příbram, AO Nečín, Pamětní kniha osady Nečín I, 1935-1976, s. 192-193. Tamtéž, AO Vysoký Chlumeč, Pamětní kniha, 1923-1944, s. 67, 70. Starostové se měli postarat o to, aby si plakáty se jmény popravených přečetli i lidé v malých obcích. Plakáty se vylepovaly přes noc, aby lidé hned na začátku dne zjistili, do jaké reality se probozejí....*

³⁷¹ *Nykodým, Jaroslav: Sedlecko za války i v odboji. Sedlec 1947, s. 14-15. MM Sedlčany, SP 4, Květnové povstání v Sedlci ve vzpomínkách pamětníků. MÚ Sedlec-Prčice, Pamětní kniha města Prčice, 1885-1957, s. 215. Tamtéž, Kronika města Sedlce, 1842-1980, s. 528.*

23. Partyzán

Jednoho podzimního odpoledne roku 1942 překvapila jesenického učitele Václava Hořejše³⁷² nečekaná návštěva. Za dveřmi se objevil jeho dávný známý z předchozího učitelského působiště – **Zdeněk Zákora** z Vojkova. Požádal ho, aby s ním okamžitě šel do lesa *Stříbrná* (mezi Jesenicí a Mezným), že ho tam čekají jeho dva přátelé, kteří jsou pronásledováni gestapem. Hořejš rychle pochopil, o co se jedná. Zakrátko se tedy na daném místě seznámil s dvěma muži středního věku – jeden se mu představil jako „*Petr*“, druhý jako „*Pepík*“. Na jejich opravdová jména se neptal. Oba potřebovali na několik dní spolehlivý úkryt a právě Hořejš jim ho měl obstarat.

Těžké jejich prosbu o pomoc nevyslyšet, ale kam se obrátit? Z lesa, kde stáli, se nabízel krásný výhled na Úlehli a statek Skalických, které Hořejš velmi dobře znal, snad více než kohokoli jiného. Miloval totiž jejich dceru Vlastu. Chodili spolu už nějaký ten čas a jednalo se o známost nejen vážnou, ale hlavně šťastnou, plnou lásky a krásných představ o společné budoucnosti.

Úlehle – samota v těsném sousedství lesů, které se táhnou na jednu stranu k Borotínu a na druhou k Petrovicím, statek kolem dvora obestavěný budovami, tedy podle všeho úkryt velmi dobrý! Skalickým navíc mohl opravdu důvěřovat a oni jemu. Vybídl tedy dvojici mužů, ať se zatím navečer přesunou mimo Jesenici – do protější Martinické hory a on jim večer přijde povědět, zda pro ně úkryt sehnal. Zdeněk Zákora se tedy spokojeně vydal zpět na cestu do Vojkova, zatímco Václav Hořejš vykročil směr statek Úlehle.

U Skalických se setkal s plným porozuměním a večer k nim tedy oba muže přivedl. Ukrývali se tam bezpečně několik dní. Až později se Václav Hořejš od Zákory dozvěděl,

---

³⁷² Václav Hořejš se narodil 23. prosince 1916 v Třebišti v pol. okrese Tábor. Po vychození obecné školy ve Skalici a měšťanské školy v Soběslavi nastoupil roku 1932 na Učitelský ústav v Soběslavi, který absolvoval v roce 1936. Poté zahájil svou praxi jako učitelský hospitant ve Skalici a jako výpomocný učitel v Jílovicích u Borovan v okrese Třeboň. V říjnu 1937 přišel jako výpomocný učitel do Vojkova v pol. okr. Sedlčany. V tomto kraji pak působil ještě ve Smilkově, Červeném Újezdu a v Počepicích. Zdejší obecnou školu musel po absolvování presenční vojenské služby opustit jako nadpočetný, a tak odešel do blízké Jesenice. Zde od 1. dubna 1939 vyučoval nejdříve jako výpomocný učitel na obecné a měšťanské škole, poté i na místní Lidové škole zemědělské. V listopadu 1939 vykonal zkoušku učitelské způsobilosti. Ve školním roce 1940/41 krátce působil též na škole v Jankově nedaleko Votic. Václav Hořejš byl členem Sokola a činným členem České ornitologické společnosti. Spolupracoval s několika časopisy, např.: „Čsl. ornitolog“ v Přerově, „Vesmír“ v Praze, „Náš kraj“ v Táboře a „Ohníčky mládí“ v Sedlčanech. Viz *SOKA Příbram, Národní a měšťanská škola v Jesenicích, Školní kronika, 1932-1955, s. 114, 128.*

s kýmže měl tu čest – že „Petr“ je krycí jméno Josefa Lance, bývalého poslance za KSČ, a přezdívka „Pepík“ patří Josefu Raiskupovi, jedné z nejnámějších a nejdiskutovanějších postav domácího odboje.³⁷³

Na Sedlčansku hledal **Josef Raiskup** (*1910) úkryt již v roce 1940. Jako člen malostranské komunistické odbojové skupiny tehdy uprchl v obavách ze zatčení ke svému známému Zdeňku Zákorovi z Vojkova. Seznámili se kdysi v Praze v nemocnici Na Bulovce, kde se oba léčili ze stejné nemoci – TBC. Stali se z nich kamarádi na život a na smrt. Když se Raiskup 7. července 1941 ženil, šel mu Zákora za svědka.

Poté, co pominulo nebezpečí hrozícího zatčení, vrátil se Raiskup zpět do Prahy, kde se stal již od podzimu 1941 blízkým spolupracovníkem Cyrila Šumbery. Kontakty se Sedlčanskem však nepřerušil, právě naopak. Prostřednictvím Zdeňka Zákory údajně získával pro technický aparát ústředního vedení strany trhaviny z kamenolomů ze Sedlčanska, Benešovska a Táborska.

V lednu 1942 byl však Josef Raiskup v souvislosti s odhalením tzv. letákové akce malostranské komunistické organizace dopaden gestapem a zatčen. Gestapo posléze Raiskupa propustilo na svobodu, ovšem s tou podmínkou, že je přivede na stopu hlavního kolportéra letáků Oldřicha Cacka, kterému se podařilo uprchnout a najít úkryt ve východních Čechách. Raiskup využil takto získané svobody a přešel do ilegality. Jeho manželka byla zatčena, při výsleších krutě týrána a po třech měsících v koncentračním táboře zemřela. Její smrt příbuzní před Raiskupem dlouho tajili.

Raiskup zatím odešel na pomezí středních a jižních Čech, kde se pak s pomocí Zdeňka Zákory ukrýval. Jeho přičiněním navázal v polovině roku 1942 spolupráci s jihočeským *Krajským národním revolučním výborem v Borotíně*, a i nadále se mu dařilo udržovat kontakt s ústředním stranickým vedením. Záhy byl pověřen funkcí instruktora jihočeského krajského ilegálního stranického vedení. Zdržoval se tak na pomezí Sedlčanska, Voticka, Sedlecka a Táborska, respektive Borotínska. Díky tomu se s ním na

---

³⁷³ *MM Sedlčany, Autentické výňatky z knihy dr. Jar. Hojdara „Ticho znělo“ doplněné vysvětlivkami a poznámkami, (psané formou dopisu Václav Hořejš - Dobromila Švagrová), s. 1.; Josef Raiskup měl vedle dalšího přízviska „Velký Pepík“ také přezdívku „Malesta“ (zkratka **Marx, Lenin, Stalin**). Lancovi se také říkalo „Černý Petr“. Viz *Podblanicko proti okupantům. Redigoval Jaroslav Charvát. Praha 1966, s. 116.**

podzim 1942 setkal i jesenický učitel Václav Hořejš a opatřil jemu a jeho druhovi Lancovi úkryt v Úlehli. Později se odtud Raiskup s Lancem přesunuli na Borotínsko.³⁷⁴

Krajský národní revoluční výbor v Borotíně, respektive *Krajský výbor odboje táborského kraje se sídlem v Borotíně*, vznikl v červnu 1942 jako výsledek integračních snah ilegálních skupin z Táborska. Patřila mezi ně i borotínská odbojová organizace, kterou založil v prvních měsících roku 1941 mlynář Václav Houška, a jejíž kořeny bychom mohli najít již v období druhé republiky. *Krajský národní revoluční výbor* udržoval styky i s ústředním vedením podzemní organizace *Dopravní družstvo dopravních zaměstnanců v Praze* a s vedením organizací sousedních krajů. Aktivita výboru, v jehož čele stál oficiál krajského soudu Jaroslav Vacek z Tábora a vojenský velitel major čs. armády Václav Červinka z Tábora, vzrostla již výše zmíněným příchodem instruktorů *III. ilegálního ÚV KSC* Josefa Raiskupa a Josefa Lance. Svou činností se výbor zaměřoval především na vydávání a rozšiřování ilegálního tisku (*Rudé právo*, *Palcát*, aj.), shromažďování zbraní, výbušnin, potravinových zásob a budování úkrytů pro své představitele žijící v ilegalitě. Za zmínku stojí také jeho různé sabotážní akce v podobě přerušování telefonního vedení a narušování železniční a především silniční dopravy. S přihlédnutím k možným důsledkům nakonec jeho členové nepřikročili k provedení plánovaného atentátu na přední příslušníky táborského gestapa Karla Müllera a SS-Obersturmführera Albrechta. Neuskutečněny zůstaly i víceméně předčasné plány na povstání proti okupantům, které mělo vypuknout 15. března 1943. Svou činností se výbor sice zaměřoval především na Táborsko, ale jeho kontakty vedly již v této době i na blízké Sedlecko a Sedlčansko. Kromě Zdeňka Zákory s ním byli v kontaktu například příslušníci četnické stanice v Sedlci, Václav Nevařil z Babic a úředník *Okresního úřadu v Sedlčanech* Josef Soukup, který měl ilegálním pracovníkům obstarávat falešné občanské legitimace.

Slibně se rozvíjející činnost Krajského národního revolučního výboru v Borotíně ukončil až zásah gestapa, kterému se v lednu a únoru 1943 podařilo proniknout do jeho organizace a většinu členů dopadnout. V důsledku rozsáhlého zatýkání museli Raiskup

---

³⁷⁴ Velfl, Josef: *Cesty ke svobodě. Příbram 1987, s. 16-17. Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: Velké dějiny zemí Koruny české XV.b. Praha – Litomyšl 2007, s. 214-216. MM Sedlčany, SP 100, Jankovský, Zbyněk: Sedlčansko a protifašistický odboj. Sem. pr. 1990.*

s Lancem uprchnout a v první polovině roku 1943 pak působili na Příbramsku a Písecku. Jako jedněm z mála se podařilo uniknout také Václavu Houškovi a Josefu Kroužkovi.³⁷⁵

Již koncem roku 1942 musel přejít do ilegality také **Zdeněk Zákora**. Před vánocemi 1942 dostal zprávu, že mu hrozí nebezpečí zatčení gestapem. Táborské gestapo vydalo na jeho osobu zatykač, který hrozil nejtěžšími tresty za jakoukoli jemu poskytnutou pomoc. Zákorovy první kroky vedly do Sledovic, kde však se svými prosbami nepořídil – vyhrožovali mu tam zavoláním četníků. Nepochodil ani v Bořené Lhotě, a tak svou naději obrátil znovu do Jesenice za učitelem Hořejšem.

V chalupě u Krutů požádal, aby pro Hořejše došly jejich děti a vyřídily mu, že na něj čeká v lesíku směrem k Hulínu nějaký pán. Tak se po několika měsících opět setkali. Hořejš vyhládlému Zákorovi ani nyní neodmítl pomoci. Doběhl na Úlehli ke Skalickým pro bochník chleba, u hostinského Patáka koupil šišku salámu a ze svého k tomu ještě přidal nějaké prádlo a ponožky. Tak byl Zákora vybaven pro první dny útěku. Současná situace nebyla pro Zdeňka Zákora úplně nová a neznámá, ještě jako mladík se totiž vydal pěšky na cestu do Sovětského svazu. Prošel Slovenskem a Podkarpatskou Rusí, kde tajně překročil hranice do Rumunska a dostal se až k řece Prut, která tvořila hranici mezi Rumunskem a SSSR. Teprve tam byl zadržen, vyšetřován a postrkem vrácen domů. Během této cesty nabral bohaté zkušenosti o pobytu a pohybu v přírodě. Velké nebezpečí tak pro něj znamenala především ta skutečnost, že do ilegality odešel s nevyлéčenou tuberkulózou.

Léky proti zhoršování své nemoci získával Zákora od MUDr. Šimka, vrchního zdravotního rady města Prahy, který měl v Podolí u Vojkova rekreační vilu. Recepty vystavoval na jméno učitele Hořejše a nečinil to vůbec rád – dost se vždy na Zdeňka Zákora zlobil. Byl si vědom toho, jaké nebezpečí hrozí jemu i Hořejšovi v případě Zákorova dopadení. Bral téměř jako jistou věc, že by z něho informaci o původu léků gestapáci vytloukli. Později, od léta 1944, léčil Zdeňka Zákora sedlecký lékař MUDr. Miroslav Schmidt.³⁷⁶

Zákora na svém útěku vyhledával osamělé stohy slámy, vyhrabával si v nich tunely a tam se zdržoval. Později se spojil se stejně pronásledovaným Václavem Vovsíkem ze Skryšova u Křečovic, kterému se podařilo využít nepozornosti dozorce a uprchnout

---

³⁷⁵ *Matějka, Josef: Borotín v odboji v letech 1939-1945. Borotín 1945, s. 5, 10-23. Podzimek, Antonín: Borotín 1333-1983. Borotín 1983, s. 8-9.*

³⁷⁶ *Kofroně, Stanislav: Osobnosti. Zdeněk Zákora (osobní archiv Stanislava Kofroně), s. 80.*

z nádvoří věznice na Karlově náměstí v Praze. Vovsík si vybuřoval v lese u Bříšejova poblíž Křečovic podzemní bunkr. Po seznámení se Zákorou se v tomto bunkru spolu zdržovali. Oba dva přitom neustále trpěli nedostatkem potravy. Proto se Zákora na jaře 1943 opět obrátil na Václava Hořejše s prosbou o pomoc. Ten dohodl u Skalických v Úlehli, že mu pro ně budou každý týden nechávat jeden bochník chleba. S jesenickým hostinským Patákem pak Hořejš vyjednal, že mu každý týden prodá jednu šišku salámu bez lístku.³⁷⁷

Zákora s Vovsíkem si pro potraviny přicházeli každý čtvrtek kolem půlnoci do výběžku lesa mezi Mezmem a Dřevništěm, kam jim je Hořejš pravidelně nosil. Bylo to nebezpečné nejen pro něj a Zákoru s Vovsíkem, ale také pro rodiče jeho Vlasty. Pokaždé, když kráčet noční krajinou na místo předání, nevěděl, co se se Zákorou a Vovsíkem za celý ten týden stalo a zda tam na něj nebude čekat gestapo.

Před letními prázdninami 1943 se Hořejš s oběma domluvil, že v září budou ve všem pokračovat. Avšak dříve, než došlo k opětovnému navázání styku, se učitel Hořejš ocitl v továrně ve Vlašimi, kam byl poslán na pracovní nasazení. Dlouho se tam však neohřál. Krátce poté se totiž stal přidavačem u zedníků v dalekých Netvořicích na území vojenského cvičiště SS. Tím bylo navázání kontaktu znemožněno.

Zákora nesl Hořejšovu nepřítomnost velmi těžce. Je to patrné i z dopisu, který mu adresoval do Jesenice, kde ho však již nemohl zastihnout. Pošta dopis nechala u Hořejšových rodičů a ti s ním čekali, až jejich syn přijede na neděli domů. Báli se ho poslat do Netvořic. Až se zpožděním si tedy Hořejš mohl přečíst smutné řádky psané Zákorovou rukou:

„Milý Václave!

Čekal sem na Tebe tři a půl hodiny a zbytečně, měl jsem zrovna chřipku a horečku při tom, dobře mi nebylo, měl jsem zlost a bylo mi to líto, že si ze mě děláte blázny při tom mojim bídnym životě. Dnes vím, že Ti do toho vlezlo cestování. Přijdu tuhle sobotu k naší louce pod Vysokou. Víš kde to je jak je ta studánka nemohu přijít na místo jako posledně neb jdu dosti zdaleka, nejsem už na tom místě co Ti říkal Karel V, když by přšelo tak

---

³⁷⁷ Patákova hospoda v té době prosperovala více jako řeznictví a uzenářství. Paták totiž nakupoval v celém okolí načerno chovaná prasata, nepříhlášená telata, jalovičky, atd. To vše po nocích zpracovával na salám. Z Prahy pak pro ně přijížděl překupník s autem. Za takové zboží se v té době platilo zlatem.... Viz *MM Sedlčany, Dopis Václav Hořejš - Dobromila Švagrová, 14.11. 2003.*

v neděli. Čekám Tě určitě ber na vědomí jdu ze z daleka abych nešel zbytečně, chci s Tebou určitě mluvití přijďte oba.

*Prosím Tě Václave můžeš-li přines s sebou nějakou aprovizaci jsem dosti vyčerpaný a zesláblý po té chřipce můžeš-li přines s sebou med neb mám kašel, jinak mi plíce sloužejí chuť k jídlu mám takovou jen kdyby bylo dostatek. Hlavně bych potřeboval omastek, cukr, trochu mouky a bytnýmu řekni o kousek salámu, že ho prosím, skrátka přines co můžeš, pak Ti dám zase pokoj, chci se zase trochu spraviti. Jsem sám a budu sám, kdyby ten bývalý kamarád k Tobě přišel, řekni mu, že k Tobě již nechodím, a že o mě nevíš. Mnohokrát vás tam všechny pozdravuje Kornout. Zapomněl sem určití hodinu, čekám od 9 do 1/2 10 h.*³⁷⁸

Z obsahu dopisu je zřejmé, jak bylo Zákorovi zle. „Kornout“ byla jeho krycí přezdívka. O situaci Hořejše, který mu už nemohl dále pomáhat, nebyl správně informován. Byl tak zoufalý, že když se Hořejše na smluveném místě nedočkal, vydal se ho sám hledat do Jesenice. V okně bývalého Hořejšova bytu uviděl světlo. Proběhl chodbou hostince, schodištěm, a přes galerii pro muzikanty se dostal až ke dveřím. Otevřel a narazil tam na Marušku Lhotákovou ve chvíli, kdy zrovna svlečená prováděla nad umyvadlem celkovou sobotní očistu. Za hrozného křiku, který následoval, musel rovněž překvapený Zákora utéct.³⁷⁹

Se svou situací se Zdeněk Zákora vyrovnával jen s velkými obtížemi. Snad ho v těžkých chvílích napadaly i mnohé trudné myšlenky, snad i pochyboval, zdali je tohle vůbec nějaký odboj. Potloukal se mezi Vojkovem, Jesenicí, Borotínem a Mladou Vožicí, kde prý měla jeho sestra obchod. Žil ve stozích a bunkrech, kazil si zdraví a žebрал. Při tom všem však udržoval vztah s Emou Raškovou, která sloužila v Bezmíři, a již dokázal dvakrát přivést do jiného stavu. Jakou nepříjemnost to pro ni znamenalo, je snadné domyslet. Nemohla prozradit, že otcem jejích dcer je Zdeněk Zákora, neboť na něj byl vydán zatykač. Musela tedy dát v šanc svou čest a na faře oznámila, že otce svých dětí nezná....³⁸⁰

---

³⁷⁸ Pro větší názornost jsem text dopisu transliteroval.

³⁷⁹ *Tamtéž, Autentické výňatky z knihy dr. Jar. Hojdara „Ticho znělo“ doplněné vysvětlivkami a poznámkami, (psané formou dopisu Václav Hořejš - Dobromila Švagrová), s. 2-4.*

³⁸⁰ *Tamtéž, Dopis Václav Hořejš - Dobromila Švagrová, 28. 4. 2001. Tamtéž, Výpověď Dobromila Švagrová, 2. 4. 2005, (přepis rozhovoru). Tamtéž, Autentické výňatky z knihy dr. Jar. Hojdara „Ticho znělo“ doplněné vysvětlivkami a poznámkami, (psané formou dopisu Václav Hořejš - Dobromila Švagrová), s. 6. Tamtéž,*

Dopis Václav Hořejš - Dobromila Švagrová, 11. 1. 2001. Tamtéž, Dopis Václav Hořejš - Dobromila Švagrová, 14. 11. 2003. SOkA Příbram, Měšťanská škola v Sedlčanech, Školní kronika, 1940-1945.

Hořejšovo nucené pracovní nasazení v dalekých Netvořicích nezkomplikovalo život pouze Zdeňku Zákorovi, ale také jemu samotnému. Osten zlé doby ho bolestivě zasáhl i do jeho vlastního srdce. Odchodem do Vlašimi, respektive Netvořic, totiž neopustil jen své rodiče, přátele a zaměstnání, ale také svou lásku Vlastu Skalickou z Úlehle. Ztratit ji, bylo pro něj snad to nejtěžší. Měl ji upřímně rád. Její rodiče mu byli stejně blízcí jako vlastní. Navíc mu pomáhali při shánění potravin a s ukrýváním partyzánů. Jako budoucí „zeťák“ už vlastně patřil do rodiny. Když opustil Jesenici, začal se o Vlastu ucházet jiný a .... K Hořejšově odcizení s Úlehlí napomohla také jedna dívka, která byla rovněž zaměstnána ve Vlašimi a ráda dělala drby. Jen v jedné věci měla pravdu – když již v září 1943 tvrdila, že se Václav Hořejš do Jesenice už nikdy nevrátí....

Hořejš kvůli svému „zapletení se“ v odboji a vzhledem ke konspiračním zásadám nemohl svému blízkému okolí sdělovat bližší podrobnosti. Jeho odchod byl proto přijat nechápavě a nepřívětivě. Jako by zradil, či se zachoval jako nějaký floutek, který se nabažil a utíká za dalším dobrodružstvím. Lidské dvojice se rozcházejí z mnoha důvodů a místo jejich vztahu zůstává mnoho bolesti. Mezi Hořejšem a Vlastou nebylo žádné nedorozumění, žádný osobní důvod. Byli rozděleni „prašivou německou okupací“. Hořejš sice měl částečnou možnost záchrany před totálním nasazením tím, že by si Vlastu vzal. Jak moc rád by chtěl, vždyť po tom nejvíc toužil. Vlastu upřímně miloval, ale právě proto to nemohl udělat. Ze stejné lásky, z které ji chtěl přijmout za manželku a milovat ji celý život, si ji vzít nemohl a musel ji opustit.... Nevěděl totiž, kdy se i kolem něho stáhne smyčka líčená gestapem. Nemohl učinit nešťastnými nejen Vlastu, ale i její rodinu, která mu byla tolik blízká. Byl až moc angažován v domácím odboji. Mimo jiné fungoval jako schránka pro předávání zpráv mezi odbojáři, jimž měl pomáhat zajišťovat jejich úkryt. Mnohokrát si říkal, že měl být opatrnější, že neměl dovolit, aby se takto „zapletl“. Teď už bylo pozdě cokoli měnit.... Život v neustálém strachu vyčerpával i jeho. Nemohl si nevšímat dalších a dalších zpráv o zatčeních a popravách. Na jaře 1943 už o něm vědělo tolik lidí, že bylo otázkou dní či týdnů, kdy si přijdou i pro něho. Spával už raději oblečený. Četnický strážmistr Mazanec ho tajně varoval, že dostali pokyn k jeho sledování. Práce v továrně pro něj znamenala nejpříjemnější formu vysvobození. Zmizel v tisícíhlavém davu. V Netvořicích mezi tisíci esesáky bylo po odboji.

Jednoho dne ho z práce v Brodcích vyrušil telefon: „Pane Hořejši, máte se ihned dostavit k panu řediteli.“ To obvykle znamenalo, že tam čekají dva gestapáci a řeknou: „Půjdete s námi.“ Co by jinak mohl ředitel chtít od pomocného dělníka? Těžko si představit, s jakými pocity k němu Hořejš šel. Vše ale dopadlo dobře. Ředitel chtěl jenom vědět, zda skutečně kreslil plakát na recitační večer „Země milovaná“. Když přisvědčil, s výmluvou, že to bylo po práci, ředitel řekl, že mu to nevádí a že by chtěl, aby podobné plakáty dělal i na jiné akce.... Do konce války tehdy bylo ještě daleko, nikdo nevěděl, jak dlouho ještě válka potrvá a jaké oběti si vyžádá.

V klidu se Hořejš vyspal až 8. května 1945. Oprávněnost jeho obav potvrdilo poválečné setkání s jedním mužem, který nechtěl věřit, že Hořejš nebyl zatčen. Prý z něho u německého soudu páčili jméno „mladého jesenického učitele“ a on v té době našťestí Hořejšovo jméno neznal.... Do Jesenice se Hořejš již opravdu nevrátil. Nemohl. Cesta zpět už pro něj neexistovala. Nastoupil na měšťanskou školu v Sedlčanech a v roce

Hořejše tehdy v Jesenici hledal také **Josef Raiskup**. Na Příbramsku, kam v prvních měsících roku 1943 odešel, totiž došlo k velké vlně zatýkání, místní odbojová organizace byla rozbita a Raiskup tak musel znovu utéci. V září 1943 se tedy vrátil zpět na Táborsko. Nyní však již bez Josefa Lance, který přišel o život při obklíčení odbojové skupiny u Zvíkova. Dne 11. srpna 1943 ho v obklíčené hájovně ranou do týla zastřelil příslušník gestapa Kilián Ruprecht. Jeho tělo bylo odvezeno na káře a zakopáno na hřbitově ve Varvažově. Všichni příslušníci rodiny hajného byli popraveni. Raiskup se z obklíčení prostřílel a opět se mu podařilo utéct. Prchal směrem na Táborsko, s nadějí, že zde naleznе útočiště. Pravděpodobně se potom nějaký čas zdržoval i v okolí Borotína. Po rozbití *krajského národního revolučního výboru* v zimě 1943 se zde ujal náhradní organizace borotínský mlynář Václav Houška. Kolem něho a dalších osob utíkajících před gestapem se začala postupně rodit asi dvacetičlenná partyzánská skupina, do níž se zapojil i Zdeněk Zákora s Václavem Vovsíkem. Její činnost spočívala hlavně v budování podzemních bunkrů, a to nejen v lesích u Borotína, ale i dále na Sedlčansku – u Dobrošovic a Minartic.³⁸¹

Raiskup se však v okolí Borotína opět dlouho nezdržel. Jeho další kroky vedly znovu na Sedlčansko, konkrétně do Jesenice za Václavem Hořejšem, kterého zde však nenalezl, protože se Hořejš 20. září 1943 z Jesenice odstěhoval. Raiskup se proto rozhodl zajít ke Skalickým na statek Úlehle – místo svého dřívějšího úkrytu. Zde mu sice opět pomohli, ovšem již za týden poslali Hořejšovi do Netvořic telegram, aby je neprodleně navštívil, a to nejen proto, že s ním chtěl mluvit Raiskup.

Vzhledem ke svému čerstvému a bolestnému rozchodu s Vlastou to pro Hořejše byla nesmírně nepříjemná a trapná situace, když na Úlehli přijel. Vlastiny rodiče si mu na Raiskupa stěžovali, že od nich neustále žádá cigarety a není příliš opatrný. Řekli mu, že ho dále ukrývat nemohou. Kromě strachu pro to měli i jiné osobní důvody, vztahující se právě k osobě Václava Hořejše....

1948 se oženil. Nebylo to však takové, jaké si maloval ve svých představách ještě v létě 1943 – u oltáře s ním už nestála Vlasta Skalická....

³⁸¹ MM Sedlčany, *Autentické výňatky z knihy dr. Jar. Hojdara „Ticho znělo“ doplněné vysvětlivkami a poznámkami, (psané formou dopisu Václav Hořejš - Dobromila Švagrová), s. 2. Velfl, Josef: Cesty ke svobodě. Příbram 1987, s. 58-59. Podblanicko proti okupantům. Redigoval Jaroslav Charvát, Praha 1966, s. 116. Kofroň, Stanislav: Osobnosti. Zdeněk Zákora (osobní archiv Stanislava Kofroně), s. 79.*

Jejich stanovisko Hořejš sdělil Raiskupovi a požádal ho, aby od nich odešel. Raiskup mu vysvětlil, že utíká z Příbramska, kde došlo k velkému zatýkání. Pověděl mu o smrti Petra a žádal ho, aby vyhledal Zákora, se kterým si hodlal vyměnit dosavadní působiště. Plánoval, že mu Zákora přenechá své úkryty a adresy pomocníků a odejde na Sušicko, kde bude pracovat podle Raiskupových dispozic. Nevěděl však, že se zatýkání rozšířilo i na tamní organizaci.

Hned následující den, v neděli ráno, se vydal Hořejš do Vojkova pátrat po Zákorovi. Marně. Vracel se s hlavou plnou starostí. V Jesenici neměl Raiskupa u koho nechat. Sám musel pospíchat do Netvořic, ležících na území vojenského cvičiště. Ráno měly být navíc všechny cesty uzavřeny pro ostrou střelbu. Cestou ho napadla myšlenka poslat Raiskupa do Jankova, vesnice ležící východně od Votic, kterou poznal během své učitelské praxe. Od 1. září 1940 do 21. ledna 1941 totiž působil na tamní škole. Vzpomněl si na samotu Jitra pod vrchem Chrastišovem, která se podobala Úlehli a patřila Lvu Felcmanovi, uvědomělému vlastenci a sokolovi. Právě do něj se Hořejš rozhodl vložit své i Raiskupovy naděje.

Raiskup jeho doporučení přijal a ještě téhož dne se vydal na cestu do Jankova. Hořejš ještě zaběhl na Úlehli vyřídit Skalickým, že se k nim už Raiskup nevrátí, a poté se vrátil do Netvořic. Od tohoto setkání z konce listopadu 1943 se Hořejš a Raiskup již nikdy nesešli.³⁸²

Posláním Raiskupa do Jankova Hořejš svým starostem příliš neulevil, protože nevěděl, jak tam bude přijat. Během svého tamního působení tam žádné velké známosti nenavázal. Raiskupovi však v Jankově opět přálo štěstí. Přes Leo Felcmana totiž získal kontakt na zdejší ilegální skupinu. K jejím členům patřili vedle statkáře Felcmana ještě František Svatoň a jeho syn František, dále poštmistr Bohumil Škopek ze Zvěstova, listonoš Prchal, učitel Josef Müller, František Nerad z Jankova, František Kratochvíl z Lažan, statkář Jaroslav Jindra ze Skryšova, správce Havíř a četníci Josef Štula a Antonín Fidranský ze Zvěstova. Hlavním úkolem této skupiny bylo podporovat partyzány a jiné osoby stíhané gestapem. Již v roce 1942 rolník František Svatoň z Čestína, spolu se svým synem a dalšími, zřídil pod skleníkem své zelinářské zahrady velmi dobře maskovaný úkryt.

---

³⁸² *MM Sedlčany, Autentické výňatky z knihy dr. Jar. Hojdara „Ticho znělo“ doplněné vysvětlivkami a poznámkami, s. 5. Tamtéž, Dopis Václav Hořejš - Dobromila Švagrová, 25.5. 2002. SOkA Příbram, Lidová škola zemědělská Jesenice, Kronika lidové školy...,1935-1950, s. 19.*

V prosinci 1943 dostal Svatoňův bunkr první obyvatele. Stal se jím právě Josef Raiskup. Spolu s ním se zde schovávali uprchlí sovětští zajatci Nikolaj Romanovič, Petr Birjukov a Nikolaj Sáša. Kolem Raiskupa, který v roce 1943 patřil mezi nejaktivnější pracovníky ilegální KSČ, se zde utvořila odbojová organizace JOSTA (zkratka Josef Stalin), která udržovala spojení s partyzánskými skupinami na Sedlčansku, Sedlecku, Borotínsku a Voticku. Právě tyto rozsáhlé kontakty se jí nakonec staly osudnými.³⁸³

Benešovskému gestapu se podařilo pomocí svých tajných agentů vydávajících se za členy odboje vniknout do **votické odbojové organizace** kolem malíře pokojů Bohumila Nešlehy a úředníka hospodářské kontroly Josefa Primuse a získat tak jména jejích dalších členů a spolupracovníků, kteří ukrývali partyzány, shromažďovali zbraně a údajně měli mít k dispozici i vysílačku. Tak došlo na Voticku k další vlně zatýkání. Stopy vedly i k rolníku Svatoňovi do Čestína. Na jaře 1945 tak gestapo objevilo na Svatoňově zahradě i dokonale maskovaný kryt, který však byl v té době již prázdný. Při zatýkání Svatoňovy rodiny se podařilo uprchnout synu Františkovi. Krátce na to byl zatčen i statkář Leo Felcman. Raiskup však gestapu opět jakoby zázrakem unikl. Ještě před vlnou zatýkání na Voticku totiž odešel zpět na Sedlčansko a skrýval se v bunkru u Minartic nedaleko Vojkova. Zde se po dlouhé době setkali dva velcí kamarádi – Josef Raiskup a Zdeněk Zákora. Jejich přátelství však již nemělo dlouho vydržet....³⁸⁴

Zdeněk Zákora spolu s Václavem Vovsíkem museli již dříve opustit svůj bunkr u Bříšejeva nedaleko Křečovic, neboť ho vypátralo gestapo. Naštěstí byli oba včas varováni a podařilo se jim uprchnout. Skrývali se pak v krytech v okolí Dobrošovic, a také v bunkru u Minartic, kde se setkali také s Josefem Raiskupem.

Kopcovitá a poměrně hustě zalesněná krajina kolem Minartic a Vojkova nabízela dostatek vhodných míst pro budování partyzánských krytů. Uvědomovali si to i příslušníci zmíněné **partyzánské skupiny** vzniklé kolem Václava Houšky, kteří v této oblasti vybudovali hned několik bunkerů – dva v lese u Minartic, další u Vysoké, za Lavičkami, u Křenovic a jiný v lese za Křenovičkami. Je jasné, že velký počet partyzánů soustředěných na jednom místě s sebou přinášel také velké nároky ohledně jejich zásobování potravinami.

---

³⁸³ Svatoň, František – Hedviková, Jiřina: *Vzpomínky na protifašistický odboj*. SVPzP 26, 1985, s. 131-138. Tywoniak, Jiří: *Léta okupace na Benešovsku II, 1943-1945*. Benešov 1982, s. 6-8.

³⁸⁴ SOkA Příbram, ONV Sedlčany, 1945-1960, inv. č. 78, sign. 255/45, kart. 1. *Podblanicko proti okupantům*. Redigoval Jaroslav Charvát. Praha 1966, s. 128-131. Habart, Čeněk – Pavlovský, Pavel: *Votice. Z historie města*. Votice 1990, s. 49.

Partyzáni si je opatřovali všemožně, krádeže nevyjímaje. V obvodě vojkovské četnické stanice tak bylo za jediný rok odcizeno 14 těžkých prasat a mnoho desítek hus a slepic. Většina pravděpodobně sloužila právě k zásobování partyzánů.

Do partyzánských skupin se tehdy zapojovali nejen přímí účastníci podzemních organizací, ale i uprchlíci ze zajateckých táborů či z nuceného pracovního nasazení a další osoby, které byly různými okolnostmi donuceny žít v ilegality. Nutno poznamenat, že tyto partyzánské skupiny stály velkou měrou na podpoře odvážných lidí z řad civilního obyvatelstva, bez jejichž pomoci by se partyzáni neobešli. Mezi ty, kteří i přes neustálá varování a hrozby ze strany okupačního režimu pomáhali partyzánům, patřili například otec čtyř dětí Antonín Rubeš ze Sledovic, Václav Nevařil z Babic a František Hejna z Červeného Hrádku, kteří byli v únoru 1944 za svou ilegální činnost odsouzeni k trestu smrti. Dále Jaroslav Kabíček z Bezmíře, František Křížek z Vrchotových Janovic (odsouzen na 12 let), statkář Chomout z Minartic, Viktor Skalický a rodina Křížova ze Sledovic, mlynář Václav Herynk z Dobrošovic, MUC Jiří Heller a další.³⁸⁵

Minartice sice již patřili do území zabraného pro účely vojenského cvičiště SS, ale tak jako jinde mohlo i v nich zůstat několik obyvatel, kteří vedle své práce na dvorech SS odvážně podporovali osoby stíhané okupanty. Právě zde v samém sousedství cvičiště vznikly dva bunkry. Jeden menší a druhý větší. Spolu se svými druhy mlynářem Houškou z Borotína a Václavem Vovsíkem je vybudoval Josef Kroužek, který se od velkého zatýkání na počátku roku 1943 skrýval spolu s Houškou a svojí těhotnou manželkou před gestapem.³⁸⁶ Ve velkém minartickém krytu mohlo najít střechu nad hlavou až 12 osob. Příslušníci partyzánské skupiny, kteří v něm přebývali, byli poměrně dobře zásobováni

---

³⁸⁵ Matějka, Josef: *Borotín v odboji v letech 1939-1945. Borotín 1945*, s. 36. NA, Gestapo Praha, sign. 101-586-10. SOA Praha, Sběrka tzv. četnických knih ze středočeského kraje, 1851-1959, inv.č. 1654, Památník četnické stanice Vojkov, (léta 1943-1945). Nykodým, Jaroslav: *Sedlecko za války i v odboji 1939-1945. Sedlec 1947*, s. 24-26. MM Sedlčany, SP 110, Háralová, Eva: *Lesní kryt. 1980. Braný, Václav: Listy odbojového pracovníka Antonína Rubeše. SVPzP 16, 1975*, s. 329-330. SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 583, sign. 304/44, kart. 44. AKPR, KPR, D, inv. č. 1303, č.j. L 901/44, kart. 243.

³⁸⁶ V důsledku zatýkací akce v Borotíně a dále na Tábořsku v prvních měsících r. 1943 odešla Božena Kroužková stejně jako její manžel do ilegality, aby ji nepotkal osud manželky Václava Houšky, která byla zatčena. Ukrývala se u různých lidí a svému muži brzy porodila chlapečka. V důsledku toho se nakonec musela přihlásit k pobytu, což však učinila pod jiným jménem a byla tedy evidována jako svobodná. Jako nemanželského otce svého dítěte nahlásila jistého řezníka v Říši. Viz Matějka, Josef: *Borotín v odboji v letech 1939-1945. Borotín 1945*, s. 21.

místním obyvatelstvem, měli k dispozici dokonce i maso ze dvorů SS. Celá skupina sice víceméně pasivně přežívala v hluboké ilegalitě, ale podle svých sil též údajně podnikala drobné záškodnické akce. Hlavně však pomáhala skrývajícím se německým zběhům a uprchlým válečným zajatcům nasazeným na práce na cvičišti.

Po skrývajících se partyzánech na tomto území již dlouho pátralo benešovské gestapo ve spolupráci s německými četníky a oddíly SS. Za pomoci poddůstojnické školy SS ve Vojkově bylo v prosinci 1944 obklíčeno podezřelé území, přičemž byla pečlivě prohledávána především vesnická stavení. Dne 22. prosince se konečně podařilo objevit malý bunkr, který však byl již prázdný. Nedaleko něj ovšem hlídka zastihla velmi podezřelého muže, který se dal náhle na útěk. Záhy byl však dopaden a postřelený odvezen do Vrchotových Janovic. Z jeho výslechu a informací z jiných stran se gestapo dozvědělo i o velkém bunkru.

Vojáci oddílu SS z Vrchotových Janovic spolu s poddůstojnickou školou SS ve Vojkově tak ještě jednou pročesali vesnice kolem Minartic, obklíčili celé území obrněnými vozy a konečně objevili i velký bunkr. Během jeho přepadení byli dva partyzáni zastřeleni, jeden raněn a zajat. Josefu Kroužkovi se podařilo jen se štěstím uprchnout. Zanechal za sebou dva zastřelené příslušníky SS. Již dříve bunkr bezpečně opustili jak Vovsík s Houškou, tak Zdeněk Zákora s Raiskupem, kteří se poté skrývali na Sedlecko.³⁸⁷

Raiskupovi se tedy opět podařilo téměř zázračně uniknout. Znovu se tím potvrdilo již takřka pravidlo, že tam, kde je Raiskup, dochází vždy k velké vlně zatýkání, přičemž on sám vždy se štěstím vyvázne.... Tato zkušenost nakonec začala u Raiskupových druhů vzbouzet silné podezření, že „Malesta“ je konfidentem gestapa. Prohlubovalo ho také Raiskupovo arogantní chování, neskrývaná ctižádostivost, vychloubačství, okázalé pohrdání nebezpečím, mající snad své kořeny v Raiskupově nemoci. To, že svým chováním Raiskup neohrožoval jen se svým životem, ale také s životy ostatních, se nakonec stalo pro jeho spolupracovníky takřka nesnesitelné a bylo nutné to nějak vyřešit, dřív než bude pozdě.

---

³⁸⁷ *Podblanicko proti okupantům. Redigoval Jaroslav Charvát. Praha 1966, s. 146-148. Matějka, Josef: Borotín v odboji v letech 1939-1945. Borotín 1945, s. 28. Braný, Václav: Francouzský antifašista Maurice Vollet na Benešovsku. SVPzP 16, 1975, s. 331-332. Tywoniak, Jiří: Léta okupace na Benešovsku II. 1943-1945. Benešov 1982, s. 20.; V bunkru měla přebývat i spolupracovnice gestapa Hedvika Wolfová vydávající se za členku odboje, která se snad také podílela na prozrazení bunkru. Měl ji sem propašovat konfident Josef Veselý a Raiskup jí prý velmi důvěřoval. Viz *Náš domov. Měsíčník Sedlce-Prčice*, č. 181, květen 2005, s. 6-7. Nykodým, Jaroslav: *Sedlecko za války i v odboji 1939-1945. Sedlec 1947, s. 24-26.**

Tuto skutečnost si chytře uvědomilo i gestapo. Po „Malestovi“ či „Pepíkovi“ pátralo již řadu let a stále neúspěšně. Při potlačování ilegálních organizací na Příbramsku a jinde nenacházelo nic víc než jen jeho čerstvé stopy. Do pátrání po Raiskupovi byli nasazeni nejlepší konfidenti gestapa. „Pepík“ však stále unikal všem jejich nástrahám. Také při výslechu zadrženého partyzána z bunkru u Minartic se gestapo dovědělo, že velitelem skupiny byl opět jim dobře známý „Malesta“. Tušili, že nyní mu jsou velmi blízko.

Rostoucí šanci vycítil i agent gestapa Josef Příbyl, který vystupoval pod falešným jménem *Fibich* a vydával se za příslušníka odbojového hnutí. Právě on spolu s dalším agentem provokatérem a konfidentem Bambasem pronikli do votické odbojové skupiny kolem Nešlehy. Po Raiskupovi *Fibich* bezúspěšně pátral již velmi dlouho. Hledal ho i ve vesnicích na Sedlecku. Tam se mu podařilo v několika vyhlédnutých odbojových pracovnících, kteří mu uvěřili, že je členem pražského odbojového ústředí, vzbudit podezření, že Raiskup je konfidentem gestapa, jenž cíleně buduje odbojové skupiny a před jejich likvidací vždy včas uprchne. *Fibich* také tvrdil, že má rozkaz od pražského odboje „*Malestu*“ pro zradu zastřelit. Členové partyzánské skupiny zprvu *Fibichovi* nechtěli věřit, bylo pro ně těžké tak lehce rozhodnout o něčí smrti. Proto Raiskupa *Fibichovi* nevydali. Mnozíci se neshody s Raiskupem, jeho nezvladatelné a nebezpečné chování a rostoucí psychóza strachu je však záhy donutily k ráznému činu. Svolali partyzánský soud, který „*Malestu*“ odsoudil jako zrádce k trestu smrti. K jeho odstranění byl určen právě jeho přítel Zdeněk Zákora a Jaroslav Šika z Bud, jenž Raiskupa 16. března 1945 u Zadních Bud pod zříceninou hradu Zvěřinec jeho vlastní zbraní zastřelil. Nedaleko odtud pak zahrabali Raiskupovo tělo do země.³⁸⁸

---

³⁸⁸ *Podblanicko proti okupantům. Redigoval Jaroslav Charvát. Praha 1966, s. 148-149. Velfl, Josef: Cesty ke svobodě. Příbram 1987, s. 84-85. Matějka, Josef: Borotín v odboji v letech 1939-1945. Borotín 1945, s. 29. Nykodým, Jaroslav.: Sedlecko za války i v odboji. Sedlec 1947, s. 24-26. Tywoniak, Jiří: Léta okupace na Benešovsku II. 1943-1945. Benešov 1982, s. 21. KSČ v odboji 1939-1945 na Příbramsku. Příbram 1982, s. 77.*

Příběh Josefa Raiskupa neskončil ozvěnou smrtícího výstřelu v lese pod Zvěřincem, ale měl ještě své pokračování. Jeho smrt byla od samého počátku opředená mnoha nejasnostmi a po válce se stala předmětem vyšetřování. Raiskupovo tělo bylo 5. listopadu 1945 soudně exhumováno a identifikováno. Jeho totožnost ověřil i Zdeněk Zákora, který se přiznal, že připravil Raiskupa o život. Se Zdeňkem Zákorou se následně vedlo trestní řízení u vojenského soudu v Táboře. O svědectví byl během šetření celé záležitosti požádán i Václav Hořejš a Stanice SNB Sedlec, respektive její velitel strážmistr Adámek. Právě z jejich výpovědí si pak můžeme nejlépe udělat obrázek o Raiskupově povaze a charakteru, které v jeho odstranění

Celá partyzánská skupina tak pokračovala ve své činnosti již bez Raiskupa. Do blízkého konce války se již zmožila jen na několik drobných sabotáží. Asi k nejvýznamnější došlo 17. dubna 1945 ráno na železniční dráze mezi stanicemi Stupčice-Střeziměř a Horní Borek-Ješetice, kde v důsledku rozebrání kolejí příslušníky partyzánské skupiny vykolejil nákladní vlak. Podařilo se tím přerušit dopravu na 16 hodin a vyřadit z provozu 5 vozů, přičemž nebyl nikdo zraněn. Václav Houška, Václav Vovsík a někteří další poté odešli na Pacovsko, kde se aktivněji zapojili do závěrečných bojů v rámci partyzánské brigády „*Táborité*“ začleněné do *Svazu partyzánských oddílů za Prahu* a podřízené velení *IV. ukrajinského frontu*.³⁸⁹

Přestože gestapo proniklo mezi členy skupiny a vypátralo i velký okruh spolupracovníků, k její likvidaci a dalším represím již naštěstí nepřistoupilo. Především ves Dobrošovice se tak díky tomu nestala dalšími Lidicemi. Fibichovi, který pak přesunul svou činnost na Chrudimsko, se totiž podařilo objevit i kryty v okolí této vsi a rozplést

---

pravděpodobně hrály tu hlavní roli. Raiskupova arogance může být pozornému oku patrná i z jeho fotografie, i když v tomto případě jde opravdu jen o můj subjektivní pocit (Viz *Příloha 26*).

Během vyšetřování celého případu vyšlo nakonec najevo, že Josef Raiskup konfidentem gestapa nebyl. Vyplývalo to z poválečných soudních výsledků příslušníků a agentů gestapa, zvláště Josefa Přibyla. Gestapo naopak po Raiskupovi usilovně avšak neúspěšně pátralo již od roku 1942.

Hlavní roli v Raiskupově odstranění však možná ani tak nehrála rafinovanost gestapa, které se snažilo vzbudit mezi „*Malestovými*“ spolupracovníky podezření, že je Raiskup jeho konfidentem, ale spíše Raiskupovo chování, které se v období narůstajícího nebezpečí (vypátrání bunkru u Minartic) stávalo pro jeho spolupracovníky čím dál tím více nesnesitelnějším. Jediný možný způsob řešení celého problému nakonec příslušníci partyzánské skupiny našli v Raiskupově odstranění. Činnost agenta Fibicha k jejich rozhodnutí jistě také přispěla, a snad jim i uvolnila ruce – Fibich totiž tvrdil, že má rozkaz k Raiskupově popravě od ústředního vedení odboje.

Jaroslav Hojdar v citované knize vyčíslil počet těch, kteří byli za spolupráci s Raiskupem popraveni, přibližně na 70. Z toho více než 30 z Příbramska. Je pochopitelné, že Zákora a další nechtěli být mezi nimi. Jestli jednali spravedlivě je otázkou. Raiskupova života byla jistě škoda. Ovšem, jak napsal Zdeněk Zákora v dopise Václavu Hořejšovi: „Šlo o spoustu poctivých lidí, pro jednoho uličníka se zachránilo mnoho lidí.“ Viz *ABS, fond „2M – dvoumilionka“, sign. 10021/101-103. AMV, fond „2M-dvoumilionka“, sign. 12422/189. AMV, Správa vyšetřování StB, oddělení válečných zločinů, sign. 325-76-1/128. AMV, Německé soudy v říši, sign. 141-520-18/12. NA, PP 1941-1950, kart. 2027, sign. R-6/10. MM Sedlčany, D 257, 2. světová válka – Příbramsko, období okupace, odboj, vystěhovávání, s. 15.*

³⁸⁹ NA, SSK, inv. č. 325, mikrofilm 18, *Pamětní kniha – Ješetice, 1942-1948, s. 4. Nykodým, Jaroslav: Sedlecko za války i v odboji 1939-1945. Sedlec 1947, s. 28. Matějka, Josef: Borotín v odboji v letech 1939-1945. Borotín 1945, s. 31. Podzimek, Antonín: Borotín 1333-1983. Borotín 1983, s. 8-9.*

další styky partyzánů s civilním obyvatelstvem. Nakonec byl z celé vesnice koncem dubna 1945 zatčen jen Jaroslav Kříž, na jehož pozemcích se za jeho vědomí kryty nacházely. Kříž byl vězněn gestapem v Benešově, ale po skončení okupace se vrátil domů.³⁹⁰

Radostného konce války se se štěstím dočkal také **Zdeněk Zákora**. Stejně jako pro další členy skupiny a jejich spolupracovníky tím nadešel kýžený okamžik vítězství, znamenající konec nekonečného ukrytí se, strádání a přežívání v chronickém strachu z dopadení. Především pro ně se stala porážka nacismu neskutečně krásnou pointou – jejich osobním vítězstvím, z kterého se navíc dalo po válce poměrně dobře těžit. Pochyb o smyslu svého konání a úvah o zbytečných obětech se však mnozí nemohli zbavit ani nyní. Okupace zanechala téměř na všech své nezhojitelné rány. Mnozí se jejího konce nedočkali a mnozí z těch šťastnějších ani po jejím konci již nedokázali či nemohli začít žít nový život....

Patřil k nim i Zdeněk Zákora, který si měl předchozí léta strádání po válce dostatečně vynahradiť. Uvažovalo se o přesunutí továrny na výrobu umělých květin odkudsi z pohraničí do Sedlčan a Zákora se měl stát jejím ředitelem. Také s Emílií Raškovou, matkou svých dcer, dali brzy vše do pořádku. Okupace však i na nich zanechala svou nesmazatelnou stopu, především na zdraví. Závěrečná pointa celého příběhu tak přišla až pár let po válce, kdy Zdeněk Zákora zemřel na tuberkulózu. Zakrátko ho následovala kvůli stejné nemoci i jeho manželka Ema.³⁹¹

V kontextu celého území protektorátu nebyla **činnost partyzánských skupin na Sedlčansku** nijak zvlášť významná, a to i přes místní kopcovitý reliéf a poměrně velkou zalesněnost, především co se týče jihozápadní části okresu. Až ke konci války se na Sedlčansku objevily menší partyzánské skupiny, ale v podstatě se přes tuto oblast jen přesouvaly, aniž by zde vyvíjely nějaké významné aktivity. O sporých sabotážních akcích uskutečněných v posledních měsících války již byla řeč.

V hlubokých lesích mezi Nechvalicemi, Chyškami a v okolí Petrovic a Kuní se údajně měla začátkem dubna 1945 pohybovat osmičlenná skupina partyzánů výsadku „*Smrt fašismu*“, jehož velitelem byl kpt. Jevgenij Antonovič Olesinsky. Po svém vysazení

---

³⁹⁰ *Podblanicko proti okupantům. Redigoval Jaroslav Charvát. Praha 1966, s. 148-149. Kofroň, Stanislav: Osobnosti. Zdeněk Zákora (osobní archiv Stanislava Kofroně), s. 80. Nykodým, Jaroslav: Sedlecko za války i v odboji 1939-1945. Sedlec 1947, s. 27.*

³⁹¹ *Kofroň, Stanislav: Osobnosti. Zdeněk Zákora (osobní archiv Stanislava Kofroně), s. 80. MM Sedlčany, Dopis Václav Hořejš - Dobromila Švagrová, 28.4. 2001.*

u Velké Lečice se příslušníci tohoto paradesantu přesunuli na nějakou dobu právě na Petrovicko a do zdejších vesnic občas přicházeli pro potraviny a informace. Od některých lidí se jim podařilo získat také mapy. Údajně měli být zásobováni také letadlem, které jim pravidelně časně ráno shazovalo balíky s potřebným materiálem. Olesinského skupina se později značně rozrostla a v květnu 1945 operovala v okolí Příbrami. Zúčastnila se i bojů u Slivice, kde padly jedny z posledních výstřelů druhé světové války v Evropě.³⁹²

V lesích mezi Nechvalicemi a Chyškami měla během války krátce působit i jiná skupina partyzánů, kteří údajně škodili německému zásobování a sice tím, že znehodnocovali mléko, které bývalo připraveno u cest ke svozu. S těmito partyzány přicházeli do styku především místní hajní. Hajnému Žluvovi z polesí Chválov nabídl v dubnu 1945 svou pomoc při organizování partyzánských jednotek major bývalé čs. armády Bohumil Laburda z Počepic, který na začátku okupace udržoval kontakty s představiteli *Obrany národa*.

Přes tuto zalesněnou oblast jižně od Nechvalic, kde se krajina zvedá na vrchu Kozlově do nadmořské výšky 709 metrů, se mimo jiné na podzim 1944 přesouvala partyzánská skupina „*Jan Kozina*“, která byla vysazena v noci z 16. na 17. října 1944 u Loun a právě přes Sedlčansko a Mladou Vožici směřovala do východních Čech. U obce Větrov u Solenic pak byl v noci ze 7. na 8. dubna 1944 vysazen paradesant CHALK, jehož členové však až do svého dopadení působili mimo Sedlčansko v okolí Chraštíček.³⁹³

V oblasti mezi Nechvalicemi, Chyškami a Petrovicemi po parašutistech pátral také německý bezpečnostní aparát. V neděli 14. května 1944 ráno, kdy byli téměř všichni obyvatelé v kostele na ranní mši, přepadli němečtí vojáci Obděnice, aby zde hledali ukryté parašutisty. Vojáci legitimovali lidi vycházející z kostela, a protože většina u sebe legitimaci neměla, odváděli je do chalup, aby jim je ukázali tam. Když ostatní lidé viděli, že vojáci odvádějí jejich sousedy, skákali v panice přes hřbitovní zeď a utíkali pryč do polí.

---

³⁹² Zdeněk Hobzek, *Stručně popsání události z jarních měsíců roku 1945, (osobní sbírka autora). Rozhovor – Zdeněk Hobzek, 18. 3. 2005, rukopisný záznam výpovědi, sbírka autora. SOKA Příbram, AO Petrovice, Pamětní kniha obce Petrovice u Sedlčan II, 1941-1979, s.61-62.*

³⁹³ OÚ Nechvalice, *Kronika obce Nechvalice, 1939-, nestr. Československý vojenský atlas. Praha 1965, s. 358. Rozhovor – Marie Pudilová, 29. 2. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora. ABS, Z-10-120.; Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: *Velké dějiny země Koruny české XV.b. Praha – Litomyšl 2007, s. 400.; K výsadku CHALK viz Veselý, Karel: Parašutistická skupina „CHALK“ a její činnost v jižních Čechách na jaře 1944, VSP 4 (1970), s. 83-96. SOKA Příbram, AO Technič, Pamětní kniha obce Technič, 1922-1953, s. 111.**

Na návsi a všech cestách měli vojáci rozmístěny kulometry a prohledávali i některé chalupy. Nakonec však odjeli s nepořízenou pryč.³⁹⁴

Kromě již uvedených případů se tak dá na Sedlčansku předpokládat jen pohyb jednotlivců, či menších skupinek partyzánů nebo uprchlých zajatců, kterým místní lidé poskytovali úkryt, šaty a potraviny. I přes hrozící nebezpečí takto pomáhali skrývajícím se osobám lidé ve Chválově, Jesenici, Radešicích, Ředících, Matějově, Hradištku u Sedlčan, a jistě i jinde. Mnohé skrývajícím se osobám se však od místních lidí pomoci nedočkali, a to především kvůli vzájemné nedůvěře a všudypřítomnému strachu. Například v Počepicích byli právě díky tomu nešťastně dopadeni dva důstojníci Rudé armády, kteří uprchli ze zajateckého tábora. Před poskytováním jakékoli pomoci partyzánům, parašutistům a jiným skrývajícím se osobám byli lidé v době rozvíjejícího se partyzánského hnutí na konci války ještě důrazněji a pod hrozbou těch nejpřísnějších trestů varováni.³⁹⁵

---

³⁹⁴ *Tamtéž, AO Obděnice, Pamětní kniha obce Obděnice, 1924-1971, s. 128.*

³⁹⁵ *MM Sedlčany, SP, Jak se změnil život v naší vesnici. Podle vyprávění Marie Jiráčkové. Sem pr. Braný, Václav: Francouzský antifašista Maurice Vollot na Benešovsku. SVPzP 16, 1975, s. 331-332. SOKA Příbram, AO Chválov, Pamětní kniha pol. obce Chválovské, 1926-1961, s. 121. Tamtéž, AO Ředice, Pamětní kniha obce ředické, 1925-1962, s. 92, 94. Nykodým, Jaroslav: Sedlecko za války i v odboji 1939-1945. Sedlec 1947, s. 27. Kofroň, Stanislav: Vzpomínky na život v zabraném. Vyprávění pana Vladimíra Chocholouška, (osobní archiv Stanislava Kofroně) s. 3-4. SOKA Příbram, AO Počepice, Pamětní kniha II, 1933-1954, s. 95. Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 583, sign 304/44, kart. 44.; Poměrně velký počet uprchlých ruských zajatců se ukrýval na jihozápadním okraji pol. okr. Sedlčany – v okolí Klenovic. Viz *Tamtéž, AO Orlické Zlázovice-Klenovice, Pamětní kniha obecní, 1922-1957, s. 107-109, 113.**

24. Kolaborant

Jan Kočí nemohl dostat k svým padesátinám lepší dárek. Když si 3. února 1939 připsal na své zdraví, ani se moc nechtěl ohlížet do minulosti, spíše hleděl vstříc kýženým lepším zítřkům, které měly nastat již za necelé dva měsíce....

Celý svůj dosavadní život se Jan Kočí cítil jako občan druhé kategorie. Před první světovou válkou opustil své rodné Švýcarsko a usadil se v Čechách. V roce 1912 nastoupil vojenskou službu u zeměbranceckého pluku v Benešově, ale kvůli vypuknutí světové války se mohl vrátit do civilu až v roce 1920. Aspoň že přežil, ale jaký ho teď vlastně čekal život. V Československé republice si jako syn z německo-české rodiny připadal víceméně jako cizinec. Po několikaletém pobytu v Chyškách se v roce 1925 natrvalo usadil v Jetřichovicích. Po odluce od své manželky zde žil v konkubinátu s vdovou Marií Křížovou a pracoval na místním velkostatku jako námezdní dělník. Naučil se sice česky, ale jakožto člověk, který vyrostl v německém prostředí a jemuž se dostalo německé výchovy, se stále necítil ve státě Čechoslováků rovnocenným a spokojeným.³⁹⁶

Německá okupace zásadně změnila také jeho situaci. Opovrhovaný a sám se sebou nespokojený obyčejný dělník z velkostatku nyní vycítil šanci jak se vymanit ze svého nízkého postavení. Ti, kteří jím do té doby opovrhovali, si ho teď měli, nebo museli, začít vážit. Nadmíru příznivému větru, jenž mu nyní začínal vanout do zad, se Jan Kočí nebránil, naopak – vyvěsil veškeré plachty.

Již v roce 1939 získal na svou žádost říšskoněmecké občanství, které ho stavělo oproti protektorátním občanům do všeobecně zvýhodněné role, a to nejen v podobě vyšších dávek v přidělovém systému. Ještě před vyřízením své žádosti o vstup do NSDAP si Kočí pořídil červenou náramenní pásku s hákovým křížem v bílém kruhu. Nosil ji tehdy, kdy si chtěl vymoci úcty a pozornosti druhých lidí, což bylo často. Mimo to měl neustále na klopě dva kovové poniklované hákové kříže. Po svém přijetí do oddílů SA začal hrdě nosit také jejich uniformu.

Přesto se však stále necítil dostatečně uznávaným, mířil totiž mnohem výš. Mezi obyvateli a svými spolupracovníky se začal vychloubat, že prý je zaměstnaný u gestapa v Táboře, a poté, co složí potřebné zkoušky, bude pobírat měsíční plat 2 800 K. Věru lepší

---

³⁹⁶ Jan Kočí se narodil 3. 2. 1889 v Bimingen nedaleko Basileje. Jeho trestní rejstřík měl na začátku německé okupace již několik vroubků, mezi nimi i zločin krádeže, zločin „vyhnání plodu“ a přestupek a zločin proti „mravopěčnosti“, kterých se dopustil ještě ve Švýcarsku.

mzda, než jakou pobíral jakožto obyčejný dělník. Na důkaz svých slov si tehdy na dveře svého domu pověsil dokonce i vizitku se jménem „Kotschi“ a zkratkou „D.G.P.“, která podle něj měla znamenat „*Deutsche Geheime Partei*“, přestože žádná taková strana v Německu neexistovala....

Lidé, kteří Kočího znali, přirozeně věděli o jeho zisku říšskoněmeckého občanství. Nešlo si také nevšimnout jeho styků s německými úřady, Němci a dalšími „českými zrádci“ z okolí. Právě proto snad mnozí začali jeho lžím věřit. Ovšem asi nejvíce jim věřil sám Kočí. Začal totiž obcházet jednotlivé obce, vynucoval si v nich své osobní vykonání revizí civilní protiletdecké ochrany a o jejich výsledku pak vlastnoručně sepisoval nezbytné „*úřední protokoly*“. Všude se přitom odvolával na pověření tábořského gestapa. Provádění revizí se domáhal také u některých rolníků, u nichž chtěl kontrolovat, zda mají přihlášeno veškeré hospodářské zvířectvo, nemají-li někde tajně uschované zásoby, apod. Nechal se též slyšet, že je také zmocněn k provedení revize správy a pokladny velkostatku v Jetřichovicích. To však již nestihl. K jeho poslednímu „úřednímu jednání“ došlo dne 18. června 1940, kdy se Kočí dostavil za správcem velkostatku Kondratjevem, aby s ním jednal o zvýšení své dělnické mzdy v době senoseče. Měl přitom na paži svou pásku s hákovým křížem, podle jeho pozdějších slov proto, aby dal svému jednání „*ráz úředního výkonu*“.

Každý špás má svůj strop, což platí i v tomto případě. O chování a vystupování Kočího se totiž brzy dozvěděli příslušníci četnictva, kteří věc ihned oznámili gestapu v Táboře. To se ujalo dne 19. června 1940 vyšetřování. Ještě téhož dne byl Jan Kočí zajištěn a odvezen do Tábora. Při domovní prohlídce byl v jeho bytě nalezen také nefunkční revolver. Trest však Kočího nakonec minul. Že by se mu splnilo jeho dávné přání a byl nyní opravdu občanem první kategorie?³⁹⁷

Jan Kočí patřil do **skupiny kolaborantů**, jejíž členové se pravidelně scházeli u svého vedoucího Němce Antonína Eberle na zámku v Mitrovicích. Za vůdčí osobnosti této proněmecké skupiny platili příslušníci německých rodin z okolí – Eberlů, Duartů a Eiblů – a z řad „českých zrádců“, kteří se přihlásili k říšskoněmecké státní příslušnosti, pak

---

³⁹⁷ Nykodým, Jaroslav: *Sedlecko za války i v odboji 1939-1945, Sedlec 1947, s. 11-12.*; *SOka Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 815, sign. III-1-55, kart. 233. Tamtéž, inv. č. 579, sign. 903/40, kart. 35b. NA, PZÚ-AMV 207, sign. 207-683-27, kart. 683.*; Po válce Jan Kočí požádal o udělení československého státního občanství.... Viz *SOka Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 815, sign. III-1-55, kart. 233.*

především obchodník František Chýnovský a právě Jan Kočí. Ten se spolu s ostatními po celou dobu okupace zúčastňoval nejen cvičení oddílů SA, ale spolu s Janem Jelínkem a Janem Slabým³⁹⁸ pak oblečen v SA-manský stejnokroj také horlivě vykonával pořádkovou službu v městském kině v Sedlci, které spravoval právě obchodník Chýnovský. Na rozdíl od něj však Kočí s největší pravděpodobností nebyl konfidentem gestapa ani SD, což však neznamená, že by těmto orgánům právě prostřednictvím Chýnovského nemohl podávat informace.³⁹⁹

Všichni členové této skupiny dostali od funkcionáře organizace NSDAP v Benešově Strobla společný úkol – měli neustále působit mezi lidmi ve prospěch německé věci, zjišťovat a hlásit náladu obyvatelstva a udávat nepřátele. Strobl pak téměř všem členům skupiny vytýkal jejich dvojakost a to, že si nechávají od Čechů „s... na hlavu“. Ne všichni se také chovali k svým nadřízeným tak podlézavě jako Kočí. Ten prý Stroblovi v roce 1942 dokonce žaloval, že prý jsou v Jetřichovicích uschovány zbraně, obyvatelé jsou vůči Němcům zaujatí, a proto by se celá ves měla srovnat se zemí!⁴⁰⁰

Skupina měla vedle Kočího i své v podstatě pasivní členy. Za všechny jmenujme Adolfa Hrsinu, a zvláště pak Jana Jelínka a Otto Doležala.

Jan Jelínek získal říšskoněmeckou státní příslušnost automaticky jakožto rakouský státní příslušník. Narodil se sice v roce 1881 v Ředvicích, ale od svých 14 let žil ve Vídni, kde měl také svou domovskou příslušnost. Do Čech se vrátil v roce 1933. Ačkoli nebyl člen NSDAP, vstoupil na nátlak benešovských funkcionářů Strobla a Blunga do oddílů SA. Sice se stýkal s příslušníky celé skupiny, ale patřil spíše k těm pasivním. Také *Mimořádný lidový soud v Táboře* ho po válce zprostil obžaloby, neboť nebyl zjištěn jediný případ, kdy

---

³⁹⁸ **Jan Slabý** se jistě právě díky své příslušnosti ke skupině kolaborantů stal po Němci Kemelovi vnuceným správcem velkostatku Uhřice, jehož židovský majitel Julius Hermann skončil spolu s dalšími Židy ve vyhazovacím táboře. Viz *MÚ Sedlec-Prčice, Pamětní kniha pro obec Uhřice, 1931-1945, s. 129.*

³⁹⁹ *Nykodým, Jaroslav: Sedlecko za války i v odboji 1939-1945, Sedlec 1947, s. 11-12. ABS, Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD (fond. č. 52).* Jména všech konfidentů se samozřejmě nemohlo podařit objevit. Závěrem války působila na Sedlčansku zvláště benešovská pobočka gestapa. Její kartotéka konfidentů (společná ještě pro obvod Kolín) obsahovala na 50 osob, byla přísně střežena a před koncem německé okupace na příkaz zničena. Viz *Charvát, Jaroslav: Podblanicko proti okupantům. Benešov 1966, s. 127.;* O Kočím si mnozí mysleli, že jezdí do Tábora udávat na gestapo. Zkušenosti některých obyvatel však svědčí o tom, že Kočí některých konkrétních příležitostí k udání druhých lidí nevyužil. Viz *MM Sedlčany, SP 110, Peroutková, Hana: Vzpomínky na protifašistický odboj. 1980, s. 3.*

⁴⁰⁰ *SOA Třeboň, MLS Tábor, 1945-1948, sign. LS 370/45.*

by Jelínek někomu během okupace ublížil. Několik lidí naopak dosvědčilo, že jim ze své pozice pomohl.⁴⁰¹

Za další „černou ovci“ skupiny byl jejími členy považován **Otto Doležal**. Narodil se v roce 1900 v Rakousku českým rodičům a v roce 1918 se odstěhoval se svou matkou do Čech. Zde se živil výkonem různým profesí a spíše živořil. Poté, co se mu nepodařilo získat vytoužené místo cestáře, které chtěl převzít po strýci své manželky, chtěl na začátku německé okupace odejít za prací do Německa. Zjistil však, že kdyby požádal o říšskoněmeckou státní příslušnost, na jejíž zisk měl velkou šanci, dalo by se to s místem cestáře nějak zařídit. Rozhodl se této šance využít a slavil úspěch, ačkoli jeho manželka se s ním kvůli tomu údajně chtěla rozvést, protože nechtěla mít s Němci nic společného. Hlavním motivem, který postavil Doležala na německou stranu, byla nutnost postarat se o početnou rodinu. I proto byla jeho pozice již od samého počátku dvojaká.

Sice se snažil lákat některé občany, aby se také přidali k Němcům, zároveň však při jednom incidentu v hospodě v opilosti urážel nejen bývalého prezidenta Beneše ale i Hitlera. Za tento svůj výstup se pak zúčastněným omluvil. Také se bránil tomu, aby jeho syn odešel do německé školy, ačkoli tím přirozeně sklidil posměch od svých kolegů kolaborantů. Také do SA prý vstoupil jen proto, aby se vyhnul vojenské službě.

Během německé okupace tedy Otto Doležal Čechům spíše pomáhal, než aby se nad ně povyšoval. Navíc se tak nechoval až poté, co již bylo zřejmé, že Němci budou poraženi. Ostatním lidem se nebál pomoci ani v době stanného práva po atentátu na Heydricha, kdy to bylo obzvlášť nebezpečné. Díky informacím, ke kterým měl přístup, údajně varoval některé lidi před zatčením, a ti si pak mohli obstarat alibi. Svou radou a intervencí pak jiným pomohl vyhnout se pracovnímu nasazení do Německa. Zadržel také několik udání, která k němu lidé nosili, když žalovali na své sousedy. Spolu s několika občany pak poslouchal zahraniční rozhlas a v dubnu 1945 u sebe přechovával i několik uprchlých ruských zajatců. O obsahu pověstných schůzek skupiny kolaborantů v Mitrovicích pak informoval příslušníky sedlecké četnické stanice, kde několik četníků utvořilo ilegální odbojovou skupinu. *Mimořádný lidový soud v Táboře* nakonec jeho působení během německé okupace odměnil jedním rokem vězení. Připomněl mu mimo jiné i to, že v dražbě díky své pozici výhodně nakoupil bývalý židovský majetek, a pak s ním dále obchodoval....⁴⁰²

---

⁴⁰¹ *Tamtéž, sign. LS 373/45.*

⁴⁰² *Tamtéž. Tamtéž, sign. LS 370/45.*

Z výše uvedeného je zřejmé, že každý **případ „kolaborace“** je třeba posuzovat individuálně. V tomto textu by mohly dále následovat příběhy Jana Kasala, Ladislava Mrákoty, Rudolfa Oliveriuse⁴⁰³, Jindřicha Vrzala⁴⁰⁴, Hedviky Wolfové, Josefa Veselého⁴⁰⁵, Aloise Davida⁴⁰⁶, Roberta Černého⁴⁰⁷, Viléma Kriegelsteina⁴⁰⁸, Soni Žofie Veselíkové⁴⁰⁹,

---

⁴⁰³ Kasal, Mrákota i Oliverius byli konfidenty gestapa. Votický obchodník **Kasal** byl jasným případem konfidenta pro peníze, což sváděl na svou náročnou ženu. Měsíčně si měl přicházet až na 2000 K. Působil také na Příbramsku a Vlašimsku. Vystupoval pod jménem Jan Zelenka, získával lidi pro domnělou odbojovou práci a pak je udával. Údajně měl na svědomí smrt desítek občanů (66) a nespočet uvězněných. Po válce ho Mimořádný lidový soud v Táboře odsoudil k trestu smrti. Viz *ABS, Ústředna StB po roce 1945, sign. 305-569-9. ABS, Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD, sign. 52-1-254, 309. SOA Třeboň, MLS Tábor, 1945-1948, sign. LS 152/45. SOKA Benešov, AM Votice, Kronika města Votic, 1938-1953, nestr.;* K proslulému konfidentu **Mrákotovi** viz *Charvát, Podblanicko proti okupantům. Benešov 1966, s. 132. ABS, Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD, sign. 52-1-176, 204, 291, 518, 309. ABS, 2 M – dvoumilionka, sign. 12303/9, 13721/106.;* **Oliverius** si jako zaměstnanec Okresního úřadu v Sedlčanech neprávem přisvojoval funkci zástupce okr. hejtmána, hlásil se veřejně k německé národnosti, byl konfidentem jak gestapa tak SD, zabavoval židovský majetek a účastnil se machinací s poukázkami na přiděl benzinu, jejichž rozdělování měl na starosti, za což byl v roce 1942 odsouzen ke čtyřem letům vězení. Viz *ABS, 2 M – dvoumilionka, sign. 12443/106, 12436. ABS, Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD, sign. 52-88-6, 52-77-3. ABS, Ústředna StB po roce 1945, sign. 305-569-9/37. AKPR, KPR, D, inv. č. 1303, č. j. D 6255/40, kart. 240.*

⁴⁰⁴ Rolník **Vrzal** z Votic, který se často stýkal s Janem Kasalem, měl mimo jiné na jaře 1944 údajně oznámit německému četníkovi Schillerovi, že se u Bohumila Nešlehy schází skupina občanů k poslušání zahraničního rozhlasu, čímž přispěl k průniku gestapa do této odbojové skupiny a nepřímo tak spoluzavinil hromadné zatýkání jejích členů na jaře 1945. Od Mimořádného lidového soudu v Táboře si za své jednání vysloužil šest let těžkého žaláře. Viz *SOA Třeboň, MLS Tábor, 1945-1948, sign. LS 49/45.*

⁴⁰⁵ Konfidenti **Hedvika Wolfová** a **Josef Veselý** prý pomohli vypátrat partyzánský kryt u Minartic (viz kapitola *Partyzán*). Viz *Náš domov. Měsíčník Sedlce-Prčice, č. 181, květen 2005, s. 6-7.*

⁴⁰⁶ **Alois David** ze Sedlčan se stal v listopadu 1940 členem fašistické organizace Vlajka, z níž však vystoupil již 22. 7. 1941. Po válce se hájil tím, že do ní vstoupil bez svého vědomí a byl do jejích seznamů zapsán úředníkem okresního soudu v Sedlčanech a „Vlajkařem“ Václavem Moravcem. Na Davidově přihlášce do „Českého národně-socialistického tábora“ z 10. 11. 1940 je však podle všeho jeho skutečný vlastnoruční podpis. Trestní řízení s jeho osobou bylo pro nedostatek důkazů v říjnu 1945 zastaveno. Na seznamu funkcionářů Vlajky z pol. okr. Sedlčany se nachází 10 jmen, mezi nimi i obchodník František Chýnovský, otázkou je skutečná činnost této organizace na Sedlčansku, která existovala spíše jen na papíře. Viz *ABS, 2 M – dvoumilionka, 1945-1948, sign. 12775/48. Tamtéž, Zemský odbor bezpečnosti, sign. 315-159-156/1-5.;* To samé se dá říct i o **Českém svazu pro spolupráci s Němci**. Přípravný výbor okrskové skupiny ČSSN Sedlčany byl zřízen z iniciativy okresního sekretariátu Národního souručenství v Sedlčanech v roce 1940. Viz *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 579, sign. 1.120, 1.288/40, kart. 35b.*

úředníka berního úřadu v Sedlčanech Rutha⁴¹⁰, okresního hejtmána v Sedlčanech Jaroslava Albrechta⁴¹¹, Anny Hrubé⁴¹², krásnohorského statkáře Švagra⁴¹³, četnického praporčíka Kudrny z Kosovy Hory⁴¹⁴, i dalších lidí, ať už konfidentů, udavačů, nebo nevinných, kteří

---

⁴⁰⁷ Soudní zřízenec okresního soudu v Sedlci **Robert Černý** se měl před německou okupací ve svém tehdejší působišti Žluticích pohybovat ve společnosti Sudetoněmecké strany. Jeho německá manželka celou dobu okupace odolávala nátlaku a výhrůžkám zmíněného benešovského funkcionáře NSDAP Strobla, nevstoupila do strany a ani neposlala své děti do německé školky. Sám Černý byl za války několikrát vyšetřován gestapem kvůli poslechu zahraničního rozhlasu, kvůli obrazu TGM pověšenému ve svém bytě a jiným věcem. Po válce byl vyšetřován na udání Milady Spilkové, manželky kolegy Františka Spilky, kterého Černý neměl rád pro jeho nečestné chování. Spilka se měl mimo jiné stýkat s Františkem Chýnovským. Černý navíc prý jen se štěstím unikl popravě ze strany SS během událostí v Sedlci dne 7. 5. 1945. Po válce se nepohodl s vedením revolučního Národního výboru v Sedlci.... Viz *ABS, Očistná komise Tábor, sign. 24/46.*

⁴⁰⁸ Správce a později majitel likérky ve Voticích, „rozumný a snášenlivý Němec z Prahy“ **Kriegelstein** měl být konfidentem jak SD, tak gestapa. Jako okresní důvěrník NSDAP však likvidoval udavačské dopisy a pomohl velkému množství lidí při pronásledování gestapem. Jednoho odbojového pracovníka pak sám ukrýval. Jako funkcionáře NSDAP ho soudil MLS Tábor. Kriegelstein jím byl osvobozen a mohl zůstat (ještě několik let) v ČSR. Viz *ABS, Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD, sign. 52-88-6, 52-77-3. SOA Třeboň, MLS Tábor, 1945-1948, sign. LS 10/48. SOKA Benešov, AM Votice, Kronika města Votic, 1938-1953, nestr.*

⁴⁰⁹ Majitelka dvora Olbramovice a vily Veselíkov **Soňa Žofie Veselíková** byla po válce obviněna z kolaborace a odsouzena ke třem letům vězení. Na své vile měla pořádat spolu se svými dcerami společenské večírky pro německou smetánku, včetně důstojníků a příslušníků gestapa a německého četnictva z Tábora. Hájila se tím, že přijetím říšskoněmecké státní příslušnosti jen kryla svou ilegální činnost, kvůli které prý byla 7. 9. 1943 odvezena do koncentračního tábora jako politický vězeň, odkud se vrátila koncem května 1945. Viz *ABS, Různé bezpečnostní spisy po roce 1945, sign. 304-279-10.*

⁴¹⁰ *ABS, Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD, sign. 52-88-6.*

⁴¹¹ **Albrecht** měl podávat zprávy pro SD během svého působení ve funkci okresního hejtmána v Milevsku. Viz *ABS, Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD, sign. 52-77-3.*

⁴¹² Před **Annou Hrubou** z Doliny u Velkých Heřmanic se lidé měli na pozoru. Během okupace se důvěrně stýkala s Němci, později i s vojáky z cvičiště SS. Její dcera byla milenkou jednoho SS-mána, kterého si před koncem války vzala. Hrubá pak využívala těchto svých kontaktů i strachu, který z ní ostatní lidé měli, a vykupovala od nich tajně a velmi výhodně potraviny, s kterými pak dále „kšeftovala“ na černém trhu, a to i (ne-li především) s Němci. Viz *SOKA Benešov, AO Velké Heřmanice, Pamětní kniha I, 1923-1949, s. 140.*

⁴¹³ Statkář **Švagr** z Krásné Hory spáchal v květnových dnech roku 1945 sebevraždu. Za dva měsíce se ukázalo, že během okupace psal udavačské dopisy, v nichž si stěžoval především na mladé krásnohorské učitele. Viz *SOKA Příbram, AO Vletice, Pamětní kniha pol. obce Vletice, 1924-1958, s. 72. Rozhovor – Stanislav Kofroň, 16. 10. 2006, rukopisný záznam rozhovoru, s. 9.*

⁴¹⁴ Praporčík **Kudrna** z četnické stanice Kosova Hora byl informátorem tábořské služebny SD. Jím podávané informace se týkaly vesměs místních poměrů, postoje českého obyvatelstva k vojsku SS, atd. Nejčastěji však

se po skončení německé okupace právem či neprávem ocitli (a nebo právě ne) na seznamech „kolaborantů“. Mnoho příběhů tak zde ani nemůže být uvedeno, neboť zůstaly navždy skryty. Ostatně ani na podrobnější rozbor těch známých zde již není prostor.⁴¹⁵

Mnoho podstatného jsme i tak mohli zjistit již z krátkého představení výše zmíněných případů. Především to, že mezi „kolaborací“, „odbojem“ a „neangažovaným středem“ nelze vést jasnou dělicí čáru. Také je těžké určit onu mez tzv. *existenčního minima*, jejíž překročení již znamenalo aktivní podporu okupačnímu režimu. Samotná „kolaborace“ pak je velmi diferencovaným jevem. Liší se případ od případu, ať už v míře, motivech, způsobu, atd. Každý její případ a každý „kolaborant“ je svým způsobem jedinečný. Když už sebereme odvahu k jejich porovnávání, měli bychom rozlišovat mezi loajalitou, aktivismem, programovou kolaborací, českým fašismem a nacismem.

Rozsah kolaborace v případě českého prostředí a konkrétně v případě Sedlčanska⁴¹⁶ je nezodpovězenou otázkou. Kdybychom měli tuto věc brát ad absurdum, pak bychom museli říct, že kolaboroval celý český národ, včetně většiny příslušníků odboje, s výjimkou těch, kteří žili v naprosté ilegalitě.

---

vyplývaly z osobní zaujatosti a nebyly dále použity. Viz *ABS, Výpovědi zaměstnanců gestapa a SD, sign 52-1-218*.

⁴¹⁵ *SOka Příbram, ONV Sedlčany, 1945-1960, inv. č. 78, sign. 200/45, kart. 1. Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 578, sign. 814/39, kart. 33. Tamtéž, inv. č. 579, sign. 155/40, kart. 35a. Tamtéž, inv. č. 580, sign. 218/41, kart. 36. ABS, Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD, sign. 52-1-176, 204, 218, 254, 291, 309, 518. ABS, 2 M – dvoumilionka, sign. 12303.*

⁴¹⁶ K 27. 10. 1945 se nacházelo na území pol. okresu Sedlčany na 69 „kolaborantů a škůdců národa“, ovšem toto číslo vychází z hlášení MNV, jejichž přístup nejen k této statistice, ale i celému problému byl různý. Toto konkrétní číslo vycházelo ze shromažďování dat, které probíhalo na přelomu července a srpna 1945. Viz *SOka Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 892, sign. VIII-8-13, kart. 280.*; Celkem pak bylo na základě poválečných trestních oznámení došlých na osoby, které se provinily proti národní cti, založeno u ONV v Sedlčanech 388 spisů. Z tohoto počtu bylo 63 (respektive 32) spisů postoupeno Mimořádnému lidovému soudu v Táboře. K 1. 2. 1947 vyšetřující respektive trestní komise nalézací při ONV v Sedlčanech zastavila 288 případů pro nedostatek skutkové podstaty trestného činu, 70 shledala správnými a delikventy odsoudila podle dekretu č. 138/1945 Sb. Do stanovené lhůty 4. 5. 1947 jí bylo projednáno ještě dalších 44 případů. Mimořádný lidový soud v Táboře pak odsoudil celkem 13 osob a udělil jeden trest smrti (pro Jana Kasala) a jeden trest doživotního žaláře (pro Quida Zedwitze). Viz *Věstník Okresního národního výboru v Sedlčanech, roč. 1, č. 2-3, vyd. 25. 3. 1946, s. 11-12. Tamtéž, roč. 1, č. 11-12, vyd. 31. 12. 1946, s. 51. Tamtéž, roč. 2, č. 3-4, vyd. 1. 2. 1947, s. 16-17.*

Dle obecné zásady je poslušnost vůči okupantovi nutná jen potud, pokud není v rozporu s věrností občana k jeho původnímu státu. Proto těžko obviňovat z kolaborace ty, kteří naplňovali povinnosti normálního občana, povinnosti vůči sobě, své rodině a blízkým. Těžko posadit na lavici obžalovaných ty, kteří za války pracovali v rámci německého válečného hospodářského úsilí, působili v úřadech v rámci náplně svého povolání a profese, nebo přicházeli s Němci každodenně do styku, přičemž z těchto konkrétních osobních kontaktů nemuselo být vždy patrné jakékoli nepřátelství. Realita německé okupace, „*zkušebního kamene české národní etiky*“, zasahovala sice každého, ale každého vystavovala různě těžké zkoušce. Její obtížnost vyplývala ze společenského postavení každého jedince a dalších relevantních podmínek. V životě každého člověka tak přicházela různě závažná a osudová rozhodnutí, která se lišila případ od případu mírou jejich svobody. Lidé je vždy nečinili jen sami za sebe, ale museli se při nich ohlížet i na své rodiny, své blízké, atd.

Kromě bezejmenné většiny pasivně se přizpůsobivší daným poměrům však najdeme v české společnosti i skutečné „kolaboranty“, tedy ty, kteří se zapletli s nacistickým režimem „*v míře větší než nezbytně nutné*“. K nim je nutno přičíst i četné případy udavačů a vyděračů, kteří sice nesympatizovali s okupačním režimem, ale to jim nebránilo v tom, aby ho využili ku svému prospěchu. Také je ovšem nutné rozlišovat případy typu „*kam vítr tam plášt*“, od aktérů „*drobečkové politiky*“, kteří ve snaze „*zachránit co se dá*“ sice dovolovali nacistickému režimu dosyta se najíst, ale díky tomu mohli zachraňovat také podstatné „drobečky“, čímž pak mnohdy sami sebe kompromitovali. Také je nutno oddělit ty, kteří jen „*drželi dvě želízka v ohni*“ a především ten směr, který aktivně podporoval nacistickou politiku v českých zemích a německá okupace pro něj byla předpokladem pro realizaci vlastních politických cílů, často až primitivně egoistických v duchu hesla: „*Říše neříše, má vlast je tam, kde se mám dobře....*“ Právě tyto případy lze označit za skutečnou „kolaboraci“, jakožto „*cílevědomou spolupráci s okupačním režimem, sledující jeho upevnění v českých zemích*“. Rozlišení její nutnosti či možnosti a dalších konkrétních podmínek daného případu, je pak na samostatném uvážení každého člověka.⁴¹⁷

Lidé posuzovali jednotlivé případy kolaborace samozřejmě již v době protektorátu. Ne vždy však bylo toto veřejné mínění spravedlivé, což ještě více platí o konci okupace a prvních poválečných letech. Jakákoli nadstandardní spolupráce s Němci vyvolávala zprvu

---

⁴¹⁷ Pasák, Tomáš: *Český fašismus a kolaborace*. Praha 1999, s. 378-392. SOkA Benešov, AM Votice, *Kronika města Votic, 1938-1953, nestr.*

veřejný, později již víceméně skrytý odpor ostatního obyvatelstva. Například ve Voticích kdosi 8. května 1939 vylepil plakáty zveřejňující jména dvanácti údajných kolaborantů a zrádců, kteří zvláště při pobytu německé armády vycházeli jejím příslušníkům nadmíru vstříc. V dubnu a květnu téhož roku pak také někdo rozbil okna v obchodě a vilce votického starosty Josefa Drába a její dveře pomaloval motivem oběšence s nápisem „zrádce“. Dráb prý později udal několik občanů gestapu. Lidé navíc ještě měli na paměti, jak za první světové války nečestně zbohatl.

Stejným způsobem někdo pomaloval dveře i Josefu Přenosilovi, který měl německou manželku a několik let žil v Berlíně. Za udavače byl pro své loajální postoje vůči Němcům označován také arnoštovický učitel Pádecký. Svými sousedy byl jednou dokonce vykázán z hospody a následující rvačku musel poté v podobě stížnosti řešit okresní úřad. Nutno si uvědomit, že zvláště v těchto případech hráli důležitou roli také konkrétní osobní sympatie a antipatie, a jiné konkrétní podmínky, což ještě více platí o prostředí maloměsta či venkova a jeho složitém spletenci mezilidských vztahů. Lidé, kteří byli svým okolím společensky ostrakizováni kvůli kolaboraci, pak často stáli mimo jeho přízeň již před válkou, a právě to mohl být hlavní motiv pro jejich přidání se na německou stranu, které jim mimo jiné dávalo šanci k pomstě.⁴¹⁸

Na základě dekretů prezidenta republiky č. 16, 17 a 138/1945 Sb. se posuzování kolaborace ujaly orgány činné v trestním řízení – v případě politického okresu Sedlčany pak *vyšetřující* respektive *trestní nalézací komise ONV v Sedlčanech* a *Mimořádný lidový soud v Táboře*, které posuzovaly a trestaly případy přihlášení se k německé nebo maďarské národnosti, politické spolupráce s Němci a Maďary, podpory nacismu, fašismu a antisemitismu, zneužívání postavení na vedoucím místě, „*společenského styku s Němci a Maďary přesahujícího míru nezbytné nutnosti*“, atd. Místní národní výbory pak vydávaly občanům na jejich žádost osvědčení o národní a politické spolehlivosti, pokud k tomu nebylo námitek veřejnosti. Ovšem také v tomto se nepostupovalo vždy spravedlivě.⁴¹⁹

---

⁴¹⁸ SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 578, sign. 584/39, kart. 33. Tamtéž, inv. č. 579, sign. 1.553/40, kart. 35b.; Činnost Josefa Drába v době okupace ocenil MLS v Táboře třemi roky těžkého žaláře. Viz SOA Třeboň, MLS Tábor, 1945-1948, sign. LS 10/48.

⁴¹⁹ Věstník Okresního národního výboru v Sedlčanech, roč. 1, č. 2-3, vyd. 25. 3. 1946, s. 11-12.

25. Divadelní ochotník

Na počátku všeho stál nápad a touha něco dělat. Ten nápad byl sice odvážný, ale protože se pro něj dokázalo nadchnout několik houževnatých lidí, nakonec se ho podařilo uskutečnit. V roce 1939 na samém prahu německé okupace si „bratr“ **František Kroufek**, přednosta berní správy v Sedlčanech a aktivní člen místní sokolské jednoty, vytkl za cíl založit loutkové divadlo a působit tak výchovně a vlastenecky na děti a mládež. Již v době před německou okupací měl právě on v Sokole na starost osvětovou práci. Před sokolskými slety vždy chodil mezi cvičence a pořádal pro ně různé přednášky. Nyní se nehodlal jen tak smířit s německou okupací. Tento postoj sdílel i se svými přáteli, s kterými se scházel každý čtvrtek v hotelu „*U Českého Lva*“ v Sedlčanech. K účastníkům těchto setkání patřil i Karel Vystyd, sokolský funkcionář a velitel *Obrany národa* pro okres Sedlčany.⁴²⁰

Okresní hejtman Uhlíř nebyl z nového nápadu Františka Kroufka příliš nadšen. V době protektorátu bylo jakékoli svobodné lidské úsilí svým způsobem podezřelé a již samo o sobě znamenalo problém, už jen kvůli nutnosti jeho náležité kontroly. František Kroufek si však svůj záměr nenechal rozmluvit. Spolu s dalšími nadšenci se vrhl za svým cílem. Čekala je spousta práce. Přistavit v sokolovně jeviště, obstarat a zdokonalit loutky, namalovat kulisy, instalovat osvětlení, rozhlasový přístroj, a především vypracovat a nazkoušet repertoár.

Za celou tuto námahu a úsilí se všem brzy dostalo té nejkrásnější odměny. Dne 8. prosince 1939 se konečně hrálo první představení, po jehož konci následoval nekonečný potlesk přeplněného sálu. Sedlčanské sokolské loutkové divadlo si okamžitě získalo oblibu nejen u dětí, ale i u dospělých. V souvislosti s ním padala jen slova chvály a obdivu. Lidé ho začali nazývat i brát jako své „*malé Národní divadlo*“.

Hraní loutkového divadla samozřejmě obnášelo také nezbytnou povinnost předkládat okresnímu úřadu k předběžnému schválení texty představení. Na okresním úřadě se však podařilo najít zastánce celé této věci v osobě pana oficiála Klenovce, který do textů nijak nezasahoval a ihned vydával souhlas k provedení. Díky tomu mohly být vkládány do her také verše některých zakázaných básníků, což jen samo o sobě posilovalo národní sebevědomí nejen účinkujících, ale i diváků.

---

⁴²⁰ ABS, Z-10-120.

Svým repertoárem se divadlo nezaměřovalo jen na děti, ale i na dospělé. Hrály se nejen zábavné pohádky pro děti, ale i díla českých klasiků. Jedním z nejkrásnějších představení, také díky obdivuhodným zvukovým efektům, se stalo uvedení Dvořákovy Rusalky, které se dočkalo deseti repríz. O oblibě celého divadla svědčí už jen jeho vysoká návštěvnost. Sál o 108 místech se dařilo vyprodat téměř na všechna představení. Do konce roku 1939 se stihly sehrát celkem 4 hry, které shlédlo 415 dětí a 98 dospělých. V následujícím roce navštívilo 20 odehraných představení celkem 1 808 dětí a 484 dospělých. Vysoká návštěvnost pokračovala i v dalších letech. V roce 1941 se však mohlo konat jen 8 představení, na která zavítalo 864 dětí a 111 dospělých, protože se do sokolovny nastěhovala divadelní společnost.

V roce 1941 ovlivnil fungování divadla jiný a mnohem zásadnější problém. Kvůli zastavení činnosti Sokola a jeho pozdějšímu rozpuštění hrozil celému divadlu zánik. Co se týče správy sokolského majetku, nejprve mělo vše zůstat při starém. Divadlo se tedy hrálo i nadále. Nakonec však měl majetek jednoty připadnout novému správci. Dne 13. února 1942 byla sokolovna i s veškerým inventářem předána Němci Kolkovi, správci panství Dr. Maxe Lobkowicze na Vysokém Chlumci. Zařízení divadla se však naštěstí podařilo zachránit. Principál František Kroufek ho totiž při předávání sokolského jmění nezištně nahlásil jako svůj soukromý majetek, čímž velmi riskoval nejen on, ale i MUDr. Chodounský, který kromě něho také podepsal předávací protokol. Kroufka pak kvůli podivnému nabytí vlastnictví loutkového divadla, jehož hodnota se odhadla na 25 000 K, několikrát vyslychalo i četnictvo. Všeobecně se totiž samozřejmě vědělo, že divadlo je sokolské....

S Kolkem se nakonec podařilo dohodnout, aby loutkové divadlo ponechal v sokolovně v nájmu. Díky tomu mohl být v roce 1942 sehrán rekordní počet 24 představení, které navštívilo 2 399 dětí a 434 dospělých. Příjmy ze vstupného přitom po rozpuštění Sokola údajně plynuly do tajné sokolské pokladny.

Vynucený konec činnosti divadla přišel až v souvislosti s vystěhováním Sedlčan v důsledku zřízení cvičiště SS. V roce 1943 byla uspořádána jen 3 představení, která shlédlo 386 dětí a 23 dospělých. Po velkých starostech a složitém zařizování se zařízení divadla podařilo uschovat na několika místech. Největší část skončila ve vápenkách pana Bílka ve Skoupém, kam se vše načerno převezlo autem, které jinak mělo stěhovat berní správu. Pověstný kašpárek Máni Vondrové se tak spolu s dalšími loutkami naposledy

uklonil 21. března 1943. Místo rozdávaní radosti tak nyní loutky čekal nedobrovolný odpočinek. Alespoň na nějaký čas....⁴²¹

Divadelní ochotnictví v meziválečném období sice mnohde upadalo, stejně jako aktivita kočovných divadelních společností, ale obzvláště ve venkovském prostředí, stále platilo za jedno z hlavních „kulturních zařízení“ a jeden z nejčastějších způsobů lidové zábavy. Představovalo významnou součást kultury tehdejší doby, do jisté míry „autonomní“ a nezávislou na té „celostátní“, vytvářenou konkrétními lidmi v jejich místním prostředí. Divadlu se lidé nejčastěji věnovali v rámci spolků divadelních ochotníků, nebo pod záštitou sokolských jednot. Tyto divadelní soubory uváděly ve svém repertoáru jak známá díla národních klasiků, tak různé scénky a skeče, ve kterých se často odrážely i reálie místního prostředí, bez jejichž znalosti nebylo možné plně porozumět jejich vtipu, smyslu a významu. Stejným způsobem byly upravovány i přebírané divadelní hry jiných autorů.⁴²²

Na nejvyšší úrovni se divadelní ochotnictví nacházelo v Sedlčanech. Okresní město celkově nabízelo nejvíce možností jistého „kulturního vyžití“ a největší počet kulturních akcí, s čímž souviselo také dlouholeté volání po výstavbě kulturního domu. Období mezi válkami patřilo v činnosti sedlčanských ochotníků k těm vůbec nejneproduktivnějším. Během této slavné „*Palečkovy éry*“ si spolek získal svou vážnost a věnoval se i náročnějšímu repertoáru. Se sedlčanskými ochotníky si tehdy zahráli i hostující známí pražští herci, např. Jiřina Štěpničková. Po Palečkovi se v roce 1937 ujal režie dosavadní jednatel spolku Eda Rataj, kterému se sice podařilo udržet kolektiv souboru pohromadě, ale brzy se spolu

---

⁴²¹ *MM Sedlčany, D 249, Loutkové divadlo v Sedlčanech. SOkA Příbram, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan, 1941-1946, s. 336-345. Dědová, Marie: Bejvávalo. Sedlčany 1993, s. 76. František Kroufek byl mimo jiné i výborný hráč na violu a kouzelník.; SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 580, sign. 356/41, 376/41, 391/41, kart. 36. Tamtéž, inv. č. 867, sign. VII-16-F-22, kart. 273. Tamtéž, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan V, 1945-1979, s. 33.; Obdobné sokolské loutkové divadlo fungovalo také v Sedlci. Již v roce 1940 se však místní soubor rozešel a jeho aktivitu se i v důsledku změněného společenského ovzduší nepodařilo obnovit. Po zastavení činnosti ČsOS v dubnu 1941 se podařilo nejcennější část inventáře se štěstím uschovat a obci tak bylo odevzdáno jen původní malé divadélko. Část uložených věcí byla v posledním roce války rozkradena nebo poničena vojáky SS ubytovanými v Sedlci. Viz Kofroň, Jiří – Kofroňová, Božena – Šourek, Josef: Sokolské loutkové divadlo. Český Merán 9, 2004, s. 100-115.*

⁴²² Pro obecný přehled viz *Dějiny českého divadla IV. Činoherní divadlo v Československé republice a za nacistické okupace. Red. Černý, František. Praha 1983, s. 180-190, 410-412, 540-550.*

s dalšími členy výboru dostal do nelehké pozice toho, kdo měl spolek převést přes dramatické období konce 30. let a těžkou dobu německé okupace.⁴²³

Repertoár venkovských divadelních souborů tvořily především veselohry z venkovského prostředí, často upravené a zasazené do místních reálií té které vesnice. Běžně se uváděly známé a oblíbené hry jako *Naši furianti* Ladislava Stroupežnického, *Radúz a Mahulena* Julia Zeyera, jiná zdramatizovaná díla českých klasiků (*Pohorská vesnice* a *Divá Bára* Boženy Němcové) či lidové operety Pavla Rudolfa (*Husopaska*, *Děvčátka z hájovny*), hry V. Barty a jiné veselohry, v nichž šlo v první řadě o humor a lidovou zábavu.⁴²⁴

V českém prostředí měly kultura (v užším slova smyslu) a umění tradičně ještě jiný význam – bývaly těsně spojeny s politickými zápasy českého národa. Jako v době před vznikem Československé republiky, tak i v době **Protektorátu Čechy a Morava**, kultura a umění svým obsahem do jisté míry nahrazovaly politiku, která v této době nemohla plnit své normální funkce. Většinová česká veřejnost se podvědomě bránila vštěpování říšské myšlenky a proněmeckému aktivismu, jehož představitelé začali zaujímat vedoucí místa ve společenském životě. Snaha o retardaci germanizace českých zemí se v oblasti kultury nejvíce projevila především návratem k tradicím 19. století a Národního obrození. To se samozřejmě odrazilo i v repertoáru hraném divadelními ochotníky na Sedlčansku, který se snažil vyslyšet volání obyvatel po „dobrém českém divadle“. Skutečným mementem tohoto návratu ke kořenům může být ve zdejšímu kraji návštěva poroty a členů *výboru pro umístění pomníku K. H. Máchy* v Sedlci dne 24. června 1939, která měla vyhledat vhodné a důstojné místo pro umístění evakuovaného pomníku tohoto českého básníka, jenž se spolu s jeho ostatky nacházel do zabrání českého pohraničí v Litoměřicích. Po převezení do Prahy byly ostatky manifestačně pohřbeny dne 7. května 1939 na Vyšehradě. Důvod výše uvedené návštěvy byl prostý, Mácha měl totiž ke zdejšímu kraji osobní vztah. Jako student

---

⁴²³ Kolský, Jiří: *Stručné dějiny spolku divadelních ochotníků v Sedlčanech 1841-1991. Sedlčany 1991, s. 28.*

⁴²⁴ *MM Sedlčany, D 27, Kronika ochotnického divadelního spolku Svatopluk Čech Nechvalice (1921-1933).* Shrnující informace k spolkům divadelních ochotníků ze soudního okresu Sedlčany viz *Veľemanová, Věra: Ochotnické divadlo na Příbramsku. Podbrdsko VI, 1999, s. 65-81.* V soudním okrese Sedlčany působily v době německé okupace aktivně divadelní ochotnické spolky např. v Dublovicích, Krásné Hoře n. Vlt., Nedrahovicích, Nechvalicích, Osečanech, Petrovicích, Radíči a v Sedlčanech. Divadlu se však věnovali i jiné spolky a organizace, jako např. Mladé Národní souručenství.

zde trávil prázdniny u svého strýce v Měšetících. Na tuto skutečnost již v té době upomínala pamětní deska, která byla v roce 1936 slavnostně umístěna na skále v místě zříceniny hradu Zvěřinec, kde tento slavný český básník údajně velmi rád pobýval.⁴²⁵

Německá okupační moc se pod rouškou slibu zachování českého národního kulturního svérázu snažila odpolitizovat a postupně i odnárodnit českou společnost a skrytě ji usměrňovat k říšské myšlence. V souvislosti s touto snahou kladla důraz jak na divadlo, tak především na film, který dokázal oslovit a ovlivnit největší počet lidí. Snaha o celkové odpolitizování a odreagování se od protektorátní reality se projevovala také podporou pokleslé lidové zábavy a sentimentální pseudolidové kýčovité produkce. Činnost drtivé většiny ochotnických divadelních souborů tak nemusela okupačnímu režimu v tomto směru příliš vadit, ale naopak byla spíše vítána. Jejich repertoár totiž většinou odpovídal základním tendencím nacistické kulturní politiky a její snahy o odpolitizování českého kulturního života. Ani zákazy her cizojazyčných autorů nepřátelských zemí se tak jejich činnosti až na výjimky vůbec nedotkly. Na druhé straně to však neznamená, že činnost ochotnických divadelních souborů byla nějak poplatná době nebo dokonce loajální vůči nacistickému režimu. Také z úst divadelních ochotníků navzdory přísné cenzuře někdy zaznívaly skryté protiněmecké narážky, jnotaje a metafory, přičemž důležitější než samotný text divadelních her bylo zpravidla jejich konkrétní provedení.⁴²⁶

Německá okupace nutně a výrazně zasáhla i do **činnosti ochotnických divadelních souborů**. Jako všechny ostatní, tak i spolky věnující se divadlu musely do 31. května 1939 nahlásit svou existenci, tedy pokud chtěly, aby i nadále pokračovala. Jinak k 30. červnu 1939 zanikly. Z jejich názvů povinně mizela nevhodná slova upomínající na státoprávní poměry Československé republiky. V případě potřeby se také spolky divadelních ochotníků musely obracet na okresní úřad s žádostmi o povolení výjimky z platného zákazu schůzí a shromáždění. Jejich činnost však mohla jinak do jisté míry nerušeně pokračovat i v prostředí nacistické okupace, v době pragmatického pojetí kultury a umění jako prostředků zábavy, odreagování se a úniku z válečné reality. Všudypřítomná kontrola

---

⁴²⁵ Na tento zájezd upomíná zápis v sedlecké pamětní knize, kde mezi podepsanými členy výboru najdeme mimo jiné i Josefa Horu a Marii Majerovou. Viz *Příloha 30. MÚ Sedlec-Prčice, Kronika města Sedlce, 1842-1980, s. 518, 522. Habart, Čeněk: Sedlčansko, Sedlecko a Voticko IV. Sedlčany 1995, s. 107.*

⁴²⁶ *Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: Velké dějiny země Koruny české XV.a. Praha – Litomyšl 2006, s. 478-482, 489, 494.*

nemusela nutně znamenat konec jejich činnosti. Navzdory omezením zažívaly některé divadelní spolky nebývalý rozvoj, a to především v prvních letech okupace, o čemž svědčí i počty uvedených představení, na nichž se velkou měrou podílely i kočovné divadelní společnosti. Jinde činnost divadelních spolků upadala spíše pro obyčejný nezájem lidí, který nemusel být vždy způsoben jen dopadem válečné reality, ale spíše jejich rostoucí pohodlností. Výrazný úpadek aktivity, vynucený všeobecnými podmínkami, přišel až v druhé polovině okupace v souvislosti s vyhlášením totální mobilizace, a především v posledních měsících války. V červnu 1944 přišel zákaz všech kulturních a divadelních podniků a v provozu mohl nadále pokračovat jen film, především kvůli uvádění nezbytného válečného týdeníku, který neustále ukazoval německé vojenské úspěchy.⁴²⁷

Veškerá kulturní činnost samozřejmě podléhala všudypřítomné kontrole a jiným omezením. Divadlo se však oproti filmu nacházelo v relativně volnějším postavení, což ještě více platí o divadle ochotnickém. Jeho kontrola byla ponechána protektorátním „autonomním“ úřadům, ačkoli zvláště po tzv. *Heydrichových správních reformách* tato skutečnost nemusela znamenat nějaký benevolentnější přístup. **Cenzuru divadelních her** provozovaných stálými divadly a kočovnými divadelními společnostmi prováděl zemský úřad. *Okresní úřad v Sedlčanech* pak měl na starosti cenzuru her uváděných ochotnickými soubory, které musely k žádosti o povolení představení předložit také jeho text, a to nejpozději 14 dnů (poté měsíc) před jeho uvedením. Okresní úřad mohl text poupravit nebo i celou akci zakázat.⁴²⁸

Tento dozor se postupně zpříšňoval. Uvádění některých her se zakazovalo jak kvůli jejich skrytému (či možnému) politickému podtextu, způsobu jejich uvádění, tak i proto, že jejich humor záměrně či nevědomky zesměšňoval ty lidské vlastnosti, které se všeobecně přisuzovaly německému národu – jako smysl pro pořádek a disciplínu, jedení z jednoho

---

⁴²⁷ *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1939, č. 4, 61. SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 47.685/39, kart. 305. Tamtéž, č. j. 353/40, kart. 306. Tamtéž, inv. č. 855, sign. VII-1-6, VII-1-16, kart. 270. Tamtéž, inv. č. 118-119, rejstříky divadel a zábav, 1939, 1944. Tamtéž, inv. č. 867, sign. VII-16-F-18, kart. 273. V pol. okr. Sedlčany bylo v roce 1939 odehráno celkem 174 divadelních představení, z toho 159 ochotnickými soubory (zbytek kočujícími divadelními společnostmi). V následujícím roce pak 332, přičemž 307 her uvedli divadelní ochotníci. Počet ochotnických představení o moc neklesl ani v roce 1941, kdy jich bylo odehráno 278. Od září 1944 až do konce války pak nebylo uvedeno ani jedno představení. V roce 1944 (do konce srpna) se jich uskutečnilo 153.; *MÚ Sedlec-Prčice, Kronika města Sedlce, 1842-1980, s. 539.**

⁴²⁸ *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1939, č. 4, 61.*

hrnce, apod. Někdy nevyhovoval už jen samotný název. Například dne 23. července 1944 tak nakonec nemohla být sehraána divadelní hra *Náš Náci pro legraci*, kterou nazkoušeli příslušníci hasičského sboru Křenovičky.⁴²⁹

V tomto nelehkém období se snažili působit a zachovat si svou vysokou úroveň i **sedlčanští ochotníci** pod vedením předsedy J. Vodňanského a režiséra Edy Rataje. Dotklo se jich především omezení repertoáru o některá díla našich i světových autorů. Spolek také musel odevzdat na okresní úřad všechny zbraně, které se používaly jako rekvizity. V divadelních hrách tak odedš mohli diváci vidět pouze šavle, protože pušky byly zabaveny, ačkoli byly střelby neschopné. Na jevišti jinak nezbylo místo ani pro členy z řad židovského obyvatelstva, které potkalo povinné vyloučení. V těchto podmínkách odehrál soubor v roce 1940 pět her a v letech 1941 a 1942 po třech představeních.⁴³⁰

Vystěhování Sedlčan znamenalo tragédii nejen pro celé město, ale právě také pro místní spolek divadelních ochotníků pyšnicí se svou stoletou tradicí, kterému nyní hrozil zánik. Jeho členové se snažili uchránit alespoň spolkový majetek, jenž měl být v likvidaci převeden na město. To jej pak mělo předat německé správě. S představiteli města se ovšem podařilo bez problémů dohodnout, že město inventář nepřevzme a ochotníci si ho tak mohli odvézt a uschovat na několika místech. Tento cenný materiál se tím podařilo zachránit pro lepší budoucnost, a to především díky nesmírné obětavosti některých členů, kteří sami měli plno starostí s vlastním stěhováním. Vystěhováním města vzaly definitivně za své také smělé plány výstavby kulturního domu v Sedlčanech.⁴³¹

Útočištěm mnoha „Sedlčaňáků“ se stalo město Sedlec. Také zde mělo ochotnické divadlo dobrou úroveň. V roce 1940 nastudovali místní ochotníci pod vedením profesionálního herce Jiřího Haufta z Prahy celkem 5 divadelních her, mezi nimiž nechyběla Jiráskova *Lucerna*. Sedlčanští ochotníci, kteří našli v Sedlci svůj druhý domov, se do činnosti místního spolku velmi aktivně zapojili. Výsledkem této plodné

---

⁴²⁹ *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 119, rejstřík divadel a zábav, 1944.* V roce 1944 bylo zakázáno uvést 9 her, celkem tak bylo sehraáno 153 divadelních představení.

⁴³⁰ I během války se v Sedlčanech mohly konat poměrně výjimečné kulturní akce. Na jednu besedu uspořádanou v prvních letech okupace měli do Sedlčan zavítat i spisovatelé Vítězslav Nezval, A. C. Nor a Josef Toman, ovšem za podmínky, že se akce nebudou moci zúčastnit Židé a z programu bude vyloučena báseň „Tuláci“. Viz *Tamtéž, inv. č. 867, sign. VII-16-F-53, kart. 273. Tamtéž, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan II, 1941-1942, s. 80, 90. Tamtéž, Pamětní kniha města Sedlčan, 1943, s. 105, 121.*

⁴³¹ *Kolský, Jiří: Stručné dějiny spolku divadelních ochotníků v Sedlčanech 1841-1991. Sedlčany 1991, s. 29-33. SOKA Příbram, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan, 1941-1946, s. 293-294, 299.*

spolupráce bylo několik krásných a divácky velmi úspěšných představení. V paměti všech utkvěl především „*Pestrý večer*“ uspořádaný dne 5. listopadu 1943, na kterém mimo jiné zazpíval nejkrásnější árie z českých oper člen opery *Národního divadla* Oldřich Kovář. V prosinci téhož roku bylo také náležitě oslaveno 80. výročí založení místního spolku. Do Sedlce tehdy mířily také zájezdy divadelních souborů z Prahy, pořádané většinou *Kuratoriem pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě*. V listopadu v Sedlci uvedlo pražské *Intimní divadlo dětem* Karafiátovy *Broučky* v režii Miloslava Dismana. Dalším úspěšným představením se stal Klicperův *Hadrián z Římsů* v režii Soběslava Sejka.⁴³²

Lidé, kteří zůstali v „*zabraném*“, a němečtí vojáci ubytovaní na území cvičiště samozřejmě také toužili po kulturním vyžití. Různé hudební a divadelní podniky se pro vojáky ubytované v Sedlčanech pořádaly mimo jiné i v bývalé sokolovně, nyní přejmenované na Wikinghaus.⁴³³

Ještě větší podpory, přízně, ale i zvláštní pozornosti a kontrole okupačního režimu se těšila **filmová tvorba**. Prosazování německých filmů v distribuci na úkor českých a rostoucí počet kin a jejich návštěvníků dokládal snahu o propagandistické a ideologické využití filmu a jeho schopnosti masovějšího působení na společnost. Samotná podoba filmových děl a v nich obsažený dojem normality a jejich únikovost z válečné reality ladila s celkovou koncepcí nacistické kulturní politiky. Krom toho byl divák zván do kina stejně především proto, aby shlédl filmový týdeník.⁴³⁴

Kromě kočovných biografů promítalo v politickém okrese Sedlčany během války pět stálých kin. *Bio Sokol ve Voticích* a *v Jankově*, *Bio invalidů ve Voticích* (do roku 1940 *biograf místní skupiny družiny válečných poškozců ve Voticích*), *kino v Sedlci* (ve správě

---

⁴³² MÚ Sedlec-Prčice, *Kronika města Sedlce, 1842-1980*, s. 525, 530, 534, 536, 539.

⁴³³ SOkA Příbram, *AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan, 1944*, s. 17-19.

⁴³⁴ Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: *Velké dějiny země Koruny české XV.a. Praha – Litomyšl 2006*, s. 494-499. Doležal, Jiří: *Česká kultura za protektorátu. Školství, písemnictví, kinematografie. Praha 1996*, s. 17.; Kina musela ještě v roce 1940 odehrát v daném množství filmy české výroby podle oběžníku zemského úřadu ze dne 10. června 1933, č. 253.129/33-20A203/86 týkajícího se podpory domácí filmové tvorby. V době německé okupace byla v distribuci podporována naopak německá produkce. Viz SOkA Příbram, *OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 815, sign. III-1-2, kart. 233*.

městského úřadu) a konečně *Bio invalidů v Sedlčanech*. Kino v *Petrovicích* začalo po předchozím přerušení činnosti znovu promítat až od roku 1941.⁴³⁵

Sedlčanské *Bio Invalidů* promítalo v prvním patře budovy hostince „*U Karla IV.*“, tedy v sále, kde odehrával svá divadelní představení také sedlčanský ochotnický spolek. V zimě uvádělo filmy nejen v sobotu a v neděli, ale i ve středu a čtvrtek. Po vystěhování města hrálo kino sice denně, ale především pro vojáky, tudíž byly všechny filmy německé. Navštěvovalo je však poměrně hojně i civilní obyvatelstvo, kterému nemuselo nutně vadit, že jejich jazyku nerozumí. Například filmy s populární Marikou Röck byly všeobecně velmi oblíbené, neboť v nich šlo spíše o její pěvecké a taneční výkony. Vojáci měli v Sedlčanech jinak k dispozici i další biograf, který byl určen již výhradně pro ně.⁴³⁶

Sokolských biografů ve Voticích a Jankově se zastavení činnosti *Československé obce sokolské* v dubnu 1941 dotklo jen částečně. Díky všeobecnému zájmu na pokračování jejich činnosti promítala tato zařízení i nadále, jejich správa akorát přešla do jiných rukou, byť ne doslova, neboť vedoucím bývalého *Bia Sokol* a nyní *Bia Blaník* i nadále zůstal František Bělohlávek. Kino od 1. ledna 1941 používalo německo-českých vstupenek a v roce 1941 zaznamenalo zřetelný rozmach. Zatímco v roce 1940 většinou promítalo jeden film týdně, a to ve dvou promítáních – v sobotu a v neděli (výjimečně i ve středu), za rok 1941 odehrálo 75 filmů a 6 pohádek pro děti. Každý film pak většinou ve dvou promítáních, přičemž některé úspěšné filmy se uváděly i víckrát (např. *Přednosta stanice* nebo *Babička*).⁴³⁷

---

⁴³⁵ *Tamtéž. Tamtéž, AO Petrovice, Pamětní kniha obce Petrovice u Sedlčan II, 1941-1979, s. 46.; K 25. 10. 1946 fungovala kina v Sedlčanech, Voticích, Sedlci, Petrovicích, Kamýku n. Vlt., Krásné Hoře n. Vlt. a v Nadějkově. Viz Věstník Okresního národního výboru v Sedlčanech, roč. 1, č. 8-10, vyd. 25. 10. 1946, s. 34.*

⁴³⁶ *Dědová, Marie: Bejvávalo. Sedlčany 1993, s. 41. MM Sedlčany, SP 202, Nováková, Martina – Žemličková, Věra: Sedlčany v době vystěhování v letech 1943-1945. „Výpověď pamětníků“. 2003, s. 19. SOkA Příbram, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan II, 1941-1942, s. 80. Tamtéž, Pamětní kniha města Sedlčan, 1944, s. 15.*

⁴³⁷ *Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 815, sign. III-1-2, kart. 233.*

26. Člen Sokola

„Bratr“ **Jiří Kuthan** (*1921) byl ozdobou celé sedlčanské sokolské jednoty. Není divu, že v něm mnozí spatřovali talent, jaký se rodí jednou za sto let. Všestranně nadaný Jiří totiž dosahoval výborných až výjimečných výsledků skoro ve všech sportech, kterým se věnoval, ať už jako fotbalový centr, či šikovné křídlo v ledním hokeji. Především v tenise však neměl v širokém okolí rovnocenného soupeře.

Všiml si toho i výbor místního tenisového oddílu a v zájmu jeho dalšího osobního růstu tedy umožnil Jiřímu Kuthanovi start za tenisový oddíl *Praha-Vysočany*, za který si tato sedlčanská naděje zahrála v letech 1939-1941 přední pražskou soutěž. Cenné zkušenosti ovšem Jiří Kuthan sbíral již dříve. V roce 1939 se mimo jiné zúčastnil mistrovství Čech v Táboře, kde se utkal i s Jaroslavem Drobným, naším tehdejším nejlepším tenistou, pozdějším vítězem Wimbledonu a hokejovým mistrem světa z roku 1947. V prvním setu byl stav jejich zápasu 3:1 ve prospěch sedlčanského borce....

V letech 1940-41 si Jiří Kuthan zahrál také *Pardubickou juniorku*, nejvýznamnější soutěž pro hráče do 21 let v protektorátu, v níž se dokázal probojovat mezi nejlepšími 16 hráčů. Také ve stolním tenise patřil Jiří Kuthan k nejlepším. V roce 1940 sehrál v Sedlčanech exhibiční utkání s Bohumilem Váňou. Mistru světa z roku 1938 a jednomu z nejslavnějších stolních tenistů všech dob nemohl Jiří Kuthan konkurovat, ovšem na tenisovém kurtě ho porazil.

Slibný růst Jiřího Kuthana zbrzdila a nakonec i zastavila válka – konkrétně pak předvolání na obávaný „pracák“. Jako ročník 1921 zamířil Jiří Kuthan v roce 1942 na nucené pracovní nasazení do Říše. Ačkoli se vrátil domů již v roce 1943, v totálně mobilizovaném protektorátu už zbýval pro výkonnostní sport stále menší a menší prostor. Ve vystěhovaných Sedlčanech pak již vůbec žádný....

Válka zmařila skutečně mnoho talentů, nejen ten Jiřího Kuthana, ale i mnohých dalších příslušníků jeho „ztracené generace“, kteří se nemohli ve svých dovednostech dále rozvíjet a sklízet tak větší sportovní úspěchy, zvláště na mezinárodní úrovni. Nutno podotknout, že naděje snad ještě většího počtu sportovců, kteří mohli mít nejen ligové ambice, také v této době pohřbívala spíše jejich životospráva....⁴³⁸

---

⁴³⁸ Chvátal, Jiří: *Z tenisové minulosti Sedlčan. Sedlčany 1983, 14-15. Chvátal, Jiří: 100 let tělesné výchovy v Sedlčanech. Sedlčany 1985, s. 73, 77. SOkA Příbram, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan, 1943, s. 155.*

Výkladem o zásadním společenském významu **sokolského hnutí**, a to i v té době, jíž se věnuje tato práce, zde není třeba ztrácet čas. Lidé se v rámci této tradiční české národní a nejen tělovýchovné organizace nevěnovali jen sportu, ale také bohaté kulturní a společenské činnosti. Ta, obzvláště ve venkovském prostředí, zpravidla vrcholila v období kolem Vánoc. K sokolským aktivitám patřilo ochotnické divadlo, filmové projekce, taneční zábavy, plesy, koncerty, oslavy Silvestra a jiné veselice. Sokolovna se stávala vedle hostince dalším výrazným centrem kultury a lidské zábavy v dané obci. Různé akce zde nepořádali jen členové Sokola, ale i jiné spolky. Právě v sokolovnách často účinkovaly i hostující kočovné divadelní společnosti.

Německá okupace znamenala zásadní zásah do činnosti *Československé obce sokolské*, tedy i jejich jednot v politickém okrese Sedlčany.⁴³⁹ Po počátečním zákazu shromažďování sice mohla jejich činnost i nadále pokračovat, ovšem počet aktivních členů v nových podmínkách silně poklesl. Především společensko-kulturní rozměr jejich aktivit pak byl postupně stále více omezován, čímž však nemusel nutně trpět jejich skutečný význam a vliv. Každá společenská akce, kterou se podařilo uspořádat v prostředí zákazů a omezení, měla silný emotivní dopad. Právě sokolovna se během války mnohde stávala opravdovou „oázou“ společenského života.

Po roce 1941 se tak však již nemohlo dít pod jménem Sokola. V dubnu 1941 totiž přišel zákaz veškeré činnosti ČsOS a v říjnu téhož roku následovalo i její rozpuštění. Vystala tak otázka, co s rozsáhlým sokolským majetkem, do kterého patřily hřiště, sokolovny, biografy a jiná zařízení, včetně veškerého dalšího jmění a inventáře. To všechno rozhodně nemělo zůstat bez užitku, a také nezůstalo. Na některých místech přebírali majetek stanovení správci, tzv. „*treuhändři*“. Později jej využívalo vzniklé *Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě*, které zabíralo právě místo

---

⁴³⁹ V pol. okr. Sedlčany fungovalo v této době 20 tělocvičných sokolských jednot: Kosova Hora, Krásná Hora n. Vlt., Vysoký Chlumeč, Jesenice, Kamýk n. Vlt., Sedlčany, Borotín, Nadějkov, Sedlec, Střeziměř, Bedřichovice (obec Čestín), Jankov, Vrchotovy Janovice, Neustupov, Smilkov, Červený Újezd, Olbramovice, Vojkov, Votice a Zvěstov – Odlochovice. Viz *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 580, sign. 356/41, 376/41, 391/41, kart. 36.*; Jen pro přehled o rozvoji sportu v pol. okr. Sedlčany – svá vlastní hřiště měly v roce 1946 k dispozici sportovní spolky v Sedlčanech, Voticích, Sedlci, Prčici, Krásné Hoře n. Vlt., Kosově Hoře, Dublovicích, Meznu, Olbramovicích, Petrovicích, Nadějkově, Heřmaničkách a Vrchotových Janovicích. Viz *Věstník Okresního národního výboru v Sedlčanech, roč. 1, č. 8-10, vyd. 25. 10. 1946, s. 34.*

uvolněné Sokolem, a to i v oblasti pořádání různých kulturně-společenských akcí, což ovšem nemuselo nutně znamenat změnu dosavadního stavu a především skutečné naplně těchto aktivit. Nutno doplnit, že zákaz posléze potkal i katolickou tělovýchovnou organizaci *Orel*.⁴⁴⁰

V případě politického okresu Sedlčany byl místní bývalý sokolský majetek mnohde spravován v podstatě dosavadním způsobem. Zastavení činnosti se jinak vůbec netýkalo sokolských živnostenských zařízení, tedy ani sokolských biografů ve Voticích a Jankově, které byť pod jinou hlavičkou promítaly i nadále. Sokolovna v Sedlčanech včetně inventáře a místní letní cvičiště bylo předáno Němci Kolkovi, správci panství Dr. Maxe Lobkowicze na Vysokém Chlumci. Část sokolského majetku se někde podařilo zachránit různými riskantními způsoby, například jeho vydáváním za soukromý.⁴⁴¹

Sedlčanská jednota si po svém velkém rozmachu ve třicátých letech uchovala i v prvních letech protektorátu velké předpoklady k dalšímu rozkvětu. Krásné hřiště, slušná sokolovna a především velké množství nadšených funkcionářů a členů znamenaly obrovský příslib do budoucna. Všeobecně se sport v Sedlčanech nacházel na velmi dobré úrovni, a to jak co se týče tradičních sokolských cvičení a lehké atletiky, tak v oblasti kolektivních sportů. Na turnaje ve volejbalu přijížděly do Sedlčan i silné celky z Prahy. Například v roce 1941 zde hrál i tehdejší mistr Protektorátu Čechy a Morava *Philips Vysočany Praha*. Také fotbal se těšil velké oblibě. Kromě *Sportovního klubu* a jeho dvou jedenáctek mužů i oddílu žáků zde v prvních letech německé okupace hrávala svá utkání také firemní jedenáctka dřevařského závodu firmy Burian. Opravdovým vyvrcholením se stala dvě utkání prvního mužstva SK Sedlčany s jedenáctkou internacionálů v čele se spartánskou legendou Antonínem Jandou-Očkem v srpnu 1942 a v červnu 1943. Na dobré úrovni se věnovali fotbalu také místní nadšenci v Kosově Hoře a v Dublovicích.⁴⁴²

V ledním hokeji v Sedlčanech, jenž se zde hrával na místě zazimovaných tenisových kurtů, v této době hráli hlavní roli sedlčanští studenti benešovského gymnázia, kteří dokázali v mužstvu Sedlčan zúročit své bohaté zkušenosti ze zápasů za družstvo své školy.

---

⁴⁴⁰ Uhlíř, Jan Boris – Waic, Marek: *Sokol proti totalitě 1938-1952*. Praha 2001, s. 65-67. *SOKA Příbram, AO Krásná Hora n. Vlt., Pamětní kniha obce Krásná Hora n. Vlt., (1941)1946-1956*, s. 51.

⁴⁴¹ *Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945*, inv. č. 580, sign. 356/41, 376/41, 391/41, kart. 36. *MM Sedlčany, D 249, Loutkové divadlo v Sedlčanech*.

⁴⁴² Chvátal, Jiří: *50 let kopané v Sedlčanech. Sedlčany 1971*, s. 21-24. *SOKA Příbram, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan II, 1941-1942*, s. 111-116.

Kromě Jiřího Kuthana se jednalo také o Miroslava Buzka a další. Nejvýznamnější hokejovou akcí té doby se stal přátelský zápas s mužstvem *HC Stadion Praha* v sezoně 1939-40. Na straně hostů nastoupil také J. Plocek, tehdejší hráč národního mužstva. Rozvoji ledního hokeje a stoupající oblíbenosti dalších zimních sportů na Sedlčansku velmi napomohlo také několik výjimečně tuhých zim z přelomu 30. a 40. let.⁴⁴³

Některé oddíly sedlčanské jednoty pokračovaly po zákazu Sokola i nadále ve svých aktivitách, a to nejprve pod záštitou *Mladého Národního souručenství* a posléze *Sportovního klubu*, který zrušen nebyl a do té doby se věnoval výhradně fotbalu. Největší aktivitu tak i nadále prokazovaly oddíly tenisu, volejbalu a ledního hokeje. V činnosti pokračoval též místní odbor *Klubu českých turistů*.⁴⁴⁴

Rozkvět sportu na Sedlčansku začala realita německé okupace a války záhy nezadržitelně dusit. Mnoho mladých lidí potkalo nucené pracovní nasazení do Říše, vyloučení Židů z veřejného života se přirozeně týkalo i sportu. V plynových komorách vyhlazovacích táborů tak umíralo také mnoho členů Sokola z řad židovského obyvatelstva politického okresu Sedlčany. Všeobecný nedostatek a šetření se ve sportu projevily nedostatkem sportovní výstroje, oblečení, atd. Ani to však lidem nevzalo jejich sportovní nadšení. Některá družstva věnující se kolektivním sportům si i v době utáženého přidělového systému zásobování dokázala nastrádat šatenky i na pořízení nových dresů. Po omezení civilní silniční dopravy se k zápasům cestovalo vlakem, na kolech, nebo koňských povozem, kdy se na jeden valník vešlo celé mužstvo. Kratší vzdálenosti se zdolávaly pěšky.⁴⁴⁵

Největší ránu pro sportovní činnost v Sedlčanech tak znamenalo až **vystěhování** města v létě 1943 v důsledku zřízení cvičiště SS. *Sportovní klub Sedlčany* se tím prakticky rozpadl. Jeho hřiště ostatně také patřilo do zabraného území. Sedlčanští byli tímto násilným krokem rozptýleni do širého okolí a sportu se tak věnovali tam. Díky vystěhovalcům proto došlo k nemalému oživení sportovních aktivit především v Sedlci a Prčici, kam odešlo vůbec nejvíce „Sedlčaňáků“, a také v Kosově Hoře a v Petrovicích, kde byl v roce 1943 založen místní *Sportovní klub*. Na úpravu jeho hřiště získala obec subvenci 10 500 K. Ještě v následujícím roce se na něm každé nedělní odpoledne pořádalo utkání

---

⁴⁴³ Chvátal, Jiří: *60 let hokeje v Sedlčanech. Sedlčany 1993*, s. 14-17.

⁴⁴⁴ Chvátal, Jiří: *100 let tělesné výchovy v Sedlčanech. Sedlčany 1985*, s. 13-15.

⁴⁴⁵ Němec, Jiří: *100 let TJ Sokol Kosova Hora. Kosova Hora 2006*, s. 25-26.

místního fotbalového mužstva, které si údajně vedlo velmi dobře a podnikalo zájezdy k zápasům i do okolních měst.⁴⁴⁶

Druhým domovem mnoha vystěhovaných se stal již zmíněný Sedlec. Na místním rybníku hrálo mužstvo Sedlčan i nyní své hokejové zápasy a se ctí tak dohrálo sezonu 1943-44 v řádné hokejové soutěži. Zprvu nastupovalo dokonce i pod svým jménem, kvůli čemuž byli někteří jeho členové a funkcionáři vyslýcháni. Na plakátech totiž uvedli název podle okupantů již neexistujícího českého města.... Hráči se sjížděli do Sedlce z celého okolí – někteří autobusem, na kole, jiní docházeli i pěšky. Na zájezdy k zápasům do těch míst, kde nebylo vlakové spojení, se mužstvo dopravovalo osobním autem drožkáře A. Dvořáka, do něhož se vešli všichni i s výstrojí. Ani vystěhování tak nedokázalo lidem vzít jejich nadšení, obětavost a lásku ke sportu.⁴⁴⁷

Ani ve vystěhovaných Sedlčanech však sport jako takový nevyumizel. Tenisové dvorce sice pustly a jejich oplocení chátralo, ale na zarostlých kurtech se za míčem téměř každý den prohánělo několik chlapců ze „*zabraného*“. Právě zde rostla spousta talentů a pozdějších tahounů sedlčanského sportu.

Sport všeobecně byl během německé okupace velmi podporovaným fenoménem a úspěšně tak nahrazoval jiné omezované sféry protektorátního veřejného života. Pro německou okupační politiku byl tím nejvhodnějším prostředkem v její snaze o odpolitizování a odnárodnění české společnosti. Na druhou stranu sport symbolizoval nejen únik z protektorátní válečné reality, ale především osobní svobodu. Byl jednou z mála povolených možností svobodné zábavy v době, ve které téměř vše podléhalo různým zákazům a omezením. Právě proto, že sport suploval i jiná společenská odvětví, se okupanti snažili o to, aby ho zbavili jakéhokoli politického a národního podtextu a jiného nevyhovujícího obsahu, především po zkušenostech z mezistátních utkání mezi Protektorátem a Říší. V důsledku incidentů, k nimž došlo během fotbalového utkání Praha

---

⁴⁴⁶ Chvátal, Jiří: *50 let kopané v Sedlčanech. Sedlčany 1971*, s. 25-26. SOKA Příbram, AM Sedlčany, *Pamětní kniha města Sedlčan, 1943*, s. 151. *Tamtéž, AO Petrovice, Pamětní kniha obce Petrovice u Sedlčan II, 1941-1979*, s. 54, 60.

⁴⁴⁷ Chvátal, Jiří: *60 let hokeje v Sedlčanech. Sedlčany 1993*, s. 14-17.

– Berlín dne 8. června 1939, následoval také v politickém okrese Sedlčany zákaz všech sportovních akcí až do konce června.⁴⁴⁸

Sportovní soutěže ustaly až koncem roku 1944, kdy se již nezadržitelně blížila německá porážka. V totálně mobilizovaném protektorátu již na sport zbývalo minimum prostoru. Pocítili to i lidé na Sedlčansku. V roce 1944 zamítl zemský úřad žádost o zřízení Sportovního klubu v Krásné Hoře nad Vltavou, prý podle zákona o totálním nasazení. Sokolovny se nyní stávaly ubytovny pro příslušníky německých vojenských jednotek a skupiny německých uprchlíků z východu. Také na konci války však lidé potřebovali odreagování a i nyní, byť už ne v takovém rozsahu, se scházeli k různým sportovně-spoločenským akcím, dílčím utkáním, výletům, apod. Každým dnem pak rostla naděje, že zanedlouho si již opět zahrají pod hlavičkou Sokola....⁴⁴⁹

Není potřeba rozebírat příčiny toho, že právě členové Sokola patřili k těm, kteří se nejčastěji zapojovali do protinacistického **odbojového hnutí**. Souvisí s tím i preventivní přístup nacistické perzekuce vůči členům *Československé obce sokolské*. Také v politickém okrese Sedlčany bychom našli velký počet „bratrů“ a „sester“, kteří nechtěli dobu okupace přežít jen se založenýma rukama a na vlastní kůži zakusili nacistickou perzekuci. K významným sokolským funkcionářům v Sedlčanech patřili členové *Obrany národa* Cyril Buzek a především Karel Vystyd, velký propagátor sportu, jeden z prvních tenistů, hokejistů i fotbalistů v Sedlčanech, jenž se mimo jiné i nejvíce zasloužil o vybudování místních tenisových dvorců. Karel Vystyd, narozdíl od Cyrila Buzka, útrapy věznění nepřežil. Dne 14. prosince 1941 zemřel v koncentračním táboře Mauthausen (viz kapitola *Velitel sedlčanského praporu Obrany národa*). Právě přes Cyrila Buzka a Karla Vystyda byli do odbojového hnutí pravděpodobně napojeni i další místní lidé. Z řad sokolské jednoty například František Kroufek (viz kapitola *Divadelní ochotník*). Rovněž o sokolech Miroslavu Buzkovi a Stanislavu Macákovi je pojednáno jinde (viz kapitola *Student*).

Kvůli napojení na ilegální sokolskou organizaci JINDRA podporující parašutisty, kteří spáchali atentát na Reinharda Heydricha, byli 15. července 1942 zatčeni manželé Božena a August Rebcovi, sedlčanští rodáci žijící v Mělníce. Dne 24. října 1942 byli popraveni v koncentračním táboře Mauthausen. Stejný osud potkal i další tři členy odboje.

---

⁴⁴⁸ Doležal, Jiří: *Česká kultura za protektorátu. Školství, písemnictví, kinematografie*. Praha 1996, s. 15-22. Kokoška, Stanislav: *Když mlčely zbraně. Mezistátní fotbalové zápasy Protektorát – Říše 1939*. *ĎaS* 28, 2006, č. 6, s. 40-43. *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945*, inv. č. 578, sign. 665/39, kart. 33.

⁴⁴⁹ *Tamtéž*, *AO Krásná Hora n. Vlt., Pamětní kniha obce Krásná Hora n. Vlt., (1941)1946-1956*, s. 41.

Několik neděl po atentátu byli zatčeni městský tajemník Antonín Opička a truhlář František Karabel z Votic, a později i Karabelova manželka Jarmila. Jejich čtyřletý syn skončil v dětském lágru. František Karabel patřil do odbojové sokolské skupiny napojené na organizaci v Ouběnicích, která se přímo podílela na podpoře parašutistů. V dubnu 1945 pak zatýkání potkalo také další členy votické sokolské odbojové skupiny kolem Bohumila Nešlehy, jejíž činnost gestapo intenzivněji sledovalo již od jara 1944 (viz kapitola *Partyzán*).⁴⁵⁰

---

⁴⁵⁰ Chvátal, Jiří: *100 let tělesné výchovy v Sedlčanech. Sedlčany 1985, s. 14-15. ABS, Z-10-120. MM Sedlčany, D 260, Rebcovi Božena a August. Habart, Čeněk – Pavlovský, Pavel: Votice. Z historie města. Votice 1990, s. 49. SOkA Benešov, AM Votice, Kronika města Votic, 1938-1953, nestr. Podblanicko proti okupantům. Redigoval Jaroslav Charvát. Praha 1966, s. 130-131. K tématu v rámci protektorátu viz Uhlíř, Jan Boris – Waic, Marek: *Sokol proti totalitě 1938-1952. Praha 2001.**

27. Hasič

V roce 1944 se ústředí *Zemské hasičské jednoty v Čechách* rozhodlo uspořádat kurzy pro okresní a obvodové vedoucí činnovníky hasičstva. Tato setkání se měla konat v Berouně, Hradci Králové, Sušici, Kladně a Českých Budějovicích, a jejich posluchači se měli během nich seznámit se všeobecnými zásadami protipožární ochrany a protipožárními opatřeními přijímanými podle vzoru německého hasičstva, tedy alespoň podle oficiálního znění programu. Na pět set účastníků těchto kurzů z řad čelných představitelů hasičstva se totiž nakonec přesvědčilo o tom, že hlavní a skrytý smysl celé akce spočíval úplně v něčem jiném....

Se skutečnou náplní těchto setkání se seznámilo také šest vedoucích činitelů hasičstva z politického okresu Sedlčany. V červnu 1944 totiž byli spolu s dalšími čtrnácti hasiči z jiných okresů povoláni k účasti na kurzu ve výcvikovém středisku v hotelu „Zvon“ v Českých Budějovicích. Jednalo se o okresního vedoucího hasičské jednoty řídicího učitele Václava Vojtu z Olbramovic a dále obvodové vedoucí – tesaře Karla Peterku z Vrhotic, hokynáře Václava Zavadila z Jesenice, sběrače kůží **Eduarda Hoška** (*1911) z Petrovic, železničáře Karla Macháčka z Olbramovic a řezníka a hostinského Josefa Jelínka z Jankova. V Českých Budějovicích strávili nakonec celých šest dní a ve skutečnosti se tak stali posluchači jakéhosi tajného učiliště, které je mělo zasvětit do zásad ilegální odbojové činnosti! Na fotbalovém hřišti za nádražím se podrobně probírala veškerá důležitá témata, která měla být v brzké době nejvýše aktuální. Hasiči se tak mohli seznámit se zásadami organizování odbojového hnutí, ukryvání a podpory parašutistů, zakládání partyzánských skupin a partyzánského boje, a konečně také s problematikou ustavování národních výborů.

Skutečný smysl těchto kurzů se však podařilo záhy odhalit také německému represivnímu aparátu. Již 24. července 1944 byl zatčen zemský velitel hasičstva Bohdan Wegner z Mladé Vožice a celá záležitost začala být náležitě vyšetřována. Pátrání se postupně zaměřovalo na všechny osoby, které se měly těchto kurzů zúčastnit....

Ve dnech 15. – 16. prosince 1944 si tak gestapo přijelo i pro výše jmenovaných šest hasičů z politického okresu Sedlčany a odvezlo je do věznice okresního soudu v Benešově. Dne 28. prosince byli konečně všichni podrobeni prvnímu zevrubnému výslechu. Jmenovitě Karel Peterka pak během dalších konfrontací zakusil nepředstavitelné trýznění a

mučení. Také těmito prostředky si totiž vyšetřovatelé vymáhali na uvězněných podpis protokolu, jímž se měli doznat ke své účasti na odbojovém hnutí.

V únoru 1945 čekalo všechny tyto zadržené převezení do terezínské Malé pevnosti. Odtud pak byli vysíláni na různé „otrocké“ práce, do dolu „Richard“ u Litoměřic, do Ústí nad Labem, a také na kopání zákopů mezi Terezínem a Litoměřicemi. Namáhavou práci zaplatilo mnoho vězňů svým životem. Ti, co padali vysílením na zem, byli následně stříleni či ubíjeni surovými dozorci, kteří vězně různými způsoby mučili a provokovali. Z dvaadvaceti účastníků kurzu v Českých Budějovicích se tak v červnu 1945 vrátilo domů jen dvanáct. Mezi nimi, s podlomeným zdravím, také Eduard Hošek z Petrovic.⁴⁵¹

Německá okupace, zřízení **Protektorátu Čechy a Morava** a vypuknutí války se svými důsledky začalo záhy promítat i do činnosti více než stovky hasičských sborů z politického okresu Sedlčany.⁴⁵² Okupační režim si samozřejmě plně uvědomoval obrovský význam hasičstva v rámci požární ochrany a všeobecné bezpečnosti. Na zachování existence hasičských sborů a jejich dobrém fungování spočíval také jeho vlastní zájem, související se snahou o co největší zamezení jakýchkoli možných hospodářských ztrát a škod v rámci celkového úsilí o maximální využití veškerého hospodářského potenciálu českých zemí.

Nejen protiletectké ale i související **požární ochraně** věnoval okupační režim a samozřejmě i protektorátní správa v rámci celkové ochrany výrobních prostředků válečného hospodářství skutečně velkou pozornost. Zdůvodnění této péče ostatně přinášely právě konkrétní případy tragických událostí. Za odstrašující případ mohl v politickém okrese Sedlčany posloužit rozsáhlý požár v nedaleké Mladé Vožici, kde 30. srpna 1939 vyhořelo skladiště místního hospodářského družstva včetně stovky vagónů uskladněného obilí!

---

⁴⁵¹ Nykodým, Jaroslav: *Sedlecko za války i v odboji 1939-1945. Sedlec 1947*, s. 20-21. *KSČ v odboji 1939-1945 na Příbramsku. Příbram 1982*, s. 79. *MM Sedlčany, Jankovský, Zbyněk: Sedlčansko a protifašistický odboj, Gymnázium Sedlčany*, 27. 3. 1990, s. 12-13. *Informace z radnice (obec Petrovice)*, roč. 2004, č. 4, vyd. 28. 6. 2004, s. 4. *SOkA Příbram, MNV Jesenice, Pamětní kniha obce Jesenické II, 1973-1986*, s. 63-64. *Tamtéž, AO Jesenice, Pamětní kniha obce Jesenické I, 1923-1972*, s. 79. *Tamtéž, AO Nedrahovice, Pamětní kniha obce Nedrahovické, 1872-1980*, s. 156. *Tamtéž, AO Petrovice, Pamětní kniha obce Petrovice u Sedlčan II, 1941-1979*, s. 59.

⁴⁵² *Věstník Okresního národního výboru v Sedlčanech*, roč. 1, č. 8-10, vyd. 25. října 1946, s. 34. V roce 1946 fungovalo v politickém okrese Sedlčany 118 sborů dobrovolných hasičů.

Snaha předejít jakýmkoli hospodářským škodám s sebou přinášela povinnost výkonu různých preventivních opatření týkajících se v podstatě veškeré hospodářské činnosti. Patřily k nim jak stavební a požární prohlídky hospodářských usedlostí a jakýchkoli jiných výrobních závodů, skladišť a ostatních budov, tak pořádání různých požárních cvičení a mnohé další povinnosti. Na vyprázdněných půdách a v místnostech veřejných budov musely být pytlíky s pískem, nádoby s vodou a příslušné hasící nářadí. Na ulicích a veřejných prostranstvích byly vyvěšeny různé cedulky označující přístup k vodě, písku, apod. V době žní pak přicházela obzvlášť přísná opatření související s ochranou úrody. Příslušníci hasičských sborů tehdy konali nepřetržité požární hlídky, aby mohli v případě požáru co nejrychleji zasáhnout. Držení těchto hlídek se však leckde opravdu jen „odbývalo“, obzvlášť když přšelo....

Jako další preventivní opatření zabraňující vzniku a rozšíření požáru se během žní provádělo povinné zaorání strniště mezi jednotlivými řadami panáků obilí, obzvlášť v sousedství železničních tratí. Při svážení posečeného obilí do stodol se dbalo toho, aby se do něj nezamíchaly zápalné fosforové destičky shazované nepřátelskými letadly, které by později vzplály. Vymláčené obilí se přitom mělo skladovat nejlépe nasypané a nikoli v pytlích, v nichž se nejen rychleji kazí, ale zároveň i hůře hasí. Pokud už se uskladňovalo v pytlích, mělo být alespoň umístěno na více místech. Stejně tak i stohy se měly raději zakládat menší a s dostatečným rozstupem. V letních obdobích sucha se věnovala velká pozornost také zamezení vzniku lesních požárů.

V zájmu zdokonalení systému provádění požární ochrany, a také z důvodu lepší kontroly, byly práva a závazky hasičstva v roce 1942 převedeny na politické obce, v nichž měl konkrétní sbor dobrovolných hasičů své sídlo. Do 15. srpna 1942 měl být předán veškerý majetek hasičských sborů včetně inventáře obcím, které tím přebíraly zodpovědnost za výkon požární ochrany, jenž měly hradit také ze svých rozpočtů.

Do činnosti hasičských sborů zasahovaly i jiné všeobecné důsledky vyplývající z reality života v prostředí řízeného válečného hospodářství. Z úsporných důvodů byla z hadic odstraňována mosazná a bronzová šroubení vídeňského vzoru a nahrazována jinými slitinami, které odpovídaly říšským normám, ovšem neměly takovou odolnost a trvanlivost. Hasičské sbory musely také náležitě hospodařit s přiděly benzínu pro své motorové stříkačky. S žádostmi o přidělení benzínu pro tyto účely se okresní úřad obracel

na tábořský oberlandrát. Motorovou stříkačku přitom mělo v politickém okrese Sedlčany k 22. srpnu 1941 k dispozici celkem 68 obcí.⁴⁵³

Podružným se v této době, obzvlášť v druhé polovině okupace, stal jiný rozměr společenské funkce hasičských sborů – jejich **kulturně-společenská činnost**, do níž patřilo pořádání tanečních zábav, plesů, divadelních představení, a jiných kulturně-společenských akcí. Rovněž tradiční cvičení měla nyní nabýt čistě praktického významu. Kvůli postupujícím omezením trpěla i pravidelná schůzová činnost hasičských sborů. Stejně jako všechny ostatní spolky, tak i hasiči se museli obracet na okresní úřad s žádostmi o povolení výjimky z platného zákazu schůzí a shromáždění. Kromě toho si změněné státoprávní poměry nutně vyžádaly také jistou úpravu ohledně pravidel nošení hasičského stejnokroje.

Ne všude však během německé okupace zmíněná kulturně-společenská činnost hasičských sborů upadala. Za příklad, byť patrně výjimečný, lze uvést hasičský sbor Divišovice, který právě v této době vykazoval svou nebývalou aktivitu. V roce 1944 založili jeho členové divadelní soubor, který dne 28. května 1944 sehrál své první divadelní představení – do konce války však také poslední....

Většinou se tedy hasičské sbory skutečně omezovaly jen na zásahy při požárech, živelních pohromách, různých nehodách, apod. Z období německé okupace stojí za zmínku například požár usedlosti Ladislava Hrona v Solopyskách z roku 1942, jenž napáchal celkové škody v hodnotě 240 000 K. Ve stejném roce došlo také k rozsáhlému požáru usedlostí Josefa Dvořáka a Štěpána Švagra v Dublovicích, a také k několika větším lesním požárům v okolí Krásné Hory. Požár v Dublovicích měly na svědomí kdo jiný než hrající si děti....⁴⁵⁴

---

⁴⁵³ SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 38.634/39, kart. 305. Tamtéž, č. j. 37.252/41, 30.007/42, kart. 306. Tamtéž, inv. č. 839, sign. V-11-A-6, kart. 255. Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1940, č. 6, 44. Tamtéž, č. 7, 50. Tamtéž, roč. 1941, č. 8, 58. SOkA Benešov, AO Velké Heřmanice, Pamětní kniha I, 1923-1949. SOkA Příbram, AO Krásná Hora n. Vlt., Pamětní kniha obce Krásná Hora n. Vlt., (1941)1946-1956, s. 35. Tamtéž, AO Libíň, Pamětní kniha obce Libíň, 1922-1976, s. 41-42. Tamtéž, AO Obděnice, Pamětní kniha obce Obděnice, 1924-1971, s. 117, 122. Tamtéž, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan II, 1941-1942, s. 165-167. Tamtéž, Pamětní kniha města Sedlčan, 1943, s. 19. Tamtéž, SDH Nechvalice, Jednací protokoly a zápisy, 1887-1998. Tamtéž, SDH Kojetín, Pamětní kniha hasičského sboru v Kojetíně, 1938-1995, s. 9-17.

⁴⁵⁴ Kovalová, Marie: Divišovice a 100 let jejich hasičského sboru. Český Merán 7, 2002, s. 121. Petrovice u Sedlčan. 120 let SDH Petrovice. Petrovice 1998, s. 19-20. SOkA Příbram, MNV Jesenice, Pamětní kniha

Mnohé hasičské sbory samozřejmě postihlo také vystěhování části území politického okresu Sedlčany kvůli jeho zabrání pro účely **vojenského cvičiště SS**. Činnost hasičského sboru v Sedlčanech byla díky tomu v červenci 1943 zastavena. Sborový majetek převzal *vládní komisař pro vysídlené obce cvičiště zbraní SS Benešov* a v Sedlčanech pak byla z řad místních dobrovolných hasičů ustavena protipožární jednotka SS.⁴⁵⁵

Kvůli zachování bezproblémového fungování hasičských sborů v rámci celkové požární ochrany a bezpečnosti se jeho organizaci (narozdíl od sokolských jednot a jiných spolků) jako jedné z mála vyhnuly větší zásahy ze strany okupačního režimu. Tato organizace tak mohla být účinně využita též v rámci **protinacistického odbojového hnutí**, o čemž jsme se ostatně přesvědčili již na začátku této kapitoly.

Do ilegální činnosti se mohli příslušníci hasičstva zapojit také svými jedinečnými způsoby. Jejich skrytou a do jisté míry nepostižitelnou sabotážní taktiku vyjadřovalo toto dobové heslo: „*Při požárech válečně důležitých podniků spěchejte pomalu, co hoří nechte hořet, a co nehoří, zalijte.*“

Skutečný dopad této poučky je však třeba brát s rezervou. Vzhledem k celkové atmosféře strachu, kontrole a hrozící perzekuci i své jisté profesionalitě se hasiči v drtivé většině případů samozřejmě snažili ze všech svých sil zabránit jakýmkoli ztrátám. To ostatně vyplývalo již z podstaty jejich existence. Ještě méně šlo výše uvedené heslo uplatnit ve venkovském prostředí politického okresu Sedlčany, kde se navíc ani žádný „*válečně důležitý podnik*“ nenacházel. Při požáru venkovských usedlostí pak šlo zpravidla vždy o materiální ztrátu místních lidí, často zároveň i samotných členů sboru. Skutečná ilegální činnost se tak rovněž v případě hasičů většinou omezovala maximálně na organizovaný poslech zahraničního rozhlasu a následnou „šeptandu“.

V květnových dnech roku 1945 se však právě hasiči v rámci své organizace aktivně zapojili do revolučního dění. Tyto neklidné dny jim navíc přinášely i poměrně dost práce. Například v Sedlčanech založila ustupující vojska čtyři požáry, které musely být

---

obce Jesenické II, 1973-1986, s. 63-64. Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1939, č. 9, 148. SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 580, sign. 430/42, 434/42, kart. 40. Tamtéž, sign. 721/42, kart. 41. Tamtéž, AO Dublovice, Pamětní kniha obce dublovice, 1924-1990, s. 146. Tamtéž, AO Krásná Hora n. Vlt., Pamětní kniha obce Krásná Hora n. Vlt., (1941)1946-1956, s. 18. Tamtéž, SDH Nechvalice, Protokoly a záznamy o činnosti SDH Nechvalice, 1889-1981.

⁴⁵⁵ *Tamtéž, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan, 1943, s. 19. Tamtéž, Kronika města Sedlčan V, 1945-1979, s. 195. OÚ Štětkovice, Hlaváček, Jiří: Zpráva o činnosti našeho sboru za uplynulých 100 let, únor 2000.*

likvidovány pomocí primitivních prostředků, protože v hasičské zbrojnici zbyla jen jediná stříkačka. S výkonem strážní a pořádkové služby zde pomáhaly hasičské sbory z Boru, Nedrahovic a Kamenice. Právě hasiči z Boru se přitom nejvíce vyznamenali, když 8. května pomohli zachránit sedlčanské okresní muzeum před vypálením ze strany německých vojáků.⁴⁵⁶

---

⁴⁵⁶ *SOkA Příbram, MNV Jesenice, Pamětní kniha obce Jesenické II, 1973-1986, s. 63-64. SOkA Příbram, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan V, 1945-1979, s. 195. Tamtéž, AO Nedrahovice, Pamětní kniha obce Nedrahovické, 1872-1980, s. 156, 160.*

28. Příslušník Civilní protiletectvé ochrany

Po celou válku se sousedé ze Zhoře střídali v hlídkách protiletectvé ochrany. Od setmění do svítání, tedy v zimním období od 18 do 6 h a v letním od 20 do 5 h. Noc co noc, vždy tři muži. Každý čtyři, respektive tři hodiny dohlížel na dodržování nařízeného zatemnění a pozoroval oblohu. O smyslu této služby si mysleli své. Většinou se nad jejich vesnicí „*nic zvláštního*“ nedělo, což v rámci své povinnosti zapisovali do strážní knihy.

Hlídka v noci z 2. na 3. května 1945 připadla na **Františka Kostínka**. Přibližně dvakrát do měsíce neušel této „milé“ povinnosti. Na májovou noc bylo poměrně chladno, včera dokonce napadlo několik centimetrů sněhu. Nad ránem se hlídka nachýlila ke svému konci a zbývalo už jen zhodnotit její průběh do strážní knihy. František Kostínek si s úsměvem na rtech přečetl, co zapsali jeho sousedé před ním, vzal do ruky tužku a nepokazil jimi započatou legraci. V knize zůstalo šest zapsaných veršů:

*„Noc májová,
padal sníh,
až do rána.
Zima bylo, nepršelo,
noc tmavá až do rána,
kamna studená, zebou kolena.“*

Těmito slovy se i v jejich vesnici začala německá okupační moc pomalu ale jistě hroutit...⁴⁵⁷

Civilní protiletectvé ochrana (dále CPO) vznikla již za předmnichovské republiky. V roce 1935 byly její úkony přeneseny na veřejnou správu. Technický pokrok doby přinášel nové dokonalejší zbraně a lidstvo mohlo zatím jen tušit jeho důsledky, to, že za několik málo let bude letectvo hluboko v zázemí nepřítel, daleko od front, ničit nejen továrny, ale i celá města.

---

⁴⁵⁷ *SOKA Příbram, AO Zhoř, Kniha hlídek protiletectvé ochrany, 1944-1945, s. 68-69.*; Mimo jiné se měly okamžitě hlásit také případné seskoky nepřátelských parašutistů. Jestli si zdejší hlídka všimla paradesantu CHALK vysazeného nedaleko Zhoře dne 9. dubna 1944 v 0,10 h není známo, neboť pro tento den záznam v knize není. K činnosti a osudu výsadku Viz *Veselý, Karel: Parašutistická skupina „CHALK“ a její činnost v jižních Čechách na jaře 1944. VSP 1970, s. 83-96.*

Po zřízení Protektorátu Čechy a Morava byla rovněž i CPO přizpůsobena německým nařízením a její řízení postupně přecházelo na protektorátní policii. V průběhu války nabývala její opatření na stále větší důležitosti. V červenci 1941 byla CPO začleněna do říšské protiletectvé ochrany (*Luftschutz*) a podléhala tak *Říšskému ministerstvu letectví*. V Praze bylo zřízeno velitelství protiletectvé ochrany, jemuž byly podřízeny čtyři ústředny PO – v Praze, Plzni, Č. Budějovicích a Brně.⁴⁵⁸

Politický okres Sedlčany patřil do nejnižšího – 3. řádu protiletectvé ochrany, neboť mu nehrozilo jakožto zemědělské oblasti bez větších průmyslových závodů bezprostřední nebezpečí. Větší pozornost protiletectvé ochraně, která vzhledem k vývoji války logicky narůstala, byla věnována jen v Sedlčanech a Voticích. Ovšem i v jednotlivých obcích byla CPO organizována podle došlých nařízeních, i když mnohde poměrně dlouho existovala jen „na papíře“. CPO se dělila na několik součástí: pozorovatelskou, poplachovou, požární, asanační, sanitní a jiné, nemluvě o svépomocné ochraně škol, úřadů a podniků, a přirozeně spolupracovala s hasičstvem a četnictvem. V jejím čele stál většinou starosta obce. V rámci její činnosti se pořádala různá cvičení, která však často měla jen formální charakter. Kontrola jejího stavu se však postupem času neustále zpříšňovala.⁴⁵⁹

Ve všech městech i vesnicích bez rozdílu se musely dodržovat přísné předpisy o **zatemnění**, které vstoupily v platnost na začátku války v září 1939.⁴⁶⁰ Současně s tím se zaváděla různá dopravní a důkladnější protipožární opatření. Zmírnění zatemnění po porážce Polska se politického okresu Sedlčany netýkalo.⁴⁶¹ Případy porušování zatemnění

---

⁴⁵⁸ Kokoška, Stanislav – Němeček, Jan – Václavů, Lubor: *Letecká válka nad Čechami 1944-1945*. Pardubice 1995, s. 4.; Civilní protiletectvá ochrana (CPO) byla též přejmenována na Protiletectvou ochranu (PO) viz *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1941, č. 9, 70*.

⁴⁵⁹ *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 582, sign. 535/43, kart. 43*. V celém politickém okrese Sedlčany jen 12 podniků vykonávalo rozšířenou vlastní ochranu.; *Tamtéž, inv. č. 843, sign. V-14-A, kart. 255*.; *Tamtéž, AO Ředice, 1884-1945, inv. č. 20, kart. 1*.; V některých obcích však byla PO zorganizována až v březnu 1942. Viz *Tamtéž, AO Krašovice, Pamětní kniha obce Krašovice II, (1941)-1945, s. 10*. a *Tamtéž, AO Krásná Hora n. Vlt., Pamětní kniha obce Krásná Hora n. Vlt., (1941)1946-1956, s. 18*.

⁴⁶⁰ Vypuknutí války předvídala právě příprava těchto opatření na konci srpna 1939. Viz *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1939, č. 9, 140*. *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, kart. 305, č.j. 33.991/39, 34.043/39, 35.511/39*. K nejnětnějšímu svícení se mohlo používat jen modré světlo.

⁴⁶¹ *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1939, č. 9, 142, 143*. *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, kart. 305, č.j. 38.246/39*.

byly v prvních letech války poměrně časté a většinou se trestaly pokutou 100 K a vězením do 6 dnů.⁴⁶²

Na dodržování zatmění měly dohlížet hlídky CPO, které mimo jiné vykonávaly také poplachovou službu. Při hrozícím nebezpečí byla nejprve heslem „*Luftgefähr*“ alarmována část příslušníků CPO a až při bezprostředním nebezpečí leteckého útoku byl vyhlášen „*Fliegeralarm*“, při kterém sirény krátkým přerušovaným tónem vyzývaly obyvatelstvo k odebrání se do krytů. Dlouhý tón sirén tento poplach odvolával.⁴⁶³

Jako kryty pak sloužily nejen sklepy, které se případně vyztužily dřevěnými sloupky, ale i přízemní prostory. Ty však musely být zabezpečeny proti vnikání střepin.⁴⁶⁴

Lidé většinou nebrali svou povinnou službu u CPO nijak vážně. O uvolněnějších poměrech svědčí i incident z 27. února 1940, kdy se dva adjunkti u berního úřadu v Sedlčanech – Jan Jindřich a Karel Matuška – dostavili k výkonu své určené hlídky CPO na městskou strážnici v tak opilém stavu, „že se takřka váleli po zemi“. Přivolaného četníka Josefa Landštoffa, který se je snažil zklidnit a zabránit veřejnému pohoršení, uráželi a nadávali mu do „*legionářskejch pacholků*“ a „*benešovců*“. Případ vyšetřovalo i gestapo, které však doporučilo celkem mírný trest – pro každého pokutu 5 000 K pro *Winterhilfe*, resp. *Národní pomoc* – také kvůli doznání obou aktérů, kteří prý v opilosti nevěděli, co dělají, a díky jejich následnému odprošení četníka Landštoffa.⁴⁶⁵

---

⁴⁶² *Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 60, trestní rejstřík, 1940-1942.*

⁴⁶³ *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1940, č. 6, 35.* Sirény se od nynějška používaly výhradně k ohlašování leteckého poplachu. Požární poplach se vyhlášoval jinými způsoby, např. trubkou. V souvislosti s tím též došlo k omezení kostelního vyzvánění, které mohlo trvat nejdéle 6 minut. Viz *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 843, sign. V-14-A, kart. 255, výnos mšano č. 54.828/41-V./1.*; V roce 1942 byly v Sedlčanech vyhlášeny 3 noční letecké poplachy. První denní pak 24. 1. 1944. Poplach se však tehdy ještě nevyhlášoval výhradně v případě přeletu letadel nad městem. Viz *Tamtéž, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan, 1944, s. 37.*

⁴⁶⁴ *Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 843, sign. V-14-A, kart. 255.* Veřejné hromadné kryty se k roku 1941 nacházely v Sedlčanech, Červeném Hrádku, Kosově Hoře, pravděpodobně ve Voticích a výjimečně snad i jinde. Lidé, kteří zůstali ve vystěhovaných Sedlčanech, si na rozkaz velitele města budovali i kryty na způsob zemljanek na zahradách svých domů. Viz *Dědová, Marie: Bejvávalo. Sedlčany 1993, s. 79-80.* Kopání protileteckých krytů však bylo pravděpodobně nařízeno pro celý politický okres Sedlčany, ovšem téměř nikde se neprovedlo. Viz *SOKA Benešov, AO Velké Heřmanice, Pamětní kniha I, 1923-1949, s. 139.*

⁴⁶⁵ *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 579, sign 349/40, kart. 35a.* Trávení hlídky CPO v hostinci krom toho nebylo nijak ojedinělým zjevem. Viz *Tamtéž, inv. č. 579, sign 1.120, 1.553/40, kart. 35b.* Jinde se při hlídkách i tancovalo, hrály se karty, nebo se jednoduše spalo. Viz *Tamtéž, AO Korkyně,*

Zřízení cvičiště SS a přítomnost německých vojáků přinesly civilistům, kteří na jeho území mohli zůstat, nemalé obavy až chronický strach. Zvláště ke konci války se „šeptandou“ rozšiřovaly různé zvěsti o chystaném bombardování cvičiště, kde se nacházela nejen silná posádka, ale i sklady zbraní a munice. Sedlčanské sirény vyhlašovaly poplach téměř denně – při každém přeletu letadel nad městem – načež mnohé sedlčanské ženy se svými dětmi v panice utíkaly mimo město. Na návrších okolo Sedlčan bylo dokonce umístěno i protiletadlové dělostřelectvo. Proti spojeneckým letounům křížujícím nebe však nikdy nevystřelilo. Prý na výslovný zákaz velitele města SS-Sturmbannführera von und zur Tanne. Snad i díky tomu k žádnému náletu na Sedlčany nedošlo.⁴⁶⁶

V podstatě až do léta 1944 bylo celé území protektorátu ušetřeno leteckého bombardování, tedy až na několik neúspěšných náletů na plzeňskou Škodovku. Od této doby však **aktivita spojeneckého letectva** nad českými zeměmi velice rychle narůstala. Sedlčansko ovšem mohlo i nadále zůstat poměrně v klidu. Angloamerické letecké svazy přes něj jen přelétaly k náletům na Záluží u Mostu, Plzeň, Pardubice, Kolín a další časté cíle. Co to je válka, si však mohli dobře představit i místní lidé. I zde pozorovatelná noční zář vzdálených hořících měst, slyšitelné detonace a drnčící okenní tabulky u nich jen živily množící se obavy. Krom toho se lidé o hrůze náletů a o „barbarství“ spojenců bohatě dozvídali i ze sdělovacích prostředků. Německá propaganda se přirozeně snažila využít lidských i materiálních ztrát, způsobených spojenci, ve svůj prospěch. Kromě strachu a obav však letecké útoky přinášely i radost z blízké přítomnosti spojeneckých armád. Zřetelně slábnoucí odpor Luftwaffe pak zvěstoval blížící se německou porážku, v níž obzvláště ke konci války až na výjimky věřil každý.

V důsledku zvýšeného nebezpečí na konci války podnikala veřejná správa potřebná opatření i na „bezpečném“ Sedlčansku. Dle nařízení byl pro politický okres Sedlčany jmenován vedoucí stavebních opatření pro budovy poškozené v důsledku leteckých útoků, jímž se stal okresní technický tajemník Josef Horák. Jako cíl možného leteckého bombardování bylo v této tradiční rybníkářské oblasti vytipováno i 29 rybníků s rozlohou

---

Pamětní kniha obce Korkyně, 1934-1973, s. 45. a Tamtéž, AO Libíň, Pamětní kniha obce Libíň, 1922-1976, s. 41-42.; Povinnost služby v CPO měl každý občan kromě okresních cestářů a částečně i železničářů a jiných zaměstnání, pokud by služba narážela na výkon jejich pracovní povinnosti. Viz Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č.j. 42.930/42, kart. 306.

⁴⁶⁶ *Pavelka, Jan: Vracejí se. Vzpomínka na život v Sedlčanech v roce 1945. VSP 15, Příbram 1979, s. 142.; Výkon služby PO zde také 10. ledna 1944 převzala od civilistů vojenská posádka. Viz SOKA Příbram, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan, 1941-1946, s. 234.*

větší než 5 ha, u nichž by případné zničení hrází mělo za následek rozsáhlé škody. Celkově se však i nyní nepředpokládalo nějaké významnější ohrožení, o čemž svědčí i to, že v politickém okrese Sedlčany měli najít ubytování obyvatelé ohroženějšího Benešova a Vlašimi (kde se nacházela muniční továrna), kteří by v důsledku leteckých útoků přišli o střechu nad hlavou.⁴⁶⁷

Obyvatelstvo bylo také více poučováno jak se chovat při náletech, či v jiných případech ohrožení, atd.⁴⁶⁸ V rámci protiletecké ochrany se ovšem nejednalo jen o ochranu lidských životů, ale rovněž (či spíše především) o ochranu majetku a výrobních prostředků válečného hospodářství. Do krytů se lidé mohli odebírat výhradně až po vyhlášení leteckého poplachu. Během předchozí výstrahy měli nadále setrvávat v práci, aby co nejméně utrpěla jejich výrobní činnost. Na venkově neměl být letecký poplach vyhlášován vůbec, kvůli zbytečným hospodářským ztrátám ze zastavení pracovní činnosti. Lidé zde měli pokračovat dále ve své práci a jen v případě bezprostředního ohrožení vyhledat úkryt v terénu.⁴⁶⁹

Na území Sedlčanska tak místo bomb dopadaly jen letáky⁴⁷⁰, staniolové proužky sloužící k matení německých radarů, odhazované přídavné nádrže a zápalné destičky, nebezpečné zvláště v suchých letních obdobích. V ojedinělých případech se v polích našly i nevybuchlé pumy.⁴⁷¹

V podstatě jen náhodou mohlo dojít ze strany nepřátelských bombardérů k nějakým škodám. Jako např. chvíli po poledni na Popeleční středu **14. února 1945**, kdy vylekala obyvatele Libčic a okolí ohromná detonace. Jen několik desítek metrů od vsi explodovala puma, snad kvůli odlehčení odhozená jakýmsi bombardérem. Výbuch poničil střechy a

---

⁴⁶⁷ *Tamtéž, OkÚ Sedlčany, inv. č. 582, sign. 376/43, kart. 42.; Tamtéž, inv. č. 843, sign. V-14-A, kart. 255.; Tamtéž, inv. č. 582, sign. 486/43, kart. 43.*

⁴⁶⁸ *SOkA Příbram, ONV Sedlčany, 1945-1960, inv. č. 79, sign. 143/1946, kart. 1.; Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č.j. 33.223/44, kart. 306.*

⁴⁶⁹ *Tamtéž, inv. č. 843, sign. V-14-A, kart. 255. Tamtéž, inv. č. 954, č.j. 4.742/45, kart. 306.*

⁴⁷⁰ *Nálezy propagandistických letáků nepřátelských Říši se hlásily gestapu. Viz Tamtéž, inv. č. 582, sign. 139, 142, 203/43, kart. 42.*

⁴⁷¹ *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1941, č. 5, 37, č. 6, 45.; SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 843, sign. V-14-A, kart. 255. V době žní byly drženy zvláštní hlídky i během dne, právě kvůli možnému shazování zápalných destiček ohrožujících úrodu nepřátelskými letouny.*

okna na blízkých staveních. Snad to byl jeden z letounů, který se toho dne zúčastnil zničujícího náletu na Drážďany, ty však dopadly mnohem hůř.⁴⁷²

Na oblohu nad klidným Sedlčanskem letadla stále jen rýsovala bílé čáry sražených vzdušných par. Pár týdnů před koncem války se ale i místním lidem naskytla nevšední a dramatická podívaná, viditelná z širého okolí. Svaz amerických bombardérů mířící k náletu na Ústí nad Labem napadly dne **19. dubna 1945** nad jižním okrajem cvičiště SS německé proudové stíhačky Me-262. Rozpoutal se souboj, během něhož byla sestřelena jedna „létající pevnost“ B-17. Její trosky dopadly do širokého zalesněného prostoru severovýchodně od Sedlčan a s nimi i sedm mrtvých členů posádky. Tři letci přitom stihli opustit zasažený stroj na padácích. Napodobilo je dalších sedm mužů z druhé poškozené B-17. Pouze jednomu z nich se však nakonec podařilo uniknout zajetí a přežít válku. Radiotelegrafista Malires, který se snesl na padáku až někam k Heřmanicím, byl při zatýkání smrtelně zraněn maďarskými vojáky, ačkoli se vzdával s rukama nad hlavou. Zbývajících osm amerických letců němečtí vojáci zajali a odvezli na velitelství cvičiště na Konopišti k výslechu, po němž byli všichni popraveni. K tomuto činu odporujícímu nejen mezinárodnímu právu a konvencím, ale především lidskosti, snad přispělo to, že cílem jejich útoku mělo být Ústí nad Labem, bydliště jednoho z důstojníků SS, který se zúčastnil výslechu. Do konce války v Evropě přitom chybělo jen pár týdnů....⁴⁷³

V posledních měsících války v rámci operace CLARION narůstala i aktivita spojeneckých hloubkových letců rozvracejících nepřátelskou dopravní síť. Návštěvy železničních stanic těmito „**kotláři**“ útočícími především na vojenské železniční transporty se staly každodenním jevem. Jejich činnost byla velmi úspěšná, železniční dopravu se jim podařilo téměř úplně přerušit. Rozstřílené lokomotivy se narychlo opravovaly a vracely znovu do provozu, některé i natřikrát, než byly úplně vyřazeny.

---

⁴⁷² *Rozhovor – Anna Černá, 19. březen 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora. a SOkA Příbram, AO Ředice, Pamětní kniha obce ředické, 1925-1962, s. 90-91.; Ve stejnou dobu dopadly další dvě bomby nedaleko Petrovického mlýna a u Kuní. Viz Tamtéž, AO Obděnice, Obecní kronika, 1924-1971, s. 131. a Tamtéž, AO Krásná Hora n. Vltavou, Obecní kronika, (1941)1946-1956, s. 56. a Hobzek, Zdeněk: *Letecké omyly, (text od Zdeňka Hobzeka, s. 6, sbírka autora).**

⁴⁷³ *Rajlich, Jiří: Mustangy nad protektorátem. Operace britského a amerického letectva nad českými zeměmi a německá obrana. Praha 1997, s. 121-122. Tywoniak, Jiří: Léta okupace na Benešovsku II. 1943-1945. Benešov 1982, s. 26-28. K tématu podrobně viz Hartman, Jan: *Činnost spojeneckého letectva nad Sedlčanskem v posledních týdnech druhé světové války. Praha 1996.**

U Heřmaniček se jednoho dne stal cílem „kotlářů“ také vlak převážející speciální náklad – želvy. Stovky želv se z rozstříleného vagonu rozlezly po okolí a údajně nebylo chalupy, kde by se alespoň jedna nenalézala. V jiný dubnový den napadli piloti u Obor také několikatisícové stádo ovcí hnané na západ, z nichž většinu postříleli.⁴⁷⁴

K největšímu útoku hloubkařů na místní železnici došlo 25. dubna. Piloti za sebou zanechali hotovou spoušť. Jednu vyřazenou lokomotivu u stanice Heřmaničky, jednu na trati Sedlčany – Olbramovice a tři další přímo ve stanici v Olbramovicích. Ve stanici Votice rozstříleli na 37 zde odstavených cisteren.⁴⁷⁵

Dne 26. dubna 1945 „kotláři“ několikrát napadli početnou kolonu německých vozidel na její cestě směrem na západ přes Kosovu Horu, Sedlčany a Kamýk nad Vltavou. Celkem zničili na 67 nákladních aut.⁴⁷⁶

Přestože letci při svých útocích brali ohled na civilní obyvatelstvo, jejich činnost se bohužel neobešla bez ztrát na životech nezúčastněných lidí, spíše však díky nešťastné náhodě a snad i neopatrnosti některých obětí. Dne 26. dubna jeden pilot, který snad předtím napadl i výše zmíněnou kolonu, zaútočil blízko dvoru Radobyl u Kamýka n. Vlt. na nákladní vůz autodopravce pana Jaroše. Ten již předtím se svým vozem zastavil, neboť chtěl dolít vodu do chladiče. Pilot si asi myslel, že řidič stojící auto opustil, aby se ukryl, a tak spustil palbu. Vůz byl zničen a pan Jaroš vyvázl s postřelenou nohou. Podobné štěstí neměla paní Petráková z nedalekých Radov, která v té chvíli pracovala na poli v blízkosti silnice a která byla nešťastně zabita, když se snažila utéct pryč.⁴⁷⁷

O šlechetnosti těchto „jezdců nebes“ se jinak tradovaly i různé nezaručené příhody. „Kotláři“ měli údajně házet dětem balíčky cukroví apod.⁴⁷⁸ Kamýk nad Vltavou prý zase

---

⁴⁷⁴ MM Sedlčany, SP 78, Šimák, Petr: *Obec Heřmaničky v odboji v květnu 1945*. 1980, s. 8.; OÚ Radíč, *Kronika obce Radíč*, s. 6.

⁴⁷⁵ NA Praha, SSK, 1918-1952, inv. č. 1305, mikrofilm č. 57, *Pamětní kniha – Votice, 1918-1945*, s. 39.; *Tamtéž*, inv. č. 289, mikrofilm. č. 16, *Pamětní kniha – Heřmaničky-Sedlec, 1918-1952*, s. 10.; Celkem bylo za duben 1945 ve stanici Olbramovice zničeno 16 vlakových strojů. Viz *Tamtéž*, inv.č. 821, mikrofilm č. 39, *Pamětní kniha – Olbramovice, 1918-1952*, s. 4.

⁴⁷⁶ MM Sedlčany, D 260, Kundrlík, Vlastimil: *Zničení německé automobilové kolony v Kosově Hoře v dubnu 1945*. SOKA Příbram, AM Sedlčany, *Kronika města Sedlčan, 1941-1946*, s. 242-243.

⁴⁷⁷ *Tamtéž*, AO Svatý Jan, *Pamětní kniha, 1923-1986*, s. 108. *Tamtéž*, AO Petrovice, *Pamětní kniha obce Petrovice u Sedlčan, 1941-1979*, s. 62. MM Sedlčany, *Rozhovor D. a F. Švagrovi, 2. 4. 2005*, s. 2.

⁴⁷⁸ SOKA Příbram, AM Sedlčany, *Kronika města Sedlčan, 1941-1946*, s. 244.

během války ve svém letadle několikrát navštívil pilot Antonín Vanda, jehož rodiče odtud pocházeli a jenž před válkou pracoval v Belgii, odkud před Němci utekl do Ameriky.⁴⁷⁹

---

⁴⁷⁹ *Tamtéž, AM Kamýk nad Vltavou, Pamětní kniha I, 1845-1950, s. 104.*; Jako piloti se zúčastnili boje proti nacismu i tři příimí rodáci ze Sedlčanska – Karel Stibor, Jiří Macháček a Josef Sůsa. Viz *Mádlová, Vlasta: Letci ze Sedlčanska za druhé světové války. Podbrdsko V, 1998, s. 148-168.*

29. Totálně nasazený

Když **Josef Pilík** dne 20. ledna 1920 v obecní pastoušce na Březí přišel na tento svět, ani jeho sudičky snad nemohly tušit, že právě datum jeho narození za několik let zásadně ovlivní tři roky jeho života.

Své dětství prožil Josef Pilík ve svém rodném kraji. Na prahu dospělosti ho však tak jako mnozí jiní musel opustit. Nouze o dobrou práci ho donutila, aby se za ní vypravil do světa. Tím světem se pro něj stala Plzeň, kde začal pracovat u Konstruktivy na stavbě továrních hal pro Škodovy závody. Tam ho také zastihly přelomové politické události konce třicátých let i začátek nové světové války, která v roce 1942 zasáhla přímo i do jeho života. Tehdy se totiž dozvěděl, že podle ročníku svého narození podléhá nucenému pracovnímu nasazení a bude jako pomocná pracovní síla nasazen na práci do Říše. Domníval se, že v jeho nuceném odchodu měl prsty také jeden jeho nadřízený, s kterým si nepadl do oka.

Na podzim 1942 tedy musel Josef Pilík dát Plzni „Sbohem“ a vypravil se na cestu do jemu neznámého prostředí – do Německa. Další etapa jeho života začínala jízdou vlakem, v němž spolu s ním seděl i jistý Karel Ptáčník.⁴⁸⁰ Konečnou této skupiny totálně nasazených se stalo nádraží *Idar-Oberstein* (Porýní-Falc), odkud se pokračovalo pěšky do nedalekého *Baumholderu*, kde byli nasazení podle svých profesí rozřídění a rozdělení na různé práce.

Kroky Josefa Pilíka pak směřovaly přes *Saarlautern*, kde se krátce zdržel, do *Saarbrückenu* v Sársku. Toto město leželo v oblasti, která byla také těžce zkoušena útoky spojeneckých bombardérů. Zde se svými kamarády opravovali poškozené domy, tedy pokud to ještě vůbec stálo za tu námahu. V horším případě odstřeľovali zbylé ohořelé zdi a uklízeli sutiny. Někdy odtud také jezdili pracovat směrem k *Forbachu* (Bádensko-Würtembersko), kde v rozlehlých lesích stavěli domky pro lidi, kteří přišli během náletů o střechu nad hlavou. Do těchto bytů se však zpravidla stěhovali „partajníci“ z NSDAP. Obyčejní lidé bydleli, jak se dalo. Ne o všechny bylo postaráno, a tak mnozí museli vystačit s provizorními příbytky v hromadách sutin, kde si hloubili díry.

V době vánoc, na konci roku 1942, se Josef Pilík přesunul do *Essenu* (Severní Porýní-Vestfálsko). Náplň práce zůstala stejná – opravování domů a odklizení sutin.

---

⁴⁸⁰ Karel Ptáčník popsal cestu i další osudy této skupiny pracovních nasazených ve známém románu „Ročník jedenadvacet“. Viz *Ptáčník, Karel: Ročník jedenadvacet. Praha 1987.*

Navzdory nebezpečí leteckých útoků se zde se svými druhy měl poměrně dobře. Také díky tomu, že podnikatel, u kterého pracovali, jistý Wizinger, neměl příliš v lásce Hitlera a nacistický režim.

V roce 1943 se dalším působištěm Josefa Pilíka stalo nálety poničené město *Kassel* v Hessensku. Pracoval zde u firmy *Stroh*, kde se dostal do nepříjemného konfliktu s jedním Němcem: „*Tam byl jeden Němec, pracovali u něj i zajatci, a tak si myslel, že jsme zajatci a podle toho s námi taky jednal. Opravovali jsme baráky, kde se dalo, a on přišel na kontrolu a začal mi nadávat do českých líných psů, tschechische faule Hund. Tak jsem po něm skočil a chytil jsem ho za kravatu. On si pak stěžoval u nadřízených vojáků. Já to vysvětlil, co se stalo, a ten chlap dostal důtku, že nejsme zajatci, ale že jsme tam jen na práci. Druhé den jsem ale už šel radši pracovat jinam. Nějak to do mě vjelo, byl jsem nevyspalej a on nám nadával....*“

Na konci roku 1943 Josef Pilík zamířil do svého posledního působiště, do *Zeitzu* v Sasku-Anhaltsku, kde pracoval pro továrnu *BRABAG – Braunkohle-Benzin Aktions-Gesellschaft*, která vyráběla syntetický benzín z hnědého uhlí.

Úroveň života totálně nasazených se někdy blížila vojenským podmínkám. Na nástupech stáli v jednotném oblečení v podstatě jako vojáci, k počtě však mohli zvednout akorát tak lopaty a zednické lžíce. Dohlíželi na ně zpravidla veteráni z fronty, kteří už byli příliš staří na bojové akce, nebo ti, kteří se zotavovali ze zranění. Po uzdravení je čekalo opět bojové nasazení na frontě. Té východní se báli jako čert kříže, čehož si všímali i nasazení. Jeden voják se prý radši oběsil, než aby se znovu účastnil válečného šílenství. Tito dozorcí pak byli také jen lidé – dobří i zlí. Zprvu prý také učili nasazené hajlovat, ale to se jim vůbec nedařilo, a tak svou snahu vzdali.

Velké nebezpečí pro nasazené znamenaly **nálety**. Právě vysoká čísla obětí leteckého bombardování z řad pracovně nasazených vypovídají o oprávněnosti strachu před nasazením do Říše. V Saarbrückenu to prý podle Josefa Pilíka nebylo tak zlé. Bombardovací svazy město většinou přelétaly k útokům na jiné cíle. Při hlášeném náletu se všichni museli schovat do krytů, někdy i třikrát za noc, kde kvůli hluku letadel a palbě protiletadlového dělostřelectva téměř nezamhouřili oka. Smrtící déšť železných střepin z protiletadlových granátů kropil rozbombardovanou zem. Lidé se kryli namačkání v protiletadlových krytech, jejichž těžkou a ponurou atmosféru často doplňovaly nářky německých civilistů plakajících nad svou beznadějnou situací. Kromě pláče, bědování a

„*mein Gott*“ však někdy z krytů zazníval také smích a radostné „*Flek!*“. Dlouhé čekání si totiž někteří nasazení krátili tím, že „mastili karty“ a často se u toho vesele bavili.⁴⁸¹

V Essenu byla situace horší. Dá se říct, že se zde Josef Pilík podruhé narodil. Jeden nálet ho totiž zastihl přímo na ulici. Pro monotónní hluk letadel a strašlivé výbuchy dopadajících bomb nebylo nic jiného slyšet, snad jen vzduchem hvízdající střepiny z protiletadlových granátů, které dopadaly do ulic a na střechy okolních domů. Mezi nimi pobíhal s modlitbou na rtech také Josef Pilík, zmateně hledající nějaký úkryt. Přiběhl ke dveřím jednoho domu, kde najednou pocítil jakési vnitřní vnuknutí, později to přisuzoval hlasu svého anděla strážného. Přitiskl se tedy ke dveřím, aby v malém výklenku našel alespoň částečnou ochranu. V tom okamžiku dopadl na to místo, kde před chvílí stál, asi dvacetí-dekový kus železa....

Náplň obyčejného dne Josefa Pilíka tvořila především práce. Dělal se od pondělí do soboty, 11 hodin denně, když však bylo potřeba, muselo se jít do práce i v neděli. V tento jediný volný den někteří chodili do kostela, uklízeli, vyráželi na procházky do města, do přírody či za zábavou, nebo se jen tak odpočívalo na pokojích. Za odvedenou práci se vyplácela mzda, z které se po zdanění strhávaly ještě výdaje na stravu a bydlení, tedy pokud nasazený jedl a bydlel ve společném táboře. Z platu se kupovaly především poštovní známky na dopisy a balíky, zbytek se posílal domů. Více jídla na přilepšenou se bez přidělových lístků stejně nedalo koupit, leda na černém trhu.

Strava byla velmi skromná. Při večeři se fasovalo i jídlo na snídani následujícího dne. Kdo všechno z hladu snědl už k večeři, další příděl nedostal. K snídani měl Josef Pilík obvykle černou kávu z duběnek, trpkou, ale s cukrem docela dobrou. K tomu chleba (komisárek) s máslem. V poledne se obědvalo na pracovišti, většinou polévka. Hlavní jídlo tak přišlo na řadu až při večeři. Nejčastějším, a pro Josefa Pilíka i nejoblíbenějším jídlem byl „*Eintopf*“. Jako ubytovny nasazeným nejčastěji sloužily školy a vojenská kasárna.

Jen jednou jedinkrát za necelé tři roky se Josef Pilík dostal domů na týdenní dovolenou. Dovolené totiž měli nasazení zakázané poté, co se z nich několik lidí nevrátilo. Jedna z mála příležitostí, jak se uvolnit z práce, se občas naskytla těm, kteří uměli hrát na hudební nástroj. To když Němci potřebovali dát dohromady nějakou muziku.

V polovině dubna 1945, když se Američané blížili od Kasselu, se Josef Pilík se svým kamarádem Josefem Mášou z Líchov rozhodli, že utečou z Zeitzu domů. Sehnali si

---

⁴⁸¹ Srov. *Rozhovor – Marie Kotalíková, 20. 3. 2004, rukopisný záznam výpovědi, sbírka autora.*

jízdenky na dráhu, lístky šlo tehdy koupit jen na maximální vzdálenost 75 kilometrů. Přes hranice u Žatce přešli raději pěšky, aby unikli kontrole. Dorazili do Prahy a řekli si, že když už jsou zde, tak si ji musí alespoň trochu prohlédnout. Nevěděli, že se podívají i do proslulé „Pečkárny“.

Hned na nádraží je totiž zadrželi jedni příliš horliví čeští policisté, kteří si snad mysleli, že svou svědomitou služební činností zachrání Říši v její poslední hodině. Protože se jim oba dva mladíci nemohli prokázat doklady, odvedli je na gestapo. U výslechu oba vysvětlili svou situaci – že utíkají z Kasselu, který byl obsazen Američany. Neprozradili, že utíkají z Zeitzu, protože ten ještě dobyt nebyl. Příslušníci gestapa je propustili s tím, aby se do tří dnů hlásili na úřadu práce, pod který spadají. Společně se tedy vydali na závěrečnou etapu vytoužené cesty domů. Na úřadě práce se však již nestavili.⁴⁸²

Práce v Říši zprvu mnoho lidí lákala. Již za druhé republiky mělo podle dohody mezi Československem a Německou říší odejít 40 000 československých dělníků do Říše, jejíž na válku se připravující hospodářství potřebovalo stále více a více pracovních sil. České země znamenaly jejich velký rezervoár, vždyť krátce po německé okupaci se na území Protektorátu Čechy a Morava nacházelo na 100 000 nezaměstnaných, o něž měla německá ekonomika přirozeně velký zájem. Nejvíce žadaní byli stavební a pomocní dělníci. Německé podniky je lákaly především na oproti protektorátu mnohem lepší pracovní i mzdové podmínky.⁴⁸³

Mnohé z těch, kteří do Německa odešli, však místo naplnění slibných až přehnaných očekávání potkalo spíše rozčarování. Vyšší výdělek jim nedokázal vykompenzovat vyšší životní náklady, vzdálenost od domova, nebo i zařazování na podřadné a méně finančně

---

⁴⁸² *Rozhovor – Josef Pilík, 20. 3. 2004, rukopisný záznam výpovědi, sbírka autora. Rozhovor – Josef Pilík, 29. 4. 2005, audiozáznam, rukopisný záznam výpovědi, sbírka autora.* Josef Pilík se osobně znal s Karlem Ptáčníkem, který mu dělal tlumočníka, když chodil k raportu žádat o dovolenou. Jeho knihu má doma, ale ne ve všem s ní souhlasí. Hlavně toho hrdinství měl autor prý trochu ubrat. Jednotlivé osoby v knize rozeznává, neboť představují autentické postavy. Každodennost je podle něj zpracována dobře. Také Josef Pilík se snažil zachytit dobu svého pracovního nasazení v Německu. Od začátku si psal deník, který před svým útekem z Zeitzu poslal v balíku domů. Balík bohužel nedošel.

⁴⁸³ *SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 1.521/39, 19.934/39, kart. 305.* Zaměstnancům z ciziny se snažily německé podniky vyjít vstříc. Třeba možností posílat své mzdy domů bankovním převodem.

ohodnocované práce. Ti, co mohli, vraceli se se špatnou zkušeností domů. Lidí ochotných dobrovolně odejít pracovat do Říše postupem času ubývalo. Neochota se s vypuknutím války a v souvislosti s jejím průběhem postupně měnila v odpor a nespokojené německé orgány tak musely ve svém úsilí o získání potřebných pracovních sil, které by nahradily německé muže mířící na frontu, přistoupit k nátlakovým prostředkům.⁴⁸⁴

Válečné řízené hospodářství si vyžadovalo důslednější regulaci pracovního trhu, který byl plně podřízen celkovému válečnému úsilí. Kvůli všeobecné pracovní povinnosti a jiným nařízením umožňujícím nátlak na pracující, tak mnozí proti své vůli zamířili do německých továren, nebo se stali členy polovojenských organizací jako *Luftschutz* či *Technische Nothilfe*, atd. Uspokojit potřeby německé zbrojní výroby pak mělo především masové nasazení celých ročníků české mládeže. Především ti se pak museli vypořádávat s nedobrymi podmínkami života nuceně nasazených, co se týče samotné práce, stravy i ubytování. Čekal je život plný strachu z leteckého bombardování, život daleko od domova, rodin a blízkých. Mnozí se jen obtížně vyrovnávali s těžkou a namáhavou prací, pracovní dobou i 12 hodin denně, ztrátou soukromí, špatnými hygienickými podmínkami atd. Stále na tom však byli nesrovnatelně lépe než nasazení z východu, nebo ruští zajatci.

I přes nesnadné životní podmínky většina z nasazených nerezignovala na svůj osobní život. Realita války naopak přímo vybízela k jeho plnému prožívání – nikdo nemohl vědět, zda přežije příští nálet. Samozřejmě záleželo na konkrétních možnostech, ale i přes nedostatek volného času se téměř vždy našel prostor na zábavu, výpravy do divadel a kin, návštěvy výstav, věnování se svým koníčkům, pořádání výletů, sportovních utkání či oficiálních i improvizovaných tanečních zábav, koncertů apod. Nedělitelnou součástí každodenního života se stávalo přátelství, přerůstající přirozeně i v partnerské vztahy, ve kterých mnozí nacházeli nejen lásku a kýžený pocit porozumění, ale i možnost jak se založením rodiny dostat domů.⁴⁸⁵

Na konci války se totální nasazení nevyhnulo ani studentům středních škol a zemědělskému obyvatelstvu, které bylo do té doby nejvíce ušetřeno. V poslední zimě války byli i pracovníci ze zemědělství z totálně nasazených ročníků přikázáni na **zákopové a opevňovací práce v Rakousku a na Moravě**. U Neziderského jezera na ně čekaly kromě těžké a namáhavé práce i otřesné ubytovací a stravovací podmínky. Pracovalo se za každého počasí, i ve dvacetistupňových mrazech. Nasazení spali ve stodolách, na slámě

---

⁴⁸⁴ *Museli pracovat pro Říši. Nucené pracovní nasazení českého obyvatelstva. Praha 2004, s. 10-20.*

⁴⁸⁵ *Tamtéž, s. 28-56. Mainuš, František: Totálně nasazení (1939-1945). Praha 1974.*

pod dekou. K jídlu se podával „*Eintopf*“, brambory, kroupy a místo masa spařená řepa. Bochník chleba musel vystačit čtyřem lidem na celý den. Tyto podmínky se nutně projevíly jak na náladě a pracovní morálce nasazených, tak na jejich zdravotním stavu.⁴⁸⁶

Nucené pracovní nasazení postihlo také v podstatě téměř každou rodinu v **politickém okrese Sedlčany**. V tom lepším případě byli místní lidé posíláni na práci na území protektorátu, bývalého českého pohraničí, v horším případě do Německa. Ovšem i nasazení do muniční továrny ve Vlašimi se každý snažil vyhnout. Jako menší zlo se bralo přidělení na práci na území cvičiště SS.⁴⁸⁷

Také v politickém okrese Sedlčany si totální nasazení vybralo svou těžkou daň. Při leteckém útoku na město *Hanau* v Hessensku zahynul dne 6. 11. 1944 **Jiří Herma** (*1924), pekařský dělník ze Sedlčan. Bombardování *Lipska* dne 29. 6. 1944 nepřežila švadlena **Marie Kymlová** (*1924) ze Sedlčan. Následky totálního nasazení si s sebou v podobě ochrnutí pravé ruky nesl do konce života **Stanislav Havlín** z Jesenice (*1922), který byl 17. 8. 1943 raněn při náletu na *Swinemünde* v západním Pomořansku. Vzhledem k často nevalným pracovním podmínkám a namáhavé práci hrozilo nasazeným také zvýšené nebezpečí pracovního úrazu. Z nasazení se tak domů nevrátil například **Vojtěch Náhoda** ze Sedlce, který pracoval v Kruppových závodech v *Essenu* a poté v *Markstättu*, kde byl 23. 11. 1944 usmrcen betonovou deskou při posunování železničních vagónů. Špatné podmínky se odrážely i na celkovém zdravotním stavu nasazených. Totální nasazení těžce postihlo například zdraví **Josefa Hejska** z Jesenice, který se vrátil domů z Německa s tuberkulosou a po měsíci zemřel. Stejný osud potkal i **Josefa Chýleho** z Pořešic. Jako další přímé či nepřímé oběti pracovního nasazení z politického okresu

---

⁴⁸⁶ *Museli pracovat pro Říši. Nucené pracovní nasazení českého obyvatelstva. Praha 2004, s. 76. MM Sedlčany, D 260. Rozhovor – Jaroslav Kabíček, jaro 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.; Nábory na zákopové práce se neobešel bez organizačních problémů. K jedněm z mnoha nedopatření patřilo i to, že byly povolávány i zdravotně indisponované osoby. Viz *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 584, sign. 27/45, kart. 45.**

⁴⁸⁷ *OÚ Vysoký Chlumec, Pamětní kniha obce Pořešic, 1924-2002, s. 89. Podle této pamětní knihy bylo odvedeno „na práci do Říše ze Sedlčanska asi 1.800 osob.“; Ze Sedlčan bylo na nucené práce v Říši nasazeno na 132 osob. Viz *MM Sedlčany, D 260. SOKA Příbram, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan, 1943, s. 154-160.; Důležitý pramen poskytující množství zajímavých informací vybízejících ke statistickému zpracování je kartotéka repatriantů ve fondu ONV Sedlčany, kde jsou uváděni kromě vězňů z koncentračních táborů a vystěhovalců z území cvičiště právě také totálně nasazení. Viz *Tamtéž, ONV Sedlčany, 1945-1960, inv. č. 170.; O poměrech v muniční továrně ve Vlašimi viz Jankovská, Věra: Vlašim a továrna na střelivo v protifašistickém odboji. SVPzP 26, 1985, s. 121-129.***

Sedlčany můžeme dále uvést **Karla Kraifa** z Prosenic, **Antonína Hrubého** z Kamenice, **Josefa Podojila** z Úkladu, **Františka Dvořáka** a **Miloslava Nováka** z Nedrahovic, a jiné.⁴⁸⁸

Právě předchozí odstavec svědčí o oprávněnosti strachu před totálním nasazením. Lidé se mu snažili vyhnout skutečně jakýmkoli dostupnými prostředky, a to i drastickými – za cenu svého sebezrazení v podobě podřezávání žil, usekávání prstů u rukou, apod. Jiní využili mnohem lepší možný způsob a před nasazením se zachránili tím, že založili rodinu. Populační ročník 1944 se díky tomu stal jedním z nejsilnějších vůbec a radnice a kostely byly doslova zaplaveny mladými lidmi uzavírajícími náhlé sňatky. Těhotné ženy totiž měli v tomto směru vyhráno a jejich manželé pak mnohem větší šanci, že budou na práci nasazeni co nejbližší své rodině. Někteří rodiče zase odvraceli nasazení svých dětí tím, že na ně přepisovali svůj majetek.⁴⁸⁹

Mnozí další se pokoušeli spasit před pracovním nasazením útekem či schováváním se před úřady. Nejčastěji pak hledali útočiště u svých příbuzných, nebo se ukrývali po lesích, někteří se přidávali k partyzánům. Za období od 4. 10. 1943 do 17. 4. 1945 bylo z politického okresu Sedlčany evidováno na 199 nuceně nasazených, kteří uprchli z Říše. Z pracovního nasazení v Německu utekl například klempířský tovaryš **Jaroslav Brožek** (*1924), který později zahynul při květnovém povstání v Sedlci. Z nasazení v Německu uprchl také **Jiří Loužecký**. O Vánocích dne 28. prosince 1944 byl však v Sedlčanech dopaden a zatčen. Po výsleších v Petschkově paláci a několika dnech v pankrácké věznici byl od 23. ledna do 28. dubna 1945 vězněn v koncentračním táboře *Wegscheid-Linee*

---

⁴⁸⁸ *MM Sedlčany, D 260, Jiří Herma. Tamtéž, Marie Kymlová. SOkA Příbram, ONV Sedlčany, 1945-1960, inv. č. 79, sign. 668/46, kart. 2. Nykodým, Jaroslav: Sedlecko za války i v odboji 1939-1945. Sedlec 1947, s. 20. SOkA Příbram, AO Jesenice, Pamětní kniha obce Jesenické, 1923-1972, s. 77. Tamtéž, AO Nedrahovice, Pamětní kniha obce Nedrahovické, 1872-1980, s. 111-112. Tamtéž, AO Prosenická Lhota, Pamětní kniha – obec Lhota Prosenická, 1923-1976, s. 159. OÚ Vysoký Chlumec, Pamětní kniha obce Pořešic, 1924-2002, s. 99. OÚ Radíč, Kronika obce Radíč, 1959-, s. 4. SOkA Benešov, AM Votice, Kronika města Votic, 1938-1953, nestr.*

⁴⁸⁹ *Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: Velké dějiny zemí Koruny české XV.b. Praha – Litomyšl 2007, s. 201. SOkA Příbram, AO Chválov, Pamětní kniha politické obce chválovské, 1926-1961, s. 101.*

(pobočka *KL Mauthausen*). **Václav Hošek** z Pořešic byl v tomto směru úspěšnější. Po jeho útěku z Mostu v září 1943 se mu dařilo skrývat se až do konce války.⁴⁹⁰

Závěrem války opouštěli lidé místo svého pracovní nasazení již hromadně – někteří na vlastní pěst, jiným v jejich snaze dostat se domů vyšli někteří zaměstnavatelé vstříc a posílali je oficiálně na dovolenou. Některé podniky pak v posledních měsících války již svým zaměstnancům ani nevypláceli mzdu, a ti pak tento dluh uváděli do svých válečných škod.⁴⁹¹

---

⁴⁹⁰ Tamtéž, *OkÚ Sedlčany, 1855-1945*, inv. č. 958, kart. 312, *Záznamy o osobách uprchlých z totálního nasazení v Německu 1943-1945*. MM Sedlčany, D 260, Jaroslav Brožek. Tamtéž, Jiří Loužecký. *OÚ Vysoký Chlumec, Pamětní kniha obce Pořešic, 1924-2002*, s. 103.

⁴⁹¹ *SOKA Příbram, ONV Sedlčany, 1945-1960*, inv. č. 169.

30. Vystěhovaná

Krátce po Novém roce 1942 se šeptandou dostala mezi obyvatelstvo zpráva o chystaném vystěhování území jižně od Prahy kvůli zřízení cvičiště zbraní SS. Tato zvěst se rychle šířila zvláště mezi lidmi na Neveklovsku. Po 14. březnu 1942 se strach a obavy z nadcházejícího vývoje rozšířily i na území politického okresu Sedlčany. Tehdy totiž benešovský okresní hejtmán vydal proslulou vyhlášku, v níž se prvním obcím nařizovalo vystěhování, a to do 15. září 1942. Na vyhlášce byly jmenovitě uvedeny i obce politického okresu Sedlčany, do kterých bylo těmto prvním vystěhovaným zakázáno se stěhovat. Tím byl dán náznak dalšího vývoje, který se také přibližně za rok stal skutečností....

Území zabrané pro cvičiště **SS-Truppenübungsplatz Böhmen (Beneschau)**, přibližně ohraničené řekami Vltavou a Sázavou, železničními tratěmi Čerčany – Olbramovice a Olbramovice – Sedlčany a silnicí Sedlčany – Příbram, bylo vystěhováno v pěti, respektive sedmi etapách. Ve čtvrté (do 31. října 1943) a páté (do 1. dubna 1944) etapě postihl tento těžký osud také 21 obcí z politického okresu Sedlčany. Mimo tyto etapy bylo vyklizeno také okresní město Sedlčany – do 1. srpna 1943.⁴⁹²

Zřizování cvičišť v Protektorátu Čechy a Morava a vyvlastňování české půdy těsně souviselo s celkovými plány řešení české otázky postupnou germanizací českého prostoru. Tu mělo usnadnit právě záměrné rozrušení souvislého českého osídlení pomocí budování sídelních ostrovů s německou populací, které měly být postupně propojovány. Tuto skutečnost si již ve své době snad uvědomovali právě i vystěhovaní – měla je na to upozorňovat také letáková akce ilegálního *Národního revolučního výboru v Benešově*. Nutno si uvědomit, že samotný proces vystěhování provázela i notná dávka hysterie a zmatku. Šířily se různé zvěsti a fámy, kam až se nakonec území cvičiště rozšíří apod. Jednotlivé obce se dotazovaly, zda budou ušetřeny, či nikoliv, načež jim úřady poskytovaly nejasné i lživé odpovědi.⁴⁹³

---

⁴⁹² Celkem bylo zřízením cvičiště postiženo 65 obcí, 144 osad, 5 682 domů, 8 619 rodin a 30 986 (respektive 29 831) osob. Na území cvičiště dočasně zůstalo 12 184 osob, 17 647 osob se vystěhovalo. Viz Hoffmannová, J. – Juněcová, J.: *Zřizování zbraní cvičiště SS Benešov a poválečná obnova území 1942-1950. Faksimilia. Edice dokumentů z fondů Státního ústředního archivu v Praze. Praha 1987. Tvarůžek, Břetislav: Wehrmacht proti českému lidu a za upevnění německví v protektorátě. HaV 43, 1994, č. 2, s. 106-107. Robek, Antonín: Lidé bez domova. Praha 1980, s. 5-23.*

⁴⁹³ Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: *Velké dějiny zemí Koruny české XV.a. Praha – Litomyšl 2006, s. 403-404. Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: Velké dějiny zemí Koruny české XV.b. Praha – Litomyšl 2007, s. 55-56. MM*

Správu evakuovaného území vedl *vládní komisař pro vysídlené obce cvičiště zbraní SS Benešov*, na nějž přecházela běžná agenda obecních úřadů. Vystěhování obyvatel ze zabraného území pak prováděla *Přesídlovací kancelář ministerstva vnitra v Benešově, s pobočkami v Čerčanech a Sedlčanech*, která měla vystěhovaným pomoci najít jejich nové byty a zprostředkovat koupi nových usedlostí. Vyvlastňování jejich majetku probíhalo na základě *zákona o vyvlastnění k účelům obrany státu ze dne 29. 3. 1935, č. 63/35 Sb. a 2. nařízení Říšského protektora v Čechách a na Moravě z 23. 7. 1942*. Po přezkoumání hodnoty majetku, stanovení náhrady, která byla vydána ze strany *Pozemkového úřadu pro Čechy a Moravu*, mělo být toto vyvlastnění ve prospěch „*Velkoněmecké říše*“ stvrzeno také důsledným zaknihováním – aby byla zdůrazněna platnost této změny na věčné časy.⁴⁹⁴

Vystěhování obyvatelé Sedlčanska se ostatně již dříve mohli dobře seznámit se zkušenostmi lidí z Neveklovska a Benešovska. Na jaře 1943 tedy došlo i na ně. Po Mnichovu a 15. březnu 1939 tak mnohé potkalo další neštěstí. Stejně jako tehdy, tak i teď mnozí plakali, nadávali, většina však rezignovaně mlčela. Na rozdíl od první etapy si později vystěhovaní nemohli odvézt s sebou svůj živý a mrtvý inventář a mohli se stěhovat jen s věcmi osobní spotřeby, se svými svršky a samozásobitelskými dávkami. Veškerý vyvlastněný majetek (později s výjimkou dobytka) byl proplácen, což se nemohlo obejít bez případů, kdy někteří lidé mnohdy výrazně těžili z neštěstí jiných podvedených a okradených lidí ze zabraného.... Výkupní ceny byly celkově stanoveny hluboko pod skutečnými hodnotami a obzvlášť v době, kdy peněz mezi lidmi všeobecně přibývalo, nemohly vyplácené částky kompenzovat vlastnictví domu, natož pak zemědělského hospodářství.⁴⁹⁵

Sedlčany, SP 100, Jankovský, Zbyněk: Sedlčansko a protifašistický odboj. 1990.; SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 892, sign. VIII-8-6, kart. 280.

⁴⁹⁴ Vystěhování výrazně zasáhlo do správy celého území. Kvůli vystěhování Sedlčan jakožto okresního města změnily místní četné úřady vynuceně své sídlo. Do Votic se stěhoval okresní úřad, stanice německého četnictva a část místní četnické stanice (druhá část do Kosovy Hory). Notářství a okresní soud se přestěhovaly do Krásné Hory n. Vlt., berní správa do Sedlce, berní úřad do Petrovic a cejchovní úřad byl zrušen. Okresní záložna hospodářská a Okresní požární pojišťovna přesídlily na Vysoký Chlumeč, Okresní nemocenská pojišťovna do Sedlce, Živnostenská záložna do Kosovy Hory, Městská spořitelna do Prčice, Hospodářská škola do Jesenice u Sedlčan a Hospodyňská škola do Středokluk u Prahy. Viz *Pavelka, Jan: Sedlčany byly vystěhovány. Vzpomínky pamětníka na vysídlení Sedlčan v letech 1943-1945. Sedlčany 1993, s. 12.*

⁴⁹⁵ *Hoffmannová, J. – Juněcová, J.: Zřizování zbraní cvičiště SS Benešov a poválečná obnova území 1942-1950. Faksimilia. Edice dokumentů z fondů Státního ústředního archivu v Praze. Praha 1987. Robek,*

Také proto se lidé všemožnými způsoby a v co největší míře snažili zachránit před vyvlastněním alespoň svůj živý a mrtvý inventář – dobytek, zemědělské stroje, nářadí a jiné vybavení – což se jim ostatně poměrně dařilo, navzdory veškeré snaze příslušníků německého četnictva a polního četnictva SS jim v tom zabránit. Tento svůj majetek lidé dávali nejčastěji do úschovy ke svým příbuzným a známým. Vrácení svých věcí se však mnozí po válce již nedomohli....⁴⁹⁶

Situaci vystěhovaných ztěžovala i ta skutečnost, že získání jakékoli náhradní zemědělské půdy bylo takřka nemožné, obzvláště v závěrečných etapách, během nichž bylo navíc vystěhováno právě území převážně zemědělského politického okresu Sedlčany. Zbylá část okresu byla příchodem vystěhovaných tak přeplněna, že někde bydlely v jedné místnosti i dvě rodiny. Také podle zprávy okresního hejtmana z 30. července 1943 bylo v létě 1943 přelidnění oblastí sousedících s územím cvičiště (zvláště Votice, Sedlec, Prčice, Krásná Hora n. Vlt. a Petrovice) již za samotnou hranicí všeobecné únosnosti a další zhoršení by vedlo k velkým problémům, především v hygienických poměrech obyvatelstva. Civilní bytová výstavba byla přitom již dříve v důsledku panujících válečných poměrů zastavena.⁴⁹⁷

Snad každý z vystěhovaných doufal ve svůj brzký návrat domů, který ostatně lidé také všeobecně očekávali. Během vystěhování části území politického okresu Sedlčany již bylo po bitvě u Stalingradu, a přestože se nacistická propaganda snažila přibývajících německé neúspěchy všemožně zakrývat, v lidech stále víc a víc sílila naděje na blížící se německou porážku, konec války a tedy i návrat domů. Tuto rostoucí naději a touhu výstižně a velmi odvážně vyjádřil sedlčanský tiskař Staněk vystěhovaný do Prčice, který

Antonín: Lidé bez domova. Praha 1980, s. 31, 51, 55-56, 113. Pavelka, Jan: Sedlčany byly vystěhovány. Vzpomínky pamětníka na vysídlení Sedlčan v letech 1943-1945. Sedlčany 1993, s. 3-19. Kofroň, Stanislav: Vzpomínky na život v zabraném. Vyprávění pana Vladimíra Chocholouška z Hradištká u Sedlčan, osobní archiv Stanislava Kofroně, s. 1-2. MM Sedlčany, D 260, Nevlidovi. OÚ Křepeň, Pamětní kniha obce Křepeň, 1924-, s. 43. OÚ Štětkovice, Pamětní kniha obce Štětkovice, 1924-, s. 42.

⁴⁹⁶ *MM Sedlčany, D 345, Vzpomínky – Ludvík Růzha, s. 20. Tamtéž, SP 202, Nováková, Martina – Žemličková, Věra: Sedlčany v době vystěhování v letech 1943-1945 „výpověď pamětníků“, 2003, s. 22. SOkA Příbram, AO Libíň, Pamětní kniha obce Libíň, 1922-1976, s. 38.*

⁴⁹⁷ *Průcha, Václav a kol.: Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, 1. díl, období 1918-1945. Brno 2004, s. 467. SOA Praha, Sběrka staničních knih četnictva a Sboru národní bezpečnosti, Středočeský kraj, 1851-1960, inv. č. 1655, Památník četnické stanice na Vysokém Chlumci. SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 19.881/44, kart. 306. Tamtéž, inv. č. 582, sign. 535/43, kart. 43.*

údajně koncem roku 1944 rozesílal svým známým novoroční pozdrav na rok 1945, na němž byla žlutá šipka s nápisem Sedlčany.⁴⁹⁸

Právě kvůli této své víře v brzký konec války a návrat domů se většina lidí snažila odstěhovat co nejbližší od svých domovů. Mezi sebou pak lidé diskutovali i o tom, jestli vzít či nevtít peníze za svůj vyvlastněný majetek. Báli se, že když je přijmou, nebudou se moct vrátit po válce zpět.⁴⁹⁹

Svůj nový domov, či spíše nové bydlení hledali vystěhovaní nejčastěji u svých příbuzných a známých. V závěrečných etapách bylo toto hledání alespoň nějaké střechy nad hlavou již velmi těžké. Vystěhovačci se přitom z mnohých a celkem logických důvodů nesetkávali všude s otevřenou náručí, porozuměním a pomocnou rukou. Někteří pronajímatelé těžili z jejich těžké situace nekřesťanským zvyšováním nájmu. U některých zemědělců tak tito přistěhovačci pracovali v podstatě jen za byt a stravu.⁵⁰⁰

S nadějí očekávaná německá porážka se stala skutečností na jaře 1945. Už v květnových dnech se začali někteří vystěhovaní vracet domů, ačkoli se tomu úřady snažily zprvu bránit, neboť ještě nebylo jasné, zda celý prostor nezůstane i nadále vyhrazen vojenským účelům. Masivní návrat vystěhovaných tuto otázku zodpověděl. Po svém příchodu mnozí našli domovy zdevastované, což největší měrou padalo na vrub ubytovaných vojáků SS, i když něco stihli mít na svědomí ještě před příchodem vystěhovaných také příslušníci Rudé armády. V nejhorším stavu se nacházel střed území cvičiště. Některé domy sloužily dokonce jako terče pro dělostřelectvo. Na navrátilce tak čekaly někdy jen ruiny jejich domů, nepořádek, neodklizená munice, pole zarostlá

---

⁴⁹⁸ *Tamtéž, MNV Sedlčany, Kronika města Sedlčan, 1945-1979, s. 49.*

⁴⁹⁹ *MM Sedlčany, SP 205, Vzpomínky M. Bosákové, rozené Peštové, ze Sedlčan.*

⁵⁰⁰ *SOKA Příbram, AO Kňovice, Pamětní kniha obce Kňovice, -1980, s. 84. OÚ Křepnice, Pamětní kniha obce Křepnice, 1924-, s. 43.; Okresní úřad mohl v rámci nátlaku na majitele bytů vydávat ubytovací příkazy (podle čl. 3 zákona č. 125/1927 Sb.), v nichž přikazoval majitelům domů, aby poskytli daný počet místností pro konkrétní rodinu. Proti tomuto příkazu se šlo do 15 dnů odvolat k zemskému úřadu. Viz *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 892, sign. VIII-8-135, kart. 280.*; Rolníci dostávali finanční náhradu za to, když ve prospěch příchozích zemědělců uvolnili část své pronajaté zemědělské půdy. Viz *Tamtéž, sign. VIII-8-B-5, kart. 280.*; Nájemné prudce stoupalo také během druhé republiky a prvních měsíců protektorátu v důsledku přílivu uprchlíků ze zabraného pohraničí, Slovenska a Podkarpatské Rusi. Ceny nájemného tehdy byly zmrazeny na stav k 1. březnu 1939. Viz *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1939, č. 3, 38. Tamtéž, roč. 1940, č. 6, 42.**

plevelem, rozrytá výbuchy granátů, atd. Z politického okresu Sedlčany byla obzvlášť těžce poškozena ves Osečany.

S přicházejícími lidmi se do vystěhovaného území pomalu ale jistě vracel život. Vyvlastněný majetek byl vrácen za dříve vyplacenou náhradu, přičemž v tomto vyrovnání byly zohledněny a vyčísleny také škody způsobené na majetku během předchozího období.⁵⁰¹

Kvůli zřízení vojenského cvičiště SS musela ze Sedlčan odejít také **Marie Hellerová**. Přes tuto skutečnost, a přestože ve světě zuřila válka, ona právě prožívala chvíle štěstí a radosti, tedy alespoň co se týče jejího osobního „malého světa“. Krátce předtím než vynuceně opustila svůj domov, totiž prožila svůj jedinečný den – 17. července 1943 se vdala za učitele Václava Hellera. Protože jeho první učitelskou štací byly Velké Popovice, kde učil mimo jiné také syna ředitele tamního pivovaru, teklo na jejich svatební hostině v Hříměždících velkopopovické pivo.

K oltáři vedl Marii Hellerovou její otec Jan Smrčka, který kromě toho, že se živil jako obchodník s obuví, působil od roku 1938 až do vystěhování v roce 1943 také jako starosta města Sedlčan. Když bylo jasné, že se bude muset se svou rodinou vystěhovat, zareagovali Smrčkovi stejně jako každý – snažili se před Němci zachránit, co se dá. Jan Smrčka měl starost hlavně o kůže a sedlářské plátno ze svého obchodu. Nechtěl dopustit, aby mu všechno bylo Němci zabaveno. Proto již v předstihu převezl toto své cenné zboží do Sedlce. Aby se neprozradil, ukryl kůži do nábytku, tudíž vše vypadalo, jakoby se starosta stěhoval z města mezi prvními – přitom kapitán by měl opouštět potápějící se loď až jako poslední. Někteří lidé právě pod vlivem této špatné domněnky starostu neprávem kritizovali a pomlouvali a v zajetí svého omylu žili ještě několik let po válce. Ve

---

⁵⁰¹ K vystěhování také viz román Vrlová, Markéta: *Psané skály*. Brno 1949. *Nechceme opakování. Neveklvsko nezapomíná* (zájmový tisk, vyd. z iniciativy Městské rady Klubu českého pohraničí v Týnci nad Sázavou ve spolupráci s Informačním centrem v Neveklově k 60. výročí porážky fašistického Německa). Hertl, Jan: *Dějiny vystěhovaného kraje mezi Vltavou a Sázavou v letech 1942-1945*. SVPzP 1, 1957. Škorpil, Bohumil: *Paběrky. Příbram 1948.*; *Korespondence – Roland Bude*, 28. 12. 2007, sbírka autora, s. 3-5. *MM Sedlčany, D 260, Pešta Josef. Tamtéž, Nevilidovi. Tamtéž, Antonín a Aloisie Sirotkovi. SOKA Příbram, ONV Sedlčany, 1945-1960, inv. č. 78, sign. 353/45, kart. 1. Tamtéž, inv. č. 79, sign. 727/46, kart. 3. Tamtéž, AO Osečany, Pamětní kniha – obec Osečany, 1922-1976, s. 153.*; K poválečné obnově území cvičiště viz Hoffmanová, Jaroslava: *Poválečná obnova území bývalého cvičiště zbraní SS Benešov*. SVPzP 28, 1987, s. 261-281.

skutečnosti se starosta Smrčka stěhoval ze Sedlčan skutečně až mezi těmi úplně posledními.

Smrčkovi spolu s novomanželi Hellerovými a stejně jako mnoho dalších vystěhovaných „Sedlčaňáků“ našli svůj druhý, a jak sami doufali přechodný domov v Sedlci. Nesetkali se tam sice zprvu s úplně nejvlídnějším přijetím, ovšem nakonec je jejich noví sousedé vzali mezi sebe. Po letech zůstávají v lidské paměti hlavně ty krásné vzpomínky, na procházky krásnou krajinou okolí Sedlce, rodinné svátky a jiné zážitky. Ani válka lidem nebránila nadále zažívat své chvíle štěstí a radosti. Člověku ostatně nic jiného nezbyvalo, než se naučit upřímně radovat z „maličků“.

Snad právě přítomnost mnohých vystěhovaných v Sedlci se podepsala na jisté radikalizaci místních protiněmeckých nálad, které našly svůj ventil v květnových událostech roku 1945. V Sedlci tehdy došlo k nejvýznamnější a zároveň nejtragičtější události revolučních dnů na Sedlčansku. Prožila je také Marie Hellerová, která navíc byla v té době již v pátém měsíci očekávání narození svého dítěte. Také ona patřila k těm, kteří se těsně před příjezdem vojsk SS dne 7. května 1945 snažili spasit útekem do okolních lesů. Nejisté dny konce války však již brzy pominuly a Marie Hellerová se tak spolu se svými blízkými mohla vrátit zpět do Sedlčan. V Sedlci se jim sice líbilo, ale jejich domov byl v Sedlčanech, kde měli dům, do něhož se po nutné opravě koncem července 1945 nastěhovali.⁵⁰²

---

⁵⁰² *MM Sedlčany, D 272, Smrčková-Hellerová, Marie: Malé dějiny naší rodiny, 1992. Robek, Antonín: Lidé bez domova. Praha 1980, s. 32.*

31. Zaměstnanec SS-Hofu

Přibližně polovina obyvatel žijících na území soudního okresu Sedlčany zabraném pro **vojenské cvičiště zbraní SS – SS-Truppenübungsplatz Beneschau (Böhmen)** – zde mohla zůstat i nadále. Tito „šťastnější“ však na tom v podstatě nebyli o moc lépe. Jednalo se o zemědělské, lesní a stavební dělníky, řemeslníky a drobné živnostníky, kteří měli pracovat ve zřízených dvorech a dílnách SS. Jejich služeb si vyžadovala již samotná přítomnost několikatisícového vojska. Kromě této pracovní síly pak nemohla zůstat nevyužita ani veškerá půda zabraná pro vojenské účely – v souvislosti se snahou okupačního režimu o maximální exploataci hospodářského potenciálu českých zemí.⁵⁰³

Je otázkou, zda setrvání na území cvičiště bylo pro lidi skutečně tou lepší možností, kterou si někteří mohli zvolit. Také majetek těch, co nakonec zůstali, samozřejmě podléhal vyvlastnění. Z těchto lidí se tak stali v podstatě bezzemci, nájemci ve „svém“ vlastním hospodářství, jež jim už stejně nepatřilo. Navíc nebylo samozřejmostí, že člověk nadále zůstal ve „svém“ domově. Většinou se stěhoval jinam, někteří i vícekrát, podle aktuálních potřeb vojska SS. Nutno říci, že v posledních etapách vystěhování již to však v tomto směru nebylo zase tak zlé.

Zabráním části území politického okresu Sedlčany pro účely cvičiště se změnily nejen jeho majetkové poměry, ale od základu i jeho správa. Jednotlivé obce zanikly a místní lidé přišli o jakoukoli samosprávu. Celkově cvičiště spadalo bezprostředně pod *velitele zbraní SS v Čechách a na Moravě*, který byl podřízen přímo *Hlavnímu úřadu velení SS* a v „teritoriálních otázkách“ podléhal *vyššímu vedoucímu SS a policie v Čechách a na Moravě*. *Vojenské velitelství cvičiště* v čele s brigadeführerem SS a generálmajorem SS Alfredem Karraschem sídlilo na zámku Konopiště. Na správě se dále podílely *posádkové správy v Benešově a v Sedlčanech*. Na zámku v Nalžovicích pak sídlil i orgán s působností přesahující hranice cvičiště – *nejvyšší soud a prokuratura SS a policie pro území protektorátu*.

Příslušníci českého civilního obyvatelstva, kteří na území cvičiště zůstali, podléhali úřadu *vládního komisaře pro vysídlené obce cvičiště zbraní SS Benešov*, na nějž přecházela

---

⁵⁰³ Páv, Jiří: *Neznámý pramen k vystěhování Sedlčanska v roce 1943. Sedlčanský sborník, 1971, s. 190-192.*; Celkem zůstalo na území cvičiště SS přibližně 40 % místního obyvatelstva. Viz *Hoffmannová, J. – Junčová, J.: Zřízení zbraní cvičiště SS Benešov a poválečná obnova území 1942-1950. Faksimilia. Edice dokumentů z fondů Státního ústředního archivu v Praze. Praha 1987.*

běžná agenda obecních úřadů, a *Správě hospodářství SS*, která spravovala místní výrobní zemědělské závody – tzv. *SS-Hof(y)* a *dílny SS*.⁵⁰⁴ Celé území cvičiště podléhalo také výhradně německým bezpečnostním orgánům a říšské jurisdikci. I místní české obyvatelstvo tudíž příslušelo pod pravomoc německých soudů. Nutno říci, že již samotná přítomnost několika tisíc příslušníků SS a německých bezpečnostních složek zde dávala zapomenout na jakoukoli organizovanou ilegální odbojovou činnost.

Vzhledem k vojenské a hospodářské funkci cvičiště koexistovalo na jeho území vedle sebe několik různých světů. Každodenní život v „zabraném“ (nebo také v tzv. „*Sedlčanských Sudetech*“) měl také svůj řádný režim. Na jeho území nesměl vstoupit nikdo nepovolaný – ten kdo neměl tzv. *Ausweis*. Těmito průkazy se museli obyvatelé cvičiště na vyzvání prokazovat hlídkujícím příslušníkům oddílů SS a německých bezpečnostních orgánů. Z jejich strany se však někteří v tomto setkali i s jistou dávkou benevolence. Propustky, které opravňovaly k pohybu na území cvičiště, se okolnímu obyvatelstvu udělovaly ve větší míře jen na Dušičky a svátek Všech svatých, později zcela výjimečně.⁵⁰⁵

Život na území cvičiště velkou měrou ovlivňovalo samotné cvičení vojsk SS, především nácvičky ostrých střelb doprovázené různými nařízeními, zákazy a uzavírkami konkrétních prostorů, které se lidé ve vlastním zájmu snažili respektovat. Je třeba říci, že například v prostoru mezi Kňovicemi, Musíkem, Roudným a Dublovicemi docházelo k nácvičce ostrých střelb již v době před zabráním tohoto území pro cvičiště SS.⁵⁰⁶

Kromě četných a početných vojenských posádek zbraní SS byly na zabraném území bývalého politického okresu Sedlčany umístěny také pracovně výchovné tábory (pobočka tábora v Hradištku ve Vrchotových Janovicích) a koncentrační tábory (ve Vrchotových Janovicích a Křepenicích), jejichž vězni byli nasazováni na různé otročké práce. Jejich přítomnosti si místní obyvatelstvo nemohlo nevšimnout, stejně jako jejich zuboženého stavu. Někteří lidé se jim snažili v rámci svých možností pomáhat alespoň poskytováním potravin, což někteří dozorcí v podstatě ve svém vlastním zájmu tolerovali. Při *nejvyšším soudu a prokuratuře SS a policie pro území protektorátu* sídlícím na zámku v Nalžovicích

---

⁵⁰⁴ Správu cvičiště vykonávaly tyto úřady: tzv. SS-Komandantur SS-Tr. Üb. Pl. Böhmen (velitelství cvičiště SS Čechy) a SS-Standortverwaltung SS-Tr. Üb. Pl. Böhmen (Správa stanoviště vojenského cvičiště SS Čechy), které měly v Sedlčanech své pobočky, stejně jako úřad vládního komisaře.

⁵⁰⁵ *SOkA Příbram, AO Dubovice, Pamětní kniha obce dubovické, 1924-1990, s. 151.*

⁵⁰⁶ *Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 841, sign. V-11-E-1, kart. 255.*

vznikl v sousedním Chlumu také kárný tábor pro provinilce z řad SS. Tajnými svědky jejich mučení a poprav se stávali i místní lidé.⁵⁰⁷

Vedle německého vojska, úřednictva a členů jejich rodin žilo na území cvičiště, jak již bylo uvedeno, početné české civilní obyvatelstvo. Jeho příslušníci se zde stali v podstatě pouhou pracovní silou, pracovními jednotkami přiřazenými k SS-Hofům a jiným podnikům SS. Nemohli se svobodně stěhovat, měnit zaměstnání, museli povinně sloužit v této „*nové robotě*“, jak svou životní situaci sami nazývali. Není divu, že tyto poměry vzbuzovaly reminiscence na „*dobu temna*“ a situace vystěhovalců byla připodobňována osudu pobělohorských emigrantů.

Většina místního obyvatelstva našla své zaměstnání v tzv. **SS-Hofech**, které se podílely na zásobování cvičiště a měly své přesně vymezené pravomoci. V jejich čele stál zpravidla správce se svým „šafářem“. Tito správci byli zprvu vybíráni také ze zámožných sedláků, později i z německých důstojníků. Vyšší pracovní výkon a morálku si někteří z nich na svých zaměstnancích vynucovali i za použití psychického i fyzického nátlaku, ale vždy samozřejmě záleželo na konkrétních lidech. Šarže SS prý obzvláště nesnášely, když někdo chodil s rukama v kapsách, nebo při práci pozoroval spojenecká letadla na obloze.

Zabrání území pro potřeby cvičiště znamenalo obrovský zásah do podoby místního majetkového vlastnictví, což se spolu s vystěhováním několika tisíc lidí samozřejmě odrazilo také v pozdější efektivitě hospodaření těchto nových závodů. Poměrně běžným a logickým jevem se v tomto způsobu hospodaření stala drobná kriminalita v podobě různých krádeží potravin, kterými se mnozí zaměstnanci dvorů na úkor zaměstnavatele snažili zlepšit svou osobní životní situaci. Lidé přitom jen výjimečně zůstali ve svých domovech a ve svých nových příbytcích mohli chovat pouze drobné zvířectvo, kozy, drůbež, králíky apod. – na krávu nárok nebyl. Stejně tak nemohli rybařit ani lovit v místních lesích, v nichž se pořádaly hony pro důstojníky SS.⁵⁰⁸

---

⁵⁰⁷ K pobočce koncentračního tábora Flossenburg bei Weide ve Vrchotových Janovicích viz *Vrchotovy Janovice* (editor Olga Čadilová). Praha 2001, s. 20-21.; *MM Sedlčany, SP 127, Kopecká, Eva: Boj o přežití, seminární práce z dějepisu, 1996, s. 9, 12, 15. OÚ Radíč, Kronika obce Radíč, 1959-, s. 9.*

⁵⁰⁸ *Kofroň, Stanislav: Vzpomínky na život v zabraném. Vyprávění pana Vladimíra Chocholouška z Hradištku u Sedlčan, osobní archiv Stanislava Kofroně, s. 2-4. Vermach, Josef: Vzpomínky na svůj život za 2. světové války – t. j. od r. 1939 do května 1945, sbírka autora, s. 1. SOKA Příbram, AO Líchovy, Pamětní kniha obce Líchovy, 1922-1989, s. 26-27.*

SS-Hofy nebyly nikterak novým jevem. V českém prostředí byl vlastně použit vzor starých pruských junkerských velkostatků – v tom rozdílu, že zde chyběla vrstva tzv. *svobodných sedláků*, pracujících v nájmu. Nahradilo je námezdní dělnictvo, kterému byla upírána svoboda pohybu, právo na vzdělání, sdružování se, atd. Plány nacistů přitom sahaly ještě dále. Po vítězné válce se SS-dvory měly stát majetkem válečných veteránů – nové německé šlechty. Toho se však již místní lidé k svému štěstí nedočkali....⁵⁰⁹

SS-Hof vznikl dne 14. listopadu 1943 také v Sedlčanech, kde se nacházel v objektech bývalého Němečkova statku v Sedlecké ulici. Jeho správcem se stal ing. Zooc, který uměl velmi dobře česky. Do 5. ledna 1944 patřil dvůr pod *SS-Hof Dublovice*, ale od 6. ledna se stal samostatným útvarem. Jeho správcem byl poté jmenován poddůstojník Wehrmachtu pan Klíma, který pocházel ze Slezska a po svém zranění, které utrpěl během svého nasazení na východní frontě, pobýval v Sedlčanech v rekonvalescenci.

V sedlčanském SS-Hofu bylo zaměstnáno celkem 12 stálých pracovníků, většinou bývalých soukromě hospodařících zemědělců, mezi nimi i **František Kundrlík**. Z uvedeného počtu se ve třech případech jednalo o ženy, které ošetřovaly jedenáct kusů hovězího dobytka. V době špičkových prací se počet zaměstnanců přechodně zvyšoval až na třicet osm osob. K dispozici měli čtyři páry koní, tři žebřinové vozy, tři korby, dvě kůše, tři voznice, jeden secí stroj, hrstovku, elektromotor, mlátičku, řezačku, vyorávač brambor, třídič na brambory, kád', dva markery, jeden obraceč sena, pohrabač, tři sakováky, dva obracáky, čtyři ruchadla, dva kultivátory, tři brány, jedny saně, smyk, válec, plečku a jiné stroje a zařízení, které Němci odebrali vystěhovaným zemědělcům.

Na polích obdělávaných SS-Hofy se pěstovaly především obilniny – žito, pšenice, ječmen, oves, a dále brambory, cukrovka, bílá a žlutá řepa, letní řepka, krmná řepa, vikev, hrách, špenát (Zberaz, Líchovy, Dublovice), cibule, krmná mrkev, jílek, vojtěška a peluška. Zaměstnanci dvora v Sedlčanech osívaly jen pozemky ležící nad městem po pravé

---

⁵⁰⁹ Kokoška, Stanislav: *Cvičiště zbraní SS Böhmen*. SVPzP 27, 1986, s. 273-274, 277-278. Robek, Antonín: *Lidé bez domova*. Praha 1980, s. 28, 31, 51, 55-56, 82, 92-93, 113. Pavelka, Jan: *Sedlčany byly vystěhovány*. *Vzpomínky pamětníka na vysídlení Sedlčan v letech 1943-1945*. Sedlčany 1993, s. 20-32.; K tématu života v „zabraném“ také viz román Vrlová, Markéta: *Psané skály*. Brno 1949. *Nechceme opakování. Neveklvsko nezapomíná* (zájmový tisk, vyd. z iniciativy Městské rady Klubu českého pohraničí v Týnci nad Sázavou ve spolupráci s Informačním centrem v Neveklově k 60. výročí porážky fašistického Německa). Hertl, Jan: *Dějiny vystěhovaného kraje mezi Vltavou a Sázavou v letech 1942-1945*. SVPzP 1, 1957. Škorpil, Bohumil: *Paběrky. Příbram 1948*.

straně silnice Sedlčany – Dublovice směrem k Cihelnému vrchu. Ostatní zůstávaly ležet ladem.

Díky válečnému vývoji a brzké německé porážce bylo dovoleno sedlčanskému SS-Hofu sklídit pouze jednu jedinou úrodu. Ve žních v roce 1944 bylo vymláceno 135,5 q žita, 68,9 q pšenice, 97 q ječmene a 63 q ovsa.

Obvykle se pracovalo od pondělí do soboty po 8 hodinách, v době špičkových prací až 11 hodin. Kočí denně pracovali 11 hodin, při žních a sklizni brambor až 14 hodin. O nedělích a svátcích zabral úklid dobytka a koní zpravidla po třech hodinách.

Kromě vlastní zemědělské výroby fungoval u sedlčanského SS-Hofu také sklad pomocných zemědělských potřeb, který zásoboval ostatní dvory v Dublovicích, Líchovech, Příčovech, Zberazi, Křepenicích, Radíči, Nalžovicích, Chýnově, Štětkovicích, Luhách, Minarticích, Poličanech a Živohošti. Pro potřebné věci si jednotlivé SS-Hofy posílaly své vozy, které měly na bocích malé dřevěné tabulky s německým názvem příslušného dvora. Přijíždějící vozkové se stávali také v podstatě jedinými spojkami mezi hrstkou obyvatel, kteří na území cvičiště žili, i jejich okolím. Během jejich návštěvy docházelo vždy k výměně cenných zpráv a informací.

Svou činnost ukončil *SS-Hof Seltschan*, jako ostatní dvory cvičiště, již záhy po osvobození – 23. května 1945.⁵¹⁰

---

⁵¹⁰ *MM Sedlčany, D 269, SS Hof Seltschan (vzpomínky ing Vlastimila Kundrlíka).*

32. Židovská žena

Ve čtvrtek 12. listopadu 1942 dorazil z jižních Čech do Terezína transport „Bz“. V přeplněných vagónech se těsnalo také 25 Židů z Petrovic. Mezi nimi i Anna Luriová (*1890) a její tři děti: Pavel (*1915), Helena (*1923) a Jaroslav (*1926). Doma v Petrovicích mohla zůstat jen jejich sestra **Růžena** (*1917), a to díky tomu, že Jaroslav Mrvka, za kterého se v roce 1938 provdala, byl katolík. Příjmení **Mrvková** jí tak v podstatě zachránilo život.

Všichni petrovičtí Židé byli starousedlíci, živilí se různě, většinou jako obchodníci. Tato profese se v některých rodinách předávala z generace na generaci. Luriovi patřili mezi vážené občany. Provozovali obchod se smíšeným zbožím, ve kterém nabízeli vedle potravin i náradí, látky, střelivo a lihové nápoje. Jejich děti dlouho ani nevěděly, že jsou Židé. Chodily s ostatními dětmi i na náboženství. Ostatní lidé se k nim chovali pěkně. Když petrovický pan farář potřeboval jet na Svatou Horu do Příbrami, vozili ho svým autem právě Luriovi.

Již během „druhé republiky“ byli Židé bráni jako méněcenná společenská skupina, což se projevovalo do prvních kroků jejich počínající perzekuce. Poté, co se moci v českých zemích ujali Němci, již vše nezadržitelně šlo k jejich úplnému vyřazení z veřejného života. Tento vývoj se nemohl vyhnout ani Petrovicím. V roce 1939 museli Luriovi odevzdat auto a postupně přišli o všechno. Zůstal jim jen holý život. I ten však měli brzy ztratit – ve vyhlazovacím táboře.... Do koncentračního tábora si směli vzít jen oblečení a nejnnutnější potřeby. Některé věci se jim podařilo na poslední chvíli schovat u sousedů, ale stejně jim je po válce již nikdo nemohl vrátit. Stejně jako jejich život....

Od listopadu 1942 tak zůstali v bytě Luriových jen mladí manželé Mrvkovi, spolu se svým tříletým synem Jaroslavem. Bez potravinových lístků byli odkázáni na dobrotu okolních lidí, kteří jim tajně pomáhali. Také Mrvkovi se však nakonec museli se svým domovem rozloučit. Na podzim 1944 nastoupila Růžena Mrvková do pracovního tábora.⁵¹¹

---

⁵¹¹ Do transportů mířících do koncentračních táborů nebyli zprvu zařazováni ti Židé, kteří žili ve smíšených manželstvích. Od konce roku 1943 však začalo docházet i na ně. Zprvu byli posíláni do zvláštních pracovních táborů. Na podzim 1944 však zesílily požadavky okupačních úřadů, aby se odsunuli i židovští míšenci a židovští partneři ve smíšených manželstvích. V polovině ledna 1945 tedy bylo rozhodnuto poslat je k „uzavřenému pracovnímu nasazení“ do Terezína. Na Sedlčansku žilo v době války 12 párů ve smíšených manželstvích, jedním z nich byli i Mrvkovi z Petrovic. 10 z těchto 12 Židů ze smíšených manželství válku přežilo. Jeden zemřel ještě před odsunutím a další byl zařazen do transportu s ostatními Židy a zemřel v KL

Čekala ji internace v Hagiboru v Praze a práce ve slídárně. Jednou za ní směl přijet její manžel, návštěva však mohla trvat jen deset minut. Po čtyřech měsících odjela Růžena Mrvková do Terezína. Její manžel byl zatím internován v táboře v Čakovicích, pak v Postoloprtech. V Čakovicích dostali muži návrh, že ten, kdo se dá s židovskou manželkou okamžitě rozvést, bude propuštěn. Údajně to udělal pouze jeden z nich.... Růžena Mrvková dlouho nevěděla ani o manželovi, ani o jejich dítěti. To si odvezla manželova matka k sobě na Moravu.

V Terezíně na všechny čekalo nejprve ostříhání a očkování. Kromě vlasů přišli i o veškeré cennosti, které museli naházet do připraveného záchodu, kolem kterého chodila Němka s bičíkem. Nemohli si nechat ani snubní prsteny. K jídlu dostávali kousek chleba a na týden 5kg margarínu. Jednou jim prý předložili otrávené koňské maso, načež měl celý tábor zdravotní potíže a museli přijet lékaři a sestry z Bulovky. Za židovské peníze, kterými se v táboře platilo, se dal koupit jednou za čas jenom umělý tuk, cukr, hořčice a koření – tedy v podstatě hlavně to, co stejně nepotřebovali. Styk se známými se omezil jen na povolených 30 slov měsíčně, sdělovaných prostřednictvím dopisního papíru, hůlkovým písmem a německy. Také balík jim mohl přijít jen jednou za měsíc. Jednom tak došly Růženě Mrkové rodinné fotografie. Tuto hmatatelnou vzpomínku na normální život a své blízké jí však němečtí dozorcí roztrhali.

Do práce, kde Růžena Mrvková opět loupala slídu, je vodili vedle Němců také čeští četníci, kteří tam byli nasazeni. Mezi nimi jednou zahlédla jí dobře známou tvář – pana Vladyku ze Sedlčan. Jeho rodina se odstěhovala do Petrovic, chodili tam k Luriovům nakupovat. Nyní se snažil vyhovět on jí. Vše, co potřebuje, mu měla napsat na kousek toaletního papíru a předat v krabičce od sirek. Tak jí v noci přinesl na určené místo bochník chleba. Varoval ji ještě, že to bude před koncem války v Terezíně zlé, ať se snaží pokud možno utéct.

Útěk se jí v posledních dnech války opravdu podařil. V táboře byly vězněny i manželky vysoce postavených mužů. Pro jednu z nich přijelo auto Červeného kříže, na které se nesmělo střílet. Několik dalších žen se schovalo pod plachtu vozu a dojelo tak až do Prahy. Tam přečkaly dobu karantény a dostaly potvrzení o návratu z koncentračního tábora, aby mohly cestovat zdarma domů. Paní Mrvková pak odjela za manželem na

---

Malý Trostinec, neboť jeho árijská manželka ze strachu z budoucnosti spáchala sebevraždu. Viz *Moulíková, Blanka: Dějiny Židů na Sedlčansku v letech 1918-1945. Diplomová práce FFUK v Praze 1996, s. 62.*

Moravu, který se zde po svém útěku z Postoloprta schovával u kamaráda v hájovně, a pak u své matky.

Nakonec se společně vrátili domů, avšak už ne do Petrovic, ale do Sedlčan, kde dostali byt. V roce 1946 se jim narodila dcera. Své sourozence a matku však Růžena Mrvková již nikdy neviděla....⁵¹²

Židovská populace na Sedlčansku vykazovala v době před druhou světovou válkou značně sestupnou tendenci. Tento kraj s málo rozvinutou průmyslovou výrobou opouštěli především mladí, kteří hledali obživu i lepší kvalitu života ve velkých městech. Díky migraci do měst, přirozenému úbytku, a díky uzavírání smíšených manželství a postupné asimilaci se židovský fenomén ze Sedlčanska pomalu ale jistě vytrácel. K jeho vymizení však nakonec nedošlo přirozenou cestou, ale naprosto drastickým způsobem....⁵¹³

Nejvíce Židů žilo v Sedlčanech, Kosově Hoře, Kamýku n. Vlt., Petrovicích, Voticích a v Prčici. Obživu nacházeli většinou v drobném obchodě (především potravinami, peřím a kůžemi) a v jiných živnostech. Mnozí tak v sobě skutečně nezapřeli podnikatelského ducha. Těch několik málo průmyslových podniků, které na Sedlčansku fungovaly, patřilo často právě Židům – výroba likérů, moštů a octa Bohumila Rindlera (později nájemce Gustava Metzgera) v Sedlčanech a koželužna Josefa Hellera a továrna na prošívání deky a vatelín Otty Kaufmanna v Kosově Hoře. V židovských rukách se nacházely i velkostatky v Bolehovicích, Štětkovicích, Uhřicích a před parcelací i v Radíči. V drtivé většině se však místní Židé svou sociální úrovní nelišili od většinového českého obyvatelstva.⁵¹⁴

---

⁵¹² *Tamtéž*, s. 84-87. *Informace z radnice, obec Petrovice, č.4/2004 (vyd. 28. 6. 2004). SOKA Příbram, AO Petrovice, Pamětní kniha obce Petrovice u Sedlčan II, 1941-1979, s. 59.*

⁵¹³ *Moulíková, Blanka: Postavení židovského obyvatelstva na Sedlčansku v letech 1918-1939. Podbrdsko VIII, 2001, s. 119-120.* Počet osob židovského vyznání dle sčítání lidu: v soudním okrese Sedlčany r. 1921 – 288, r. 1930 – 182, v celém pol. okr. r. 1921 – 626, r. 1930 – 411.

⁵¹⁴ *Tamtéž*, s. 122-125. *Moulíková, Blanka: Dějiny Židů na Sedlčansku v letech 1918-1945. Diplomová práce FFUK v Praze 1996, s. 25-29, 33.* Úbytek židovské populace způsoboval i existenční problémy sedlčanské židovské náboženské obce. Kvůli její finanční tísní byly mnohé modlitebny zrušeny. Udržovány byly synagogy v Sedlčanech, Kosově Hoře, Kamýku n. Vlt. a Petrovicích.; Z celkového počtu 294 členů Obchodního grémia v Sedlčanech bylo 36 Židů. V obchodním grémiu ve Voticích byl tento poměr 224/25, v Sedlci 135/35. 13 Židů z pol. okr. Sedlčany pak vykonávalo jinou než obchodní živnost, většinou se jednalo o hostinské a rezníky. Viz *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 847, sign. VI-1-26, kart.*

Vztahy Židů s okolním obyvatelstvem byly velmi rozporuplné. Záleželo na konkrétních podmínkách v daném místě, stupni asimilace Židů s českým prostředím a především pak na samotných lidech. Mnozí s Židy vycházeli velmi dobře. Uznávali píli židovských obchodníků, jejich pracovitost, snahu vyjít zákazníkům vstříc, poctivost a solidní vystupování, které bylo v prostředí maloměsta přirozenou nutnou podmínkou jejich způsobu obživy. Ani konkrétní dobrá zkušenost s Židy však nemohla vyhubit v mnohých lidech často velmi hluboko zakořeněné předsudky přecházející i v otevřeně projevovaný antisemitismus. Ten však na druhé straně někdy pramenil právě ze zkušenosti s židovským obyvatelstvem, z jeho chování a odlišnosti. V pozadí všeho ovšem často stála prachobyčejná lidská závist. Někteří totiž nedokázali Židům konkurovat v jejich houževnatosti a schopnosti využít vhodné situace ke zbohatnutí.⁵¹⁵

Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava si většina Židů již plně uvědomila jim hrozící nebezpečí.⁵¹⁶ Okupační režim jejich emigrování zprvu nebránil, této možnosti však využila jen malá část. Bránila jim v tom jak neznalost aktuální situace, tak připoutanost

---

256.; K početné židovské komunitě v Prčici viz *Kupková, Věra: Vzpomínky na přčické Židy. Český Merán 2, 1997, s. 91-102.*

⁵¹⁵ *Moulíková, Blanka: Dějiny Židů na Sedlčansku v letech 1918-1945. Diplomová práce FFUK v Praze 1996, s. 31.*; Nenávist k Židům prý pramenila právě z jejich chování a často měla protiněmecký podtext. Po návštěvě sobotních bohoslužeb prý Židé chodívali ze sedlčanské synagogy prostředkem ulice a bavili se německy. Hitler pak některé z nich v podstatě zklamal.... Lidem samozřejmě vadilo také jejich bohatství. Nešlo jim na rozum, že Žid měl obchod s čepicemi, uživil celou rodinu, a ještě si platil služku. Přičítali to tomu, že mnoho Židů bylo lichváři. Viz *MM Sedlčany, SP 202, Nováková, Martina – Žemličková, Věra: Sedlčany v době vystěhování v letech 1943-1945 „výpověď pamětníků“, 2003, s. 27.*; Na židovskou nepoctivost prý doplatil baron Olivier Mladota. Zadlužení jeho majetku dle úsudku místních občanů způsobili právě jeho podvodní společníci a úředníci Krása a Lustig, oba Židé. Po Mladotově tragické smrti musel být jeho rozsáhlý majetek v roce 1938 likvidován, včetně parcelace velkostatku Červený Hrádek. Viz *SOka Příbram, AO Červený Hrádek, Pamětní kniha obce Červený Hrádek, 1924-1940, s. 25, 95-97, 107-111.*

⁵¹⁶ Již za „druhé republiky“, díky její celkové atmosféře i prvním protižidovským opatřením, se Židé obávali, kam se jejich situace vyvine. Továrník Heller z Kosovy Hory právě v důsledku těchto obav omezoval své podnikání. Obával se dopadu druhorepublikového hesla „nekupujte u Židů“ a propouštěl zaměstnance. Dříve jich zaměstnával 50, nyní jen 12 a po skončení zimy měl v úmyslu přijmout maximálně 10 dělníků. To proti němu zvedlo nevoli obyvatel, především nezaměstnaných, která v sobě obsahovala i prvky antisemitismu. Viz *Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 891, sign. VIII-7-N-3, kart. 279.*

k rodině a domovu. Ze Sedlčanska se tak zachránili odchodem do zahraničí jen jednotlivci.⁵¹⁷

V protektorátu byly postupně aplikovány tzv. *Norimberské zákony o ochraně árijské krve a cti*, určující, kdo je považován za Žida či židovského míšence. Ty se staly základem dalších opatření směřujících k vyloučení Židů z veřejného života a nakonec k jejich likvidaci.⁵¹⁸

Židům byl zakázán styk s nežidovským obyvatelstvem a výkon většiny povolání. Své obchody museli označit dvojjazyčným nápisem „*Jüdisches Geschäft – židovský obchod*“. Čekalo je vyloučení ze spolků, omezení přístupu do hostinců, kaváren a obchodů. Nápis „*Juden unzugänglich*“ jim postupně všude zavíraly dveře. Jako příslušníci méněcenné společenské skupiny nemohli vlastnit a užívat rozhlasové přijímače, jízdní kola a automobily.⁵¹⁹ V několika vlnách probíhala povinná registrace Židů, respektive jejich veškerého majetku.⁵²⁰ Následovaly zákazy návštěv sportovních podniků, divadel, biografů a od školního roku 1940-1941 také vyloučení židovské mládeže ze škol.⁵²¹ Přestal pro ně platit přiděl ovoce, luštěnin, sýrů, ryb, drůbeže a tabáku, později jim byly odebrány i lístky na maso, vejce, mléko a bílé pečivo.⁵²² Od 19. 9. 1941 musel každý Žid starší šesti let nosit viditelně na prsou žlutou Davidovu hvězdu s nápisem „*Jude*“.⁵²³

---

⁵¹⁷ Moulíková, Blanka: *Dějiny Židů na Sedlčansku v letech 1918-1945. Diplomová práce FFUK v Praze 1996, s. 40-42.* Jako jeden z mála emigroval např. Miloš Hochmann ze Sedlčan, který v zahraničí vstoupil do anglické armády a po válce se vrátil domů.

⁵¹⁸ Židem byl podle vlád. nař. č. 136/1940 Sb. ten, kdo pochází z nejméně tří úplně židovských prarodičů, nebo žid. míšence ze dvou úplně žid. prarodičů, nebo ten, který od 16. 9. 1935 náležel k žid. náb. společnosti, nebo byl v té době v manželství se Židem, dále ten, který pochází z manželství se Židem uzavřeného po 17. 9. 1935 a ten, který pochází z nemanželského styku se Židem a byl narozen jako nemanželský po 31. 7. 1936.

⁵¹⁹ Jedna z mála výjimek ze zákazu se týkala těch Židů, kteří byli odkázáni na používání motorových vozidel kvůli svému zdravotnímu hendikepu. Viz *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1941, č. 2, 13.*

⁵²⁰ V polovině r. 1939 probíhal soupis neárijských podniků na okresním úřadě, který byl v březnu 1940 aktualizován. Viz *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 847, sign. VI-1-30, kart. 256.*

⁵²¹ Viz *Doležal, Jiří: Česká kultura za protektorátu. Školství, písemnictví, kinematografie. Praha 1996, s. 19. Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1940, č. 9, 73.*

⁵²² *Srov. Musilová, Dana: Zásobování a výživa českého obyvatelstva v podmínkách válečného řízeného hospodářství (1939-1945). Slezský sborník, 89, 1991, č. 3-4, s. 258.*

⁵²³ Moulíková, Blanka: *Dějiny Židů na Sedlčansku v letech 1918-1945. Diplomová práce FFUK v Praze 1996, s. 42-43.* Návštěva hostinců určených pro árijce byla zakázána. V místech většího výskytu žid. obyvatelstva měla být pro Židy vyhrazena zvláštní místnost v jednom hostinci. V Sedlčanech se tak mohli

Další omezení se týkala toho životně nejdůležitějšího – samotného způsobu obživy. Po jejich uvedení do praxe měli Židé povoleno jen provozování obchodu s potravinami.⁵²⁴ Okupační režim si ponechal monopol v rozhodování o židovském majetku, což souviselo se snahou zabránit jeho nekontrolovatelnému převodu do českých rukou. Říšský protektor mohl stanovit pro židovský majetek správce, tzv. „*treuhändera*“. Podniky židovských majitelů byly postupně rušeny a židovský majetek arizován. Za nejvýhodnějších podmínek končil nejčastěji buď v rukách Němců nebo kolaborantů.⁵²⁵

Navzdory zákazu se někteří lidé s Židy stýkali i nadále, což nemohlo ujít pozornosti úřadů, které přijímaly opatření proti tzv. *židomilským Čechům*.⁵²⁶ Na druhé straně se vyskytly i výrazné projevy antisemitismu. V časopise *Árijský boj* byl 31. 5. 1941 uveřejněn štvavý článek o chování Židů v Kamýku n. Vlt.. Tento plátek vydávaný *Protižidovskou ligou* neustále zásoboval ostrými stížnostmi namířenými proti Židům také jeden udavač

---

scházet “U Českého lva“, v Krásné Hoře n. Vlt. v hostinci p. Krutiny. V árijských obchodech mohli nakupovat jen od 11,30-12 h a 15-17 h (toto omezení se zprvu nevztahovalo na lékárny) a své záležitosti na úřadech vyřizovat zpravidla mezi 14-15 h. Viz *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1940, č. 8, 62. SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 886 pres/40, 1089 pres/40, 38.366/40, 273 pres/41, 9.429/41, 12.049/41, 39.199/41, kart. 306.*; K 4. 7. 1940 se příkazem oberlandráta v Táboře zřizovala na okresním úřadě kartotéka všech Židů, která je velmi cenným pramenem. Viz *SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 779, kart. 219-220.*

⁵²⁴ Židé (později ani židovští míšenci) nemohli působit jako veřejní zaměstnanci. Tito museli dokládat svůj nežidovský původ. Uzavřít sňatek mohli také jen s osobou, která není Židem ani žid. míšencem. Viz *Tamtéž, inv. č. 954, č. j. 38.011/40, 38.758/40, 27.025/42, kart. 306.* Židé (nejen z Petrovic) byli často nasazováni na lesní práce. Viz *Tamtéž, AO Obdénice, Pamětní kniha obce Obdénice, 1924-1971, s. 117.*

⁵²⁵ *Moulíková, Blanka: Dějiny Židů na Sedlčansku v letech 1918-1945. Diplomová práce FFUK v Praze 1996, s. 48-51.* V případě Sedlčanska ovšem došlo i k převodům židovského majetku do českých rukou, především co se týče pozemků Židovské náboženské obce Sedlčany, ačkoli převod majetku žid. náboženských obcí byl možný jen prostřednictvím Ústředny pro židovské vystěhovalectví. Viz *SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 603 pres/40, kart. 306.*; *Tamtéž, č. j. 1.469 pres/39, 30.773/39, kart. 305.* Další protižidovské nařízení omezovalo i jejich platební styk a nakládání s jejich cennostmi uloženými v peněžních ústavech. Viz *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1940, č. 7, 56. Tamtéž, č. 9, 75.*; Zákaz obchodování s židovským majetkem přišel nedlouho po začátku německé okupace. Případné útoky proti Židům a jejich majetku měly být přísně potrestány. Viz *Tamtéž, roč. 1939, č. 3, 35. Tamtéž, č. 4, 58.*

⁵²⁶ *SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 1.085 pres/41, kart. 306.*

z Votic, kde se rovněž nacházela silná židovská menšina. V anonymním udání ze srpna 1942 si zase „štetkovičtí rodáci“ stěžovali na chování Židů v Kosově Hoře.⁵²⁷

Řešení „židovské otázky“ postupně přešlo do závěrečné etapy. V říjnu 1941 bylo překročeno k prvním transportům Židů z protektorátu do koncentračních a vyhlazovacích táborů. Židé byli soustřeďováni ve městech se sídlem oberlandráta. Dne 31. 8. 1942 zamířilo přes Tábor do Terezína transportem „Bd“ i 45 Židů ze Sedlčan a 7 z Kosovy Hory. Naprostá většina Židů ze Sedlčanska byla zařazena do transportu „Bz“, kterým 12. 11. 1942 dorazilo do Terezína 28 Židů z Kosovy Hory, 25 z Petrovic, 11 z Kamýku n. Vlt., 10 z Krásné Hory n. Vlt., a dalších 14 z Obděnic, Počepic, Roviny, Bolehovic, Štetkovic a Drážkova. Dalších 7 Židů odjelo již jen jednotlivě v dalších transportech „AAu Praha“ a „Cb Tábor“. Z tohoto celkového počtu 147 odsunutých Židů jich přežilo válku pouze šest a žádný z nich se už na Sedlčansko nevrátil. Všichni ostatní zahynuli buď v Terezíně, nebo v Osvětimi.⁵²⁸

Převody a prodeje majetku deportovaných Židů uskutečnily, až na pár případů, které byly vyšetřovány, *Ústředna pro židovské vystěhovalce* a *Vystěhovalecký fond pro Čechy a Moravu*. Židovský majetek v Sedlčanech i jinde byl údajně rozkraden německými četníky. Nejen v Kamýku n. Vlt. se na něj v „divoké arizaci“ doslova vrhlo i české obyvatelstvo. Útočiště a živobytí v bývalých židovských bytech a podnicích nacházeli nejen Němci (a kolaboranti), jichž na Sedlčansku nebylo mnoho, ale později především vystěhovalci z území zabraného kvůli zřízení cvičiště SS.⁵²⁹

---

⁵²⁷ Moulíková, Blanka: *Dějiny Židů na Sedlčansku v letech 1918-1945. Dipl. pr. FFUK v Praze 1996, s. 47.* Moulíková, Blanka: *Žid. menšina někdejšího sedlčanského okr. za nacistické okupace. SVPzP 34, 1994, s. 232n.*

⁵²⁸ Z pol. okr. Sedlčany připravili nacisté o život celkem 381 Židů. Srov. *SOKA Benešov, AM Votice, Kronika města Votic, 1938-1953, nestr. Z 60 odsunutých votických Židů se vrátilo 11. Z 19 Židů ze Sedlce a 26 z Prčice, kteří byli odsunuti rovněž v listopadu 1942, přežil údajně pouze Jindřich Friedmann s rodinou, kteří po válce odešli do Palestiny. Viz MÚ Sedlec-Prčice, Pamětní kniha města Prčice, 1885-1957, s. 216-217. Tamtéž, Kronika města Sedlec, 1842-1980, s. 529.*

⁵²⁹ *SOKA Příbram, AO Kamýk n. Vlt., Pamětní kniha I, 1845-1950, s. 100. Tamtéž, AO Krásná Hora n. Vlt., Pamětní kniha obce Krásná hora n. Vlt., (1941)1945-1946, s. 30. Tamtéž, AO Svatý Jan, Pamětní kniha, 1923-1986, s. 105.; V Sedlčanech bydlelo v bytech opuštěných Židy (do vystěhování města) i české obyvatelstvo. Viz Tamtéž, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan II, 1941-1942, s. 133. MÚ Sedlec-Prčice, Kronika města Sedlec, 1842-1980, s. 525, 532-533.*

Celkově Židé nebyli u českého obyvatelstva příliš oblíbeni, byť většina tyto své antipatie veřejně neprojevovala. V poměrech maloměsta či venkova, kde se lidé dobře znali, šlo většinou spíše o neshody mezi konkrétními jednotlivci než skupinami jako takovými. Po zákazu styku s nežidovským obyvatelstvem se Židé ještě více uzavírali do sebe. Obecně lze říci, že se k nim české obyvatelstvo v jejich těžkých dobách chovalo slušně. Ne všichni je ale litovali, mnozí jim jejich osud přáli. Nemohli některým Židům stále zapomenout jejich chování za Rakouska-Uherska i první republiky, jejich tíhnutí k německé kultuře a jazyku, jejich odebrání německých novin atd. Antisemitismus ale neměl ve všech případech tento vyloženě protiněmecký ráz. Obecně řečeno – čím více se Židé odlišovali od českého obyvatelstva, tím více jím byli nenáviděni. Výše však již bylo zmíněno, že početně slábnoucí židovská komunita na Sedlčansku dlouhodobě podléhala asimilaci s okolním českým obyvatelstvem.⁵³⁰ Přijímaná protižidovská nařízení, ani pozdější transporty Židů do koncentračních táborů tak nevzbudily u českého obyvatelstva odpor. Těžko rozlišit, kdy se jednalo o důsledek strachu, neznalosti, lhostejnosti, či antisemitismu.⁵³¹

---

⁵³⁰ Moulíková, Blanka: *Dějiny Židů na Sedlčansku v letech 1918-1945. Diplomová práce FFUK v Praze 1996, s. 52-62.* V pol. okr. Sedlčany se Židé až na výjimky tradičně hlásili k české národnosti. Oproti sčítání lidu v r. 1921 je ovšem v r. 1930 patrný mírný nárůst počtu přihlášených k německé a židovské národnosti, přičemž počet osob žid. vyznání klesl přibližně o třetinu. Údaje pro pol. okr. Sedlčany (v závorkách pro soudní okr. Sedlčany): r. 1921 – 33 (6) osob německé národnosti, 18 (6) židovské, r. 1930 – 55 (28) německé, 23 (14) židovské. Drtivou většinu osob přihlášených k něm. národnosti tvořili právě Židé. Viz Habart, Čeněk: *Sedlčansko, Sedlecko a Voticko I. Sedlčany 1995, s. 25-26. SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 579, sign. 1598/40, kart. 35b.* Mezi Židy českými a Židy žid. národnosti panovala rivalita.; K úskalí této statistiky viz Čapková, Kateřina: *Češi, Němci, Židé? Národní identita Židů v Čechách 1918-1938. Praha – Litomyšl 2005, s. 41-53.*

⁵³¹ Židé se prý netěšili u většiny obyvatel zvláštní oblibě. Proti jejich transportům do koncentračních táborů nikdo neprotestoval také kvůli tomu, že lidé nevěděli, že se jejich deportace rovná jisté smrti. Viz MM Sedlčany, D 260, Linhart, Zdeněk: *Vzpomínky a úvahy ze života vesnického člověka.*; Deportování Židů doufali, že se jednou vrátí domů. Většina lidí je litovala (nejvíce jejich přátelé), někteří vše netečně přešli, jiní jim to přáli. Našli se i tací, kteří si před jejich odjezdem od nich půjčili peníze, a pak doufali, že se jejich věřitelé už nikdy nevrátí. Viz Gazukina, Kateřina – Pašková, Markéta: *Život na venkově v období protektorátu. Sem. práce, 2005, (uložena v SOkA Příbram), s. 16.* Dědová, Marie: *Bejvávalo. Sedlčany 1993, s. 37.*; Vyskytly se i jiné případy různých snah využít nešťastného židovského osudu ve svůj prospěch. Např. město Votice chtělo Židy bezplatně zaměstnat na úklidové práce ve městě. Od svého záměru upustilo poté, co mu úřad práce sdělil, že by jim muselo vyplácet mzdu. Viz SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 891, sign. VIII-7-N-64, kart. 279.; Např. občané z Petrovic prý posílali Židům do Terezína balíky

33. „Cikánka“⁵³²

V roce 1942 došlo v rámci potírání „cikánského zlořádu“ i na **Boženu Ferynkovou** ze Zvěstovic. Spolu se svými šesti dětmi musela opustit svůj domov a zamířit do cikánského tábora v Letech u Písku. Říká se, že rodiče by neměli vidět umírat své děti. Boženu Ferynkovou tento těžký osud potkal. Díky nevyhovujícím životním podmínkám propukla v Letech epidemie břišního a skvrnitého tyfu, které všech jejích šest dětí podlehl. Ovšem i jejich matku zanedlouho potkala smrt, v plynové komoře....⁵³³

O despektu drtivé většiny venkovského obyvatelstva ve vztahu k Romům označovaným všeobecně jako „*metla venkova*“ nelze ani v případě politického okresu Sedlčany pochybovat. V představách lidí, které nutno říci nebyly jen „tendenční“, ale často se zakládaly právě na konkrétních (nedobrych) zkušenostech, platili Romové za ty, kteří „*nepracují, nesejí, a přece sklízí*“, živí se na úkor pokojných a pracovitých občanů a „*velice se množí*“. Ne všichni Romové však spadali do tohoto zevšeobecňujícího popisu.

Diskriminační opatření proti Romům a jejich perzekuce tak vycházely nejen z nacistické rasové teorie, která tomuto celému vývoji vytvořila vhodné podmínky, ale i ze samotné podstaty soužití Romů s okolní společností a z dlouhodobých problémů, jež tento vztah provázely. Již krátká druhorepubliková mezihra předebrala některé tóny dalšího vývoje. Například již v lednu 1939 bylo voláno po umístění Romů do pracovních táborů.⁵³⁴ Ke konečnému řešení „cikánské otázky“ však mělo dojít až ve specifickém prostředí Protektorátu Čechy a Morava, v podmínkách nacistického okupačního režimu.⁵³⁵

---

s potravinami. Viz Moulíková, Blanka: *Dějiny Židů na Sedlčansku v letech 1918-1945. Diplomová práce FFUK v Praze 1996, s. 84.*

⁵³² Termín „cikán“ byl alespoň v nadpisu zvolen záměrně, neboť se jedná o dobový termín, vyskytující se tedy i v prostudovaných dobových pramenech. V dalším textu bude místo něj povšechně užíváno termínu „Rom“, ačkoli jsem si vědom členění romského etnika na množství subetnic a skupin.

⁵³³ SOA Praha, *Sbírka staničních knih četnictva a Sboru národní bezpečnosti, Středočeský kraj, 1851-1960, inv. č. 1655, Památník četnické stanice na Vysokém Chlumci.* Může se jednat o Boženu Serynkovou. Viz Nečas, Ctibor: *Holocaust českých Romů. Praha 1999, s. 25-68. Nečas Ctibor, Českoslovenští Romové v letech 1938-1945. Brno 1994.*

⁵³⁴ *Rolnické listy, roč. 55, č. 1, 31. 1. 1939, s. 4.* Tento hlas nebyl jen uměle a účelně vyvolán shora, ale zazníval také ze spodních pater společnosti.

⁵³⁵ Viz SOKA Příbram, *AO Krásná Hora n. Vlt., Městská kniha aneb Protokol I, 1789-1940, s. 99-100.* Již v meziválečném období někteří předvíдали, že problém romské otázky se bude dále prohlubovat, a to nejen kvůli pro Romy příznivému demografickému vývoji, ale i díky neustálému předávání jejich specifického

V červnu 1939 *Zemský úřad v Praze* konstatoval vzrůstající výskyt cikánských kočujících tlup a nárůst jejich trestné činnosti. Podle jím přijatých opatření se mělo této vzrůstající se kriminalitě čelit prohlídkami romských tábořišť a vozů, zamezením toulání se Romů v noční době a jejich žití v tlupách větších než jedna rodina. Množily se stížnosti na kočující skupiny Romů, které porušovaly zákaz táboření v okolí lázeňských měst a hlavních silnic. Vydáváním *kočovných listů*, které kočujícím Romům vymezovaly hranice oprávněného pohybu, se měl jejich výskyt rovnoměrně regulovat, aby nepreferovali ta samá místa a vyhnuli se lázeňským a jiným cizinci nejčastěji navštěvovaným oblastem.⁵³⁶

Podle vyhlášky ministerstva vnitra o zákazu kočování se museli Romové do konce ledna 1940 usadit a byly jim odebrány *kočovné listy*. Měli se usídlit v tom okrese, kam náležela jejich domovská příslušnost, jinak měli být přijati v té obci, kde se budou nacházet k půlnoci z 31. ledna na 1. února. V případě neuposlechnutí jim hrozilo umístění v kárných pracovních táborech. Ne všichni Romové však žili kočovným, respektive polo-kočovným způsobem života.⁵³⁷

---

způsobu života z rodičů na děti, čemuž nedokáže zabránit ani jejich školní docházka. Romským dětem je totiž prý již odmalička vštěpováno, že krádež je vedle práce zcela normálním alternativním způsobem sehnání obživy. Romové se věnovali především krádežím drobného hospodářského zvířectva (slepice, ale i psů a koček), předčasnému „sklizení“ úrody na cizích polích a zahradách, ale i nočním domovním loupežím.; *Gazukina, Kateřina – Pašková, Markéta: Život na venkově v období protektorátu. Sem. práce 2005 (uložena v SOkA Příbram), s. 16.* Pamětník pan Vondruška zde uvádí svůj (i všeobecně přijímaný) pohled na Romy, který je vhodné zčásti citovat: „*Nosili na zádech děti ve vaku. Kradli prádlo, když někde viselo. Už jako děti jsme je hlídali, když rodiče byli na polích, aby nám něco neukradli. Ženy kradly slepice pod sukně. Chytaly je na háčky, jako jsou na ryby, a na ně daly návnadu. Slepice si zobla, chytla se, a ona ji natáhla pod sukně. Nenosily totiž jednu, ale třeba pět sukní. Pak, když s ní hospodář zatřásl, tak to z ní vypadlo. Cikánka zvedla sukně, myslela si, že na to hospodáře chytne. Já jsem to na své vlastní oči viděl. Nenosily totiž spodní prádlo. To vůbec neexistovalo. No a takhle ty cikánky ty hospodáře lákaly, a proto měly hodně dětí. Paní Kožmínová byla porodní babička. Vyprávěla, jak k ní cikánky chodily a dávaly jí první poslední. Prostě to, co nakradly. Ty děti byly k tomu kradení vedeny odmalička. Ty větší už znaly – co a jak.*“

⁵³⁶ Viz *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1939, č. 5, 89, Opatření proti Cikánům Zem. úř. v Praze 10. 6. 1939. Tamtéž, č. 9, 151.* Romům bylo dovoleno tábořit jen u okresních a obecních cest a menších obcí. *Nečas, Ctibor: Holocaust českých Romů. Praha 1999, s. 17.*

⁵³⁷ *SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 954, č. j. 50.063/39, kart. 305.*; Pro území Čech vznikl kárný pracovní tábor v Letech u Písku a pro oblast Moravy v Hodoníně. Do nich byli posíláni ti, kteří nedodržovali zákaz kočování, nebo se vyhýbali práci. Místním úřadům tak byla dána možnost se Romů pod touto záminkou zbavit. Viz *Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: Velké dějiny země Koruny české XV.b. Praha 2007, s. 80-85.*

Toto příkázané usazení Romů přirozeně narazilo na velký odpor obcí. Zmíněnou noc z 31. ledna na 1. února drželi občané v mnoha obcích hlídky a stěhující se Romy vykazovali za hranice svého katastru. Další nařízení ministerstva vnitra se snažilo zabránit podobným excesům a přikázalo obcím, aby Romům v usazování nebránily. Hlášení četnických stanic a nový soupis Romů k 1. dubnu 1940 pak zjišťovaly jejich početní stav a rozmístění.⁵³⁸

Od podzimu 1941 již následovaly kroky připravující konečné řešení „cikánské otázky“, jehož základem se stal výnos o potírání tzv. „cikánského zlořádu“ vydaný vrchním velitelem neuniformované protektorátní policie. Soupis „*Cikánů, cikánských míšenců a po cikánsku žijících osob*“ ze srpna 1942 evidoval téměř 12 000 osob, z nichž asi polovina spadala do kategorií „*Cikán*“ a „*cikánský míšenec*“. Takto podchycená romská populace byla rozdělena na dvě části. Ti, kteří měli práci a trvalé bydliště, mohli zůstat doma a obdrželi místo protektorátních průkazů totožnosti zvláštní cikánské legitimace. Nadále ovšem žili s vědomím, že mohou být kdykoli posláni do cikánských⁵³⁹ táborů v Letech a v Hodoníně, kam mířila druhá část romské populace. Z těchto táborů pak byli Romové deportováni do osvětimského táborového komplexu – do cikánského tábora v Auschwitz II-Birkenau....⁵⁴⁰

Z problematického vztahu mezi Romy a drtivou většinou českého obyvatelstva pramenil i její postoj k řešení romské otázky, na němž se, na rozdíl od té židovské,

---

⁵³⁸ *Tamtéž. SOkA Příbram, AO Krásná Hora n. Vlt., Městská kniha aneb Protokol I, 1789-1940, s. 326.; „...na 1. února byly pořádány ve všech obcích hony na cikány, aby se v obci neusadili. I z naší obce všichni muži obsadili všechny cesty, i lesy se přetáhly, ale v našem katastru nikde cikáni nebyli.“ Viz Tamtéž, AO Osečany, Pamětní kniha – obec Osečany, 1922-1976, s. 126.; Ani tehdy se však všichni Romové neusadili a nepřihlásili. Někteří tak učinili až v době pátrání po pachatelích atentátu na Reinharda Heydricha, kdy každému policejně nepřihlášenému hrozil trest smrti a takový se musel v dané lhůtě přihlásit k pobytu. Kromě starých lidí se tehdy na seznamech nově přihlášených osob vyskytlo i osm Romů z Petrovicka a tři romské rodiny usídlivší se na Vysokém Chlumci. Přestože tito nebyli hlášeni jak policejně tak v zásobování, někteří z nich předtím pobírali potravinové lístky. Viz Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 581, sign. 529/42, kart. 40. Tamtéž, AO Vysoký Chlumec, Pamětní kniha, 1923-1944, s. 116.*

⁵³⁹ Předtím „kárné pracovní tábory“ a „sběrné tábory“.

⁵⁴⁰ Pro transporty Romů do vyhlazovacích táborů připravily půdu předpisy říšského ministerstva vnitra a Hlavního úřadu říšské bezpečnosti z přelomu let 1942 a 1943. Viz Nečas, *Ctibor: Holocaust českých Romů. Praha 1999, s. 20.*

významně podílela i česká „autonomní“ správa. Není divu, že jeho drastickou podobu mnozí lidé schvalovali a viděli v ní kýžené zjednaní pořádku.⁵⁴¹

---

⁵⁴¹ Viz Gazukina, Kateřina – Pašková, Markéta: *Život na venkově v období protektorátu. Sem. práce 2005 (uložena v SOkA Příbram)*, s. 16. Pamětník pan Vondruška zde uvádí jistě ne ojedinělý názor na likvidaci Romů ve vyhlazovacích táborech: „Cikány, to jsem bral, i když to bylo nestvůrný, hrozně brutální, ale těch Židů mi bylo líto.“

34. Německý státní příslušník

Podle druhého článku Výnosu Vůdce a říšského kancléře z 16. 3. 1939 o zřízení **Protektorátu Čechy a Morava** se obyvatelé okupovaných českých zemí německé národnosti stali privilegovanou skupinou – získali totiž říšskoněmeckou státní příslušnost, která jim oproti ostatnímu (českému) obyvatelstvu protektorátní příslušnosti již z principu skýtala velké množství výhod. Pro každodenní život asi nejdůležitější pak bylo nemalé zvýhodnění ve výši mezd, v celkových pracovních podmínkách a zejména v přidělovém systému zásobování. Získání německé státní příslušnosti na druhou stranu přinášelo řadu závažných povinností. Protektorátní Němci totiž začali podléhat říšské branné povinnosti a pracovní služební povinnosti.⁵⁴²

Přítomnost německého etnika v **politickém okrese Sedlčany** byla v meziválečném období naprosto minimální a mnoho na tom nezměnila ani německá okupace. Při sčítání lidu v roce 1930 se k německé národnosti přihlásilo pouze 55 osob, přičemž v drtivé většině se jednalo o příslušníky židovského obyvatelstva. Početnější a příbuzenskými vztahy propojenou německou komunitu na území politického okresu Sedlčany tvořily v podstatě pouhé tři rodiny, které však na druhou stranu patřily k místním nejvyšším společenským vrstvám. Jednalo se o majitele velkostatků v Mitrovicích, Přestavlkách a Kvašově – rodiny Eiblů, Duartů a Eberlů. Příslušníci těchto rodin dávali již ve třicátých letech ostentativně najevo svou orientaci na Sudetoněmeckou stranu a dne 15. března 1939 na jejich usedlostech údajně vlály spěšně šité prapory s hákovým křížem. Po německé okupaci se právě kolem nich začala tvořit početnější kolaborantská skupina z řad „českých zrádců“. Jednalo se nejčastěji o členy či potomky smíšených německo-českých manželství, nebo o Čechy vyrůstající v německém (respektive rakouském) prostředí, kteří se v nových poměrech protektorátu rozhodli těchto příznivých skutečností využít k svému přihlášení se

---

⁵⁴² Průcha, Václav: *Změny v sociální struktuře československé společnosti v letech 1938-1945*. Praha 1970, s. 12. Průcha, Václav a kol.: *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, 1. díl 1918-1945*. Brno 2004, s. 507. Musilová, Dana: *Zásobování a výživa českého obyvatelstva v podmínkách válečného řízeného hospodářství (1939-1945)*. Slezský sborník 89, 1991, č. 3-4, s. 258. Tvarůžek, Břetislav: *Wehrmacht proti českému lidu a za upevnění německví v protektorátě*. HaV 43, 1994, č. 2, s. 113-115. V Protektorátu Čechy a Morava se k říjnu 1940 nacházelo přibližně 245 000 hlášených Němců a asi 106 000 příslušníků Wehrmachtu a 7 000 příslušníků SS. Počet příslušníků německých vojenských sil tak dosahoval téměř poloviny počtu veškerého německého civilního obyvatelstva v protektorátu.

k německé národnosti a zažádání o říšskoněmecké občanství, jež jim pak také bylo zpravidla uděleno.

V případě ostatního „německého“ obyvatelstva v politickém okrese Sedlčany se také většinou jednalo o členy smíšených rodin, kteří se během okupace přihlásili k německé státní příslušnosti. Tento svůj krok někteří učinili jen čistě pro svůj prospěch, jiní pod vlivem různých osobních okolností a někteří i z donucení. Tito „Němci“ většinou i poté ve svých domácnostech nadále hovořili česky, mnozí z nich navíc dříve chodili i do Sokola a téměř všichni samozřejmě získali vzdělání v českých školách, protože německé v okrese nebyly. Válečná pointa roku 1945 a následující odsun německého obyvatelstva pak ukazuje, jak byla tato rozhodnutí přihlásit se k německé státní příslušnosti klíčová, a to nejen pro jednotlivce, ale i pro celé rodiny.⁵⁴³

Příslušníků německé národnosti na Sedlčansku výrazně přibýlo v okamžiku **vystěhování** Sedlčanska. Kromě tisíců vojáků sem zamířilo také početné německé úřednictvo (včetně jejich rodin), které si správa cvičiště vyžadovala. Již předtím však například na *Okresním úřadě v Sedlčanech* působil Rudolf Oliverius, který si neprávem přisvojoval funkci zástupce okresního hejtmána, hlásil se veřejně k německé národnosti a kromě toho, že byl konfidentem gestapa i SD, se účastnil zabavování židovského majetku. Kvůli svým machinacím s poukázkami na přiděl benzinu, jejichž rozdělování měl na okresním úřadě na starosti, se však nakonec dostal do křížku s německým bezpečnostním aparátem a v roce 1942 byl odsouzen ke čtyřem letům vězení.⁵⁴⁴

Jako uprchlice z pohraničí přišla v roce 1938 do Sedlčan Julie Schönigerová, vdova po sedlčanském rodákovi a poštovním úředníkovi Skřivanovi. Krátce po německé okupaci v březnu 1939 se stala v Sedlčanech vedoucí NSDAP a své příjmení si změnila na dívčí Schöniger. Pracovala jako úřednice v mlékárně, později u městského úřadu. Po vystěhování města se stala zástupcem *vládního komisaře pro vysídlené obce cvičiště zbraní SS Benešov, pobočka Sedlčany*. K českému obyvatelstvu se chovala slušně, mluvila česky

---

⁵⁴³ Habart, Čeněk: *Sedlčansko, Sedlecko a Voticko I. Sedlčany 1995*, s. 25-26. *SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945*, inv. č. 579, sign. I.598/40, kart. 35b. *Tamtéž*, inv. č. 780, sign. I-11-A-2, kart. 220. *Tamtéž*, inv. č. 815, sign. III-1-55, kart. 233. Nykodým, Jaroslav: *Sedlecko za války i v odboji 1939-1945. Sedlec 1947*, s. 11-12.; Univerzitní profesor a doktor filozofie Hans Eibl ze zámku v Mitrovicích zde se svou ženou pobýval údajně jen v létě, v zimě ve Vídni. Viz *Tamtéž, ONV Sedlčany*, inv. č. 79, sign. 877/46, kart. 3.

⁵⁴⁴ *ABS, 2 M – dvoumilionka*, sign. 12443/106, 12436. *ABS, Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD*, sign. 52-88-6, 52-77-3. *ABS, Ústředna StB po roce 1945*, sign. 305-569-9/37.

s německým přízvukem. Těsně před koncem války se také měla zasloužit o důstojné pohřbení amerických letců z bombardéru sestřeleného dne 19. dubna 1945 nad Sedlčanskem.⁵⁴⁵

Další Němci se na Sedlčansku usídlili v rámci prvních kolonizačních kroků nacistického režimu. V roce 1941 se stal majitelem zámku ve Voticích a velkostatku Smilkov bývalý prezident Škodových závodů Dr. Voss, a to i přesto, že dřívější vlastník votického zámku Maceška údajně otevřeně kolaboroval s Němci. Na příkaz *Pozemkového úřadu v Praze* z 29. prosince 1942 pak byl také okresní velkostatek v Jankově, vyjma lesního hospodářství, pronajat Emanuelu Schneidrovi a MUDr. A. Schneidrovi z Prahy. Celkem se k 1. lednu 1945 údajně nacházelo v politickém okrese Sedlčany (bez území zabraného pro cvičiště SS) 348 Němců.⁵⁴⁶

Vzhledem k tomuto skutečně minimálnímu počtu německých státních příslušníků v politickém okrese Sedlčany plno místních obyvatel během války s Němci ani nepřišlo do styku. Pokud ano, pak co se týče **vztahů mezi Čechy a Němci**, vždy záleželo na konkrétních lidech a kvalitě i kvantitě jejich vzájemného společenského styku a komunikace. V případě usedlých a do jisté míry českou většinou asimilovaných „Němců“ (často členů smíšených rodin – viz výše) pak snad ani nemůže být řeč o vztazích mezi Němci a Čechy, natož o nějakém „konfliktním společenství“, protože v jejich vztazích s okolím i nadále hrála větší roli spíše osobní rovina než národní či státní příslušnost.⁵⁴⁷

V případě ostatních Němců, zvláště těch, kteří dávali otevřeně najevo své nacistické smýšlení, nebo těch, kteří na Sedlčansko přišli během války, či zde pobývali jen dočasně, jako například příslušníci německých branných sil, byla situace jiná. Především proti nim pak byla v rámci politického okresu Sedlčany zaměřena všeobecná protiněmecká orientace většiny české společnosti, která vycházela jak z jejího genetického kódu, tak z reakcí na vývoj třicátých let, na mnichovské ponížení a německou okupaci. O radikální

---

⁵⁴⁵ Pavelka, Jan: *Sedlčany byly vystěhovány. Vzpomínky pamětníka na vysídlení Sedlčan v letech 1943-1945. Sedlčany 1993, s. 22.*

⁵⁴⁶ SOkA Benešov, *AM Votice, Kronika města Votic, 1938-1953, nestr. Nykodým, Jaroslav: Sedlecko za války i v odboji 1939-1945. Sedlec 1947, s. 31. SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 582, sign. 240/43, kart. 42. Tamtéž, inv. č. 892, sign. VIII-8-13, kart. 280.*

⁵⁴⁷ Doležal, Jiří: *Česká kultura za protektorátu. Školství, písemnictví, kinematografie. Praha 1996, s. 20n. MM Sedlčany, SP 202, Nováková, Martina – Žemličková, Věra: Sedlčany v době vystěhování v letech 1943-1945 „výpověď pamětníků“. Sem. práce 2003, s. 14. OÚ Vysoký Chlumec, Pamětní kniha obce Pořešic, 1924-2002, s. 98.*

protiněmecké nenávisti a zmatku této doby svědčí také jistý incident ve Voticích, kde se po Mnichovu snažilo najít útočiště několik desítek německých antifašistů uprchlých z pohraničí. Místo toho se zde však setkali s nenávistí zmateného českého obyvatelstva. Kvůli jejich údajné urážce sv. Václava proti nim místní farář zorganizoval akci, která jen se štěstím nepřerostla v ozbrojenou srážku. Právě na zadržení těchto německých emigrantů se již na samém počátku německé okupace zaměřila rozsáhlá a velmi úspěšná zatýkácí akce *Gitter*.⁵⁴⁸

Události konce třicátých let ještě více prohloubily příkop mezi oběma těmito tábory. Nutno však podotknout, že ještě pod vlivem mnichovského traumatu a zklamání mnozí přijímali německou okupaci v podstatě smířlivě, brali ji jako logický důsledek „československého omylu“ a svou budoucnost pak viděli právě v dobrých vztazích s Němci. Na prohlubování tohoto mínění koneckonců postavil okupační režim i svou propagandu.

Většina české společnosti si však podle všeho uchovala i v počátečním období německé okupace svůj protiněmecký náboj, který u mnohých nacházel i vyjádření v jejich aktivní účasti v odbojovém hnutí. V důsledku následných represivních opatření a postupující perzekuce se tato protiněmecká orientace většinové české společnosti stále více a více radikalizovala a přerůstala v nenávist, byť veřejně neprojevovanou. V době teroru po atentátu na Reinharda Heydricha dosahovala nenávist vůči Němcům vyvrážejícím celé rodiny a vesnice vrcholu. Objevovaly se i názory, že po válce by měl být celý německý národ v rámci snahy o zachování míru vyhlazen! Kromě Heydrichiády se v tomto směru v případě politického okresu Sedlčany stalo do jisté míry důležitým mezníkem především vystěhování části jeho území v důsledku zřízení cvičiště SS.⁵⁴⁹

Své protiněmecké smýšlení se někteří sice nebáli dávat víceméně nepostizitelnými způsoby najevo, ale ve všedním styku a v navazování osobních vztahů mezi Čechy a Němci tato nenávist v rámci všeobecné oboustranné společenské slušnosti i reálného strachu z hrozící perzekuce většinou ustupovala a nemusela být tedy v každodenním osobním kontaktu vždy patrná.

Mezi příslušníky těchto často jen zdánlivě nesmiřitelných skupin pak v mnoha konkrétních případech vznikaly různě velké a pevné mosty, ať už byly budovány různými

---

⁵⁴⁸ *SOkA Benešov, AM Votice, Kronika města Votic, 1938-1953, nestr.*

⁵⁴⁹ *Tamtéž.*

způsoby profesní a zájmové spolupráce, či vyjadřovaly konkrétní případy přátelství a lásky. Společenský styk Čechů s Němci jistě limitovala i zcela jasná jazyková bariéra, která se však právě v těchto případech nejvíce prolamovala.

Přesto válečné německo-české tření zasahovalo i do některých smíšených německo-českých rodin, které tím do jisté míry rozdělovalo. To byl případ četnického strážmistra Dražka z Měšetec, který se v mnohém nemohl shodnout se svou německou manželkou. Pravidelně poslouchal zahraniční rozhlas, což jeho manželka komentovala tím, že mu přeje, aby ho dopadli a zavřeli. Přitom ho však nikdy neudala...⁵⁵⁰

Vzhledem k místním podmínkám v politickém okrese Sedlčany téměř nedošlo k nějakým větším protiněmecky laděným projevům a konfliktům mezi Němci a Čechy, ačkoli i zde v rámci ohlasu událostí z jiných oblastí byli lidé nabádáni k maximálnímu klidu a pod hrozbou nejpřísnějších trestů varováni před jakýmkoli akcemi namířenými proti Němcům.⁵⁵¹

Celkově bylo Sedlčansko klidným místem, a to jak v prvních měsících okupace, tak i v „bouřlivém“ podzimu 1939. Jednou z mála místních výjimek se stal incident v Kosově Hoře, kde místní omladina strhla německou vyhlášku a místo ní vyvěsila leták namířený proti okupantům. Věc se vyšetřovala a byli kvůli ní zatčeni dva občané, kteří však byli za několik týdnů propuštěni na svobodu. Za zmínku stojí také jiný incident, který se udál v hospodě v Solopyskách a s přihlédnutím k tomuto místu je třeba mu také přikládat váhu. Dne 12. prosince 1939 odpoledne popíjel v hostinci „U Českého Lva“ v Sedlčanech řidič říšskoněmecké odvodní komise Ernst Topsch. Přitom se seznámil s několika rolníky ze Solopysk a jiných okolních obcí a nabídl jim, že je odveze domů autem. V Solopyskách ještě společně zašli do místního hostince, kde dále popíjeli a hráli karty. Během této zábavy již silně podnapilý Topsch roztrhal papírovou desetikorunu, což se jeho společníků velmi dotklo. Topsch jim navíc začal nadávat do „českých psů“, ovšem ještě než se mohla strhnout rvačka, utekl před nimi oknem a odjel ve svém autě do Sedlčan na četnickou stanici, kde rolníky obvinil z fyzického napadení. Celý případ pak šetřili i příslušníci tábořského gestapa, kteří však věc rozhodli ve prospěch rolníků a naopak Topsch se musel potýkat s důsledky svého chování.⁵⁵²

---

⁵⁵⁰ *MM Sedlčany, SP 110, Peroutková, Hana: Vzpomínky na protifašistický odboj, 1980.*

⁵⁵¹ *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1939, č. 9, 147.*

⁵⁵² *Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: Velké dějiny země Koruny české XV.a. Praha – Litomyšl 2006, s. 200-203, 209-210, 240-241, 386-387, 396-397. Dědová, Marie: Bejvávalo. Sedlčany 1993, s. 61. Němec, Jiří: 100 let*

Ventilem všech protiněmeckých nálad stlačených v myslích lidí za dlouhých šest let okupace se stal **revoluční květen 1945**. Také Sedlčansko se výrazně zapojilo do celonárodního povstání, jehož průběh se zde však obešel bez vážnějších „excesů“ vůči Němcům. Velké množství Němců, zvláště těch, kteří sem přišli během války, opustilo Sedlčansko již dříve, což platí především o dobře situovaných rodinách místních důstojníků SS. Kromě tzv. *národních hostů*, prchajících německých starců, dětí a žen, kteří v místních lidech mnohdy vzbuzovali spíše lítost, a místních málo početných německých starousedlíků se zde nacházely v podstatě jen ustupující jednotky Wehrmachtu a především silné a stále bojeschopné oddíly SS z cvičiště. Většina místního českého obyvatelstva si plně uvědomovala, že jakákoli násilná akce namířená proti nim by jistě vyvolala těžký trest.

Nejvíce se o tom přesvědčili lidé v Sedlci, kde došlo k vůbec nejrozsáhlejší akci celého květnového povstání na Sedlčansku. Kromě německých a maďarských vojáků byli zde a v blízkém okolí zajišťováni právě také místní Němci, včetně některých členů výše zmíněné kolaborantské skupiny, přičemž během tohoto jednání pravděpodobně také nedošlo k nějakým „excesům“. Mezi zajištěnými se ocitl i bývalý prezident Škodových závodů a majitel votického zámku a velkostatku Smilkov **Dr. Voss**, spolu se svou rodinou a příbuznými. Voss byl později v den odvety oddílů SS využit povstanci jako parlamentář pro vyjednávání, neboť sám také uznával nesmyslnost boje. Některé osvobozené Němce včetně Dr. Vosse pak na konci krvavého 7. května odvezly odjíždějící jednotky SS s sebou.⁵⁵³

TJ Sokol Kosova Hora. Kosova Hora 2006, s. 24. SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 579, sign. 31/40, kart. 34.

⁵⁵³ *Nykodým, Jaroslav: Sedlecko za války i v odboji 1939-1945. Sedlec 1947, s. 30-31, 33, 46.; Na konci německé okupace se v pol. okr. Sedlčany nacházelo 69 hlášených obyvatel německé státní příslušnosti. Viz SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 781, sign. I-11-B-116, kart. 220.; K excesu vůči osobě německé národnosti došlo v nedalekých Hřiměždicích, kde lidé během revolučních událostí nařídili Němci Otto Wankovi, který žil v jejich vsi od svého dětství, kopat hrob. Tento hrob byl sice určen pro zastřeleného německého vojáka, což však Wankovi neřekli a vyžívali se pohledem na to, jak se celý strachem třese.... Viz Gazukina, Kateřina – Pašková, Markéta: Život na venkově v období protektorátu. Seminární práce 2005 (uložena v SOkA Příbram), s. 20-21.; SOkA Příbram, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan, 1941-1946, s. 237-238.*

S koncem okupace se postavení Němců v českých zemích obrátilo doslova naruby. Němečtí civilisté, většinou uprchlíci z jiných oblastí, a také někteří vojáci nacházející se v politickém okrese Sedlčany, byli soustředováni v místních internačních táborech v Sedlci a v Sedlčanech a ve sběrném středisku v Chlumu u Sedlčan, kde panoval poměrně volný režim, ovšem také poměrně velmi nedobré životní podmínky, především co se týče stravy a hygieny. Zde se již však nacházíme **na cestě k odsunu**. Ještě před ním byli tito Němci nasazováni na různé potřebné veřejné práce, nebo byli umístováni jako pomocná pracovní síla k rolníkům. Mimo jiné zahazovali zákopy, na jejichž hloubení bylo před několika málo týdny nasazováno české obyvatelstvo.... Toto krátké poválečné soužití Němců s českým obyvatelstvem pak snad až na neznámé výjimky neprovázely žádné konflikty. Mezi Němci a Čechy i nyní vznikaly různě pevné přátelské vztahy, které někteří udržovali i po odsunu. Válka skončila....

Poválečná nařízení týkající se německého obyvatelstva s ním zacházela v podstatě jako s nerovnoprávnou skupinou. Tato přijímaná diskriminační opatření ovšem většinou nebyla premiérou, jen se poněkud změnilo obsazení rolí. Jako nebylo dříve dovoleno nakupovat Židům v árijských obchodech mimo pro ně určenou dobu, tak nyní z důvodu omezení styku mezi příslušníky německé národnosti s českým obyvatelstvem mohli Němci také nakupovat v obchodech jen v jim vyhrazenou dobu – od 11.30-12.00 a od 15 do 17 h. Z těchto všeobecných postihů byli vyloučeni nejen němečtí antifašisté, ale prozatím i například lékaři a ti zaměstnanci, na jejichž setrvání ve výkonu jejich povolání spočíval veřejný zájem.⁵⁵⁴

Zmíněná nařízení se netýkala například správce a později majitele likérky ve Voticích Viléma Kriegelsteina. Tento „rozumný a snášenlivý Němec z Prahy“ měl být sice konfidentem jak SD, tak gestapa, ale jako okresní důvěrník NSDAP likvidoval udavačské dopisy a velkému množství lidí pomohl při jejich pronásledování gestapem. Jednoho odbojového pracovníka pak sám ukrýval. Jakožto funkcionáře NSDAP ho po válce soudil

---

⁵⁵⁴ *Věstník Okresního národního výboru v Sedlčanech*, roč. 2, č. 3-4, vyd. 1. 2. 1947, s. 18. *SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945*, inv. č. 954, č. j. 9.150/45, II-11200/45, 133 pres/45, kart. 306. *Tamtéž*, inv. č. 812, sign. III-1-182, III-1-183, III-1-245, III-1-264, kart. 230. *Tamtéž*, inv. č. 892, sign. VIII-8-13, 23, kart. 280. Ve sběrném středisku v Chlumu u Sedlčan bylo k 24. 6. 1945 internováno 1 218 Němců a v internačním táboře v Sedlčanech (k 27. 6.) 82 (z toho 36 válečných zajatců). Celkem se v pol. okr. Sedlčany k 27. 6. nacházelo 1 297 osob německé státní příslušnosti; *Rozhovor – Jarmila Kabíčková, jaro 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.; SOkA Příbram, ONV Sedlčany, 1945-1960*, inv. č. 79, č. j. 373 pres/46, kart. 2. *Tamtéž*, sign. 775/46, kart. 3.

*Mimořádný lidový soud v Táboře, který Kriegelsteina osvobodil a ten pak mohl ještě několik let zůstat v ČSR.*⁵⁵⁵

---

⁵⁵⁵ ABS, Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD, sign. 52-88-6, 52-77-3. SOA Třeboň, MLS Tábor, 1945-1948, sign. LS 10/48. SOKA Benešov, AM Votice, Kronika města Votic, 1938-1953, nestr.

35. Německý voják

Už jen z toho důvodu, že **německá okupace** začala příjezdem příslušníků německých ozbrojených sil, byla vůči nim již od samého počátku protektorátního období namířena nenávist většinově protiněmecky naladěné české společnosti, byť většinou skrývaná. V duchu vyslovované nadávky, zlost a hněv místního českého obyvatelstva vítaly v oněch smutných březnových dnech přijíždějící německé vojáky jistě i na Sedlčansku, kam příslušníci okupační armády díky nepříznivému počasí dorazili až v průběhu či spíše k večeru dne 16. března. Ani zde však snad až na nepatrné výjimky nedošlo k žádným veřejným protiněmeckým projevům. Jednou z těchto výjimek se stal případ správce Jana Bozděcha z Třebnic, který se pravděpodobně jako jeden z mála údajně nebál veřejně nazývat německé vojáky a vůbec všechny Němce „*pakáží*“. Na adresu říšského protektora později vyprávěl známý protektorátní vtip o novém a mokrém kole (neu-Rad, nas-Rad) a při koncertě německé vojenské hudby v Třebnicích nabádal lidi, ať jsou vlastenci a jdou domů a neposlouchají ty „*fidlaře*“.⁵⁵⁶

Většina obyvatel se však vůči německým vojákům chovala přinejmenším zdrženlivě. Tito samozvaní hosté po svém příjezdu rozdávali lidem čokoládu, pomeranče, peníze a navařený *Eintopf* – to však zpravidla jen opravdu těm sociálně nejslabším jedincům, a také zvědavým dětem, které mnohdy nepoučeny od rodičů dokázaly nejčastěji přemoci prvotní ostych. Za čokoládovou odměnu pak klečící dítko v prosebných polohách se sepnutýma rukama figurovala na fotografiích využitých v nacistické propagandě a sdělujících světu známou „pohádku“, kterak německá armáda zachránila český lid před hladověním. V těchto zprávách již nikde nestálo, že jídlo navařené německými vojáky si někteří brali proto, aby s ním nakrmili drůbež a prasata....

Pravda navíc byla spíše taková, že němečtí vojáci si v českých zemích připadali jako v ráji. Žasli nad přeplněnými obchody zbožím všeho druhu a jeho neuvěřitelně nízkou cenou – některé zboží se totiž v obchodech v Německu připravujícím se na válku již několik let v podstatě neobjevovalo. Právě místní obchody a cukrárny tak byly tím jediným, co vzali při obsazování českých zemí útokem. Zvýhodnění nově nastaveným kursem německé marky ke koruně skupovali především různé druhy luxusního zboží, mýdlo, látky, obuv, cukrovinky apod., a vše posílali v poštovních balících domů. Sami si

---

⁵⁵⁶ SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, inv. č. 578, sign. 1.339/39, kart. 33. Tamtéž, AO Kamýk n. Vlt., Pamětní kniha I, 1845-1950, s. 93.

pochutnávali hlavně na uzeninách a cukrovinkách všemožných druhů, které navíc mnozí vojáci, zvláště ti ze západního a severního Německa, viděli vůbec prvně v životě.

Také v Sedlčanech němečtí vojáci okupovali především místní cukrárny. Nacpávali se v nich prý takovým tempem, že cukráři nestíhali péct. To, co snesly jejich peněženky, už však nemuselo nutně platit o jejich zažívacím ústrojí.... Druhý den se sedlčanským – k jejich veliké radosti – nabízela ostudná podívaná, jak si vojáci slavné německé armády v potoce zapírali prádlo.... Někteří si dokonce poleželi několik dní v průčické nemocnici. Celou záležitost kvůli podezření z úmyslné otravy vojáků následně vyšetřovalo i gestapo. Nakonec však dospělo k jedinému logickému výsledku, tedy k tomu, že se vojáci jednoduše přejedli. Na stejnou nenasytnost nakonec doplatila i celá Německá říše, to však až za dlouhých šest let....⁵⁵⁷

Po odjezdu oddílů okupační armády byla přítomnost německých vojáků na území politického okresu Sedlčany do zabrání části jeho území pro cvičiště SS minimální. Němečtí vojáci se zde vyskytovali v podstatě výjimečně – při svých přesunech a cvičeních, či při likvidaci pevnostního systému podél Vltavy. Jejich pobyt přitom doprovázely pouze víceméně přirozené problémy. K nejčastějším patřily stížnosti rolníků na škody způsobené cvičícími německými vojáky na jejich polích. Například již v březnu 1939 v obci Nedrahovice zdusali němečtí vojáci při nácviu střelby několika rolníkům pozemky oseté jetelem. V červnu 1941 zase byla některým zemědělcům z Řadov a Drážkov zničena pole osetá obilím, a to až ze 100 %. V březnu 1939 na Vysokém Chlumci pak snad i alkoholem posilnění němečtí vojáci prostříleli obrázek Panny Marie umístěný na sloupu u cesty. Přitom se prý holedbali, že teď potáhnou na Rusko....⁵⁵⁸

---

⁵⁵⁷ SOA Praha, *Sbírka staničních knih četnictva a Sboru národní bezpečnosti, Středočeský kraj, 1851-1960, inv.č. 1655, Památník četnické stanice ve Vysokém Chlumci. SOkA Příbram, AO Libůň, Pamětní kniha obce Libůň, 1922-1976, s. 35-36. Tamtéž, AO Obděnice, Pamětní kniha obce Obděnice, 1924-1971, s. 111-112. Rozhovor – pí Vermachová, duben 2005, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora. MÚ Sedlec-Prčice, Pamětní kniha města Prčice, 1885-1957, s. 201, 208.*

⁵⁵⁸ OÚ Vysoký Chlumeč, *Pamětní kniha obce Pořešic, 1924-2002, s. 80. SOkA Příbram, AO Vysoký Chlumeč, Pamětní kniha, 1923-1944, s. 156. Tamtéž, AO Krásná Hora n. Vlt., Pamětní kniha obce Krásná Hora n. Vlt., (1941)1946-1956, s. 7. Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 841, sign. V-11-G-2, V-11-H-4, kart. 255.; K vltavským opevněním viz Lášek, Radan: *Vltavské linie. Československé opevnění z roku 1938 ve Středním Povltaví. Dvůr Kálové n. Labem 1998.*; Německá okupace českých zemí si samozřejmě vyžadovala také neustálou přítomnost německého bezpečnostního aparátu i ozbrojených sil. Počet příslušníků Wehrmachtu či SS v protektorátu dosahoval v roce 1940 téměř poloviny počtu místního německého civilního obyvatelstva. V Protektorátu Čechy a Morava se nacházelo k 1. 10. 1940 245 000 hlášených Němců a kolem 106 000*

Přítomnost německého vojska na Sedlčansku kladla jisté nároky i na orgány místní veřejné správy. Již na jaře 1941 byly povinně vypracovány okresní přehledy o ubytovacích kapacitách jednotlivých obcí, které byly později kontrolovány. Organizační zajištění ubytování německého vojska měly na starost obecní úřady. Kromě přikázaného počtu místností, oddělených pro důstojníky a mužstvo, které se většinou nacházely ve školách nebo hostincích, byly obce povinny zajistit vojákům také dostatečný počet žen na praní prádla, povozů, umyvadel, psacích strojů, jízdních kol a jiného vybavení.⁵⁵⁹

Minimální přítomnost německých ozbrojených sil na Sedlčansku vzala za své v roce 1943. Na území politického okresu Sedlčany zabraném pro **cvičiště SS** se od té doby nacházelo několik tisíc příslušníků zbraní SS. Sedlčany se staly posádkou 1. a 2. oddílu výcvikového dělostřeleckého pluku SS. V tzv. „Panzerjäger-schule“ ve Vrchotových Janovicích a Vojkově (ležícího mimo cvičiště [!]), a dále v Chlumu a Křepenicích pak sídlily protitankové jednotky.⁵⁶⁰

Ke konci války již kapacita cvičiště nestačila a i mimo jeho území byly kromě frontových umístěny také některé výcvikové a náhradní jednotky. Tito vojáci si také ve svém okolí, tedy nejen na území cvičiště SS, zřizovali své střelnice (viz *Příloha 33*). O letních prázdninách v roce 1944 bylo ubytováno na 2 600 vojáků zbraní SS ve školách v Jankově, Jesenici, Kosově Hoře, Neustupově, Olbramovicích, Prčici, Sedlci a Voticích. Kromě Neustupova byly tyto školy obsazeny vojskem i na podzim téhož roku, některé i déle. Budovy v dalších mnoha obcích obsadilo německé vojsko v zimě a na jaře 1945.⁵⁶¹

Pobyt na území cvičiště byl pro vojáky SS rozhodně přijatelnější, než život na frontě pohybující se na hranici smrti. Sice zde dostávali skromnější stravu, ale především v Sedlčanech měli vojáci i dost možností jistého kulturního vyžití, či spíše zábavy, v podobě dvou kin a kasina. Svůj biograf měli vojáci k dispozici také v Dublovicích a jistě i jinde.

---

příslušníků Wehrmachtu a 6 000 příslušníků SS. Viz *Tvarůžek, Břetislav: Wehrmacht proti českému lidu a za upevnění německví v protektorátě. HaV 43, 1994, č. 2, s. 113-115.*

⁵⁵⁹ *SOka Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 583, sign. 499/44, kart. 44. Tamtéž, inv. č. 841, sign. V-11-A-18, V-11-I-346, kart. 255. Za ubytování německých vojáků ve školách a jiných budovách veřejných korporací byla poskytována náhrada.*

⁵⁶⁰ *Kokoška, Stanislav: Cvičiště zbraní SS Böhmen. SVPzP 27, 1986, s. 273-276.*

⁵⁶¹ *SOka Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 583, sign. 499/44, kart. 44. Tamtéž, inv. č. 841, sign. V-11-E-1, kart. 255. Tamtéž, AO Jesenice, Pamětní kniha obce Jesenické, 1923-1972, s. 77-78. Tamtéž, AO Kosova Hora, Kniha pamětní, 1922-1963, s. 90.*

Po absolvování výcviku mířili vojáci SS neodkladně na frontu. Té východní se snad naprosto všichni právem obávali. Strachu je nezbavilo ani prodělání nezbytného otužovacího výcviku.... Velkou roli sice hrála také národní příslušnost konkrétního příslušníka zbraní SS, ale nutno podotknout, že celkově také jim byly vlastní různé přirozené jevy obvyklé snad ve všech armádách. Patřily mezi ně různé podoby a zásady „zašívání se“, „stínování“, snaha, aby jakékoli „urychlování“ bylo co možno nejpomalejší, a jiné případy, z nichž lze mimo jiné odvodit, že „*osudy popisované Jaroslavem Haškem nejsou jen českou specifikou, rozdíl je jen v tom, že jiné národy Haška nemají...*“⁵⁶²

Přítomnost vojsk SS s sebou přinášela i častější styk mezi jejich příslušníky a českým civilním obyvatelstvem. **Vztahy** mezi těmito dvěma proti sobě stojícími skupinami se většinou nacházely na slušné a korektní úrovni, a to i přes většinově protiněmeckou orientaci české společnosti. Také prvotní vědomá a ze strany německých vojáků veřejně projevovaná nadřazenost se s postupujícími německými neúspěchy vytrácela. Vždy záleželo na konkrétních lidech. Počáteční a nutno podotknout, že oboustranná zdrženlivost a obavy se postupně prolamovaly. V některých případech díky intenzivnější komunikaci pak standardní slušnost přerůstala i v přátelství a nezřídka nabývala i podoby jakési vzájemné symbiózy. Mezi civilním obyvatelstvem a německými vojáky docházelo mimo jiné také k poměrně čilému „černému obchodu“. Zejména pro české živnostníky byl německý voják velice dobrým zákazníkem.

Podobu vztahů mezi německými vojáky a českým obyvatelstvem podmiňoval již samotný fakt, že jakékoli projevy nepřátelství vůči příslušníkům německých ozbrojených sil mohly mít ty nejtěžší následky. Někteří lidé si však i navzdory hrozbě možného dalekosáhlého trestu počínali v tomto směru velmi upřímně a suverénně a často jen jazyková bariéra či benevolence vojáků SS zabránila těžkým následkům. Někteří lidé vyjadřovali svou zášť vůči Němcům alespoň skrytě, například tím, že ve sbírkách pro německé vojáky na frontě odevzdávaly roztrhané svetry. Tyto sbírky většinou dopadaly

---

⁵⁶² *Vermach, Josef: Vzpomínky na svůj život za 2. světové války – t. j. od r. 1939 do května 1945, sbírka autora, s. 3-5. MM Sedlčany, SP 127, Kopecká, Eva: Boj o přežití. Sem. práce z dějepisu 1996, s. 14. Dědová, Marie: Bejvávalo. Sedlčany 1993, s. 78. SOkA Příbram, AO Dublovice, Pamětní kniha obce dublovické, 1924-1990, s. 155.*

nevalně, ovšem především kvůli všeobecně panujícimu nedostatku. Shromažďovalo se při nich nejen oblečení a boty, ale i harmoniky, gramofonové desky, apod.⁵⁶³

Přítomnost německých vojáků na Sedlčansku se nemohla obejít bez jejich nadstandardní pozornosti vůči místním dívkám a ženám. Nutno podotknout, že tento zájem nebyl v žádném případě jednostranný. To, že němečtí vojáci přitahovali některé dívky, bylo nejen přirozené, ale podle všeho se nejednalo ani o nějaký ojedinělý jev. To samé později platilo i v případě sovětských vojáků, kteří však narozdíl od těch německých byli, jemně řečeno, mnohem neodbytnější....

Většina českých děvčat se však německých vojáků stranila a netancovala s nimi ráda, zvláště když měli na sobě uniformu. Tu museli vojáci povinně nosit i na taneční zábavy, což mnozí právě z tohoto důvodu porušovali. Některé ženy a dívky však právě vojenská uniforma velmi přitahovala. Zvláště v Sedlčanech prý „*leckterá holka držela s německým důstojníkem, když myslela, že se bude mít dobře.*“ Po revoluci pak byly některé pranýřovány a musely zametat město. Jistá paní s příznačným křestním jménem „Venuše“ si měla zvat do svého bytu v Sedlčanech i ve Vojkově německé vojíny SS, kteří pak její byt opouštěli až nad ránem. V Počepicích bylo po skončení německé okupace údajně na dvě desítky místních žen a dívek ostříháno dohola....⁵⁶⁴

Právě z přítomnosti a chování místních německých vojáků mohli také lidé na Sedlčansku v závěru války pozorovat, že Německo je již skutečně na kolenou. Na území

---

⁵⁶³ Pavelka, Jan: *Sedlčany byly vystěhovány. Vzpomínky pamětníka na vysídlení Sedlčan v letech 1943-1945. Sedlčany 1993, s. 26-27. SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 580, sign. 589/41, kart. 36. MM Sedlčany, SP 127, Kopecká, Eva: Boj o přežití. Sem. práce z dějepisu 1996, s. 9. Kofroň, Stanislav: Vzpomínky na život v zabraném. Vyprávění pana Vladimíra Chocholouška z Hradištka u Sedlčan (osobní archiv Stanislava Kofroně), s. 3. SOKA Příbram, AO Dublovice, Pamětní kniha obce dublovické, 1924-1990, s. 151. Rozhovor – pí Jiroušková, 3. 11. 2006, rukopisný záznam rozhovoru + audiozáznam + přepis rozhovoru, sbírka autora.; Již v roce 1940 nařídilo Vrchní velitelství branné moci zřízení sběren v každém braném okrese (pro Čechy v Praze) pro dobrovolné milodary ve prospěch německých vojáků. Viz *Okresní věstník politického okresu Sedlčany, roč. 1940, č. 4, 24.**

⁵⁶⁴ Kofroň, Stanislav: *Vzpomínky na život v zabraném. Vyprávění pana Vladimíra Chocholouška z Hradištka u Sedlčan (osobní archiv Stanislava Kofroně), s. 4. SOKA Příbram, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan, 1941-1946, s. 270, 329-332. MM Sedlčany, D 260, Protokol sepsaný dne 20. 6. 1945 u MNV v Sedlčanech s pí Boženu Poršovou. Tamtéž, SP 202, Nováková, Martina – Žemličková, Věra: Sedlčany v době vystěhování v letech 1943-1945 „výpověď pamětníků“. Sem. práce 2003, s. 27. Tamtéž, Počepice před 40 lety podle učitele Šimků v únoru 1976, s. 25.*

cvičiště SS se nacházeli zpočátku skutečně elitní vojáci, později se zde však objevovaly všemožné národnosti. Na samotném konci války pak byli na frontu posíláni i chlapci.

Lidé přicházející do styku s německými vojáky nemohli nezaslechnout beznadějná slova zaznívající z jejich úst – „*Alles weg*“ „*Schei...*“ „*Hitler kaput*“ atd., která v nich naopak vyvolávala pocity radosti a naděje. Někteří lidé se stali svědky i toho, jak demoralizovaní belgičtí vojáci SS zpívají francouzskou hymnu.... Ještě před koncem války obcházeli mnozí hladovějící vojáci civilisty a prosili je o jídlo, jiní ho i kradli. Někteří příslušníci polního četnictva SS střežící území cvičiště pak řešili svůj nedostatek také tím, že zabavovali dětem jdoucím do školy svačiny. Rodiče pak dávali svým ratolestem pro jistotu vždy o krajíc chleba navíc.... V posledních měsících války si místní lidé dále nemohli nevšimnout rostoucího počtu dezercí, poprav chycených dezertérů i sebevražd. Na druhou stranu se však i na samém konci války setkali s nezlomnou morálkou některých vojáků či spíše s tím, jak někteří z nich podléhali své propagandě. Takoví se veřejně chlubili, že teď sice ustupují, ale poté, co se spojí s Američany a Angličany, potáhnou zpět směrem na Rusko.⁵⁶⁵

Dne 15. září 1943 musel opustit svůj domov a své rodiče také R. Bude (*1926). Jeho třída *Vyšší chlapecké školy* (ještě před pár lety – v době první republiky – *Státního reformního reálného gymnázia*) v *Jablenci nad Nisou*, byla přeložena do Berlína na místní *Goetheschule* a její studenti byli nasazeni jako pomocníci německého protiletadlového dělostřelectva. Ani v „totálně“ válčícím Německu tak již na studium nebyl čas. Učitelský sbor částečně tvořili penzisté nebo ti, kteří nebyli ze zdravotních důvodů povoláni k vojenské službě. Vyučování nasazených jabloneckých gymnazistů odteď probíhalo většinou pouze 3-4 půldny v týdnu (dopoledne po 4-5 pětáctyřicetiminutových vyučovacích hodinách).

Nálety spojeneckého bombardovacího letectva se řídily úplně jiným rozvrhem – v noci útočili Britové a ve dne Američané. Vztek proti těmto „*vzdušným pirátům*“ rostl s každou jimi svrženou bombou. V podstatě až touto berlínskou zkušeností se R. Budeho probíhající válka skutečně osobně dotkla. Také tím, že jeden z náletů nepřežil jeho

---

⁵⁶⁵ *Habart, Čeněk – Pavlovský, Pavel: Votice. Z historie města. Votice 1990, s. 48-49. MM Sedlčany, Míková, Hanka: Odboj na Sedlecku. Sem práce z dějepisu. Dědová, Marie: Bejvávalo. Sedlčany 1993, s. 79. SOkA Benešov, AM Votice, Kronika města Votic, 1938-1953, nestr. Rozhovor – pí Jiroušková, 3. 11. 2006, rukopisný záznam rozhovoru + audiozáznam + přepis rozhovoru, sbírka autora.*

spolužák.... Kromě německých studentů zde byli nasazeni také Rusové, kteří byli všeobecně velmi ceněni díky své zručnosti a šikovnosti. Za kousek chleba udělali spoustu práce i za Budeho a jeho spolužáky. Všichni se museli smířit s místními nelehkými podmínkami. Bydlelo se v dřevěných barácích, částečně krytých v zemi, s rozbitými okny, proto často nevytápěných.

Velká část německé společnosti se v této době nacházela již poměrně velmi daleko na své cestě k vystřízlivění. Tato ušlá vzdálenost pak přímo souvisela právě s intenzitou spojeneckého leteckého bombardování v daném místě. Zpozorovali to i jablonečtí gymnazisté. V Berlíně se v podstatě poprvé setkali s otevřenými kritickými hlasy namířenými proti nacionálnímu socialismu a poprvé zde slyšeli i vtipy zesměšňující Hitlera a jeho režim. Přesto si však německá společnost udržovala až do konce války poměrně vysokou morálku, která byla z velké části dílem nacistické propagandy a všeobecně panujícího strachu.

V únoru 1944 se vrátila část třídy domů do Jablonce nad Nisou. Na předchozí víceméně bezstarostná studentská léta však již studenti nemohli navázat. Kromě zkrácené maturity je čekalo splnění pracovní služební povinnosti v rámci *Reichsarbeitsdienst*. To navíc netrvalo dlouho. Již za několik měsíců musela část studentů znovu opustit své rodiny a tentokrát jim nejvíce hrozilo, že se již domů nikdy nevrátí....

Dne 15. června 1944 přišel povolávací rozkaz k *440. pěšímu pluku Zittau* také R. Budemu. I on tak na sebe musel povinně obléci vojenskou uniformu. Po dvouměsíčním pobytu v Zeithain bei Riesa byl v srpnu se svou jednotkou v rámci *154. polní cvičné divize* převelen do míst východně od Krakova v *Generálním gouvernementu*. Potkala ho tedy ta horší ze dvou možností – nasazení na východní frontě.

Od této chvíle si R. Bude musel rychle zvykat na nelehký úděl vojáka plněním svou brannou povinností a bráně svou vlast. Těžká byla i jeho vojenská výstroj, kterou tvořila obvyklá puška Mauser vzor 98, na zádech dvě náhradní hlavně, dva zásobníky po 50 nábojích, za opaskem pověšený ruční granát a v kožených pouzdrech dalších 36 nábojů. K tomu ještě nezbytná plechová helma, plynová maska, rýč, bajonet, chlebník, případně torna s příkrývkou a dalšími potřebnými věcmi. Všeobecné životní podmínky v armádě jako strava a ubytování pak záležely z velké části na tom, kde se Bude se svou jednotkou právě nacházel. Prádlo se také měnilo podle situace, většinou dvakrát měsíčně a méně. Vojenská strava byla skromná, obzvláště pro mladého Budeho a jeho „věčně hladové“ vrstevníky. Denně ráno a večer náhražková káva, ráno 400-500 g chleba, k tomu přiměřeně

másla nebo margarínu, marmelády, umělého medu, sýra nebo uzeniny. K obědu se podávalo teplé jídlo – běžně se jednalo o guláš s bramborem, rýží nebo těstovinami, nebo *Eintopf*. Vojáci starší 18 let dostávali denní žold 50 feniků, nepnoletí polovinu. Na to, aby si mohli večer koupit láhev piva, která stála 27 feniků, jim tedy museli částečně přispívat rodiče posíláním kapesného. Vojáci mladší 18 let také neměli nárok na cigarety. Příděly vína nebo kořalky se však na frontě zvyšovaly všem....

Informovanost vojáků o celkovém vývoji válečné situace byla velmi špatná. Rádio nikdo neměl a radiotelegrafisté se pod hrozbou odsouzení polním soudem radši ani nepokoušeli odposlouchávat cizí zprávy. Nic bližšího člověk nemohl zjistit ani prostřednictvím polní pošty, která zaručovala alespoň nějaký styk s domovem a blízkými. V posledních měsících války navíc chodila nepravidelně. Velmi vhod vždy přišly také z domova posílané balíky s potravinami, které se starostliví rodiče snažili svým dětem pravidelně posílat, přestože zásobovací situace německého civilního obyvatelstva se během války velmi zhoršila, což nejvíce pocítili obyvatelé velkých měst.

Prvního bojového nasazení a „křtu ohněm“ se dočkal R. Bude v říjnu 1944, kdy byla jeho jednotka během Slovenského národního povstání nasazena proti slovenské armádě nedaleko Dobšiny. Po potlačení povstání čekal v listopadu Budeho a jeho vojenské kamarády výcvik v Liptovském Svatém Mikuláši. Postup Rudé armády nešlo zastavit. Po výcviku, dne 15. ledna 1945, se tedy vydala Budeho jednotka na pěší pochod do Chrudimi.

Zpátky na frontu zamířil Bude se svými kamarády až na začátku dubna, aby u řeky Olše pomohl odrazit jarní závěrečnou ofenzivu Rudé armády. Přes poměrně stále vysokou bojovou morálku se jim to nemohlo podařit. Německé divize již jen s velkými obtížemi držely nápor Rudé armády a celková situace byla neudržitelná.⁵⁶⁶

Skupina armád *Mitte* bojující na jaře 1945 na Moravě byla v podstatě poslední německou bojeschopnou armádou. Její velitel polní maršál Schörner vydal dne 5. května svůj poslední rozkaz, ve kterém své vojáky vyzval k poslušnosti a k statečnému odporu proti Rudé armádě, za který se jim mělo brzy dostat odměny v podobě klidného návratu do vlasti. Německá strategie v posledních dnech války spočívala v dosažení ukončení bojů na západní frontě částečnými kapitulacemi a v pokračování odporu na východě. Tím se měl

---

⁵⁶⁶ *Korespondence – R. Bude, 5. 11. 2007, 27. 12. 2007, 28. 12. 2007, 29. 12. 2007, 13. 1. 2008, 20. 7. 2008, sbírka autora.*

získat čas k odvedení co největšího množství prchajících německých civilistů a ustupujících vojáků z východu do oblastí obsazených západními spojenci.

Skupina armád *Mitte* se plánovaně stahovala do amerického zajetí již od počátku května. Tento ústup sice stále probíhal poměrně organizovaně, ovšem postupně se začal měnit v úprk. Od jednotek se začali oddělovat menší skupiny vojáků i jednotlivci, kteří se otáčeli čelem vzad a na vlastní pěst se snažili co nejrychleji dostat do míst, kde tušili výskyt postupující americké armády.

Celý tento proces urychlilo vypuknutí **povstání v českých zemích**, které Němcům zkomplikovalo jejich cestu na západ a mnohde také zabránilo přísunu proviantu a pohonných hmot. Na mnoha místech tak v těchto revolučních dnech nastával skutečný chaos. V nekonečných kolonách popojížděly tanky, obrněné transportéry a vše, co mělo kola, a za nimi se zpožděním pochodovala pěchota. Vraký aut a nepotřebná děla zůstávaly ležet v příkopech. Některé ustupující jednotky se točily v kruhu podle povstalci obrácených ukazatelů směru a přitom musely čelit útokům partyzánů a spojeneckého taktického letectva, které bombardovalo důležité komunikační uzly, zatímco postupující Rudá armáda uzavírala obklíčení, aby zabránila prchajícím německým vojskům v ústupu. Přes rychlé ruské předvoje a slabé sovětské posádky si pak některé německé jednotky musely probíjet cestu na západ.

Po podpisu bezpodmínečné kapitulace Německa v Remeši (7. května v 2.41) se stalo tím nejhlavnějším cílem německých vojáků dostat se do doby, než kapitulace nabude účinnosti (8. května 23.01 letního středoevropského času), za demarkační čáru k Američanům. Tu Američané nakonec uzavřeli až 9. května ve večerních hodinách a od této chvíle již další zajatce přijímali jen dá se říct výjimečně.

Povstání ještě více prohloubilo krizi uvnitř německé armády. Některé německé posádky se již bez jakéhokoli odporu či po vyjednávání s povstalci nechávaly odzbrojit, zajmout a dobrovolně odpochovaly směrem do amerického zajetí. Někteří sami skládali zbraně a žádali o doprovod k Američanům. To však platí především o příslušnících Wehrmachtu, kteří se většinou snažili vyhýbat jakýmkoli konfliktům s povstalým civilním obyvatelstvem. Jejich současným hlavním cílem bylo přežít. Nejlepší cesta k němu vedla právě v jejich odchodu do amerického zajetí. V té souvislosti lze pochopit, že v případě jakýchkoli překážek někdy sahali i k použití násilí, po kterém pak často následovala reakce ze strany povstalců. V těchto dramatických dnech se nestřetávaly jen dva tábory, ale také

miliony individualit. Přirozeným důsledkem tak byla mnohá nedorozumění a zbytečné ztráty na lidských životech.

Hlavně ze strany jednotek SS, které si až do konce války udržovaly plnou bojeschopnost a odhodlání, docházelo také k případům terorizování civilního obyvatelstva, které nebyly vždy vyprovokovány jen jeho neuváženými činy. Jakýkoli náznak odporu či projev povstání příslušníci SS nemilosrdně trestali. V daných místech vyhlášovali stanná práva, při nichž popravovali vedle povstalců také německé dezertéry. K velkému napětí až konfliktům došlo také mezi oddíly SS a Wehrmachtem. Někteří němečtí vojáci si ve svévolném rabování a vraždění vybíjeli i svůj vztek a frustraci z prohrané války.⁵⁶⁷

Kromě událostí v Sedlci a vyjma dalších drobných incidentů a přestřelek (viz kapitola *Revolucionář*) nedošlo na Sedlčansku k nějakým větším střetům mezi civilním obyvatelstvem a ustupujícími Němci. Tato skutečnost byla jistě z velké části podmíněna také citelně blízkou přítomností silných jednotek SS z místního cvičiště. Právě místní oddíly SS v revolučních dnech trestaly nejen jakékoli náznaky odporu na území cvičiště a východně i jižně od něj, ale právě z nich se zformovala bojová skupina *Wallenstein*, která byla nasazena na potlačení Pražského povstání, čímž měla pomoci uvolnit Prahu pro ústup vojsk skupiny armád *Mitte*.⁵⁶⁸

Ustupující a odzbrojení němečtí vojáci označení bílými praporky procházeli územím politického okresu Sedlčany ještě v době, kdy už do něj přijížděly první oddíly Rudé armády. Přes silnice se ani nedalo přejít, jak byly zaplněné vojenskými auty, povozy i

---

⁵⁶⁷ *Zámečník, Stanislav: Český odboj a národní povstání v květnu 1945. Praha 2006, s. 131. Jakl, Tomáš: Operace vojsk Osy v Čechách v květnu 1945 – stručný nástin problematiky, in: Museli jsme čekat? Sborník příspěvků z konference k 54. výročí ukončení druhé světové války v Evropě. Milín 2001. Důležitou roli v tuto chvíli hrála také německá propaganda, a to nejen v souvislosti s mýtem o tzv. Alpské pevnosti. Goebbels do poslední chvíle operoval s představou, že ihned po porážce Německa dojde ke střetu mezi dosavadními spojenci, a že v protisovětském boji bude místo i pro nacisty. Této představě věřili nejen mnozí němečtí vojáci, pro které tato myšlenka byla poslední nadějí na zvrát prohrané války, ale snad jí věřil i Stalin. Snažil se proto zajmout co nejvíce německých vojáků, v kterých viděl možnou posilu západu v nadcházející konfrontaci.; Hrbek, Jaroslav: Konec druhé světové války v Evropě, in: Museli jsme čekat? Sborník příspěvků z konference k 54. výročí ukončení 2. světové války v Evropě. Milín 2001. Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: Velké dějiny zemí Koruny české XV.b. Praha – Litomyšl 2007, s. 555. Květen 1945 ve středních Čechách. 1945, 5. května, Kutná Hora – Poslední rozkaz Schörnera, vrchního velitele armádní skupiny Střed. Praha 1965, s. 74-75. Osvobození středních Čech. Archiválie k národně osvobozeneckému boji a k osvobození středních Čech Sovětskou armádou. Praha 1985.*

⁵⁶⁸ *Kokoška, Stanislav: Cvičiště zbraní SS Böhmen. SVPzP 27, 1986, s. 282.*

pěšími. V příkopech se válely nepotřebné zbraně a auta, kterým došlo palivo. Někteří němečtí vojáci ve snaze dostat se co nejrychleji k Američanům kradli hospodářům koně a jízdní kola. To si nenechal líbit čtyřiaadvacetiletý František Soukup z Břekovy Lhoty, kterému vojáci odcizili koně i s potahem. Pronásledoval zloděje na svém kole až k Oborám, kde byl jimi dne 9. května zastřelen. Při ústupu německé armády pak v Kosově Hoře zahynul také kočí František Kladivo, který vezl Němcům jejich zavazadla. K ztrátám na životech však docházelo i na německé straně. Ještě několik dní po revoluci byla Vltava plná mrtvých těl koní a německých vojáků, kteří zahynuli při svém pokusu o zdlání řeky, která pro ně mylně znamenala vysněnou bránu do amerického zajetí.⁵⁶⁹

Ještě několik dní i týdnů po osvobození se po lesích navzdory jejich prohledání pohybovali skrývající se němečtí vojáci, kteří se snažili nočními přesuny dostat na západ k Američanům. Do přilehlých vesnic se odvažovali přijít jen proto, aby v nich poprosili o něco k jídlu. Většinou již neznamenal pro civilní obyvatelstvo žádné nebezpečí. Svě zbraně již ve svém vlastním zájmu zpravidla složili. Letadla tehdy shazovala letáky, ve kterých byli němečtí vojáci vyzýváni, aby se neprodleně odzbrojili a vzdali do rukou místních orgánů – kde bude německý voják chycen se zbraní, bude na místě zastřelen.

Po odeznění revolučních dní na Sedlčansku až na výjimky nedošlo k případům, kdy by se němečtí vojáci probíjeli na západ a přepadávali obyvatele. Obětí přestřelky s německými zběhlými vojáky se dne 12. května stal v lese u Bolechovic četnický strážmistr v. v. František Dvořák. K ztrátám na životech tak docházelo spíše na druhé straně a často je měli na svědomí příslušníci Rudé armády. Jeden německý voják postřelený u Radče byl odveden se dvěma svými druhy do Jesenice, kde byl na příkaz ruského důstojníka zastřelen a pochován u silnice na poli. Druzí dva pak byli vedeni do Sedlce. Na cestě za Dobrošovicemi se potkali s oddílem rudoarmějců, načež jejich důstojník odvedl tyto dva vojáky na pole vedle silnice, kde je zastřelil.⁵⁷⁰

---

⁵⁶⁹ *SOkA Příbram, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan, 1941-1946, s. 247. Tamtéž, AO Libůň, Pamětní kniha obce Libůň, 1922-1976, s. 53. Tamtéž, AO Kosova Hora, Kniha pamětní, 1922-1963, s. 93. MM Sedlčany, SP 202, Nováková, Martina – Žemličková, Věra: Sedlčany v době vystěhování v letech 1943-1945 „výpověď pamětníků“. Sem. práce 2003, s. 26.*

⁵⁷⁰ *SOkA Příbram, AO Obděnice, Obecní kronika, 1924-1971, s. 132-133. Tamtéž, AO Nedrahovice, Pamětní kniha obce, 1872-1962, s. 115-116. SOA Praha, Sběrka staničních knih četnictva a Sboru národní bezpečnosti, Středočeský kraj, 1851-1960, Staniční služební kniha Jesenice, 1942-1948. Rozhovor – p. Mašek, 21. 3. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora. Rozhovor – Josef Pilík, 20. 3. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora. Rozhovor – Marie Pudilová, 29. 2. 2004, rukopisný záznam*

Také R. Bude se na začátku května vydal spolu se svou jednotkou na závěrečný ústup. Jakýkoli jejich denní pohyb ztěžovalo spojenecké taktické letectvo a pověštní „kotláři“, kteří vládli jarnímu nebi. Kvůli nim se dala jakákoli vozidla používat jen v noci. Krom toho musely německé ustupující oddíly odrazet útoky předsunutých jednotek Rudé armády, proti nimž podnikaly různé krycí boje.

Právě teď, na cestě skrz české země R. Bude snad nejvíce ve svém dosavadním životě ocenil své znalosti češtiny, které se ještě v době před Mnichovem jakožto československý občan učil povinně ve škole jako svému hlavnímu cizímu jazyku. Snad právě díky tomu se dosud osobně nesetkal s žádnými projevy nepřátelství ze strany českého obyvatelstva. Naopak, lidé vycházeli německým vojákům velmi vstřícně, poskytovali jim nocleh i jídlo.

Situace se částečně změnila dne 5. května. Snad díky zprávám o blížící se Rudé armádě či spíše ohlasu povstání v Praze se také lidé na českomoravském pomezí rozhodli k závěrečnému vystoupení. Bude se svými kamarády tak nyní mohl pozorovat, jak lidé přestávají pracovat, vyvěšují československé státní vlajky, strhávají německé nápisy, vycházejí do ulic, zpívají československou státní hymnu a radostně slaví vytoužený konec německé okupace a války.

Budeho jednotka byla v tuto chvíli již rozpuštěna. Její příslušníci dostali své vojenské knížky, čímž přestali podléhat vojenskému pořádku. R. Bude se tehdy nacházel v prostoru západně od Havlíčkova Brodu, v nekonečné koloně ustupujících německých vozidel, promíchaných již z části s motorizovanými jednotkami Rudé armády postupující směrem na Plzeň. Také jeho hlavním cílem bylo dostat se „zum Ami“, „nur nicht zu den Russen...“. Všichni si přitom mysleli, že touto kýženou bránou do amerického zajetí je řeka Vltava.

V jedné vsi ležící na staré silnici mezi Havlíčkovým Brodem a Tábořem zastavil Budeho skupinu německý důstojník se třemi ozbrojenými civilisty mladšího věku v šatech ozdobených trikolórami. Vyzvali je, aby složili své zbraně s tím, že jim bude přislíbena volná cesta a doprovod k Američanům. Někteří vojáci tomuto slibu nechtěli uvěřit, ovšem nakonec se všichni podrobili. Hrál se o čas. Bylo již 8. května a všeobecně se říkalo, že Američané budou přijímat zajatce jen do půlnoci z 8. na 9. května.

---

rozhovoru, sbírka autora. Srov. NA, SSK, inv. č. 1164, mikrofilm č. 52, Pamětní kniha – Tábor, 1918-1953, s. 21.

Nakonec se ukázalo, že pochybovači měli pravdu. Chvíli poté, co Bude se svou skupinou opustil to místo, je zastavila přesila ozbrojených civilistů. Nešlo se jim vzepřít. Bude tak musel spolu s ostatními udělat čelem vzad a v pěti řadách vykročit směr východ! Zakrátko bylo ještě hůř. K jejich koloně se totiž připojilo několik rudoarmějců na koních. Naděje na útěk do amerického zajetí se zmenšovala každým krokem....

Ozbrojení civilisté střežící pochodující zajatce byli převážně mladého věku a bylo vidět, že mnozí drží ve svých rukách zbraň vůbec prvně v životě. Každý z nich měl přitom velké oči. Nespokojil se jen s obyčejnou puškou, ale toužil sehnat přinejmenším automat. Všiml si toho i R. Bude, který pochodoval hned na samém kraji celé kolony. Strážce, který krácel vedle něj, měl očividné problémy se svou rychlopalnou puškou SG-43.⁵⁷¹ Snad ze zvědavosti vyndal zásobník se 6-7 patronami, který poté nemohl nasadit zpět – jednalo se totiž o poměrně složitou kombinaci zámku a zásobníku. Krom toho Bude zpozoroval, že strážci před ním a za ním pověsili své zbraně na rameno. Všechny jeho myšlenky se v tu chvíli stále upíraly k jedinému cíli – „zum Ami“ – a napětí v něm rostlo každým dalším krokem. Ve chvíli, kdy kolona kráčela kolem lesa se R. Bude rozhodl – teď anebo nikdy! Sebral veškerou svou odvahu a sílu a k zjevnému překvapení nepozorných strážců vzal zničehonic nohy na ramena.

Ještě si stačil všimnout, že jeho odvaha povzbudila k útěku i další vojáky. Zmatený křik přerušovaný výstřely, před nimiž les poskytoval jen částečnou ochranu, se neustále vzdaloval. Byl jasný den, odpoledne, a R. Bude běžel tak daleko, dokud mu síly stačily. Konečně se vplazil do hustého mladého lesa, kde nemohl být vidět. Výkřiky a výstřely postupně utichly. Byl sám.

Ještě za denního světla Bude narazil na asi čtyřicetiletého německého vojáka. Jeho přítomnost ho povzbudila. Rozhodli se společně proniknout na západ do amerického zajetí. Nebyli přitom úplně bez šance – kromě mapy a hodinek mohly Budemu posloužit také jeho poměrně velmi dobré geografické znalosti české krajiny získané ve škole. Ještě před tím, než se vydali na cestu, však ulehli k spánku, aby nabrali síly. Věděli, že jich nyní budou potřebovat co nejdříve.

Za zářivého měsíčního světla se R. Bude probudil. Pohled na hodinky – 35 minut po půlnoci. Podíval se do míst, kde spal jeho nový kamarád. Bylo prázdné. Kam se poděl,

---

⁵⁷¹ Těžko mohlo jít o sovětský těžký kulomet Gorjunov SG-43.

bylo nasnadě – spolu s ním byl pryč také Budeho největší poklad – celý bochník komisárku. Ze zoufalosti a vzteku mu vytryskly slzy.

Nezbývalo tedy než se vydat na cestu sám a hladový. V noci jít a ve dne skrytý odpočívat. Ještě těžší než toto neustálé skrývání se byl sílící hlad, který mladý jetel a voda z potoka nemohly zahnat. Po třech či čtyřech dnech byl hlad již skutečně nesnesitelný. Slunce se již sklánělo k obzoru, když se Bude přiblížil k vesnici ležící v idylickém údolí. Ze vsi se ozývala hudba, snad i zpěv „*Kde domov můj...?*“ Na okraji lesa spatřil Bude muže, který hnal po pastvině malé stádo krav. Jeho hladové oči zůstaly upřeny na mužovu dlaň, jež svírala kousek chleba. Bude se pomalu přiblížil a lámanou češtinou ho o něj poprosil.

Reakci, která následovala, snad ani nečekal. Za hrozného křiku, ze kterého šlo rozeznat jen „*esesovec*“, se muž dal na překotný útěk směrem k vesnici. Bude tedy zklamaně zamířil směrem k blízkému stavení, u něhož nějaký muž se ženou štípali dříví. Co nejvíce prosebně je požádal o něco k jídlu a konečně našel pochopení. Žena vešla do stavení a za chvíli se vrátila s kouskem chleba a hrstí plnou škvarek a jen tiše špitla: „*Běžte....*“ Když Bude s díky odcházel, spatřil blíže se skupinu mužů běžících jeho směrem. Z posledních sil tedy vyběhl nad vesnici a zmizel svým pronásledovatelům v hustém křoví. Brzy na to se setmělo.

Poslední tři dny a noci svého útěku se Bude připojil k třem starším německým vojákům, kteří se však na jeho vkus nechovali moc opatrně. Na zádech nesli obrovské batohy s proviantem a nedalo se říct, že by si dělali hlavu s tím, že mohli být nápadní. Právě to se jim jednoho dne vymstilo. Již bylo nad ránem, když konečně dorazili ke kýžnému pravému vltavskému břehu. Překonat řeku se rozhodli až za tmy. R. Bude si tedy zalezl do houští, kde usnul. Spal až do té doby, než ho vzbudily vzrušené výkřiky: „*Ježišmarjá, tady je ještě jeden!*“ Procitl a kromě svých třech kumpánů spatřil také dva ozbrojené muže – asi dvacetiletého mladíka a starce. Těžko říct, kdo měl větší strach, zda vojáci, nebo tito ozbrojení civilisté. Nastalo vyjednávání, během něhož muži vysvětlili vojákům, že nemusí mít strach, že nebudou odvedeni k Rusům, ale do *Internálního tábora v Sedlčanech*. Bude neměl na vybranou. Krom toho si stejně uvědomil, že další útěk na západ je stejně zbytečný. Po nedalekém mostě přejížděli přes řeku nákladní auta Rudé armády.... Mohlo být tak 20. května.

Oba muži tedy odvedli zajatce do svého stavení ležícího nedaleko řeky, kde jim nabídli chleba, buchtu a bílou kávu. Také jim přinesli horkou vodu a holení. Strach z toho,

jaký osud je čeká tak pomalu ustupoval. V přátelském rozhovoru se Bude a jeho druhové dozvěděli, že Sedlčany byly během války vystěhovány kvůli zřízení cvičiště SS, a že na obnovovací práce na jeho území mohou československé úřady nasazovat právě zajaté německé vojáky.

Během následné cesty pěšky do Sedlčan se pak oba civilisté osvědčili jako opravdu dobří ochránci před příslušníky Rudé armády, kteří v jejich zajatcích viděli Vlasovce nebo esesáky. Bude svým ochráncům svěřil také své hodinky, čímž se mu je podařilo zachránit před všetečnými rudoarmějci a jejich typickými otázkami: „*Uri uri...*“, které oba strážci odbývali slovy: „*Už vyšacováni.*“

V Sedlčanech se tak Bude a jeho druzi přiřadili k dalším asi dvaceti čtyřem zajatcům. Vězení, ve kterém byli drženi, mělo poměrně volný režim. V noci je nikdo nehlídal, a tak mohli podnikat noční výpravy za jídlem. Toho totiž jinak dostávali „*na umření dost, ale k životu málo*“ – pouhých 200 g chleba na den a v poledne a k večeři se podávala nesolená polévka z krup. Také s hygienickými podmínkami to nebylo nijak valné....⁵⁷²

Během dne čekalo zajatce nasazování na různé potřebné práce na území cvičiště, zpravidla na úklid a opravy domů, které předtím sloužily jako ubikace oddílů SS. Postupně se do nich vraceli vystěhovaní obyvatelé, kteří mnohdy shledávali své příbytky v hrozném stavu. Vytrhané podlahy, dveře, okna a vše dřevěné však měli zčásti na svědomí také příslušníci Rudé armády, jejichž přítomnost s sebou přirozeně přinášela také velké nároky na spotřebu paliva, které byly uspokojovány také rabovacími výpravami na území cvičiště. Z neutěšeného stavu svých domů přitom navrátilí se lidé obviňovali právě Budeho a jeho kamarády. Mysleli totiž, že patří k místní předchozí posádce SS. Před jejich kamenováním je tak museli uchránit dokonce i příslušníci Rudé armády....

Brzy se však i toto změnilo k lepšímu, zvláště poté, co se civilisté dozvěděli, co jsou zajatci *Internálního tábora v Sedlčanech* skutečně zač. Životní podmínky zajatců se výrazně zlepšili po návratu jistých dvou obyvatel z německých koncentračních táborů, kteří se stali důvěrným personálem sedlčanského internačního tábora. S jejich ctí totiž bylo

---

⁵⁷² Srov. Denní přiděly německých zajatých vojáků, kteří pracovali na škole v Sedlci, činily v základních druzích potravin 20 g masa, 350 g chleba, 10 g cukru, 5 g tuku a 200 g brambor. Jejich dozorcí – příslušníci Rudé armády – pak měli nárok na 300 g masa, 600 g chleba, 20 g cukru, 300 g brambor. Viz *MÚ Sedlec-Prčice, Zajatci, 1945-1946.*; K nasazování německých vojáků na různé práce viz *SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 815, sign. III-1-249, III-1-328, kart. 233.*

neslučitelné, aby se internovaní němečtí vojáci měli hůře než oni v koncentračním táboře....

Díky kontaktům získaným během obnovovacích prací na cvičišti vztahy mezi zajatými německými vojáky a civilisty postupně překonávaly i úroveň lidské slušnosti a v některých případech přerůstaly i v přátelství. Celkově se němečtí vojáci setkávali spíše se soucitem. Někteří pak byli civilisty zváni i k obědu, jiní dokonce mohli v jejich kruhu společně oslavit i Vánoce.

Velmi těžce nesli zajatci to, že jim byla zakázána korespondence s jejich rodinami. R. Bude se pokusil tento zákaz obejít a prostřednictvím jednoho občana ze Sedlčan poslal dopis svým známým do Jablonce, kteří se přátelili s jeho rodiči, a především byli držiteli rakouského státního občanství a patřili k nacisticky perzekuovaným osobám. Nato mu přišel dopis od jeho matky, jež mu mimo jiné sdělila, že ve spolupráci se svou sestrou žijící ve Vídni se snaží dostat pro celou jejich rodinu povolení k dobrovolnému odchodu do Rakouska. Životní druh této Budeho tety byl navíc během války vězněn v Terezíně a po válce tak patřil k zvýhodněným osobám.

Budeho ukrytá korespondence však byla v lednu 1946 při náhlé prohlídce objevena a Bude tak byl poslán za trest do zajateckého tábora v Pacově. Při jednání s velitelstvím tábora zde rovněž poukázal na skutečnost, že v Rakousku je pro něj zažádáno o rakouské státní občanství, a veškeré úsilí jeho rodiny tak nakonec mohlo dosáhnout svého úspěšného výsledku. Protože Budeho matka zažádala o jeho propuštění a odchod své rodiny do Vídně, poslalo nakonec velitelství tábora Budeho do Jablonce nad Nisou, k vyřešení celé záležitosti na Místním národním výboru.

Při této cestě se R. Bude setkal opět až s nečekaně přátelským chováním ze strany českého obyvatelstva, a to i přesto, že měl během ní na sobě uniformu Wehrmachtu. Všude se totiž prokazoval jako „*Rakoušán*“, čímž zůstala skryta jeho sudetoněmecká identita.... Postupně si tak i on mohl začít užívat té neskutečné úlevy. Válka už i pro něj totiž konečně skončila.... Jeho spoluvězni z *Internálního tábora Sedlčany* přitom začali být z různých důvodů propouštěni na svobodu až v roce 1948....⁵⁷³

---

⁵⁷³ *Korespondence – R. Bude, 5. 11. 2007, 27. 12. 2007, 28. 12. 2007, 29. 12. 2007, 13. 1. 2008, 20. 7. 2008, sbírka autora.*

36. Revolucionář

Těžko říci, co vedlo **Jaroslava Skorkovského** (*1920) k tomu, aby se na samém začátku německé okupace odstěhoval ze své rodné Prahy na samotu Branišov ležící na samém „kraji světa“ v hlubokých lesích nad Chválovem. Snad se po maturitě na *Reformním reálném gymnáziu v Praze – Dejvicích* nechtěl věnovat dalšímu studiu zemědělského inženýrství jen z teoretické stránky, ale zatoužil po praktickém vedení svého vlastního hospodářství. Od 20. června 1939 se tak právě on stal novým nájemníkem *Lesního statku Branišov*, který obnášel na 50 ha lesů. Svou obživu od té doby nacházel především v těžbě a prodeji dřeva, v čemž mu výrazně nahrály sněhové a větrné kalamity z přelomu 30. a 40. let. Kromě toho si na Branišově zřídil také menší drůbežárnu a živil se tedy i prodejem vajec a kuřat. Vedle drůbeže se věnoval také chovu hlemýžďů, které nejen prodával, ale sám údajně na Branišově pořádal i labužnické hostiny. Dodnes se prý v okolí Chválova a Branišova vyskytují hlemýždi s neobvykle velkými ulitami, které jsou zde takovou živou památkou právě na Jaroslava Skorkovského.

Jaroslav Skorkovský se ovšem nezajímal jen o svůj statek. Kromě toho, že zastával různé veřejné funkce (ve *Veřejné osvětové službě*, *Svazu zemědělství a lesnictví*, jako čestný úřední zpravodaj *Ústředního statistického úřadu v Praze* či zpravodaj pro ochranu rostlin obce Nositín) se měl během německé okupace údajně věnovat také aktivní odbojové činnosti. Na své samotě prý ukrýval partyzány a uprchlé sovětské zajatce, a také poslouchal zahraniční rozhlas. Do paměti zdejšího kraje se pak kromě zmíněných hlemýžďů zapsal především svou rolí, již sehrál v revolučních květnových dnech roku 1945.⁵⁷⁴

Také Skorkovský se totiž díky vysílání Pražského rozhlasu v sobotu 5. května 1945 brzy dozvěděl o dramatických událostech v Praze a vypuknutí povstání. Nedlouho poté za ním na Branišov přijel na motorce jeho kamarád Václav Bartuška z Čachořic. Oba dva snad již předtím udržovali nějaké styky s odbojovou skupinou v Sedlci, kde tohoto dne vypuklo v reakci na volání Prahy a na události v jeho bezprostředním okolí povstání, které

---

⁵⁷⁴ ABS, *Veřejná osvětová služba, sign. 44-1-88/612. Rozhovor – Jaroslav Mašek, 21. 3. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora. Rozhovor – Josef Pilík, 20. 3. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora. Rozhovor – Marie Pilíková, srpen 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.*

brzy nabylo velkých rozměrů. Právě Sedlec se měl stát jakýmsi organizačním centrem koordinujícím akce povstalců v jeho širém okolí.

Ve spolupráci se sedleckými povstanci tak začali s organizací ve svém bezprostředním okolí také Skorkovský s Bartuškou a vzali to pěkně popořádku. Nejprve sjeli na motorce dolů do **Chválova**, kde zmobilizovali muže ze vsi a z okolních osad. Nařídili jim dělat záseky přes silnici z Nechvalic do Nosetína, aby se tím znemožnilo pohybu německých vojsk. Místní lidé k tomu nejdříve přistoupili opatrně a s pochybami, říkali si, co zde mohou dělat – v malé vesničce „na kraji světa“ sevřené skoro ze všech stran hlubokými lesy. Svou „národní povinnost“ chápali spíše jinak a říkali si, že Němci tudy budou stejně jen utíkat a nebudou si nikoho všímat, když bude klid. Přesto bylo nakonec přes cestu mezi Dražkami a Chválovem pokáceno několik stromů. U těchto záseků pak hlídkovalo v lese přibližně třicet mužů. K tomu, že se nakonec odhodlali k akci, je kromě Skorkovského s Bartuškem snad přiměl právě prvotní pozitivní ohlas povstání v Sedlci.

Němci již v té době ustupovali Sedlčanskem do kýženeho amerického zajetí, a to nejen na západ k Vltavě, ale i směrem na jih – na Milevsko a Bernartice, a pak na západ k Podolskému mostu. Několik kolon tak mířilo i přes Chválov, a proto v sobotu 5. května zastavily u poražených stromů přes silnici do Chválova tři německé tanky....

Chválovští v tu chvíli hlídkovali schovaní v lese nad silnicí a vše pozorovali. Jeden z nich také vystřelil puškou pro výstrahu, aby lidé ve Chválově věděli, že jedou Němci a stihli se ukrýt. Bezprostřední následek svého činu však již nedomyslel. Německý obrněnec se obrátil tím směrem, odkud vyšel výstřel, a začal palbou ze svého těžkého kulometu „pročesávat“ les. Ukrytí vesničané nemuseli dlouho přemýšlet. Snad až teď, když kolem jejich hlav svištěly smrtící projektily, jim došlo, co tu vlastně dělají – že stojí proti ozbrojeným a vycvičeným frontovým vojákům s jednou jedinou brokovnicí, která se hodí tak maximálně na střílení divokých prasat. Na nic nečekali a svůj překotný útěk za kopcem ještě dlouho a těžce vydýchávali.

Když lidé ve Chválově slyšeli střelbu, jednali stejně rychle. Během deseti minut byla celá vesnice vylidněná. Až na pár zvědavců všichni utekli do okolních lesů a čekali, co bude dál. Němci však rozhodně neměli v úmyslu se zde dlouho zdržovat. Hlavní cíl jejich cesty ležel za Vltavou. Pomocí motorových pil tedy odstranili zporážené stromy ze silnice a odjeli dál na jih.

Lidé z Chválova se tak mohli klidně vrátit do svých domovů. Navečer 5. května bylo obyvatelstvo obce Chválov svoláno na schůzi, na které měli být zvoleni členové ustaveného *revolučního národního výboru*. Za zástupce předsedy tohoto orgánu byl přítom zvolen právě Václav Bartuška. Spolu se Skorkovským se mu pak ještě téhož dne podařilo navázat spojení s některými sousedními obcemi a osadami – s Nosetínem, Chyškami a Dražkami.⁵⁷⁵

Druhého dne ráno, v neděli 6. května, odjeli Skorkovský s Bartůškem s novými zprávami a pro další rozkazy do Sedlce na místní partyzánské velení. Kromě nových instrukcí zde obdrželi také ruční granáty z výzbroje zajatých vojáků. Následně provedli na motorce patrolu do Chyšek a přes Nosetín, Chválov, Dražka, Mokřany a Nechvalice dorazili až do Veselíčka. Na celé trase přítom nabádali k děláním překážek na silnicích a v Chyškách a v Nechvalicích zřídili pro svůj úsek telefonická zpravodajská stanoviště. Kromě toho zde nařídili okamžité ozbrojení obyvatelstva a držení hlídek.

Z Veselíčka poté sjeli zpět dolů do Nechvalic, aby pokračovali dále směrem na Petrovice. Všude se snažili navazovat stálé spojení, a to nejen tímto svým patrolováním, ale i pomocí pěších spojek a telefonicky. Jízda na motorce přítom již tehdy byla pro velké množství záseků na silnicích skutečně velmi obtížná, většinou tedy jezdili po polích nebo skrz lesy. Veškeré získané zprávy a informace pak okamžitě podávali svými hlášeními na velitelství v Sedlci.⁵⁷⁶

O tom, že se v Praze bojuje a umírají tam čeští lidé, se dozvěděli dne 5. května krátce po poledni také v **Nechvalicích**. Slova hlasatele volajícího o pomoc se citelně dotkla i mnohých místních lidí. Přesto zde i nadále panoval víceméně klid. Jen počasí se k večeru pokazilo. Dešťové mraky překryly oblohu a začalo pršet.

Tento klid v Nechvalicích již brzy narušili právě Skorkovský s Bartůškou. Pravděpodobně na jejich podnět nechvalický předseda obecní správní komise Josef Bulín

---

⁵⁷⁵ SOkA Přeborn, AO Chválov, *Pamětní kniha politické obce Chválovske, 1926-1961*, s. 129-130. *Rozhovor – p. Mašek, 21. 3. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora. Rozhovor – Josef Pilík, 20. 3. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora. Rozhovor – Jan Pudil, 29. 2. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora. Rozhovor – Jaroslav Kabíček, jaro 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.*

⁵⁷⁶ *MM Sedlčany, D 260, IV. Účast na revoluční činnosti od 15. dubna do 10. května 1945 (Václav Bartuška, Čachořice 9. 6. 1945).*

již v noci ze soboty na neděli svolal lidi ke kopání příkopů a budování záseků. Ačkoli celou noc lilo jako z konve, podařilo se do rána vykopat dva příkopy „v Hlinkách“ – na křižovatce, kde se při cestě směrem od Sedlčan odbočuje doleva na Libčice (a dále na Mokřany, Sedlec nebo Chvátov). Přes cestu mířící doprava do Nechvalic zde byla poražena také jedna ze dvou lip.

Již následujícího dne v neděli 6. května v deset hodin ráno přijelo k tomuto záseku německé vojenské auto. Protože nemohlo dál, vrátilo se zpět do Veselíčka, kde se jeho posádka nechala odzbrojit a zajmout. Z auta údajně vystoupil i jeden maďarský generál, který se domáhal svého převezení do Sedlce, kde bylo toho času zajato již plno maďarských vojáků.

Odpoledne téhož dne nakonec získal v Nechvalicích navrch názor rozumnějších lidí, kteří tvrdili, že záseky jsou hloupost, že akorát Němce zbytečně rozdráždí na jejich ústupu na západ. Pokácená lípa tedy byla odstraněna a oba příkopy zaházeny. Již krátce nato přijela od Sedlčan silná kolona Němců, ale protože měla volnou cestu, nenastaly žádné problémy.⁵⁷⁷

V úseku Skorkovského a Bartušky však nakonec došlo také k několika vážným incidentům a případům ozbrojených srážek mezi německými vojáky a civilisty. Jedna z nejtragičtějších událostí revolučního května 1945 na Sedlčansku se udála v **Rovini**. Snad vinou náhody, povstalecké euforie či nedorozumění, zde v neděli 6. května kolem páté hodiny odpoledne došlo k incidentu mezi dvěma hlídkujícími německými vojáky a místními vesničany, kteří předtím trávili nedělní odpoledne v místním hostinci. František Chmátal z Roviny byl při vzniklé přestřelce zastřelen a další tři civilisté zraněni. O život přišel také jeden z německých vojáků. Tomu druhému se ovšem podařilo utéci do Sedlčan, a tak se celá událost již krátce poté dočkala dalšího pokračování.

Německá odpověď přišla poměrně rychle. Již v noci byla Rovina obklíčena a ráno následujícího dne, v pondělí 7. května, vjela do vsi německá obrněná auta. Vojáci vyváděli všechny muže na náves, aby z nich vybrali deset rukojmí určených k popravě jako odplatu za smrt německého vojáka. Poprava se přitom měla uskutečnit právě na místě, kde zahynul německý voják.

---

⁵⁷⁷ SOKA Příbram, OŠ Nechvalice, Pamětní kniha, 1928-1961, s. 96-98. Tamtéž, Zápisy o měsíčních učitelských poradách, 1940-1952, 14. květen 1945. OÚ Nechvalice, Kronika obce Nechvalice, 1939-, nestr. Rozhovor – Anna Černá, 19. 3. 2004, 12. 8. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.

K chystané exekuci však nakonec nedošlo. Během cesty na popraviště se díky obratnému vyjednávání jednoho z občanů podařilo přesvědčit německého velitele, aby svůj záměr změnil. Všichni se tedy vrátili do vsi, kde bylo obyvatelstvo pod pohrůžkou srovnání celé vesnice se zemí důrazně vyzváno ke klidu. Oněch deset mužů pak Němci hnali klusem do Sedlčan, kde je uvěznil, vyslýchal, ale víc už nestihli. Zajatcům nahrála skutečnost, že byl již v podstatě konec války a Němci následujícího dne (8. května) již za velkého spěchu Sedlčany vyklízeli. Uvěznění muži tedy byli propuštěni na svobodu a celá událost tak nakonec neměla dalších tragických následků.⁵⁷⁸

V souvislosti s incidentem v Rovině Němci přijeli dne 7. května také do blízkého **Veselíčka**. V každém domě postavili lidi do řady a hledali zbraně. Poté, co žádné nenašli, pokračovali dál do **Nechvalic**. Těžko říci, co by zde následovalo, kdyby předchozího dne místní lidé neodstranili záseky „v Hlinkách“....

Bylo krátce po poledni, když němečtí vojáci zastavili těsně za Nechvalicemi na silnici vedoucí dál na Petrovice, kde potkali hlídkující desetičlennou skupinku venkovanů, kteří přicházeli z Bratřejova. Protože ani u nich nenašli žádné zbraně, po prohledání je propustili. Pro jistotu však ještě vystřelili z děla směrem ke Štemberkovu lesíku jihozápadně nad vsí, kde snad tušili možné stanoviště partyzánů. Další dvě rány poslali na druhou stranu k Setěkovskému potoku, protože tam zrovna někdo běžel po poli. Snad to byli lidé, kteří, když viděli Němce, ve strachu a zmatku opouštěli své domovy a utíkali pryč. Bohudíky nebyl nikdo z nich zasažen. Vojáci poté odjeli dál směrem na Petrovice, kde však narazili na ozbrojený odpor.⁵⁷⁹

Díky telefonickému spojení totiž dostali v **Petrovicích** v 13.30 zprávu, že jistá skupina německých vojáků střílela v Nechvalicích do lidí a nyní pokračuje směrem na Petrovice. Tamní lidé se rozhodli znemožnit této koloně průjezd, postavit se jí a pokusit se Němce donutit ke kapitulaci. Přes silnici mezi farou a kostelní zdí na rohu náměstí byla

---

⁵⁷⁸ Kuthan, Jan: *Příběh naší vesnice. Sedlčany 1998*, s. 60-77. Stibor, Š.: *Obec, na kterou Němcům nezbyl čas. Rovina na Sedlčansku – květen 1945*, In: *Nové Příbramsko*, 14, 1965, č. 18, s. 3. *Rozhovor – Anna Černá*, 19. 3. 2004, 12. 8. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.

⁵⁷⁹ *SOka Příbram, OŠ Nechvalice, Pamětní kniha, 1928-1961*, s. 96-98. *Tamtéž, Zápisy o měsíčních učitelských poradách, 1940-1952, 14. květen 1945. OÚ Nechvalice, Kronika obce Nechvalice, 1939-*, nestr. *Rozhovor – Anna Černá*, 19. 3. 2004, 12. 8. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora. *Rozhovor – Františka Levá*, 27. 3. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora. *Rozhovor – Jarmila Kabíčková, jaro 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.*

postavena barikáda bráněná kulometem a několika puškami. Jako parlamentář pro případné vyjednávání se dobrovolně přihlásil místní lékař MUDr. Josef Abrahám.

Na vyjednávání však nakonec nedošlo. Po očekávaném příjezdu německých aut se rozpoutala přestřelka, v níž utrpěla německá strana ztráty dvou mrtvých a dvou raněných. Na straně obyvatel došlo jen k lehkému zranění pana Picha, který byl na zahradě svého domu nešťastně zasažen střepinou z minometného granátu. Němci tedy byli úspěšně odraženi. Na svém ústupu ještě vypálili na Petrovice několik minometných střel a odjeli zpět směrem na Sedlčany.

Lidé v Petrovicích poté zcela oprávněně předpokládali následnou odvetnou akci z německé strany, a proto se většina obyvatelstva stáhla do okolních lesů. Rostoucí obavy posílily i rychle se šířící zprávy o tragických událostech v Sedlci téhož dne. Petrovicemi do konce tohoto dramatického dne však projela již jen dvě německá auta, která bez zastávky pokračovala dále. Lidé se tak postupně vraceli do svých domovů – také z obav před rabováním. Ustupující Němci tudy ještě několik dní projížděli směrem na západ, ale k žádným potížím zde již nedošlo.⁵⁸⁰

K vůbec nejvýznamnější a zároveň nejtragičtější události revolučních květnových dnů na Sedlčansku došlo v **Sedlci**. Již tak dost vysoké napětí zde vzrostlo právě v reakci na vysílání Pražského rozhlasu v půl jedné po poledni 5. května. V postupující euforii z blížícího se konce německé okupace se místní lidé rozhodli vyslyšet toto volání Prahy o pomoc a i zde se pokusit usnadnit situaci povstalců v 70 kilometru vzdáleném hlavním městě. Heslem se stalo: „*Každý odzbrojený a zneškodněný německý a maďarský voják ulehčí boj našim lidem na rozhodujících místech.*“

Podle jedné z verzí snad vše začalo v místním hotelu „Záložna“. Do něj totiž chodíval pravidelně na oběd německý důstojník, který bydlel spolu s dalšími německými vojáky na místní faře. Po příchodu do hotelové jídelny však dne 5. května zjistil, že nálada v ní je již poněkud jiná a k němu poměrně nevlídná. Z rádia hrál česky Pražský rozhlas a v nastalé euforii odmítl hostinský Břečka německému důstojníkovi vydat oběd: „*Vám dneska nenaliju.*“

---

⁵⁸⁰ SOKA Příbram, AO Petrovice, *Pamětní kniha obce Petrovice u Sedlčan, 1941-1979*, s. 62-65.

Německý důstojník se tedy zvedl a chtěl odjet spolu s ostatními vojáky do Sedlčan, kde byla silná posádka SS. Břečka však stihl zalarmovat četníky, kteří spolu s místními partyzány důstojníka a jeho vojáky zajali a uvěznili ve škole.

Partyzáni a četníci z místní odbojové *partyzánské skupiny VII Sedlec*, údajně napojené na partyzánskou brigádu „*Táborité*“ (začleněné do *Svazu partyzánských oddílů za Prahu* a podřízené velení *IV. ukrajinského frontu*) činili na Sedlecku přípravy k povstání již dříve. Za poměrně dosti improvizovaných podmínek tedy nyní utvořili velitelský štáb, který měl řídit a koordinovat veškeré akce povstalců. Správu města pak převzal ještě téhož dne ustanovený *revoluční národní výbor*. Silnice okolo Sedlce byly následně obsazeny ozbrojenými hlídkami převážně z řad civilistů mladšího věku. Další ozbrojené skupinky vyjednávaly s německými a maďarskými vojáky z místní i z okolních posádek o odzbrojení a přechodu do zajetí. Celkem tak bylo zajištěno na 300 německých a maďarských vojáků a důstojníků, mezi nimi i jeden maďarský generál. Zajatci byli umístěni ve škole, ve věznici okresního soudu a v místním hotelu „Záložna“.

Povstalci tedy slavili poměrně rychlý úspěch. V blízkých Heřmaničkách se navíc také podařilo odzbrojit a zajmout místní posádku a obsadit tak vlakové nádraží ležící na důležité trati Praha – České Budějovice. Sedlec se tak skutečně stal centrem dění celého přilehlého okolí. Byly navázány kontakty s okolními obcemi, které byly vyzvány k připojení se k společnému odporu proti okupantům. Díky nemalému vzrušení a euforii z prvotních úspěchů se v horkých hlavách některých povstalců objevily i myšlenky útoku na Sedlčany.... Maďarští a němečtí vojáci se povstalcům většinou vzdávali bez nějakých větších potíží. Již na samém začátku však došlo i k nepříjemným událostem, které dávaly tušit začátek budoucí tragédie....

Ještě v sobotu 5. května, kolem čtvrté hodiny odpoledne, proniklo od Sedlčan do Sedlce auto s několika německými důstojníky. Po příjezdu na náměstí, kde bylo shromážděno snad celé město, se jeho řidič chtěl otočit a jet zpět. Z davu se však ozval výstřel, pod nímž se sesul k podlaze vozu mrtvý podplukovník SS Otto Sachse. Těžko říct, zda v té chvíli došlo k jistému rozčilení, či vše bylo dílem náhody. Další německý důstojník byl v nastalé konfrontaci postřelen a ostatní se vzdali.

Ještě větší komplikace nastaly následujícího dne, v neděli 6. května, kdy došlo u Heřmaniček (snad také díky nedorozumění) k přestřelce mezi německými motocyklisty, kteří zde prováděli průzkum, a hlídkou povstalců.

Počáteční euforii tak pomalu ale jistě začal vytlačovat strach z očekávaného protiúderu Němců, kteří se o událostech v Sedlci samozřejmě brzy dozvěděli. Již 6. května velení povstalců uvážilo, že síly povstalců nejsou tak velké, aby mohli čelit očekávanému protiúderu německých obrněných jednotek. Velení tedy rozhodlo v případě silného německého protiúderu ustoupit mimo Sedlec a stáhnout se do okolních lesů. Již tehdy mnozí obyvatelé Sedlce, hlavně ženy a děti, opouštěli své domovy a odcházeli do přilehlých lesů, nebo ke svým známým do okolních vsí.

Protiúder oddílů SS z blízkých silných posádek na sebe skutečně nenechal dlouho čekat. V neděli 6. května odpoledne byly Heřmaničky obsazeny německými cyklistickými oddíly doprovázenými dvěma obrněnými vozidly. Vojáci poté chtěli pokračovat dále na Sedlec, ale u Loudilky se jim úspěšně postavily oddíly povstalců a odražení Němci se tedy vrátili zpět do Heřmaniček.

V reakci na zprávy o blížících se silných německých jednotkách opustilo povstalecké velení Sedlec a stáhlo se do lesů na Zvěřinec. Ve městě tak zůstaly jen některé hlídky. Jedinou snahou bylo „vydržet“. Ze stále sledovaného vysílání Pražského rozhlasu informujícího o jednání parlamentářů v Praze se očekávalo, že brzy dojde v hlavním městě k příměří, a podle zpráv zahraničního rozhlasu také k úplné kapitulaci Německa. Rudá armáda však tou dobou bojovala ještě daleko na Moravě a své naděje tak povstalci vkládali především do Američanů. Tehdy do sedleckých událostí zasáhli i Skorkovský s Bartuškou, kteří v neděli 6. května navázali spojení s motorizovanou spojkou z Milevska, přes niž pro Sedlec žádali pomoc od americké armády blížící se k Písku. Pomoc amerických hloubkařů, o niž bylo voláno telefonicky, však také bohužel nepřišla včas....

V pondělí 7. května už následovaly události jedna za druhou. Časně ráno zahájili esesáci v Heřmaničkách domovní prohlídky, ale žádné zbraně naštěstí nenašli, neboť ty byly dobře ukryty. Přesto zatkli na 80 mužů a po poledni je začali hnát jako rukojmí před svými tanky směrem na Sedlec. Právě tyto živé štíty jim měly pomoci uvolnit cestu od různých překážek a zporážených stromů. Poté, co cestou zneškodnili několik hlídek, tak vojáci snadno pronikli až do Sedlce. Přitom stříleli po všem, odkud jim mohlo hrozit nějaké nebezpečí – do okolních lesů i domů. Svůj vztek si surově vybíjeli i tím, že zastřelené povstalce ještě přejížděli svými tanky....

Povstalci, kteří zůstali ve městě, učinili jediné možné rozhodnutí – nestavět se této přesile tanků se zbraní v ruce, ale vyjednávat s vojáky s poukazem na nesmyslnost boje.

Stejný názor měli i zdejší dříve zadržení němečtí civilisté. Na vyjednaváče označené bílými praporky však byla rovněž zahájena palba.

Němci po svém příjezdu zastavili na sedleckém náměstí a začali z domů vyvádět všechny muže, kteří zde zůstali. Obyvatelé, kteří dosud neopustili Sedlec, ve zmatku utíkali do sklepů, nebo se snažili na poslední chvíli spasit útekem přes zahrady a pole do okolních lesů, v čemž jim svou střelbou bránili němečtí vojáci, kteří zatím obklíčili město.

Předseda městské správní komise (a také revolučního národního výboru) Stanislav Kofroň pak musel, jakožto představitel města zodpovědný za klid a pořádek, tlumočit lidem německou pohrůžku – pokud padne jedna jediná rána proti Němcům, bude Sedlec nemilosrdně srovnán se zemí. Němci poté osvobodili zajaté vojáky a civilisty. S nimi pak obcházeli nastoupené sedlecké muže a určovali aktivní účastníky povstání. Jedenáct takto označených pak bylo vyvedeno za město a popraveno. Dalších devět lidí padlo při předchozích bojích ve městě, nebo bylo zastřeleno na útěku. Budovu sedlecké školy jakožto místo potupy německého vojáka esesmani zapálili a obyvatelstvu přísně zakázali její hašení. Nutno podotknout, že jen díky vyjednávání některých českých i německých civilistů s vojáky již nedošlo k dalším obětem na životech.

Kolem 21. hodiny večer začali Němci postupně opouštět Sedlec. Mimo jiné se také dověděli o kapitulaci v Remeši, která byla podepsána v časných ranních hodinách 7. května a měla vstoupit v platnost 8. května v 23.01 letního středoevropského času.

V úterý 8. května ráno ustoupili zbylí Němci do Votic, přičemž s sebou odvedli několik lidí jako svá rukojmí. Tito se mohli vrátit zpět až ve středu 9. května. Domů se postupně vraceli i uprchlí civilisté. Jen těžko se však místní vzpamatovávali z předchozí tragédie. O přetrvávajícím strachu svědčí také to, že se nikdo z obyvatel neodvážil porušit německý zákaz a hasit školu, která tak byla od základů zničena....

Ve čtvrtek 10. května se v Sedlci za nesmírné účasti lidí z celého kraje a delegátů národních výborů konal hromadný pohřeb všech obětí povstání. Hřbitov byl přeplněn lidmi z širokého okolí, takže mnozí museli sledovat obřad z hřbitovní zdi. Během tohoto smutného rozloučení pak najednou kdosi přiběhl a volal, že do města jedou Němci! Paniku, která nastala, nelze slovy popsat. Každý se snažil zachránit útekem pryč. Lidé vybíhali do polí, křičeli, jen náhodou nebyl nikdo v nastalém chaosu ušlapán. Nakonec do Sedlce přijelo auto, které přivezlo dva zajaté německé vojáky....

Definitivní klid a pocit bezpečí tak přišel až 11. května ráno – s příjezdem prvních oddílů Rudé armády, které vjížděly do města za obrovského a pochopitelného vítání ze strany obyvatel.⁵⁸¹

Tragické události v Sedlci dne 7. května měly velký vliv i na dění v širokém okolí. Lidé se dozvídali o tom, že Němci v Sedlci střílí do lidí a vraždí a sami pak radši včas opouštěli své domovy a hledali úkryt v lesích. V panice a zmatku toho dne opouštěli svou obec také lidé **na Vysokém Chlumci**. Ze strachu z německé odvety byly z místních cest odstraněny také všechny překážky, tedy i topoly poražené přes hráz Vápenského rybníka a po ní vedoucí silnici do Sedlčan.⁵⁸²

Již v prvních jarních dnech roku 1945 byl **blížící se konec války** viditelný a slyšitelný i **na Sedlčansku** – nejen z aktivity spojeneckého letectva a vzdáleného hluku blížící se fronty. Na Sedlčansko tehdy přicházeli další a další skupiny německých civilistů z východu, hledajících zde své krátké útočiště na dlouhé cestě na západ. Kromě nich přes Sedlčansko směřovaly také kolony německé branné moci odvázející vojenský materiál před postupující Rudou armádou. Ze všech těchto nadějných indicií však nemohli místní lidé přirozeně vědět, kdy válka skončí a jaké oběti si ještě vyžádá. Odhadování konce války se v této době stávalo také předmětem různých sázek. Důležitou roli přitom hrála

---

⁵⁸¹ Nykodým, Jaroslav: *Sedlecko za války i v odboji 1939-1945. Sedlec 1947*, s. 29-48. *Sedlecko v odboji a budování. Benešov 1975. MM Sedlčany, D 260, Stručný průběh činnosti partyzánské skupiny VII Sedlec ve svazku brigády „Táborité“*. Matějka, Josef: *Borotín v odboji v letech 1939-1945. Borotín 1945*, s. 32-33. Charvát, Jaroslav: *Podblanicko proti okupantům. Benešov 1966*, s. 220-225. Tywoniak, Jiří: *Léta okupace na Benešovsku II, 1943-1945. Benešov 1982*, s. 34-35. *Sedlecko v odboji a budování. Sedlec-Prčice 1975*, s. 3-11. *MM Sedlčany, Míková, Hanka: Odboj na Sedlecku. Sem. práce*, s. 10-18. *Rozhovor – František Stibor, 27. 3. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora. Kofroň, Stanislav: Konec okupace a rok 1945 ve vzpomínkách pamětníků, osobní archiv Stanislava Kofroně*, s. 6-7. NA, SSK, inv. č. 325, mikrofilm 18, *Pamětní kniha – Ješetice, 1942-1948*, s. 5. *Tamtéž, inv. č. 289, mikrofilm č. 16, Pamětní kniha – Heřmaničky-Sedlec, 1918-1952*, s. 11-12. *Tamtéž, inv. č. 1305, mikrofilm 57, Pamětní kniha – Votice*, s. 40. *MÚ Sedlec-Prčice, Pamětní kniha obce Nových Dvorů, 1925-1978*, s. 128. *Tamtéž, Pamětní kniha města Prčice, 1885-1957*, s. 218. *Tamtéž, Kronika města Sedlec, 1842-1980*, s. 541-548. *SOka Benešov, AO Arnoštovice, Obecní kronika, 1923-1948*, s. 169-170. *Tamtéž, AO Velké Heřmanice, Pamětní kniha I, 1923-1949*, s. 146-150. *SOka Příbram, AO Kosova Hora, Kniha pamětní, 1922-1963*, s. 94-95.

⁵⁸² Kuthan, Jan: *Staletí pod hradními okny. Praha 2002*, s. 98. *OÚ Vysoký Chlumeck, Obecní kronika, 1945-*, s. 4b-7b.

také propaganda, „šeptanda“ a různé „zaručené zprávy“ či spíše fámy, které se rychle šířily a podepisovaly se na celkově rostoucích obavách.

Informace o nezlomném odhodlání Němců bránit strategicky důležitý český prostor mohli lidé porovnávat se svou osobní zkušeností s opravdovou morálkou německých vojsk. Také ta však byla sama o sobě plná rozporů. Na jedné straně zprávy o vzpouřách příslušníků Wehrmachtu, dezercích a popravách zběhů, na druhé straně stále vysoká morálka některých příslušníků vojsk SS.... K napětí mezi příslušníky Wehrmachtu a místní posádkou SS tehdy došlo i v Sedlčanech, kam také mimo jiné dolehla jistá zpráva z Dublovic, kde měla údajně rostoucí nespokojenost a frustrace zde ubytovaných německých vojáků dokonce přerůst v jejich otevřenou vzpouru.⁵⁸³

V souvislosti s německými obrannými záměry mělo být v protektorátu vybudováno silné obranné postavení na řece Vltavě. Na tuto plánovanou obranu se Němci připravovali také na Sedlčansku. U Solopysk byl vykopán dlouhý a hluboký protitankový příkop, který přetínal obě silnice vedoucí na západ k Vltavě – do Kamýka nad Vltavou a na Zrůbek. Další zákopy a palebná postavení byly budovány kolem Sedlčan, Votic i Kosovy Hory, kde vznikly tři linie zákopů, z nichž jedna sloužila pro protiletadlové dělostřelectvo (viz *Příloha 34*).

Na **zákopové práce** byli nasazováni lidé ze cvičiště i z nezabraných vsí. Dostatečný počet těchto pracovníků měl zajistit votický okresní úřad ve spolupráci s obcemi. Dvanáct obcí v bezprostřední blízkosti Sedlčan mělo vysílat denně stanovený počet pracovníků i s nářadím, přičemž polovina z nich měla mít krumpáče a druhá polovina lopaty. Od 26. dubna až do odvolání pak byl počet nasazených navýšen o dalších 152 mužů. Po stížnostech nasazených na jistou nespravedlnost, a sice to, že tato povinnost se záhadně vyhnula některým konkrétním obcím a osadám (Počepice, Rovina, Pořešice a Hrabří) bylo od 4. května nasazeno i 49 mužů z těchto obcí.⁵⁸⁴

---

⁵⁸³ Pavelka, Jan: *Vracejí se. Vzpomínka na život v Sedlčanech v roce 1945*. VSP 15, 1979, s. 141-154. SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 841, sign. V-11-A-31, kart. 255.

⁵⁸⁴ *Tamtéž*, inv. č. 584, sign. 152/45, kart. 45. Způsob zvláštního odměnění těch nasazených, kteří pracovali na budování zákopů již od samého počátku, již nestihla SS-Komandatur SS-Tr. Üb. Pl. Böhmen vyřešit.... Viz též *MM Sedlčany, SP 202, Nováková, Martina – Žemličková, Věra: Sedlčany v době vystěhování v letech 1943-1945 „výpověď pamětníků“*. 2003, s. 25.; *SOkA Příbram, AO Počepice, Pamětní kniha II, 1933-1954, s. 86. Tamtéž, AO Libíň, Pamětní kniha obce Libíň, 1922-1976, s. 50. Tamtéž, AO Kosova Hora, Kniha pamětní, 1922-1963, s. 91-92. Vermach, Josef: Vzpomínky na svůj život za 2. světové války – t. j. od r. 1939 do května 1945, sbírka autora, s. 2-3.*

Právě díky těmto obranným přípravám rostly obavy místního obyvatelstva. Říkalo se, že jsou dvě města, kde Němci neustoupí – Berlín a Praha. Lidé jednoduše nevěděli, co s nimi bude – jestli se nebude bojovat i v jejich vesnicích, zda v blížících se neklidných dnech nepřijdou o svůj majetek či život. V lesích nedaleko svých domovů si lidé kopali bunkry, kam se v případě nouze hodlali ukrýt. Předem raději počítali i s tou možností, že budou muset před blížící se frontou odejít i velmi daleko. Pro případ nutnosti rychle opustit své domovy měli tedy připraveny a sbaleny peřiny, vodu, potraviny i cennosti. Někteří své šperky, peníze i potraviny předem ukryvali do sklepů či vykopaných skrýší. Přes veškeré přípravy však každý doufal, že vše dobře dopadne, že se Němci bránit nebudou a konec války proběhne bez zbytečných ztrát na životech. Postupně tomu nasvědčovalo i chování Němců. Lidé na Sedlčansku ležícího stranou důležitých komunikací a průmyslových oblastí se navíc přeci jen mohli cítit relativně bezpečněji než obyvatelé velkých měst.⁵⁸⁵

Díky úspěšnému průběhu spojeneckých ofenziv na jaře 1945 se zdál být konec války v Evropě otázkou několika týdnů. Adolf Hitler spáchal 30. dubna v Berlíně sebevraždu a jeho nástupce velkoadmirál Karl Dönitz zahájil jednání se západními spojenci. Realistická německá strategie v této době spočívala v úsilí o dosažení ukončení bojů na západní frontě částečnými kapitulacemi a v nadálém odporu na východě. Za tím vším stála snaha získat čas a umožnit co největšímu množství německých civilních uprchlíků a vojáků stáhnout se na území obsazené západními spojenci.

Cesta na západ však nakonec nezůstala volná. V protektorátu každým dnem stoupala aktivita partyzánských a odbojových skupin připravujících se na závěrečnou konfrontaci a převzetí moci. Přes různá opatření a apely ze strany úřadů začala počátkem května živelně propukat v různých regionech Čech a Moravy otevřená povstání namířená proti okupantům. Spíše než protektorátní vládě nabádající k zachování klidu totiž lidé naslouchali československé Košické vládě a České národní radě, které vyzývaly národ k všeobecné stávce, sabotážím, boji proti nacistům a k sestavování národních výborů. Svoboda neměla okupovanému národu spadnout do klína. **Květnové povstání českého lidu** se stalo v těchto dnech také jakýmsi ventilem všeobecné nálady české společnosti naakumulované během předchozího období. Velká část národa v těchto chvílích vítězství

---

⁵⁸⁵ OÚ Vysoký Chlumec, *Pamětní kniha obce Hrabří, 1914-2002*, s. 68. Tamtéž, *Pamětní kniha obce Pořešice, 1924-2002*, s. 106. *Rozhovor – Bohumila Kotalíková, 20. 3. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora. Rozhovor – František Stibor, 27. 3. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.*

viděla kýženou příležitost k odvetě za Mnichov a dlouhých šest let německé okupace a perzekuce. V případě Sedlčanska snad také jedinečnou šanci k odplatě za vystěhování části jeho území v důsledku zřízení cvičiště SS.⁵⁸⁶

Také na Sedlčansku pak podnikali v podstatě první revoluční kroky **železničáři**. Dne 4. května totiž došla telegrafická depeše ministerstva dopravy nařizující odstranění německých nápisů, což železničáři začali velmi ochotně provádět. Ve stanici Heřmaničky nebylo ze strany ubytovaných vojáků SS námitek, ovšem v Sedlčanech si tito vyžádali jejich opětovné vyvěšení. Právě příslušníci „*modré armády*“ pak také vůbec mezi prvními odzbrojovali a zajímali německé a maďarské vojáky.

Již 5. května odpoledne se podařilo železničářům v **Ješetících** odzbrojit místní stráž SS hlídající stanici, a poté ještě dalších sedm německých vojáků z eskorty odstaveného nákladního vlaku. Skutečně velkého úspěchu pak dosáhli železničáři v **Heřmaničkách**, kteří navázali úzkou spolupráci s povstalci v Sedlci. Dne 5. května odpoledne zajali 50 vojáků SS a večer téhož dne ještě dalších 80 německých a maďarských vojáků, kteří dorazili osobním vlakem. Díky jejich aktivitě se také podařilo dočasně přerušit dopravu na trati Olbramovice – Tábor.

Železniční stanice Olbramovice a Votice sice byly obsazeny vojskem SS, přesto však stihli votičtí železničáři vypravit do Heřmaniček lokotraktor s dvěma tisíci litry benzínu určenými pro povstalce v Sedlci a jimi zabavená německá vozidla. O důležitou dopravní tepnu však Němci rozhodně nechtěli v těchto dramatických dnech přijít. Z Olbramovic tak vyrazil směrem k Heřmaničkám německý průzkumný vlak, v němž jeli jako rukojmí a živé štítů zajatí železničáři z tamní stanice. Již 6. května odpoledne pak byly Heřmaničky obsazeny oddíly SS během odvetné akce proti Sedlci....⁵⁸⁷

---

⁵⁸⁶ Hrbek, Jaroslav: *Konec druhé světové války v Evropě*, In: *Museli jsme čekat? Sborník příspěvků z konference k 54. výročí ukončení 2. světové války v Evropě*. Milín 2001. Květen 1945 ve středních Čechách. 1945, 23. dubna, Mladá Boleslav - Provolání Košické vlády s výzvou k povstání proti nacistickým okupantům ilegálně rozšiřované na Mladoboleslavsku. Praha 1965, s. 61-62. SOkA Příbram, ONV Sedlčany, 1945-1960, inv. č. 78, sign. 255/45, kart. 1.

⁵⁸⁷ NA, SSK, inv. č. 325, mikrofilm 18, Pamětní kniha – Ješetice, 1942-1948, s. 5. Tamtéž, inv. č. 289, mikrofilm č. 16, Pamětní kniha – Heřmaničky-Sedlec, 1918-1952, s. 11-12. Tamtéž, inv. č. 1039, mikrofilm 48, Pamětní kniha – Sedlčany, 1918-1948, s. 4. Tamtéž, inv. č. 1305, mikrofilm 57, Pamětní kniha – Votice, s. 40.

Nejvýraznějším podnětem k celonárodnímu povstání se však i zde staly události v Praze. V sobotu 5. května v 12.33 dolehla vzrušená slova hlasatele Pražského rozhlasu i do desítky a stovky kilometrů vzdálených lidských obydlí. Praha volající o pomoc vyzývala k celonárodnímu povstání proti okupantům, zajímání německých vojáků, dělení zátarasů na silnicích a celkovému znemožnění postupu německých posil do bojující Prahy. Dění v Praze bylo pomocí rozhlasových vln medializováno i na Sedlčansku a i zde se tedy šířily také různé fantastické a nepravdivé zprávy. Na tyto doléhající informace reagovali podle svých možností samozřejmě i místní lidé. Někteří jednotlivci se okamžitě vydali na pomoc hlavnímu městu.

Obavy z toho, co bude dál následovat, se již teď v případě drtivé většiny lidí mísily s nepopsatelně krásnými pocity radosti. Vysněný konec německé okupace a války se zdál být otázkou několika málo dní. Lidé přestávali pracovat, srocovali se na veřejných prostranstvích a všemožně slavili konec okupace, například také zpěvem dříve zakázané československé státní hymny a jiných písní. Z oken domů hrály rozhlasové přijímače informující o dění v Praze a i životem ostřílení chlapi si tehdy utírali slzy dojetí.... V neděli 6. května se pak v některých kostelech během pravidelných bohoslužeb konaly i zvláštní modlitby, během nichž lidé prosili Boha a patrona sv. Václava o ochranu a pomoc pro svou zkoušenou zemi.

Ne všichni se však tehdy radovali, a také ne všichni měli důvod či chuť Němcům něco oplácet.... Do jisté míry upřímná snaha pomoci Praze pak narážela na Sedlčansku na místní specifické podmínky. Hlavní roli v dalším vývoji zde kromě všeobecného nedostatku zbraní hrála právě přítomnost silné vojenské posádky z místního cvičiště SS, připravené tvrdě potlačit jakýkoli projev odporu. Tuto skutečnost místní lidé vnímali opravdu velmi silně. Scházeli se u rozhlasových přijímačů a radili se, co podniknout. Zvláště v mladých horkých hlavách vznikaly i různé bláznivé a nebezpečné nápady. Ve většině obcí však zvítězil názor těch rozumnějších, kteří varovali před neuváženými činy jednotlivců, jež mohou způsobit katastrofu pro celek.... Dostatečné varování ostatně dávala lidem předchozí zkušenost Varšavy či Slovenského národního povstání, o které byli lidé samozřejmě velmi dobře informováni. Se starými a mnohdy nefunkčními loveckými puškami ukrytými během války a s minimem munice se navíc skutečně nemohli měřit s mnohem lépe vyzbrojenými a vycvičenými příslušníky německých ozbrojených sil, majícími navíc zkušenosti z bojů na frontě. Někteří to však zjistili až příliš pozdě....

Přes události v Sedlci a dalších několik případů tak na Sedlčansku nakonec převládl postoj těch „rozumných“. Přesto ani místní lidé nezůstali zcela pasivní. V zajetí euforie a povstaleckých nálad, ale i s ohledem na možné důsledky a podle konkrétních podmínek v daném místě, lidé alespoň odstraňovali německé nápisy a vyvěšovali ukryté či v rychlosti šité československé státní vlajky. Vyvěšování československých vlajek přitom Němci víceméně tolerovali, což však neplatilo v případě vlajek SSSR nebo USA. Nutno dodat, že odstraňování německých nápisů mnohde neproběhlo zdaleka důsledně a ještě v polovině května v tomto na některých místech nepanoval naprostý pořádek.⁵⁸⁸

Kromě toho byly podle předchozích instrukcí Košické vlády v jednotlivých obcích postupně zakládány národní výbory, které se snažily organizovat a koordinovat do té doby v podstatě spontánní činy obyvatelstva, vyjednávaly se zástupci německých vojenských posádek o jejich spořádaném a poklidném odchodu či podmínkách zajetí a postupně přebíraly moc. Jejich činnost byla zpravidla zaměřena především na udržení pořádku a bezpečnosti. Kromě toho však některé národní výbory iniciovaly a organizovaly i různé „vojenské“ akce.

Jak již bylo uvedeno, v reakci na volání Prahy budovali lidé na silnicích příkopy a záseky, u nichž byly drženy hlídky, někde i ozbrojené. Tyto překážky mnohde skutečně úspěšně zabránily přísunu německých posil do bojující Prahy, nebo ho alespoň zpomalily – z benešovského cvičiště SS směřoval na sever početný bojový svazek *Wallenstein*. Na druhou stranu však velká část těchto zátarasů, zvláště těch v oblasti jižně a západně od Sedlčan, Němcům spíše bránila v jejich víceméně poklidném ústupu do amerického zajetí a mnohde tak způsobila jen zbytečné potíže. Lidé si tuto skutečnost sami uvědomovali a po kapitulaci Němců v Praze a v Remeši tyto zátarasy odstraňovali. Dne 8. května byla navíc v Benešově podepsána dohoda mezi benešovským národním revolučním výborem a zástupci velitele cvičiště brigadeführera SS a generálmajora SS Alfreda Karrasche, po níž začal smluvený odchod vojsk z cvičiště SS na západ k Američanům. Ten neměl být z české strany nijak narušován.

Kromě dělání překážek lidé během revolučních dnů odzbrojovali a zajímali německé a maďarské vojáky. Většinou se v tomto případě jednalo o malé skupinky nebo jednotlivce, kteří se oddělili od svých útvarů, nebo se na vlastní pěst chtěli dostat na západ. Tito mnohdy silně demoralizovaní jedinci pak již zpravidla neznamenalí pro obyvatelstvo žádné

---

⁵⁸⁸ SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 778, sign. I-9-22, kart. 218.

nebezpečí. Většinou již odmítali jakkoli riskovat své životy a na první výzvy se vzdávali. Někteří si přitom kladli tu podmínku, že jim bude zaručen klidný odchod k Američanům.

Zisk zbraní od zajatých německých vojáků mnohde zradikalizoval další průběh revolučních dnů. Díky tomu došlo i na Sedlčansku k několika zbytečným obětem na životech. Na druhou stranu by však bylo nespravedlivé tehdejší povstalcům odpírat jejich dobrý záměr – snahu nečekat, až jim svoboda sama spadne do klína, ale dokázat světu i sobě samotným vůli k sebeosvobození. Mnohým z nich rovněž nelze upřít snad i úctyhodnou dávku odvahy, byť notně povzbuzovanou nastalou povstaleckou euforií, někdy jen těsně hraničící se zbrklostí, nerozumem až lidskou hloupostí. Toto „hrdinství“ navíc mělo často mnohem blíže spíše k partyzánství „za pět minut dvanáct“, někdy i „pět minut po dvanácté“... Konečně nutno tehdejší aktérům přiznat také tu skutečnost, že jakékoli jejich kroky vázaly v regionu německé ozbrojené síly a přinášely tak jistou úlevu v bojující Praze a na jiných potřebných místech. Akce v Sedlci prý mimo jiné také zabránila přesunu německých jednotek do povstaleckého Tábora.

Zde se dostáváme i k samotnému významu květnového povstání. Pohlédneme-li na tehdejší dění dvěma rozdílnými měřítky, dostaneme přirozeně dva rozdílné obrazy. Na jedné straně zjistíme, že v mnohých konkrétních případech akce povstalců opravdu jen zbytečně bránily víceméně poklidně se stahujícím německým ozbrojeným silám na jejich cestě do amerického zajetí, díky čemuž pak docházelo také k mnohým zbytečným ztrátám na životech, ale na druhé straně musíme uznat, že květnové povstání jako celek pomohlo ochromit německou obranu v českém prostoru, čímž otevřelo bránu rychle postupujícím jednotkám Rudé armády. Tyto byť naprosto odlišné zkušenosti a obrazy, se však navzájem nepopírají, protože byly získány v jiném měřítku....⁵⁸⁹

---

⁵⁸⁹ Kokoška, Stanislav: *Cvičiště zbraní SS Böhmen. SVPzP 27, 1986, s. 281-294. Zámečník, Stanislav: Český odboj a národní povstání v květnu 1945. Praha 2006, s. 7-8, 85-86, 131. Görtler, Miroslav: Expedice na pomoc Praze v květnovém povstání 1945. SSH 14, 1979, s. 27-46. Nesvadba, František: Pražská operace sovětské armády a osvobození jižních Čech v květnu 1945. České Budějovice 1975, s. 5-20. Nesvadba, František: Poslední bitva s německou fašistickou armádou v Československu. VSP 4, 1970, s. 122-154. Charvát, Jaroslav: Podblanicko proti okupantům. Benešov 1966, s. 171n. Tywoniak, Jiří: Léta okupace na Benešovsku II, 1943-1945. Benešov 1982, s. 34-35. NA, SSK, inv. č. 1164, mikrofilm č. 52, Pamětní kniha – Tábor, 1918-1953, s. 19-20. Kofroň, Stanislav: Konec okupace a rok 1945 ve vzpomínkách pamětníků, osobní archiv Stanislava Kofroně, s. 6-13. OÚ Borotice, Pamětní kniha obce Borotic, 1922-, s. 89. SOkA Příbram, AO Cetyně, Pamětní kniha obce Cetyně, 1935-2002, s. 21. Tamtéž, AO Jesenice, Pamětní kniha obce jesenické, 1923-1972, s. 82. Tamtéž, AO Krásná Hora n. Vlt., Pamětní kniha obce Krásná Hora n. Vlt., (1941)1946-1956, s. 53, 58-65. Tamtéž, AO Libíň, Pamětní kniha obce Libíň, 1922-1976, s. 51-53. Tamtéž,*

Obrovský význam pro Němce v jejich cestě na západ měly **mosty přes Vltavu u Vestce a v Kamýku nad Vltavou**, a to zvláště po vypuknutí povstání v Praze, které znemožnilo Němcům průchod tímto hlavním dopravním uzlem. Již v rámci příprav německé obrany na Vltavě byly mosty u Vestce a v Kamýku nad Vltavou (i v Sedlčanech přes Sedlecký potok) podminovány, aby svým pozdějším zničením zabránily postupu Rudé armády. Je otázka, jak představitelé německé armády brali tyto obranné záměry vážně. Oba mosty jim nakonec dokázaly mnohem lépe posloužit, když stály. V květnových dnech se staly důležitou branou na cestě do amerického zajetí a díky tomu se na ně soustředila obrovská pozornost nejen ze strany Němců, ale i povstalců.

Právě u Vestce došlo dne 5. května v kontextu celého toku Vltavy a Labe a snad i celých Čech k naprosto ojedinělému živelnému pokusu povstalců o zmocnění se mostu. Vesničané z Hřiměždic, Vestce a Nečíně zde odzbrojili slabou jednotku SS, obsadili levý břeh a následně podnikli útok na jednotky střežící most na pravém břehu Vltavy. Po okamžitém příchodu německých posil však byli povstalci donuceni k rychlému ústupu, na němž zanechali své tři padlé spolubojovníky. V okolních vsích, a také v nedalekém Kamýku nad Vltavou pak vyhlásili německé jednotky stanné právo a hrozili těmi nejtěžšími represáliemi, pokud nebude zachován klid.⁵⁹⁰

K přestřelce s vojáky SS došlo také dne 7. května u **Orlických Zlákovic**. Několik místních povstalců se zde postavilo pěti esesmanům postupujících směrem na jejich ves. Dva Němci byli během této srážky postřeleni, jeden zajat a dva zbylí utekli. Těžkému zranění pak podlehl při převozu do nemocnice četnický štábní strážmistr Karel Cyrus. Již

AO Nedrahovice, Pamětní kniha obce nedrahovické, 1872-1980, s. 115. Tamtéž, AO Obděnice, Pamětní kniha obce Obděnice, 1924-1971, s. 132. Tamtéž, AO Radešín, Pamětní kniha obce Radejšína, 1924-1974, s. 46. Tamtéž, AO Ředice, Pamětní kniha obce ředické, 1925-1962, s. 96. Tamtéž, AO Svatý Jan, Pamětní kniha obec Svatý Jan, 1923-1986, s. 110-118. Tamtéž, AO Vletice, Pamětní kniha pol. obce Vletice, 1924-1958, s. 70-72. Tamtéž, OŠ Dublovice, Kronika školní II, 1940-1951. SOkA Benešov, AO Velké Heřmanice, Pamětní kniha I, 1923-1949, s. 146-150. Přepis kroniky FÚ Obděnice, osobní sbírka autora, s. 15. Rozhovor – Stanislav Kofroň, 16. 10. 2006, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora, s. 11.

⁵⁹⁰ *Osvobození Československa Rudou armádou II. Kolektiv autorů. Red. Břetislav Tvarůžek. Praha 1965, s. 343. Zámečník, Stanislav: Český odboj a národní povstání v květnu 1945. Praha 2006, s. 101. SOkA Příbram, AO Hřiměždice, Pamětní kniha obec Hřiměždice, 1933-1993, s. 53. Tamtéž, AO Nečín, Pamětní kniha osady Nečín I, 1935-1976, s. 195. Tamtéž, AO Velká, Obecní kronika II, 1952-1953, s. 117-120. MM Sedlčany, SP 205, Vzpomínky M. Bosákové, rozené Peštové, ze Sedlčan. SOkA Příbram, AO Kamýk nad Vltavou, Pamětní kniha I, 1845-1950, s. 104-107.*

několik dní předtím, dne 4. května, přitom Zlákovští podnikli útok na Němce Schindlera ze samoty „v Lipí“ u Milešova. Při této přestřelce byli zabiti dva němečtí četníci, ovšem Schindlerovi se podařilo uprchnout.⁵⁹¹

Událostmi v Sedlci se nenechali strhnout lidé v **Sedlčanech**. Jakoukoli akci jim znemožňovala již samotná přítomnost několika tisíc vojáků SS ve městě. Němci postupně opouštěli Sedlčany již koncem dubna, kdy odjížděly do bezpečí před blížící se frontou hlavně manželky zdejších důstojníků SS a úředníků. V sobotu 5. května v reakci na události v Praze sedlčanská posádka nezahálela a na přístupových silnicích byly zřízeny zábrany obsazené hlídkami. Část oddílů SS pak odjela v rámci seskupení *Wallenstein* pomoci vysvobodit Prahu z rukou povstalců. Nepočtené obyvatelstvo vysídlených Sedlčan tak opravdu nemohlo mít a ani nemělo pomýšlení na nějaký boj proti Němcům a dění v Praze tak sledovalo jen prostřednictvím rozhlasu.

V pondělí 7. května se již Němci v Sedlčanech urychleně připravovali na svůj odchod. Rozebírali skladiště a vše nepotřebné pálili na ulicích. Po silnicích směrem na západ k Vltavě rachotily ve dne v noci tanky a auta s prchajícími Němci z fronty. Až v úterý 8. května po ohlášeném klidu zbraní se na sedlčanských domech začaly nesměle objevovat československé vlajky a prapory. Velitel města von Tanne proti tomu neměl námitek, jen nedovolil, aby byly vyvěšovány vlajky sovětské. Souhlasil i s ustavením národního výboru, který tím začal postupně přebírat moc, a především se snažil udržet klid a bezpečnost a zabránit rabování a jakýmkoli zbytečným ztrátám jak na majetku, tak na lidských životech. Do rána 9. května pak místní vojenská posádka celkem bez větších problémů Sedlčany vyklidila.

V podstatě stejně pokojné převzetí moci se podařilo uskutečnit také v **Kosově Hoře**, kde byl s německým velitelem dojednáán poklidný odchod vojska. Nutno podotknout, že materiál, který Němci po sobě na území cvičiště zanechali, se stal téměř okamžitě kořistí civilního obyvatelstva, které se na něj doslova vrhlo.⁵⁹²

---

⁵⁹¹ SOKA Příbram, AO Orlické Zlákovice – Klenovice, *Pamětní kniha obecní, 1922-1957*, s. 112, 114. *Tamtéž*, AO Krásná Hora n. Vlt., *Pamětní kniha obce Krásná Hora n. Vlt., (1941)1946-1956*, s. 59.

⁵⁹² Pavelka, Jan: *Vracejí se. Vzpomínky na život v Sedlčanech v roce 1945*. VSP 15, Příbram 1979, s. 141-153. SOKA Příbram, AM Sedlčany, *Kronika města Sedlčan IV, 1941-1946*, s. 244-250, 281-292, 350-353, 367-368. Vermach, Josef: *Vzpomínky na svůj život za 2. světové války – t. j. od r. 1939 do května 1945*,

Díky přítomnosti silných vojenských oddílů se tedy lidé z území cvičiště SS během revolučních dní odhodlali k nějaké akci namířené proti místní posádce spíše výjimečně. Jednou z těchto výjimek se dne 7. května stal pokus několika venkovanů „vyzbrojených“ československou vlajkou o obsazení SS-Hofu **Chýnov**. Jejich odvážný záměr však narazil na nepochopení ze strany dvou německých vojáků, kteří tyto povstalce zajali. Šest mužů tak jimi bylo postaveno čelem ke zdi jedné z budov chýnovského dvora a čekalo tak na popravu. Ta se nakonec k jejich velkému štěstí nekonala. Německý důstojník a správce dvora totiž po svém příchodu zadržené muže propustil a vyzval je, ať jdou domů a nedělají již další hlouposti. Nakonec však správce i se svými vojáky dvůr opustil a na Chýnově byl krátce nato přeci jen ustaven národní výbor pro správní oblast dřívějšího SS-Hofu.⁵⁹³

Jen několik kilometrů odtud, v **Živohošti**, ležící na samém okraji cvičiště, však v těchto revolučních dnech již ke krveprolití bohužel došlo. Dne 5. května byl v obci ustaven *Místní národní výbor* a lidé na domech vyvěsili československé vlajky. Do vsi následně přijela trestná četa SS z Neveklova, jejíž velitel zjišťoval důvody vyvěšení vlajek. Odpoledne dne 6. května se u místního přivozu náhle uvolnil prám, z čehož velitel čtyř esesmanů obvinil obyvatelstvo. Sedmi rukojmím tedy nařídil, aby prám zachytili a dopravili zpět. Ti svůj úkol splnili, ale během jejich návratu na ně němečtí vojáci spustili kulometnou palbu, jejímž výsledkem byl jeden mrtvý a čtyři těžce ranění.

Následujícího dne, 7. května, pak tekla v Živohošti krev znovu. Bylo zde totiž popraveno sedm povstalců ze Záborné Lhoty, které příslušníci oddílu SS zajali při obsazení Chotilska, kde v rámci své odvetné akce po zastřelení jednoho německého vojáka u Lipí hledali zbraně a hrozili vyhlazením celé obce. Uklidnit dramatickou situaci zde výrazně pomohly také německé ženy z řad tzv. „*národních hostů*“, které prosily esesmany, aby ušetřili nevinné civilní obyvatelstvo. **V okolí Chotilska** přitom došlo během revolučních dnů hned k několika přestřelkám, při nichž zahynuli další tři muži z řad povstalců.⁵⁹⁴

---

sbírka autora, s. 2-3.; NA, SSK, inv. č. 534, mikrofilm 27, Pamětní kniha – Kosova Hora, 1918-1948, s. 3. Srov. SOkA Příbram, AO Kosova Hora, Kniha pamětní, 1922-1963, s. 92-95.

⁵⁹³ *MM Sedlčany, D 260, Vzpomínka na květen 1945 (Miloslav Bartůněk). SOkA Příbram, AO Kňovice, Pamětní kniha obce Kňovice, -1980, s. 94-97. Tamtéž, AO Nalžovice, Pamětní kniha pro obec Nalžovice a školu Chlum u Sedlčan, 1914-1952, s. 145.*

⁵⁹⁴ *Charvát, Jaroslav: Podblanicko proti okupantům. Benešov 1966, s. 226. Škorpil, Bohumil: Paběrky. Reportážní vzpomínky z Neveklovska, Sedlčanska a Podbrdská z let 1938-1945. Příbram 1948, s. 88-91. SOA Praha, Sbírka staničních knih četnictva a Sboru národní bezpečnosti, Středočeský kraj, 1851-1960, inv. č.*

1638, Památník četnické stanice Křečovice. SOKA Příbram, AO Chotilsko, Pamětní kniha obce Chotilska s osadami, 1935-1993, s. 25-26. Tamtéž, AO Prostřední Lhota, Pamětní kniha, 1923-2001, s. 74-75.

37. Americký voják

Ačkoli **americká armáda** musela během svého osvobozování Československa zastavit svůj rychlý postup na demarkační čáře *Karlovy Vary – Plzeň – České Budějovice*, mnozí její příslušníci se nakonec nehodlali smířit jen s pasivním přihlížením tomu, jak Němci východně od této linie krvavě potlačují české národní povstání. Jednotky americké armády tak i za touto stop-linií a v podstatě v souladu se spojeneckými dohodami prováděly různé „průzkumné akce“, během nichž vyjednávaly s německými vojenskými oddíly o jejich kapitulaci a přechodu do zajetí. Právě americké zajetí přitom bylo v této době tím hlavním cílem drtivé většiny příslušníků německých ozbrojených sil, zvláště pak po podpisu německé kapitulace v Remeši v časných ranních hodinách dne 7. května, po němž nastal jejich překotný ústup za demarkační čáru. Tu Američané nakonec uzavřeli až večer 9. května. Díky jistému zpoždění přicházejících rozkazů však některé předsunuté americké jednotky přebíraly zajatce i poté. Důkazem toho, že příslušníci americké armády díky těmto „průzkumným“ akcím na mnoha místech pomohly zabránit zbytečnému krveprolití, je právě **Sedlčansko**, které se stalo svědkem pravděpodobně nejvýznamnější a svým způsobem i nejrozsáhlejší (a také částečně rozporuplné) vojenské akce americké armády ve středních Čechách.⁵⁹⁵

V květnových dnech znamenal most v **Kamýku nad Vltavou** pro Němce důležitou bránu na cestě do vytouženého amerického zajetí. Již na začátku května se přitom v obci ustavil ilegální *Národní revoluční výbor* a skupina *revoluční gardy* pod vedením kapitána Josefa Zvěřiny, majitele místní parní pily. Tato skupina sdružující v sobě vedle místních občanů i obyvatele sousedních obcí údajně navázala mimo jiné také spojení s partyzánskou organizací *Smrt fašismu*, operující na Příbramsku a Dobříšsku, a podle všeho měla poměrně odvážné záměry. Jejím příslušníkům se podařilo dohodnout spolupráci dokonce i s demoralizovaným oddílem Wehrmachtu střežícím místní most. Oddíl SS sídlící v Kamýku však včas vycítil hrozící nebezpečí, a tak již 5. května večer dorazily ze Sedlčan početné posily vyzbrojené obrněnými transportéry a děly.

Neúspěchem skončilo také předchozí jednání ze dne 4. května mezi zástupci obce – starostou Cyrilem Medunou a kpt. Josefem Zvěřinou – a místní německou vojenskou

---

⁵⁹⁵ Hrbek, Jaroslav: *Konec druhé světové války v Evropě*, In: *Museli jsme čekat? Sborník příspěvků z konference k 54. výročí ukončení druhé světové války v Evropě. Milín 2001. Pecka, Jindřich: Na demarkační čáře. Americká armáda v Čechách v roce 1945. Praha 1995, s. 33-61.*

posádkou o jejím odchodu. Tato poměrně předčasná nabídka samozřejmě nebyla přijata. Němci v těchto dnech v žádném případě nechtěli ztratit tak strategické místo a přenechat ho povstalcům. Vyhlásili proto stanné právo, uvěznilo kapitána Zvěřinu a starostu Medunu jako své rukojmí a pohrozili obyvatelstvu, že za případné zabití jednoho Němce bude zastřeleno 50 občanů. Celý Kamýk byl obklíčen vojskem SS a obyvatelům obce byly zabaveny jejich radiové přijímače, takže místní lidé ani nevěděli, že vypuklo povstání v Praze. Jen dunivé rány odkudsi ze severu dávaly tušit, že se něco děje. Také o německé kapitulaci v Remeši se lidé v Kamýku dozvěděli od obyvatel okolních obcí až se zpožděním – odpoledne 8. května.

Během následujících dnů se však situace rychle měnila v německý neprospěch. Hrál se o čas. Dne 8. května došlo k dohodě mezi velitelem cvičiště *SS-Truppenübungsplatz Böhmen* brigadeführerem SS a generálmajorem SS Alfredem Karraschem a *Národním revolučním výborem v Benešově*, který zastupoval škpt. Karel Volovecký. Podle ní se měly jednotky SS stáhnout právě do Kamýka nad Vltavou, kde je měli převzít Američané do svého zajetí. Kontakt s nimi měl zprostředkovat právě kpt. Josef Zvěřina, který byl za tím účelem propuštěn na svobodu.

Nejisté dny tak trvaly v Kamýku, narozdíl od jiných míst, jen do večera 8. května, kdy se místním dostalo snad té nejmilejší návštěvy. Po 9. hodině večerní přijel směrem od Příbrami automobil s několika americkými důstojníky. Lidé je spontánně vítali, přestože stále trvalo stanné právo. Americký důstojník následně rozkázal německé strážci, aby byl přiveden velitel SS. S ním bylo dohodnuto, že následujícího dne v 9 hodin ráno zde bude s Němci jednáno o podpisu jejich kapitulace. Stanného práva však už teď nikdo nedbal. Ze skrýší byly vytahovány československé vlajky a prapory, lidé se navzájem objímali a radovali z konce německé okupace.

Následujícího dne ve středu 9. května ráno zaplavili rozjásaní lidé kamýcké náměstí a ulice. Vyhrávala hudba a všichni čekali na příjezd Američanů. K jejich slavnostnímu uvítání přítom mířily i narychlo uspořádané průvody obyvatel z okolních obcí, ve kterých nechyběly hasiči ve slavnostních uniformách, Sokolové, legionáři a samozřejmě ani družičky nesoucí květy, jimiž poté ozdobily americké vozy. Ze Svatého Jána dorazil početný zástup lidí i s kapelou.

K velkému nadšení obyvatel a za jejich bouřlivého vítání tak konečně do Kamýka přijely čtyři americké džípy i s kapitánem Zvěřinou. Spolu se zástupci Němců pak Američané zasedli k jednání v Zemanově statku. Následným podpisem kapitulace

smlouvy se několik tisíc vojáků SS vzdalo Američanům, a to s tou podmínkou, že své zbraně složí až za demarkační čarou. Byly dohodnuty cesty ústupu a představitelé četnictva a národních výborů poté zajišťovaly na těchto trasách náležitě informování obcí a volný průchod německých jednotek, který neměl být nikým narušován. Několika incidentům se však nakonec stejně nepodařilo zabránit.

Za Němce dohodu stvrdil svým podpisem sám brigadeführer SS a generálmajor SS Alfred Karrasch. Tento důstojník, který měl na svědomí zavraždění zajatých amerických letců sestřelených nad územím cvičiště dne 19. dubna 1945, tak nyní pokrytecky žádal nic netušící Američany o ochranu před Rudou armádou a přijetí do zajetí. V souvislosti s odhalením jeho zločinů se ho po válce marně snažila vypátrat mezinárodní vyšetřovací komise. Jeho stopa však navždy zmizela během přestěhování zajateckého tábora z Horažďovic na německé území....

Za americkou stranu podepsal výše uvedený dokument plukovník Creighton W. Abrams ze 4. tankové divize XII. sboru 3. americké armády – mimo jiné jeden z nejlepších velitelů tankových jednotek US ARMY. Nutno zmínit, že jeho slibná kariéra pokračovala i po válce. V roce 1968 byl Abrams jmenován velitelem amerických vojsk ve Vietnamu a právě po něm byly pojmenovány také nejmodernější tanky současnosti – M1 Abrams. Americkou stopu na Sedlčansku tento muž zvěčnil také svým podpisem pod anglicko-český zápis v Pamětní knize kamýcké měšťanské školy: *„Na paměť dne příjezdu vítězné americké armády, která přinesla naší dlouho a těžce ujařmené zemi svobodu a mír!“*⁵⁹⁶

Američané se během revolučních dnů vyskytli na Sedlčansku, vzdáleném vzdušnou čarou více než 30 kilometrů od demarkační čáry, i na jiných místech. Dne 8. května 1945 se objevilo několik příslušníků americké armády také **v Petrovicích**. V dopoledních hodinách přijely na místní náměstí od Krchova dva džípy s osmi americkými vojáky, kteří však neměli v plánu se zde nějak zdržet. Pouze se zeptali nahodilých občanů na cestu do

---

⁵⁹⁶ Velfl, Josef: *K účasti americké armády na osvobozování Příbramska v květnu 1945*. Podbrdsko 1998, s. 169-181. *SOkA Příbram, AO Kamýk n. Vlt., Pamětní kniha I, 1845-1950*, s. 105-108. *Tamtéž, AO Svatý Jan, Pamětní kniha obec Svatý Jan, 1923-1986*, s. 114-115. *Tamtéž, AO Smolotely, Pamětní kniha, 1923-1972*, s. 52. *Tamtéž, AO Velká, Obecní kronika II, 1952-1953*, s. 9-10. *MM Sedlčany, D 260, Konec okupace v zabraném území*, s. III/19-20. Pecka, Jindřich: *Na demarkační čáře. Americká armáda v Čechách v roce 1945*. Praha 1995, s. 57, 133-135.

Písku, a poté odjeli směr Kojetín. Asi po půlhodině se vrátili zpět a bez zastavení pokračovali zpátky ke Krchovu.⁵⁹⁷

---

⁵⁹⁷ *Hobzek, Zdeněk: Před válkou, během války a po válce, s. 3, písemné vzpomínky Zdeňka Hobzeka, sbírka autora.*

38. Rudoarmějec

Velení americké armády ve svých předpokladech nejprve počítalo s osvobozením celého území Československa Rudou armádou. Teprve v průběhu dubna se díky úspěšnému průběhu spojenecké ofenzivy na západě naskytla americké armádě možnost obsadit i část českých zemí. Koncem měsíce dubna vrchní velitel spojeneckých ozbrojených sil generál Dwight D. Eisenhower oznámil sovětskému velení, že americká armáda v rámci svého tažení vstoupí také do Československa, a vytyčil demarkační čáru *Karlovy Vary – Plzeň – České Budějovice*, na které se měl její postup zastavit. Provedením této operace Eisenhower pověřil 3. armádu generála George S. Pattona, která 4. května zahájila postup do Československa. Téhož dne (4. května) Eisenhower nabídl sovětskému velení posun této demarkační čáry na linii *Labe – Vltava*. Až 6. května přišla zamítavá odpověď sovětské strany zdůvodněná tím, že by v případě dalšího postupu amerických jednotek hrozilo promíchání spojeneckých vojsk, neboť Rudá armáda již údajně zahájila konečnou fázi osvobození Československa – tzv. *Pražskou operaci*. Ve skutečnosti *Pražská operace* začala až několik hodin poté – odpoledne 6. května.⁵⁹⁸

Podstatná část českých zemí tedy musela v těchto dramatických dnech na mnoha místech dále krváčet a zbytečně dlouho čekat na příjezd Rudé armády. To byl zčásti i případ Sedlčanska. Téměř celému jeho území přinesly osvobození a konečnou záruku klidu a bezpečí útvary *2. ukrajinského frontu* maršála R. J. Malinovského. Právě jeho velení podřízený *2. ukrajinský front* se spolu s *1. ukrajinský frontem* (útočícím od Drážďan) a *4. ukrajinským frontem* (od severní Moravy) zásadní měrou podílel na konečné fázi osvobození ČSR – *Pražské operaci*. Závěrečné boje proti německým ozbrojeným silám vedl v operačním pásmu rozprostírajícím se na jih od přibližné hranice procházející městy Hulínem na střední Moravě, Boskovicemi, Chotěboří, Říčany, Dobříší a Plzní. Na sever od ní měla operovat vojska elitnějšího *1. ukrajinského frontu* a *4. ukrajinského frontu*, který sice stále bojoval na severní Moravě, ovšem i jeho předsunuté oddíly se po předchozím průlomu nakonec dostaly dne 9. května až do Prahy. Právě ta byla logicky tím

---

⁵⁹⁸ Hrbek, Jaroslav: *Konec druhé světové války v Evropě*, In: *Museli jsme čekat? Sborník příspěvků z konference k 54. výročí ukončení druhé světové války v Evropě*. Milín 2001. Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: *Velké dějiny země Koruny české XV.b. Praha – Litomyšl 2007*, s. 551-556.

hlavním cílem celé operace. Kleště tvořené 1. a 2. *ukrajinským frontem* měly zároveň zabránit odchodu německých vojsk do amerického zajetí.⁵⁹⁹

Pražská operace nakonec začala až dne 6. května ve 14.00. 2. *ukrajinský front* však zahájil svůj útok na německé pozice až 7. května a postupně tak obsazoval zbytek jižní Moravy a začal pronikat do jižních Čech. Odpoledne 9. května dorazil jeho 5. *gardový tankový sbor* generála Saveljeva (6. *tanková armáda*) do Prahy. Směrem na západ do jižních Čech přitom postupovaly jednotky 46. *armády* a 7. a 9. *gardové armády*.

Právě oddíly 7. *gardové armády* generálplukovníka M. S. Šumilova osvobodily na samém závěru svého tažení také území Sedlčanska. Průlom této armády, která byla 7. května soustředěna jižně od Brna, měl přitom rozhodující význam pro úspěch celého frontu. Ještě 7. května německá vojska držela pozice v rámci své cílevědomé obrany, kterou měla získat čas pro postupný ústup na západ. Následujícího dne, 8. května, přišel ve vývoji bojové situace v celém pásmu 2. *ukrajinského frontu* zvrát, kdy do útoku přešly všechny jeho armády, které po průlomu německých linií rychle postupovaly. Tuto změnu zapříčinily také postupně doléhající zprávy o podepsání německé kapitulace v Remeši. Němci se nyní snažili využít vůbec poslední možnosti, jak uniknout do amerického zajetí, a hromadně prchali na západ.

Dne 8. května večer postoupil 23. *střelecký sbor*, 25. *gardový střelecký sbor* a 27. *gardový střelecký sbor* 7. *gardové armády* do prostoru severně od Znojma a k Náměšti nad Oslavou. Den nato, večer 9. května, dosáhly sovětské jednotky prostoru západně od Třebíče a východně od Telče. Do večera 10. května překonaly další desítky kilometrů a 25. *gardový střelecký sbor* již stanul před Tábořem. Následujícího dne ho osvobodil a po překročení Vltavy u Orlíka pokračoval směrem na Příbram. Na sever od něj směřoval 27. *gardový střelecký sbor*, který 11. května večer dosáhl Štěchovic, aby se následujícího dne zastavil v Mníšku pod Brdy. Středem postupoval 23. *střelecký sbor*, a právě jeho jednotky dorazily dne 11. května do Sedlčan. Následujícího dne překročily Vltavu a zastavily se. 7. *gardová armáda* tak do 12. května kontrolovala prostor Řevnice – Rokycany až po Příbram a Sedlčany, kde byl umístěn štáb generálplukovníka M. S. Šumilova.⁶⁰⁰

---

⁵⁹⁹ Nesvadba, František: *Pražská operace sovětské armády a osvobození jižních Čech v květnu 1945*. České Budějovice 1975, s. 5-20.

⁶⁰⁰ *Osvobození Československa Rudou armádou II*. Red. Břetislav Tvarůžek. Praha 1965, s. 382. Nesvadba, František: *Pražská operace sovětské armády a osvobození jižních Čech v květnu 1945*. České Budějovice 1975, s. 5-20. Nesvadba, František: *Za svobodu Prahy*. Praha 1980, s. 128-129, 224. *Československý*

Průzkumné oddíly 23. *střeleckého sboru* projely přes Sedlčany již 10. května večer. V té době byly silnice ještě ucpány ustupujícími německými vojsky. Většinu Sedlčanska obsazovaly jednotky Rudé armády za nadšeného **vítání českého obyvatelstva** však až v průběhu 11. až 13. května. Jejich přijetí pak bylo na mnoha místech skutečně bouřlivé. Po zprávách o blížící se Rudé armádě stihlo místní obyvatelstvo připravit někde i poměrně okázalé slavnostní uvítání. Lidé, nezřídka oděni do slavnostních krojů, zaplavili silnice a veřejná prostranství a za vyhrávající hudby slavili příjezd osvoboditelů. Domy byly ozdobeny květinami a československými a sovětskými státními vlajkami a symboly, někde nechyběla ani slavobrána z chvojí. Sovětským vojákům bylo zpravidla připraveno občerstvení, v němž nemohl scházet symbolický chléb se solí a pivo. Před shromážděnými davy pronášeli představitelé obcí uvítací řeči, někde i v ruštině. Sami rudoarmějci se pak svěřovali místním lidem, že během svého tažení nebyli nikde tak vřele vítáni jako v Čechách....

Na většině míst však o nějakém připraveném slavnostním uvítání nemůže být řeč. Příjezd Rudé armády často doprovázely spontánní, nepřipravené a víceméně improvizované oslavy a uvítání a někde ani to ne. Přijíždějící kolony mnohdy zastihly některé občany v jejich každodenním zaměstnání a práci nepřipravené. Přítomnost Rudé armády rozhodně nebyla všední záležitostí, ale našli se i tací, kteří ke všemu zaujali víceméně lhostejný i odmítavý postoj.... Za jistou rezervovanost části obyvatelstva ve vztahu k rudoarmějcům částečně mohly také předchozí zprávy o chování Rudé armády na Slovensku a Maďarsku, které mohly způsobit i jisté poplašení. Sověští vojáci však byli svými veliteli důrazně upozorňováni, že se nacházejí na území Němci okupované spojenecké země.

Snad nejvřelejšího uvítání se rudoarmějcům pochopitelně dostalo v těch místech, kde během povstání došlo k případům terorizování českého obyvatelstva ze strany německých vojáků a k obětem na životech. Do některých odlehlých vesnic však příslušníci Rudé armády ani nedorazili a ne každý se vypravil jinam za jejich uvítáním. Většina obyvatel však v těchto dnech na nějakou dobu zapomněla na svou práci a sledovala nekonečné kolony projíždějících unavených, ale šťastných vojáků – mladých a urostlých, ale i starých

---

vojenský atlas. Praha 1965, s. 359. Na sever od 7. gardové armády postupovala 6. gardová tanková armáda generálplukovníka A. G. Kravčenka a na jih od ní plnila své bojové úkoly 9. gardová armáda generála Glagoljeva.

a zraněných. Přijížděli na vozidlech všemožných typů, od tanků přes obrněné vozy a motorizované dělostřelectvo až po povozy tažené koňmi, které na Sedlčansku převažovaly.⁶⁰¹

Dny radosti a vítání však brzy pominuly a přítomnost Rudé armády na lidi začala doléhat i jinak. Ohromný počet, byť vše přijatých hostů, s sebou přirozeně přinášel jisté nemalé **problémy**, především co se týče jejich **ubytování**, zásobování, ale i disciplíny.... Prvotní euforii z příjezdu Rudé armády tak mnohde vystřídaly menší i větší neshody mezi vojáky a civilním obyvatelstvem. Mnohá nedorozumění přitom způsobovala již samotná kulturní odlišnost sovětských vojáků.

Jednotky Rudé armády se rozmístily téměř po celém Sedlčansku. Důstojníci se ubytovali ve školách nebo v soukromých domech, zatímco jejich mužstvo tábořilo zpravidla v okolních lesích, kde spalo ve stanech, urychleně zbudovaných dřevěných příbytcích, chýších z chvojí nebo jen tak na jehličí.

V Sedlčanech, kde sídlil generální štáb 7. *gardové armády*, zabrali sovětsí vojáci pro sebe celou čtvrť. Obyvatelé ulic Svatováclavská, Chodounského a Baxova se museli urychleně vystěhovat a uvolnit své příbytky rudoarmějcům, a to někteří i během pouhých deseti minut. Ve svých domech tak museli zanechat i potraviny a osobní věci, pro které se přes postavené stráže nemohli vrátit. Není divu, že tento stav přinesl do vztahů mezi vojáky a civilisty velké a nebezpečné napětí. Po stížnostech na národním výboru, který měl na starost zásobování vojska, a šetření nepříjemné situace s ruským velitelem města majorem Klimovovem, bylo občanům nakonec přeci jen dovoleno byty navštívit a odnést

---

⁶⁰¹ SOKA Příbram, OŠ Radíč, Školní kronika, 1940-1972, s. 61. Tamtéž, AO Kosova Hora, Kniha pamětní, 1922-1963, s. 93. Tamtéž, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan IV, 1941-1946, s. 237. Tamtéž, OŠ Dublovice, Kronika školní II, 1940-1951. Tamtéž, AO Jesenice, Pamětní kniha obce jesnické, 1923-1972, s. 83. Tamtéž, AO Kamýk n. Vlt., Pamětní kniha I, 1845-1950, s. 108. Tamtéž, AO Krásná Hora n. Vlt., Pamětní kniha obce Krásná Hora n. Vlt., (1941)1946-1956, s. 61-63. Tamtéž, AO Obděnice, Pamětní kniha obce Obděnice, 1924-1971, s. 132-133. Tamtéž, AO Petrovice, Pamětní kniha obce Petrovice u Sedlčan II, 1941-1979, s. 66. Tamtéž, AO Radešín, Pamětní kniha obce Radejšína, 1924-1974, s. 46. Tamtéž, AO Svatý Jan, Pamětní kniha obec Sv. Jan, 1923-1986, s. 113-114, 116-117. Tamtéž, AO Technič, Pamětní kniha obce Technič, 1922-1953, s. 120. Tamtéž, AO Vletice, Pamětní kniha pol. obce Vletice, 1924-1958, s. 71-72. Tamtéž, ONV Sedlčany, inv. č. 78, sign. 1/45, kart. 1. MÚ Sedlec-Prčice, Pamětní kniha města Prčice, 1885-1957, s. 219. Tamtéž, Kronika města Sedlec, 1842-1980, s. 548. OÚ Vysoký Chlumec, Obecní kronika, 1945-, s. 5a-6a. SOKA Benešov, AO Velké Heřmanice, Pamětní kniha I, 1923-1949, s. 152.

si nejpotřebnější osobní věci. Nepříjemné chování vojáků vůči civilnímu obyvatelstvu si pak někteří lidé vysvětlovali tím, že jsou sovětskými vojáky mylně považováni za Němce, vzhledem k tomu, že Sedlčany patřily do území cvičiště SS.

Postupem času se v Sedlčanech vztah sovětských vojáků k obyvatelstvu celkově zlepšil. Nápravu pomohla zjednat i zvláštní vyhláška *Okresního národního výboru v Benešově*, která po dohodě s velitelem ruských vojsk v Benešově majorem Komorovským, přesněji upravovala a vymezovala vztahy mezi vojáky a obyvatelstvem. Nad zachováním klidu a dodržováním kázně dohlíželo kromě zvláštních jednotek Rudé armády – tzv. *komendantur* – také četnictvo.

Pobyt v Sedlčanech byl jinak pro sovětské vojáky víceméně rekreací a zaslouženým odpočinkem po prožitých útrapách války. Necvičili, jen popíjeli, jedli a bavili se. Kromě toho se věnovali také svému oblíbenému sportu – odbíjené, a to i starší důstojníci – „*dokonce i pan generál s bríškem, košili dole, statečně odrážel míč.*“⁶⁰²

Po příjezdu se však rudoarmějci nevěnovali jen oslavám, zábavě a pořádání různých slavností a kulturních akcí. Zvláště v prvních dnech mimo jiné zajímali německé vojáky, pročesávali lesy a zadržovali německý vojenský materiál.⁶⁰³

Nejen s ubytováním, ale i se **zásobováním** sovětského vojska to nebylo jednoduché a zvláště zpočátku docházelo k mnohým nedorozuměním. Vojáci si z chlívů zemědělských usedlostí svévolně odváděli dobytek i koně, a proto se národní výbory snažily organizovat jejich zásobování tím, že dávaly dohromady několik kusů dobytka, které pak sovětské armádě „darovaly“. Na druhou stranu však také vojáci někdy poskytovali místnímu obyvatelstvu i potraviny ze svého vlastního zásobování, krom toho docházelo i k čilé výměně.

Další potíže vyplývaly z té skutečnosti, že vojska *2. ukrajinského frontu* nebyla tak mechanizovaná jako elitní sbory útočící na Berlín. Přítomnost mnoha tisíc koní tak s sebou přinášela značné nároky na zajištění píce. Vojákům bylo možná jedno, kde se jejich koně pasou, ne však rolníkům, kteří poté plakali nad spaseným krmením pro svůj dobytek. Také těmto problémům se snažily národní výbory předcházet. Poškození rolníci zpravidla

---

⁶⁰² *SOka Příbram, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan IV, 1941-1946, s. 269-277.* Těžko říct, zda tímto, podle kronikáře Jana Pavelky náruživým hráčem odbíjené byl sám velitel 7. gardové armády generálplukovník M. S. Šumilov.; *SOka Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 839, sign. V-1-45, kart. 255.*

⁶⁰³ *Tamtéž, ONV Sedlčany, 1945-1960, inv. č. 78, sign. 415/45, kart. 1.*

dostávali píci od svých sousedů, nebo z obecních pozemků. Rudoarmějci také většinou sekali krmení na pozemcích větších majitelů, aby drobným rolníkům nevznikla nenahraditelná škoda. Celé věci navíc pomohlo i příznivé počasí. Díky teplu a dostatečné vláze byl totiž tehdy píce dostatek.⁶⁰⁴

Jak již bylo řečeno, velkou roli ve vztazích mezi vojáky a civilisty hrála již samotná **kulturní odlišnost**. V sovětském vojsku byly přítomny i mnohé asijské kmeny, které obzvlášť obdivovaly úroveň kulturní a společenské vyspělosti českých zemí. Někteří vojáci se skutečně velmi podivovali nad jim neznámými věcmi, jako byl splachovací záchod, jízdní kolo, různé hygienické a domácí potřeby, nástěnné hodiny, apod. Vedle jejich uznaného „*to je těžníka*“ jsou dodnes známé a proslulé i mnohé úsměvné historky, kdy vojáci například ze strachu stříleli na budík, který zrovna začal zvonit.

Mezi vojáky a civilním obyvatelstvem docházelo rovněž k čilé kulturní a informační výměně. Rudoarmějcům se například velmi zalíbil místní způsob přípravy zabitých prasat. Vojáci je totiž nejprve opalovali na ohni, poté uřezali nohy a hlavu, které se jim nehodily, a zbylé maso vařili v hrncích. Od místních obyvatel se během svého pobytu někteří naučili prase opařit v horké vodě, a připravit a zužítkovat po jejich, ostatně mnohem hospodárnějším způsobu.

Přítomnost sovětských vojáků s sebou přirozeně přinesla i výrazné **zvýšení kriminality**, které měli z velké části na svědomí právě oni. Nešlo přitom jen o nějaké to vzetí si něčeho „*na památku*“, či jejich zálibu týkající se hodinek. „*Davaj časy*“ se stalo v podstatě úslovím. Někdy se vojáci jen zeptali: „*Kolko časy?*“, a než se člověk stačil podívat na hodinky, už je měl utržené i s vestou. Ztrátu hodinek i drtivou většinu jiných kriminálních případů lidé většinou útrpně přešli a nic nehlásili. Úřadům hlášené případy tak byly v podstatě jen špičkou ledovce a mnohým potenciálním případům navíc lidé stačili svou duchapřítomností zabránit. Kromě zabavování hodinek si vojáci také například „měnili“ s místními rolníky své koně za lepší, svévolně zabavovali povozy i jízdní kola, za něž pak mnohdy ani nevystavovaly potvrzení. Také mnohé byty zůstaly po odchodu vojáků vykradené a poničené.

Přes veškerá opatření došlo během pobytu sovětského vojska také k několika vážnějším případům, které muselo řešit četnictvo i zvláštní jednotky Rudé armády dohlížející na kázeň. Většinou se jednalo o různá vloupání, výtržnosti či krádeže

---

⁶⁰⁴ OÚ Vysoký Chlumec, *Pamětní kniha obce Hrabří, 1914-2002*, s. 69-70.

hodnotnějších věcí. Rabovací výpravy podnikali rudoarmějci i na území bývalého cvičiště SS, do kterého se pozvolna vraceli vystěhovaní obyvatelé. Katastrofální stav jejich příbytků tak mnohdy neměli na svědomí jen němečtí vojáci, jak se tehdejší lidé mylně domnívali.... Na druhou stranu nutno říci, že některé kriminální činy měli na svědomí i různí podvodníci z řad českého obyvatelstva převlečení do sovětských vojenských uniforem. Jiné případy pak byly jen předstírané. Například jistý rolník ze Solopysk ohlásil úřadům fiktivní krádež svých dvaceti selat, kterou prý podle něj měli mít na svědomí právě sovětští vojáci.⁶⁰⁵

Všechny případy, ve kterých hráli hlavní roli skutečně příslušníci Rudé armády, zde lze těžko uvést. Některé se nám dnes mohou stát i do jisté míry úsměvné. Jistí rudoarmějci se například vydali k rybníku Mastníku u Minartic na ryby. Přinesli si k tomu tři bedničky ručních granátů, házeli je do vody a radovali se z bohatého úlovku. Exploze granátů však kromě toho také poškodily hráz rybníka, takže voda z něj začala prosakovat mlynáři Drábovi do blízké stodoly.

K mnohem větším škodám však došlo v Křepenicích, kde snad všechny střechy místních domů těžce poničil řízený výbuch velkého množství likvidované německé munice, kterou rudoarmějci odpálili jen půl kilometru za vsí. Okenní tabulky popraskaly i na domech ve vzdálenějších Nalžovicích.⁶⁰⁶

Svou těžkou měsíční zkušenost s ubytovanými rudoarmějci prodělal také zámek na Červeném Hrádku a jeho majitel Jan Mladota. Po odjezdu vojáků zůstal zámek, respektive jeho zařízení a inventář, v podstatě z 80 % vyloupen, zničen či poškozen, přes veškerou snahu zámeckého pána tomu zabránit. Úplně zničena byla také květinová i zeleninová zahrada, nádvoří i anglický park. Mladota se sice snažil vyjít vojákům maximálně vstříc, ovšem ti se mu odvděčili po svém. Přestože Mladota své hosty upozorňoval na to, že zámek a jeho zařízení spadá pod ochranu *Státního památkového úřadu v Praze*, mnohé staré historické předměty a památky zůstaly navždy ztraceny. Rudoarmějci se vrhli i na majetek některých vystěhovaných obyvatel z území cvičiště SS, který jim Mladota na

---

⁶⁰⁵ *Korespondence – Roland Bude, 29. 12. 2007, sbírka autora. MM Sedlčany, SP 202, Nováková, Martina – Žemličková, Věra: Sedlčany v době vystěhování v letech 1943-1945 „výpověď pamětníků“.* 2003, s. 26. *SOKA Benešov, AM Votice, Kronika města Votic, 1938-1953, nestr.*

⁶⁰⁶ *SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 846, sign. V-16-1 – sign. V-16-9, kart. 256. Tamtéž, AO Nalžovice, Pamětní kniha pro obec Nalžovice a školu v Chlumu u Sedlčan, 1914-1952, s. 145. OÚ Křepenice, Pamětní kniha obce Křepenice, 1924-, s. 46.*

svém zámku v dobré vůli uschoval. Celkovou škoda byla odhadnuta na 1 – 1,5 milionu K....⁶⁰⁷

Na Vysokém Chlumci se však ztráty již neomezily jen na majetek. Došlo zde totiž k incidentu, kdy se silně opilí a ozbrojení sovětští vojáci dobývali do místního pivovaru. S přihlédnutím k jejich stavu a výzbroji jim sládek raději otevřel, aby zjistil, že důvodem jejich návštěvy není nic jiného než jejich žízeň respektive obrovské sudy s pivem. Protože je však nedokázali nějakým kloudným způsobem otevřít, prostříleli je a vytékající pivo hltali rovnou z děr. Když se zpili do němoty, odnesli je zaměstnanci na pivovarský dvůr. Krátce nato přijely dvě Rusky na bílých koních, a aniž by z nich slezly, vyslechly si svědky celého incidentu. Ostudnou událost se poté rozhodly vyřešit hned na místě a tři provinilce zastřelily! Popravení vojáci pak byli pohřbeni v lese v Pivovarské hoře. K jejich hrobu se poté každým rokem v květnu vypravoval slavnostní průvod z chlumecké návsi. Na jednom z kamenů označujících místo jejich odpočinku byla umístěna pamětní deska s tímto textem: „*Věčná památka padlým sovětským hrdinům 1945*“....⁶⁰⁸

Přirozeným objektem zájmu sovětských vojáků pak nebyl jen alkohol, ale i něžné pohlaví. Neodbytní rudoarmějci „*oslněni středoevropskou krásou*“ obcházelí stavení a hledali „*děvušky*“. Na druhou stranu i některé české dívky a ženy byly ve svém živlu. Dříve přitahovány šedou, nyní zelenou uniformou.... Ostatně také mnozí čeští muži byli okouzleni vnady ruských vojaček, které „*vystavovaly své poprsí na obdiv*“. Většinou však pozornost místních mužů mířila k jejich dcerám a manželkám, které ukrývali do bezpečí púd a zamčených pokojů. Ke vdaným ženám se však prý vojáci zpravidla chovali slušně.

Přes veškerá opatření a opatrnost místních lidí však došlo ze strany sovětských vojáků i k několika případům znásilnění. O znásilnění jedné ženy se vojáci pokusili i u obce Chválov. Na pomoc jí našťěstí přispěchalo několik místních obyvatel a vojáci utekli.

Jak vidno, vztahy mezi sovětskými vojáky a místním obyvatelstvem byly skutečně velmi rozporuplné. Někteří vojáci se chovali k civilistům velmi povýšeně a nevlídně, jiní však byli velmi přátelští. Nutno si uvědomit, že tito vojáci za sebou měli opravdu velmi těžkou cestu. Možná ve válce přišli o svůj domov, nebo o svou rodinu a blízké. Období jejich protinacistického tažení, krutost války a vojenský život je jistě musely nějak poznamenat. Celý problém jednoduše a nejlépe vystihl kronikář obce Kňovice: „*O chování*

---

⁶⁰⁷ SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 846, sign. V-16-4, kart. 256.

⁶⁰⁸ Kuthan, Jan: *Staletí pod hradními okny*. Praha 2002, s. 100.

ruské armády musím říci, že to byli jenom lidé, lidé s dobrými i špatnými vlastnostmi....“
Za citaci stojí také tehdejší slova jistého staršího muže z Vletic komentujícího chování sovětských vojáků takto: „*Já se divím, že o tom někdo mluví. Když jsme byli my za 1. světové války někde, chovali jsme se hůř!*“⁶⁰⁹

Na nepříjemné chování vojáků, svévolné odvádění dobytka či zmíněné krádeže hodinek a jiné případy si lidé většinou ani nestěžovali. Bylo to způsobeno nejen jejich jistou vděčností vůči osvoboditelům, ale i tím, že pokud se podařilo prokázat, že se daná stížnost zakládá na pravdě, následoval pro příslušníka Rudé armády i podle názoru místních až příliš tvrdý trest. Mnohdy se pak lidé ještě zastávali těch, kteří je okradli. Kdyby věděli, že vojáky za pouhou krádež nějaké té drobnosti může stihnout poprava, raději by jim ji darovali....

Přítomnost Rudé armády i s jejími těžkostmi brali lidé většinou jako nutnost a snažili se ji především v klidu přečkat. Hlavně, že je konec války. Rudá armáda se navíc na Sedlčansku zdržela jen několik týdnů a v půlce června postupně vyklidila celé jeho území. Jak se na sovětské vojáky místní lidé těšili, stejně tak jim teď rádi viděli paty. Přece jen si však uvědomovali jednu zásadní věc – že tito vojáci, se kterými sice nakonec nemuseli mít moc dobré zkušenosti, jim přinesli svobodu. Alespoň na čas.... Druhá zkušenost se sovětskými vojáky již byla v tomto ohledu naprosto opačná....⁶¹⁰

---

⁶⁰⁹ SOkA Příbram, AO Kňovice, *Pamětní kniha obce, 1413-1980*, s. 96. Kofroň, Stanislav: *Konec okupace a rok 1945 ve vzpomínkách pamětníků, osobní sbírka Stanislava Kofroně*, s. 21.

⁶¹⁰ *Rozhovor – Anna Černá, 19. 3. 2004, 12. 8. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora. Rozhovor – Františka Levá, 27. 3. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora. Rozhovor – pí Jiroušková, 3. 11. 2006, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora. Rozhovor – Jaroslav Mašek, 21. 3. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora. Rozhovor – Josef Pilík, 20. 3. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora. Rozhovor – Jan Pudil, 29. 2. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora. Rozhovor – p. Fořt, 26. 3. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora. Rozhovor – Jaroslav Kabíček, jaro 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora. Rozhovor – Jarmila Kabíčková, jaro 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora. Rozhovor – Bohumila Kotalíková, 20. 3. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora. Rozhovor – Marie Pilíková, srpen 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora. Rozhovor – Marie Pudilová, 29. 2. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora. Rozhovor – František Stibor, 27. 3. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora. Rozhovor – Stanislav Kofroň, 30. 10. 2006, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora, s. 3. SOA Praha, *Sbírka staničních knih četnictva a Sboru národní bezpečnosti, Středočeský kraj, 1851-1960, Četnická stanice Jesenice, Staniční služební kniha, 1943-1948. MM Sedlčany, SP 202, Nováková, Martina – Žemličková, Věra: Sedlčany v době vystěhování v letech 1943-1945 „výpověď pamětníků“*. 2003, s. 26. Tamtéž, SP 127, Kopecká, Eva: *Boj o přežití. Sem. práce z dějepisu, 1996*, s. 11, 16.*

Kofroň, Stanislav: Konec okupace a rok 1945 ve vzpomínkách pamětníků, osobní sbírka Stanislava Kofroně, s. 20-24, 27-30. Přepis kroniky FÚ Obděnice, osobní sbírka autora, s. 30. Dědová, Marie: Bejvávalo. Sedlčany 1993, s. 80-81. SOkA Příbram, AO Vysoký Chlumec, Protokol o schůzích, 1935-1957, 16. 6. 1945. Tamtéž, AO Dublovice, Pamětní kniha obce dublovické, 1924-1990, s. 155-158. Tamtéž, AO Kosova Hora, Kniha pamětní, 1922-1963, s. 93-94. Tamtéž, AO Nedrahovice, Pamětní kniha obce nedrahovické, 1872-1980, s. 115-116. Tamtéž, AO Osečany, Pamětní kniha – obec Osečany, 1922-1976, s. 159. Tamtéž, AO Počepice, Pamětní kniha II, 1933-1954, s. 86. Tamtéž, AO Ředice, Pamětní kniha obce ředické, 1925-1962, s. 97. Tamtéž, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan, 1941-1946, s. 254, 269-278. Tamtéž, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 846, sign. V-16-1 – sign. V-16-9, kart. 256.; Škody způsobené sovětskými vojáky tvoří výraznou část hlášených tzv. „válečných škod“. Viz Tamtéž, ONV Sedlčany, 1945-1960, inv. č. 169, kart. 49-70.

IV. Závěr

Člověk je tvůrcem, pánem a zároveň i příjemcem a zajatcem své doby. Jeho život můžeme s trochou představivosti přirovnat k plavbě po moři. Podobně jako mořské plavidlo, tak i člověk je vystaven napospas různým neviditelným (mořským a vzdušným) proudům, které ho, leckdy i proti jeho vůli, unášejí časoprostorem do neznámých končin, které navíc nemusí být koncem.... Tato loď zmítající se ve vlnách však není bezbrannou bárkou bez vesel! – Člověk sice nikdy nemůže sám změnit to, odkud a kam vane vítr doby, ale i když je tímto větrem trpně unášen, tak dokud pluje, vždy může ovládat své plachty, otočit kormidlem a alespoň částečně, v rámci vzdušných a mořských proudů, být pánem svých zítřků, ovlivnit to, kam ho tento „vítr doby“ zanese....

To byl případ i „malého“ (českého) člověka žijícího v prostředí Protektorátu Čechy a Morava. Vítr konce třicátých let vanoucí z Německa ho uvrhl do reality německé okupace a on se s touto novou situací musel vypořádat. Směřování jeho dalšího životního příběhu přitom bylo z velké části **předurčeno** – na základě jeho příslušnosti k určité profesní, zájmové, etnické a jiné typické a specifické společenské skupině. I tak mu stále zůstal poměrně velký prostor k jeho **svobodnému rozhodnutí**, a samozřejmě jako vždy svou zásadní roli mnohdy sehrávala náhoda.

Z těchto důvodů jsou životní osudy jednotlivých členů protektorátní společnosti velmi rozporuplné. Někteří v důsledku své příslušnosti k určité společenské skupině skončili ve vyhlazovacím táboře (*Židovská žena*, „*Cikánka*“), ve vězení či koncentračním táboře (*Komunista*, *Student*), na nuceném pracovním nasazení v Německu (*Totálně nasazený*), někteří přišli o svůj majetek (*Majitel velkostatku*), domov (*Vystěhovaná*), nebo o své politické postavení (*Bývalá poslankyně za agrární stranu*), jiní se stali „sluhy“ svého nového „pána“, pro kterého nyní museli pracovat a s nímž museli, každý různou měrou vyplývající z jeho sociální pozice, nutně „kolaborovat“ (*Okresní hejtman*, *Vedoucí pobočky Úřadu práce*, *Starosta*, *Zásobovací tajemník*, *Četník*, *Železničář*, *Poštovní zaměstnanec*, *Učitel*, *Rolník*, *Mlynář*, *Dělník*, *Hasič*, *Příslušník Civilní protiletectvé ochrany*), někteří se museli smířit s údělem „nevolníka“ (*Zaměstnanec SS-Hofu*), jiní začali výrazně těžit ze svého zapojení se do černého trhu (*Rolník*, *Mlynář*, *Obchodník*), další se stali příslušníky privilegované společenské skupiny (*Německý státní příslušník*), nebo se na základě své víceméně svobodné vůle zařadili do tábora kolaborantů a aktivistů (*Kolaborant*) a někteří se naopak zapojili do odbojového hnutí (*Velitel sedlčanského praporu Obrany národa*, *Partyzán*), přičemž v těchto případech často nehrála nejdůležitější roli jen zmíněná lidská

vůle, ale také vliv různých okolností, které v daném případě mohly i nemohly být ze strany dané osoby ovlivněny. Ve svém rozhodování byli lidé navíc velkou měrou determinováni náplní jejich předchozího života, zastávanými hodnotami a postoji, různými zřejmými i skrytými motivy, svými osobními, rodinnými a společenskými kontakty (*Majitel velkostatku*) apod. Mnozí činili tato „svobodná“ rozhodnutí také iracionálně, leckdy, dá se říct, i proti své vůli, a zároveň často nejen sami za sebe, ale i za své rodiny a blízké, kteří pak ovšem spolu s nimi museli často nést všechny důsledky. Odboj a kolaborace pak nebyly výhradní záležitostí jedné určité společenské skupiny, ale prostupovaly v podstatě všechny společenské vrstvy.

Od 15. března 1939 byla tedy v podstatě celá společnost vystavena **specifickým podmínkám prostředí Protektorátu Čechy a Morava a všeobecným změnám** přicházejícím nejen v důsledku německé okupace, ale i těm, jejichž příčiny a počátky je nutné klást již do předchozího období. To je případ některých změn v hospodářství i jistých perzekučních kroků namířených proti židovskému a romskému obyvatelstvu....

Již záhy po německé okupaci, nebo s odstupem několika měsíců, se pro celou protektorátní společnost stal trpkou realitou každodenní život v prostředí okupačního represivního aparátu, řízeného válečného hospodářství, v atmosféře a psychóze strachu, udavačství, války a v područí do jisté míry plošné nacistické perzekuce (v širokém slova smyslu) i její méně vyspělé české sestry. Jako v každé době tak i v období protektorátu nalezneme „dobro“ a „zlo“, zastoupené „dobrymi“ a „zlými“ lidmi, kteří tuto dobu utvářejí a zároveň přijímají, včetně specifických prostředků, kterými je daná doba vybavuje. Prostředí německé okupace je jedinečné tím, že i z malého „zla“ v něm mohlo mnohem snáz vyklíčit velké neštěstí. Mnohé udavačské dopisy a rozsudky smrti jsou toho důkazem....

Většina společnosti sice prožila období německé okupace v relativním „klidu“ svého osobního každodenního života, ale bylo skutečně velmi snadné o tento „klid“ přijít. Lidé si museli opravdu velmi rychle zvykat na život v neustálé nejistotě, nevědomosti a schizofrenii mezi svým navenek projevovaným a skutečným vnitřním smýšlením, museli se smířovat s postupnou ztrátou své svobody, s nejistotou své existence, která se pohybovala na skutečně velmi úzké hranici mezi životem a smrtí (respektive vězením apod.). To přitom platilo nejen pro členy odboje, ale i pro tzv. „neangažovaný střed“ (*Velitel sedlčanského praporu Obrany národa, Římskokatolický kněz*) a v podstatě pro

celou společnost. Jak úzká je tato hranice poznali kromě účastníků odboje (*Velitel sedlčanského praporu Obrany národa, Komunist, Partyzán*) a mnohých dalších také František Randa (*Železničář*), Josef Prášek starší a František Kapela (*Rolník*) nebo Jiří Slaba (*Mlynář*). V květnových dnech roku 1945 se za tuto hranici dostal také František Chýnovský (*Obchodník*), Václav Chmátal (*Revolucionář*) a málem i Quido Zedwitz (*Vedoucí pobočky Úřadu práce*) nebo předseda sedlecké městské správní komise Stanislav Kofroň (*Starosta*). Nesnesitelnou nejistotu svého bytí poznali během německé okupace také Stanislav Macák a Miroslav Buzek (*Student*), ale na druhé straně i Rudolf Oliverius (*Kolaborant*). Pro obyvatelstvo politického okresu Sedlčany se po odeznění heydrichiády stalo další hromadnou zkušeností s nacistickou perzekucí vystěhování části území okresu v důsledku zřízení cvičiště SS. Právě tyto zkušenosti se nejvíce podepisovaly na celkovém postoji místního obyvatelstva k okupačnímu režimu.

Zmíněná specifika doby přinášela každému také různé nové povinnosti – dodržování zatemnění a držení hlídek protiletectvé ochrany (*Příslušník Civilní protiletectvé ochrany*), plnění dodávkové povinnosti (*Rolník*), podrobení se revizi svého jmění (*Bývalá poslankyně za agrární stranu*) nebo hospodářským kontrolám (*Rolník, Obchodník*), povinnost vedení administrativních náležitostí přidělového systému (*Obchodník, Hostinský, Holič*), atd. Tento výčet by mohl skutečně pokračovat snad opravdu až do nekonečna – přes povinnost doložení árijského původu, úřadování v německém jazyce a skládání zkoušek z němčiny, složení slibu dle dekretu státního prezidenta č. 83/1940 Sb. z 8. března 1940, atd.

V podstatě každého se týkala také všelijaká úsporná opatření, která byla postupně přijímána v důsledku přípravy války a jejího vedení. Jednalo se o snižování dávek přidělového systému zásobování potravinami a spotřebním zbožím (*Zásobovací tajemník*), omezení civilní silniční dopravy, výstavby a údržby silnic (*Železničář*), atd.

Přes přicházející všeobecné změny týkající se téměř všech oblastí společnosti však zůstávala v mnoha konkrétních případech zachována faktická **kontinuita** s předchozím vývojem (*Starosta, Učitel, Divadelní ochotník*), a to nejen v případě změn, jejichž skutečný počátek nacházíme v období předchozím. Zvláště mnohé změny ve školství, kulturním a společenském životě přicházející v důsledku německé okupace často přinášely starému a stálému obsahu v podstatě jen pouhou novou formu. Mnohé změny se projevíly také s jistým přirozeným, někdy i nečekaně dlouhým zpožděním. Jako příklad možno uvést mnohé nedostatky či prodlení v označování obchodů a řemeslnických podniků německo-českými názvy (*Obchodník*), nebo v odstraňování státní symboliky a jiné výzdoby

upomínající na dřívější státoprávní poměry z budov úřadů a veřejných prostranství (*Okresní hejtman*). Tato kontinuita konkrétních poměrů byla z velké části důsledkem kontinuity personální, byť samozřejmě i hodnoty, postoje a politické přesvědčení lidí podléhaly kontextu své doby a procházely v období německé okupace svým jistým vývojem (*Holič*). K otázce kontinuity také nutno podotknout, že zvláště v prvních letech německé okupace pokračoval z předchozí doby také jistý trend zlepšující se životní úrovně. Ten se navíc v mnoha směrech i nadále rozvíjel, ovšem zvláště v druhé polovině okupace začal narážet na všeobecné podmínky přicházející právě v souvislosti s německou okupací a realitou války (*Lékař, Rodič a dítě, Rolník, Dělník*).

Postavení českého obyvatelstva se během německé okupace celkově zhoršilo, a to nejen díky poklesu životní úrovně, zvláště v druhé polovině tohoto období, ale i v důsledku politického, sociálního a národnostního útisku. Zároveň je však nutné si uvědomit, že veškeré politické, hospodářské, sociální a kulturní procesy mají ve vztahu ke konkrétnímu sociálnímu jedinci v podstatě jen svůj čistě subjektivní význam. Při vědomí tohoto všeobecného „objektivního“ vývoje je tedy třeba mít vždy na paměti **jedinečnost a příznačnost každého konkrétního případu** a zvláštnost a osobitost každého sociálního jedince. Právě na něm přes dané podmínky doby (objektivní okolnosti) leželo konečné rozhodnutí (subjektivní jednání). Zásadní roli této subjektivity v dějinách je nutné si uvědomit, stejně jako rozporuplnost lidského jednání, tedy to, že se lidé nechovají přesně podle svých sociálních rolí a že stejná jednání mají různé příčiny a stejné příčiny plodí různá jednání.

Také člen protektorátní společnosti měl navzdory nastaveným podmínkám mnohé ve svých rukách a je nositelem naděje patrné v podstatě z celých dějin lidstva, a sice té – „že se lidé vždy s něčím vypořádali“. I v každodenním životě v prostředí řízeného válečného hospodářství lidem stále zůstávaly mnohé prostředky, kterými mohli ovlivnit svou každodenní životní situaci. Překonat negativní dopad zavádění přidělového systému zásobování, trend neustálého šetření, úspor a postupujícího nedostatku lidem pomáhala nejen existence černého trhu a zatajování výroby rolníky, ale i rozvíjení vlastní produkce a celková vynalézavost (*Rolník, Mlynář, Zásobovací tajemník, Obchodník*). Nutno podotknout, že do černého trhu se zapojovali i Němci.

Podobně mnozí zápasili také s informačním monopolem nacistické propagandy, a to pomocí svých často po domácku upravených rozhlasových přístrojů, jimiž ladili „cizinu“

(*Holič*). Cestu k tomu, jak posilovat národní vědomí svých posluchačů, nacházeli také někteří kněží, kteří do svých kázání umísťovali různé víceméně skryté narážky na nacistický režim (*Římskokatolický kněz*). Zákaz tanečních zábav lidé mnohde překonávali tím, že se scházeli po domech, kde se hrálo na harmoniku a tancovalo (*Hostinský*). Přes mnohé všeobecné nepříznivé podmínky tak lidé mohli i nyní zažívat své chvíle štěstí (*Rodič a dítě, Totálně nasazený, Student, Člen Sokola, Vystěhovaná*).

Své skuliny a cestičky kudy obejít daný systém nařízení nacházeli i někteří příslušníci úřadů (*Okresní hejtman, Vedoucí pobočky Úřadu práce, Starosta, Zásobovací tajemník*). Velkou roli zde přitom hrála nejen všudypřítomná korupce, ale i jistá blahovůle, náhoda či jisté „správní vakuum“ (*Student*). V duchu podmínkám doby přizpůsobeného hesla „*aby se vlk nažral, a pokud už koza nemůže zůstat celá, tak aby z ní zbylo co nejvíc....*“ pak jednali nejen učitelé při výchově dětí (*Učitel*), ale v podstatě celá společnost. Příkladem hovořícím za vše je také vystěhování části území politického okresu Sedlčany v důsledku zřízení cvičiště SS, tedy konkrétně ta skutečnost, že vystěhování běžně dokázali uchránit před zabavením velkou část svého (movitého) majetku podléhajícího vyvlastnění (*Vystěhovaná*). Podobně ti, kteří zůstali na území cvičiště (nejčastěji jako zaměstnanci SS Hofů), si i nadále dokázali vylepšovat svou situaci různými dostupnými způsoby, včetně drobné kriminality na úkor svého podniku. Někteří zaměstnanci SS-Hofů z okraje cvičiště pak navíc nadále obdělávali svá pole ležící mimo zabrané území (*Zaměstnanec SS-Hofu*).

Konkrétní zkušenosti ukazují, že na samotné téma **vystěhování** nelze nahlížet jen čistě negativně. Vystěhování sice bylo velmi těžkou ranou, která v postiženém území mimo jiné také výrazně utlumila společenský život (*Divadelní ochotník, Člen Sokola*), ale nemuselo vždy znamenat pro daného jedince zhoršení jeho celkové životní situace (*Vystěhovaná*). Lidé, kteří zůstali na území cvičiště, pak také jistou měrou těžili i ze samotné přítomnosti početného německého vojska (*Hostinský, Holič*). Díky ní se mnohým například v některých ohledech zlepšila i jejich zásobovací situace (*Obchodník*), a to nejen v důsledku výměnného obchodu s příslušníky vojsk SS (*Hostinský, Lékař*).

Také v případě všeobecného dopadu vystěhování na zbylé území okresu najdeme nejen mnohé problémy (ubytovací, atd.), ale v některých případech i jistá pozitiva, pro některé občany například v lepší dopravní dostupnosti okresního města. V důsledku vystěhování byly nutně upraveny i autobusové linky a některé obce ležící mimo vystěhované území tak díky tomu až nyní získaly vysněné pravidelné dopravní spojení se

světem (*Železničář*). Jednostranně negativně nelze brát ani činnost *Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě*, která mohla na některých místech znamenat i jistý impuls ke kvalitnější práci s mládeží či rozvoji sportu (*Student, Člen Sokola*).

Stejně tak všeobecná regulace kulturního (v užším slova smyslu) a spolkového života (zákaz Sokola, atd.), a jeho utahování, charakteristické zvláště pro druhou polovinu války, nemuselo ve všech případech nutně znamenat snížení jeho aktivity a společenského významu. Pokles pořádaných kulturních a společenských akcí byl někde způsoben spíše rostoucí pohodlností a nezájmem ze strany obyvatelstva, což však samozřejmě souviselo s celkovým společenským vývojem a atmosférou ve společnosti (*Člen Sokola, Divadelní ochotník, Hasič, Hostinský*).

Vždy tedy záleželo na konkrétním případě. Snad nejvíce to platí i v problematice **vztahů** mezi jednotlivými společenskými skupinami, zvláště národnostními, v nichž nelze v žádném případě podceňovat osobní měřítko (*Německý státní příslušník, Německý voják, Rudoarmějce, Majitel velkostatku*). Národnostní a státní příslušnost sice podobu těchto vztahů z velké části předurčovala, ale v mnoha konkrétních případech tyto „německo-české vztahy“ přecházely spíše do roviny vztahů dvou jedinců, kterými byli na obou stranách lidé „dobří“ i „zlí“. Jako specifický příklad může posloužit také administrátor nechvalické farnosti P. Jaroslav Záruba (*Římskokatolický kněz*), který se nedostal do křížku s německým bezpečnostním aparátem díky své účasti v odboji nebo svému nepřátelskému postoji vůči Němcům, ale díky prachobyčejným neshodám se svou zděděnou hospodyní německo-českého původu, v nichž hlavní roli hrála farní budova.

Jedinečnost každého případu musíme ctít i při zkoumání jiných obecných jevů, jakými byly i **odboj** na jedné straně a **kolaborace** na straně druhé. Rozbor konkrétních případů „kolaborace“ potvrdil tezi, že mezi těmito zdánlivě odlišnými případy nelze vést jasnou dělicí čáru (*Kolaborant, Obchodník*). Stejně i příslušníci odboje se v mnohém liší, a to nejen v pevnosti zastávání svých osobních postojů, ale již v samotných motivech svého rozhodnutí zapojit se do odbojového hnutí. Jedině v detailním pohledu je můžeme spatřit i s jejich pochybami, neprozíravými rozhodnutími i některými špatnými, ale přirozenými lidskými vlastnostmi (*Komunista, Velitel sedlčanského praporu Obrany národa, Partyzán*). To samé platí i pro tzv. „neangažovaný střed“, jehož postoj k německé okupaci a nastalému režimu nebyl jen čistě negativní a samozřejmě procházel svým vlastním vývojem (*Holič*). Pohlédneme-li podobně zblízka i na samotnou otázku **perzekuce** a konkrétní dopady způsobu řešení židovské a romské otázky, zjistíme, že v žádném případě

nelze mluvit jen čistě o nacistické či německé perzekuci, ale že je třeba se seznámit i s její českou sestrou... (*Židovská žena*, „*Cikánka*“).

Pohledem přes mikroskop můžeme vidět v jiném světle i jiné obecné jevy, například již zářijovou mobilizaci roku 1938 (*Holič*), či pozdější úspěšný nábor do *Národního souručenství*, kterému se podle všeho v některých konkrétních případech nevyhnulo použití různých nátlakových prostředků (*Bývalá poslankyně za agrární stranu*). A konečně úplně jiný pohled na celou dobu německé okupace získáme tehdy, podíváme-li se na vše dětskýma očima (*Rodič a dítě*).

V malém měřítku se nám jeví poněkud jinak i jistý mýtus o nezlomné morálce příslušníků SS, kteří by si přitom v některých případech v mnohém nezadali ani s Josefem Švejkem... (*Německý voják*). To samé platí i v případě českého revolučního „hrdinství“. V detailním pohledu nám může připadat poněkud jiný i celkový obraz konce německé okupace a osvobození Československa (*Revolucionář*, *Německý voják*, *Americký voják*, *Rudoarmějec*). Například také v tom, že jako celek sice květnové povstání pomohlo ochromit německou obranu v českém prostoru, čímž otevřelo bránu rychle postupujícím jednotkám Rudé armády, ale na druhé straně v mnohých konkrétních případech akce povstalců opravdu jen zbytečně bránily víceméně poklidně se stahujícím německým ozbrojeným silám na jejich cestě do amerického zajetí, díky čemuž pak docházelo také k mnohým zbytečným ztrátám na životech... Zaostřením svého pohledu pak můžeme na Sedlčansku spatřit také významné stopy příslušníků americké armády, kteří zde kromě provádění svých „průzkumných“ akcí přijali také kapitulaci početných vojsk SS z cvičiště – a to vše na území vzdáleném více než 30 kilometrů na východ od tzv. demarkační čáry....

Příznačnost každého konkrétního případu souvisí i se zásadní **rolí náhody** a „maličností“ v dějinách. Snad v každém případě rozebíraném touto prací bychom našli několik takových zásadních okamžiků, v nichž sehrála rozhodující roli právě náhoda. Za všechny jmenujme třináctiletou Marii Tancibudkovou (*Rodič a dítě*). Nepředvídatelnost okamžiku v květnu 1945 na vlastní kůži poznali i lidé z Roviny, jejichž obec se snad právě díky náhodě dostala jen krůček od krveprolití (*Revolucionář*). O náhodě či štěstí by však mohli hovořit i mnozí další, například R. Bude (*Německý voják*) nebo Josef Pilík (*Totálně nasazený*). Z pamětních desek a hřbitovních náhrobků nám o ní vypráví i ta druhá, méně šťastná skupina....

V. Seznam použitých pramenů a literatury

Archivní prameny

SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945.

SOkA Příbram, ONV Sedlčany, 1945-1960.

SOkA Příbram, AO Chválov, 1912-1945(1961).

SOkA Příbram, AO Nechvalice, 1878-1945(1949).

SOkA Příbram, AO Ředice, 1890-1945(1962).

SOA Praha, Sběrka staničních knih četnictva a Sboru národní bezpečnosti, Středočeský kraj, 1851-1960.

SOA Třeboň, MLS Tábor, 1945-1948.

ABS, 2 M – „dvoumilionka“.

ABS, Německé soudy v říši.

ABS, Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD.

ABS, Ústředna StB po roce 1945.

ABS, Zemský odbor bezpečnosti.

ABS, Veřejná osvětová služba.

ABS, Kuratorium pro výchovu mládeže.

ABS, Různé bezpečnostní spisy po roce 1945.

NA, Úřad říšského protektora Praha, (1892)1939-1945(1950).

NA, Říšské ministerstvo spravedlnosti Berlín, 1933-1944.

NA, Zemský úřad Praha, prezidium Zemského úřadu v Praze.

NA, Policejní ředitelství Praha II – prezidium, 1931-1940.

NA, Prezidium Ministerstva vnitra.

NA, Gestapo – řídicí úřadovna Praha.

NA, Komise pro stíhání válečných zločinů.

NA, Emanuel Moravec.

Pamětní knihy

MM Sedlčany, D 328, Pamětní kniha obce Lhotka.

MM Sedlčany, D 12, Kronika školy v Osečanech.

MM Sedlčany, Kronika ochotnického divadla Nechvalice, 1921-1933.

MÚ Sedlec-Prčice, Pamětní kniha obce Nových Dvorů, 1925–1978.

MÚ Sedlec-Prčice, Pamětní kniha města Prčice, 1885–1957.

MÚ Sedlec-Prčice, Kronika města Sedlec, 1842–1980.

MÚ Sedlec-Prčice, Pamětní kniha pro obec Uhřice, 1931–1945.

NA, SSK, inv. č. 289, mikrofilm č. 16, Pamětní kniha – Heřmaničky-Sedlec, 1918-1952.

NA, SSK, inv. č. 325, mikrofilm 18, Pamětní kniha – Ješetice, 1942-1948.

NA, SSK, inv. č. 534, mikrofilm 27, Pamětní kniha – Kosova Hora, 1918-1948.

NA, SSK, inv. č. 821, mikrofilm 39, Pamětní kniha – Olbramovice, 1918-1952.

NA, SSK, inv. č. 1039, mikrofilm 48, Pamětní kniha – Sedlčany, 1918-1948.

NA, SSK, inv. č. 1108, mikrofilm 50, Pamětní kniha – Střezimíř, 1945-1953.

NA, SSK, inv. č. 1164, mikrofilm č. 52, Pamětní kniha – Tábor, 1918-1953.

NA, SSK, inv. č. 1305, mikrofilm 57, Pamětní kniha – Votice, 1918-1945.

OÚ Borotice, Pamětní kniha obce Borotic, 1922–dosud.

OÚ Cetyně, Pamětní kniha obce Cetyně, (1900) 1935–2002.

OÚ Křepenice, Pamětní kniha obce Křepenice, 1924-dosud.

OÚ Nechvalice, Kronika obce Nechvalice, 1939-dosud.

OÚ Radíč, Kronika obce Radíč, 1959-dosud.

OÚ Štětkovice, Pamětní kniha obce Štětkovice, 1924-dosud.

OÚ Vysoký Chlumeč, Obecní kronika, 1945-dosud.

OÚ Vysoký Chlumeč, Pamětní kniha obce Hrabří, 1914–2002.

OÚ Vysoký Chlumeč, Pamětní kniha obce Pořešic od r. 1924, (1229)1924-2002.

SDH Kojetín, Pamětní kniha hasičského sboru v Kojetíně, 1938-1995.

SOkA Benešov, AO Arnoštovice, Obecní kronika, 1923–1948.

SOkA Benešov, AO Velké Heřmanice, Pamětní kniha I, 1923–1949.

SOkA Benešov, AO Votice, Kronika města Votic, 1938–1953.

SOkA Příbram, AO Červený Hrádek, Pamětní kniha obce Červený Hrádek, 1924–1940.

SOkA Příbram, AO Červený Hrádek, Pamětní kniha, 1942.

SOkA Příbram, AO Čím, Pamětní kniha obce Čími, 1939–1989.

SOkA Příbram, AO Dolní Hbity, Jelence, Nepřejov, Kronika - Dolní Hbity, Jelence, Nepřejov, (1325) 1959–1977.

SOkA Příbram, AO Drevníky, Pamětní kniha obce Drevníky, (1348) 1930–1979.

SOkA Příbram, AO Dublovice, Pamětní kniha obce dublovické okres Sedlčany, (1350)1924–1990.

SOkA Příbram, AO Hřiměždice, Pamětní kniha obec Hřiměždice (Velměřice), (1336)1933-1993.

SOkA Příbram, AO Chotilsko, Pamětní kniha obce Chotilská s osadami (Křeničná, Hněvšín, Lhota Sejká, Lipí), 1935-1993.

SOkA Příbram, AO Chraštica, Pamětní kniha obce Chraštic II. díl, (1945) 1948-1980.

SOkA Příbram, AO Chválov, Pamětní kniha politické obce Chválovské zal. r. 1914, 1926-1961.

SOkA Příbram, AO Jesenice, Pamětní kniha obce jesenické, (1384)1923-1972.

SOkA Příbram, AO Kamýk nad Vltavou, Pamětní kniha I, (1775)1845-1950.

SOkA Příbram, AO Kňovice, Pamětní kniha Obec Knihovice, (1413)-1980.

SOkA Příbram, AO Korkyně, Pamětní kniha obce Korkyně, (1390) 1934-1973.

SOkA Příbram, AO Kosova Hora, Kniha pamětní, (1909)1922-1963.

SOkA Příbram, AO Krásná Hora nad Vltavou, Městská kniha aneb Protokol I., 1789-1940.

SOkA Příbram, AO Krásná Hora nad Vltavou, Pamětní kniha obce Krásná Hora nad Vltavou, (1941)1946-1956.

SOkA Příbram, AO Krásná Hora nad Vltavou, Dokumentace ke kronice Krásné Hory nad Vltavou I., 1945-1981.

SOkA Příbram, AO Krašovice, Pamětní kniha, 1930-1940.

SOkA Příbram, AO Krašovice, Pamětní kniha obce Krašovice II, (1941)-1945.

SOkA Příbram, AO Libíň, Pamětní kniha obce Libíň, 1922-1976.

SOkA Příbram, AO Líchovy, Pamětní kniha obec Líchovy I. a II. díl, 1922-1989.

SOkA Příbram, AO Martinice, Pamětní kniha obecní / Pamětní kniha obce Martinice založena 20.zářím 1922, (1519)1922-1985.

SOkA Příbram, AO Nalžovice, Pamětní kniha pro obec Nalžovice a školu v Chlumu u Sedlčan, 1914-1952.

SOkA Příbram, AO Nečín, Pamětní kniha osady Nečín I, 1935-1976.

SOkA Příbram, AO Nedrahovice, Pamětní kniha obce Nedrahovické, 1872-1980.

SOkA Příbram, AO Nechvalice, Pamětní kniha obce nechvalické, 1922-1940.

SOkA Příbram, AO Obděnice, Pamětní kniha obce Obděnice 1914, (1350)1924-1971.

SOkA Příbram, AO Orlické Zlakovice-Klenovice, Pamětní kniha obecní, 1922-1957.

SOkA Příbram, AO Osečany, Pamětní kniha – obec Osečany. 1922-1976.

SOkA Příbram, AO Petrovice, Pamětní kniha 1., (1183)1928-1940.

SOkA Příbram, AO Petrovice, Pamětní kniha obce Petrovice u Sedlčan 2, 1941-1979.

SOkA Příbram, AO Počepice, Pamětní kniha II, 1933-1954.

SOkA Příbram, AO Podskalí, Pamětní kniha, 1933-1958.

SOkA Příbram, AO Prosenická Lhota, Pamětní kniha – Obec Lhota Prosenická, 1923-1976 (1981).

SOkA Příbram, AO Prostřední Lhota, Pamětní kniha / Kronika obce Lhota Prostřední od r. 1923, 1923-2001.

SOkA Příbram, AO Radešín, Pamětní kniha obce Radejšína, 1924-1974.

SOkA Příbram, AO Radíč, Paměti obce Radíč, 1924-1940.

SOkA Příbram, AO Ředice, Pamětní kniha obce ředické, 1925-1962.

- SOkA Příbram, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan II, 1941-1942.
- SOkA Příbram, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan, 1943.
- SOkA Příbram, AM Sedlčany, Pamětní kniha města Sedlčan, 1944.
- SOkA Příbram, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan, 1941-1946.
- SOkA Příbram, AM Sedlčany, Kronika města Sedlčan V, 1945-1979.
- SOkA Příbram, AO Sestrouň, Pamětní kniha, 1923-1939.
- SOkA Příbram, AO Smolotely, Pamětní kniha, (801) 1923-1972.
- SOkA Příbram, AO Suchdol, Pamětní kniha obce Sukdola (Suchdola) I. a II. díl, (1900)1927-1955.
- SOkA Příbram, AO Svatý Jan, Pamětní kniha, obec Svatý Jan, 1923-1986.
- SOkA Příbram, AO Technič, Pamětní kniha obce Technič, 1922-1953.
- SOkA Příbram, AO Velká, Obecní kronika I, 1939-1942.
- SOkA Příbram, AO Velká, Obecní kronika II, 1952-1953.
- SOkA Příbram, AO Větrov, Pamětní kniha. Obec Větrov, (1142)1934-1975.
- SOkA Příbram, AO Vletice, Pamětní kniha pol. obce Vletice, 1924-1958.
- SOkA Příbram, AO Vysoký Chlumec, Pamětní kniha ... na Vysokém Chlumci / Obecní kronika obce Vysoký Chlumec, 1923-1944.
- SOkA Příbram, AO Županovice, Pamětní kniha obce Županovice I. díl, 1970.
- SOkA Příbram, Děkanský úřad Sedlčany, Pamětní kniha děkanství sedlčanského, 1894-1951.
- SOkA Příbram, FÚ Dublovice, Pamětní kniha fary Dublovické, 1935-1977.
- SOkA Příbram, OŠ Nechvalice, Pamětní kniha, 1928-1961.
- SOkA Příbram, OŠ Nechvalice, Školní kronika, 1940-1945.

Sbírky Městského muzea Sedlčany

- D 5 – Potravinové lístky z 2. sv. války.
- D 50 – Dělnické hnutí Sedlčany 1918-1938.
- D 68 – Mapy.
- D 140 – Blažek, Miloš: Dějiny dělnického hnutí na Sedlčansku, Protifašistický odboj na Sedlčansku (strojopis).

- D 216 – Seznam učitelů a škol okresu Sedlčany asi roku 1940.
- D 226 – Vzpomínky pí Stejskalové-Poustkové na setkání s P. Drtinou.
- D 231 – Příbramsko v odboji, Památníky – 15 vítězných let (2. sv. válka).
- D 242 – Soubor dřevorytů z koncentračního tábora, věnování p. Lohrovi.
- D 247 – Vystěhování Sedlčan, vyhlášky, listiny.
- D 249 – Loutkové divadlo v Sedlčanech (Našlose, Sokol).
- D 250 – Písňe (Vůdce loupežníků – O Hitlerovi, ...).
- D 257 – 2. sv. válka, odboj na Příbramsku, vystěhování Sedlčan.
- D 258 – Zápisy knihovny rady města Sedlčan 1940-45.
- D 260 – Vystěhování Sedlčan, odboj, vyhlášky, mapy, sestřelení bombardéru.
- D 262 – Plakáty na fotbalové zápasy za okupace, zavření VŠ 1939, 1943 – zákaz vstupu Židům (u plakátů).
- D 304 – Hasiči dvě šerpy, čepice, kroniky, odznaky, vyhlášky.
- D 319 – Mapa okresu Sedlčany z r. 1945.
- D 344 – J. Hojdar, výňatky z knihy „Ticho znělo“ o partyzánech na Sedlčansku, výpověď učitele Hořejše o popravě, list z vězení v Táboře před popravou.
- D 259 – Naše maminka, Anežka Plavcová (1901-1995).
-
- SP 4 – Slámová, Jana: Květnové povstání v Sedlci ve vzpomínkách pamětníků. 1990/91.
- SP 14 – Reinisch, Jan: Železniční trať Sedlčany – Olbramovice. 1991/92.
- SP 73 – Kohout, Robert: Květnové povstání na Sedlecku v roce 1945. 1993.
- SP 74 – Sovová, Hana: Vzpomínky pamětníků na 2. světovou válku.
- SP 100 – Jankovský, Zbyněk: Sedlčansko a protifašistický odboj. 1990.
- SP 134 – Míková, Hanka: Odboj na Sedlecku. Seminární práce z dějepisu.
- SP 108 – Literární seminář – písemné práce studentů.
- SP 110 – Maturitní práce k 35. výročí osvobození.
- SP 202 – Nováková, Martina – Žemličková, Věra: Sedlčany v době vystěhování v letech 1943-1945 „výpověď pamětníků“. 2003.
- SP 205 – Vzpomínky M. Bosákové (rozené Peštové) ze Sedlčan.

Tištěné prameny a dobový tisk

Bezirksverordnungsblatt für den politischen Bezirk Seltschan – Okresní věstník politického okresu Sedlčany, 1939-1942.

Věstník Okresního národního výboru v Sedlčanech, 1946-1947.

Městská spořitelna v Sedlčanech. Ročenka na rok 1939. Sedlčany 1939.

Účetní zpráva Okresní záložny hospodářské v Sedlčanech 1941. Praha 1941.

Výroční zpráva Okresní péče o mládež v Sedlčanech. 1940.

Výroční zpráva Živnostensko-občanské záložny v Sedlčanech za rok 1941. Sedlčany 1941.

Rolnické listy hospodářského spolku politického okresu sedlčanského, 1939-1942.

Ohníčky mládí.

Statistisches Jahrbuch für das Protektorat Böhmen und Mähren – Statistická ročenka Protektorátu Čechy a Morava 1939-1944.

Statistische Nachrichten – Statistický zpravodaj. 1940-1941. 1945-1946.

Statistische Rundschau – Statistický obzor. 1940-1943. 1946.

Celkový přehled výsledků volby do poslanecké sněmovny v roce 1929 v kraji I Praha. Praha 1930.

Celkový přehled výsledků volby do poslanecké sněmovny v roce 1935 v kraji I Praha. Praha 1935.

Volby do poslanecké sněmovny v listopadu 1925. Praha 1926.

Rozhovory s pamětníky

Rozhovor – Anna Černá, 19. 3. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.

Rozhovor – Anna Černá, 12. 8. 2004, rukopisný záznam rozhovoru + audiozáznam, sbírka autora.

Rozhovor – p. Fořt, 26. 3. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.

Rozhovor – Zdeněk Hobzek, 18. 3. 2005, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.

Rozhovor – pí Jiroušková, 3. 11. 2006, rukopisný záznam rozhovoru + audiozáznam + přepis rozhovoru, sbírka autora.

Rozhovor – Jaroslav Kabíček, jaro 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.

Rozhovor – Jarmila Kabíčková, jaro 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.

Rozhovor – Stanislav Kofroň, 16. 10. 2006, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.

Rozhovor – Stanislav Kofroň, 30. 10. 2006, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.

Rozhovor – Bohumila Kotalíková, 20. 3. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.

Rozhovor – Františka Levá, 27. 3. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.

Rozhovor – Jaroslav Mašek, 21. 3. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.

Rozhovor – Josef Pilík, 20. 3. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.

Rozhovor – Josef Pilík, 29. 4. 2005, rukopisný záznam rozhovoru + audiozáznam, sbírka autora.

Rozhovor – Marie Pilíková, srpen 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.

Rozhovor – Marie Pilíková, 1. 12. 2006, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.

Rozhovor – Jan Pudil, 29. 2. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.

Rozhovor – Jan Pudil, 15. 10. 2006, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.

Rozhovor – Marie Pudilová, 29. 2. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.

Rozhovor – Marie Pudilová, 15. 10. 2006, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.

Rozhovor – František Stibor, 27. 3. 2004, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.

Rozhovor – Josef Vermach, jaro 2005, rukopisný záznam rozhovoru, sbírka autora.

Literatura

Biman, Stanislav: Nacistická bezpečnostní služba v Protektorátu Čechy a Morava (vznik, vývoj, organizace a činnost), SAP 22, 1972, č. 2, s. 297-355.

Brandes, Detlef: Češi pod německým protektorátem. Praha 1999.

- Čermáková, Anna: Vývoj a organizace majetkové držby roudnických Lobkoviců od roku 1920 do jejího zániku. SAP 22, 1972, s. 412-429.
- České a slovenské zemědělství v letech 2. světové války. Sborník příspěvků z mezinárodní konference. Uherské Hradiště 1996.
- České divadlo za nacistické okupace a druhé světové války (1939-1945) in: Dějiny českého divadla. Sv. IV. Praha 1988.
- Československý vojenský atlas. Praha 1965.
- Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do současnosti. Období první Československé republiky a německé okupace 1918-1945. Sv. III. Red. Vlastislav Lacina, Jaroslav Pátek. Praha 1995.
- Doležal, Jiří: Česká kultura za protektorátu. Školství, písemnictví, kinematografie. Praha 1996.
- Feierabend, Ladislav Karel: Politické vzpomínky III. Brno 1996.
- Gebhart, Jan – Hájková, Alena – Kuklík, Jan: 2 245 dnů odporu. Podíl spojů a spojařů na národně osvobozené boji českého národa. Praha 1980.
- Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: Dramatické i všední dny protektorátu. Praha 1996.
- Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: Počátky Národního souručenství. ČČH 91, 1993, s. 417-441.
- Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: Velké dějiny zemí Koruny české XV. Praha – Litomyšl 2006-2007.
- Golombek, Bedřich: Co nebude v dějepise. Praha 1945.
- Hájková, Alena: Strana v odboji. Praha 1975.
- Hořák, Martin – Jelínek, Tomáš: Nacistická perzekuce obyvatel českých zemí. Praha 2006.
- Jakl, Tomáš: Květen 1945 v českých zemích. Pozemní operace vojsk Osy a Spojenců. Praha 2004.
- Jančík, Drahomír – Kubů, Eduard: Arizace a arizátoři. Praha 2003.
- Kárný, Miroslav: „Konečné řešení“. Genocida českých Židů v německé protektorátní politice. Praha 1991.
- Katolická církev a totalitarismus v českých zemích. Praha 2002.
- Klempera, Josef: Vodní mlýny v Čechách II. Praha 2000.
- Kokoška, Stanislav – Němeček, Jan – Václavů, Lubor: Letecká válka nad Čechami 1944-1945. Pardubice 1995.

- Kokoška, Stanislav: Když mlčely zbraně. Mezistátní fotbalové zápasy Protektorát – Říše 1939. *ĎaS* 28, 2006, č. 6, s. 40-43.
- Kokoška, Stanislav: Praha v květnu 1945. Historie jednoho povstání. Praha 2005.
- Král, Václav: Otázky hospodářského a sociálního vývoje v českých zemích v letech 1938-1945 I-III. Praha 1957-1959.
- Kuklík, Jan: Němci očima Čechů v období protektorátu a druhé světové války, in: Přednášky z XLIV. Běhu Letní školy slovanských studií. Praha 2001.
- Kural, Václav: Místo společenství konflikt! Češi a Němci ve Velkoněmecké říši a cesta k odsunu 1938-1945. Praha 1994.
- Kural, Václav: Obrana národa mezi 15. březnem a 1. Zářím 1939. *HaV* 1970, č. 3, s. 346-385.
- Lacina, Vlastislav a kol.: Zemědělské dělnictvo v moderní české společnosti. Sociálně ekonomické postavení zemědělského dělnictva 1848-1950. Praha 1971.
- Ludvík, František: České katolické kněžstvo s národem a lidem v boji, utrpení a práci pro lepší zítřek. Dokumenty, projevy, směrnice. Praha 1946.
- Lunga, Karel: Průběh a charakter rekvizice českých zvonů za druhé světové války, in: „Nepřichází-li práce k Tobě“. Různé podoby nucené práce ve studiích a dokumentech. Praha 2003.
- Macek, Pavel – Uhlíř, Lubomír: Dějiny policie a četnictva III. Protektorát Čechy a Morava a Slovenský stát (1939-1945). Praha 2001.
- Mainuš, František: Totálně nasazení (1939-1945). Praha 1974.
- Maršálek, Pavel: Protektorát Čechy a Morava. Praha 2002.
- Maršálek, Pavel: Veřejná správa Protektorátu Čechy a Morava v letech 1939-1945. Praha 1999.
- Masaryk, Jan: Volá Londýn. Praha 1990.
- Moravčík, Ctibor: Organizace bezpečnostního aparátu v Protektorátu Čechy a Morava. Brno 1993.
- Moravčík, Ctibor: Organizace soudnictví v Protektorátu Čechy a Morava. Brno 1993.
- Museli pracovat pro Říši. Nucené pracovní nasazení českého obyvatelstva v letech 2. světové války. Doprovodná publikace k výstavě. Praha 2004.

- Museli pracovat pro Říši. Nucené pracovní nasazení českého obyvatelstva v letech 2. světové války. Sborník ze semináře konaného ve Státním ústředním archivu v Praze dne 2. dubna 2004. Praha 2004.
- Musilová, Dana: Byty a úroveň bydlení v letech 1939-1945 (příspěvek k výzkumu každodennosti). Sborník k dějinám 19. a 20. stol., 12, 1991, s. 91-104.
- Musilová, Dana: Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1939. České Budějovice 2008.
- Musilová, Dana: Zásobování a výživa českého obyvatelstva v podmínkách válečného řízeného hospodářství (1939-1945). Slezský sborník 89, 1991, č. 3-4, s. 255-266.
- Nečas, Ctibor: Českoslovenští Romové v letech 1938-1945. Brno 1994.
- Nečas, Ctibor: Holocaust českých Romů. Praha 1999.
- Němec, Petr: Česká a moravská šlechta v letech nacistické okupace. *ĎaS*, roč. 1993, č. 1, s. 26-29.
- Nesvadba, František: Pražská operace sovětské armády a osvobození jižních Čech v květnu 1945. České Budějovice 1975.
- Nesvadba, František: Za svobodu Prahy. Praha 1980.
- Novotný, Gustav: Konfiskace a uvalování vnucených správ na pozemkový majetek velkostatků v českých zemích v době nesvobody 1938-1945, in: *České a slovenské zemědělství v letech 2. světové války*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference. Uherské Hradiště 1996, s. 51-60.
- Ondřejová, Petra: Ženy v československém parlamentu 1918-1938. Diplomová práce FFMU v Brně. Brno 2006.
- Osvobození Československa Rudou armádou 1944/1945. Praha 1965.
- Pasák, Tomáš – Čondl, Karel: Čeští učitelé v protifašistickém odboji 1939-1945. Praha 1978.
- Pasák, Tomáš: Český fašismus (1922-1945) a kolaborace (1939-1945). Praha 1999.
- Pasák, Tomáš: Organizační a správní změny v českém školství v období nacistické okupace, in: *In Memoriam Zdeňka Fialy. Z pomocných věd historických*. Praha 1978, s. 215-257.
- Pecka, Jindřich: Na demarkační čáře. Americká armáda v Čechách v roce 1945. Praha 1995.

- Persekuce českého studentstva za okupace. Praha 1946.
- Průcha, Václav a kol: Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, 1. díl, období 1918-1945. Brno 2004.
- Průcha, Václav: Včlenění českého zemědělství do systému válečného řízeného hospodářství nacistického Německa, in: České a slovenské zemědělství v letech 2. světové války. Studie Slovákého muzea č. 1. Uherské Hradiště 1996, s. 29-33.
- Průcha, Václav: Základní rysy válečného řízeného hospodářství v českých zemích v letech nacistické okupace. HaV 1967, s. 215-239.
- Průcha, Václav: Změny v sociální struktuře československé společnosti v letech 1938-1945. Praha 1970.
- Příbylová, Věra: Buržoazní samospráva a její postupná likvidace po Mnichovu a za nacistické okupace. Diplomová práce FFUK v Praze 1981.
- Rajlich, Jiří: Mustangy nad protektorátem. Operace britského a amerického letectva nad českými zeměmi a německá obrana. Praha 1997.
- Rotkirchenová, Livie: Osud Židů v Čechách a na Moravě v letech 1938-1945, in: Osud Židů v Protektorátu 1938-1945. Praha 1991, s. 17-79.
- Sládek, Oldřich: Ve znamení smrtihlava. Nacistický protipartyzánský aparát v letech 1944-1945. Praha 1991.
- Sládek, Oldřich: Zločinná role gestapa. Nacistická bezpečnostní politika v českých zemích 1938-1945. Praha 1986.
- Šisler, Stanislav: Příspěvek k vývoji a organizaci okupační správy v českých zemích v letech 1939-1945. SAP 13, 1963, s. 46-95.
- Šisler, Stanislav: Studie o organizaci a působnosti nacistické okupační správy v českých zemích v letech 1939-1945, SAP 22, 1972, č. 1, s. 183-219.
- Špringl, Jan: Protektorátní vzor mladého člověka. Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě (1942-1945). Soudobé dějiny 11, 2004, č. 1-2, s. 154-177.
- Šprysl, Jaroslav: K problematice postavení českého rolnictva v letech 1939-1941. HaV 1967, č. 6, s. 593-630.
- Šprysl, Jaroslav: Zemědělské dělnictvo v Čechách za okupace. Praha 1971.
- Tvarůžek, Břetislav: Wehrmacht proti českému lidu a za upevnění německví v protektorátu. HaV 1994, č. 2, s. 87-131.

- Uhlíř, Jan Boris – Waic, Marek: Sokol proti totalitě 1938-1952. Praha 2001.
- Zámečník, Stanislav: Český odboj a národní povstání v květnu 1945. Praha 2006.
- 120 let ochotnického divadla v Sedlčanech. Sedlčany 1961.
- 120 let SDH Petrovice. Petrovice 1998.
- 90 let založení městské lidové knihovny v Sedlčanech. Sedlčany 1972.
- Braný, Václav: Francouzský antifašista Maurice Volland na Benešovsku. SVPzP 16, 1975, s. 331-332.
- Dědová, Marie: Bejvávalo. Sedlčany 1993.
- Durmanová, Marie a kol.: Středočeské kapitoly z dějin okupace 1939-1942. Praha 1965.
- Durmanová, Marie: Květen 1945 ve středních Čechách. Praha 1965.
- Habart, Čeněk: Sedlčansko, Sedlecko a Voticko IV. Sedlčany 1995.
- Hartman, Jan: Činnost spojeneckého letectva nad Sedlčanském v posledních týdnech druhé světové války. Praha 1997.
- Hejra, Alois: Osudy mlýnů ve středním Povltaví. Podbrdsko VII, 2000, s. 260-269.
- Hertl, Jan: Dějiny vystěhovaného kraje mezi Vltavou a Sázavou za okupace v letech 1942-1945. SVPzP 1957, s. 17-38.
- Chvátal, Jiří: 100 let tělesné výchovy v Sedlčanech. Sedlčany 1985.
- Chvátal, Jiří: 50 let kopané v Sedlčanech. Sedlčany 1971.
- Chvátal, Jiří: 60 let hokeje v Sedlčanech. Sedlčany 1993.
- Kokoška, Stanislav: Cvičiště zbraní SS Böhmen 1942-1945. SVPzP 27, 1986, s. 271-298.
- Kolský, Jiří: Stručné dějiny spolku divadelních ochotníků v Sedlčanech 1841-1991. Sedlčany 1991.
- Konečný, Marian: Táborská cesta smrti. Tábor 1985.
- Koucký, Karel: Sedlčanský hospodářský spolek 1914-1943. Podbrdsko VIII, 2001, s. 91-108.
- Krůta, Václav: Ilegální vojenská odbojová organizace Obrana národa na Příbramsku. Podbrdsko VI, 1999, s. 152-173.
- Krůta, Václav: Obrana národa – kraj Benešov. SSH 26-27, 2003, s. 111-136.
- Kuthan, Jan: Příběh naší vesnice. Rovina 1998.

- Kuthan, Jan: Staletí pod hradními okny. Praha 2002.
- Lehovcová, Jana: 100 let městské knihovny v Sedlčanech. Sedlčany 1982.
- Mádlová, Vlasta: Letci ze Sedlčanska za druhé světové války. Podbrdsko V, 1998, s. 148-168.
- Matějka, Josef: Borotín v odboji v letech 1939-1945. Borotín 1945.
- Moulíková, Blanka: Dějiny Židů na Sedlčansku v letech 1918-1945. Diplomová práce FFUK v Praze 1998.
- Moulíková, Blanka: Židovská menšina někdejšího sedlčanského okresu za nacistické okupace. SVPzP 34, 1994, s. 229-245.
- Museli jsme čekat? Sborník příspěvků z konference k 54. výročí ukončení 2. světové války v Evropě. Milín 2001.
- Němec, Jiří: 100 let TJ Sokol Kosova Hora. Kosova Hora 2006.
- Nykodým, Jaroslav: Sedlecko za války i v odboji 1939-1945. Sedlec 1947.
- Odboj a osvobození ve středočeském kraji 1938 – 1945. Výběrová bibliografie publikací a článků. Kladno 1980.
- Pánek, Jaroslav – Versbach, Zikmund: K vývoji okresní správy v Benešově v letech 1939-1945. SVPzP 16, 1975, s. 113-127.
- Pánek, Jaroslav: Nástin vývoje časopisectví na Benešovsku do roku 1948. SVPzP 16, 1975, s. 152-154.
- Páv, Jiří: Neznámý pramen k vystěhování Sedlčanska v roce 1943. VSP 1971, Sedlčanský sborník.
- Pavelka, Jan: Lidé bez domova. Sedlčany byly vystěhovány. Vzpomínky pamětníka na vysídlení Sedlčan v letech 1943-1945. Sedlčany 1993.
- Pavelka, Jan: Vracejí se. Vzpomínky na život v Sedlčanech v roce 1945. VSP 1979, s. 141-153.
- Podblanicko proti okupantům. Redigoval Jaroslav Charvát. Praha 1966.
- Podzimek, Antonín: Borotín 1333-1983. Borotín 1983.
- Polák, Stanislav: Farní, obecní a školní kroniky ze Sedlčanska. VSP 1971, Sedlčanský sborník, s. 201-206.
- Procházková, Eva: Prameny k počátkům národních výborů na Benešovsku v roce 1945. SVPzP 16, 1975, s. 129-136.

- Procházková, Eva: Svaz mladých na Benešovsku. SVPzP 16, 1975, s. 107-112.
- Robek, Antonín: Lidé bez domova. Praha 1980.
- Sedlecko v odboji a budování 1945-1975. Benešov 1975.
- Smrčka, Vít: Vývoj časopisectví na Sedlčansku 1885-1948. VSP 1979, s. 123-157.
- Svatoň, František – Hedviková, Jiřina: Vzpomínky na protifašistický odboj (Čestín). SVPzP 26, 1985, s. 131-138.
- Svoboda, Petr: Kapitoly z dějin zdravotnictví na Sedlčansku. Příbram 1983.
- Škorpil, Bohumil: Paběrky. Reportážní vzpomínky z Neveklovska, Sedlčanska a Podbrdsko z let 1938-1945. Příbram 1948.
- Tywoniak, Jiří: Léta okupace na Benešovsku I (1939-1942). Benešov 1987.
- Tywoniak, Jiří: Léta okupace na Benešovsku II (1943-1945). Benešov 1992.
- Uherek, Zdeněk: Učitelé v odboji na Benešovsku. SVPzP 16, 1975, s. 97-105.
- Velfl, Josef: Cesty ke svobodě. Příbram 1987.
- Velfl, Josef: K účasti americké armády na osvobození Příbramska v květnu 1945. Podbrdsko V, 1998, s. 169-181.
- Velfl, Josef: Příbramsko za Heydrichiády. Příbram 1989.
- Veselý, Karel: Parašutistická skupina „CHALK“ a její činnost v jižních Čechách na jaře 1944. VSP 1970, s. 83-96.
- Vrchotovy Janovice (editor Olga Čadilová). Praha 2001.

Ostatní prameny a literatura

- SDH Nechvalice, Jednací protokol a zápisy, 1887-1987.
- SDH Nechvalice, Protokoly a záznamy o činnosti, 1889-1981.
- 100 let požární ochrany v Nechvalicích (brožura k výročí založení SDH Nechvalice), sbírka autora.
- Korespondence – R. Bude.
- Písemné materiály Stanislava Kofroně, sbírka Stanislava Kofroně.

Písemné vzpomínky Zdeňka Hobzeka, sbírka autora.

Vermach, Josef: Vzpomínky na svůj život za 2. světové války – t. j. od r. 1939 do května 1945. Příběh „pamětníka“ z ledna 1945, sbírka autora.

VI. Seznam použitých zkratek

ABS – Archiv bezpečnostních složek

AČ – Archivní časopis

AKPR – Archiv Kanceláře prezidenta republiky

AO – Archiv obce

ĐaS – Dějiny a současnost

FÚ – Farní úřad

Gestapo-AMV 101 – Gestapo – řídicí úřadovna Praha (fond NA)

HaV – Historie a vojenství

KPR – Kancelář prezidenta republiky (fond AKPR)

MLS – Mimořádný lidový soud (fond SOA Třeboň)

MM – Městské muzeum

NA – Národní archiv

OkÚ – Okresní úřad

ONV – Okresní národní výbor

OŠ – Obecná škola

OÚ – Obecní úřad

PP 1931-1940 – Policejní ředitelství Praha II – prezidium, 1931-1940 (fond NA)

PZÚ-AMV 207 – Zemský úřad Praha, prezidium Zemského úřadu v Praze (fond NA)

ŘMJ – Říšské ministerstvo spravedlnosti Berlín (fond NA).

SAP – Sborník archivních prací

SDH – Sbor dobrovolných hasičů

SOA – Státní oblastní archiv

SOkA – Státní okresní archiv

SSH – Středočeský sborník historický

SSK – Sběrka staničních kronik (sbírka NA)

SVPzP – Sborník vlastivědných prací z Podblanicka

ÚŘP-AMV 114 – Úřad říšského protektora, Praha (fond NA)

VHA – Vojenský historický archiv

VSP – Vlastivědný sborník Podbrdsko

VII. Resumé – summary

Předkládaná diplomová práce se zabývá problematikou období Protektorátu Čechy a Morava v tehdejší politickém okrese Sedlčany a na příkladu tohoto regionu se snaží podat co možná nejvíce široký a plastický obraz tehdejší (protektorátní) společnosti. Tento obraz je nastíněn prostřednictvím *mnoho-případové studie* respektive pomocí jednotlivých *případových studií*, jejichž předmětem zájmu jsou konkrétní sociální jedinci žijící ve sledovaném období. Tyto případy přitom nejsou popsány jen samostatně, ale v každém z nich jsou sledovány předem stanovené společné otázky a témata umožňující následnou komparaci a zhodnocení.

K těmto v závěru shrnutým otázkám patří otázka *svobody* každého jedince, *predestinace* jeho sociální pozice a dalšího směřování jeho životního příběhu v sledovaném období na základě jeho příslušnosti k určité profesní, zájmové, etnické a jiné typické a specifické skupině, dále problematika *změn*, kterými prošli daní sociální jedinci (respektive sociální typy) v rámci zkoumaného období, a zároveň otázka podmíněnosti těchto změn samotnou realitou německé okupace. V té souvislosti si práce všímá také otázky *kontinuity a diskontinuity* období Protektorátu Čechy a Morava s obdobím předchozím. S tématem všeobecných změn úzce souvisí také otázka *specifických životních podmínek období německé okupace*. V rámci jednotlivých případů je tedy sledována problematika *odboje a kolaborace, perzekuce* (a to nejen „nacistické“, ale i „české“), otázka *každodenního života v prostředí řízeného válečného hospodářství* a pro politický okres Sedlčany specifické téma *vystěhování části jeho území z důvodu zřízení cvičiště SS* a všeobecný dopad této skutečnosti nejen na život v „zabraném“, ale i ve zbylém území okresu.

Práce si zároveň všímá důležité role náhody v životě každého sociálního jedince a zásadní role subjektivity v dějinách. Celkově tak dochází k závěru, že veškeré objektivní procesy mají ve vztahu ke konkrétnímu sociálnímu jedinci jen svůj čistě subjektivní význam. Vždy je tedy nutné ctít jedinečnost a příznačnost každého případu, zvláštnost a osobitost každého sociálního jedince, na němž přes dané podmínky doby (objektivní okolnosti) vždy leží jeho konečné rozhodnutí (subjektivní jednání).

This graduation thesis consider The Protectorate Bohemia and Moravia period in so-called political division Sedlčany and in example of this region try sketch large and plastic

painting of the society of the Protectorate Bohemia and Moravia. This painting is outline through the *multiple-case study*, or particular *case studies*, which objects are concrete social subjects, that lived in this period. These cases are not described only separately. In each of them are observed collective questions, which are compared and summarized at the close.

These questions are: question of *freedom* of each social subject, *predestination* of his social position and his story in connection with belonging to profession, interest, ethnical and other typically and specifically social group, followed by question of *universal and partial changes* in this period, below *continuousness and discontinuousness* of the German occupation epoch with previous period. It is connected with the question of *specifically living conditions* of this epoch. Consequently are observed problems of *resistance and collaboration*, *persecution* (not only „Germans“ but also „Czechs“), *daily life in atmosphere of controlled war economy* and *ejection of the part of the so-called political division Sedlčany in consequence of foundation of SS military exercising ground*.

This graduation thesis impeach role of random, luck and subjectivity in history and emphasize, that all objective processes have in relation to concrete social subject only subjective meaning. Every time is it important to respect the individuality of each case, personality of each social subject, which has despite of objective conditions his subjective resolution and act in his own hands.

VIII. Přílohy

Příloha 1

Politický okres Sedlčany na mapě Protektorátu Čechy a Morava z roku 1941

Politický okres Sedlčany na mapě správního rozdělení Protektorátu Čechy a Morava
k 21. 9. 1939

Politický okres Sedlčany na mapě správního rozdělení Protektorátu Čechy a Morava
k 1. 11. 1942

Zdroj:

www.fronta.cz/mapy/protektorat-cechy-a-morava

Leták určený obecním kronikářům

Obecním kronikářům!

Velká a historická doba, kterou náš národ a stát prožíval v posledních 7 letech, kdy přes údobí nejhoršího útlaku dospěl k počátkům nového svobodného života, zasáhla hluboce i do života našich krajů a obcí a způsobila tu pronikavé změny: budou to truchlivé, smutné a černé stránky v dějinách našich obcí a měst, ale budou i jasné a slavné kapitoly o nepoddajném odporu národa proti cizím vetřelcům a odhodlaném boji za svobodu. Jest krásným a odpovědným úkolem obecních kronikářů, aby do obecních pamětních knih zapsali věrně a pravdivě, co se v jejich obci stalo. Bude to nejen obraz velké doby pro generace příští v jejich obci, nýbrž i důležitý materiál pro soudobé dějiny státu a národa. Proto přistupujte ke svému úkolu se vši vážností a odpovědností historika, který sbírá z pramenů a paměti dobře ověřených zprávy a zpracovává je v pravdivý a věrný obraz minulosti, aby z něho se mohli učit budoucí.

ZEJMÉNA PŘIPOMÍNÁME:

1. Buďte pamětlivi, že v obecních pamětních knihách mají být zaznamenány zprávy místní, případně užšího okolí. Nerozepisujte se tedy o událostech celostátních a celonárodních obecně, nýbrž sledujte jejich ohlas v obci, případně důsledky, jež pro obec z nich vyplynuly.
2. Doplněte pamětní knihy zprávami od té doby, z níž jsou poslední zápisy, aby nevznikly časové mezery.
3. Zvláštní péči věnujte vypsání událostí v obci v roce před mnichovským diktátem, kdy národ se odhodlaně stavěl k obraně své svobody a státní nezávislosti, údobí mnichovského diktátu a mezidobí do německé okupace. Zaznamenejte změny ve správním i politickém životě obcí (zánik starých i nových stran), změny státních a územních hranic v týdnech pomnichovských, případy útěků do zahraničí,

první počátky persekuce, příliv vystěhovalců, hospodářské důsledky nových poměrů. V obsazeném území pohraničním vylište průběh okupace a zachyťte podrobně, jak ve všech těchto oblastech se projevila povaha nacismu.

- 4 V době německé okupace po 14. březnu 1939 sledujte podrobně změny ve správě obce, v životě politickém, spolkovém, sociálním i hospodářském, přeměnu podniků, zavírání živností, konfiskace statků a majetku, zavádění nové, hlavně zbrojní výroby, případné ničení písemností při sběru starého papíru, odvlékání dělníků do ciziny, situaci vyživovací, ceny v černém obchodě, škody způsobené leteckými útoky atp. Zvláštní pozornost věnujte způsobu násilnické vlády okupantů, persekuci domácího lidu, zavírání do žalářů a koncentračních táborů i popravy osob (s udáním důvodů ať skutečných či předstíraných) atp., ale i líčení domácího odboje, bojů partyzánů, činnosti sabotážní atd. Ne do kronik, ale jako zvláštní přílohy k nim zaveďte vzpomínky a deníkové záznamy vězňů a bojovníků za svobodu, pokud pocházejí z vaší obce, neb v ní působí. Tyto zvlášť psané vzpomínky zařaďte do krabice příloh k pamětní knize; tam dejte též dokumentární fotografie osob a míst, jež názorně dokládají záznamy v pamětní knize.
- 5 Dobu revoluce a osvobození domácího i spojeneckými armádami sledujte velmi pečlivě, sbírejte si zprávy a materiál, abyste mohli po odstupu času, až budete mít obraz úplný a jasný, věrně a úplně vyličit slavnou cestu národa k lepší sociálně spravedlivé budoucnosti v rodině slovanských národů a skrze ni k lepšímu příští lidstva. Buďte i tu objektivními historiky, všimněte si stránek světlých i stinných (případy zrádců, kolaborantů, přehmaty neodpovědných živlů atp.), neboť nejen z ctností, nýbrž i z chyb budou se učit naši potomci.

ARCHIV ZEMĚ ČESKÉ

ARCHIVNÍ KOMISE PŘI KULTURNÍ SEKCI
ZEMSKÉHO NÁRODNÍHO VÝBORU ČESKÉHO

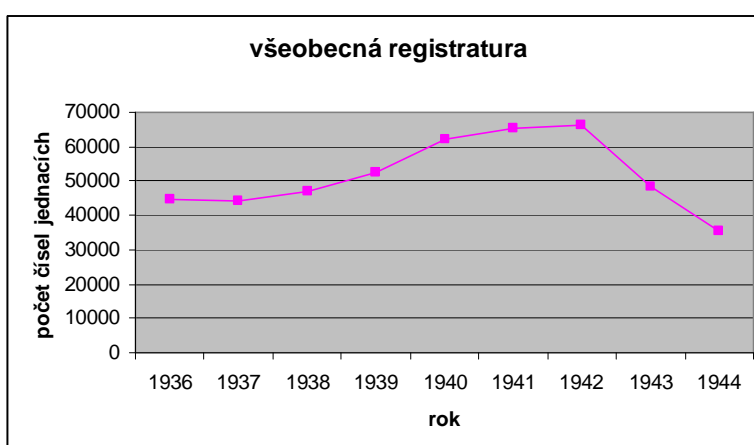
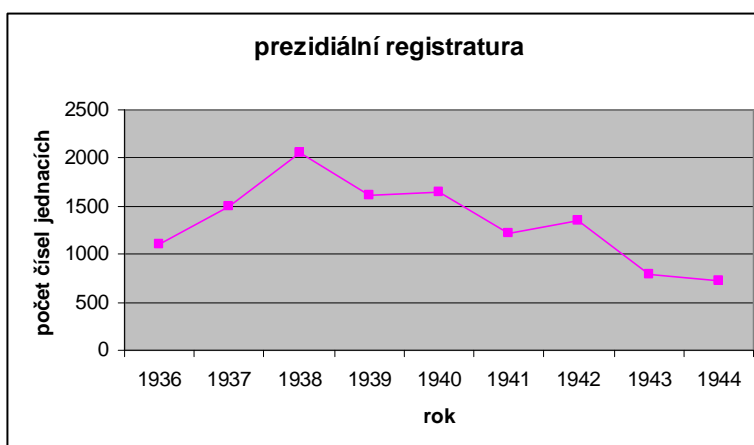
Zdroj:

SOkA Příbram, AO Ředice, Pamětní kniha obce ředické, 1925-1962.

Příloha 3 – Okresní hejtman

Následující dva grafy ukazují **vývoj objemu agendy Okresního úřadu v Sedlčanech** podle počtu čísel jednacích v daném roce. Jejich jasně patrný nárůst v prvních letech německé okupace lze dát do souvislosti právě se vznikem Protektorátu Čechy a Morava a zaváděním systému řízeného válečného hospodářství, což úřadům přinášelo množství dalších úkolů a povinností. Od roku 1942 objem úřední agendy klesá, zčásti v důsledku uskutečněných správních reforem přinášejících zjednodušení a zúspornění správy, a také díky blížícímu se konci války a zastavení výkonu některých agend.

	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944
prezidiální registratura	1105	1496	2060	1615	1640	1223	1344	794	716
všeobecná registratura	44529	44042	46812	52634	62093	65585	66506	48585	35277

Zdroj: SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 252-253, podací protokoly prezidiální, 1936-1946. Tamtéž, inv. č. 395-421, podací protokoly k všeobecné registratuře, 1936-1944.

Příloha 4 – Okresní hejtman

Stvrzení slibu podle dekretu státního prezidenta ze dne 8. března 1940 č. 83/1940 Sb.

SLIB

PODLE § 2, ODSŤ. 1 DEKRETU STÁTNÍHO
PRESIDENTA ZE DNE 8. BŘEZNA 1940
Č. 83 SB.

Slibuji, že budu Vůdce Velkoněmecké říše Adolfa Hitlera jako ochránce Protektorátu Čechy a Morava poslušen, že budu zájmy Velkoněmecké říše k prospěchu Protektorátu Čechy a Morava podporovati, nařízení hlavy Protektorátu Čechy a Morava a jeho vlády plniti, zákony zachovávatí a své úřední povinnosti svědomitě zastávati.

V Požicích, dne 25. dubna 1940.

Jan. Jivomský st. okr. zedník v. lektor
(vlastnoruční podpis)

Požice 24.
(bydliště)

Tiskárna Protektorátu Čechy a Morava v Praze - 1843 40

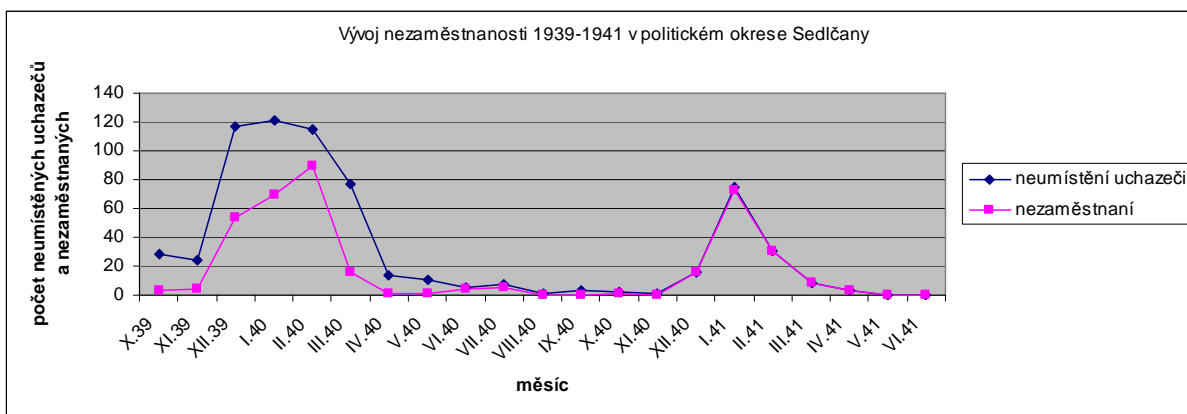
Zdroj:

SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 792, sign. I-20-A-15, kart. 222.

Příloha 5 – Vedoucí pobočky Úřadu práce

Vývoj nezaměstnanosti v politickém okrese Sedlčany částečně nastiňuje následující graf a tabulka. Bohužel nemohly být zpracovány údaje pro širší časový úsek. I tak je z uvedených čísel zřejmé, že v případě politického okresu Sedlčany se v sledovaném období jednalo spíše o problém sezónní nezaměstnanosti. Rozdíly mezi hodnotami v zimních a letních měsících dokládají závislost pracovního trhu tohoto zemědělského kraje na ročním období. Celková hladina nezaměstnanosti je ovšem nízká a i z vývoje v uvedeném krátkém časovém úseku je patrný její obecně klesající trend související se snahou o maximální využití výrobního potenciálu českých zemí v rámci řízeného válečného hospodářství.

1939	X.39	XI.39	XII.39				
neumístění uchazeči	28	24	117				
nezaměstnaní	3	4	54				
1940	I.40	II.40	III.40	IV.40	V.40	VI.40	
neumístění uchazeči	121	115	77	14	11	5	
nezaměstnaní	70	89	16	1	1	4	
	VII.40	VIII.40	IX.40	X.40	XI.40	XII.40	
neumístění uchazeči	7	1	3	2	1	16	
nezaměstnaní	5	0	0	1	0	16	
1941	I.41	II.41	III.41	IV.41	V.41	VI.41	
neumístění uchazeči	75	31	8	3	0	0	
nezaměstnaní	73	31	8	3	0	0	

Zdroj:

Statistický zpravodaj, roč. 3, 1940. č. 1-2, tab. 14; č. 3-4, tab. 20; č. 5-6, tab. 20, č. 7-8, tab. 20; č. 9-10, tab. 20; č. 11-12, tab. 20.

Tamtéž, roč. 4, 1941, č. 1-2, tab. 20; č. 3-4, tab. 17; č. 5-6, tab. 17; č. 7-8, tab. 17.

Příloha 6 – Vedoucí pobočky Úřadu práce

To, čeho se každý obával – výměr votické pobočky Úřadu práce v Benešově o
příkázání na práci do muniční továrny ve Vlašimi – „do konce války....“

Arbeitsamt **Benešov - Zweinstelle votitz**
Úřad práce

Auftrag Nr. 201 ...../..... RAM Nr. ....

Verpflichtungsbescheid **Výměr o příkázání**
auf Grund der Regierungsverordnung vom 4. Mai 1942, Slg. Nr. 154/42, über Maßnahmen zur Lenkung der Arbeitskräfte.
podle vlád. nař. ze 4. května 1942, č. 154/42 Sb., jímž se činí některá opatření o řízení práce.

Herrn **Anton, geb. 1881** in **Sobieslau Nr. 231**
Panu v
Strasse **Bez. Tabor**
ulice
bei .....
u .....

Sie werden hiermit für die Zeit vom **25.9.1944** bis **Kriegsënde** zur Dienstleistung
Přikazujete se tímto na dobu od do do práce
als **Hilfsarbeiter** bei **Munitionsfabrik Wlaschin**
jako u

in **Wlaschin** verpflichtet. Sie haben sich pünktlich am **25.9.1944** Uhr
v Jste povinen hlásit se do práce přesně dne hod.
bei der Arbeitsamtszweigstelle Wlaschin
zur Abfahrt auf dem Bahnhof in einzufinden.
k odjezdu na nádraží v

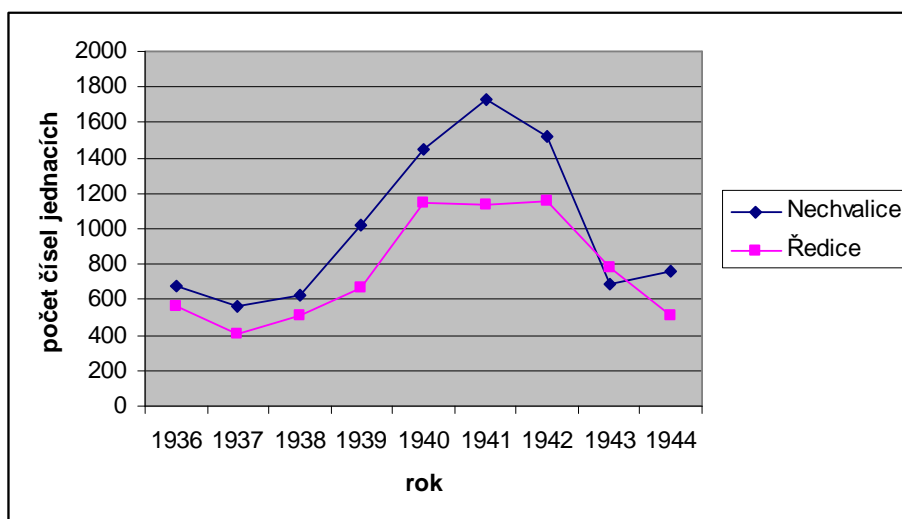
Zdroj:

SOA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 583, sign. 653/44, kart. 44.

Příloha 7 – Starosta

Vývoj objemu agendy obecních úřadů Nechvalice a Ředice podle počtu čísel jednacíh

	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944
Nechvalice	680	567	621	1026	1451	1734	1524	685	759
Ředice	560	403	507	669	1145	1139	1153	782	513

Zdroj:

SOka Příbram, AO Nechvalice, 1878-1945(1949), inv. č. 12-15, podací protokoly.

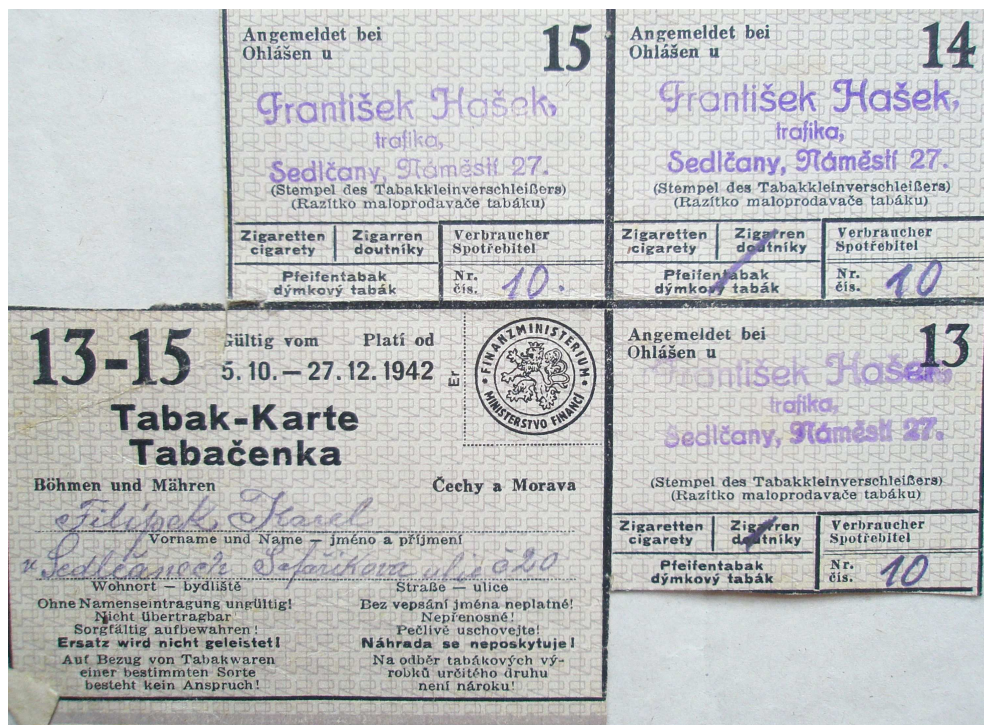
Tamtéž, AO Ředice, 1890-1945(1962), inv. č. 12, podací protokol.

Příloha 8 – Zásobovací tajemník

Lístky přidělového zásobování

S 12			
Gültig vom		Platí od	
30. X. 1939		26. XI. 1939	
Brot-Karte			
für Schwerarbeiter			
Lístek na chléb			
pro těžce pracující			
Böhmen und Mähren Čechy a Morava			
40 g	40 g	40 g	40 g
Brot/Chléb	Brot/Chléb	Brot/Chléb	Brot/Chléb
30. X. - 26. XI. 39	30. X. - 26. XI. 39	30. X. - 26. XI. 39	30. X. - 26. XI. 39
40 g	40 g	40 g	40 g
Brot/Chléb	Brot/Chléb	Brot/Chléb	Brot/Chléb
30. X. - 26. XI. 39	30. X. - 26. XI. 39	30. X. - 26. XI. 39	30. X. - 26. XI. 39
40 g	40 g	40 g	40 g
Brot/Chléb	Brot/Chléb	Brot/Chléb	Brot/Chléb
30. X. - 26. XI. 39	30. X. - 26. XI. 39	30. X. - 26. XI. 39	30. X. - 26. XI. 39
40 g	40 g	40 g	40 g
Brot/Chléb	Brot/Chléb	Brot/Chléb	Brot/Chléb
30. X. - 26. XI. 39	30. X. - 26. XI. 39	30. X. - 26. XI. 39	30. X. - 26. XI. 39
40 g	40 g	40 g	40 g
Brot/Chléb	Brot/Chléb	Brot/Chléb	Brot/Chléb
30. X. - 26. XI. 39	30. X. - 26. XI. 39	30. X. - 26. XI. 39	30. X. - 26. XI. 39
Name <i>Matejka Jaroslav</i>			
Jméno			
Wohnort <i>Bošovice</i>			
Bydliště			
Straße <i>Moravské nám.</i>			
Ulice			
Ohne Namensbeintragung ungültig.			
Bez vepsání jména neplatné.			
Nicht übertragbar! Nepřenosné!		Sorgfältig aufbewahren! Pečlivě uschovávat!	
40 g { Abzünfte gelten auch für Weißgebäck Ostrůvky platí též pro bílé pečivo			

IV 17	
Gültig vom	
25. XII. 1939 — 21. I. 1940	
Milch-Karte	
Lístek na mléko	
Böhmen und Mähren Čechy a Morava	
1	8
1/2 l Mléko mléka	1/2 l Mléko mléka
25. XII. 1939	1. I. 1940
2	9
1/2 l Mléko mléka	1/2 l Mléko mléka
26. XII. 1939	2. I. 1940
3	10
1/2 l Mléko mléka	1/2 l Mléko mléka
27. XII. 1939	3. I. 1940
4	11
1/2 l Mléko mléka	1/2 l Mléko mléka
28. XII. 1939	4. I. 1940
5	12
1/2 l Mléko mléka	1/2 l Mléko mléka
29. XII. 1939	5. I. 1940
6	13
1/2 l Mléko mléka	1/2 l Mléko mléka
30. XII. 1939	6. I. 1940
7	14
1/2 l Mléko mléka	1/2 l Mléko mléka
31. XII. 1939	7. I. 1940
Name <i>Kovář Marek</i>	
Jméno	
Wohnort <i>Polčany</i>	
Bydliště	
Straße <i>čp. 22</i>	
Ulice	
Ohne Namensbeintragung ungültig.	
Bez vepsání jména neplatné!	
Nicht übertragbar! Nepřenosné!	
Sorgfältig aufbewahren! Pečlivě uschovávat!	
15	22
1/2 l Mléko mléka	1/2 l Mléko mléka
8. I. 1940	15. I. 1940
16	23
1/2 l Mléko mléka	1/2 l Mléko mléka
9. I. 1940	16. I. 1940
17	24
1/2 l Mléko mléka	1/2 l Mléko mléka
10. I. 1940	17. I. 1940
18	25
1/2 l Mléko mléka	1/2 l Mléko mléka
11. I. 1940	18. I. 1940
19	26
1/2 l Mléko mléka	1/2 l Mléko mléka
12. I. 1940	19. I. 1940
20	27
1/2 l Mléko mléka	1/2 l Mléko mléka
13. I. 1940	20. I. 1940
21	28
1/2 l Mléko mléka	1/2 l Mléko mléka
14. I. 1940	21. I. 1940

Zdroj:

MM Sedlčany, D 5 – Potravinové lístky z 2. sv. války.

Příloha 9 – Rolník

Stav hospodářského zvířectva v politickém okrese Sedlčany v letech 1938 a 1945

	1938	1945
koně	3 778	5 170
skot	43 573	43 596
krávy	19 914	14 955
prasata	22 257	14 257
prasnice	3 642	1 956
ovce	463	4 666
kozy	3 698	9 993
drůbež mladá	182 069	62 010
drůbež kmenová	178 653	65 585
z toho nosnice – slepice	139 251	50 906
chovné husy a houseři	11 892	8 819
chovné kachny a kačeři	1 827	1 110

Zdroj:

*Věstník Okresního národního výboru v Sedlčanech, roč. 1, č. 8-10, vyd. 25. 10. 1946,
s. 42.*

Příloha 10 – Rolník

Text výzvy komisí hospodářských kontrol k rolníkům – 1942/1943

Z e m ě d ě l c i !

1. Poslední sklizeň obilí ve Vaší obci dopadla podle úředního zjištění lépe, než jste Vy při vlastním odhadu udali.
2. Dodávkou zbylých množství, jež zbudou po krytí samozásobitelských a krmných dávek a po krytí osiva musí každý zemědělec přispěti k zajištění výživy městského obyvatelstva a tím splnití svoji povinnost vůči všemu lidu.
3. O Vašich právech a o výpočtu samozásobitelských a krmných dávek a potřeby osiva byli jste všichni přesně informováni. Byly vydány přehledné tabulky na jejichž základě mohl si každý pěstitel obilí vypočítati přesně své samozásobitelské a krmné dávky a potřebu osiva a stejně tak svoji dodávkovou povinnost.
4. Onen zemědělec, který svoji dodávkovou povinnost obilí řádně nesplnil vystavuje se nejostřejším trestům. Jak Vám všem jest známo trestá se nesplnění dodávky obilí zabavením zemědělských usedlostí a v těžkých případech dokonce i smrtí.
5. Dnešního dne bude ve Vaší obci provedena kontrola jak jste splnili své povinnosti ohledně dodávek obilí.
6. Než bude provedena kontrola dává se Vám všem možnost, abyste ještě v posledním okamžiku dobrovolně přihlásili ono množství obilí, jež máte ještě dodatí.
7. Podotýká se výslovně, že ta množství, jichž potřebujete na osiva k samozásobení a krmení zůstávají nedotčena a že máte dodatí jenom zbyvajících množství obilí.
8. Doporučuje se každému rolníku co nejupřímněji, aby také skryté obilí bezpodmínečně z ukrytu na denní světlo vynesl a řádně přihlásil, protože ~~xxx~~ ukrytí obilí bude zvlášť tvrdě trestáno.
9. Dobrovolné přihlášení jest v zájmu jednotlivých zemědělců a v zájmu celé obce.
10. Dodávková povinnost obilí měla býti již zcela splněna k 31. lednu 1943. Dobrovolným přihlášením může se však každý zvlášť v posledním okamžiku vyhnouti nejtěžším následkům, jako je zabavení zemědělské usedlosti a trest smrti.
11. Dáváme Vám ~~ix~~ pět hodinovou lhůtu, abyste se během ní mohli poraditi společně se starostou Vaší obce. Pak budete každý jednotlivě těženi co dobrovolně přihlásíte. Po dotazech budou provedeny kontroly.

Zdroj:

SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 584, sign. 124/45, kart. 45.

Příloha 11 – Rolník

Výtahy z protokolů hospodářské kontroly – příklady sklizně drobných rolníků z roku 1942

1) Usedlost 3 samozásobitelé – 3 členná rodina, 3-4 kusů hovězího dobytka a 2-3 prasata.

Kontrolou zjištěno, že rolník semlel 50 kg pšenice bez mlecího povolení.

	pšenice	žito	ječmen	oves
sklizňová plocha (ha)	0,45	0,8	0,55	0,34
oseť plocha na další rok (ha)	0,3	0,9	0,3	0,4
prozatímní dodávková povinnost předepsaná obecním úřadem (kg)	235	588	278	35
do dne kontroly odvedeno (kg)	100	437	100	600
úroda celkem (kg)	461	900	384	922
rolníkem hlášeno obecnímu úřadu (kg)	400	900	517	900
hlášeno méně o (kg)	61	0	-133	22
vyjmuto z dodávkové povinnosti na samozásobitelské dávky a krmivo (kg)	240	306	218	585
vyjmuto na osivo (kg)	60	180	60	80
jinak vyjmuto (kg)	0	0	6	15
celkem vyjmuto z dodávkové povinnosti (kg)	300	486	284	680
dodávková povinnost celkem (kg)	161	414	100	242

2) Usedlost 4 samozásobitelé – 4 členná rodina, + počet svačin pro nesamozásobitele, 4-5 kusů hovězího dobytka a 2-4 prasata. Rolník svedl nesrovnalosti v nahlášení sklizně na nemožnost učinit přesnější odhady.

	pšenice	žito	ječmen	oves
sklizňová plocha (ha)	0,6	1	0,4	0,6
oseťá plocha na další rok (ha)	0,8	0,8	0,4	0,7
prozatímní dodávková povinnost předepsaná obecním úřadem (kg)	324	736	202	60
do dne kontroly odvedeno (kg)	183	731	160	428
úroda celkem (kg)	677	1500	710	894
rolníkem hlášeno obecnímu úřadu (kg)	370	900	410	400
hlášeno méně o (kg)	307	600	300	494
vyjmuto z dodávkové povinnosti na samozásobitelské dávky a krmivo (kg)	326	36	550	301
vyjmuto na osivo (kg)	168	152	80	140
jinak vyjmuto (kg)	0	0	11	15
celkem vyjmuto z dodávkové povinnosti (kg)	494	519	671	456
dodávková povinnost celkem (kg)	183	981	69	438

Zdroj:

SOka Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 582, sign. 232/43, kart. 42.

Příloha 12 – Dělník

Antonín Novotný

Zdroj:

MM Sedlčany, D 260, Antonín Novotný.

Příloha 13 – Obchodník

Z korespondence Františka Chýnovského s ministrem Emanuelem Moravcem, kterou se po válce podařilo zajistit

45743 M-1475 123
Prior.
Vážený pane ministře,

jistě se na mne upamatujete z většího počtu dopisů, které jsme vzájemně spolu vyměnili během posledního roku.

Mezitím jsme svoje říšské smýšlení osvědčili také skutky a můj nejstarší syn jest již skoro rok u říšské branné meci.

Z počátku byl na francouzském pobřeží a nyní již delší čas je na východní frontě. Protože zde u nás je stále ještě mnoho Tomášů a mnohe, velmi mnohe šeptalů a zvěstovatelů anglických rezklasevých novinek, posílám Vám schválně v originále dva synovy dopisy.

Jsou to dopisy dvacetiletého mladíka, který nemá ještě té životní zkušenosti, jako satarší mu ži, za to ale dopisy jsou psány jistě zcela pravdivě, upřímně a bez postranních úmyslů, protože syn náhedeu je velice slušný mladík, nikdy mnohe žádných řečí neudělal a nic mu nebylo nikdy tak vzdáleno, jako chlu bení se, předstírání neskutečných věcí, anebo podobně.

Budete-li mít čas, tyte jeho řádky si přečíst, dávají nejlepší svědectví, jak sami Rusevé nahlížejí na říšskou brannou meci a jak jsou ve skutečnosti rádi, střílejí-li "germánští soldáti". Mají je raději, než jejich vlastní bolševické vojáky. Asi se vlastní zkušenosti.

Syn je nekuřákem a abstinentem, tedy má možnost neskresleného názeru na věci, jak se tam na místě jeví. Podobně i ty úspěchy říšské branné meci, stran léta dal a nepřátelských tanků, o kterých je zde vykládáno, že jsou vymyšlené, nejlépe podle těchto vlastních vojákových řádek dokazují, že jsou skutečně pravdivé.

M- 1475

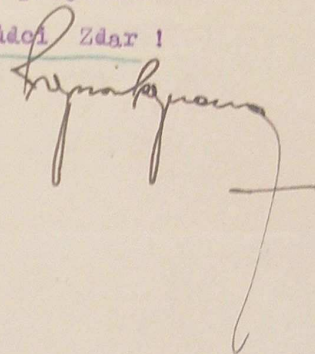
124

Nyní jsem chudší o poslech Vašich, vždy tak očekávaných přednášek. Mám totiž již delší dobu perouchané radio, správkou těžko opatřiti a nový stroj koupiti rovněž těžko.

Budou se na Váš hlas těšit zase, až te trochu podaří se mi uvésti do pořádku.

Zatím se Vám pteučám s projevem:

Václav Zdar !

Sedlec u Prčice, 5.I. 1943

Frant. Chýněvský, obchodník Sedlec u Prčice

Z.45/43 M.K./K-H

Č.45/43 m.k./K-H

Prag, am 19.Jänner 1943.

V Praze dne 19.ledna 1943.

Gehrter Herr!

Der Herr Minister spricht Ihnen für die Übersendung der Briefe Ihres Sohnes seinen Dank aus. Der Herr Minister las dieselben mit grossem Interesse durch und schickt sie Ihnen zurück.

Vážený pane!

Pan ministr vyslovuje Vám svůj dík za zaslání dopisů Vašeho syna. Pan ministr přečetl je s velkým zájmem a zasílá Vám je zpět.

Achtungsvoll

V úctě

3 Anlagen - 3 přílohy

2 dopisy s obálkou.

Pan
František Chýnovský,
obchodník,
Sedlec u Prčice.

4505

Zdroj:

ABS, Zemský odbor bezpečnosti, sign. 315-196-5.

Příloha 14 – Obchodník

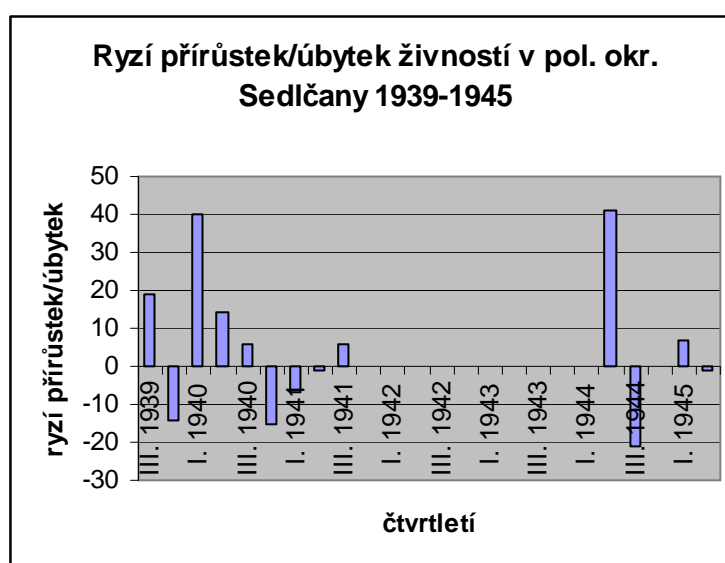
Seznam členů živnostenských společenstev v pol. okr. Sedlčany podle národnosti (resp. vyznání), nedatováno, pravděpodobně 1939

společenstvo	sídlo	počet všech členů	z toho		
			národnosti české mimo židy	národnosti německé mimo židy	židů
Obchodní grémium	Sedlčany	294	258		36
stavebních živností	"	49	49		
mlynářů	"	47	47		
řezníků a uzenářů	"	30	30		
hostinských a výčepníků	"	173	167		6
kolářů a příbuzných živností	"	35	35		
oděvních živností	"	60	60		
pekařů	"	22	22		
obuvníků	"	21	21		
pokrývačů	"	24	24		
holičů	"	45	45		
kovářů a podkovářů	"	55	55		
Obchodní grémium	Votice	224	199		25
stavebních živností	"	51	50		1
mlynářů - pekařů, perníkářů, voskařů	"	54	54		
řezníků - uzenářů a hostinských	"	75	72		3
oděvních a příbuzných živností	"	65	65		
kolářů a příbuzných živností	"	32	32		
kovářů a podkovářů	"	40	40		
Obchodní grémium	Sedlec	135	118		35
oděvních živností	"	21	21		
různých živností	"	45	45		
kovářů a podkovářů	"	31	31		
mlynářů	"	28	28		
řezníků a uzenářů	"	21	21		
živnostenské společenstvo	Kosova Hora	35	35		
"	Krásná Hora	66	65		1
"	Petrovice	25	25		
"	Počepice	31	31		
"	Borotín	52	51		1
"	Nadějkov	41	41		
"	Prčice	35	31		4
"	Drachkov	13	13		
"	Jankov	33	33		
"	Neustupov	20	20		
"	Smilkov	34	33		1

Zdroj: SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 847, sign. VI-1-26, kart. 256.

Příloha 15 – Obchodník

Obecný trend **poklesu počtu živností v Protektorátu Č. a M.** nemůže být bohužel v úplnosti porovnán s vývojem v politickém okrese Sedlčany. Samozřejmě záleželo na konkrétním druhu živnosti a jeho podílu na zbrojní výrobě či na jiné upřednostňované produkci. Z uvedených kusých údajů také nemůže být odpovězeno na otázku, jak se na počtu živností v pol. okr. Sedlčany podepsalo vystěhování části okresu kvůli zřízení cvičiště SS. Lokálně tehdy docházelo k rapidnímu nárůstu počtu živností (ruku v ruce s růstem počtu obyvatel) – a to v místech, kde vystěhovaní obyvatelé nacházeli svůj druhý domov.

1939	III. 1939	IV. 1939		
	19	-14		
1940	I. 1940	II. 1940	III. 1940	IV. 1940
	40	14	6	-15
1941	I. 1941	II. 1941	III. 1941	IV. 1941
	-7	-1	6	
1944	I. 1944	II. 1944	III. 1944	IV. 1944
	0	41	-21	
1945	I. 1945	II. 1945		
	7	-1		

Zdroj:

Statistický zpravodaj, roč. 3, 1940, č. 1-2, tab. 16d; č. 3-4, tab. 22b; č. 5-6, tab. 22b; č. 9-10, tab. 22b. Tamtéž, roč. 4, 1941, č. 1-2, tab. 22b; č. 5-6, tab. 22b; č. 7-8, tab. 19b; č. 9-10, tab. 17b; č. 11-12, tab. 14b. Tamtéž, roč. 9, 1946, č. 4, tab. 17b; č. 5, tab. 16a-c, 21b.

Příloha 16 – Četník

Emil Soukup

Zdroj:

Českoslovenští legionáři z okresu Benešov. Uspořádala Eva Procházková. Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 41, 2001, s. 257.

Příloha 17 – Železničář

František Randa

František Randa s manželkou a synem

Zdroj:

MM Sedlčany, D 260, František Randa.

Příloha 18 – Lékař

**MUDr. Zdeněk Wiesner (první zprava) s dalšími interbrigadisty v nemocnici
v Murcii**

Zdroj:

*NA, Českoslovenští dobrovolníci ve Španělsku 1936-1939, 06/2/31, foto Jaroslav
Obrhel.*

Příloha 19 – Učitel

Výtah ze zprávy o stavu výchovy a vyučování, o učitelstvu a žactvu pro školní rok 1942-1943

- v pol. okrese Sedlčany 64 národních škol (49 obecných a 15 hlavních škol)
- 2 školy bez vlastní budovy, celkem 9 tříd v soukromých budovách
- 2 školní budovy vybaveny ústředním topením
- 27 škol z dosud neelektrifikovaných obcí bez umělého osvětlení
- na národních školách celkem 6 489 školáků (4 349 v obecných, 2 140 v hlavních), z toho se jedná o 4 089 přespolních, z nichž 26 cestovalo do školy autobusem, 84 vlakem, 355 na jízdním kole a 3 624 pěšky
- na národních školách celkem 242 učitelů (z toho 173 mužů), 210 z nich složilo v tomto šk. roce zkoušku z němčiny (18 s opravou), více jak polovina vypomáhala u obecních úřadů s jeho agendou, především na kontrole statkových archů
- školní docházka se nadále zhoršovala, někde klesla až pod 90%, a to kvůli vyšší nemocnosti a vypomáhání školní mládeže při zemědělských pracích
- povolání rodičů školáků – z 21 % dělníci, 6,5 % úředníci a zaměstnanci ve státní službě, 12 % živnostníci a 60 % zemědělci a jiná povolání
- ve sbírkové činnosti celkem sebráno 156 215 kg odpadků a léčivých bylin (na jednoho žáka připadá více než 24 kg)
- nad přirozenou výpomoc při žních 942 žáků odpracovalo celkem 3 354 hodin při plecích pracích a 1 860 žáků cca 70 000 hodin při lesních pracích
- z 875 absolventů z obecných a hlavních škol 70 (z toho 44 dívek) pokračovalo v dalším vzdělání (většinou na zemědělských nebo obchodních oborech), více jak polovina zamířila jako pracovníci do zemědělství nebo do domácnosti, ostatní do učení se řemeslu

Bohužel ve fondu *Okresní úřad Sedlčany* nejsou k dispozici zprávy z jiných školních roků, a tak není možné jistě plodné srovnání těchto zajímavých informací. Ve výše citovaném souboru jsou dochovány také dílčí zprávy z jednotlivých inspekcí okresního

školního inspektora Františka Drbohlava za školní rok 1942/43, které však vyprávějí spíše o okupačním režimem požadované, než skutečné náplni výuky a stavu školství. Vytýkají před závorku, že je žactvo dobrou prací učitelských sborů vychovááno a vedeno „*k aktivní spolupráci s německým lidem a v duchu říšské myšlenky*“ a připravováno na své budoucí povolání pro blaho Velkoněmecké Říše. Pokud již zprávy shledávají něco negativního, tak se jedná v podstatě jen o neutěšující stav některých školních budov a jejich vybavení. Výjimečně upozorňují na nedostatečnou práci konkrétních učitelů, zpravidla těch začínajících, která však pramení z jejich přirozené nezkušenosti.

Zdroj:

SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 962, kart. 312, Zprávy okresního školního inspektora o inspekcích a stavu školství v okrese 1943.

Příloha 20 – Student

Dopis Stanislava Macáka z koncentračního tábora Sachsenhausen-Oranienburg

(15)

**Konzentrationslager
Sachsenhausen
Oranienburg bei Berlin**

den 18. 7. 43

Der Tag der Entlassung kann jetzt noch nicht angegeben werden. Besuche im Lager sind verboten. Anfragen sind zwecklos.

Auszug aus der Lagerordnung:
Jeder Häftling darf im Monat 2 Briefe oder Postkarten empfangen und absenden. Eingehende Briefe dürfen nicht mehr als 4 Seiten à 16 Zeilen enthalten und müssen übersichtlich und gut lesbar sein. Geldsendungen sind nur durch Postamtwahlung zulässig, deren Abschritt nur Vore-, Zuname, Geburtstag, Häftlingsnummer trägt, jedoch keinerlei Mittelangaben. Geld, Fotos und Bildereinlagen in Briefen sind verboten. Die Annahme von Postsendungen, die den gestellten Anforderungen nicht entsprechen, wird verweigert. Unübersichtliche, schlecht lesbare Briefe werden vernichtet. Im Lager kann alles gekauft werden. Nationalsozialistische Zeitungen sind zugelassen, müssen aber vom Häftling selbst im Konzentrationslager bestellt werden.
Der Lagerkommandant.

Liebe Mutti, Vater, Tante,
Mimičko u. Pepo! Ich muß
 Euch zuerst sehr viel dan-
ken für alles, was ich zum
Essen bekam, Tati, Dein Brot
u. Kuchen, natürlich für das arrierte ... Ich bin selbst gesund
u. danke sehr dem Gott, daß Euch alle gesund hält, daß wir wieder
in unserem Häuschen - das wird mein glücklichstes Tag^{sein} wiedersehen dür-
fen werden. Ich danke auch deru Nachbarn Renik, das Fräulein von
molkerei u. Frau Wasticka, deren Eltern ich vielmals grüße. Sonja
und ich grüßen die Frau Ella, Frouschka u. Zdena mit Jarda.
Wir erinnern u. freuen uns auf alle. Mianurko, Du warst krank,
ich war ganz erschrocken, aber, wenn es wieder alles in Ordnung ist,
bin ich ruhiger geworden. Waschek u. Mária, mein herzlichsten Glück-
wunsch alles bestes zur Hochzeit. Ich grüße u. küsse Euch alle u.
erwarte eine lange Antwort. Euer dankbarer Slava

**Ověřená kopie potvrzení Stanislava Macáka o jeho zachování národní cti během
věznění v koncentračních táborech s podpisy významných politických vězňů**

Poplatek Kčs 20,- zaplacen.

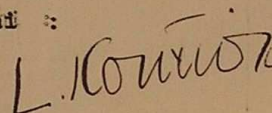
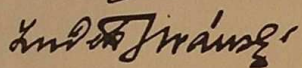
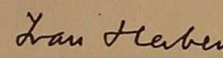
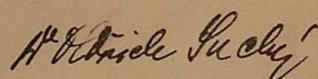
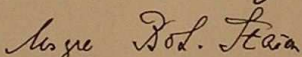
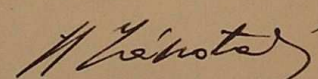
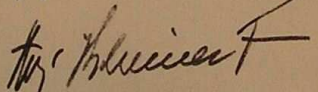
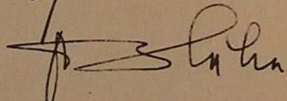
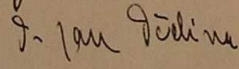
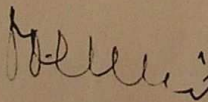
Potvrzuji, že tato fotokopie - opis
o 7 stranách se shoduje s prvopisem
- opisem o 7 stranách
v Sedlčanech dne 4. 7. 2000

P o t v r z e n í .

Potvrzujeme svými podpisy, že náš spoluvězeň
z koncentračních táborů Dachau a Sachsenhausen v letech
1940 - 1945
bratra Stanislav Macák, nar. 6. IV. 1920 v Sedlčanech,
se choval po celou tuto dobu věznění jako český polit. vězeň
nezávadně a blásil se vždy k národnosti české.

Podepsání ::

	Praha XII, Zborovská 23
	Praha 4, Václavské nám. 36.
	Praha - XVI, Slováků nábrží 9.
	Praha XII - Slzská 115
	Praha II, Štůlovská 82.
	Praha III, Kocouš 137.
	Praha XII, Yvanovská 4
	byl. pěstoun C. k. Voj. Vých. R. Dach.
	poprvé, Praha XII, Jiřího nám. 12
	Praha III, Kocoušská 4

L. Kopřiva - poslanec KSČ -
 ministr vnitra
 Luděk Stránský - nar. socialista
 - redaktor „Svob. práce“
 Ivan Herben - referent ČS - Slova
 dr. Old. Suchý - poslanec nar. soc.
 Monsiener ~~Boh.~~ Blažek -
 poslanec Lidové strany
 A. Zápotočský - posl. KSČ - prezident rep.
 Gustav Kliment - posl. KSČ - ministr
 vnějšního obchodu
 KUDr. B. Dolaha - učitel z Novimle -
 posl. soc. dem. ministr prof.
 Dr. Jan Fiedina - asistent KÚ - PF
 historik
 JUDr. Jaromír Šolantý - posl. KSČ
 ministr financí

Potvrzuji, že tato fotokopie - opis
 1 stranách se shoduje s prvopisem.
 - opisem o 1 stranách.
 V Sedlčanech dne 4. 4. 2000

Poplatek Kčs 20,- zaplacen

Zdroj:

MM Sedlčany, D 260, Stanislav Macák.

Příloha 21 – Rodič a dítě

Marie Tancibudková

Zdroj:

MM Sedlčany, D 260, Marie Tancibudková.

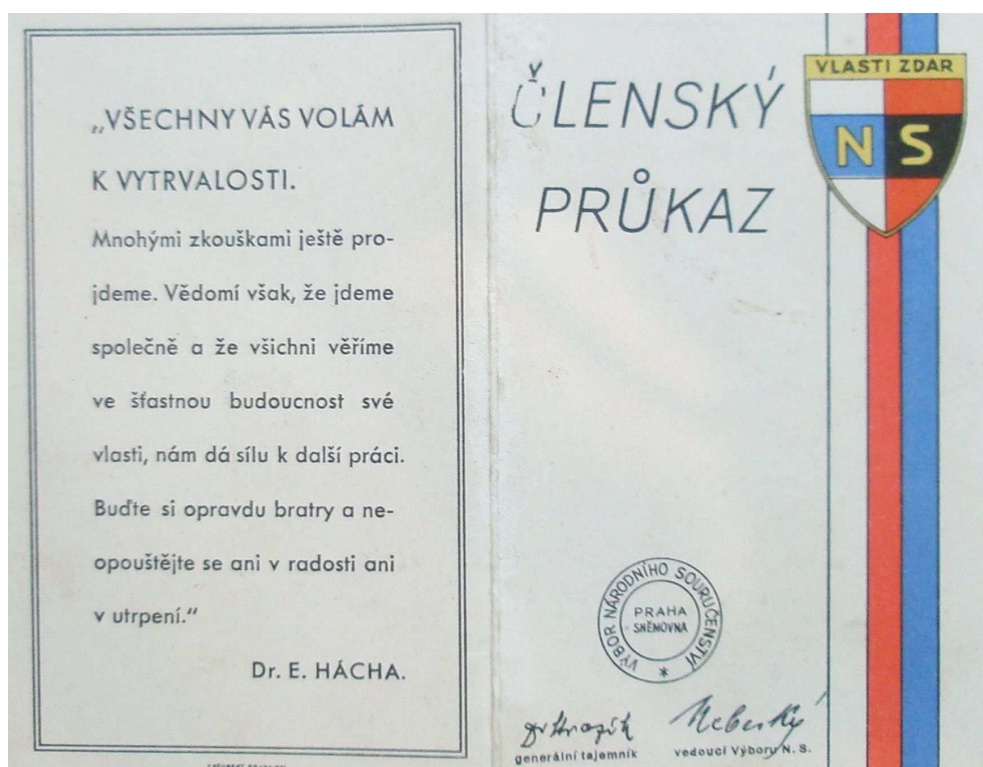

Příloha 22 – Bývalá poslankyně za agrární stranu

Anna Mrskošová

Členský průkaz Národního souručenství

Velikonoční pohlednice

Zdroj:

Městské muzeum Sedlčany.

Příloha 23 – Bývalá poslankyně za agrární stranu

Výtah z výsledků voleb do poslanecké sněmovny Národního shromáždění

v politickém okrese Sedlčany

odevzdané platné hlasy v %

1925

	soudní okres Sedlčany	soudní okres Sedlec	soudní okres Votice	ČSR
Republikánská strana zemědělského a maloroľnického lidu	42,1	48,51	34,45	13,66
Čsl. strana lidová	23,48	20,7	17,51	9,72
Čsl. sociálně demokratická strana dělnická	2,71	6,68	4,36	8,88
Čsl. strana socialistická	8,91	9,77	21,68	8,57
Čsl. živnostensko- obchodnická strana středostavovská	10,63	10	7,47	4,03
Čsl. národní demokracie	3,33	1,29	2,61	4,01
Komunistická strana Československa	7,61	1,19	5,48	13,15

1929

	soudní okres Sedlčany	soudní okres Sedlec	soudní okres Votice	ČSR
Republikánská strana zemědělského a maloroľnického lidu	43,49	51,59	42,68	15,0
Čsl. strana lidová	20,45	19,56	15,48	8,4
Čsl. sociálně demokratická strana dělnická	6,52	5,87	6,7	13,0
Čsl. strana národně socialistická	11,93	9,81	19,41	10,4
Čsl. živnostensko- obchodnická strana středostavovská	8,47	8,97	6,87	3,9
Čsl. národní demokracie	2,14	1,44	2,3	4,9
Liga proti vázaným kandidátním listinám	1,79	1,14	0,89	0,9
Komunistická strana Československa	4,91	1,34	5,4	10,2

1935

	soudní okres Sedlčany	soudní okres Sedlec	soudní okres Votice	ČSR
Republikánská strana zemědělského a maloroľnického lidu	37,91	42,61	35,87	14,29
Čsl. strana lidová	16,01	16,8	15,14	7,48
Čsl. sociálně demokratická strana dělnická	6,82	10,65	12,93	12,57
Čsl. strana národně socialistická	9,98	6,59	14,58	9,18
Čsl. živnostensko- obchodnická strana středostavovská	11,13	9,47	10	5,44
Národní obec fašistická	7,88	10,88	4,35	2,04
Komunistická strana Československa	7,4	0,83	2,34	10,32

volební účast v %

1925

soudní okres Sedlčany	soudní okres Sedlec	soudní okres Votice	ČSR
90,9	92	90,6	91,4

1929

soudní okres Sedlčany	soudní okres Sedlec	soudní okres Votice	ČSR
91,1	91,9	90,1	-

Zdroj:

Volby do poslanecké sněmovny v listopadu 1925. Praha 1926. Celkový přehled výsledků volby do poslanecké sněmovny v roce 1929 v kraji I Praha. Praha 1930. Celkový přehled výsledků volby do poslanecké sněmovny v roce 1935 v kraji I Praha. Praha 1935.

Příloha 24 – Komunista

Jindřich Vyterna

Josef Hruška

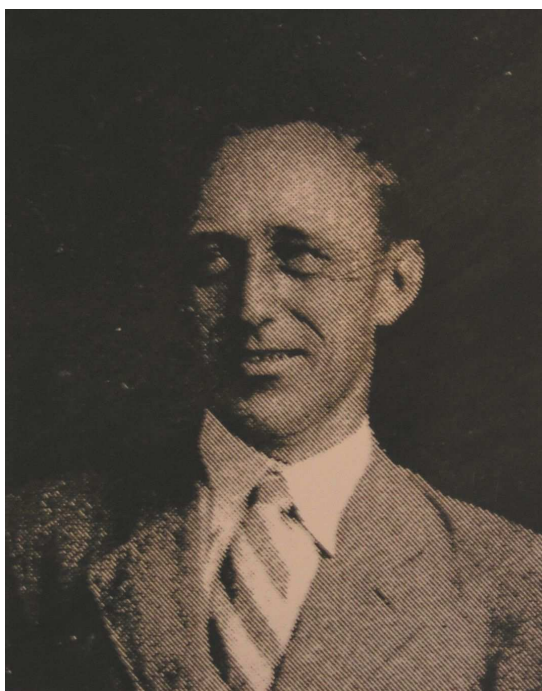

Zdroj:

MM Sedlčany, D 260, Jindřich Vyterna. Tamtéž, Josef Hruška.

Příloha 25 – Velitel sedlčanského praporu Obrany národa

Karel Vystyd

Cyril Buzek

Zdroj:

MM Sedlčany, D 260, Karel Vystyd. Tamtéž, D 260, Cyril Buzek.

**Karel Vystyd a Cyril Buzek na kresbách jejich spoluvězně v Terezíně Josefa Kloučka
z Rakovníka**

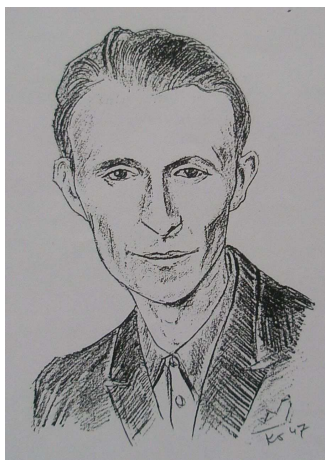

Zdroj:

Krůta, Václav: Obrana národa – kraj Benešov. SSH 26-27, 2003, s. 126, 134.

Příloha 26 – Partyzán

Zdeněk Zákora

Zdroj:

Portrét od Stanislava Kofroně z roku 1947 viz Kofroň, Stanislav: Osobnosti. Zdeněk Zákora, osobní archiv Stanislava Kofroně.

Josef Raiskup (první zprava) spolu se svými druhy u vchodu do úkrytu pod pařeništěm zelinářské zahrady v Čestíně u Jankova

Zdroj: *Podblanicko proti okupantům. Redigoval Jaroslav Charvát. Benešov 1966.*

Příloha 27 – Partyzán

Dne 9. listopadu 1945 požádal Zdeněk Zákora učitele Václava Hořejše o písemnou svědeckou výpověď ohledně osoby Josefa Raiskupa. Ten na jeho adresu popsal celou historii jejich seznámení a dalších styků, z kterých měl poměrně velké obavy. Zastával názor, že právě zásluhou Raiskupova chování se stávala činnost ilegální skupiny příliš populární, riskantní, a právě tím se množily neshody mezi Raiskupem a ostatními členy. Co se týče „Malestovy“ povahy Václav Hořejš napsal:

„Od počátku na mne dělal dojem pracovníka příliš ukvapeného. Často jsem litoval, že jsem s ním byl seznámen a Zákorovi jsem to nejednou jako nesvědomitost a ukvapenost vyčítal. Pepík zbytečně riskoval životy jiných, příliš rychle a nepromyšleně budoval rozsáhlé organizace, které potom byly zrádci a gestapem rozbíjeny rychleji než vznikly. V práci byl vytrvalý a bezohledný. Kdykoli ke mně přišel, vždycky utíkal, protože to někde vylítlo. Vypravoval mi o organizacích rozsáhlých a zařízení dokonalém, než abych mu mohl věřit. V listopadu 1943 tvrdil, že utíká z Příbramska, kde měl tiskárnu, rozsáhlý byt a kde, když to vylítlo, bylo zatčeno mnoho lidí. Potom chtěl zůstat v rajónu Z. Zákory, jehož chtěl poslat kamsi na Šumavu. Zbraň míval stále při sobě. Když jsem mu namítl, že Zákora nebude ochoten k odchodu ze Sedlčanska, odpověděl, že poslechnout musí. Byl ctižádostivý a panovačný, vždy se prohlašoval za krajského vedoucího a všichni ostatní mu měli být podřízeni. Věřil, že tak slouží dobré věci. Jeho informace působily často dojmem nepravděpodobnosti....“

Zdroj:

MM Sedlčany, Autentické výňatky z knihy dr. Jar. Hojdara „Ticho znělo“ doplněné vysvětlivkami a poznámkami, s. 6. Tamtéž, Opis písemného svědectví k osobě Raiskupa, o němž požádal Zd. Zákora, Nové Hrady 23.11. 1945, (Václav Hořejš).

Velitel stanice SNB v Sedlci strážmistr Adámek sdělil Zemské ústředně SNB ohledně Raiskupova případu toto:

„Oznamuji, že od roku 1943 zdržoval se v obvodě zdejší stanice gestapem hledaný Zdeněk Zákora z Vojkova, okres Sedlčany, který organizoval skupiny podzemního hnutí.

V této skupině společně se Zákorou pracoval též Josef Raiskup.... Raiskup o sobě tvrdil, že jest členem podzemního hnutí, že byl již as v roce 1940 gestapem pro svoji činnost zatčen, a odvečen do Petschkova paláce v Praze. Raiskup dále udával, že z Petschkova paláce dostal se tím způsobem, že se nechal zahrabat v autě, které odváželo z tohoto paláce popel, po druhé, že gestapáky postřílel a tím si umožnil útěk, jinde zase, že byl z Petschkova paláce gestapem propuštěn. Zda Raiskup byl skutečně gestapem propuštěn, resp. zda se mu podařilo utéci, nepodařilo se zde zjistit.

Josef Raiskup pracoval též s podzemní skupinou Borotín, Jankov, obě okres Votice, nyní Sedlčany, dále pak v Písku, Příbrami, Zbirohu a v Praze. Podle udání Zdeňka Zákory bylo pravidlem, že Josef Raiskup skupinu podzemního hnutí opustil, načež byla již prozrazena gestapu, načež následovalo zatýkání osob v podzemí činných. K zatčení Raiskupa však nikdy nedošlo.

Pokud Raiskup vystupoval v obvodě zdejší stanice, bylo jeho vystupování neopatrné, resp. provokativní, chodil veřejně a viditelně ozbrojen a prohlašoval, že nebude nikdy škoda, když pro něj bude vyražděna gestapem třeba celá vesnice.

V prvním čtvrtletí r. 1945 ohrožoval pak Raiskup pistolí Zdeňka Zákora, když mu jeho neopatrné počínání vytkl.

Podle sdělení Zdeňka Zákory bylo o činnosti Josefa Raiskupa zpraveno vedení podzemního hnutí, které po uvážení všech okolností rozhodlo, že Josef Raiskup je konfidentem gestapa a že musí být odstraněn. K odstranění Raiskupa byl určen Zdeněk Zákora a Jaroslav Šika z Bud, a toto bylo provedeno v polích v katastru obce Měšetice, okres Sedlčany as v druhé polovině měsíce března 1945.“

Zdroj:

ABS, fond „2M-dvoumilionka“, sign. 10021/101-103.

Příloha 28 – Kolaborant

Jan Jelínek

Zdroj:

SOA Třeboň, MLS Tábor, 1945-1948, sign. LS 373/45.

Příloha 29 – Divadelní ochotník

František Kroufek mezi svými loutkami

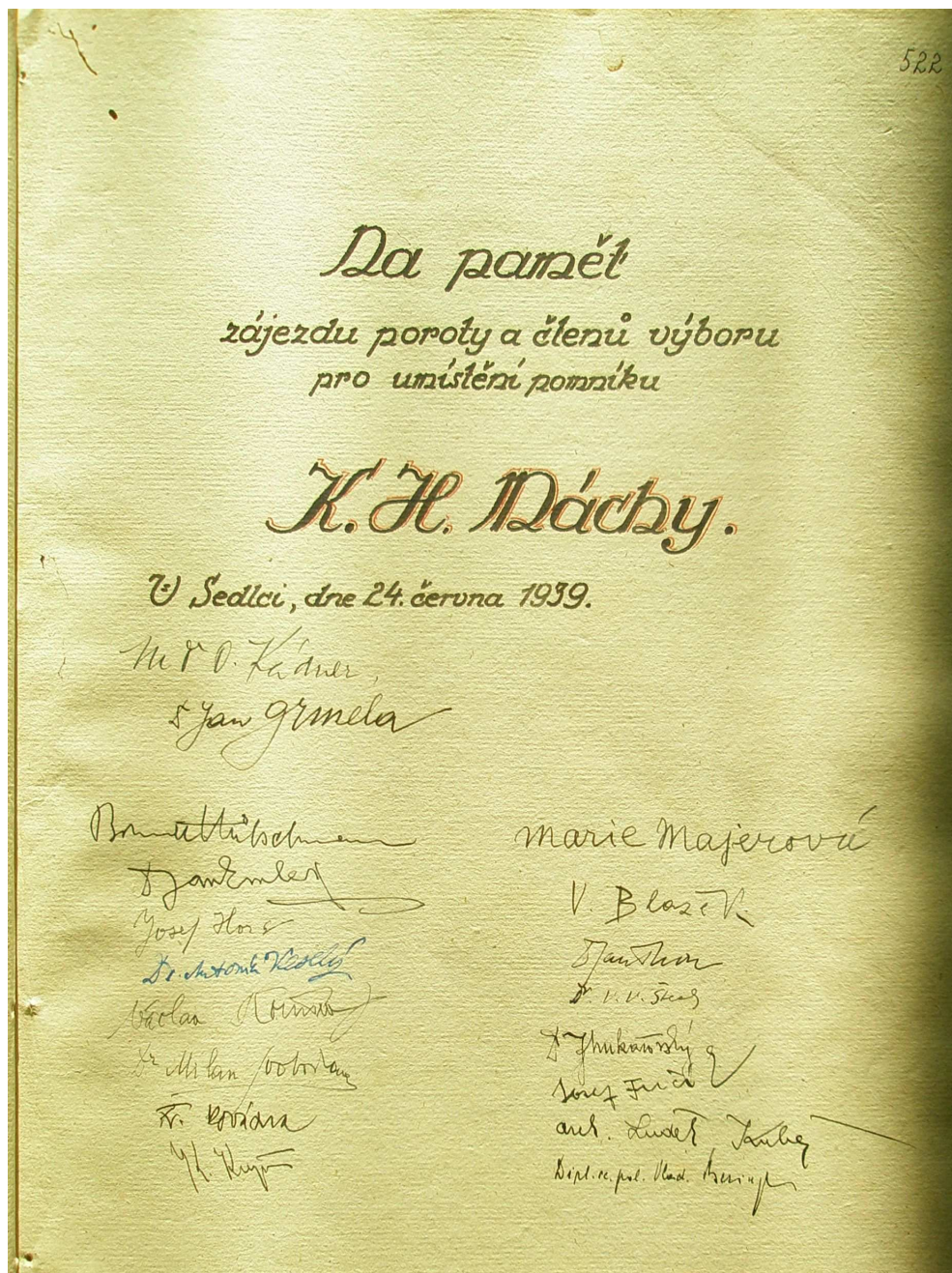

Zdroj:

MM Sedlčany, D 249 – Loutkové divadlo v Sedlčanech (Našlose, Sokol).

Příloha 30 – Divadelní ochotník

Pamětní zápis v Kronice města Sedlec s podpisy významných českých spisovatelů

Zdroj:

MÚ Sedlec-Prčice, Kronika města Sedlce, 1842-1980, s. 522.

Příloha 31 – Vystěhovaná

Mapa SS-Truppenübungsplatz „Böhmen“

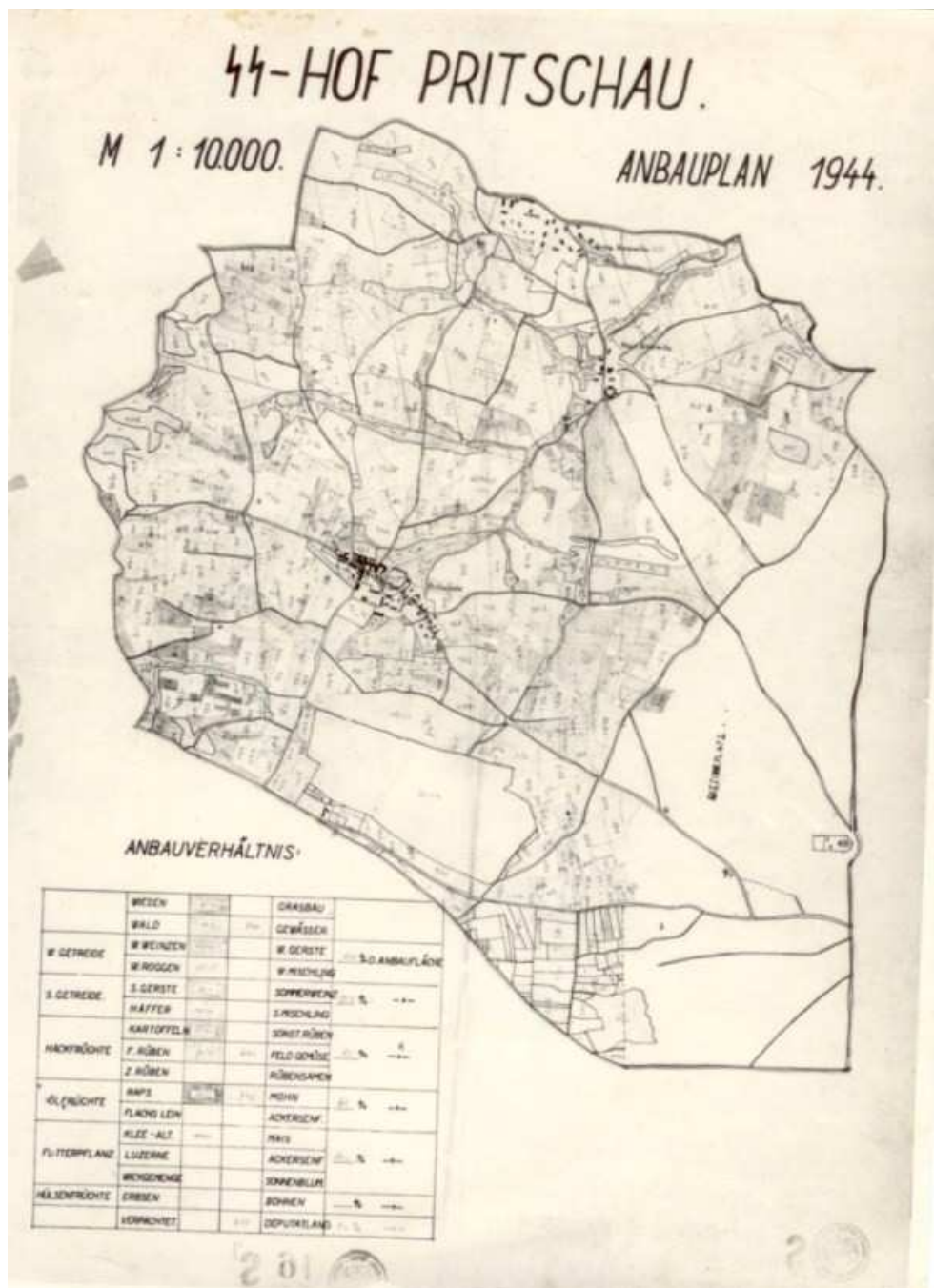

Zdroj:

Městské muzeum Sedlčany.

Příloha 32 – Zaměstnanec SS-Hofu

Osevní plán SS- Hofu Příčovy

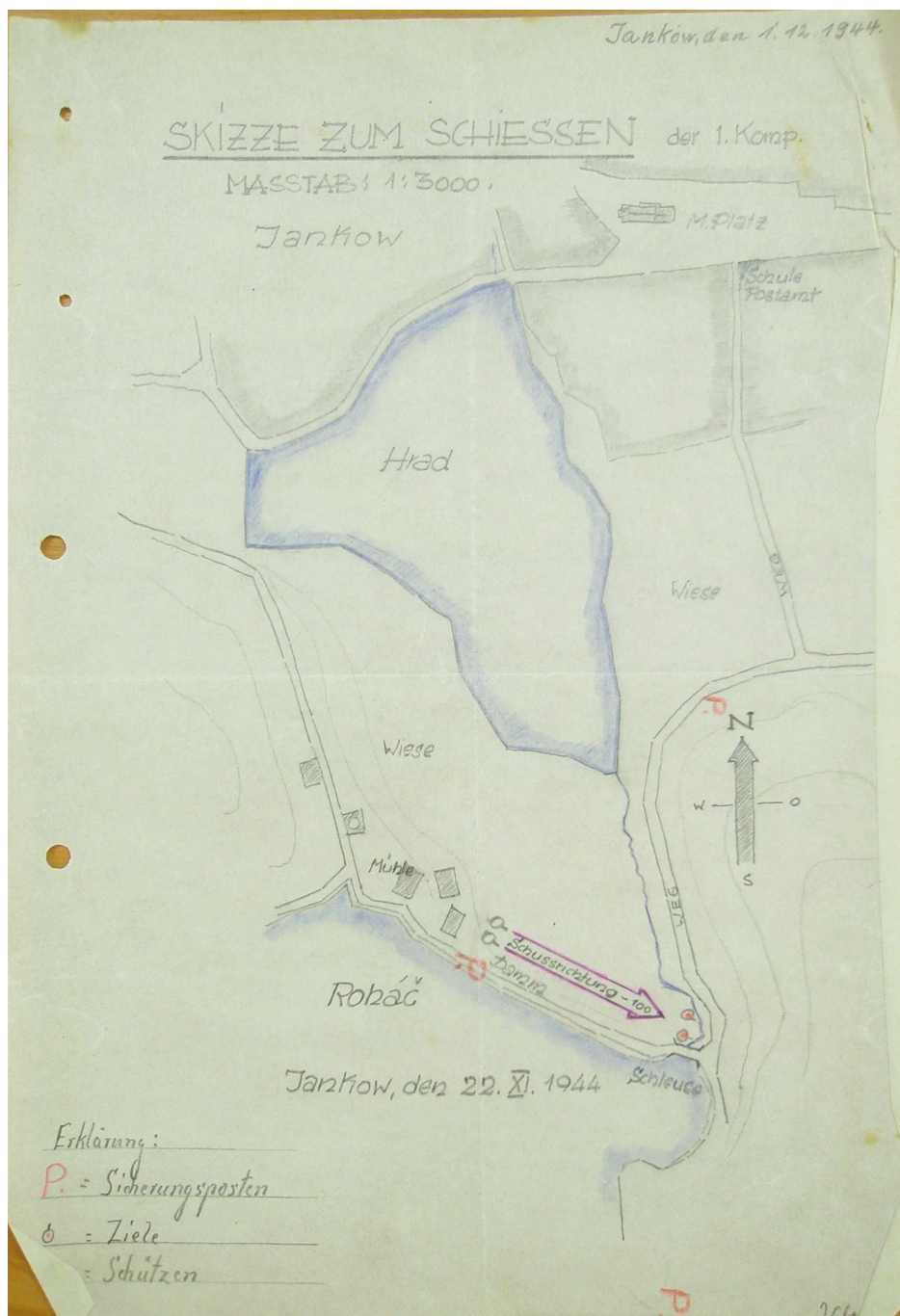

Zdroj:

MM Sedlčany, D 260.

Příloha 33 – Německý voják

Ke konci války již kapacita cvičiště SS nestačila. Také mimo jeho území tedy byly umístěny kromě frontových i některé výcvikové a náhradní jednotky, které si ve svém okolí, tedy i mimo území cvičiště SS, zřizovali své **střelnice**.

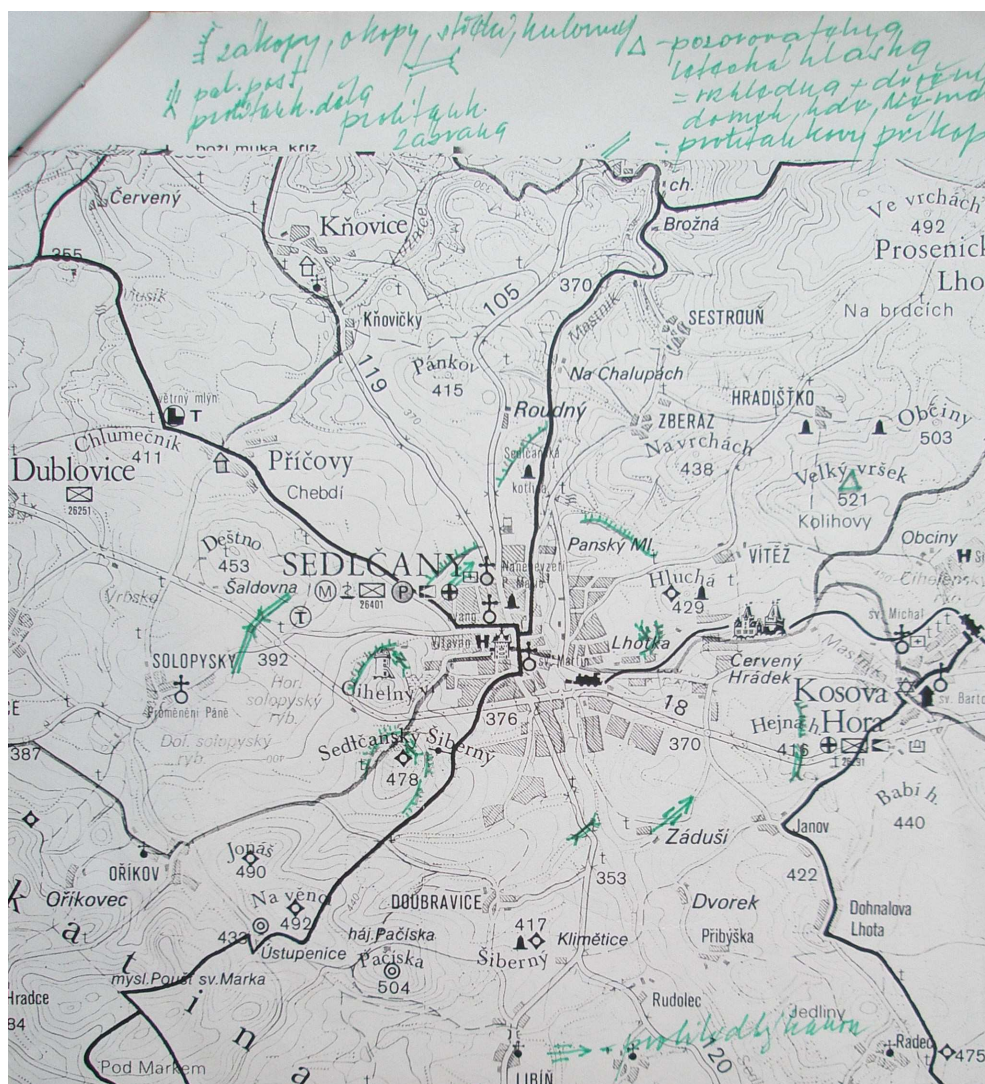
Zdroj:

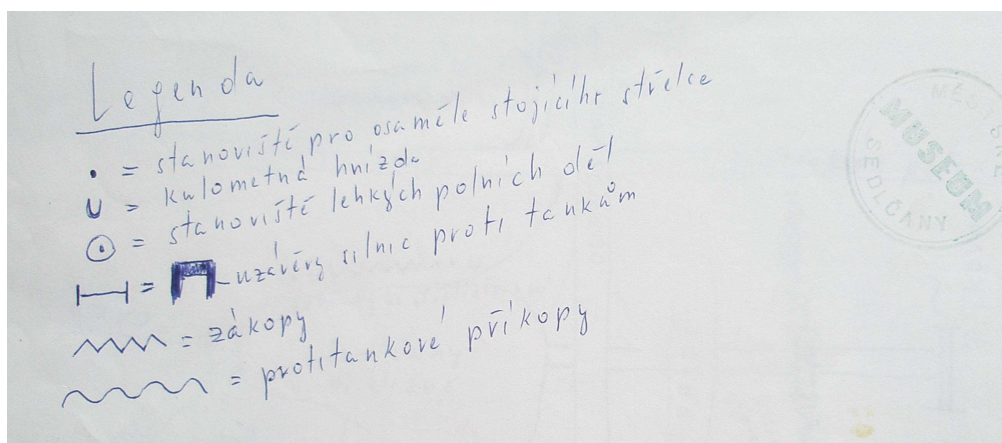
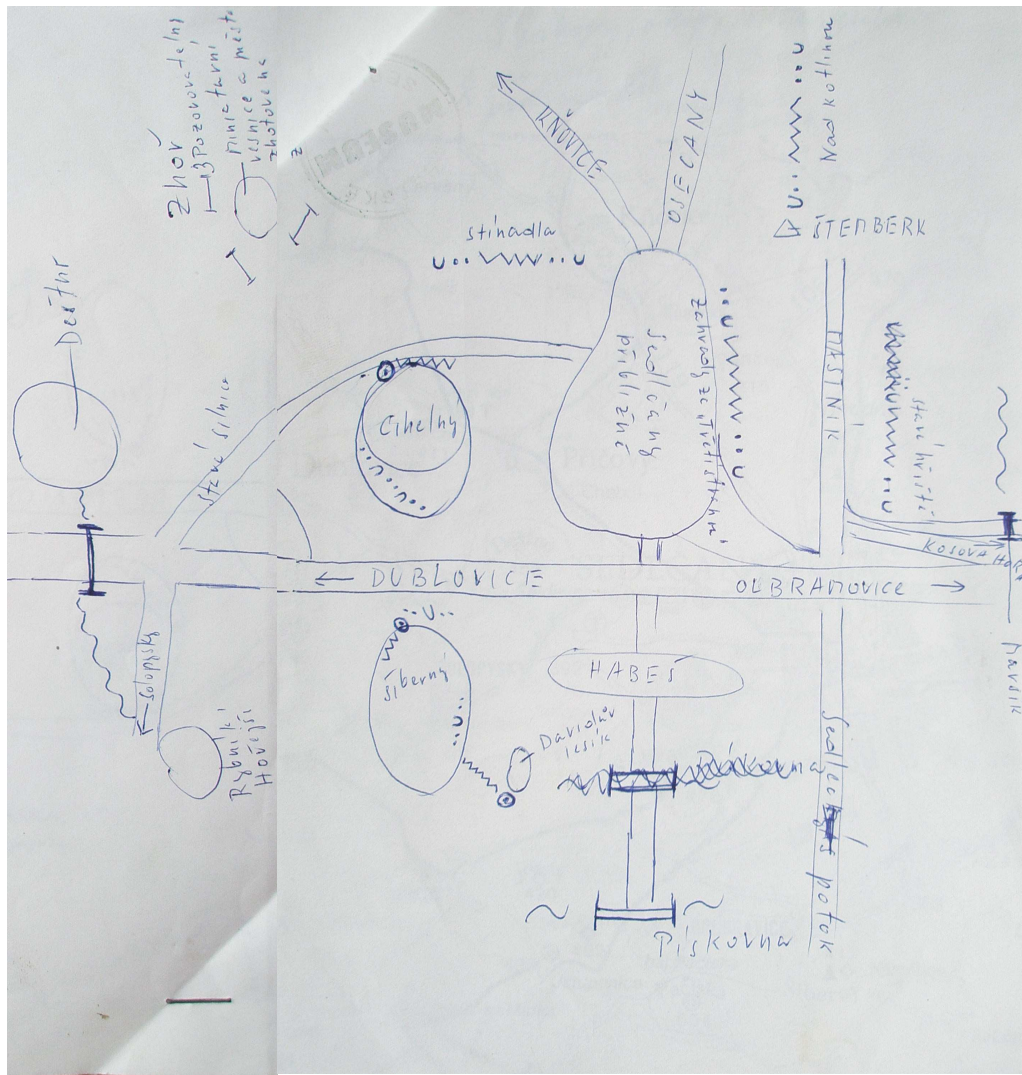
SOKA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 841, sign. V-11-E-1, kart. 255.

Příloha 34 – Revolucionář

Rozmístění příkopů, zátarasů a pozice německých jednotek okolo Sedlčan v květnu 1945

Zdroj:

MM Sedlčany, D 260.

Příloha 35 – Revolucionář

Plakát s výzvou ministrů protektorátní vlády k obyvatelstvu, který byl v 631 exemplářích vyvěšen ve všech 89 obcích politického okresu Votice (dříve Sedlčany)

Čeští spoluobčané!

Uprostřed Evropy, která se otřásá vřavou bitev a která je postižena občanskou válkou a pumovým terorem, můžete doposud jít v klidu a míru za svou prací, můžete obdělávat svá pole a tím zabezpečit výživu svých rodin a svého národa. Bolševismus a západní plutokracie, kterým se nedaří přemoci Říši vojenskými mocenskými prostředky, pokoušejí se nyní shazováním zbraní a vysazováním agentů a cizáckých politických dobrodruhů vnést neklid také do tohoto prostoru a připravit zamýšleným chaosem půdu pro bolševismus.

Čeští spoluobčané! Vy víte, že průvodním zjevem záškodnické války je loupež a plenění. Myslete na svou krásnou vlast, na své domy a dvory, na ženy a děti! Učiňte

sebeobranná opatření

pro zachování klidu a pořádku, proti vraždě a požáru! Jakmile se setmí, zavírejte své dvory, domy a usedlosti, rozestavte stráže a dávejte pozor zejména na neznámé živly! Řiďte se pokyny představených obce a starostů! Věnujte obzvláštní pozornost vysazování nepřátelských agentů a shazování zbraní! Zpozorujete-li cokoli podezřelého, hlase to okamžitě svému starostovi nebo nejbližší policejní služebně a pracujte vždy v těsné součinnosti s českými a německými bezpečnostními orgány, které jsou vašimi přáteli a pomocníky.

Čeští spoluobčané! Kdo odpírá tomuto příkazu chvíle, páše zločin na vlastním národě. Proto pomáhejte chrániti to nejdražší, co máte: své ženy a děti a uchráňte svou vlast, jmění a statky před osudem Varšavy a Slovenska!

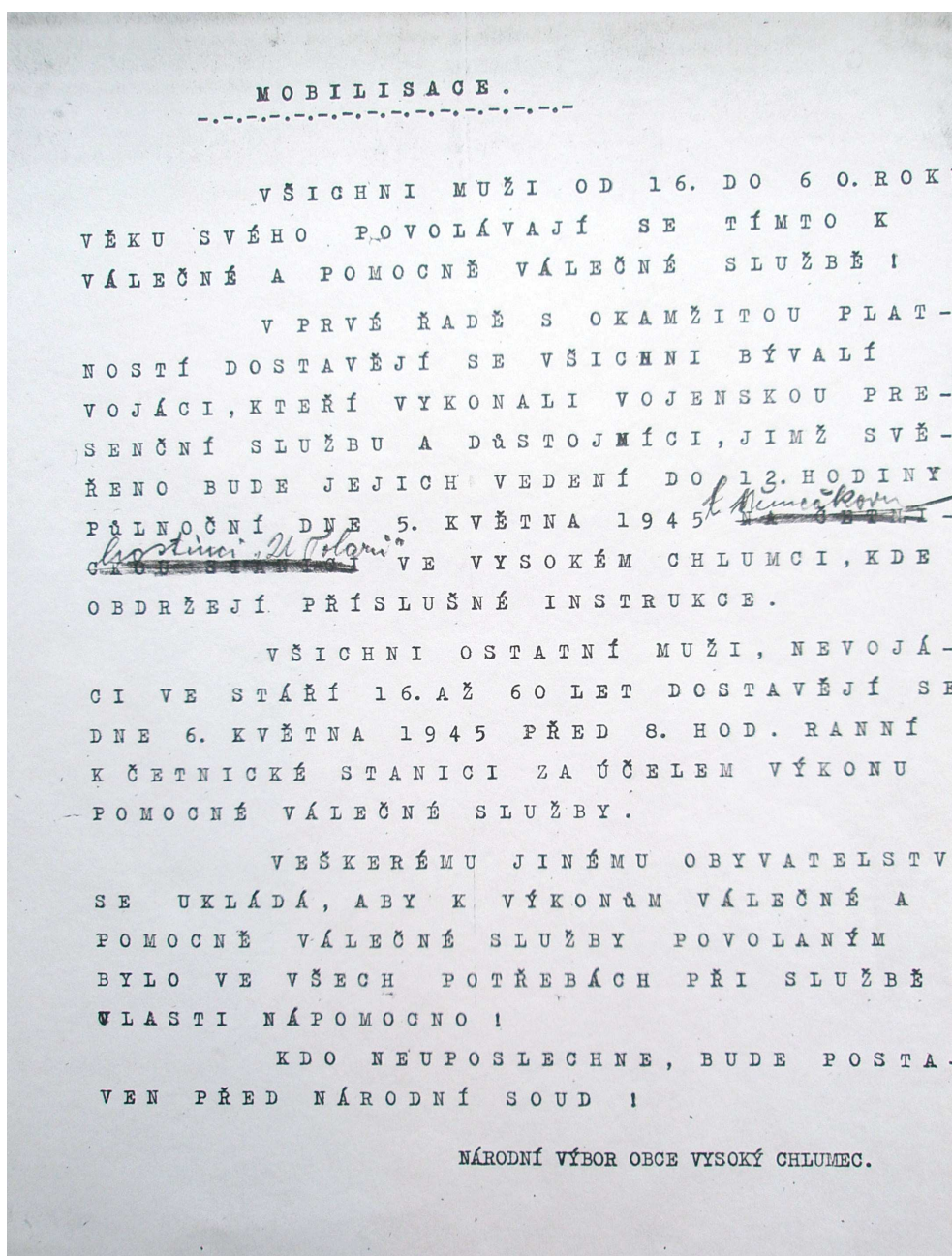
Ministr pro zemědělství a lesnictví
Hrubý v. r.

Ministr vnitra
Blenert v. r.

Zdroj:

SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany, 1855-1945, inv. č. 583, sign. 651/44, kart. 44.

Mobilizační rozkaz Národního výboru obce Vysoký Chlumec

Zdroj:

MM Sedlčany, D 260.

Příloha 36 – Rudoarmějec

Příslušníci Rudé armády v Krásné Hoře nad Vltavou v květnu 1945

Zdroj:

SOkA Příbram, AO Krásná Hora n. Vlt., Dokumentace ke kronice Krásné Hory nad Vltavou I, 1945-1981.